

منتدی اقرأ الثقافی

توشیروی زیوار

www.iqra.ahlamontada.com

له زیکر ویادی پهروهردگار

وه رگیرووی

الإمام

تالیف:

الإمام الحافظ المحدث الفقيه أبي زكريا

يحيى بن شرف التتوي

(٦٣١ - ٦٧٦ هـ)

وه رگیرو:

ماموستا مهلا نه مجهد موحه ممهده خوراسانی

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تویشووی ریپوار

نووی، یحیی بن شرف، ۶۳۱ - ۶۷۶ق. Nawawi	:	سرشناسه
الاذکارالمنتخبه من کلام سیدالابرار. کردی	:	عنوان قراردادی
توشه‌ی ریووار وه‌رگیراوی الاذکاری ئیمام نه‌وه‌وی/ وه‌رگیراوی امجد محمد خوراسانی. سنندج : کردستان ، ۱۳۹۶.	:	عنوان و نام پدیدآور
ج.۲	:	مشخصات نشر
بج.۱-۲۰۳۱۴-۹۸۰-۹۶۴-۹۷۸؛ ج.۲: ۹-۳۱۵-۹۸۰-۹۶۴-۹۷۸ ; دوره ۶-۳۱۶-۹۸۰-۹۶۴-۹۷۸:	:	مشخصات ظاهری
فیپا	:	شابک
کردی.	:	وضعیت فهرست نویسی
ذکر	:	یادداشت
Islamic meditations	:	موضوع
ذکر -- احادیث	:	موضوع
Islamic meditations -- Hadiths	:	موضوع
محمد خوراسانی، امجد، ۱۹۶۱ -، مترجم	:	شناسه افزوده
BP۲۶۶/۴۵/الف۴۰۴۷	:	رده بندی کنگره
۲۹۷/۷۷	:	رده بندی دیویی
۴۷۵۳۷۸	:	شماره کتابشناسی ملی

تویشووی ریّووار

له زیکر و یادی پهروهردگار

وهرگیږاوی:

«الأذکار»ی

ئیمامی نهوهوی

وهرگیږ:

ئهمجهد موحه ممه د زاهید شیخ موحه ممه د خوړاسانی

(به رگی یه که م)

انتشارت کردستان

سنه

تۆیشووی ریئوار

✓ ناوی کتیب (نام کتاب):	تۆیشووی ریئوار
✓ وه رگیژان (ترجمه):	ئه مهجد موحه مهه د زاهد شیخ موحه مهه د خوراسانی
✓ که پته چاپ (نوبت چاپ):	یه کهم (اول) ۱۳۹۷
✓ ژماره ی چاپ کراو (تیژاژ):	۵۰۰ بهرگ (دوره)
✓ ژماره ی لاپه ره و قهواره (تعداد صفحات):	۱۲۷۵ لاپه ره (صفحه ی وزیر)
✓ بڵاو که ره وه (ناشر):	بڵاو کردنه وه ی کوردستان (انتشارات کردستان)
✓ شابک:	ج ۲: ۹۷۸ - ۹۶۴ - ۹۸۰ - ۳۱۴ - ۲ - ج ۱: ۹۷۸ - ۹۶۴ - ۹۸۰ - ۳۱۵ - ۹ - ج ۲: ۹۷۸ - ۹۶۴ - ۹۸۰ - ۳۱۶ - ۶ - دوره: ۹۷۸ - ۹۶۴ - ۹۸۰ - ۳۱۶ - ۶

۲۳،۰۰۰ دینار

✓ نرخ (قیمت):

سندج - چهارراه شهدا - پاساژ عزتی - انتشارات کردستان - تلفن:
سنه - پاساژی عزیزه تی - بڵاو کردنه وه ی کوردستان - ته له فوون:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

[البقرة: ١٥٢]

﴿فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ﴾

[الرعد: ٢٨]

﴿أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ﴾

[الأحزاب: ٤١]

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا﴾

[الجمعة: ١٠]

﴿وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾

پیشکش کردن

پیشکش به:

- بهنده‌ی راسالی یه‌زدان، سه‌روه‌ری زیکرکاران، سه‌رداری پیغهمبه‌ران، چه‌زرتی (مُحَمَّد) پیغهمبه‌ری ناخر زهمان (درودی خوی له‌سهر بیت).
- ته‌واوی نه‌و که‌سانه‌ی که ده‌قی قورئانی پیروزیان به راستی و دروستی گه‌یاندوه‌و، نه‌و که‌سانه‌ش وا نه‌و فهرموودانه‌ی پیغهمبه‌ری خویان ریوایه‌ت کرده‌و، که سه‌باره‌ت به زیکر کردن هاتون.
- هممو نه‌و زانایانه‌ی کتییی تاییه‌تیاں سه‌باره‌ت به زیکر کردن داناوه، به‌تاییه‌تی زانای ناودارو خواناسی که‌م وینه ئیمامی نه‌وه‌وی.
- شیخانی هه‌ورامان، پیرانی ریبازی خواپه‌رستی راسته‌قینه، رابه‌رانی ریبازی ته‌صه‌وفی نه‌قشبه‌ندی، به‌تاییه‌تی: شیخ (مُحَمَّد عُثْمَان سِرَاجُ الدِّین) ی دوه‌م.
- ماموستای گه‌وره‌و سه‌روه‌رم، خوشه‌ویست و تاجی سه‌رم، عه‌لامه‌ی مه‌ریوانی ماموستا مه‌لا (مُحَمَّد اَمین) ی کانی سانانی.
- بایره‌ی خوشه‌ویستم، زانای ره‌بانی، مه‌رحومی ماموستا شیخ (مُحَمَّد) ی خوراسانی‌و، باوکی دل‌سوزو دایکی به‌سوزم، خوی گه‌وره له‌شساغ‌و، عاقیبه‌ت خیریاں بکات.
- هممو شه‌یدایانی خواپه‌رستی و زیکر کردن.

پیشه‌کی و مرگیر:

به ناوی خوای به‌خشنده‌ی میهره‌بان

سوپاس و ستایشی بی‌پایان بۆ به‌دیه‌تته‌ری زه‌وی و ناسمان، په‌روه‌ردگاری گشت گیانله‌به‌ران، تایبته له‌ناویان گرۆهی ئینسان. دروودو سه‌لام وه‌ک تاوی باران، بۆ سه‌ر پیشه‌واو رابه‌ری هم‌ه‌وان، سه‌ردارو سه‌روه‌ر، تاجی سه‌ر سه‌رمان، گه‌وره‌ی نیردراوان، چه‌زه‌تی (مُحَمَّد)، پیغه‌مبه‌ری ئاخ‌ر زه‌مان. هه‌م بۆ سه‌ر هه‌موو یارو یاوه‌ران، گشت شوینکه‌وتوان، تیک‌رای زانایان، هه‌م خواپه‌رستان، هه‌موو ئه‌وانه‌ش پابه‌ندی دینن، له‌سه‌ر گۆی زه‌ویو، له‌ژیر ناسمان، تایبته ئه‌مانه‌ی خاکی کوردستان. پاشان:

حیکمه‌تی خوای گه‌وره له‌ درووست کردنی جنۆکه‌و مرۆفه‌کان بریتیه له‌وه‌ی، به‌ندایه‌تی بۆ ئه‌و بکه‌ن. وه‌کو خۆی فه‌رمووویه‌تی: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾. [النَّارِيَات: ۵۶]. واته: {من جنۆکه‌و مرثم درووست نه‌کردوه ته‌نها بۆ ئه‌وه نه‌بیته به‌ندایه‌تی من بکه‌ن و بمپه‌رستن}.

بۆیه ده‌بیته مرۆفه ئیمانداره‌کان هه‌میشه خوای گه‌وره و په‌روه‌ردگاریان له‌بیر بیته، زیکرو یادی ئه‌و زۆر بکه‌ن. وه‌کو خۆی فه‌رمانی کردوه: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا﴾. [الأحزاب: ۴۱] واته: {ئه‌ی ئه‌و که‌سانه‌ی باوه‌ر‌تان هه‌یناوه، زیکرو یادی خوا زۆر بکه‌ن}. چونکه یادی خوا کردن کارو پیشه‌ی خواناسه گه‌وره و پایه‌داره‌کانه، له‌ زیکر تویشووی خویان پرده‌که‌ن، ته‌مه‌نی زیرینی خویان خه‌رج ده‌که‌ن، به‌رده‌وام پتوه‌ی سه‌رقالن و لێ ماندوو نابن.

هه‌روه‌ها زیکر کردن په‌راوی ده‌ستی دۆستانی خوایه، نه‌گه‌ر خوای گه‌وره که‌سیکی خه‌لات کرد به‌ ته‌وفیق‌دانی بۆ زیکر کردن، ئه‌وه به‌لگه‌یه له‌سه‌ر هه‌بوونی په‌یوه‌ندی به‌هیزی ئه‌و که‌سه به‌خوای په‌روه‌ردگاره‌وه، به‌ پیچه‌وانه‌وه نه‌گه‌ر له‌گه‌ل

زیکر کردن په یوه ندى نه بوو، نه وه مانای وایه خواى گه وړه په راوړتړى خستوه و
رووى لوتفى لى وهر گټراوه.

هه وړه ها زیکر کردن خوړاکی دلى نه و لیاو خوا په رسته رساله کانه، نه وانه ی
که نه گهر بؤ ساتنیکش یادو زیکرى خوا له دلیاندا نه میتیت، واداده نین که لاشه یان
به زیندووی بوه ته گورې رو حیان و، مالی ناوه دانی دلیان ویران و خاپوور بوه و،
چه کی خو پاروړتړى و بهرنگاریان له ده ست داوه له بهرامبر چه ته و ریگرانی ریبارى
پروزی خوا په رستى.

دیسان زیکر کردن بریتیه له ناوى ره وان و سازگار بؤ کپکردنه وه و
دامرکاندنه وه ی هالاوى ناگرى ریگه ی خواناسى و، بریتیه له دهرمان و چاره سر بؤ
بؤ دلو ناخى مروقه کان، که نه گهرى روو به روو بونه وه ی چه نده ها نه خو شى
ترسناک و دهردى کوشنده یان هه یه و، تنها ریگه ی گه یشتن و په یوه ندى به هیزه له
نیوان خو یان و خواى په ورو دگار یاندا، که ناگای له هه موو نه پنى و په نهانیکه.

خواناسه زیکر کاره کان له ریگه ی زیکرو یادى خواوه به لا و نه هامه تى له کول
خویان ده خه ن و، هه موو لیقه ومان و دهرده سه ریه ک به بچووک و ساناو ساده ده زانن و،
له کاتى هه موو نارچه تى و زه همت و ترسو بیمیکدا زیکر کردن به په ناگای خو یان
ده زانن.

هه وړه ها زیکرو یادى خوا بریتیه له باخچه ی رازاوه ی به هه شتى دنیای دو ستانى
خوا، که جوړه ها چیژى بیوتنه ی لى ده بن و، بریتیه له سه رمایه ی به خته وه رى و
خوشبه ختیان، که بازرگانى ده ستخستنى به هه شتى هه تاهه تالی و خوشى نه براوه ی پى
ده کن.

ديسان به زيکرو يادی خواي گهوره دلّه غه مگين و شكاوه کان خوشحالو
چه سپاو ده بنو، بئ دهسو و بئ کهسه کان خويان به نامۆ نازان و، ده زانن که کهسی
فرياد ريس تنها خواي بالادهسته.

ههروه ها زيکر کردن به ندايه تيه کی هه ميشه بی دلۆ زمانه و، مرؤفه کان فه رمانيان
بئ کراوه که هه ميشه له يادو زيکری په روه دگاره خوشه ويسته که ياندا بن، چي
کاتیک به پئوه راوه ستاون، يان دانيشتون، يان راکشاو نو پاليان داوه ته وه. چونکه
به هه شتی پر له نازو نيمه ت وه کو ده شتيکی پانو به ريني نه رم و ساز کراو وايه و،
زيکرو يادی خواش نه مامو شه تلئ نه و ده شته يه، جا کئ ده يه ويت زور ترين پانتايی
له و زهويه به يته ده ست بکه ويت، با زور ترين نه مامو شه تلئ بو تاماده بکات.

ههروه ها يادی خوا زاخاوی ميشک و پاکه ره وهی ناوینه ی دلّه کان و چاره سه ری
نه خوشيه ده روونيه کانه و، چه نده موسولمان له بيري زيکرو يادی خواي گه وره دا
بيت، نه وه نده ش خواي گه وره به شه وق و لوتفه وه له پيشوازی و چاوه پروانی
گه يشتنی نه ودایه.

ههروه ها زيکر کردن هۆکاره بو لابردي نه و گوی قورسی و گران بيستيه ی که
تووشی غافل و بئ ناگاکان بوون و، هۆکاريشه بو کرانه وه و به ربوونی لالی
زمانيان و، لادانی په رده ی گومرایی و په واندنه وه ی تاریکايی له سه ر چاويان.

خواي گه وره به لوتفی خوی زمان و گوی و دلئ زيکر کارانی به زيکر کردن
پازاندۆته وه، ههروه ک چون رووخساريانی به نوررو پروناکی پرسنگدار کردوه.
بۆيه کهسی بئ ناگا خوی به رپرسياره له نه بينی چاوه کانی و، له نه بيستنی
گویه کانی و، له شه له په ته بی ئەندامه کانی تری لاشه ی، چونکه ده رگای فراوان و
کراوه ی نيوان به نده و خواي په روه دگار برتیه له م ده رگایه، بۆيه ناييت کهس
به هوی بئ ناگایه وه نه و ده رگایه له سه ر خوی دابخات.

ههروهه بههوی زیکی خوی گهروهه خواناسان توانیوانه له گهل شهیتاندا زورانبازی بکهنو، بهسهریدا زال بن، ههروهه کو چون شهیتان توانیویتی زال بییت بهسهر نهو کهسانهی که بی ناگان له زیکرو یادی خوا.

به ههمان شیوه زیکر وه کو ررحی کردهوه چاکه کان وهههیه، بویه نه گهر کردهوه زیکرو یادی خوی له گهلدا نه بییت، وه کو لاشهی بی ررح وهههیه.

جاده توانین بلین: زیکر کردن گهلک سوودو کهلکی ههیه، له وانه:

(۱) هۆکاره بۆ نهوهی خوی گهروهه به لوتفو میهره بانیسهوه یادی بنده کانی بکات. وه کو خوی فهرموویهتی: ﴿فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ﴾ [البقرة: ۱۵۲]. واته: {دهی ئیوه یادی من بکهن، تا منیش یادی ئیوه بکهم}.

زانای پایه بهرز (ابن قییم الجوزیه) فهرموویهتی: نه گهر زیکری خوا تهنها نههم سودهی هه بییت، ئیتر بهسه بۆ فهزلو ریزو گهروهیه کهی.^(۱)

(۲) هۆکاری دهستخستی پشتیوانی و هاوکاری و له گهل بونی خوی پهروهرد گاره بۆ بنده کانی. وه کو له هه دیسی قودسیدا هاتوه، که خوی فهرموویهتی: (وَأَنَا مَعَهُ إِذَا ذَكَرْتَنِي).^(۲)

(۳) یادی خوی گهروهه تاکه هۆکاری نارامی دلوه دهروونه. وه کو خوی فهرموویهتی: ﴿أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ﴾. [الرعد: ۲۸]. واته: {هۆشیاربن که تهنها به زیکرو یادی خوا دلله کان نارام ده بن}.

(۴) یادی خوا زور کردن هۆکاری بهخته وهری و سهرفرازی دواروژه. وه کو پهروهرد گارمان فهرموویهتی: ﴿وَادْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾. [الجمعة: ۴۲].

(۱) پروانه: الوابل الصيب من الكلم الطيب (تحقیق: سید ابراهیم) / ۴۲.

(۲) پروانه: صحیح البخاری / ۶ / ۲۶۹۴ / به زماره: ۶۹۷۰.

۱۰. واته: {ئىوھ زىكرى خوا زۆر بىكەن، تاوھ كو بهختەوھرو سەر كەوتووبن}.

۵) يادى خوا كردن دەبىتە قەلایە كى بههیزو بتەو بۆ پاراستنى ئادەمیزاد لە دەستى شەيتان. وە كو لەم حەدىسەدا هاتوھ: «وَأْمُرْكُمْ أَنْ تَذْكُرُوا اللَّهَ، فَإِنَّ مَثَلَ ذَلِكَ كَمَثَلِ رَجُلٍ خَرَجَ الْعَدُوُّ فِي أَثَرِهِ سِرَاعًا، حَتَّى إِذَا أَتَى عَلَى حِصْنٍ حَصِينٍ، فَأَحْرَزَ نَفْسَهُ مِنْهُمْ، كَذَلِكَ الْعَبْدُ لَا يُحْرِزُ نَفْسَهُ مِنَ الشَّيْطَانِ إِلَّا بِذِكْرِ اللَّهِ». واته: "فەرمانتان پى دەكەم كە زىكرى خوا بىكەن. چونكە غم و نەھى ئەمە وە كو پياوێك وەھايە، كە دوژمن بەخیرایى شوینى كەوتبەن، هەتا ئەو دەستى دەگاتە قەلایە كى بههیزو بتەوو، خۆى تێدا دەپاریزیت لەوان. بەھەمان شێوھ بەندەش ناتوانیت خۆى لە شەيتان پاریزیت، تەنھا بە زىكرو يادى خوا نەبیت." (۱)

شیخى (ابن القیم) فەرموویەتى: ئەگەر زىكرى خوا تەنھا ئەم سودو سیفەتە جوانەى هەبیت، شایستەى ئەوھە كە بەندە زمانى سست و تەمبەل نەبیت لە كردنى زىكرى خوا، بەردەوام راپیھیتت لەسەرى، تا دەقى پىوھ بگرت. چونكە بە زىكرى خوا نەبیت ناتوانیت خۆى لە دوژمنە كەى پاریزیت و، دوژمنە كەشى تەنھا لە دەرگای غەفلەت و بیتاگایەوھ بۆى دیتە ژوورەوھو، كەمىن و قەرەوێشى بۆ گرتوھ، ھەر كە ناگای لە زىكر نەما، ئیتر ھەلدە كوتیتە سەرى و لەناوى دەبات. (۲)

(۱) بروانە: سُنُّ التَّرْمِذِيِّ / ۵ / ۱۴۸ / بە ژمارە: ۲۸۶۳، وَصَحِيحُ ابْنِ خُزَيْمَةَ / ۳ / ۱۹۵ / بە ژمارە: ۱۸۹۵، وَصَحِيحُ ابْنِ حِبَّانَ / ۱۴ / ۱۲۴ / بە ژمارە: ۶۲۳۳، وَالْمُسْتَدْرَكُ عَلَى الصَّحِيحَيْنِ / ۱ / ۵۸۲ / بە ژمارە: ۱۵۳۴. نیمامى (بِرْمِذِي) فەرموویەتى: حەدىسێكى (حَسَن) ی (صَحِيح) ە. نیمامى (حَاكِم) یش فەرموویەتى: حەدىسێكى (صَحِيح) ە لەسەر مەرجى نیمامى بوخارى و موسلىم.

(۲) بروانە: الْوَابِلُ الصَّيْبُ مِنَ الْكَلِمِ الطَّيِّبِ / ۳۶. شیخى (ابن القیم) لەدواى ئەم فەرماشتەوھ باسى سوودەكانى زىكر دەكات و، دەفەرمویت زیاد لە سەد (۱۰۰) سودى ھەبەو، ئەوجا خۆیشى زۆرێكیان باس دەكات.

جا هدر وه کو چۆن جهستهی مرۆفه کان پێویستی به دابین کردنی خواردنو خواردنهوه ههیه. به ههمان شێوه رۆحی مرۆفه کانیش نهو پێویستی ههیه. بهلام خۆراکی رۆح بریتیه له یادی خوای پهروهردگار. بۆیه نهو کهسهی یادی نهو ناکات به مردوو دادهنریت. وه کو هاوهلی خۆشهویست (أَبُو مُوسَى) ی (أَشْعَرِي) (خوای لی رازی بیت) بۆمان دهگیرتهوه، که پێغه مبهری خوا (درودی خوای لهسر بیت) فهرموویهتی: «مَثَلُ الَّذِي يَذْكُرُ رَبَّهُ وَالَّذِي لَا يَذْكُرُ رَبَّهُ مَثَلُ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ». (١) واته: "وینهی نهو کهسهی یادی پهروهردگاری دهکاتو، نهو کهسهش یادی پهروهردگاری ناکات، وه کو دوو کهسی زیندووو مردوو وههیه".

بۆیه پێویسته لهسر موسولمان	بۆیه خوا بکات به دل به زمان
له کاتی خۆشی و کاتی ناخۆشی	کاتی لهشساغی و کاتی نهخۆشی
ئاگای له خۆیه به رۆژو به شهو	یا وا خهریکه چاو نهچیته خهو
کاتی مهشغوئه، گهلی سهرقاله	یاخو بی ئیشهو، دهستی بهتاله
له کاتی ههبوون و دنیا داری	له کاتی نهبوون، واته: نه داری
چی دهوله مهنده یاخو فهقیره	سهپانه یاخو پاشاو وهزیره
کاتی که دنیا له بۆی دهروانی	یاخو موحتاجه به تیکه نانی
کاتی مناله، یا گهنج و جوانه	یا کاتی پیره و بهرهو نهمانه
کاتی تهنهایه، یا له نیو خه لکه	خهریکی کاری چاكو به که لکه
کاتی هاوینهو تهواو گهرمایه	یاخو زستانه و زقم و سهرمایه
به هاره دنیا سهوزو جوانه	پایزه وادهی گهلا رێزانه
خولاصه نهوهی که داناو ژیره	که سهیکه ههردهم خودای لهبیره

زانایانی ئیسلام، پێشه وایانی دین، بایه خێکی زۆریان داوه به باسی یادو زیگری خوای گهورهو، کتیپی تایه تیان تیدا داناوه، بۆ رۆشن کردنهوهی بهرچاوی

(١) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ٥ / ٢٣٥٣ / به ژماره: ٦٠٤٤.

موسولمانان، تاوه کو بزنان له ههموو کات و شویتیکدا چون یادی خوا ده کهن،
نهویش به پشت بهستن به نایه ته کانی قورئانی پیروژو، فهرمایشته کانی پیغه مبهری
خوا (دروودی خوی له سهر بیت).

جا یه کیک له ناودارترین و گشتگیرترینی نهو کتیپانه بریتیه له کتیپی (أذکار)ی
نیمامی نهو هوی، که ناوه تهواوه کهی بریتیه له: (حَلِيَةُ الْأَبْرَارِ وَشِعَارُ الْأَخْيَارِ فِي
تَلْخِصِ الدَّعَوَاتِ وَالْأَذْكَارِ الْمُسْتَحَيَّةِ فِي اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ)، واته: (خشلی چاکه کاران و
دروشی هلبزیر دروان له پوختهی نهو پارانهوهو زیکرانهی که له شهوو رۆژدا
سونهتن).

نهو جا زور کهمن نهو کتیپخانه گشتی و تایه تیانهی، که نهو کتیپه یان تیدا
نه بیت. زوریش کهمن نهو خوینده وارانیهی، ناوی نهو کتیپه یان نه بیستییت. زوریش
کهمن نهو خواناس و پیاوچا کانهی، که سوودیان لی وهرنه گرتییت. زوریش کهمن
نهو نووسه رانهی، که له بواری زیکرو یادی خوادا کتیپان دانا بیت و، وه کو
سهرچاوهیه کی سهره کی پشتیان بهم کتیپه نه بهستییت.

هۆکاری ئەمەش دەگەرێتەوه بۆ دوو شت:

- ١) خاوهنی کتیپه که یه کیکه له زانا شهرعزانه فهرمووده ناسه ناوداره شارهزا
به پارێزه له خواتر سه کانی میژووی نیسلام، که به زانست و له خواتر سهیه کهی
دنیا ی سهردهمی خوی و دواتریشی رووناک کردۆتهوه.
- ٢) کتیپه کهش داگرهوهو گشتگیره بۆ زوریک لهو یادو زیکره خویانیهی، که
مرۆفی موسولمان له ماوهی ته مهنی خۆیدا به رۆژو به شهو خهریکیان
ده بیت.

منیش ماوهیه کی زوره کهوتوته خه یالمه وه، که خزمه تیک به و کتیبه بکه م، خوینده واران و لاتی کورده واری خو مانی پی ناشناتر بکه م. نه ویش له ریگی وه رگیان و له سه رنووسینی به زمانی شیرینی کوردی.

پالنه ری سه ره کیشم بو نه م کاره بریتیه له و دوو هۆکاره ی سه ره وه. چونکه:

● جاریک به خزمه تی کتیبه کی زانای پایه برز شیخ (شَمْسُ الدَّيْنِ) ی (سَخَاوِي) گه یشتم، که له باره ی ناسینی که سایه تی ئیمامی نه وه ویه وه دینا وه، جا ناویشانی کتیبه که نه وه نده سه رنجرا کیش بو، خو م پی رانه گرا تا وه کو په یدام کرد. ناوی کتیبه که ش بریتی بوو له: (الْمَنْهَلُ الْعَذْبُ الرَّوِي فِي تَرْجَمَةِ قُطْبِ الْأَوْلِيَاءِ التَّوَوِي). جا له بهر خو مه وه پرسیم: ده بیته چی وای له زانایه کی پایه برزی وه کو شیخی (سَخَاوِي) کرد بیته، که ئیمامی نه وه وای به (قُطْبُ الْأَوْلِيَاءِ) وه سفدار بکات؟

● له ته مه نی مندالیمدا باو کم هه ندیک له کتیبه سه ره تاییه کانی فی ربوونی پایه کانی ئیمان و پایه کانی ئیسلام و ناموزگاری و بریاره شه رعیه کان و فی ربوونی زمانی عه ره بی پی ده وتین، له نیواندا کتیبه پرچیژو به پیتره کانی زانای پایه برز، که موینه ی دهوران، جیگه شانازی کوردو کوردستان، که له ئاسمانی دنیای زانستدا وه کو نه ستیره هه رده م دیاره، ماموستای ماموستایان مه رحوومی ماموستا مه لا (عَبْدُ الْكَرِيمِ) ی بیاره. جا ماموستای خوالیخوشبوو له دیره هۆنراوه یه کی کتیبه (ئِيقَالُ نَامِه) دا فه رموویه تی:

زانایان ئەلین له بهر ئیعتیار (أَذْهَبَ بَعِ الدَّارِ وَأَشْتَرِ الْأَذْكَارِ)
بویه خویشم سه باره ت به م دوو خاله ده لیم:

شایانی له وه زیاتره ناوی به گوره بری شیخی (نَوَاوِي)
به لی که (قُطْبِ) ی (أُولِيَاءِ) یه نه وه کو فه رمویه (شَمْسِ) ی (سَخَاوِي)
زانایانی دین له بهر گرنگی و بایه خی زوری ئەلین تا ماوی

خانوو بفرۆشهو بیده به (أَدْكَار) باشتره لهوهی بچیته ناوی
 جا له بهر نهوهی، که مروّفه کان هه موو ریوارن و، درهنگ یا خود زوو ده چنه وه
 بهردهم پهروهردگاری خویان و، به مه نزلتی کۆتایان ده گهن و، سه فهره که شیان
 پیوستی به تویشو ههیه و، باشترین تویشووش بریتیه له یادو زیگری خوی
 پهروهردگار. بۆیه بیرم کرده وه، که ئهم وهرگیران و له سهرنوسینه ناو بنیم به:
 (تویشووی ریوار له زیگرو یادی پهروهردگار).

ئومیده وارم بیته به تویشوویه کی کهم وینه، سه رهتا بو خوم و، پاشان بو
 خۆینده وارانی کوردزمانیش، تاوه کو ئه وانیش وه کو گهلانی تر، هه موو به ره هه میکیان
 به زمانی شیرینی خویان بکه ویته بهرده ست و، لئی به ره وهرو سودمه ند بن.

دروودو سه لام له سه ر رۆحی پیروزی پیغه مبه ری خواو، خزم و
 که سوکاره که ی و، هاوه له خو شه ویسته کانی و شوینکه وتوانی بهرنامه که ی به گشتی

كُلَّمَا ذَكَرَهُ الذَّاكِرُونَ وَغَفَلَ عَنْ ذِكْرِهِ الْغَافِلُونَ

وَآخِرُ دَعْوَانَا أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

أَمَّجَدُ مُحَمَّدٌ زَاهِدٌ شَيْخٌ مُحَمَّدٌ خَوَّرَ اسَانِي

ده ربه نديخان: ۲۰ / ۱۱ / ۲۰۱۳ ی زاینی

بهرام بهر: ۱۶ ی / مُحَرَّم ی / ۱۴۳۵ ی کۆچی

په پیره‌وی کار کردن لهه کتیبه‌دا :

به‌رله‌وه‌ی بجمه‌ سهر وهر گپران و له‌سهرنوووسینی کتیبه‌که، به پیوستی ده‌زانه له‌چهند دپړیکدا په‌یره‌وی خوځم بجه‌مه‌روو بو کاره‌که‌م، که خو‌ی له‌م چهند خاله‌دا ده‌بینته‌وه :

(۱) هه‌ستاوم به نووسینی پوخته‌یه‌ک له‌ ژبانی ئیمامی نه‌وه‌وی و، پوخته‌یه‌ک له‌باره‌ی کتیبی (الأذکار) ه‌وه.

(۲) به‌ زمانیکی تا راده‌یه‌ک ساده ده‌قه عه‌ره‌بیه‌کام وهر گپراوه‌ته سهر زمانی شیرینی کوردی.

(۳) ده‌قی ته‌واوی نایه‌ته‌کانی قورنانی پیروزم وهر کو خو‌ی هیناوه‌و، ناوی سوره‌ته‌که‌و ژماره‌ی نایه‌ته‌کانیشم نویسه‌و، پاشان به‌ پشتبه‌ستن به‌ هه‌ندیک ته‌فسیری کوردی پوخته‌ی رافه‌و ته‌فسیره‌که‌یاخم نویسه‌و.

(۴) ده‌قی هه‌موو یان زورینه‌ی فه‌رمايشته‌کانی پیغه‌مبه‌ری خوام به‌ زمانی عه‌ره‌بی هیناوه، نه‌وجا پوخته‌ی مانا‌که‌یم نویسه‌و. نه‌مه‌ش له‌به‌ر دوو ه‌و: له‌لایه‌ک نه‌گه‌ر خوینهر ویستی له‌به‌ریان بکات، با بزائیت ده‌قی فه‌رمايشته‌کان چو‌ن هاتوونو، له‌لایه‌کی تریشه‌وه بتوانیت به‌ ناسانی له‌ سهرچاوه‌کاندا بیانینته‌وه.

(۵) بو وهر گپران و لیکدانه‌وه‌ی مانای فه‌رمووده‌کان پشتم به‌ سهرچاوه‌ متمانهداره‌کانی روون کردنه‌وه‌ی هه‌دیه‌سه‌کان به‌ستوه، له‌ هاووینه‌ی: (شَرْحُ صَحِيحِ مُسْلِمٍ) ی ئیمامی نه‌وه‌وی و (فَتْحُ الْبَارِي) شیخی عه‌سقه‌لانی و (عُمْدَةُ الْقَارِي) شیخ (بَدْرُ الدِّين) ی (عَيْنِي) و، (مِرْقَاةُ الْمَفَاتِيحِ) ی زانای پایه‌به‌رز مه‌لا عه‌لی قاری و، (فَيْضُ الْقَدِيرِ) ی شیخ (عَبْدُ الرَّؤُوفِ) ی (مُتَاوِي) و، چهند سهرچاوه‌یه‌کی تریش. سهره‌رای هه‌ندیک له‌ کتیبه‌ وهر گپراوه‌کانی ماموستای به‌رپژ (نوری فارس همه‌خان) (خوا به‌ره‌کات بخته‌ته‌مه‌نی نورینیوه)، که تا راده‌یه‌ک سوودی زمانه‌وانیم لی وهر گرتوون.

٦) ته خریجی ته وای حه دیسه کام کردوه، ژماره ی بهرگ و لاپه ره ی سهرچاوه کان و ژماره ی حه دیسه که شم نویسه و، بریاری پیوه گرتن و پیوه نه گرتنی حه دیسه که شم نویسه، به پشت به ستن به فره مایشتی زانا متمانه داره کانی وه کو نیمامی (بَعُوِي) و نیمامی (مُنْدِرِي) و حافظی عیراقی و شیخ (نُورُ الدِّين) ی (هَيْثَمِي) و، شیخ (ابْنُ حَجَرِي) عه سقه لانی و شیخی (بُوصَيْرِي) و شیخی (سَخَاوِي) و شیخی (سُيُوطِي) و شیخی (مُنَاوِي) و، هه ندیکش له لیکنۆله ره کانی ئەم سالانه ی رابردوو.

٧) له هه ندیک جینگه دا به پیوستم زانیوه هه ندیک پروون کردنه وه له سهر بابته کان بدهم، ئەویش به پشتبه ستن به سهرچاوه متمانه داره کان.

٨) له هه جینگه یه کدا باسی پیغه مبهری خوا کرابیت، نویسومه (درودی خوی له سهر بیت) و، له هه جینگه یه کیشدا باسی یه کیک له هاوسهرو خیزانه کانی کرابیت، به ئەده به وه نویسومه (دایکی نیمانداران) و، له هه جینگه یه کیشدا باسی یه کیک له هاوه لآن کرابیت، نویسومه (هاوه لی خوشه ویست) و، پاشان نویسومه (خوی لی رازی بیت) یان (خواله خۆی و باوکی رازی بیت) و، له هه جینگه یه کیشدا ناوی یه کیک له زانایان هاتیت، نویسومه (شیخ، یان زانای پایه بهرز، یان پیشه وای پایه بهرز، یان ..... هتد)، ئیر گویم به وه نه داوه که نوسراوه که دریز ده بیته وه، وه کو هه ندیک کهس بهو پاساوه وه، وازیان له ره چاو کردنی ئەم جوړه ئەده به هیناوه!!!

٩) له چه ندین جینگادا نیمامی نه وه وی بو باسیکی دیاریکراو ته نها وشه ی (فصلی) به کارهیناوه، جا من هاتووم ناویشانی گونجاوم بو ته وای ئەو جینگایانه داناوه.

١٠) تیروانینی من بو ناوه رۆکی ئەم کتیبه تیروانینیکی بابته یانه یه وه، دووره له ده مارگری مه زه به یی. بۆیه له هه ندیک جینگه دا به پشتبه ستن به فره مایشتی زانا پایه به رزه کان سهرنج و تیبینیم له سهر هه ندیک له فره مایشته کانی نیمامی نه وه وی نویسوه، ئەهه رچی خۆم و خه لکانی خوینده واریش باش ده زانین که

(من منم و نهو ئیمامهش نهو ئیمامهیه). به لام یه کیك لهو بنه ما سه ره کیانهی،
که له بواری زانستدا پهیره و ده کریت، نهو هیه که: (لا تَنْظُرْ إِلَى مَنْ قَالَ،
وَأَنْظُرْ إِلَى مَا قَالَ) واته: تهماشای نهو ه مه که، که کی خاوه نی نهو
فهرمایشتهیه، به لکر تهماشای نهو ه بکه، که فهرمایشته که چیه و چونه.

پوخته‌یهك له ژيانی ئیمامی نه‌وه‌وی

ئهو کتیبانه‌ی که تایبته به ژیان و سالی له‌دایکبوون و سالی له‌دنیا ده‌رچوون و ماموستا و قوتابی و بهره‌م و کتیبی زانایان دانراون، به شیوه‌یه‌کی کورت یان درێژ باسی ژيانی زانایان تیدا کراوه.

به‌لام ده‌بیریت، که هه‌ندیک له زانایان کتیبی تایبته‌ی له‌سه‌ر ژيانیان نوسراوه. ئه‌ویش له‌به‌ر گه‌وره‌یی و پایه‌به‌رزی و دینداری و له‌خواترسان و ئهو خزمه‌ته‌ی، که به‌ئاین و زانست و موسولمانانان کردوه.

جا به‌کێک له‌و زانایانه‌ی، که زۆرتین کتیبی تایبته‌ی له‌سه‌ر ژيانی نوسراوه، بریتیه له‌ ئیمامی نه‌وه‌وی. چی له‌لایه‌ن قوتابیه‌کانی خۆیه‌وه، یان له‌لایه‌ن زانایانی دواتره‌وه. بگه‌ره له‌لایه‌ن هه‌ندیک له‌ نووسه‌ره‌کانی ئهم سه‌رده‌مه‌ی ئیمه‌شه‌وه.

وا منیش به‌ یارمه‌تی خوای گه‌وره، ته‌نها ناوی ئهو کتیبانه‌ ده‌نووسم، که له‌لای خۆم ده‌ست ده‌که‌ون:

(١) (تُحْفَةُ الطَّالِبِينَ فِي تَرْجَمَةِ الْإِمَامِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ). دانراوی زانای پایه‌به‌رز (عَلِيّ) ی کورپی (إِبْرَاهِيم) ی کورپی (ذَاوُد) ی کورپی (سُلَيْمَان)، ناسراو به (عَلَاءُ الدِّين) ی (ابْنُ الْعَطَّار)، که قوتابی ئیمامی نه‌وه‌وی بووه، له‌ نیوان ساله‌کانی (٦٥٤ - ٧٢٤) ی کۆچیدا ژیاوه. ئه‌وه‌نده له‌ خزمه‌تی ئیمامی نه‌وه‌ویدا بووه، لیبی جیانه‌بوته‌وه، تاوه‌کو پێی و تراوه (مُخْتَصَرُ النَّوَوِيِّ).

(٢) (بُغْيَةُ الرَّاوي فِي تَرْجَمَةِ الْإِمَامِ النَّوَوِيِّ). دانراوی زانای پایه‌به‌رز (مُحَمَّد) ی کورپی (مُحَمَّد) ی کورپی (عَبْدُ الرَّحْمَنِ)، ناسراو به (ابْنُ إِمَامِ الْكَامِلِيَّة). له‌ نیوان ساله‌کانی (٨٠٨ - ٨٧٤) ی کۆچیدا ژیاوه.

(٣) (الْمَنْهَلُ الْعَذْبُ الرَّوِي فِي تَرْجَمَةِ قُطْبِ الْأَوْلِيَاءِ النَّوَوِيِّ). دانراوی زانای پایه‌به‌رز (مُحَمَّد) ی کورپی (عَبْدُ الرَّحْمَنِ)، ناسراو به (شَمْسُ الدِّين) ی (سَخَاوِي). له‌ نیوان ساله‌کانی (٨٣١ - ٩٠٢) ی کۆچیدا ژیاوه.

٤) (الْمِنْهَاجُ السَّوِيُّ فِي تَرْجَمَةِ الْإِمَامِ النَّوَوِيِّ). دانراوی زانای پایه‌به‌رز (عَبْدُ الرَّحْمَنِ) ی کورپی (أَبُو بَكْرٍ) ی کورپی (مُحَمَّد)، ناسراو به (جَلالُ الدِّينِ) ی (سَيُوطِي). له نيوان ساله کانی (٨٤٩ - ٩١١) ی کؤچيدا ژياوه.

٥) (الْإِمَامُ النَّوَوِيُّ - أَعْلَامُ التَّارِيخِ ٤-). دانراوی مامؤستای به‌رپر (عَلِيّ الطَّنْطَاوِي). له سالی (١٩٦١) بؤ جاری یه کهم له لایهن (دَارُ الْفِكْرِ) هوه له شاری دیمه‌شق به چاپ گه‌یه‌نراوه.

٦) (الْإِمَامُ النَّوَوِيُّ شَيْخُ الْإِسْلَامِ وَالْمُسْلِمِينَ وَعَمْدَةُ الْفُقَهَاءِ وَالْمُحَدِّثِينَ - أَعْلَامُ الْمُسْلِمِينَ ١٠ -) دانراوی مامؤستای به‌رپر (عَبْدُ الْغَنِيِّ الدَّقْر). له ده‌وروبه‌ری سالی (١٩٧٥) دا نوسویتی، بؤ جاری چواره‌م له لایهن (دَارُ الْقَلَمِ) هوه له شاری دیمه‌شق به چاپ گه‌یه‌نراوه.

٧) (أَعْدَبُ الرَّوِيِّ فِي تَرْجَمَةِ الْإِمَامِ النَّوَوِيِّ). دانراوی مامؤستای به‌رپر (عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنِ صَالِحِ بْنِ عَبْدِ الْكَرِيمِ الْكِرَانِيُّ الْغَامِدِي). له سالی (١٤٢٩) ی کؤچيدا نوسویتی.^(١)

نهمه‌ش سه‌ره‌رای ئه‌و هه‌موو لیکؤلینه‌وه‌و ماسته‌رنامه‌و دکؤرانا‌مانه‌ی، که له‌سه‌ر ژيان‌و به‌ره‌مه‌کانی ئی‌مامی نه‌وه‌وی نوسراون‌و، له پيشه‌کی هه‌موویان‌دا باسی ژيانی ئه‌و زانا پایه‌به‌رزهی به‌دریژی تیدا کراوه.

وا منیش به‌یارمه‌تی خوای گه‌وره‌و، به‌پشت به‌ستن به‌م سه‌رچاوانه‌و چه‌ن‌دین سه‌رچاوه‌ی تریش، به‌تایبه‌تی کتیه‌که‌ی شیخی (ابنُ الْعَطَّارِ)، بوخته‌یه‌ک له ژيانه‌که‌ی به‌چه‌ند به‌شیک باس ده‌که‌م.

---

(١) هه‌روه‌ها له‌سه‌ر (CD) ی (الْمَوْسُوعَةُ الشَّامِلَةُ) ش که‌سێک به‌ناوی (أَحْمَدُ فَرِيد) هوه نوسراونکی هه‌یه به‌ناونیشانی (الْإِمَامُ النَّوَوِيُّ).

ناوونه سه بو کونیه و نازناوی:

ناوی (يَحْيَى) ی کورپی (شَرَف) ی کورپی (مُرِّي) ^(۱) کورپی (حَسَن) ی کورپی (حُسَيْن) ی کورپی (مُحَمَّد) ی کورپی (جُمُعَة) ی کورپی (جَزَام) ه.

نیسه ته که شی بریتیه له: (نَوَوِي) یان (نَوَاوِي). که به ههردووکیان هاتوه. چونکه له گوندی (نَوِي) له دایک بوه. ههروهها نیسه ته دراوه بو لای بایره گه وره ی و، پی و تراوه (جَزَامِي). ههروهها پی شی و تراوه (دِمَشْقِي). چونکه نزیکه ی بیست و ههشت (۲۸) سال له وی ژیاوه. زانای پایه بهرز (عَبْدُ اللَّهِ) ی کورپی (مُبَارَك) فهرموویه تی: هه که سیك چوار سال له شاریکدا بیتیته وه، دروسته نیسه ته بدریت بو لای نه و شاره. ^(۲)

کونیه که شی بریتیه له: (أَبُو زَكْرِيَّا). نه گهر چی ژنی شی نه هیئاوه، تاوه کو مندالی بوو بیت. به لام له ناو عه ره بدا وا باوه، که بو (يَحْيَى) دهوتریت: (أَبُو زَكْرِيَّا) و، بو (زَكْرِيَّا) ش دهوتریت: (أَبُو يَحْيَى).

ئیمامی نه وه وی له کتیبی (رَوْضَةُ الطَّالِبِينَ) دا له باره ی بوونی کونیه وه فهرموویه تی: سونه ته پیاوان و ئافره تانی گه وره و پایه دار کونیه یان بو به کار بهیتریت، ئیز مندالیان هه بیت، یان نا. سونه ته کونیه که شیان به ناوی مندالی خو یانه وه بیت، یان به ناوی کی تره وه. خو نه گهر که سیك مندالی هه بوو، سونه ته کونیه که ی به ناوی گه وره ترینی منداله کانیه وه بیت. ^(۳)

(۱) له هه ندیک له سه رچاوه کاندا نوسراوه (مُرِّي) و، له هه ندیکیشیاندا نوسراوه (مِرَا).

(۲) پروانه: تَحْفَةُ الطَّالِبِينَ فِي تَرْجَمَةِ الْإِمَامِ مُحَمَّدِي الدِّينِ / ۴۱ - ۴۲، وَالْمَنْهَلُ الْعَذْبُ الرَّوِّي فِي تَرْجَمَةِ قُطْبِ الْأَوْلِيَاءِ الثَّوَوِي / ۱۰.

(۳) پروانه: رَوْضَةُ الطَّالِبِينَ وَعَمْدَةُ الْمُفْتِينَ / ۳ / ۲۳۵.

نازناویشی (مُحَيِّ الدِّين) سه. نه گهرچی و تراوه: بئى خوش نه بوه، نهو نازناوهى بو به کار بهتريت. ^(۱) به لام همم زانای پایه بهرز (ابنُ العَطَّار) له ناو نیشانی کتیبه که یداو، همم زانایانی دو اتريش له کتیبه کانی خویندا بو یان به کار هیناوه. ^(۲)

بهروارو میژووی له دایکبوونی:

زۆر بهی زانایان له سه ره نه وه کۆکن، که نیمامی نه وه وهى له نیتوان (۱۰) - ۲۰ ی مانگی (مُحَرَّم) ی ^(۱) سالی (۶۳۱) ی کۆچیدا له گوندی (نَوَى) له دایک

(۱) پروانه: الْمُنْهَلُ الْعَذْبُ الرَّوِي / ۱۱. جینگه ی سه سورمان بوو بۆم که له سه ره بهرگی کتیبی (رِيَاضُ الصَّالِحِينَ) به کوردی، وهر گهرانی ماموستا (نوری فارس همه ده خان) نازناوی (شَرَفُ الدِّين) به کار هیتراوه بو نیمامی نه وه وهى!!! بۆیه له ریگه ی ته له فونه وه په یوه نهدیم به ماموستای وهر گهره وه کرد، نه ویش فه رموی: من نه منوسیوه، به لکو نهو که سانه نوسیویانه، که بهرگه که یان بو دروست کردوهو، به چاپیان گه یاندوه.

(۲) پروانه: ذَيْلُ مِرَاةِ الزَّمَانِ (قُطْبُ الدِّينِ الْيُونَنِيِّ) / ۳ / ۲۸۳، وَالْعَبْرُ فِي خَيْرِ مَنْ عَبَرَ (شَمْسُ الدِّينِ الذَّهَبِيِّ) / ۳ / ۳۳۴، وَتَذَكْرَةُ الْخُفَاظِ (الذَّهَبِيِّ) / ۴ / ۱۷۴، وَتَارِيخُ ابْنِ الْوَزْدِيِّ / ۲ / ۲۱۹، وَقَوَاتُ الْوَقَايَاتِ (ابْنُ شَاكِرِ الْكُتَيْبِيِّ) / ۴ / ۲۶۵ / به ژماره: ۵۶۸، وَمِرَاةُ الْجَنَانِ وَعَبْرَةُ الْيَقْظَانِ (أَبُو مُحَمَّدٍ الْيَافِعِيِّ) / ۴ / ۱۳۸، وَطَبَقَاتُ الشَّافِعِيَّةِ الْكُبْرَى (تَاجُ الدِّينِ السُّبْكِيِّ) / ۸ / ۳۹۵ / به ژماره: ۱۲۸۸، وَالْبِدَايَةُ وَالنَّهَائَةُ (ابْنُ كَيْسِرٍ) / ۱۳ / ۳۲۶، وَطَبَقَاتُ الشَّافِعِيَّةِ (ابْنُ كَيْسِرٍ) / ۸۲۵، وَطَبَقَاتُ الشَّافِعِيَّةِ (الْإِسْنَوِيِّ) / ۲ / ۲۶۶، وَطَبَقَاتُ الشَّافِعِيَّةِ (ابْنُ قَاضِي شُهْبَةَ) / ۲ / ۱۵۳ / به ژماره: ۴۵۴، وَعَقْدُ الْجُمَانِ فِي تَارِيخِ أَهْلِ الزَّمَانِ (بَدْرُ الدِّينِ الْعَيْنِيِّ) / عَصْرُ سَلَاطِينِ الْمَمَالِكِ / ۲ / ۱۹۴، وَبُعْيَةُ الرَّارِيِّ فِي تَرْجَمَةِ الْإِمَامِ التَّوَاوِيِّ / ۱۹، وَالْمُنْهَلُ الْعَذْبُ الرَّوِي / ۱۰، وَالْمِنْهَاجُ السُّوِّيُّ فِي تَرْجَمَةِ الْإِمَامِ التَّوَوِيِّ / ۲۵، وَطَبَقَاتُ الْخُفَاظِ (السُّيُوطِيِّ) / ۵۱۳ / به ژماره: ۱۱۲۸، وَالْمَدَارِسُ فِي تَارِيخِ الْمَدَارِسِ / ۱ / ۱۹، وَشَذَرَاتُ الذَّهَبِ فِي أَخْبَارِ مَنْ ذَهَبَ (ابْنُ الْعِمَادِ الْحَنْبَلِيِّ) / ۷ / ۶۱۸.

بوه. که ئیسته بوه به شاریکی تا رادهیهك گهورهو، سهر به پاریزگای (دَرَعَا)یهو، کهوتوته بهشی رۆژئاوای ناوهراستی ناوچهی (حَوْرَان) له ولاتی (سُورِيَّة). نزیکهی (۸۵ کم) له (دِمَشق)ی پایتختهوه دورهو، نزیکهی (۴۰ کم)یش له (دَرَعَا)وه دورهو، نزیکهی (۱۰ کم)یش له سنووری (فَلَسْطِيْن)ی داگیر کراوهوه دورهو.

دەرکهوتنی نیشانهی پایه‌به‌رزی له سهره‌تای ته‌مه‌نیدا:

خوای گهوره ویستی خهیری بهم ئیمامی پایه‌به‌رزه هه‌بوه. بۆیه ههر له سهره‌تای ته‌مه‌نیه‌وه، چهند نیشانه‌یه‌کی پیاوچاکی تیدا دهرکهوتوه. به‌لکو وه‌کو زانای پایه‌به‌رز (ابْنُ الْعَطَّار) فه‌رموویه‌تی: له یه‌کیك له پیاوچاکه گه‌وره‌کانم بیسته، که فه‌رموویه‌تی: ئیمامی نه‌وه‌وی ههر له‌دایک بوه، بۆی نوسراوه، که یه‌کیکه له راستگۆیان.

هه‌روه‌ها (ابْنُ الْعَطَّار) فه‌رموویه‌تی: باوکی ئیمامی نه‌وه‌وی بۆی گێرامه‌وه، که ئیمامی نه‌وه‌وی له ته‌مه‌نی جهوت (۷) سالانیدا له ته‌نیشتی نه‌ودا خه‌وتبوو، نه‌و شه‌وه‌ش شه‌وی بیست و جهوت (۲۷)ی مانگی (رَمَضَانَ) بوو. جا له نیوه‌ی شه‌ودا به‌خه‌به‌ر هاتوو، منیشی به‌خه‌به‌ر هیناو، وتی: باوه گیان، نه‌و رووناکیه‌ چیه، که پری ماله‌که بوه؟ پاشان ته‌واوی ماله‌وه‌مانی به‌خه‌به‌ر هیناو، که سیشمان رووناکیه‌که‌مان نه‌دی! جا باوکی فه‌رمووی: نه‌و جا زانیم، که نه‌و شه‌وه‌ شه‌وی (لَيْلَةُ الْقَدْرِ)ه.^(۲)

(۱) ته‌قدیری خوا وه‌هایه، که منیش له (۱۶)ی مانگی (مُحَرَّم)ی سالی (۱۴۳۵)ی کۆچیدا ده‌ستم کرد به نووسینی ئەم ژياننامه‌یه. واته: دواى نزیکه‌ی (۸۰۴) سالی کۆچی.

(۲) بڕوانه: نُحْفَةُ الطَّالِبِينَ / ۴۲ - ۴۳. هه‌روه‌ها بڕوانه هه‌ریه‌که له: تَارِيخُ الْإِسْلَامِ (الدَّهَبِيِّ) / ۵۰ / ۲۴۷، وَطَبَقَاتُ الشَّافِعِيِّ الْكُبْرَى / ۸ / ۳۹۶، وَبُعْثَةُ الرَّأوِيِّ / ۲۷، وَالْمُنْهَلُ الْعَذْبُ الرَّوِّي / ۱۱، وَالْمِنْهَاجُ السَّوِيُّ / ۳۰.

ههروهها (ابْنُ الْعَطَّار) فهرموويه تي: خواناسی گهوره، شیخ (يَاسِين) ی کوری (يُوسُف) ی (مَرَاكِشِي) (رهجتهی خوی لی بیت) فهرموی: له گوندی (نَوِي) چاوم به نیمای نهوهوی کهوت، که تهمنی ده (۱۰) سالان بوو، مندالان زوریان لی ده کرد تا یاریان له گه لدا بکات و، نهویش رای ده کرد له ده ستیان و، ده گریاو، بهو حاله ته شهوه قورنانی ده خویند. بویه خوشه ویستی کهوته دلمه وه. باو کیشی له دوکاندا داینبوو، کرین و فروشتتی دووکان سه رقالی نه ده کرد، تا قورنآن نه خوینت. پاشان شیخ (يَاسِين) فهرموی: چووم بۆلای نهو مامۆستایه ی، که قورنانی بی دهوت و، پیم وت: ناگای لی بیت و، وتیشم: هیوادارم نه منداله بیته زاناترین و به پاریزترین و دنیانه ویستترینی کهسانی سه رده می خوی و، خه لکی سوودی لی وه ربگرن. مامۆستا که شی بی و تم: بو تو نه ستیره گره وه ی؟ منیش و تم: نه خیر، نه وه شتیک بوو، که خوا خسته سه ر زمانم. پاشان مامۆستا که نه م باسه ی گپراهه وه بو باو کی نیمای نهوهوی و، نهویش بایه خیکی زیاتری پندا، تا بهر له بالغبون قورنانی خه تم کرد.^(۱)

ته شریف هینانی بۆ شاری (دمشق) و، جیگیربوونی له قوتا بغانه ی (رَوَاحِيَة):

نیمای نهوهوی فهرموويه تي: کاتیک ته منم گه یشته نۆزده (۱۹) سال باو کم له سالی شهس سه دو چلو نو (۶۴۹) هینامی بۆ شاری (دمشق) و، له قوتا بغانه ی

(۱) پروانه: نُحْفَةُ الطَّالِبِينَ / ۴۴ - ۴۵. ههروهها پروانه هه ریه که له: ذَيْلُ مِرْآةِ الزَّمَانِ / ۳ / ۲۸۴، وَتَارِيخُ الْإِسْلَامِ / ۵۰ / ۲۴۷، وَطَبَقَاتُ الشَّافِعِيَّةِ الْكُبْرَى / ۸ / ۳۹۶ - ۳۹۷، وَبُعْيَةُ الرَّأْيِ / ۲۹ - ۳۰، وَالْمَنْهَلُ الْعَذْبُ الرَّوِّي / ۱۱، وَالْمِنْهَاجُ السَّوِيُّ / ۳۱.

(رَوَاحِيَّة) مامه‌وو، بۆ ماوه‌ی نزیکه‌ی دوو سال رانه کشامو پال نه که و تمو، تنه‌ها له خۆراکی قوتابخانه کهشم ده‌خوارد.

هه‌روه‌ها فه‌رموو به‌تی: کتییی (التَّيْبِيَّة) م له ماوه‌ی چوار مانگو نیودا له‌به‌ر کردو، به‌شی (عِبَادَات) ی کتییی (المُهَذَّب) یشم له پاشاوه‌ی نه‌و سألهدا له‌به‌ر کرد. (۱) پاشان فه‌رموو ی: ده‌ستم کرد به‌روون کردنه‌وه‌و ساغ کردنه‌وه‌ی کتیه‌کان له خزمه‌ت پیشه‌وای دنیانه‌ویست، زانای به‌پاریزی پایه‌به‌رزی شاره‌زا (أَبُو إِبرَاهِيم) (إِسْحَاق) ی کورپی (أَحْمَد) ی کورپی (عُثْمَان) ی (مَغْرِبِي)، شوینکه‌وتوو ی مه‌زه‌به‌ی نیمامی (شَافِعِي)، نیت له خزمه‌تی نه‌ودا مامه‌وو، نه‌ویش زۆر پیم سه‌رسام بوو. به‌هۆی نه‌وه‌ی، که ده‌بیینیم زۆر خه‌ریکی خویندن و خویندنه‌وه‌ ده‌بووم، له‌و جیا نه‌ده‌بوومه‌وه‌و، تیکه‌لی خه‌لکم نه‌ده‌کرد. نه‌وه‌بوو زۆری خویش ده‌ویستم، پی راسپاردم، که ده‌سه‌که بۆ زۆربه‌ی قوتایه‌کانی دووباره بکه‌مه‌وه. (۲)

---

(۱) هه‌ردوو کتیه‌که دانراوی زانای پایه‌به‌رز (أَبُو إِسْحَاق) ی (شِيرَازِي) نو، دواتریش نیمامی نه‌وه‌ی روون کردنه‌وه‌ی له‌سه‌ر به‌شیک ی (المُهَذَّب) نووسی و، ناوی نا (المَجْمُوع شَرْحُ المُهَذَّب). شیخی (أَبْنُ كَثِير) فه‌رموو به‌تی: یه‌کینک له‌و کتیب و دانراوانه‌ی نیمامی نه‌وه‌ی، که ته‌واوی نه‌کردوه‌و، نه‌گه‌ر ته‌واوی بکردایه، هاویننه‌ی نه‌ده‌بوو له‌و بابه‌ته‌ی خۆیدا، بریتیه له‌ روون کردنه‌وه‌ی کتییی (المُهَذَّب)، که ناوی لیتابوو (المَجْمُوع). پاشان فه‌رموو به‌تی: من وا نازانم له‌ کتیه‌ فیه‌یه‌کاندا له‌و باشتریان تیدا بیت. بپروانه: البِدَايَةُ وَالنَّهَائِيَّة / ۱۳ / ۳۲۶.

(۲) بپروانه: نُحْفَةُ الطَّالِبِينَ / ۴۵ - ۴۷، وَذَيْلُ مِرَآةِ الزَّمَانِ / ۳ / ۲۸۵، وَتَارِيخُ الْإِسْلَامِ / ۵۰ / ۲۴۸، وَبُعْثُ الرَّاوِي / ۳۰ - ۳۱، وَالْمَنْهَلُ الْعَذْبُ الرَّوِي / ۱۲ - ۱۳، وَالْمِنْهَاجُ السَّوِي / ۳۱ - ۳۳، وَالدَّارِسُ فِي تَارِيخِ الْمَدَارِسِ / ۱ / ۱۹.

به جیهینانی روکنی (حجّی مالی خوا):

ئیمامی نهوهوی فەرمووێهتی: له سالی شەش سەدو پەنجاو یەك (٦٥١)دا له خزمەتی باوكمدا چوین بۆ به جیهینانی (حجّی مالی خوا)، ئەو سالی شەش رۆژی (عَرَفَة) كهوتبووه رۆژی (جُمُعَة)وه. ئیمەش هەر له سەرەتای مانگی (رَجَب)هوه بهریكهوتین، نزیكهی مانگ و نیویك له شاری مه دینهی پیروژدا مامهوه.

شیخی (ابنُ العَطَّار) فەرمووێهتی: باوکی ئیمامی نهوهوی پیتی وتم: کاتیک له (نوی)وه بهریكهوتین، ئیمامی نهوهوی تایهك دایگرت، ههتا رۆژی (عَرَفَة) بهری نه داو، لهو ماوهیهشدا ئاخ و ئۆفیککی نه کرد. کاتیکیش مه ناسکی حه جان تهواو کرد، گهراینهوه بۆ لادیکهی خۆمان، پاشان ئیمامی نهوهوی پۆشتهوه بۆ (دِمَشق)و، ئیتر خوای گهوره به لیشاو زانستی به سهردا ده باراندو، دهستی کردهوه به خهریکبوون به زانسته کان، شوینی مامۆستا کهی خۆی گرت بهر، له دینداری و نوێزو رۆژووی تهواوی سالو، دنیانهویستی و پارێزکاری، به فیرۆ نه دانی ههچیک له کاتی خۆی، تا ئەو کاتهی مامۆستا کهی وهفاتی کرد (خوای گهوره به حهمی پێ بکات و لینی رازی بیت). جا که مامۆستا کهی وهفاتی کرد، ئیتر خهریکبوونی به زانست و به دینداری و عیادهتهوه زیاتری کرد.^(١)

بایه خدانی به زانسته ئیسلامیه کان:

شیخی (ابنُ العَطَّار) فەرمووێهتی: ئیمامی نهوهوی بۆی باس کردم و فەرمووی: ههموو رۆژیک دووانه (١٢) دهرسی پوون کردنهوه و ساغ کردنهوه م له خزمەت مامۆستایاندا ده خوێند. دوو دهرس له کتیی (الْوَسِيط)و، دهرسیک له کتیی

(١) پروانه: تُحْفَةُ الطَّالِبِينَ / ٤٧ - ٤٩. ههروهها پروانه ههريه که له: بُعَيْتَةُ الرَّاوي / ٣١، وَالْمَنْهَلُ الْعَذْبُ الرَّوي / ١٣، وَالْمِنْهَاجُ السَّوي / ٣٣.

(المُهَذَّب) و، دهرسیك له كتیبی (الْجَمْعُ بَيْنَ الصَّحِيحَيْنِ) و، دهرسیك له صحیحی موسلیم و، دهرسیك له كتیبی (اللَّمْح) ی (ابْنُ جَنِّي) له زانستی (نَحْو) و، دهرسیك له كتیبی (إِصْلَاحُ الْمَنْطِقِ) ی (ابْنُ السَّكَيْتِ) له زمان و، دهرسیك له زانستی (تَصْرِيف) و، دهرسیك له زانستی (أُصُولُ الْفِقْهِ)، جارِيك له كتیبی (اللَّمْع) ی (أَبُو إِسْحَاق) و، جارِيكیش له كتیبی (الْمُنْتَخَب) ی (فَخْرُ الدِّينِ) ی (رَازِي) و، دهرسیك له باره ی ناسینی راویه کانی هدیسه وه (أَسْمَاءُ الرَّجَالِ) و، دهرسیكیش له عقیده وه (أُصُولُ الدِّينِ).^(۱) پاشان نیمامی نه وه ی فهرمووی: خویشم پروون کردنه وه ی زانستی و زمانه وانیم له سهر جینگه گران و سهر لیدنه چوه کان دهنوسی و، خوی گهورهش فهرمووی بهره کتهی خستبوه کات و کارمه وه و، هاوکاری و پشتیوانی ده کردم.^(۲)

هروه ها شیخی (ابْنُ الْعَطَّارِ) فهرموویه تی: نیمامی نه وه ی بوی گپرامه وه، که نه به شهوو نه به رۆژ کاتی خوی له دهست نه ده دا، مه گهر له خهریکبویون به زانستی

---

(۱) له هه موو سهرچاوه کاندای بهم جوژه ناوی دهرسو کتیبه کان براوه و، ژماره شیان یانزه (۱۱) دهرسه!!! به لام له کتیبی (تَأْرِخُ الْإِسْلَامِ / ۵۰ / ۲۴۸) ی نیمامی (ذَهَبِي) دا هاتوه، که نیمامی نه وه ی رۆژانه دوو دهرسی له کتیبی (المُهَذَّب) خویندوه. به مهش دهرسه کان بیون به دوانزه. که چی یتیم سهیره، ههر نیمامی (ذَهَبِي) له کتیبی (تَذَكْرَةُ الْخُفَاطِ / ۴ / ۱۷۴) دا فهرمایشته که ی شیخی (ابْنُ الْعَطَّارِ) ی هیناوه و، تهنه یه ک دهرسی له کتیبی (المُهَذَّب) باس کردوه!!! بویه ماموستای به ریتز شیخ (نُورُ الدِّينِ عِتر) له پیشه کی کتیبکی نیمامی نه وه ویدا، که کورتکراوه ی کتیبی (عُلُومُ الْحَدِيثِ) ی (ابْنُ الصَّلَاحِ) ی شاره زووریه، به ناویشانی (إِرْشَادُ طَلَابِ الْحَقَائِقِ إِلَى مَعْرِفَةِ سُنَنِ خَيْرِ الْخَلَائِقِ)، نویستی: ژماره ی دهرسه کان یانزه دانیه و، دهرسیکی که مه. بویه رهنگه نه وه دهرسه دهرسی ته فسر بوویت.

(۲) بروانه: نُحْفَةُ الطَّالِبِينَ / ۴۹ - ۵۰. ههروه ها بروانه هه ریه که له: تَذَكْرَةُ الْخُفَاطِ / ۴ / ۱۷۴، وَفَوَاتُ الْوَفِيَّاتِ / ۴ / ۲۶۵ - ۲۶۶، وَطَبَقَاتُ الشَّافِعِيَّةِ (ابْنُ كَيْسِر) / ۸۲۵، وَطَبَقَاتُ الشَّافِعِيَّةِ (ابْنُ قَاضِي شَهْبَةَ) / ۲ / ۱۵۴، وَبُغْيَةُ الرَّأْوِي / ۳۲، وَالْمَنْهَلُ الْعَذْبُ الرَّوِي / ۱۳ - ۱۴، وَالْمِنْهَاجُ السُّوِي / ۳۴، وَشَدْرَاتُ الذَّهَبِ / ۷ / ۶۱۹.

نه‌بیت. هه‌تا له هات و چوونی رینگه‌شدا هه‌ر ده‌وری ده‌کرده‌وه‌و، کتییی ده‌خوینده‌وه‌و، بۆ ماوه‌ی نزیکه‌ی شه‌ش ساڵ له‌سه‌ر ئەم حاله‌ته‌ ماوه‌ته‌وه.^(۱)

زانای پایه‌به‌رز (قُطْبُ الدِّین) ی (یُونِیْبِی) فه‌رموویه‌تی: ئیمامی نه‌وه‌وی قورئانی زۆر ده‌خوینده‌وه‌و، یادو زیکری خوای زۆر ده‌کردو، هه‌ر له‌ سه‌ره‌تای پینگه‌یشتیه‌وه‌ پشته‌ی له‌ دنیا هه‌ل‌کردبوو، رووی له‌ دوا‌پۆژ کردبوو.^(۲)

ئیمامی (سَخَاوِی) فه‌رمایشه‌تیکی ئیمامی (دَهَبِی) هیناوه، که‌ نه‌و له‌ کتییی (سِیرُ اَعْلَامِ التُّبَلَاء) دا فه‌رموویه‌تی: ئیمامی نه‌وه‌وی بووبوو به‌ نمونه‌ له‌وه‌دا، که‌ شه‌وو رۆژ خه‌ریکی زانست بوو، وازی له‌ خه‌وتن هینابوو، مه‌گه‌ر زۆری بۆ به‌هاتایه‌. هه‌موو کاته‌کانی خۆی زه‌بت کردبوو، یان به‌ ده‌رس خویندن، یان به‌ نووسین، یان به‌ خویندنه‌وه‌، یان به‌ هاتوچۆ بۆ خزمه‌تی زانایان.^(۳)

خواپه‌رستی و دنیا نه‌ویسته‌یه‌که‌ی؛

نه‌و که‌سه‌ی چاو ده‌گیریت به‌ ژبانی زانایانی ئیسلامدا ده‌بینیت، هه‌ندیکیان زیاتر به‌ زانسته‌که‌یان به‌ناوبانگن‌و، هه‌ندیکیشیان زیاتر به‌ خواپه‌رستی و دینداریه‌که‌یان به‌ناوبانگن‌و، هه‌ندیکیشیان هه‌م به‌ زانست و هه‌م به‌ خواپه‌رستیش به‌ناوبانگن‌. جا ئیمامی نه‌وه‌وی یه‌کیکه‌ له‌و زانایانه‌ی، که‌ هه‌م ناوبانگی زانایی و شاره‌زاییان هه‌یه‌و، هه‌م ناوبانگی خواپه‌رستی و دینداری و دنیا نه‌ویسته‌یشیان هه‌یه‌.

---

(۱) بروانه: تُخْفَةُ الطَّالِبِينَ / ۶۴. هه‌روه‌ها بروانه هه‌ریه‌که‌ له: تَذَكِرَةُ الْخَفَاطِ / ۴ / ۱۷۵، وَبُعْيَةُ الرَّاوي / ۳۵ - ۳۶، وَالْمَنْهَلُ الْعَذْبُ الرَّوي / ۱۹.

(۲) بروانه: ذَيْلُ مِرآةِ الزَّمَانِ / ۳ / ۲۸۴.

(۳) بروانه: الْمَنْهَلُ الْعَذْبُ الرَّوي / ۱۴. به‌لام سه‌یره، که‌ نوسخه‌ به‌چاپ گه‌یه‌نراوه‌که‌ی نه‌و

کتیبه‌ی باسی ژبانی ئیمامی نه‌وه‌وی تیدا نه‌!!!

ئىمامى (ذَهَبِي) واى وسفكردوه، كه له گهڻ ئهوهى زانايه كى زور شارهزا بوه له هه ديس و شهرعو زمانو زانسته كانى تردا، يه كيكيش بوه له سه رانى دنيانه ويستى، پيشهنگ بوه له پاريز كارى، بى وينه بوه له فرمان كردن به چاكه، نهه كى كردن له خراپه. كه سيكى زور به قه ناعت بوه، ئهه له خوا رازى بوه، خواش له ئهه رازى بوه، به كه مزين پو شاك و خوراك قاپو قاچاغ قه ناعه تى كردوه. (1)

ههروه ها له جينگه يه كى تردا واى وسفكردوه، كه هه ميشه خه ريكى خو يند نه وه و دانانى كتيب و بلاو كرد نه وهى زانسته، عياده ت و ويردو دوعاو رۆزو و گرتن و يادو زيكرى خوا بوه. (2)

شېخى (ابنُ العَطَّار) يش فه رمويه تى: هه موو كاتى خو ي خه رج ده كرد له زانسته و كرده وهى چاكدا. هه نديك بو دانانى كتيب و، هه نديكيشى بو دهرس و تنه وه و فير كردنى خه لك و، هه نديكيشى بو نويزو، هه نديكيشى بو خو يندنى قورئانى پيرۆزو، هه نديكيشى بو فرمان كردن به چاكه، نهه كى كردن له خراپه. (3)

ده گير نه وه له زاناي پايه بهرز (بَدْرُ الدِّينِ) ي (ابنُ جَمَاعَةَ)، كه يه كيك بوه له قوتايه كانى ئىمامى نه وهى. جار يك دهر باره ي پشو ودان و خه وتن پرسيارى له ئىمامى نه وهى كرده: ئه و يش فه رمويه تى: ئه گه ر خه و زورم بو به يئيت، پال ده ده م به كتيه كانه وه، ساتيك خه وم لى ده كه و يت و، به خه بهر ديمه وه. ههروه ها (ابنُ جَمَاعَةَ) فه رمويه تى: هه ر جار يك به اتمايه بو خزمه تى و سه ردانم بكر دايه،

(1) بروانه: العَبْرُ فِي خَبَرِ مَنْ غَبَرَ / 3 / 334.

(2) نهم فه رمايشته ئىمامى (ذَهَبِي) له كتيبى (سَيَرُ أَعْلَامِ التَّبَلَاءِ) دايه، وه كو ئىمامى (سَخَاوِي) ليه وه نقلى كردوه. به لام سه يره له نوسخه به چاپگه يه نراوه كانى نهه كتيه دا باسى ئىمامى نه وهى تيدا نيه!!! بروانه: الْمَثَلُ الْعَذْبُ الرَّوِّي / 62.

(3) بروانه: نُحْفَةُ الطَّالِبِينَ / 65.

هندیک له کتیبه کانی دهخسته سهر هندیکی تریان، تاوه کو جیگه یه کم بو بکاتهوهو، تیدا دانیشم.^(۱)

دهگیرنهوه، که رۆزی یهک جار نانی خواردوهو، یهک جاریش له بهره به یاندا ناوی خواردۆتهوهو، زۆر به کهمیش دوو جوړ خواردنی به یه کهوه خواردوهو، زیاتریش له مالی باوکیهوه خواردنی بو دهاتو، ههرگیز له میوه هاتی شاری (دِمَشَق) ی نه خواردوه. به پاسای نهوهی، که زهوی و زاری وه قف لهو شاره دا زۆرهو، سهرپه رشتیاریشی وه کو پیوست، بهو شیوهی شهرع باسی کردوه، سهرپه رشتیان ناکهن. بویه بهرهمه کانیان جیگه ی گومانه، که حه لآلن یان نا.^(۲)

ههروه ها کاتیک سه رۆکایه تی مامۆستایانی قوتابخانه ی (دَارُ الْحَدِيثِ) ی پی سپردرا، بریک پاره ی وه کو مووجه بو بریار درا. به لام نهو هیچی لی وهر نه ده گرتو، لای سهرپه رشتیاری قوتابخانه که دایده نا، تا کۆده بویه وهو، پاشان پاره که ی ده دا به مولک، یان به کتیب و شتی تر بو قوتابخانه که.^(۳)

شیخی (ابنُ العَطَّار) فه رمویه تی: هاوړیه کی خویم به ناوی (أَبُو عَبْدِ اللَّهِ مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي الْفَتْحِ الْبَغْلِيِّ الْحَنْبَلِيِّ) بوی گیرامه وه، که جاریک له کۆتایی شهودا چوومه مزگه وتی (دِمَشَق) و، ئیمامی نهوهوی به تاریکی رووی کردبوه یه کیک له پایه کانی مزگه وت و نویژی ده کردو، به دهنگیکی گریانای و ملکه چی و کزۆلیه وه نه م نایه ته ی چهند جاریک دووباره ده کرده وه: ﴿وَقَفُّهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ﴾ [المافات: ۲۴]، واته: {رایانگرن و بیانوه ستین، چون به راستی لیبرسینه وه یان له گه لدا ده کرایت}

(۱) بروانه: الْمَنْهَلُ الْعَذْبُ الرَّوِّي / ۴۳، وَالْمِنْهَاجُ السَّوِيُّ / ۴۵.

(۲) بروانه: تُحْفَةُ الطَّالِبِينَ / ۶۷ - ۶۸، وَبُعْیَةُ الرَّاوي / ۳۸، وَالْمَنْهَلُ الْعَذْبُ الرَّوِّي / ۴۴، وَالْمِنْهَاجُ السَّوِيُّ / ۴۶.

(۳) بروانه: بُعْیَةُ الرَّاوي / ۳۹، وَالْمَنْهَلُ الْعَذْبُ الرَّوِّي / ۴۴.

میش لهو دیمه نه کاریگه ریه کی وه هام ده سته کوهت، هه ر خوا خوی ده زانیت
چهن دبوو. (۱)

ههروه ها فه رموو یه تی: ماموستایه کی خوم، به ناوی (وَلِيُّ الدِّينِ أَبُو الْحَسَنِ
عَلِيٍّ)، که له مزگه وتی (بَيْتَ لَهْيَا) بوو، له ده ره وهی (دِمَشْقَ)، بوی گپرامه وهو،
فه رموی: قاچم تووشی نه خو شیه ک بوو، پی ده وترا (النَّقْرَسَ). جا نیمامی نه وهوی
هات بولامو، کاتیک دانیشته دهستی کرد به باسی نارامگرتن. نیر کهم کهم
نازاره کهم ده رویشته و، نهویش هه ر باسی نارامگرتنی ده کرد، تا هه موو نازاره کهم
نه ماو، وه کو بلیت هه ر نازاریشتم نه بوه. پاشان فه رموی: پیش نهو سه ر دانه ی
نیمامی نه وهوی له تاو نازاردا شهو خهوم لی نه ده کهوت. بویه زانیم نه مانی نازاره که
له فه رو بهره کهتی نه وه وه بوه. (۲)

ده گپرامه وه له خواناسی پایه بهرز (أَبُو عَبْدِ الرَّحِيمِ مُحَمَّدُ الْإِخْمِيّ)، که
فه رموو یه تی: نیمامی نه وهوی له سه ر رپنازو په پیره وی هاوه لانی پتغه مبهری خوا
ده رویشته و، له م سه ر ده مه ی نیمه شدا بیجگه لهو، که سیکی تر شاره زا نیم، که
له سه ر رپنازو په پیره وی نه وان بروات. (۳)

---

(۱) بروانه: تُحْفَةُ الطَّالِبِينَ / ۶۵. ههروه ها بروانه هه ریه که له: بُعْيَةُ الرَّأوِي / ۳۷، وَالْمَنْهَلُ
الْعَذْبُ الرَّوِي / ۴۳ - ۴۴، وَالْمِنْهَاجُ السُّوِي / ۴۳ - ۴۴.

(۲) بروانه: تُحْفَةُ الطَّالِبِينَ / ۶۶. ههروه ها بروانه هه ریه که له: بُعْيَةُ الرَّأوِي / ۳۷، وَالْمَنْهَلُ
الْعَذْبُ الرَّوِي / ۴۱، وَالْمِنْهَاجُ السُّوِي / ۴۴. لیکۆله رانی هه ردوو کتیبی (تُحْفَةُ الطَّالِبِينَ) و
الْمِنْهَاجُ السُّوِي نووسیویانه: (النَّقْرَسَ): نه خو شیه کی نازارویه و، له جومگه کانی پندا
درووست ده بیت و، زیاتریش له په نجه گهوره کهیدا. نیسته ش بهم نه خو شیه ده وتريت: (دَاءُ
الْمُلُوكِ).

(۳) بروانه: تُحْفَةُ الطَّالِبِينَ / ۶۹، وَبُعْيَةُ الرَّأوِي / ۴۱، وَالْمَنْهَلُ الْعَذْبُ الرَّوِي / ۴۱، وَالْمِنْهَاجُ
السُّوِي / ۴۷. له م سه ر چاوه ی دوا یه دا له بریتی (أَبُو عَبْدِ الرَّحِيمِ) نوسراوه: (أَبُو
عَبْدِ الْحَلِيمِ).

هدهدها ده گير نه وه له زانای پایه بهرز (تَقِيُّ الدِّينِ) ي (سُبْكِيّ)، كه فهرموويه تي: نه وه هموو سيفاته بهرزانه ي له نيمامي نه وه ويذا كو بوونه ته وه، له دواي سه رده مي شوينكه وتوانه وه (تَابِعِينَ) له كه سي تر دا كو نه بوونه ته وه.^(۱)

زانای پایه بهرز (ابْنُ فَرَحِ) ي (إِسْبِيلِيّ) ش، كه يه كيك بوه له قوتايه كاني نيمامي نه وه وي، له وه سفيدا فهرموويه تي: نيمامي نه وه وي گه يشتوبه سي پله ي بهرز، كه نه گهر يه كيك له وه پلانه له كه سيكدا هه بوايه، نه وا خه لكي كو لو باريان ده پيچايه وه وه ده هاتن بو خزمه تي. پله كانيش بريتين له: زانست و، دنيا نه ويستي و، فهرمان كردن به چاكه و نه مي كردن له خراپه.^(۲)

---

(۱) بروانه: تُحْفَةُ الطَّالِبِينَ / ۶۹، وَبُعْيَةُ الرَّائِي / ۴۱، وَالْمَنْهَلُ الْعَذْبُ الرَّوِي / ۴۹، وَالْمِنْهَاجُ السَّوِي / ۴۷.

(۲) بروانه: تُحْفَةُ الطَّالِبِينَ / ۱۱۳، وَطَبَقَاتُ عُلَمَاءِ الْحَدِيثِ (ابْنُ عَبْدِ الْهَادِمِ الْحَبِيلِيّ) / ۴ / ۲۵۶، وَتَذَكِرَةُ الْخُفَاطِ / ۴ / ۱۷۶، وَبُعْيَةُ الرَّائِي / ۵۴، وَالْمَنْهَلُ الْعَذْبُ الرَّوِي / ۴۱، وَالْمِنْهَاجُ السَّوِي / ۴۹.

نهو ماموستايانهی دهرسی له خزمه تدا خویندون:

نیمامی نهووهی له خزمهت کۆمه لیک له گهوره زانایانی سهردهمی خویدا دهرسی خویندوه. بهمهش نهوهی لای نهوان به پهرت و بلاوی هه بوه، نه م توانیوتی لای خوئی کۆیان بکاتهوه، تا رادهیه کی وهها، که بیته پیشه وای سهردهمی خوئی له هه دیس و له فیهدا.

لهو زانایانهی، که هه دیسی له خزمه تدا خویندون:

- (۱) زانای پایه بهرز (شرف الدین أبو محمد عبدالعزیز بن محمد بن عبدالمحسن الأنصاري)، ناسراو به (شیخ الشیوخ). که له نیوان ساله کانی (۵۸۶ - ۶۶۲) ی کۆچیدا ژیاوه.
- (۲) زانای پایه بهرز (عماد الدین أبو الفضائل عبدالکریم بن عبدالصمد بن الحرستاني). که له نیوان ساله کانی (۵۷۷ - ۶۶۲) ی کۆچیدا ژیاوه.
- (۳) زانای پایه بهرز (زین الدین أبو البقاء خالد بن یوسف بن سعد التابلسي). که له نیوان ساله کانی (۵۸۵ - ۶۶۳) ی کۆچیدا ژیاوه.
- (۴) زانای پایه بهرز (أبو إسحاق إبراهيم بن عيسى المرادي الأندلسي). که له سالی (۶۶۸) ی کۆچیدا وه فاتی کردوه.
- (۵) زانای پایه بهرز (تقی الدین أبو محمد إسماعيل بن إبراهيم بن أبي اليسر التتوخي). که له نیوان ساله کانی (۵۸۹ - ۶۷۲) ی کۆچیدا ژیاوه.
- (۶) زانای پایه بهرز (شمس الدین أبو الفرج عبدالرحمن بن الشيخ أبي عمر محمد بن أحمد بن قدامة المقدسي). که له نیوان ساله کانی (۵۷۹ - ۶۸۲) ی کۆچیدا ژیاوه.^(۱)

(۱) ههروهها چهند زانایه کی تریش. له وانه: (أبو إسحاق إبراهيم بن علي بن أحمد بن فضل الواسطي)، (أبو العباس أحمد بن عبدالدايم المقدسي)، (الصياء ابن تمام الحنفي)، (أبو محمد عبدالرحمن بن سالم بن يحيى التباري)، (أبو زكريا يحيى بن أبي الفتح الحراني)

له و زانایانهش، که شهرعی له خزمه تدا خویندون:

- زانای پایه‌برز (کَمَالُ الدِّينِ أَبُو إِبْرَاهِيمَ إِسْحَاقُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عُثْمَانَ الْمَغْرِبِيِّ). که له سالی (۶۵۰) ی کوچیدا وهفاتی کردوه.
- زانای پایه‌برز (شَمْسُ الدِّينِ أَبُو مُحَمَّدَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ نُوحِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُوسَى التُّرْكْمَانِيُّ الْمَقْدِسِيُّ). که له سالی (۶۵۴) ی کوچیدا وهفاتی کردوه.
- زانای پایه‌برز (کَمَالُ الدِّينِ أَبُو الْفَضَائِلِ سَلَارُ بْنُ الْحَسَنِ الْإِرْبِلِيِّ). که له سالی (۶۷۰) ی کوچیدا وهفاتی کردوه.
- زانای پایه‌برز (عَزُّ الدِّينِ أَبُو حَفْصِ عُمَرُ بْنُ أَسْعَدَ بْنِ أَبِي غَالِبِ الرَّبِيعِيِّ الْإِرْبِلِيِّ). که له سالی (۶۷۵) ی کوچیدا وهفاتی کردوه.

جا بزانه، که سیان له ماموستایانه -یه کهم و سییهم و چوارهم- قوتابی شیخی (ابنُ الصَّلَاح) ی شاره‌زووری بون.^(۱) نیمامی سه‌خاویش فه‌رموویه‌تی: زورترین سوودی له یه کهم ماموستایان وهر گرتوه.

هه‌روه‌ها ده‌رسی زانستی (أُصُولُ الْفِقْهِ) و، زانستی (نَحْو) و (صَرَف) یشی له خزمه‌ت هه‌ندیک له زانایاندا خویندوه.

الصَّيرَفِيِّ) و، (أَبُو الْفَضْلِ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدِ الْبَكْرِيِّ). بروانه: الْمَنْهَلُ الْعَذْبُ الرَّوِّي / ۱۸، وَالْمِنْهَاجُ السُّوِّي / ۳۸ - ۴۱.

(۱) بروانه: تَحْفَةُ الطَّالِبِينَ / ۵۳ - ۵۵، وَتَذَكِرَةُ الْحَفَاطِ / ۴ / ۱۷۴، وَطَبَقَاتُ الشَّافِعِيَّةِ (ابنُ قَاضِي شَهْبَةَ) / ۲ / ۱۵۵، وَبُغْيَةُ الرَّائِي / ۳۴، وَالْمَنْهَلُ الْعَذْبُ الرَّوِّي / ۱۵، وَالْمِنْهَاجُ السُّوِّي / ۳۹ - ۴۰. به‌مه‌ش نه‌و بۆ‌چوونه هه‌له‌یه، که له هه‌ندیک کتیبدا نوسراوه، گوايه نیمامی نه‌وه‌ی قوتابی شیخی شاره‌زووری بوه.

نه و قوتابيانه‌ی دهرسیان له خزمه‌تیدا خویندوه:

زۆرن نه و کهسانه‌ی دهرسیان له خزمه‌ت ئیمامی نه‌وه‌ویدا خویندوه‌و، دواتریش بوون به که‌له‌زانای سه‌رده‌می خۆیان. ئیمامی (سَخَاوِيّ) ناوی زۆرئیکانی هیتاوه. (۱)
به‌لام من ته‌نها ناوی چه‌ند ناودارئیکان ده‌هینم:

(۱) زانای پایه‌برز (شِهَابُ الدِّينِ أَبُو الْعَبَّاسِ أَحْمَدُ بْنُ فَرَحِ بْنِ أَحْمَدَ اللَّخْمِيّ الْأَشْبِيلِيّ). له نیوان ساله‌کانی (۶۲۴ - ۶۹۹) ی کۆچیدا ژیاوه. ئیمامی (ذَهَبِيّ) به‌م جوّره وه‌سفی کردوه: (شَيْخُنَا الْإِمَامُ الْعَالِمُ الْحَافِظُ الرَّاهِدُ شَيْخُ الْمُحَدِّثِينَ). (۲) منیش ده‌لیم: ئەم زانا پایه‌برزه به زاراوه‌ی فه‌رمووده‌ناسی هۆنراوه‌یه‌کی بۆ خو‌شه‌ویستیکی خۆی نوسیوه‌و، زیاتر به هۆنراوه‌ی (غَرَامِيّ صَحِيح) ناسراوه‌و، زانایانی وه‌کو (ابْنُ عَبْدِ الْهَادِيّ) ی (حَنْبَلِيّ) و، (عَزُّ الدِّينِ) ی (ابْنُ جَمَاعَةَ) و، (قَاسِم) ی کورپی (قَطْلُوْبَغَا) و، چه‌ند زانایه‌کی تریش روون کردنه‌وه‌یان له‌سه‌ر نوسیوه‌و، سوپاس بۆ خوای گه‌وره، منیش روون کردنه‌وه‌یه‌کم به زمانی شیرینی کوردی له‌سه‌ر نوسیوه‌و، ناماده‌یه بۆ چاپ.

(۲) زانای پایه‌برز (عَلَاءُ الدِّينِ أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ دَاوُدَ بْنِ الْعَطَّارِ). له نیوان ساله‌کانی (۶۵۴ - ۷۲۴) ی کۆچیدا ژیاوه. خاوه‌نی کتیبی (تُحْفَةُ الطَّالِبِينَ فِي تَرْجَمَةِ الْإِمَامِ مُحَمَّدِي الدِّينِ)، که تیکرای زانایان سوودی سه‌ره‌کیان له‌و کتیبه‌ وه‌رگرتوه بۆ نویسی زانیاری له‌سه‌ر ژبانی ئیمامی نه‌وه‌وی. زانای پایه‌برز (صَلَاحُ الدِّينِ) ی (صَفْدِيّ) له وه‌سفی شیخی (ابْنُ الْعَطَّارِ) دا فه‌رموویه‌تی: (الشَّيْخُ الْإِمَامُ الْمُفْتِيّ الْمُحَدِّثُ الصَّالِحُ بَقِيَّةُ السَّلْفِ). (۳) هه‌روه‌ها

(۱) بروانه: الْمَنْهَلُ الْعَدْبُ الرَّوِيّ / ۳۷ - ۴۰.

(۲) بروانه: تَذْكِرَةُ الْحَفَاطِ / ۴ / ۱۸۵ / به ژماره: ۱۱۷۰.

(۳) بروانه: أَعْيَانُ الْعَصْرِ وَأَعْوَانُ النَّصْرِ (الصَّفْدِيّ) / ۳ / ۲۴۵ / به ژماره: ۱۱۰۰.

شیخی (ابنُ تَعْرِي بَرْدِي) ش له وه سفیدا فہر موویہ تی: (الشَّيْخُ الْإِمَامُ الْعَالِمُ الزَّاهِدُ الْحَافِظُ الْمُحَدِّثُ).^(۱)

(۳) زانای پایہ بہرز (بَدْرُ الدِّينِ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدِ اللَّهِ بْنِ جَمَاعَةَ الْكِنَانِيُّ الْحَمَوِيُّ). له نیوان سالہ کانی (۶۳۹ - ۷۳۳) ی کۆچیدا ژیاوه. خاوه نی کتیبی (الْمَنْهَلُ الرَّوِيُّ فِي مُخْتَصَرِ عُلُومِ الْحَدِيثِ النَّبَوِيِّ)، که کور تکراره ی کتیبی (عُلُومُ الْحَدِيثِ) ی شیخی شاره زووریه. ئیمامی (سُبُكِّي) له وه سفی شیخی (ابنُ جَمَاعَةَ) دا فہر موویہ تی: (شَيْخَنَا قَاضِي الْقَضَاةِ..... مُحَدِّثٌ فَقِيهٌ ذُو عَقْلٍ لَا يَقُومُ أَسَاطِينُ الْحُكَمَاءِ بِمَا جُمِعَ فِيهِ).^(۲)

(۴) زانای پایہ بہرز (جَمَالُ الدِّينِ أَبُو الْحَجَّاجِ يُوسُفُ بْنُ الزَّكِيِّ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يُوسُفَ الْمَرْيُّ الدَّمَشَقِيُّ). له نیوان سالہ کانی (۶۵۴ - ۷۴۲) ی کۆچیدا ژیاوه. خاوه نی کتیبی (تَهْدِيبُ الْكَمَالِ فِي أَسْمَاءِ الرِّجَالِ)، که ئیمامی (سُبُكِّي) له وه سفیدا فہر موویہ تی: (زانایان کۆدہنگن له سہر ئه وه ی، که له بواری خویدا کتیبی وه کو ئه و کتیبہ دانہ نراوه).^(۳) هہروہا گپراویتیہ وه له باوکی خوئیہ وه، که له وه سفی خاوه نی ئه و کتیبہ دا فہر موویہ تی: "ئہ مه پیشه وای فہر موودہ ناسانہ و، سویند بہ خوا، ئه گہر ئیمامی (دَارَقُطْنِي) له ژیاندا بوایه، شہرمی دہ کرد له جینگہ کہ ی ئه و دا دہرس بلیتیہ وه".^(۴) ئیمامی (ذَهَبِي) ش له وه سفیدا فہر موویہ تی: (شَيْخُنَا الْإِمَامُ الْعَالِمُ الْحَبْرُ الْحَافِظُ الْأَوْحَدُ مُحَدِّثُ الشَّامِ).^(۵)

(۱) پروانہ: التُّجُومُ الزَّاهِرَةُ فِي مَلُوكِ مِصْرَ وَالْقَاهِرَةَ (ابنُ تَعْرِي بَرْدِي) / ۹ / ۱۸۸.

(۲) پروانہ: طَبَقَاتُ الشَّافِعِيِّ الْكُبْرَى / ۹ / ۱۳۹ / به ژماره: ۱۳۱۱.

(۳) پروانہ: طَبَقَاتُ الشَّافِعِيِّ الْكُبْرَى / ۱۰ / ۴۰۱.

(۴) پروانہ: طَبَقَاتُ الشَّافِعِيِّ الْكُبْرَى / ۱۰ / ۳۹۸.

(۵) پروانہ: تَذَكْرَةُ الْحُفَظِ / ۴ / ۱۹۳ / به ژماره: ۱۱۷۶.

دو هه لویستی سهرنج پاکیشی زانای پایه بهرز (تقی الدین ی (سبکی)

زانای پایه بهرز (تاج الدین) ی (سبکی) بومان ده گیریتوهه، کاتیک باوکی، واته:
زانای پایه بهرز (تقی الدین) ی (سبکی)، له سالی (۷۴۲) ی کۆچیدا له هۆلی
قوتابخانه ی (دار الحدیث) ی (أشرفیة) نیشته جی بوو، شهوانه بو شه ونویژ کردن
ده چوه هه یوانه که ی، تاوه کو له سهر نهو راخهرو فهرشه نویژ بکات و، ده موچاوی
خوی پیدا بهینیت، که ئیمامی نهوهوی له سهری دانیشتوهو، دهرسی فرموه.

جا ده گیریتوهه له باوکیهوه، که نهه دوو دیره هونراوهشی سه بارهت بهه
حاله ته ی خوی نویسه:

وَفِي دَارِ الْحَدِيثِ لَطِيفٌ مَعْنَى   عَلَى بُسْطٍ لَهَا أَصْبُوٌّ وَأَوِيٌّ
عَسَى أَنِّي أَمْسُ بِحُرٍّ وَجْهِي   مَكَانًا مَسَّهُ قَدَمُ النَّوَارِي^(۱)

ههروهه زانایان ده گیریتوهه له شیخ (تاج الدین) هوه، که فرموویته ی: جاریک
باوکم به سواری و لاخهوه بوو به هاوه پتی پیاویکی به ته منی نه خویندهوار، که نهو
به پی رتی ده کرد. جا که کهوتنه گفت وگۆ، پیاوه که وتی: (جاریک ئیمامی نهوهویم
بینی). ده سته جی باوکم له و لاخه که دابهزی و، دهستی پیاوه نه خویندهواره که ی
ماچ کردو، داوای دوعای خهیری لی کرد. پاشان پی فرموو: ده بیت له پاشکوی
مندا سوار بیت. چونکه من سواری و لاخ نامو، که سیکیش چاوی به ئیمامی
نهوهوی کهوتیت، له بهرده ممدای به پی ری بکات.^(۲)

(۱) پروانه: طَبَقَاتُ الشَّافِعِيَّةِ الْكُبْرَى / ۸ / ۳۹۶.

(۲) پروانه: بُغْيَةُ الرَّائِي / ۲۸، وَالْمَنْهَلُ الْعَذْبُ الرَّوِي / ۶۴، وَالْمِنْهَاجُ السَّوِي / ۵۱.

مەزھەبە فېقھیە کەبى و عەقیدە کەبى:

کاتیک تەماشای کتیبە فېقھیە کانی ئیمامى نەوھوی دە کەین، بۆمان دەردە کە ویت که کەسیکی شوینکە و تووی مەزھەبى ئیمامى (شَافِعِيّ) بوە. بە لکو وە کو زانایان فەرموویانە: یە کیکە لە گەورەترین زانایانى شوینکە و تووی ئەو مەزھەبەو، بگرە گەورەى زانایانى دواى سەردەمى خۆیەتى و، کتیبە فېقھیە کانیشى بوون بە سەرە کیتزین سەرچاوەو، جینگەى بایەخى زانایان.

سەبارەت بە عەقیدەو مەزھەبە ئۇصولیە کەشى، ئەمیش وە کو دەیان و سەدان و هەزاران زانای پێش خۆى و دواى خۆى، یە کیکە لە شوینکە و توانى مەزھەبى زانای پایە بەرز (عَلِيّ) ی کورپى (إِسْمَاعِيل) ی کورپى (إِسْحَاق)، ناسراو بە (أَبُو الْحَسَنِ) ی (أَشْعَرِيّ).

ئیمامى (سَخَاوِيّ) فەرموویەتى: هەردوو زانای پایە بەرز (أَبُو مُحَمَّد) ی (يَافِيّ) و، (تَاجُ الدِّين) ی (سُبْكِيّ) بە راشکاوى فەرموویانە: ئیمامى نەوھوی لە سەر مەزھەبى ئیمامى (أَشْعَرِيّ) بوە.

ئیمامى (ذَهَبِيّ) فەرموویەتى: مەزھەبى ئیمامى نەوھوی لە (صِفَات) بە (سَمْعِيّ) بە کاندای (واتە: ئەو سیفە تانەى که لە قورئان و حەدیسدا بو خواى پەروردگار بە کار هیتراون)، بریتیه لە بێدەنگى و، بەرپێکردنایان وەك چۆن هاتون. بە لآم کەم جارائیک لە شەرحى صحیحى موسلىمدا تەئویلى کردوہ. ئیمامى (سَخَاوِيّ) دواى ئەوہى ئەم فەرمايشتەى هیتاوە، خۆیشى فەرموویەتى: بە لکو تەئویل کردن لە فەرمايشتى ئیمامى نەوھویدا زۆر هاتوہ.^(۱)

شایانى وتنە، که سەرەرای ئەوہى زۆر بەى زۆرى زانا پایە بەرزە کانی ئیسلام لە عەقیدەدا لە سەر مەزھەبى ئیمامى (أَشْعَرِيّ) ن. که چى هەندیک (موسولمانى)

(۱) بروانە: الْمَنْهَلُ الْعَذْبُ الرَّوِيّ / ۴۴.

نیوه خویندهواری ئەم سەردەمانەى ئیমে، ئەو مەزەبە بە هەلە دەزانن و، بە مەزەبەى ئەهلى سونەت و جەماعەتى نازانن!!! وەكو بَلَّيْتُ: (ئەمان زۆرتەر پەرۆشى عەقیدەو دیندارى خەلکەن، تا ئەو زانا پایەبەرزانه!!!) که ئەمەش بەلای منەو بەی ئەدەبە کى زۆر گەورەیه، لە خزمەت ئەو زانایانەى، که شارەزایى و دینداریان لە ئاستیکدایه، خەلکانى ئەم سەردەمانەى دواى، بە هیچ جۆرێک نزیکیشى نابنەو. ئەمەش نەك لەبەر ئەوێ، دەرگای رەحمتى خواى گەورە داخراو. بەلکو وىستى خوا لەسەر ئەوێ، که سەردەمە که کەسانى لەو جۆرە هەلناخت. وەكو لە هەموو سەردەمیکدا زانایان لە پاش وەفاتى یە کێک لە زانایان فەرموویانە: (لَمْ يُخَلَّفْ بَعْدَهُ مِثْلَهُ).

فەرمان بە چاکە و نەهى لە خراپە و نامۆزگارى دەسەلاتداران:

کاتێک لە سەرچاوێ کاندای تەماشای ژيانى ئىمامى نەوێ دەکەین، دەبینین یە کێک لە باسە سەرە کى و بايە خێندراوێ کان بریتیه لە فەرمان کردنى بە چاکەو، نەهى کردنى لە خراپەو، نامۆزگارى کردنى دەسەلاتدارو فەرمانرەوايانى ئەو سەردەمە.

ئىمامى (ذەبى) فەرموویەتى: ئىمامى نەوێ رووبەرۆوى پاشاو ستمکارە کان دەبوویەو، نارەزایى لى دەر دەپرین و، نامەى بو دەنوسین و، ترسى خواى گەورەى دەخستەو بیریان.^(۱) لە جینگەیه کى تریشدا فەرموویەتى: کەسیکی بى وینه بوە لە فەرمان کردن بە چاکەو، نەهى کردن لە خراپە.^(۲)

(۱) بروانە: تَذَكْرَةُ الْحَفَظِ / ٤ / ١٧٦.

(۲) بروانە: الْعَبْرُ فِي خَيْرٍ مِنْ غَيْرٍ / ٣ / ٣٣٤.

زانای پایه‌برز (قُطْبُ الدِّينِ) ی (يُونِنِي) فەرموویه‌تی: چه‌ندین جار له ڕوی پاشاو ده‌سه‌لآتدارو فەرمانرەوای ئەو کاتە (رُكْنُ الدِّينِ بِيَرْسُ البُنْدُقَدَارِي) دا وەستاو تەووە، بۆیشیان گیراومەتەو، که ئەو پاشایە لەبارە ی ئیمامی نەووەویەو فەرموویه‌تی: (من لِي دەرترسم)، یان شتیک بەو مانایە.^(۱)

کتیب و نووسراو مکانی:

ئەگەر خوای گەورە فەر و بەرە کەت بخاتە تەمەن و پینووسی کەسیکەو، ئەو وەکو ئیمامی نەووەوی دەر دەچیت، کە لە ماوێه کی کورتدا کۆمەلێکی زۆر کتیبی کەمۆینە ی نووسیو، کە تا دنیا بەردەوامە سوودیان بۆ موسولمانان دەبیت و، کتیبخانە کانیشیان پی رازاو دەبیت.

ئیمامی (ذَهَبِي) فەرموویه‌تی: خوای گەورە بە کتیبەکانی ئیمامی نەووەوی سوودی بە موسولمانان گەیانندو، له ولاتاندا بلاو بوونەو، بران بەرەو شارو ناوچه‌کان.^(۲)

شیخی (إِسْنَوِي) ش فەرموویه‌تی: ئیمامی نەووەوی خواونی چه‌ندین کتیبی بە ناو بانگی پیرۆزی بە سوودە.^(۳)

جا له گرنگترین ئەو کتیبانە ی، کە بە چاپکراوی دەست دەکەون:

(۱) (الْمِنْهَاجُ فِي شَرْحِ صَحِيحِ مُسْلِمِ بْنِ الْحَجَّاجِ)، کە ناسراو بە شەرحی ئیمامی نەووەوی لە سەر صەحیحی موسلیم. ئیمامی سەخاوی فەرموویه‌تی: کتیبکی زۆر

(۱) بڕوانە: ذَبْلُ مِرَاةِ الزَّمَانِ / ۳ / ۲۸۳. هەر وەها بڕوانە هەریه‌کە له: تَذَكْرَةُ الْخُفَاظِ / ۴ /

۱۷۶، ومِرَاةُ الْجَنَانِ وَعِبْرَةُ الْيَقْظَانِ / ۴ / ۱۳۹، وَالْمَنْهَلُ الْعَذْبُ الرَّوِي / ۵۱.

(۲) بڕوانە: تَارِيخُ الْإِسْلَامِ / ۵۰ / ۲۵۲ - ۲۵۳.

(۳) بڕوانە: طَبَقَاتُ الشَّافِعِيَّةِ / ۲ / ۲۶۶.

به بهره‌کته.^(۱) منیش ده‌لیم: نه‌گهرچی هه‌ندیکی تر له زانایان سه‌حیحی موسلیمیان شهرح کردوه، به‌لام شهرحه‌که‌ی نه‌و نه‌وه‌نده گرنگ و متمانه‌دارو به‌ناوبانگه، هه‌ر که و ترا شهرحی سه‌حیحی موسلیم، ئیتر ده‌سته‌جی که‌سی بیسه‌ر بیری بۆلای شهرحه‌که‌ی نه‌و ده‌چیت.

(۲) (مُخْتَصَرُ صَحِيحِ مُسْلِمٍ). که پوخته‌ی هه‌دیه‌کانی سه‌حیحی موسلیمی تیدا کۆ کردۆته‌وه.

(۳) (الْمَجْمُوع). پروون کردنه‌وه‌ی کتیبی (الْمُهَذَّب) ی زانای پایه‌به‌رز (أَبُو إِسْحَاق) ی (شیرازی) هه. هه‌تا باسی (رَبَا) ی هیتاوه‌و، ته‌واوی نه‌کردوه. به‌لام دواتر زانایان ته‌واویان کردوه‌و، بلاوترین نوسخه به‌چاپ‌گه‌یه‌نراوه‌کانی نه‌وه‌یه که مامۆستای به‌رپۆز (مُحَمَّدُ نَجِيبُ الْمُطِيعِي) ته‌واوی کردوه. ئیمامی نه‌وه‌وی له پشه‌کیه‌که‌یدا فه‌رموویه‌تی: تکام وایه نه‌گه‌ر نه‌م کتیه‌ ته‌واو بیئت، ئیتر پۆیست به‌ هیچ کتیبیکی تر نه‌بیئت‌و، نه‌گه‌ر خوای گه‌وره‌ش بیه‌ویت، له‌مه‌وه مه‌زه‌به‌ی ئیمامی (شافعی) به‌ دلنیا‌یه‌وه بزانریت.

(۴) (رَوْضَةُ الطَّالِبِينَ وَعُمْدَةُ الْمُفْتِينَ). کورتکراوه‌ی پروون کردنه‌وه‌یه‌کی ئیمامی (رَافِعِي) هه‌ له‌سه‌ر کتیبی (الْوَجِيز) ی ئیمامی (غزالی)، به‌ ناو‌نیشانی (العزیز فی شرح الوجیز)، ناسراو به‌ (الشرح الكبير).

(۵) (مِنْهَاجُ الطَّالِبِينَ). کورتکراوه‌ی کتیبی (المحرر) ی ئیمامی (رافعی) هه‌و، چه‌ندین زانای پایه‌به‌رز پروون کردنه‌وه‌یان له‌سه‌ر نوسیوه. له‌ گرنگترین چاپکراوه‌کانیان: (بَيَانُ غَرَضِ الْمُحْتَاجِ) ی زانای پایه‌به‌رز (ابن الفرکاح) و، (عَجَالَةُ الْمُحْتَاجِ) ی شیخی (ابن الملقن) و، (التَّجْمُ الْوَهَّاجِ) ی شیخ (کمال الدین) ی (دمیری) و، (بِدَايَةُ الْمُحْتَاجِ) ی زانای پایه‌به‌رز (ابن قاضي شهبة) و، (كَنْزُ الرَّاعِيْنَ) ی شیخ (جلال الدین) ی (محلّی) و، (مُعْنَى الرَّاعِيْنَ) ی زانای پایه‌به‌رز (ابن قاضي عجلون) و، (تُحْفَةُ الْمُحْتَاجِ) ی شیخ (ابن حجر) ی

(۱) پروانه: الْمَنْهَلُ الْعَذْبُ الرَّوِّي / ۱۹.

هدهیته می، و، (مُعْنِي الْمُحْتَاج) ی خه طی (شَرِيْبِي) و، (نَهَايَةُ الْمُحْتَاج) ی شیخ (شَمْسُ الدِّين) ی ره ملی و، (السَّرَاجُ الْوَهَّاج) ی شیخ (مُحَمَّد) ی غه مرای و، (زَادُ الْمُحْتَاج) ی شیخ (عَبْدُ اللَّهِ) ی (كُوَهْجِي) و..... هتد. ههروهه زانای پایه بهرز ماموستا مهلا (عَبْدُ اللَّهِ) ی (هه رته لی) ش (خوا بهر که تی زیاتر بخته تمهنر پتروسه که بیهه) روون کردنه وه به کی به سوودی به زمانی شیرینی کوردی له سهه نویسه.

(٦) (دَقَائِقُ الْمُنْهَاج). هه ندیک وشه و زاروه ی ناو کتیبی (مِنْهَاجُ الطَّالِبِينَ) ی تیدا روونکردوته وه، جیاوازی کرده له نیوان نهو وشانه و وشه و زاروه کانی ناو کتیبی (الْمُحَرَّر) ی نیمامی (رَافِعِي).

(٧) (الْأَرْبَعِينَ التَّوَوِيَّة). چه ندین زانای پایه بهرز روون کردنه وه یان له سهه نویسه. له وانه: شیخی (ابْنُ دَقِيقِ الْعِيد) و، شیخی (ابْنُ الْمَلْقَن) و، شیخ (نَجْمُ الدِّين) ی (طُوفِي) و، شیخ (سَعْدُ الدِّين) ی تهفتازانی و، شیخ (ابْنُ حَجَر) ی هه یته می و، شیخ (أَحْمَد) ی (فَشْنِي) و..... هتد. ههروهه بهرپرز ماموستا مهلا (عَبْدُ اللَّهِ) ی (هه رته لی) ش روون کردنه وه به کی به سوودی به زمانی شیرینی کوردی له سهه نویسه.

(٨) (رِيَاضُ الصَّالِحِينَ مِنْ كَلَامِ سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ). زانای پایه بهرز (ابْنُ عَلَانَ الْبُكْرِي) الصَّدِيقِي) روون کردنه وه ی له سهه نویسه، به ناو نیشانی (دَلِيلُ الْفَالِحِينَ فِي شَرْحِ رِيَاضِ الصَّالِحِينَ). ههروهه ماموستای زور بهرپرز (نوری فارس همه خان) یش (خوا بهر که تی زیاتر بخته تمهنر پتروسه که بیهه) کردوویه تی به کوردی.

(٩) (حَلِيَّةُ الْأَبْرَارِ وَشِعَارُ الْأَخْيَارِ فِي تَلْخِيصِ الدَّعَوَاتِ وَالْأَذْكَارِ الْمُسْتَحَبَّةِ فِي اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ). چه ندین کتیب له باره یه وه دانراوه و، چه ند جاریکیش به ته حقیق کراوی به چاپ گه یه نراوه و، وا نیمهش به یارمه تی خوی گه وره، وه ریده گپینه سهه زمانی شیرینی کوردی و، هه ندیک روون کردنه وه ی پیوستی له سهه ده نویسن.

(۱۰) (خُلَاصَةُ الْأَحْكَامِ مِنْ مُهِمَّاتِ السُّنَنِ وَقَوَاعِدِ الْإِسْلَامِ). ههتا باسی زه کاتی هیتاوه. شیخی (ابنُ المَلَقَنِ) فهرموویه تی: نه گهر تهواو بوایه، لهو بابته هی خویدا بی وینه ده بوو. (۱)

(۱۱) (الْبَيْضَاحُ فِي مَنَاسِكِ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ). شیخ (ابنُ حَجَرَ) ی ههیته می حاشیه ی له سهر نویسه.

(۱۲) (التَّبَيَانُ فِي آدَابِ حَمَلَةِ الْقُرْآنِ). نیمامی سه خاوی فهرموویه تی: کتییکی زور به نرخه و، کهس نیه پیوستی بی نه بیت، به تاییه تی قوتابی و ماموستای قورئان. (۲)

(۱۳) (إِرْشَادُ طُلَّابِ الْحَقَائِقِ إِلَى مَعْرِفَةِ سُنَنِ خَيْرِ الْخَلَائِقِ). کور تکراره ی کتیی (عُلُومُ الْحَدِيثِ) ی شیخ (ابنُ الصَّلَاحِ) ی شاره زووریه.

(۱۴) (التَّقْرِيبُ وَالتَّيْسِيرُ لِمَعْرِفَةِ سُنَنِ الْبَشِيرِ التَّدْوِيرِ). کور تکراره ی کتیی (إِرْشَادُ طُلَّابِ الْحَقَائِقِ) هه، هه ریه که له نیمامی سه خاوی و نیمامی (سُيُوطِي) پروون کردنه وه یان له سهر نویسه. به لام زیاتر پروون کردنه وه که ی نیمامی (سُيُوطِي) بلاوه و، چه نندین جار به ته حقیق کراوی به چاپ گه یه نراوه، به ناو نیشانی: (تَدْرِيبُ الرَّاوي فِي شَرْحِ تَقْرِيبِ النَّوَاوي).

(۱۵) (تَهْدِيْبُ الْأَسْمَاءِ وَاللُّغَاتِ). خوی له پیشه کیه که یدا فهرموویه تی: تایه ته به و وشانه ی، که له هه ریه که له م کتییانه دا هاتون: "مُخْتَصَرُ أَبِي إِبْرَاهِيمَ الْمُزْنِي"، و "المُهْدَبُ"، و "التَّيْبِيَّةُ"، و "الْوَسِيْطُ"، و "الْوَجِيْزُ"، و "الرَّوْضَةُ".

(۱۶) (تَحْرِيرُ لُغَاتِ التَّنْبِيْهِ). کتییکی زمانه وان ی فیه هه و، وشه به کاره اتوه کانی ناو کتیی (التَّنْبِيْهِ) ی زانای پایه بهرز (أَبُو إِسْحَاقِ) ی شیرازی تیدا پروون کردو ته وه.

(۱۷) (تَصْحِيْحُ التَّنْبِيْهِ). زانایان فهرموویانه: نه م کتیه و کتیه که ی پیشتر له سه ره تابی ترین دانراوه کانی نیمامی نه وه وین. (۳)

(۱) بروانه: الْمَنْهَلُ الْعَذْبُ الرَّوِّي / ۱۹.

(۲) بروانه: الْمَنْهَلُ الْعَذْبُ الرَّوِّي / ۲۰.

(۳) بروانه: طَبَقَاتُ الشَّافِعِيَّةِ (ابنُ قَاضِي شَهْبَةَ) / ۲ / ۱۵۶، وَشَرَّاتُ الذَّهَبِ / ۷ / ۶۲۰ -

(۱۸) (طَبَقَاتُ الْفُقَهَاءِ الشَّافِعِيَّةِ). کورتکراوهی کتیبکی شیخ (ابن الصَّلاح) ی
شاره زوریهو، هندیك زانیاریشی بۆ زیاد کردوهو، تیدا ناوی (۲۷۷) زانای
هیناوه.

(۱۹) (فَتَاوَى الْإِمَامِ النَّوَوِيِّ). که پیشی دهوتریت: (الْمَسَائِلُ الْمَثُورَةُ)و، شیخی (ابن
عَطَّار) ریکی خستوهو، فهتواکان جوراوجورن و ژماره شیان (۲۶۰) فهتوایه.

(۲۰) (كِتَابُ التَّحْقِيقِ). که ته حقیقی بابه ته فیهه کانی کردوهو، هیناوتی تا باسی
نوژی که سی سه فهر کهر.

(۲۱) (رُؤُوسُ الْمَسَائِلِ وَتُحْفَةُ طُلَّابِ الْفَضَائِلِ). که کومه لیک یاساو ریسای تیدا
کو کردوته وه سه بارت به ته فسیرو حدیسو و شرعو زمان.

(۲۲) (الْإِشَارَاتُ إِلَى بَيَانِ الْأَسْمَاءِ الْمُبْهَمَاتِ). که کورتکراوهی کتیبی (الْأَسْمَاءُ
الْمُبْهَمَةُ فِي الْأَنْبَاءِ الْمُحْكَمَةِ) ی زانای پایه ببرز خه طی به غدادیه.

(۲۳) (الْإِيْجَازُ فِي شَرْحِ سُنَنِ أَبِي دَاوُدَ السَّجِسْتَانِيِّ). روون کردنه وه یه کی بوخت و
کورت له سه هندیك له حدیسه کانی (سُنَنِ) ی ئیمامی (أَبُو دَاوُد).

(۲۴) (الْمَقَاصِدُ النَّوَوِيَّةُ). کتیبکی کورت له باره ی عه قیده وه.

(۲۵) (بُسْتَانُ الْعَارِفِينَ). کتیبکی که م وینه به بۆ دوزینه وه ی ریگه ی خواپه رستان و
دنیانه ویستان و چاکه کاران.

(۲۶) (آدَابُ الْفَتَوَى وَالْمُفْتَى وَالْمُسْتَفْتَى).

(۲۷) (وَجُوبُ تَخْمِيسِ الْعَنِيْمَةِ وَقِسْمَةُ بَاقِيهَا).

(۲۸) (الْأُصُولُ وَالضَّوَابِطُ). کتیبکی کورت و تیدا باسی چند مه سه له یه کی عه قیده و
فیهی کردوه، به پی چند ریسایه کی گشتی.

(۲۹) (التَّرْخِيصُ بِالْقِيَامِ لِدَوِيِّ الْفَضْلِ وَالْمَزِيَّةُ مِنْ أَهْلِ الْإِسْلَامِ).^(۱)

---

(۱) ههروهه چندی کتیبی تریش، که دهستی بی کردون و، تهواوی نه کردون. لهوانه: روون
کردنه وه ی سه حیجی بوخاری.

میژوی له دنیا دهرچوونی:

شیخی (ابن عَطَّار) فەرموویەتی: ماوەیەك بەر لە وەفاتی ئیمامی نەووەوی چوومه خزمەتی و، ئەویش فەرمووی: مۆلەتم پێ دراوێ بۆ سەفەر کردن. منیش عەرزەم کرد: چۆن؟ ئەویش فەرمووی لەم جیگەیی خۆمدا دانیشتبووم، لەو تاقەیی رووی قیبلەوێ بینیم، وا کەسیك بە ئاسماندا دەپروات، لە لای خۆرئاوای قوتابخانە کەوێ بەرەو لای خۆرەلآت و، پێی وتم: هەستە برۆ بۆ زیارەتی (بَيْتُ الْمُقَدَّسِ).

پاشان شیخی (ابن عَطَّار) فەرموویەتی: من ئەم فەرمايشتەیی ئیمامی نەووەویم بە سەفەری عادیەتی لیکداویەو، کەچی ئەو مەبەستی سەفەری راستەقینە بوو.

ئەوجا فەرمووی: ئیمامی نەووەوی پێی فەرمووم: هەستە با خواحافیزی بکەین لە دۆست و خۆشەویستە کاغمان. منیش لە خزمەتیدا چووم بۆ ئەو گۆرستانەیی، کە هەندیک لە مامۆستا کانی تیدا ئەسپەردە کرابوو، چوێ سەر گۆرە کانیان و، هەندیک قورئانی خویندو، دوای کردو گریا، پاشان چوو بۆ لای دۆست و هاوێ لە زیندوێ کانی، وەکو شیخی (يُوسُفُ)ی (فُقَاعِي) و، شیخی (مُحَمَّدُ)ی (إِخْمِي) و، گەورەیی زانا حەنبەلیە کان، شیخی (شَمْسُ الدِّينِ ابْنُ أَبِي عَمَرَ). ئەوجا سەبەینی پۆشتەوێ بۆ (نَوَى) و، دواتریش زیارەتی (قُدُس) و (خَلِيل)ی کردو، پاشان گەریاوەوێ بۆ (نَوَى) و، لەوێ لە مائی باوکی نەخۆشکەوت و، منیش خەبەرم زانی و، لە دیمەشقەوێ چووم بۆ خزمەتی و، ئەویش پێی خۆش بوو، پێی فەرمووم: بگەریاوەوێ بۆ ناو کەس و کاری خۆت و، منیش خوا حافیزیم لێ کردو، ئەو پۆژە بەرەو چاکبوونەوێ دەچوو، پۆژی شەمە بوو، (٢٠)ی مانگی (رَجَب)ی سالی (٦٧٦)، پاشان لە شەوی چوار شەمە، (٢٤)ی ئەو مانگەدا وەفاتی کرد.^(١)

هەر وەها شیخی (ابن عَطَّار) فەرموویەتی: دوای وەفاتی ئیمامی نەووەوی خزم و کەس و کار و دراوسێکانی وێستیان گومەزەیک لە سەر گۆرە کەیی درووست بکەن،

(١) پروانە: نُحْفَةُ الطَّالِبِينَ / ٩٦ - ٩٨.

ئەویش چوہ خەوی گەورەترین ئافرەتی خزمەکانی خۆی، کە وایزەم خوشکی باوکی بوو، پێی فەرموو: بێی بە براکەم و ئەو خەڵکە شتی وای درووست نەکەن. چونکە هەرکە ی شتیکی لەو جۆرە درووست بکەن دادەهەرپۆژی. ئەو بوو ئەویش بە نارەحەتیه کەوہ خەبەری بوویەوہو، خەوہ کە ی بۆ گێرانەوہو، ئەوانیش وازیان لە کارە کە هیناو، تەنھا بە بەرد پەرژینیکیان بە دەوری گۆرپە کەیدا درووست کرد، بۆ رینگری کردن لە ئازەلەو لە شتی تر.

هەر وەها شیخی (ابن عطار) گێراویتیەوہ لە هەندیک لە خزم و کەسوکارو دوستەکانی ئیمامی نەوہویەوہ لە (نوی)، کە داویان لی کردوہ، لە ساحە ی مەحشەردا لەبیریان نەکات. ئەویش سویندی بۆ خواردون، کە ئەگەر خوا بۆی بکات، ناچیتە بەهشتەوہ، تا کە سیک لەوانە ی دەیانناسیت لەدوایەوہ مابنو، بەلێتی پێ داو، کە لەدوای هەموویانەوہ دەچیتە بەهشتەوہ.^(۱)

---

(۱) پروانە: نُحْفَةُ الطَّالِبِينَ / ۱۵۳ - ۱۵۴.

پلهو پایه و ناستی زانستی و فہرماہشتی زانایان لہ بارہیہوہ:

پلهو پایہ و ناستی زانستی و خواہہ رستی و دنیانہ ویستی نیمامی نہوہ وی گہ یشتوتہ رادہ یہک، کہ ہرچی و ہسفی ریترو گہورہ یی و پایہ داری ہہیہ، لہ لایہن زانایانہوہ بوی بہ کار ہینراوہ. لہوانہ: (الشَّيْخُ ، الْفَقِيْهُ ، الزَّاهِدُ ، الْوَرَعُ ، الْمُفِيدُ ، الْفَاضِلُ ، الْمُحَدَّثُ ، الْحَافِظُ ، الْعَالِمُ ، الْعَلَامَةُ ، الْقُدْوَةُ ، الْمُتَّقِنُ ، الْإِمَامُ ، شَيْخُ الْإِسْلَامِ ، عِلْمُ الْأَوْلِيَاءِ ، قُطْبُ الْأَوْلِيَاءِ ، أَوْحَدُ ذَهْرِهِ ، فَرِيدُ عَصْرِهِ). جا لہ بہر دریتزہ بوبونہوہ تہنہا فہرماہشتی ہندیکیان دہہینم:

- زانای پایہ بہرز (علاء الدین) ی (ابن العطار) فہرموویہ تی: (الشَّيْخُ الزَّاهِدُ الْوَرَعُ وَلِيُّ اللَّهِ..... ذُو التَّصَانِفِ الْمُفِيدَةِ، وَالْمَوْلَّاتِ الْحَمِيدَةِ، أَوْحَدُ ذَهْرِهِ وَفَرِيدُ عَصْرِهِ، الصَّوَامُ الْقَوَامُ، الزَّاهِدُ فِي الدُّنْيَا، الرَّاعِبُ فِي الْآخِرَةِ، صَاحِبُ الْأَخْلَاقِ الْمَرْضِيَّةِ وَالْمَحَاسِنِ السَّنِيَّةِ، الْعَالِمُ الرَّبَّانِيُّ، الْمُتَّفِقُ عَلَى عِلْمِهِ وَإِمَامَتِهِ وَجَلَالَتِهِ وَزَهْدِهِ وَوَرَعِهِ وَعِبَادَتِهِ وَصِيَانَتِهِ فِي أَقْوَالِهِ وَأَفْعَالِهِ وَحَالَاتِهِ، لَهُ الْكِرَامَاتُ الطَّافِحَةُ وَالْمَكْرَمَاتُ الْوَاضِحَةُ، الْمُؤَثِّرُ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ لِلْمُسْلِمِينَ، وَالْقَائِمُ بِحُقُوقِهِمْ وَحُقُوقِ وَلَاةِ أُمُورِهِمْ بِالنُّصْحِ وَالِدُّعَاءِ فِي الْعَالَمِينَ، وَكَانَ كَثِيرَ السَّلَاوَةِ وَالذِّكْرِ لِلَّهِ تَعَالَى).^(۱)
- زانای پایہ بہرز (قُطْبُ الدِّينِ) ی (يُونِنِي) فہرموویہ تی: (الْفَقِيْهُ الشَّافِعِيُّ الْمُحَدَّثُ الزَّاهِدُ الْعَابِدُ الْوَرَعُ الْمُتَبَحَّرُ فِي الْعُلُومِ، صَاحِبُ التَّصَانِفِ الْمُفِيدَةِ. كَانَ أَوْحَدَ زَمَانِهِ فِي الْوَرَعِ وَالْعِبَادَةِ، وَالتَّقَلُّلِ مِنَ الدُّنْيَا، وَالْإِكْبَابِ عَلَى الْإِفَادَةِ وَالتَّصْنِيفِ مَعَ شِدَّةِ التَّوَاضُّعِ، وَخَشَوْتِهِ الْمَلْبَسِ وَالْمَأْكَلِ، وَالْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَالتَّهْنِي عَنِ الْمُنْكَرِ).^(۲)

(۱) پروانہ: تُحْفَةُ الطَّالِبِينَ / ۴۰.

(۲) پروانہ: ذَيْلُ مِرْآةِ الرِّمَّانِ / ۳ / ۲۸۳.

- زانای پایه‌برز (ابن عبد‌الهادي) (حَبَلِيّ) فرمويه‌تی: (الإمامُ الفقيهُ الحافظُ الأُوحدُ القُدوةُ الزَاهِدُ).^(۱)
- زانای پایه‌برز (شَمْسُ الدِّينِ) (ذَهَبِيّ) فرمويه‌تی: (الإمامُ الحافظُ الأُوحدُ القُدوةُ شَيْخُ الإِسْلَامِ عِلْمُ الأَوْلِيَاءِ..... كَانَ حَافِظاً لِلْحَدِيثِ وَقُنُونَهُ وَرِجَالَهُ وَصَحِيحَهُ وَعَلِيلَهُ رَأْساً فِي مَعْرِفَةِ المَذْهَبِ).^(۲)
- زانای پایه‌برز (زَيْنُ الدِّينِ) (ابنُ الوَرْدِيّ) فرمويه‌تی: (شَيْخُ الإِسْلَامِ العَالِمُ الرِّبَانِيُّ الزَاهِدُ..... وَلَهُ سِيرَةٌ مُفْرَدَةٌ فِي عُلُومِهِ وَتَصَانِيفِهِ وَدِينِهِ وَيَقِينِهِ وَوَرَعِهِ وَزُهْدِهِ وَقِنَاعَتِهِ بِالْيَسِيرِ وَتَعَبُّدِهِ وَتَهَجُّدِهِ وَخَوْفِهِ مِنَ اللهِ تَعَالَى).^(۳)
- زانای پایه‌برز (ابنُ شَاكِرِ) (كَتَبِيّ) فرمويه‌تی: (مُفْتِي الأُمَّةِ شَيْخُ الإِسْلَامِ..... الحَافِظُ الفقيهُ الشَّافِعِيُّ الزَاهِدُ، أَحَدُ الأَعْلَامِ).^(۴)
- زانای پایه‌برز (بَدْرُ الدِّينِ) (يَافِعِيّ) فرمويه‌تی: (الفقيهُ الإمامُ شَيْخُ الإِسْلَامِ مُفْتِي الأَنَامِ المُحَدَّثُ المُتَقِنُ المُحَقِّقُ المُدَقِّقُ النَّجِيبُ الحَبِيبُ المُفِيدُ القَرِيبُ البَعِيدُ مُحَرَّرُ المَذْهَبِ وَمُهَذِّبُهُ وَضَابِطُهُ وَمُرْتَبُّهُ، أَحَدُ العِبَادِ الوَرَعِينَ الزُّهَادِ العَالِمِ العَامِلِ المُحَقِّقِ الفَاضِلِ الوَلِيِّ الكَبِيرِ السَّيِّدِ الشَّهِيرِ، ذُو المَحَاسِنِ العَدِيدَةِ، وَالسَّيْرَةِ الحَمِيدَةِ، وَالتَّصَانِيفِ المُفِيدَةِ الَّذِي فَاقَ جَمِيعَ الأَفْرَانِ، وَسَارَتِ بِمَحَاسِنِهِ الرُّكْبَانُ، وَاشْتَهَرَتْ فَضَائِلُهُ فِي سَائِرِ البُلْدَانِ، وَشُوهِدَتْ مِنْهُ الكَرَامَاتُ).^(۵)
- زانای پایه‌برز (تَاجُ الدِّينِ) (سُبُكِّيّ) فرمويه‌تی: (الشَّيْخُ الإمامُ العَلَامَةُ..... شَيْخُ الإِسْلَامِ أَسْتَاذُ المُتَأَخِّرِينَ وَحُجَّةُ اللهِ عَلَى اللَّاحِقِينَ وَالدَّاعِي إِلَى سَبِيلِ السَّالِفِينَ كَانَ يَحْيَى -رَحِمَهُ اللهُ- سَيِّداً وَحَصُوراً وَلَيْثاً عَلَى النَّفْسِ هُصُوراً

(۱) بروانه: طَبَقَاتُ عُلَمَاءِ الحَدِيثِ / ۴ / ۲۵۴.

(۲) بروانه: تَذَكُّرَةُ الحُفَظِ / ۴ / ۱۷۴ - ۱۷۵.

(۳) بروانه: تَارِيخُ ابنِ الوَرْدِيّ / ۲ / ۲۱۹.

(۴) بروانه: فَوَاتُ الوَقَايَاتِ / ۴ / ۲۶۴ - ۲۶۵.

(۵) بروانه: مِرَاةُ الجَنَانِ / ۲ / ۲۱۰.

وَزَاهِدًا لَمْ يُبَالِ بِخَرَابِ الدُّنْيَا إِذَا صَيَّرَ دِينَهُ رَبْعًا مَعْمُورًا، لَهُ الرُّهْدُ وَالْقَنَاعَةُ
وَمُتَابَعَةُ السَّالِفِينَ مِنْ أَهْلِ السُّنَّةِ وَالْجَمَاعَةِ، وَالْمُصَابِرَةُ عَلَى أَنْوَاعِ الْخَيْرِ، لَا
يَصْرِفُ سَاعَةً فِي غَيْرِ طَاعَةٍ، هَذَا مَعَ التَّفَقُّهِ فِي أَصْنَافِ الْعُلُومِ فَقْهًا وَمُتَوَنِّ
أَحَادِيثَ وَأَسْمَاءَ رِجَالٍ وَلُغَةً وَتَصَوُّفًا وَغَيْرَ ذَلِكَ).^(١)

● زانای پایه‌به‌رز (جمال الدین) ی (استوی) فہرموویہ‌تی: (محرر المذہب ومہذبہ
ومنقحہ ومرتبہ، وسار فی الآفاق ذکرہ، وعلا فی العالم محلہ وقدرہ، صاحب
التصانیف المشہورۃ المبارکۃ النافعۃ).^(٢)

● زانای پایه‌به‌رز (ابن کثیر) فہرموویہ‌تی: (العلامة شیخ المذہب وکبیر الفقہاء فی
زمانہ..... وقد کان من الزہادۃ والعبادۃ والورع والتحری والایحماح عن
الناس علی جانب کبیر لا یقدر علیہ أحد من الفقہاء غیرہ).^(٣) له جیگہ‌یہ‌کی
تیرشدا فہرموویہ‌تی: (الشیخ الإمام العلامة..... الحافظ الفقیہ الشافعی النبیل.
محرر المذہب ومہذبہ وضابطہ ومرتبہ أحد العباد والعلماء الزہاد).^(٤)

● زانای پایه‌به‌رز (کمال الدین) ی (دمیری) فہرموویہ‌تی: (الحجر الإمام العلامة شیخ
الإسلام قطب دائرة العلماء الأعلام الشیخ..... محرر المذہب المتفق علی
أمانتہ ودیانتہ وسؤددہ وسیادتہ وورعہ وزہادتہ، کان ذا کرامات ظاہرۃ وآیات
باہرۃ وسطوات قاہرۃ، فلذلک أحیا اللہ ذکرہ بعد مماتہ، واعترف أهل العلم
بعظیم برکاتہ، ونفع اللہ بتصانیفہ فی حیاتہ وبعد وفاتہ، فلا یکاد یستغنی عنہا
أحد من أصحاب المذاهب المختلفۃ، ولا تزال القلوب علی محبۃ ما ألقہ
مؤتلفۃ).^(٥)

(١) بروانہ: طبقات الشافعیۃ الکبریٰ / ٨ / ٣٩٥.

(٢) بروانہ: طبقات الشافعیۃ (الاستوی) / ٢ / ٢٦٦.

(٣) بروانہ: البدایۃ والنہایۃ / ١٣ / ٣٢٦.

(٤) بروانہ: طبقات الشافعیۃ (ابن کثیر) / ٨٢٥.

(٥) بروانہ: یتشہ کی کتبی (التجم الوہاج فی شرح المنہاج).

- زانای پایه‌برز (ابن قاضي شهبه) فرمويه‌تی: (الفقيه الحافظ الزاهد أحد الأعلام شيخ الإسلام).^(١)
- زانای پایه‌برز (بدر الدين عيني) فرمويه‌تی: (الإمام العالم العلامة..... شيخ المذهب وكبير الفقهاء في زمانه، ومن حاز قصب السبق دون أقرانه..... وقد كان من الزهادة والعبادة والتحرّي والورع والائجماع عن الناس والتخلّي لطلب العلم والتخلّي به على جانب عظيم لا يقدر عليه غيره).^(٢)
- زانای پایه‌برز (ابن تغري بردي) فرمويه‌تی: (شيخ الإسلام..... الفقيه الشافعي الحافظ الزاهد صاحب المصنّفات المشهورة..... وفضله وعلمه وزهده أشهر من أن يذكر).^(٣)
- زانای پایه‌برز (شمس الدين سخاوي) فرمويه‌تی: (شيخ الإسلام، وإمام الأئمة الأعلام، قطب الأولياء الكرام، ونادرة الزهاد الوافر في روعة السهام، المجتهد في الصيام والقيام، والقائم بخدمة الملك العلام).^(٤)
- زانای پایه‌برز (جلال الدين سيوطي) فرمويه‌تی: (الإمام الفقيه الحافظ الأوحّد القدوة شيخ الإسلام علم الأولياء..... وكان إماماً بارعاً حافظاً متّقناً، اتقن علوماً شتى، وبارك الله في علمه وتصانيفه لحسن قصده، وكان شديد الورع والزهد أماراً بالمعروف ناهياً عن المنكر، تهابه الملوك، تاركاً لجمع ملامذ الدنيا).^(٥)
- زانای پایه‌برز شيخ (عبد القادر) (نعيمي) فرمويه‌تی: (الإمام العلامة ولي الله شيخ الإسلام الفقيه الزاهد الحافظ).^(٦)

(١) بروانه: طبقات الشافعية (ابن قاضي شهبه) / ٢ / ١٥٣.

(٢) بروانه: عقد الجمان / عصر سلاطين المماليك / ٢ / ١٩٤.

(٣) بروانه: التجوم الزاهرة / ٧ / ٣٣٦ - ٣٣٧.

(٤) بروانه: المنهل العذب الروي / ٩.

(٥) بروانه: طبقات الحفاظ / ٥١٣.

(٦) بروانه: المدارس في تاريخ المدارس / ١ / ١٩.

- زانای پایہبرز شیخ (ابن حَجَرِی (هِتَمِی) فہرموویہ تی: (القُطْبِ الرَّبَّانِیِّ وَالْعَالِمِ الصَّمَدَانِیِّ وَلِیِّ اللّٰهِ بِلَا نِزَاعٍ وَمُحَرَّرِ الْمَذْهَبِ بِلَا دِفَاعٍ).^(۱)
- زانای پایہبرز (خَطِیْبِ) ی (شِرِّیْنِی) فہرموویہ تی: (الْإِمَامُ الرَّبَّانِيُّ الشَّافِعِيُّ الثَّانِي..... الْحَبْرُ الْإِمَامُ قُطْبُ دَائِرَةِ الْعُلَمَاءِ الْأَعْلَامِ الشَّيْخِ).^(۲)
- زانای پایہبرز شیخ (شَمْسُ الدِّینِ) ی (رَمَلِی) فہرموویہ تی: (سَيِّدُ طَائِفَةِ الْعُلَمَاءِ مِنْ الْقَرْنِ السَّادِسِ وَإِلَى هَذَا الْحِينِ، وَصَاحِبُ الْفَضْلِ عَلَى أَهْلِ الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ ذُو الْفَضْلِ الْمُبِينِ..... شَيْخُ الْإِسْلَامِ بِلَا نِزَاعٍ، وَبَرَكَهَ الْأَنَامِ بِلَا دِفَاعٍ، الْقُطْبُ الرَّبَّانِيُّ، وَالْعَالِمُ الصَّمَدَانِيُّ).^(۳)
- زانای پایہبرز (ابنُ الْعِمَادِ) ی (حَنْبَلِی) فہرموویہ تی: (شَيْخُ الْإِسْلَامِ..... الْفَقِيهُ الشَّافِعِيُّ الْحَافِظُ الرَّاهِدُ أَحَدُ الْأَعْلَامِ).^(۴)
- زانای پایہبرز (ابنُ عَلَّانِ) ی (صِدِّیْقِ) فہرموویہ تی: (حَبْرُ الْأُمَّةِ وَعَالِمُهَا، وَشَيْخُ الشَّرِيعَةِ وَحَاكِمُهَا، وَنَاصِرُ السُّنَّةِ النَّبَوِيَّةِ، وَقَامِعُ الْبِدْعَةِ غَيْرِ الْمَرْضِيَّةِ، مُحَرَّرُ مَذْهَبِ الشَّافِعِيِّ الْإِمَامِ، وَمَذْهَبُ إِشْكَالِ مَا أَشْكَلَ مِنَ الْأَحْكَامِ، الْمُتَّفِقُ عَلَى جَلَالَتِهِ وَعُلُوِّ رُتْبَتِهِ وَوِلَايَتِهِ وَارْتِقَاءِ مَكَانَتِهِ).^(۵)

(۱) پروانہ: پیشہ کی کتبی (تُحْفَةُ الْمُحْتَاجِ فِي شَرْحِ الْمِنْهَاجِ).

(۲) پروانہ: پیشہ کی کتبی (مُعْنَى الْمُحْتَاجِ إِلَى مَعْرِفَةِ أَلْفَاظِ الْمِنْهَاجِ).

(۳) پروانہ: پیشہ کی کتبی (نَهَايَةُ الْمُحْتَاجِ إِلَى شَرْحِ الْمِنْهَاجِ).

(۴) پروانہ: شَذَرَاتُ الذَّهَبِ / ۷ / ۶۱۸.

(۵) پروانہ: الْفُتُوْحَاتُ الرَّبَّانِيَّةُ / ۱ / ۳.

لاواندنه‌وهی زانایان بۆ ئیمامی نه‌وه‌وی:

کاتیک زانایه‌کی که موینه‌ی خواناسی پایه‌به‌رزوی وه‌کو ئیمامی نه‌وه‌وی له‌ دنیا ده‌رده‌چیت، گومان‌ی تیدا نیه، که که‌لینیکی گه‌وره له‌ بینای زانست و خواپه‌رستیدا دروست ده‌بیت. بۆیه زۆریک له‌ زانایان بۆ ده‌رپرسی خه‌فته‌ت و ناره‌حه‌تی دلی خۆیان و، هه‌ست کردن به‌و موصبیه‌ته‌ گه‌وره، چه‌ند دیره‌ هۆنراوه‌یه‌کیان بۆ لاواندنه‌وه‌ی نوسیوه.

شیخی (ابن عطار) هۆنراوه‌ی بیست له‌ زانایانی هیناوه. به‌لام من له‌به‌ر زۆری، ته‌نها هۆنراوه‌ی یه‌کیان ده‌هینم، که بریتیه له‌ زانای پایه‌به‌رز (مجدد الدین محمد بن أحمد بن عمر)، ناسراو به‌ (ابن الظهیر الحنفی).^(۱)

وَخَابَ بِالْمَوْتِ فِي تَعْمِيرِكَ الْأَمَلُ وَسَاءَ مَا فَقَدَكَ الْأَسْحَارُ وَالْأَصْلُ مُسَدِّدًا مِنْكَ فِيهِ الْقَوْلُ وَالْعَمَلُ لَا يَعْتَرِيكَ عَلَى تَكَرُّرِهِ مَلَلُ وَأَنْتَ بِالْيَمَنِ وَالتَّوْفِيقِ مُشْتَمِلُ عَلَى جَدِيدِ كَسَاهِمِ ثَوْبِكَ السَّمَلُ هُوَ اجْزُ الْجَهْلِ وَالْإِظْلَالِ يَنْتَقِلُ يَضِيقُ عَنْ حَصْرِهَا التَّفْصِيلُ وَالْجَمَلُ وَعَنْ كَمَالِكَ لَا مِثْلَ وَلَا بَدَلُ وَفَقْدُ مِثْلِكَ جَرَحَ لَيْسَ يَنْدَمِلُ عَزْمًا وَحَزْمًا فَمَضْرُوبٌ بِكَ الْمَثَلُ وَأَنْتَ بِالسَّعْيِ فِي أَخْرَاكَ مُحْتَفِلُ	عَزَّ الْعَزَاءُ وَعَمَّ الْحَادِثُ الْجَلَلُ وَأَسْتَوْحَشْتُ بَعْدَمَا كُنْتُ الْأَنْسَ لَهَا قَدْ كُنْتُ لِلدِّينِ نُورًا يُسْتَضَاءُ بِهِ وَكُنْتُ تَتْلُو كِتَابَ اللَّهِ مُعْتَبِرًا وَكُنْتُ فِي سُنَّةِ الْمُخْتَارِ مُجْتَهِدًا وَكُنْتُ زِينًا لِأَهْلِ الْعِلْمِ مُفْتَخِرًا وَكُنْتُ أَسْبَغُهُمْ ظِلًّا إِذَا اسْتَعْرَتُ كَسَاكَ رَبُّكَ أَوْصَافًا مُجَمَّلَةً أَسْلَى كَمَالِكَ عَنْ قَوْمٍ مَضَوْا بَدَلًا فَمِثْلُ فَقْدِكَ تَرْتَاعُ الْعُقُولُ لَهُ زَهْدَتْ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا وَزُخْرُفُهَا أَعْرَضَتْ عَنْهَا احْتِقَارًا غَيْرَ مُحْتَفِلِ
---	--

(۱) بروانه: نُحْفَةُ الطَّالِبِينَ / ۱۱۴ - ۱۱۶.

عَزَفَتْ عَنْ شَهَوَاتٍ مَا لِعِزْمٍ فَتَى
أَسْهَرَتْ فِي الْعِلْمِ عَيْنًا لَمْ تَذُقْ سِنَةً
يَا لَهْفَ حَفَلٍ عَظِيمٍ كُنْتَ بَهَجْتَهُ
وَطَالِبُوا الْعِلْمِ مِنْ دَانٍ وَمُعْتَرِبٍ
حَارُوا لِعَيْبَةِ هَادِيهِمْ وَصَاقَ بِهِمْ
تُرَى دَرَى تُرْبَهُ مَنْ غَيَّبُوهُ بِهِ
عَنَاهُ شُغْلُهُمْ دَهْرًا وَعَادَ لَهُمْ
يَا مُحْيِيَ الدِّينِ كَمْ غَادَرْتَ مِنْ كَبِدٍ
وَكَمْ مَقَامٍ كَحَدِّ السَّيْفِ لَا جَلْدُ
أَمَرْتَ فِيهِ بِأَمْرِ اللَّهِ مُتَّضِيًا
وَكَمْ تَوَاضَعْتَ عَنْ فَضْلِ وَعَنْ شَرَفٍ
عَالَجْتَ نَفْسَكَ وَالْأَدْوَاءَ شَامِلَةً
بَلَعْتَ بِالتَّعَبِ الْفَاقِي رَضِيَ مَلِكٍ
ضَيْفَ الْكَرِيمِ جَدِيرٌ أَنْ يُضَافَ لَهُ
بَرَزْتَ أَصْلِيكَ فِي دَارِيكَ مُحْتَسِبًا
فَجَعْتَ بِالْأَمْسِ لَيْلًا كُنْتَ سَاهِرَهُ
وَحَالَ نُورٌ نَهَارٍ كُنْتَ صَائِمَةً
لَا زَالَ مَثْوَاكَ مَثْوَى كُلِّ عَارِفَةٍ
إِلَى مَتَى بَغُرُورٍ تَطْمَئِنُّ وَلَا أَلْ—
وَلَا حِمَى مِنْ حِمَامٍ جَحْفَلٍ لِحِبٍ
يَا لَاهِيًا لَاهِيًا عَنْ هَوْلٍ مَصْرَعِهِ
لَا تُخْلِلِ نَفْسَكَ مِنْ زَادٍ فَإِنَّكَ مِنْ
وَمَا مَقَامٌ يُدِيمُ السَّيْرَ يَتَّبِعُهُ

بِهَا سِوَاكَ إِذَا عَنَّتْ لَهُ قِبَلُ
إِلَّا وَأَتَتْ بِهِ فِي الْحُلْمِ مُشْتَعِلُ
وَحَلِيَّهُ فَعَرَاهُ بَعْدَكَ الْعَطْلُ
نَالُوا بِيُمْنِكَ مِنْهُ فَوْقَ مَا أَمَلُوا
لِفَرْطِ حُزْنٍ عَلَيْهِ السَّهْلُ وَالْجَبَلُ
أَوْ نَعَشْتُهُ مَنْ عَلَى أَعْوَادِهِ حَمَلُوا؟
بِلاَعِجِ الْوَجْدِ عَنِ أَشْغَالِهِمْ شُغْلُ
حَرَى عَلَيْكَ وَعَيْنِ دَمْعُهَا هَطْلُ
يَقْوَى عَلَى هَوْلِهِ فِيهِ وَلَا جَدْلُ
سَيْفًا مِنَ الْعِزْمِ لَمْ يُصْنَعْ لَهُ خَلْلُ
وَهَمَّةٍ هَامَةٍ الْجَوْرَاءِ تَنْتَعِلُ
حَتَّى اسْتَقَامَتْ وَحَتَّى زَالَتْ الْعِلْلُ
ثَوَابُهُ فِي جِنَانِ الْخُلْدِ مُتَّصِلُ
إِلَى الْكَرَامَةِ مِنَ الطَّافِيهِ نُزْلُ
فَقَدْ تَكَافَأَ فِيكَ الْحُزْنُ وَالْجَدْلُ
لِلَّهِ وَالنُّومُ قَدْ خِيَطَتْ بِهِ الْمُقْلُ
إِذَا الْهَجِيرُ بَنَارِ الشَّمْسِ مُشْتَعِلُ
وَرَوْضُهُ النَّضْرُ مِنْ سُحْبِ الرِّضَا خَضِلُ
مُلُوكُ رَدِّ الرَّدَى عَنْهُمْ وَلَا الرُّسُلُ
وَلَا حُصُونٌ مَنِيَعَاتٍ وَلَا قُلُلُ
وَصَاحِكُ السَّنِّ مِنْهُ يَضْحَكُ الْأَجَلُ
حِينَ الْوِلَادِ مَعَ الْأَنْفَاسِ مُرْتَجِلُ
إِلَى مَحَلِّ تَلَاةٍ سَائِقُ عَجَلُ

پوخته يهك دهر ياره ي كتيبى (الذكار)؛

وه كو له پشه كيه كه دا نماز هم پيدا، كتيبى (أذكار) په يوه ندى به ژيانى رږزو شهوى مرؤفى موسولمانه وه هه يه، چؤن يادى خواى گه وره بكات له به يانى و له نيواره، له هه ستان و له دانستن، له هه موو جوو له و بز او تيكيذا.

باسى يادى خواى گه وره ي كرده له نويژو، له رږزوو، له هه جو، له جهادو، له سه فهرو، له كاتى خويندنى قورئانى پيرزوو، له كاتى خواردنو خواردنه وه، له كاتى نه خوڅشى و مردنو، چؤنيتى سوپاس و ستايشى په وره ردگارو، چؤنيتى دروودو سه لام له سه ر پتغه مبهرو يارو ياره رانى و، نادابى ژنه تان و، نه وهش په يوه ندى پتغه هه يه و، نادابى سلاؤ كردنو، مؤله توه رگرتن بؤ چوونه مالى خه لكى و، چؤنيتى فرمان كردن به چا كه و، نه هى كردن له خراپه و، پاراستنى زمان له غه يهت و دووزمانى و قسه ي پروپوچ و، چؤنيتى دوعا كردن و پارانه وه و داواى ليخو شبوون كردن له په وره ردگار.

بؤ هه موو هم باسانهش به لگه ي به نايه ته كانى قورئانى پيرزوو، به فه رمايسته كانى پتغه مبهرى خوا (درودى خواى له سه ر بيت) هينا وه ته وه، تا يبهت نه وان هى، كه له پنج كتيب ه به ناو بانگه كه ي هه ديسدا هاتون: (صَحِيح)ى (بُخَارِي) و (صَحِيح)ى (مُسْلِم) و (سُنن)ه كانى (أَبُو دَاوُد) و (تِرْمِذِي) و (نَسَائِي).

هه وره ها چه ندين هه ديسيشى له كتيبى (عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ)ى ئيمامى (نَسَائِي) و (عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ)ى زاناي پايه بهرز (أَبْنُ السُّنِّي) وه رگرتوه.

هه نديك جار سووديشى له م سه رچاوانه وه رگرتوه: (مُوطَأ)ى ئيمامى (مَالِك) و، (مُسْنَد)ى ئيمامى (أَحْمَد)ى كورپى (حَنْبَل) و، (مُسْنَد)ى زاناي پايه بهرز (أَبُو يَعْلَى)ى (مَوْصِلِي) و، (سُنن)ى ئيمامى (دَارِمِي) و، (مُسْنَد)ى زاناي پايه بهرز (أَبُو عَوَانَةَ)ى (إِسْفَرَايِينِي) و، هه ر دوو سه حيحه كه ي شيخي (أَبْنُ خُرَيْمَةَ) و شيخي (أَبْنُ حِبَّان) و، (سُنن)ى ئيمامى (دَارَقُطْنِي) و، (حَلِيَّةُ الْأَوْلِيَاء)ى زاناي پايه بهرز (أَبُو نُعَيْم)ى

(أَصْبَهَانِيّ) و، (السُّنُنُ الْكُبْرَى) ی ئیمامی (بِهَقِيّ) و، (المُسْتَدْرَك) ی ئیمامی (حَاكِم) و،
چهند سەرچاوهیه کی تریش.

پلهی زۆریه ی زۆری هه دیسه کانی دهستی شان کردوه، که ئایا (صَحِيح) ن، یان
(حَسَن) ن، یان (ضَعِيف) ن. به لّام بۆ ئه وهی کتیبه که ی درێژ نه بیته وه هه دیسه کانی
به رسته وه نه هینا وه.

زۆریه ی زۆری ئه وه هه دیسه کانی له م کتیبه دا هینا ونی، ده م به ده م له مامۆستا کانی
خۆیه وه وه ری گرتو ون، به رسته ی تایبه تی بۆی رپوا یه ت کرا ون، بۆیه کاتیک
ده یانه ییت، زا را وه ی (روینا) به کار ده هینیت. ^(۱)

---

(۱) هه ندیک له زانایان فه رموویانه: ئه وه وشه یه به دوو جوړ ده خو یتریته وه: یه که م: (رُوینا) به
صیغه ی (مَبْنِيّ لِّلْمَفْعُول). واته: بۆمان رپوا یه ت کرا وه. دوهم: (رُوینا) به صیغه ی (مَبْنِيّ
لِلْفَاعِل). واته: رپوا یه تمان کرد وه.

هه ندیکیش فه رموویانه: زۆریه ی زانایان به (رُوینا) خو یتدیوانه ته وه. به لّام کۆمه لیک
فه رموویانه: باشر وه هایه به (رُوینا) - به صیغه ی (مَبْنِيّ لِّلْمَفْعُول) و، به شه ده ی وا وه که -
بخو یتریته وه. بڕوانه: شَرْحُ التَّفَازَانِيّ عَلَيَّ الْأَحَادِيثِ الْأَرْبَعِينَ التَّوَوِيَّةَ / ٤٢. (تَحْقِيقُ: مُحَمَّد
حَسَنُ مُحَمَّد حَسَنُ إِسْمَاعِيلَ / دَارُ الْكُتُبِ الْعِلْمِيَّةِ - بَيْرُوت - لُبْنَانُ / الطَّبَعَةُ: الْأَوْلَى /
٢٠٠٤ م - ١٤٢٥ هـ)، وَالْفَتْحُ الْمُبِينُ بِشَرْحِ الْأَرْبَعِينَ لِابْنِ حَجَرٍ الْهَيْتَمِيِّ / ١٠١. (عَنِي بِهِ:
أَحْمَدُ جَاسِمٌ مُحَمَّدُ الْمُحَمَّدُ، وَقَصِيٌّ مُحَمَّدُ نُوْرَسُ الْحَلَّاقُ، وَأَنْوَرُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ الشَّيْخِيُّ
الدَّاعِسْتَانِيُّ / دَارُ الْمَنَهَاجِ - جُدَّة - الْمَمْلَكَةُ الْعَرَبِيَّةُ السُّعُودِيَّةُ / الطَّبَعَةُ: الثَّانِيَّةُ / ١٤٣٠ هـ
- ٢٠٠٩ م)، وَالْفَتْوحَاتُ الرَّبَّانِيَّةُ عَلَيَّ الْأَذْكَارِ التَّوَوِيَّةِ (لِابْنِ عَلَانَ الصَّدِيقِيِّ) / ١ / ٢٩ -
٣٠.

ما وه که بلیم: زانای پایه بهرز شیخ (عَبْدُ الْقَنِيّ) ی (نَابِلْسِيّ) ش پرساله یه کی کورتی له
وه لّامی پرساری که سیکدا سه باره ت به چۆنیتی خو یتدنه وه ی ئه م ته عبیره نوسی وه، ناوی
ناوه: (إِبْصَاحُ مَا لَدَيْنَا فِي قَوْلِ الْمُحَدِّثِينَ: رُوینا). سو یاس بۆ خوا ی گه و ره به چاپکراوی له
خزمه تیدام.

زۆرۈك وشەى غەرىب و سەرلیدەرنەچووی مانا كرده، كه له دهقى
حه ديسه كاندا هاتون.

له چەند جینگه كه كدا بۆچوونى جياوازى زانايانى سەبارەت به بابەتە كان
هیناوه، زۆر جار خۆشى بۆچوونە به هیزه كه يانى دەستيشان كرده.

هەر وه ها ناوى چەندین كهسى هیناوه، له پالیاندا فەرموويه تی: (یه كیکه له
هاوه لانی پینگەمبەرى خوا) و، ناوى هەندیک زاناو شەرعرانىشى هیناوه، له پالیاندا
فەرموويه تی: (یه كیکه له هاوه لانمان. واتە: یه كیکه له زانايانى مەزهەبى ئىمامى
شافعی).

هەندیک باسى صوفیتی و، باسى زاراوه كانى فەرمووده ناسى و، باسى بابەتە
فیهیه كانیشى تیکەل به باسه كانى تر كرده. هەموو ئەمانەش به زمانیکی سادە و
ساكارو ئاسان، تاوه كو هەموو كه سیک سوودیان لی وه گریت.

سەبارەت به هەندیک باس و بابەتى تايه تیش بۆچوون و فەرمایشى هەندیک له
پیشە وایان و فەرمووده ناسان و شەرعرانه ناوداره كان و تەفسیرزانان و زمانزانە كانى
پیش خۆی هیناوه، له وانە: ئىمامى (شافعی) و شیخ (أبو الحسن) ی (مدائنی) و شیخ
(أبو جعفر) ی (نحاس) و شیخ (أبو سلیمان) ی (خطابی) و شیخى (جوهري) و شیخ
(أبو الحسن) ی (ماوردی) و قاضى (حسین) و شیخ (أبو القاسم) ی (قشیری) و شیخ
(أبو الحسن) ی (واحدي) و شیخ (أبو نصر) ی (صباغ) و شیخ (أبو سعد) ی (متولي) و
شیخ (أبو المحاسن) ی (رويانی) و شیخ (أبو حامد) (غزالی) و شیخى (ابن العربي)
مالیکی و قاضى (عياض) و شیخ (ابن الصلاح) ی شارەزوورى و، چەند زانایه كى
تریش.

له بەرئەوهى بەر لهم كتیبه چەندین كتیبی تریشى داناوه، بۆیه دەبینین بۆ زانیاری
زیاتر له سەر هەندیک باس و بابەتى دیاریكراو، چەندین جار خۆنەر ره وانەى لای

نهو کتیبانه ده کات. له وانه: (الْمَجْمُوعُ شَرْحُ الْمُهَذَّبِ) و، (شَرْحُ صَحِيحِ مُسْلِمٍ) و، (تَهْدِيبُ الْأَسْمَاءِ وَاللُّغَاتِ) و، (التَّيَّانُ فِي آدَابِ حَمَلَةِ الْقُرْآنِ) و، (طَبَقَاتُ الْفُقَهَاءِ الشَّافِعِيَّةِ) و، (الْبَيَضَاحُ فِي مَنَاسِكِ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ).

به کورتی کتیبی (أَذْكَار) یه کیکه لهو کتیبانه ی، که هه رگیز مرؤفی موسولمان لئی بی نیاز نابیت و، هه میسه پیوستی پیی ده بیت. بویه هه ندیک له زانایان فهرموویانه: (بِعِ الدَّارِ وَاشْتَرِ الْأَذْكَارَ). واته: "خانوو بفرۆشه و، کتیبی (أَذْكَار) بکره". هه ندیکیش فهرموویانه: (لَيْسَ يَذْكَرُ مَنْ لَمْ يَقْرَأِ الْأَذْكَارَ). واته: "نهو که سه ی کتیبی (أَذْكَار) ی نه خویند بیته وه زیگری خوای به ته وای نه کردوه".^(۱)

ئیمامی (ذَهَبِي) له باره ی گرنگی هه ردوو کتیبی (أَذْكَار) و (رِيَاضُ الصَّالِحِينَ) هه وه فهرموویته ی: هه ر که سیك له قورئانی پیروژ تیگات و، به رده وام به وردی ته ماشای هه ردوو سه حیجی بوخاری و موسلیم و، (سُنَنِ ي (نَسَائِي) و، (رِيَاضُ) و (أَذْكَار) هه که ی ئیمامی نه وه ی بکات، به خته وه رو سه ر که وتوو ده بیت.^(۲)

شیخ (ابْنُ حَجْرٍ) ی عه سقه لانیس فهرموویته ی: هه ر بو به ره که ت به کتیبی (أَذْكَار) و به خاوه نه که شی برپارمدا ته خریجی حه دیسه کانی بکه م، ئای که چه نده دانه رو دانراویکی باشن!^(۳)

نه مهش وای کرده، که زانایان بایه خیکی تاییه تی پیی بدهن، چی به روون کردنه وه، یان به کورت کردنه وه، یان به ته خریجی حه دیسه کانی ناوی.

شیخی عه سقه لانی ته خریجی به شیکی زوری حه دیسه کانی کرده و، ناوی ناوه (نتائج الأفكار في تخریج أحاديث الأذکار) و، ئیمامی (سَيُوطِي) ش کتیبیکی له سه ر

(۱) بروانه: الفُتُوْحَاتُ الرَّبَّائِيَّةُ / ۱ / ۴.

(۲) بروانه: سِيرُ أَعْلَامِ الثَّبَلَاءِ / ۱۹ / ۳۴۰.

(۳) بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ فِي تَخْرِيجِ أَحَادِيثِ الْأَذْكَارِ / ۱ / ۱۵.

داناوه به ناویشانی (تُحْفَةُ الْأَبْرَارِ بِنُكْتِ الْأَذْكَارِ)، که زۆریه‌ی زانیاریه‌کانی له کتیه‌که‌ی شیخی عه‌سقه‌لانیه‌وه وهر‌گرتوه‌و، زانی‌ای پایه‌به‌رز (ابْنُ عَلَانَ) ی (صِدِّیقِی) ش‌پوون کردنه‌وه‌یه‌که‌ی زۆر به‌سوودی له‌سه‌ر نویسه‌وه، به ناویشانی (الْفَتْوحَاتُ الرَّبَّانِيَّةُ عَلَى الْأَذْكَارِ النَّوَابِيَّةِ)، که تیی‌دا زۆریه‌ی فه‌رمایشته‌کانی شیخی عه‌سقه‌لانی هیناره، سه‌باره‌ت به ته‌خه‌ریجی هه‌دیسه‌کانی ناو (أَذْكَار).

هه‌روه‌ها زۆرێك له خوێنده‌وارانی ئەم سه‌رده‌مه‌ش هه‌ولیان داوه ته‌حقیقی بکه‌ن‌و، ته‌خه‌ریجی هه‌دیسه‌کانی ناوی بکه‌ن، ئەمه‌ش وای کردوه، که چه‌ندین جار به‌چاپ بگه‌یه‌نرێت.

له گه‌نگه‌زین ئەو نوسه‌خه به‌چاپگه‌یه‌نراوانه‌ی، که ده‌ستی من که‌وتون:

١) نوسه‌خی ناماده‌کراو له‌لایه‌ن ده‌سته‌یه‌ك، به سه‌ره‌ره‌شتی شیخ (أَحْمَدُ سَعْدُ عَلِيّ) و، چاپکراو له‌لایه‌ن (شَرِكَةُ مَكْتَبَةِ وَمَطْبَعَةِ مُصْطَفَى الْبَابِي الْحَلَبِيِّ وَأَوْلَادِهِ فِي مِصْرٍ) له‌سالی (١٣٧٥ ك - ١٩٥٦ ز).

٢) نوسه‌خی مامۆستای پایه‌به‌رز، لێکۆله‌ری ناودار، شیخ (عَبْدُ الْقَادِرِ الْأَرْتَاؤُوط).

٣) نوسه‌خی مامۆستای به‌رپێز (مُحْيِي الدِّينِ مُسْتَو).

٤) نوسه‌خی مامۆستای به‌رپێز (أَحْمَدُ عَبْدَ اللَّهِ بَاجُور).

٥) نوسه‌خی مامۆستای به‌رپێز (عَامِرِ عَلِيِّ يَاسِين).

٦) نوسه‌خی ناماده‌کراو له‌لایه‌ن (مَرْكَزُ الدِّرَاسَاتِ وَالْبَحْوثِ بِمَكْتَبَةِ نِزَارِ الْبَاز)، له عه‌ره‌به‌ستانی (سُعودیة)، که له‌سالی (١٩٩٧ ز) به‌دوو به‌رگ چاپکراوه.

٧) نوسه‌خی مامۆستای به‌رپێز (بِسَامِ عَبْدِ الْوَهَّابِ الْجَابِي).

٨) نوسه‌خی مامۆستای به‌رپێز (بَشِيرِ مُحَمَّدِ عِيُون).

٩) نوسه‌خی هه‌رسی مامۆستای به‌رپێز (صَلَاحُ الدِّينِ مُحَمَّدِ مَأْمُونِ الْحِمَاصِي) و، (عَبْدُ اللَّطِيفِ أَحْمَدِ عَبْدَ اللَّطِيفِ) و، (مُحَمَّدُ مُحَمَّدِ طَاهِرِ شَعْبَانَ).

۱۰) نوسخه‌ی هردوو مامۆستای به‌رێز (يُوسُفُ عَلِيّ بديوي) و، (أَحْمَدُ مُحَمَّدُ السَّيِّد).

۱۱) نوسخه‌ی مامۆستای به‌رێز (عِمَادُ ذَكِيّ الْبَارُودِي).

۱۲) نوسخه‌ی مامۆستای به‌رێز (مُحَمَّدُ أَسَامَةَ طَبَّاع).

ههروهها بينومه که وهه گێردراوه‌ته سهه زمانى فارسى و زمانى رۆوسى.

ماوه که بليين: له کۆتايى ته‌واوى ئەم نوسخانه‌دا هاتوه، که ئيمامى نه‌وه‌وى له مانگى (مُحَرَّم) ى سالى (٦٦٧) ى کۆچيدا له نوسينه‌وه‌ى کتیبى (أَذْكَار) بوه‌ته‌وه، بييجگه له چه‌ند باسيكى کهم، که دواتر پيه‌وه لکاندوه.

ههروهها هاتوه، که فهرموويه‌تى: مۆلت و ئيجازه ده‌دهم، که ته‌واوى موسولمانان زانياريه‌کانى ناو ئەم کتیبه له منه‌وه ريوايهت بکه‌ن.

پيشه‌کي کتبي (انذکار)؛

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(الحمدُ لله الواحدِ القَهَّارِ، العَزِيزِ الغَفَّارِ، مُقَدِّرِ الأَقْدَارِ، مُصَرِّفِ الأُمُورِ، مُكَوِّرِ اللَّيْلِ عَلَى النَّهَارِ، تَبْصِرَةَ لِدَوِي القُلُوبِ والأَبْصَارِ، الَّذِي أَيْقَظُ مِنْ خَلْقِهِ مَنْ اصْطَفَاهُ، فَأَدْخَلَهُ فِي جُمْلَةِ الأَخْيَارِ، وَوَفَّقَ مَنْ اجْتَبَاهُ مِنْ عِبِيدِهِ، فَجَعَلَهُ مِنَ المُقَرَّبِينَ الأَبْرَارِ، وَبَصَّرَ مَنْ أَحَبَّهُ، فَزَهَّدَهُمْ فِي هَذِهِ الدَّارِ، فَاجْتَهَدُوا فِي مَرْضَاتِهِ وَالتَّأَهُبِ لِدارِ القَرَارِ، وَاجْتَنَابِ مَا يُسْخِطُهُ، وَالْحَذَرِ مِنْ عَذَابِ النَّارِ، وَأَخَذُوا أَنْفُسَهُمْ بِالْجَدِّ فِي طَاعَتِهِ، وَمُلَازِمَةِ ذِكْرِهِ بالعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ، وَعِنْدَ تَغَايُرِ الأَحْوَالِ وَجَمِيعِ آتَاءِ اللَّيْلِ وَالتَّهَارِ، فَاسْتَنَارَتْ قُلُوبُهُمْ بِلَوَامِعِ الأَنْوَارِ.

أَحْمَدُهُ أُبْلَغَ الحَمْدِ عَلَى جَمِيعِ نِعَمِهِ، وَأَسْأَلُهُ المَزِيدَ مِنْ فَضْلِهِ وَكَرَمِهِ. وَأَشْهَدُ أَنْ لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ العَظِيمُ الوَاحِدُ الصَّمَدُ العَزِيزُ الحَكِيمُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَصَفِيَّهُ وَحَبِيبُهُ وَخَلِيلُهُ، أَفْضَلَ المَخْلُوقِينَ، وَأَكْرَمُ السَّابِقِينَ وَالأَحْقِينَ، وَصَلَوَاتُ اللهِ وَسَلَامُهُ عَلَيْهِ، وَعَلَى سَائِرِ النَّبِيِّينَ وَالمُرْسَلِينَ، وَآلِ كُلِّ سَائِرِ الصَّالِحِينَ).

سو پاس و ستایش بۆ خودای تاكو ته‌نهای زالی ده‌سه‌لات‌داری لی‌وردی گونا‌هپوش، بری‌اردەر له قه‌زاو قه‌دهر، به‌ری‌که‌رو راپه‌ری‌ته‌ری کاروباره‌کان، پی‌چهره‌وه‌وه‌ه‌لسورپ‌ته‌ری شه‌و به‌ده‌وری رۆژدا، بۆ روون کردنه‌وه‌ی به‌رچاوی ئه‌و که‌سانه‌ی دل‌و چاویان کارده‌کات، ئه‌و خودایه‌ی، که له دروو‌ستکراوه‌کانی خۆی، که‌سی‌کی هۆشیار کردۆ‌ته‌وه، که هه‌لی‌بژاردوه‌و، کردوو‌یه‌تی به‌ناو گرو‌ی چاکه‌کارانداو، ئه‌و که‌سه‌شی موه‌فه‌ق و سه‌رکه‌وتوو کردوه، که هه‌لی‌بژاردوه له‌ناو به‌نده‌کانیداو، له ریزی چاکه‌کاره‌ نزی‌ککراوه‌کانی خۆیدا دایناوه‌و، به‌رچاوی ئه‌و که‌سانه‌شی رو‌ناک کردۆ‌ته‌وه، که خۆشی ده‌وین‌و، کردونی به‌ دنیا نه‌ویست له‌م ماله‌ی دنیا‌ی نی‌سته‌دا، بۆیه ئه‌وانیش تی‌کۆ‌شاون له پیناو ده‌سته‌خستی ره‌زامه‌ندی نه‌وداو، له پیناو خو‌ن‌اماده‌کردن بۆ مالی مانه‌وه‌و جینگیربوونی دوا‌پۆ‌ژو،

دوور کهوتنه وه له و شتانهی خوی گهوره زیورو نیگه ران ده که نو، خو پاراستن له سزای ناگری دوزه خو، خو یان راهیناوه له سهر گو پرایه لی و پابه ندبون به زی کرو یادی نه و به نیوران و به به یانیاو، له کاتی گورانی بارودوخه کانو، هه موو ساته کانی شهوو رورژدا، به مهش دلین به پرشنگی رووناکی روشن بوته وه.

نهوپه ری سوپاس و ستایشی ده که م له سهر ته وای نیعمه ته کانی و، داوای فهرزلو به خششی زیاتری لی ده که مو، شایه تی ده ده م، که هیچ په ستر او یکی راسته قینه نیه بیجگه له خوی مه زنی تا کو و نه نه ای جیگه هیوای ده سه لاتداری کار به جی، شایه تیش ده ده م، که (محمّد) به نده و پیغه مبهرو هه لبژیر دراو و خوشه ویست و دوستی خوی په روه ردگار ه و، باشترینی دروو سترکراوانه و، به ریزترینی خه لکانی رابردوو و داهاتووشه، دروو دو سه لامی خوا له سهر نه وو، له سهر تیکرای پیغه مبه رانی ترو، خزم و که سو کاری هه مویانو، سه رجه م پیاوچا کانش بیت.

پاشان: به راستی خوی مه زنی ده سه لاتداری کار به جی فه رموویه تی: ﴿فَاذْكُرُونِي اذْكُرْكُمْ﴾ [البقرة: ۱۵۲] واته: {دهی نیوه یادی من بکه ن، تا منیش به لوتفو هاو کاریه وه یادی نیوه بکه م}. وه فه رموویه تی: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِي﴾ [الذاریات: ۵۶] واته: {من جنو که و مرقم دروو ست نه کردوه ته نها بو نه وه نه بیت به ندایه تی من بکه ن و بمه رستن}.

له م نایه تانه وه ده رده که ویت، که باشترین - یان یه کیک له باشترین - نه و حاله تانهی که به ندهی خوی تیدایه، بریتیه له و حاله تهی که زی کرو یادی په روه ردگاری عالمی تیدا ده کات و، خو ی خه ریک و سه رقال ده کات به و زی کرو ویردانهی، که له سهر زمانی سه ردارو گه وره ی پیغه مبه رانه وه هاتون (درودی خوی له سهر بیت).

لای شاره زیان معلومه، که زانایان (خویان لی رازی بیت) چه ندین کتیبیان له باره ی کرده وه ی رورژو شهوی مرؤفی موسولمان و، نزاو پارانه وه کانو، زی کرو یادی خوی

گهوره داناوه. به لآم به هوی هینانی رِشته‌ی هدیسه کان و دووباره بوونه و هیانه وه کتیبه کان دریز بوونه ته وه. به مهش هیمهت و توانای قوتایان له به رامه بریان لاواز بوون. بویه به مه بهستی ئاسانکاری کردن بۆ ئاره زوومه ندان، دهستم کرد به کو کردنه وهی ئه م کتیبه، تاوه کو پوخته‌ی بابه ته سه ره کیه کانی ئه و کتیبه‌ی تیدا بهیتم، به مه بهستی نزیك کردنه وه یان له و که سانه‌ی، که بایه خ به و بابه تانه ده ده ن. جا هه ستاوم رِشته کانی زور به‌ی هدیسه کام لابردوه، چونکه مه بهستم به وه، که کتیبه که م کورت بیّت و، بۆ که سانی خواپه رستیشم داناوه، که ئه و انیش ناگیان له رِشته‌ی هدیسه کان نیه، به لکو، که سانیکی که م نه بیّت، حه زیان له رِشته هه ر نیه، باوه کو کورتیش بیّت. ههروه ها مه بهستیش له دانانی ئه م کتیبه بریته له زانیسی زیکره کان و، کار پیکردنیان و، دهستیشان کردنی شوینه کانیان بۆ ئه و که سانه‌ی به شوین رینموویدا ده گهرین.

منیش - نه گه ر خوا بیه ویت - له بریتی رِشته کان، باسی شتیکی گرنگر ده که م، که به زوری له کتیبه کاندای باس نا کریت، ئه ویش باسکردنه له (صَحیح) ی و، (حَسَن) ی و، (ضَعِيف) ی و، (مُنْكَر) ی هدیسه کان، که ئه مه هه موو خه لکی پیوستیان پیته‌ی، بیجگه له که سانیکی زور که م نه بیّت له فه رموده ناسان. ^(۱) ئه م باسه ش گرنگرین باسه، که پیوسته بایه خی پی بدریت و، قوتایی و فیرخوایش له رینگه‌ی فه رموده ناسه به توانا کان و پیشه واکارامه و متمانه داره کانه وه ده ستیان ده که ویت.

ههروه ها - نه گه ر خوای گهوره بیه ویت - هه ندیک زانیاری به نرخی گرانبه‌های تریش باس ده که م، له زانستی فه رموده ناسی و، ورده کاریه کانی شه رع و، رپسا گشته گرنگه کان و، راهیتان و رپازه پیکردنی نه فس و، ئه و ئادابانه‌ی، که

(۱) شیخی (ابنُ عَلَان) فه رمویه تی: ئه و فه رموده ناسانه پیوستیان به وه نیه، ئه و زانیاریانه له که سانی تروه نقل بکه ن، چونکه خوایان توانای نه وه یان هه به که بیانزان. بروانه: الْقُتُوحَاتُ

ناگالییوونیان زۆر گرنگه بۆ پهیرهوانی رپیازی خواپهرستی راستهقینه. ههموو نهمانهش به جۆریك باس ده كه، كه تیگه‌یشتیان ئاسان بیټ له سه‌ر نه‌خوینده‌واران و زانسته‌خوازن.

حه‌دیسیكمان له سه‌حیحی موسلیمدا بۆ ریوایه‌ت كراوه، له هاوه‌لی خۆشه‌ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوای لی رازی بیټ)، ئه‌ویش له پیغه‌مبهری خواوه (درودی خوای له سه‌ر بیټ)، كه فهرموویه‌تی: «مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورٍ مَنْ تَبِعَهُ، لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا».^(۱) واته: "ئه‌و كه سه‌ی رینمووی خه‌لكی بكات بۆ سه‌ر رینگه‌ی راست، خۆیسی به‌ئهن‌دازه‌ی پاداشتی شوینكه‌وتوه‌كانی پاداشتی ده‌ست ده‌كه‌وێت، ئه‌مه‌ش هیچ له پاداشتی ئه‌وان كه‌م ناكاته‌وه".

جا ویستم یارمه‌تی خه‌یرخوازن و چاكه‌كاران بده‌م، به‌وه‌ی، كه رینگه‌ی چاكه‌کردنیا بۆ ئاسان بكه‌م، پشانیا بده‌م، بۆیا رۆن بكه‌مه‌وه، كه چۆن ده‌كه‌ونه‌سه‌ری، خه‌لكیش رینمووی ده‌كه‌ن بۆ سه‌ری.

له سه‌ره‌تای ئه‌م كتیبه‌شه‌وه چهن‌د بابه‌تیکی گرنگ باس ده‌كه‌م، كه خاوه‌نی ئه‌م كتیبه‌و ئه‌و كه‌سانه‌ش پیوستیان پینانه، كه ئه‌و بابه‌تانه جینگه‌ی بایه‌خو گوێبێدانیانه.

ئه‌گه‌ر له‌ناو هاوه‌لانی پیغه‌مبهری خواشدا به‌كێك هه‌بوو، كه به‌لای هه‌ندیك كه‌سی نه‌شاره‌زاوه مه‌شه‌ورو ناسراو نه‌بوو، ئه‌وا هۆشدارێ له‌سه‌ر ده‌ده‌م، ده‌لیم: (ئه‌م هه‌دیسه‌مان له‌ فلانه‌ هاوه‌لی پیغه‌مبهری خواوه بۆ ریوایه‌ت كراوه)، تاوه‌كو گومان نه‌بریت له‌ هاوه‌لیتی ئه‌و كه‌سه‌دا.

---

(۱) به‌شی كۆتایی هه‌دیسه‌كه‌ش به‌م شیوه‌یه: «وَمَنْ دَعَا إِلَى ضَلَالَةٍ كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الْإِثْمِ مِثْلُ آثَامِ مَنْ تَبِعَهُ، لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ آثَامِهِمْ شَيْئًا». بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ٤ / ٢٠٦٠ / به‌ ژماره:

لهم کتیبہ شد ا تہنہا ئو حدیسانہ دہہینم، کہ لہ پینج کتیبہ بہناوبانگہ کہی حدیسا ہاتون، کہ سہرچاوی سہرہ کی وەرگرتنی زانیارہ کانی نائنی پیروزی ئیسلامن، ئەوانیش بریتین لہ: (صَحِيح) ی (بُخَارِي) و (صَحِيح) ی (مُسْلِم) و (سُنَنِ) ی (أَبُو دَاوُد) و (تَرْمِذِي) و (نَسَائِي).

هەندیک جاریش - بە کەمی - حدیس لہ کتیبہ مەشھورە کانی ترەوہ ریوایەت دەکەم.

سەبارەت بە (جُزْء) ە حدیسە کان و (مُسْنَد) ە کانیش^(۱)، تەنہا لہ چەند جینگە یە کی کەمدا حدیسیان لیوہ نقل دەکەم.

لہ کتیبہ سہرہ کیە مەشھورە کانیشەوہ - بە کەمی نہ بیت - حدیسی لاوازیان لیوہ ناہینم، ئەگەر هیناشم، دەلیم: لاوازە.

زۆربە ی زۆری ئو حدیسانە ی لەم کتیبە دا دەیانہینم، حدیسی (صَحِيح) ن. بۆیە هیوادارم ئەم کتیبە - لەم باسە دا - بیتە ئەصلیکی پشت پی بەستراو.

پاشان لہ ہەر باسیکیشدا تەنہا ئو حدیسانە دہہینم، کہ بە ئاشکرا دەلالەت لەسەر بابەتە کہ دەکەن.

داوای سەرکەوتن و گەرانەوہ و ھاوکاری و رینمویی و پارێزگاری لہ خوای بەخشنە دەکەم، داوای ئاسانکاریشی لی دەکەم لەو کارە خەیرانە ی دەمەوێت ئەنجامیان بدەم، داواشی لی دەکەم بە بەردەوامی جۆرە ھا خەلات و بەخشتم

---

(۱) (جُزْء) ە حدیسە کان: بەو کتیبانە دەرتریت، کہ حدیسە کانی تایبەت بە مەسەلە یە کی دیاریکراویان تیدا کۆکراوہ تەوہ، وە کو: (جُزْءُ الْقِرَاءَةِ خَلْفَ الْإِمَامِ)، یان حدیسە کانی راویە کی دیاریکراویان تیدا کۆکراوہ تەوہ، وە کو: (جُزْءُ الْحَسَنِ بْنِ عَرَفَةَ). (مُسْنَد) ە کانیش: بەو کتیبانە دەرتریت، کہ حدیسە کانی یە کہ بە یە کہی ھاوہ لانیان تیدا کۆکراوہ تەوہ، بەبی گۆیدانە پلە ی حدیسە کان. وە کو (مُسْنَد) ی ئیمامی (أَحْمَد).

پیشکش بکات و، له گه ل خوښه ويسته کانيشدا له مالي ريزو حورمه تي خويداو له تیکرې رينگاکاني چاکه کاريدا کومان بکاته وو به به کترمان بگه نيټ.

منيش تنها خودام به سه و، نويش باشترين پشتيوانمه و، هيچ هيزنيکيش نيه بو خولادان له خراپه و بو نه جامداني چاکه بيجگه له هيزي پشتيواني خوي دهسه لاتداري کاربه جي.

پشتو پدنام هدر خوايه و، دهستم به هيزي لوتفي نه وه وه گرتوه و، داوي هاو کاريم له نه و کرده و، کاروباري خوم به و سپار دوه و، نايه که مو نه فسي خوم و باو کم و داي کم و براکام و خوښه ويسته کانه و سهرجه م نه وانه ش چاکه يان له گه لدا کردوم و، ته ووي موسولمانان و، هه موو نه و نازو نيعمه تانه ي رزان دوني به سهر من و نه وانيشدا، له کاروباري دواروژو دنياش، به خوا ده سپيرم. چونکه نه و خودا پاک و بيگه رده، نه گهر شتيکي بي سپيردرا، ده پياريزيت و، باشترين پاريزه ريشه.

باسي: فدرمان کردن به نيفلاص و نيته پاکي له هه موو کرده ناشکراو

په نهانه کاندا

خوي گه وره فدرموويه تي: ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءً﴾ [البيته: ٥]. واته: {فدرمانيان بي نه کراوه تنها به وه نه بيت، که خوي گه وره په رستن و، نايه که يان به پاک و خاويني رابگرن و، له هه موو ناييني هه له و ناراست لاده نو، به ره و ناييني حقه و راستي برؤن}.

هه روه ها فدرموويه تي: ﴿لَنْ يَنَالَ اللَّهُ لُحُومُهَا وَلَا دِمَاؤها وَلَكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوَى مِنْكُمْ﴾ [الحج: ٣٧]. واته: {نه گوشته کاني نه و قوربانiane و نه خوينه کانيشيان ناگات به خوي گه وره، به لکو تنها نيته و ته قواو خواپه رسته که ي نيوه ي ده گات}.

هاوه‌لی خۆشه‌ویست (عَبْدُ اللَّهِ) ی کورپی (عَبَّاس) (خواله هەردوکیان رازی بیت) فەرموویەتی: مانای (وَلَكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوَى مِنْكُمْ) ئەوویە: کە (وَلَكِنْ يَنَالُهُ التِّيَّات). واتە: نیه‌تەکان دەگەن بە خوای گەورە.

مامۆستا کەمان، زانای پایه‌بەرز (أَبُو الْبِقَاءِ خَالِدُ بْنُ يُوسُفَ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ سَعْدِ بْنِ الْمُحْسَنِ بْنِ الْمُفَرَّجِ بْنِ بَكَّارِ الْمَقْدِسِيِّ النَّابُلْسِيِّ الدَّمَشْقِيِّ) (خوای لی رازی بیت) بۆی گێڕایەوه، ئەویش (أَبُو الْيَمْنِ) ی (کِنْدِي) بۆی گێڕایەوه، ئەویش (مُحَمَّد) ی کورپی (عَبْدُ الْبَاقِي) (أَنْصَارِي) بۆی گێڕایەوه، ئەویش (حَسَن) ی کورپی (عَلِي) (جَوْهَرِي) بۆی گێڕایەوه، ئەویش (مُحَمَّد) ی کورپی (مُظَفَّر) بۆی گێڕایەوه، ئەویش (مُحَمَّد) ی کورپی (مُحَمَّد) ی کورپی (سُلَيْمَانَ) ی (وَاسِطِي) بۆی گێڕایەوه، ئەویش (عَبِيد) ی کورپی (هَشَام) ی (حَلْبِي) بۆی گێڕایەوه، ئەویش (عَبْدُ اللَّهِ) ی کورپی (مُبَارَك) بۆی گێڕایەوه، ئەویش (يَحْيَى) ی کورپی (سَعِيد) ی (أَنْصَارِي) بۆی گێڕایەوه، ئەویش لە (مُحَمَّد) ی کورپی (إِبْرَاهِيم) ی (تَيْمِي) هەوه، ئەویش لە (عَلْقَمَةَ) ی کورپی (وَقَاص) ی (لَيْثِي) هەوه، ئەویش لە هاوه‌لی خۆشه‌ویست و خەلیفە ی دوهمی پێغەمبەری خوا و پێشەوای موسولمانان ئیمامی (عُمَرَ) ی کورپی (خَطَّاب) هەوه (خوای لی رازی بیت)، کە فەرموویەتی: پێغەمبەری خوا (درودی خوای لەسەر بیت) فەرموویەتی: «إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ فَهَجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى دُنْيَا يُصِيبُهَا أَوْ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا فَهَجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ».^(۱) واتە: "دامەزران و پاداشتی هەموو کردەوه‌کان تەنھا بە پێی نیاز و نیه‌تی خاوەنەکانیانە. هەموو کەسیکیش تەنھا پاداشتی نیاز و نیه‌تی خۆی دەست دەکەوێت. بۆیە ئەو کەسە ی کۆچ و هێجرەتە کە ی بۆ ڕەزامەندی خوا و پێغەمبەرە کە ی بوو، پاداشتی هێجرەتە کەشی هەر لای خوا و پێغەمبەرە کە یه‌تی. ئەو کەسەش هێجرەتە کە ی بۆ دەستکەوتیکی دنیایی، یان بۆ ماره‌کردنی ئافەرەتیک

(۱) پروانە: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۳۰ / بە ژمارە: ۵۴، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۳ / ۱۵۱۵ / بە

ژمارە: ۱۹۰۷.

بوویت، نهوا هیجره ته که ی هەر بۆ نهو شته بینرخ و گهمباهه خه ده بیته، که له نیازی خۆیدا بوهو، لای خوای گهورهش هیچ پاداشتیکی چاکه ی دهست ناکه ویت".

نهمه هه دیسیکی (صَحِیح) هه، ئیمامی بوخاری و موسلیمیش بهیه که وه هیناویانهو، کۆده نگیش ههیه له نیوان زانایاندا له سه ر گهوره یی و گرنگی ناوه رۆ که که ی و، به کیکیشه له و فه رموودانه ی، که بوونه ته ته وه ره ی سه ره کی ئاینی نیسلام و، زانایانی (سَلَف) و شوینکه وتوانیشیان له (خَلْف) (ره حه تی خوایان لی بیته) به سونه تیان داناوه، که سه ره تان کتیه کان به م هه دیسه دهست پی بکریت، وه ک هۆشدار ی و ناگادار کردنه وه یه ک بۆ که سی خوینهر، که نیه تی پاک بیته و، بابه خو گرنگی زۆریش به نیه تپاکی بدات.

بۆمان ریوایه ت کراوه له زانای پایه بهرز (عَبْدُ الرَّحْمَنِ) ی کوری (مَهْدِي) هه وه (ره حه تی خوای لی بیته)، که فه رموویه تی: (نهو که سه ی دهیه ویت کتیه ک دابنیت، با به م هه دیسه دهست پی بکات).

ههروه ها زانای پایه بهرز (أَبُو سُلَيْمَانَ) ی (خَطَّابِي) ش (ره حه تی خوای لی بیته) فه رموویه تی: مامۆستا پیشینه کاتمان به سونه تیان زانیوه، که هه موو کاروباریکی ئاینی به هه دیسی (الأعمالُ بِالنِّيَّةِ) دهستی پی بکریت. چونکه هه موو جوړه کاروباریکی ئاینی پیوستی به و هه دیسه ههیه.

ههروه ها پیمان گه یشتوه له هاوه لی خوۆشه ویست (عَبْدُ اللَّهِ) ی کوری (عَبَّاس) هه وه (خواله ههردوکیان رازی بیته)، که فه رموویه تی: وته و قسه ی که سیك به نه ندازه ی نیه تپاکی که سه که پارێزراو ده بیته و ده مینیتته وه.

که سیکی تریش فه رموویه تی: خه لکی به نه ندازه ی نیه ته کانیا ن پاداشتیان ده دریتته وه.

ههروه‌ها بۆمان رپوایهت کراوه له زاناو خواناسی پایه‌به‌رز (فُصَّیْل) ی کوری (عیاض) هوه (خوای لی رازی بیت)، که فرموویه‌تی: وازهیتان له کارێک له‌به‌ر خه‌لکی رپابازیه‌و، کردنی کارێکیش له‌به‌ر خه‌لکی هاوبه‌شدانانه بۆ خوا، ئیخلاصیش نه‌ویه، که خوای گه‌وره له‌و دوانه‌ به‌تپاریزیت.

ههروه‌ها زانای پایه‌به‌رز (حَارِث) ی (مُحَاسِبِی) (به‌حه‌تی خوای لی بیت) فرموویه‌تی: که‌سی راستگۆ نه‌ویه، که له پیناو چاکبوونی دلێ خوێ، گوی به‌وه نادات هه‌رچی ریزو حورمه‌تی هه‌یه له دلێ خه‌لکیدا بیته‌ ده‌روه، هه‌زیش ناکات خه‌لکی ناگیان له نه‌ندازه‌ی کیشی زه‌ریه‌ کیش له کرده‌وه چاکه‌کانی بیت‌و، پییشی ناخۆش نه‌یه، که خه‌لکی ناگیان له کرده‌وه خراپه‌کانی بیت.

ههروه‌ها (حُذِیْفَةَ) ی (مَرَعَشِی) فرموویه‌تی: ئیخلاص نه‌ویه، که کرده‌وه‌و هه‌لسوکه‌وتی به‌نده‌یه‌ک به‌ ئاشکراو به‌ نیه‌تی وه‌ک یه‌ک یه‌کسان بیت.

ههروه‌ها بۆمان رپوایهت کراوه له زانای پایه‌به‌رز (أَبُو الْقَاسِمِ) ی (قَشِیرِی) هوه (به‌حه‌تی خوای لی بیت)، که فرموویه‌تی: ئیخلاص نه‌ویه، که که‌سیک له به‌ندایه‌تی کردن و گوێزپایه‌لی فرمانه‌کانی خوای گه‌وره‌دا ته‌نها مه‌به‌ستی ره‌زامه‌ندی خوای په‌روه‌ردگار بیت. نه‌ویش به‌وه ده‌بیت، که مه‌به‌ستی له گوێزپایه‌لی گردنه‌که‌ نزیکبوونه‌وه بیت له خوای گه‌وره، نه‌وه‌ک له شتیکی تری وه‌کو: خۆن‌اندن بۆ که‌سیک، یان ده‌ستخستنی ستایشی خه‌لکی، یان پتخۆش‌بونی وه‌سف و سه‌نای خه‌لکی، یان هه‌ر ماناو مه‌به‌ستیکی تر، بیجگه‌ له نزیکبوونه‌وه له خوای په‌روه‌ردگار.

ههروه‌ها زانای پایه‌به‌رز (سَهْل) ی کوری (عَبْدُاللهِ) ی (تُسْتَرِی) (خوای لی رازی بیت) فرموویه‌تی: خه‌لکانی عاقل و ژیر به‌ وردی بیران له ته‌فسیری وشه‌ی ئیخلاص کردۆته‌وه‌و، بیجگه‌ له‌م ته‌فسیره‌ هه‌چی تریان ده‌ست نه‌که‌وتوه: ئیخلاص نه‌ویه که

جوله و پاره‌ستانی مروقی موسولمان، له نهیئی و له ناشکرادا بو خوای گه‌وره بیټو، نه نفسو نه ناره‌زوو، نه دنیای تیکه‌ل نه بیټ.

هه‌روه‌ها بۆمان ریوایه‌ت کراوه له زانای پایه‌به‌رز (أَبُو عَلِيٍّ) ی (دَقَّاق) هه‌وه (خوای لی رازی بیټ)، که فه‌رموو یه‌تی: ئیخ‌لاص بریتیه له خو‌پاراستن له سه‌رنجدان و ناگالییوونی خه‌لکی و،^(۱) راستگویی بریتیه له خو پاک کردنه‌وه له گو‌پرایه‌لی نه‌فس. که‌واته که‌سی خاوه‌ن ئیخ‌لاص ریای نیه‌و، که‌سی راستگوش سه‌رسام نابیت به‌خوی.

له خواناسی پایه‌به‌رز (ذُو التُّون) ی (مِصْرِيٍّ) شه‌وه هاتوه (ره‌حه‌تی خوای لی بیټ)، که فه‌رموو یه‌تی: سی شت له نیشانه‌کانی ئیخ‌لاصن: وه‌سف و زه‌می خه‌لکی له‌لا یه‌کسان بیټ، له‌بیر کردنی بینینی کارو کرده‌وه له‌کاتی راپه‌راندنیداو، له‌بیر کردنی هه‌بوونی پاداشتی کرده‌وه له‌ دوا‌پوژدا.

هه‌روه‌ها بۆمان ریوایه‌ت کراوه له شیخی (قَشِيرِيٍّ) هه‌وه (ره‌حه‌تی خوای لی بیټ)، که فه‌رموو یه‌تی: که‌م‌زین راستگویی بریتیه له‌وه‌ی که نهیئی و ناشکرای مروقی موسولمان وه‌کیه‌ک وه‌هایت.

هه‌روه‌ها له زانای پایه‌به‌رز (سَهْل) ی (تُسْتَرِيٍّ) شه‌وه هاتوه، که فه‌رموو یه‌تی: ئه‌و به‌نده‌یه بۆنی راستگویی ناکات، که ته‌له‌که‌بازی و پرووپامایی له‌گه‌ل خوی، یان له‌گه‌ل که‌سانی تر دا بکات.

فه‌رمایه‌تی زانایانیش له‌م باره‌وه ئه‌وه‌نده زۆرن، له ژماره‌ نایه‌ن و، ئه‌وه‌ی ناماژه‌شم پیکرد، به‌سه بو که‌سیک، که خوای گه‌وره مه‌فه‌قی کرد بیټ.

---

(۱) واته: نابیت پی خو‌شبیټ خه‌لکی به‌ کارو کرده‌وه‌ی چاکه‌وه بیینن، تاکو دواتر وه‌سفی بکه‌ن، یان بین بۆلای، یان گو‌پرایه‌لی بکه‌ن و، سه‌رینچی لی نه‌که‌ن. بروانه: الْفُتُوْحَاتُ الرَّبَّانِيَّةُ / ۱ / ۷۶.

باسيک: { کار کردن بهو حه دیسانه‌ی له باره‌ی کرده‌وه چاکه‌کانه‌وه

هاتون

بزانه، که نهو که‌سه‌ی سه‌باره‌ت به کرده‌وه چاکه‌کان فهرمایشتیکی پیگه‌یشتوه، نه‌گهر بۆ جارنیکیش بیټ سونه‌ته کاری پی بکات، تاوه‌کو بیټه یه کیک له نه‌هلی نهو کارو کرده‌وه‌یه‌و، نابیت ههر وازی لی بهیټ، به‌لکو چه‌نیکی لی توانی، با جیه‌جیی بکات. چونکه پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوی له‌سه‌ر بیټ) له حه‌دیسیکی سه‌حیحدا، که ئیمامی بوخاری و موسلیم ریوایه‌تیاں کرده‌وه، فهرموویه‌تی: «إِذَا أَمَرْتُكُمْ بِشَيْءٍ فَأَتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ».^(۱) واته: "نه‌گهر فهرمانم پیکردن به شتیک، چه‌نیکتان توانی جیه‌جیی بکه‌ن".

باسيک: { حوکی کار کردن به حه‌دیسی لاواز (ضعیف) له کرده‌وه

چاکه‌کان و له‌هاندان و ترساندن

فهرموده‌ناسان و شه‌عزنان و زانایانی تریش فهرموویانه: کار کردن به حه‌دیسی (ضعیف) له کرده‌وه چاکه‌کان و، له‌هاندان و ترساندن درووسته و سونه‌تیشه، به مهرجیک حه‌دیسه که هه‌لبه‌سزاو (مَوْضُوع) نه‌بیټ.^(۲)

---

(۱) پروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۶ / ۲۶۵۸ / به ژماره: ۶۸۵۸، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۹۷۵ / به ژماره: ۱۳۳۷.

(۲) یان زۆر لاواز نه‌بیټ. وه‌کو نه‌وه‌ی که راویه‌که‌ی تۆمه‌تبار کرابیت به درۆ کردن، یان هه‌له‌ی زۆر بکات له‌گیرانه‌وه‌ی حه‌دیسه‌دا. هه‌روه‌ها دوو مهرجی تریش ماوه بۆ کار کردن به حه‌دیسی (ضعیف) و، که‌چی ئیمامی نه‌وه‌وی باسی نه‌کردون! نه‌وانیش:

- ده‌بیټ حه‌دیسه که نه‌صلیکی هه‌بیټ. واته: له‌ژیر ریتسایه‌کی گشتیدا جیه‌جیه‌ی بیټه‌وه.

سه‌بارەت بە بریارە شەرعیەکانی، وەکو حەلالو حەرامو، فرۆشتنو، مارەبڕینو، تەلەقدانو، بابەتەکانی تریش، ئەو تەنھا کار بە حەدیسی (صَحِيح) یان (حَسَن) دەکرێت، مەگەر بۆ ئیحتیات کردن لەیەکیک لەو بابەتانەدا. وەکو ئەو هی، کە حەدیسیکی (ضَعِيف) سه‌بارەت بە ناپەسەندی جووره فرۆشتنیک، یان جووره مارەبڕینیک هاتییت، ئەوا سونەت وەهایە مرۆفی موسوڵمان خۆی لەو جووره فرۆشتنو مارەبڕینە پارێزێت، بەلام واجب نیە.

جا بۆیە ئەم باسەم هینا، چونکە لەم کتیبەدا چەندین حەدیس دەهێنرینو، خۆشم لەبارەیانەو دەلیم (صَحِيح)ن، یان (حَسَن)ن، یان (ضَعِيف)ن، یان بەهۆی لەبیرنەبوونو مەشغولیەو، یان لەبەر هەر هۆکارێکی تر هیچ لەبارەیانەو نالیم. بۆیە ویستم ئەم رێسایە لای ئەو کەسە ی ئەم کتیبە دەخوینیتەو چەسپاوو زانراو بیت.

باسیک: {دانیشتن لە کۆری زیکردا سونەتە}

بزانه، وەکو چۆن زیکرو یادی خوا سونەتە، هەروا دانیشتن لە کۆری زیکریشدا سونەتەو، چەندین بەلگە ی ئاشکراش لەسەر ئەم باسە هاتوون، کە ئەگەر خوای گەورە بیهویت، لە جینگە ی خۆیاندا دەهێنرینو، ئەو حەدیسه ی هاوہەلی خۆشەویست (عَبْدُالله) ی کوری ئیمامی (عُمَر) (خوا لە هەردوکیان رازی بیت) بەسە لەم بارەو، کە فەرموویەتی: پێغەمبەری خوا (درودی خوای لەسەر بیت) فەرموویەتی: «إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ فَارْتَعُوا». قَالُوا: "وَمَا رِيَاضُ الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟" قَالَ: «حَلَقُ الذَّكْرِ. فَإِنَّ لِلَّهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ يَطْلُبُونَ حَلَقَ الذَّكْرِ، فَإِذَا أَتَوْا عَلَيْهِمْ حَفُّوا

- ناییت لە کاتی کار کردن بە حەدیسه کە باوهر واییت، کە سابت بوە لە خاوەنە کەیهو.
- بروانه: الْفُتُوْحَاتُ الرَّبَّانِيَّةُ / ١ / ٨٣ - ٨٤.

بِهِمْ».^(۱) واته: "نه گهر به لای باخه کانی به ههشتدا تیه‌رین، بچنه ناویان و، چیژ له خیر و بیریان و هر بگرن". عه‌رزیا ن کرد: "ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا، باخه کانی به ههشت کامانه‌ن؟" نه‌ویش فه‌رمووی: "کۆری زی‌کرو یادی خوا. چونکه خ‌وای گه‌وره چه‌ندین فره‌شته‌ی گه‌رۆکی هه‌یه، به‌شوی‌ن کۆره کانی زی‌کردا ده‌گه‌رین. جا که هاتن به‌سه‌ر ئاماده‌بوانی نه‌و کۆرانه‌دا، ئیژ ده‌وریان لی ده‌ده‌ن".

بۆشان ری‌وایه‌ت کراوه له سه‌حیحی موس‌لیمدا، له ری‌نگه‌ی هاوه‌لی خۆشه‌ویست (مُعَاوِيَةَ) وه (خ‌وای لی رازی بی‌ت)، که فه‌رموویه‌تی: پیغه‌مبه‌ری خوا (دروردی خ‌وای له‌سه‌ر بی‌ت) ته‌ش‌ریفی هیتا به‌سه‌ر کۆری‌کی هاوه‌ل‌اند‌او، فه‌رمووی: «مَا أَجَلَسَكُمُ؟» واته: "ئه‌وه بۆچی دانیشه‌تون؟" نه‌وانیش عه‌رزیا ن کرد: "دانیشه‌تون یادی خ‌وای گه‌وره ده‌که‌ین و، سوپاس و ستایشی ده‌که‌ین، له‌سه‌ر نه‌وه‌ی ری‌تمووی کردوین بۆ ئاینی پی‌رۆزی ئیسلام و، منه‌تی ئیسلامه‌تی ناوه به‌سه‌رماندا". پیغه‌مبه‌ریش فه‌رمووی: «اللَّهُ مَا أَجَلَسَكُمُ إِلَّا ذَاكَ؟» واته: "توخوا ته‌نها بۆ نه‌وه دانیشه‌تون؟"

---

(۱) ئەم هه‌دیه‌سه ته‌نها زانای پایه‌به‌رز (أَبُو نَعْمٍ) ی نه‌صبه‌هانی له ری‌نگه‌ی هاوه‌لی خۆشه‌ویست (ابنُ عُمَرَ) وه به‌م جۆره هیتاویتی (إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ فَارْتَعُوا. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَمَا رِيَاضُ الْجَنَّةِ؟! قَالَ: حَلَقُ الذَّكْرِ). باشان فه‌رموویه‌تی: "غَرِيبٌ مِنْ حَدِيثِ مَالِكٍ، لَمْ نَكْتُبْهُ إِلَّا مِنْ حَدِيثِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَامِرٍ". بروانه: حَلِيَّةُ الْأَوْلِيَاءِ وَطَبَقَاتُ الْأَصْفِيَاءِ / ۶ / ۳۵۴. بۆیه شیخی عه‌سقه‌لانی فه‌رموویه‌تی: من له کتیبه به‌ناوبانگه‌کان و له نه‌جزائه هه‌دیه‌سه کانی‌شدا نه‌می‌نوه، که هاوه‌لی خۆشه‌ویست (ابنُ عُمَرَ) ئەم هه‌دیه‌سه یان به‌شیکیشی ری‌وایه‌ت کردی‌ت. به‌لکو بی‌نیومه، که هاوه‌لی خۆشه‌ویست (أَنَسُ) به‌هه‌مان ده‌ق و به‌ پارچه پارچه‌یی هیتاویتی و، هاوه‌لی خۆشه‌ویست (جَابِرُ) یش به‌هه‌مان ماناو به‌کورتی هیتاویتی و، به‌پارچه پارچه‌یی و به‌ته‌واوه‌تیش هیتاویتی.

باشان شیخی عه‌سقه‌لانی هه‌دیه‌سه کانی هه‌ردوو هاوه‌لی خۆشه‌ویست (أَنَسُ) و (جَابِرُ) ته‌خریج ده‌کات و، له کۆتایشدا ده‌فه‌رموی‌ت: ئەم هه‌دیه‌سه نه‌صلیکی به‌هیزی هه‌یه و، ئیمامی بوخاری و موس‌لیم له ری‌نگه‌ی هاوه‌لی خۆشه‌ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه به‌دریژی هیتاویانه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ فِي تَخْرِيجِ أَحَادِيثِ الْأَذْكَارِ / ۱ / ۲۱ - ۲۵.

هاوه لانیس عه‌رزیا‌ن کرد: "به‌خوا‌ته‌نها بو‌ئوه دانیش‌تورین". پیغه‌مبه‌ریش
 فه‌رمووی: «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ، وَلَكِنَّهُ أَتَانِي جِبْرِيلُ، فَأَخْبَرَنِي: أَنَّ اللَّهَ
 تَعَالَى يُبَاهِي بِكُمْ الْمَلَائِكَةَ». ^(۱) واته: "دهی بزائن، من له‌بهر ئه‌وه سویتدم نه‌دان، که
 گو‌مانم لی‌تان هه‌بی‌ت و باوه‌رتان پی‌ نه‌که‌م، به‌لام جو‌بره‌ئیل ته‌شرفی هیتا بو‌لام،
 هه‌والی پیدام، که‌ خ‌وای گه‌وره‌ شانازیتان پی‌وه ده‌کات به‌سهر فریشته‌کانیدا".

هه‌روه‌ها بو‌مان ری‌وایه‌ت کراوه له‌ سه‌حیحی موس‌لیمدا، له‌ ری‌گه‌ی هه‌ردوو
 هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (أَبُو سَعِيدٍ) ی (خُدْرِي) و (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوا‌له‌ هه‌ردووکیان رازی
 بیت)، هه‌ردوو کیان له‌ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ری خوا‌دا بون (دروودی خ‌وای له‌سه‌ر بی‌ت)، که
 فه‌رموویه‌ی: «لَا يَقْعُدُ قَوْمٌ يَذْكُرُونَ اللَّهَ تَعَالَى إِلَّا حَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ وَغَشِيَتْهُمُ الرَّحْمَةُ
 وَنَزَلَتْ عَلَيْهِمُ السَّكِينَةُ وَذَكَرَهُمُ اللَّهُ فِيمَنْ عِنْدَهُ». ^(۲) واته: "هه‌ر کومه‌لیک دا‌ب‌نیش‌نو
 زی‌کرو‌یادی خ‌وای گه‌وره‌ بکه‌ن، فریشته‌کان ده‌وریان لی‌ ده‌ده‌ن، سو‌زو می‌هه‌ره‌بانی
 خوا‌ دایان ده‌پوشیت‌و، سه‌کینه‌و ئارامی به‌سه‌ریاندا داده‌باریت‌و، خ‌وای گه‌وره‌ش
 له‌ناو فریشته‌کانی خزمه‌تی خ‌ویدا باسیان ده‌کات".

باسیک: {چونیتی زیکر کردن}

زی‌کرو‌یادی خوا‌ به‌ دل‌ ده‌بی‌ت‌و، به‌ زمانیش ده‌بی‌ت‌و، باش‌ترین زی‌کرو‌یادی
 خوا‌ش ئه‌وه‌یه، که‌ به‌ دل‌و به‌ زمانیش بکری‌ت. خو‌ نه‌گه‌ر ته‌نها به‌ یه‌کیان بو‌و،
 نه‌وا به‌ دل‌ باش‌ره‌.

پاشان، نایب‌ت زی‌کری خوا‌ ته‌نها به‌دل‌ بکری‌ت‌و، واز له‌ زی‌کر کردن به‌ زمان
 به‌یتریت، له‌ ترسی ئه‌وه‌ی نه‌وه‌کو گو‌مانی ری‌بابازی به‌ که‌سی زی‌کرکه‌ر بیریت،

(۱) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ٤ / ٢٠٧٥ / به ژماره: ٢٧٠١.

(۲) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ٤ / ٢٠٧٤ / به ژماره: ٢٧٠٠.

به لکو دهییت به هردووکیان بکریت و، له بهر خاتری خوای گهورهش بکریت. پشتریش هیئامان له خواناسی گهوره (فُضَيْلِی کورپی (عِیَاض) هوه (رهحمتی خوای لی بیت)، که: وازهینان له کارو کرده وهیه که له بهر خه لکی ریابه و، مرو فیش نه گهر ده رگای تیینی کردن و ناگالییوونی خه لکی له سهر خوئی بکاته وه و، خوئی له درووستبوون و پهیدا بوونی گو مانه پوچه له کانیان پاریزیت، نه و زورینهی ده رگاکانی چاکه کاری له سهر داده خریت و، به شیکی گهوره ی بابه ته گرنگه کانی ناین له دهستی خوئی ده رده کات و، نه مهش ریگا و ریازی خواناسان نیه.

بو شان ریوایدت کراوه له هردوو سه حیجی بوخاری و موسلیمدا، له (عَائِشَةُ) ی دایکی ئیماندارانه وه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه تی: نه م نایه ته پیروژه له باره ی نزاو پارانه وه وه دابه زیوه: ﴿وَلَا تَجْهَرُ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتُ بِهَا﴾ [البسراء: ۱۱۰] واته: {با دهنگت له کاتی نزاو پارانه ودا مامناوه ند بییت، نه زور بهرزو، نه کپ و زور نرمیش}.^(۱)

باسیک: {به ندایه تی کردنیش هه رزیکری خواجه}

بزانه، که گهوره یی یادو زیکی خوا ته نها له (سُبْحَانَ اللَّهِ) و (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) و (الْحَمْدُ لِلَّهِ) و (اللَّهُ أَكْبَرُ) و هاووینه کانیاندا نیه. به لکو هه ر که سیک گویریابه لی خوای گهوره بکات له کردنی کاریکدا، نه وه یادی خوای گهوره ی کرده، وه کو زانای پایه بهرز (سَعِيدِی کورپی (جَبْرِه) (خوای لی رازی بیت) و، زانایانی تریش فهرموویانه.

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۴ / ۱۷۵۰ / به ژماره: ۴۴۴۶، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۳۲۹ / به ژماره: ۴۴۷.

زانای پایه‌برز (عطاء)ی کوری (أبو رباح) (رحمتی خوی لی بیت) فہرمویہ تی: کڑہ کانی یادو زیکری خوا بریتین له کوری حلالو حرام، واتہ: تو چؤن شتیک ده کپیت و چؤنی دہ فرؤشیت و، چؤن نوپڑ ده کپیت و، چؤن پوڑو ده گپیت و، چؤن هاوسه گپری ده کپیت و چؤن ژن تہ لاق دہ دہیت و، چؤن حہج ده کپیت و، چؤن ہموو کارو کردہ وہیہ کی تری هاوشیوہی ئەمانہ نہ نجام دہ دہیت.^(۱)

باسیک: {فہزن و گہورہیی زیکر کردن}

خوای گہورہ فہرمویہ تی: ﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ﴾ هتا ﴿وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيراً وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْراً عَظِيماً﴾. [الأنخاب: ۳۵] واتہ: {بہر پاستی موسولمانانی پیاوان و نافرہ تان و..... ئەوانه شیان زیکرو یادی خوا زور ده کەن، خوای گہورہ لیخو شبوون و پاداشتیکی گہورہ و مہزنی بو نامادہ کردون}.

بو شمان ریوایت کراوہ له صہیحی موسلیمدا، له هاوہ لی خو شہ ویست (أبو هريرة) وه (خوای لی پازی بیت)، کہ پیغہ مبهری خوا (درودی خوای له سہر بیت) فہرمویہ تی: «سَبَقَ الْمُفْرَدُونَ». قَالُوا: وَمَا الْمُفْرَدُونَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «الذَّاكِرُونَ اللَّهَ كَثِيراً وَالذَّاكِرَاتُ». (۲) واتہ: "خوبه تهنها هیله ره وه کان پیشکوتن و بردیان وه (واته: ئەوانه ی خو یان له خه لکی که نار گرتوه و، خه ریکی زیرو یادی خوای گه وره ن. یان: ئەوانه ی له بهر گه وره ییان هاوته مه نیان نه ماوه). عه رزیان کرد: ئە ی پیغہ مبهری خوا، خوبه تهنها هیله ره وه کان کین؟ ئەویش فہرموی: "ئەو پیاوو ژنانەن که یادی خوا زور ده کەن".

(۱) کهواته نه گهر که سیک له هه موو مامه له و ره فتارو هه لسو که و تیکیدا بهیره ی له شه رع ده کرد، مانای وایه نه و که سه هه میشه زیکری خوا ده کات.

(۲) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۲۰۶۲ / به ژماره: ۲۶۷۶.

میش (واته: نیمامی نهوهوی) ده لیم: رائی وشعی (المُفَرِّدُونَ) به شده و به بی
شده هاتوه (واته: المُفَرِّدُونَ). به لام وه کو زوربهی زانایانیش فهرموویانه:
شده که بیان مه شهوتره. (۱)

هروهها بزانه، که نم نایه ته پیروزه (ی سوره تی: الْأَحْزَاب)، لهو نایه تانه، که
پیویسته خاوه نی نم کتیه ناگای لئی بیت و بایه خ به زانینی ماناو ناوه رپو که که
بدات.

له لیکندانه وه و رافه کردنیشیدا رای جیاواز ههیه:

زانای پایه بهرز (أَبُو الْحَسَنِ) ی (وَاحِدِي) فهرموویه تی: هاوه لئی خوشه ویست
(عَبْدُ اللَّهِ) ی کوری (عَبَّاس) (خوا له هردو کیان رازی بیت) فهرموویه تی: مه بهست نه وه یه،
که نهو که سانه له پاش نویژه فهرزه کانو، له بهر به بیانو، له ئیوارانو، له سهر
جیگی نویسنو، له کاتی له خه وههستانو، له کاتی چونه دهره وه له مالو، له کاتی
هاتنه وه شدا ههر زیگری خوا ده کن.

زانای پایه بهرز (مُجَاهِد) ی کوری (جَبْرِ) یش فهرموویه تی: هیچ که سیک ناچیته
ریزی نه وانهی، که زیگری خوا زور ده کن، تاوه کو به راوه ستانه وهو، به
دانیشته وهو، به راکشانه وه زیگری خوا نه کات.

زانای پایه بهرز (عَطَاء) ی کوری (أَبُو رَبَاح) یش فهرموویه تی: ههر که سیک پینج
نویژه فهرزه کان به تهواوی مافه کانیا نه وه جیه جی بکات، نه وه بهر نهو فهرمایشته ی
خوای گوره ده که ویت، که فهرموویه تی: ﴿وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيراً وَالذَّاكِرَاتِ﴾.

نهمه فهرمایشته نهو زانایانه بوو، که شیخی (وَاحِدِي) له باره ی رافه ی نایه ته که وه
هیناونی.

---

(۱) شیخی عسقلانیش فهرموویه تی: رانه که (مَفْتُوح) هه، و تراویشه: (مَكْسُور) هه. پروانه:

له حدیسیکی هاوه‌لی خو شه‌ویست (أبو سعید)ی (خُدَری) شدا هاتوه (خرای لی رازی بیت)، که فرمویه‌تی: پیغه‌مبهری خوا (درودی خرای لی بیت) فرمویه‌تی: «إِذَا أَيْقَطَ الرَّجُلُ أَهْلَهُ مِنَ اللَّيْلِ فَصَلِّ - أَوْ صَلِّ - رَكَعَتَيْنِ جَمِيعاً كُتِبَا فِي الذَّاكِرِينَ اللَّهُ كَثِيراً وَالذَّاكِرَاتِ». واته: "ته گهر پیاوئک له شه‌ودا ژنه که‌ی خوی خه‌به‌ربکاته‌وه‌و، پاشان دوو رکات نویژ بکه‌ن - یان نویژ بکات -، ئەوا له ریزی ئەو پساوو ژنانه‌دا ناویان تۆمار ده‌کریت، که یادو زیگری خوا زۆر ده‌که‌ن".

ئهمه حدیسیکی مه‌شه‌وره‌و، نیمامی (أبو داؤد) و (ابن ماجه) و (نسائی) له (سُنن)ه‌کانیاندا ریوایه‌تیا‌ن کردوه.^(۱)

پرسیار کراوه له زانای پایه‌به‌رز (أبو عمرو ابن الصلاح)ی شاره‌زوری (ره‌حمتی خرای لی بیت)، سه‌باره‌ت به‌و ئەندازه‌یه‌ی، که مروّقی پی‌ ده‌چیته‌ ریزی ئەو پساوو

(۱) بروانه: سُننُ أَبِي دَاؤُد / ۱ / ۴۱۸ / به ژماره: ۱۳۰۹، وَسُننُ ابْنِ مَاجَه / ۱ / ۴۲۳ / به ژماره: ۱۳۳۵، وَسُننُ النَّسَائِي الْكَبْرِي / ۱ / ۴۱۳ / به ژماره: ۱۳۱۰.

شیخی عه‌سقه‌لانی فرمویه‌تی: ئەوه‌ی که نیمامی ئەوه‌ی فرمویه‌تی: ئەمه حدیسیکی (مَشْهُور)ه، مه‌به‌ستی ئەوه‌یه که مه‌شه‌وره له‌سه‌ر زمانی زانایان، نه‌ک (مَشْهُور)، وه‌کو زاراوه‌ی فرمووده‌ناسی. چونکه حدیسه‌که‌ ته‌نها (علی) کورپی (أَقَمَر) له (أَغْر)ه‌وه ریوایه‌تی کردوه.

پاشان فرمویه‌تی: راسته حدیسه‌که هه‌ریه‌که له (أبو داؤد) و (ابن ماجه) و (نسائی) ریوایه‌تیا‌ن کردوه. به‌لام ئەوان باسی (أبو هريرة) شیان له‌گه‌ن (أبو سعید) دا کردوه. نیز نازانم بۆچی نیمامی ئەوه‌ی (أبو هريرة)ی لایه‌ده‌وه؟! چونکه ئەو سی نیمامه حدیسه‌که‌ بیان له‌ ریگه‌ی ئەو دوو هاوه‌له‌ خو شه‌ویسته‌وه به‌و جوړه هیتاوه، که فرمایشتی پیغه‌مبهری خوا بیت. نه‌گینا ئەو که‌سه‌ی، که ته‌نها له‌ ریگه‌ی (أبو سعید)ه‌وه هیتاویتی، وای هیتاوه، که حدیسه‌که فرمایشتی (أبو سعید) خۆیه‌تی. بروانه: تَتَائِجُ الْأَفْكَار / ۱ / ۴۰.

منیش ده‌لیم: زاراوه‌ی (مَشْهُور) به‌لای فرمووده‌ناسانه‌وه به‌و حدیسه‌ده‌وتریت، که ژماره‌ی راویه‌کانی له‌ دوو که‌س زیاتر بیت، نه‌شگات به‌ ژماره‌ی راویه‌کانی حدیسی (مُتَوَاتِر). بروانه: الْفُتُوحَاتُ الرَّبَّانِيَّةُ / ۱ / ۱۲۲.

ژنانه‌ی، که یادی خوا زۆر ده‌کهن. ئەویش فەرموویەتی: ئەگەر بەیانیان و ئیواران، له هه‌موو کات و بارودۆخێکدا، به‌شهوو به‌رۆژ، به‌رده‌وام بێت له‌سه‌ر ئەو زیکرانه‌ی، که له‌ پێغه‌مبه‌رو هاوه‌لانه‌وه هاتوونو، له‌ کتییی (عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ) دا باس کراون، ئەوا ده‌چیته‌ ریزی ئەو پیاوو ژنانه‌ی، که یادی خوا زۆر ده‌کهن.^(۱) خواش له‌ هه‌موو که‌س زاناته‌.

باسیک: {پوون کردنه‌وه‌ی حوکمی شەرح له‌باره‌ی زیکر کردنی که‌سی بی دەستوێژو نه‌ش گرانه‌وه}

زانایان کۆده‌نگن له‌سه‌ر ئەوه‌ی، که درووسته‌ که‌سی بی دەستوێژو، له‌ش گرانو، ئافره‌تی (حَائِض) و زه‌يسانیدار به‌ دلۆ به‌ زمان زیکری خوا بکه‌ن. جا زیکره‌کانیش له‌ جووری (سُبْحَانَ اللَّهِ) و (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) و (الْحَمْدُ لِلَّهِ) و (اللَّهُ أَكْبَرُ) و، سه‌لاواتدانو، نزاو پارانه‌وه‌و، شتی له‌و جووره‌ بێت.

به‌لام خویندنه‌وه‌ی قورئانی پیروژ له‌لایه‌ن که‌سی له‌ش گرانو، ئافره‌تی (حَائِض) و زه‌يسانیداره‌وه‌ حه‌رامه‌. ئیتر که‌م بخوینن یان زۆر، با به‌شه‌ نایه‌تیکیش بێت. هه‌روه‌ها درووسته‌ بۆ ئەمانه‌، که له‌ دلۆ خویندا قورئان بخوینن، بی ئەوه‌ی به‌ زمان ده‌ریبێن. وه‌ درووستیشه‌ له‌ یه‌ك کاتدا ته‌ماشای قورئانیش بکه‌ن، به‌ دلێش بیخوینن.

هاوه‌لا‌ئمان (واته‌: زانایانی مه‌زه‌به‌ی ئیمامی شافعی) فەرموویانه‌: بۆ که‌سی له‌ش گرانو، بۆ ئافره‌تی (حَائِض) درووسته‌، که له‌ کاتی نه‌هامه‌تی و مه‌ینه‌تیدا بَلَسِنَ ﴿إِنَّا﴾

(۱) پروانه: فتاویٰ ابن الصلاح (تحقیق: د. موفّق عبّدا‌لله عبّدا‌لقادر) / ۱ / ۱۴۹ - ۱۵۰ / به

لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿﴾. وه له کاتی سواربوونی هوکاری گواستنه وه شدا بَلَيْنَ: ﴿سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرْنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ﴾. وه له کاتی نزاو پارانه وه شدا بَلَيْنَ: ﴿رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾، بیگومان نه گهر مهبهستیان بهو فهرمايشتانه نایه ته کانی قورئانی پرورز نه بیئت.

ههروهها بویان ههیه، که بَلَيْنَ: (بِسْمِ اللَّهِ)، یان (الْحَمْدُ لِلَّهِ)، نه گهر مهبهستیان قورئان نه بیئت، ئیتر نایا مهبهستیان زیگری خوا بیئت، یان هه ههچ مهبهستیکیان نه بیئت. وه گونا هباریش نابن، مه گهر کاتیک که مهبهستیان قورئان بیئت.

ههروهها بویان ههیه نهو جو ره نایه تانه بخویننه وه، که خویندنه وه که یان نه سخ کراوه ته وه، وه کو: (الشَّيْخُ وَالشَّيْخَةُ إِذَا زَنِيَا فَاَرْجُمُوهُمَا).^(۱)

به لآم نه گهر به که سیکیان وت: (خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ)، یان وتیان: (ادْخُلُوهَا بِسَلَامٍ آمِنِينَ)، یان هه رستهو ته عبیریکی تری هاوویننه یه نمانه، نهوا، نه گهر مهبهستیان قورئان نه بیئت، حهرام نیه.^(۲)

نه گهر ناویشیان دهست نه که وت بو خو شو ردن، نهوا (تَيْمُّمٌ) ده که ن، و، درووسته بویان قورئان بخوینن. خو نه گهر دواتر هه کامیان دهستو ئیژیان نهوا، نهوا حهرام نیه

(۱) که ته نهها نوسینه وهو خویندنه وه که ی نه سخ کراوه ته وهو، حوکه که ی وه کو خو ی ماوه ته وه. خو نه گهر نوسینه وهو حوکه که شی نه سخ کرا بو نه وه، نهوا هه درووسته بیخوینن. به لآم نه گهر ته نهها حوکه که ی نه سخ کرا بو وهو، نوسینه وه که ی وه کو خو ی ما بوو، یان ههردو کیان ما بو نه وه، نهوا درووست نیه بیخوینن. بروانه: الْفُتُوْحَاتُ الرَّبَّانِيَّةُ / ۱ / ۱۳۱. جا بو زانیاری زیاتر له سه ر نه م باسه، بروانه نهو کتیبانه ی، که له باره ی ناسخو مه نسوخی قورئانه وه دانراون.

(۲) به لآم نه گهر مهبهستیان قورئان بیئت، نهوا حهرامه. چونکه یه که میان به شی که له نایه تی (۱۲) ی سوره تی (مَرِيَمَ)، که ده فه رمویت: ﴿يَا يَحْيَى خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ وَآتِنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا﴾. دوه میشیان بریتیه له نایه تی (۴۶) ی سوره تی (الْحَجْرَ).

قورئان بخوینیت، وه کو ئه وهی که یه کیك له وان خوئی بشوات و، پاشان دهستوئیزی نه مینیت.

ئه و جا جیاوازی نیه له نیوان ئه وهی، که کردنی (تیمم) ه که - له بهر بی ئای - له ماله ودا بیت، یان له سه فهدا. بویه بوی هیه دوا (تیمم) ه که قورئان بخوینیت، ئیز باوه کو دهستوئیزه که شی نه مینیت.

هه ندیک له هاوه لآمان فرموویانه: ئه گهر ئه و که سه له ماله وه بو، ئه و ا به و (تیمم) ه ی کردوویه تی، نوئیش ده کات و، قورئانیشی له نوئیزدا پی ده خوینیت. به لآم بوی نیه له ده ره وهی نوئیزدا قورئان بخوینیت.

جا وه کو باسمان کرد، بۆچوونی راست ئه وهیه که دروسته. چونکه (تیمم) ه که ی جینگه ی خوئوردنی بۆ ده گریته وه.

ئه گهر که سیکی له ش گران (تیمم) ی کردو، پاشان ئاویکی دهستکه وت، پیویسته ئه و ئاوه به کار بهییت، بویه له م حالته دا هه تا خوئی ده شوات، قورئان خویندن و هه موو ئه و شتانه شی لی حه رامه، که له سه ر که سی له ش گران حه رامن.

ئه گهر که سیکی له ش گران (تیمم) ی کردو، ئه و جا نوئیزی کردو، قورئانیشی خویندو، پاشان ویستی (تیمم) یکی تر بکاته وه به هوی بی دهستوئیزیه وه، یان بۆ جیه جی کردنی فه رزیکتی تر، یان بۆ شتیکی تر، ئه و ا قورئان خویندی لی حه رام ناییت.

ئهمه ش مه زه به بی دروستی هه لبژیردراوه. به لآم بۆچوونی یه کیك له هاوه لآمان هیه، که پی وایه له م حالته دا قورئان خویندی لی حه رامه. ئه ویش بۆچوونیکتی لاوازه.

خۆ ئه گهر که سی له ش گران ئای دهست نه که وت و، خوئیشی دهست نه که وت بۆ (تیمم) کردن، ئه و ا له بهر ریزو حورمه تی کاته که با نوئیزه که ی بکات،

نهویش بهیئی حاله تی کهسه که. جا لهم حاله ته شدا حه رامه نهو کهسه له ده ره وهی نویره که دا قورئان بخوینیت و، حه رامیشه له نویره که دا له سوره تی (الْفَاتِحَة) زیاتر هیج نایه تیکی تر بخوینیت.

جا نایا خویندنی سوره تی (الْفَاتِحَة) لهو کهسه حه رامه، یان نا؟ نهو ده دوو بوچوونی له سه ره: راسترینان نهو هیه که حه رام نیه، به لکو واجه. چونکه بهیئی خویندنی سوره تی (الْفَاتِحَة) نویره درووست نیه. جا ههروه کو چون نویره که له بهر ناچاری درووسته، به هه مان شیوه خویندنی قورئانه کهش له بهر ناچاری درووسته.

بوچوونی دوه میس نهو هیه که خویندنی سوره تی (الْفَاتِحَة) لهو کهسه حه رامه. به لکو پیوسته نهویش نهو جوړه زیکرانه بکات، که کهسی قورئانه زان له نویره دا له بریتی قورئان ده یانکات.

نه مانهش چه ند لقه باسیک بوون، پیم باش بوو لیره دا بیان هیتم، چونکه به یوه ندیان به وه وه هه بوو، که پیشتر باسم کرد. جا به کورتیش هی نامن، نه گینا له کتیه فیهیه کاندایا به ته واه تی و به به لگهی ته واه وه باس کراون. خواش له هه موو کهس زانا تره.

باسیک: {نادابه کانی کهسی زیکره}

نهو کهسه ی زیگری خوا ده کات پیوسته له سه ره ته ووترین صیفه تی بیت. جا نه گهر له جینگه یه کدا دانیش بوو، با پروو بکاته قیلوه، به که ساسی و به ملکه چی و به نارامی و به ریژه وه دابیشیت و، سه ری دابخات. خو نه گهر زیگری خوا بکات و، بهم شیوهش نه بیت، نهوا هه درووسته و، ناپه سه ندیش نیه. به لام نه گهر هیج به هانه یه کی نه بیت، نهوه وازی له شیوازه باشرینه که هی ناوه.

به لگهش له سهر نهوهی که ناپه‌سه‌ند نیه، بریتیه له‌م فه‌رمایشته‌ی خوی گه‌وره: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِأُولِي الْأَبْصَارِ * الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ [آل عمران: ۱۹۰ - ۱۹۱]. واته: {به‌راستی له به‌دیه‌تان و دروست کردنی ناسمانه‌کان و زه‌وی، له جیاوازی شه‌وو رۆژدا به‌لگه و نیشانه‌ی ناشکرا هه‌یه بو شه و که‌سانه‌ی، که خاوه‌نی دل‌ی هوشیارو ژیرن. نه‌وانه‌ی به‌راوه‌ستان و به‌دانشتن و له‌سهر لاته‌نیشته‌کانیان زی‌کرو یادی خوا ده‌که‌ن و، بیر له دروست کردنی ناسمانه‌کان و زه‌وی ده‌که‌نه‌وه}.

له هه‌دیسی سه‌حیح‌دا له‌ دایکه‌ عایشه‌وه هاتوه (خوی لی‌رازی بیت)، که فه‌رموو‌یه‌تی: "كَانَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَتَكَيُّ فِي حِجْرِي، وَأَنَا حَائِضٌ، فَيَقْرَأُ الْقُرْآنَ". واته: "هه‌ندیک جار پی‌غه‌مبه‌ری خوا (درودی خوی لی‌بیت) له باوه‌ش‌مدا پالی ده‌دایه‌وه‌وه، منیش له سو‌ری مانگانه‌دا بووم، نه‌ویش به‌و حاله‌ته‌وه قورئانی ده‌خویند".

ئیمامی بوخاری و موس‌لیم ری‌وایه‌تیا‌ن کردوه. ^(۱)

له ری‌وایه‌تیکی تر‌دا هاتوه که دایکه‌ عایشه (خوی لی‌رازی بیت) فه‌رموو‌یه‌تی: "وَرَأْسُهُ فِي حِجْرِي، وَأَنَا حَائِضٌ". ^(۲) واته: پی‌غه‌مبه‌ری خوا سه‌ری له کوش و چاکم‌دا بو، منیش له سو‌ری مانگانه‌دا بووم.

هه‌روه‌ها له دایکه‌ عایشه‌وه هاتوه (خوی لی‌رازی بیت)، که فه‌رموو‌یه‌تی: "إِنِّي لَأَقْرَأُ حِزْبِي وَأَنَا مُضْطَجِعَةٌ عَلَى السَّرِيرِ". ^(۱) واته: "به‌راستی من زی‌کرو ویردی دیاری‌کراوی رۆژانه‌ی خو‌م ده‌خویندو، له‌سهر جیگه‌ش را‌کشا‌بووم".

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۱۱۴ / به‌ژماره: ۲۹۳، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۲۴۶ / به‌ژماره: ۳۰۱.

(۲) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۲۷۴۴ / به‌ژماره: ۷۱۱۰.

باسيک: {سيفه تي نهو جيگايه ي زيكري تيدا ده کريت}

پيوسته نهو جيگايه ي يادو زيكري خواي تيدا ده کريت چولو خاوين بيت. چونکه جيگه ي لهو جوړه ريزي گهوره و تهواوي تيدايه بو زيكره کهو بو زيكر کراوه کهش. هدر بويه وهسفو ستايشي نهو يادو زيكره کراوه، که له مزگه و ته کان و له جيگه پيروزه کاندا ده کريت.

له پيشهواي پايه بهرز (أبو ميسرة) وه هاتوه، که برتبه له: (عمر) ي کوري (شرحيل) ي (همدان) ي (خواي ليزي بيت)، نهو فهرموويه تي: "با زيكرو يادي خوا تنها له جيگه ي پاک و خاويندا بکريت".

هروه ها پيوسته ده مي کهسه کهش خاوين بيت. خو نه گهر بوني گورابوو، با به سيواک بونه کهي لابات و، نه گهر شتيکي پيسي شي تيدابوو، با به ناو بيشوات. جا نه گهر ده مي نه شور دو، زيكري خوايشي کرد، نهوه ناپه سنده و، حهرام نيه. هروه ها نه گهر ده مي پس بوو، قورنانشي خويند، نهوه ناپه سنده. به لام نايا حهرامه، يان نا؟ نهوه به لاي هاوه لانمانه وه دوو بوچووني له سه ره: راسترينيان نهويه، که حهرام نيه.

باسيک: {حوکمي زيكر کردن له چند حاله تيدکا}

بزانه، که زيكري خواي گهوره - به زمان - له هموو حاله ت و بارود و خيکدا باشه و په سنده، مه گهر له چند حاله تيدکا نه بيت، که شهرع هه لاويري کردوون و

---

(۱) بروانه: فَضَائِلُ الْقُرْآنِ لِلْفَرَّايِيَّ / ۲۳۰ / به ژماره: ۱۵۴. هروه ها زاناي پايه بهرز (ابن ابي شيبه) ش بهم جوړه هيناويتي: "إِنِّي لَأَقْرَأُ حِزْبِي أَوْ عَامَّةَ حِزْبِي وَأَنَا مُضْطَجِعَةٌ عَلَى فِرَاشِي".
بروانه: الْمُصَنَّفُ فِي الْأَحَادِيثِ وَالْأَنْبَاءِ (مُصَنَّفُ ابْنِ أَبِي شَيْبَةَ) / كِتَابُ الصَّلَوَاتِ / مَا أَمَرَ بِهِ مِنْ تَعَاهُدِ الْقُرْآنِ / ۲ / ۲۴۱ / به ژماره: ۸۵۷۱.

جیای کردوونه ته وه. ئیمهش لیږه دا باسی هندیکیان ده کهین، وه کو ناماژه یهك بۆ نهوانی تریان، که نه گهر خوی گهوره بیهویت، له جیگه ی خویاندا باسیان ده کهین.

جا له و حاله تانه ی، که زیکر کردن - به زمان - تیاندا ناپه سه نده: حاله تی دانیشن بۆ سه رئاو کردن و، حاله تی جووتبون و سه رجیگه یی ژن و میزدو، حاله تی گوینگرتن له وتار، بۆ نه و که سه ی دهنگی وتاریژه که ده بیسیت و، حاله تی راوه ستانی ناو نویژ، که باشتر وایه نویژ خوینته که خوی به خویندنی قورئانه وه خهریک بکات^(۱) و، حاله تی وه نه وزدان و خه وه نوچکه بردنه وه.

به لام زیکر کردن له ریگه و له حه مامدا ناپه سه نده نیه. خواش له هه موو کهس زانا تره.

باسیک: {مه بهست له زیکر کردن}

مه بهست له زیکر کردن نه وه یه که دلی مروقی موسولمان هه میسه به ناگا و هوشیار بیت. بۆیه ده بیت نه و ناگایی دله مه بهستی سه ره کی که سه زیکر که ره که بیت و، هه وئی جیدی بدات بۆ ده ستخستی و، به وردی بیر له مانا و ناوه رپوکی زیکره که بکاته وه و، لی تیگات.

که واته به وردی بیر کردنه وه و تیگه یشتن له مانای زیکر، کارینکی پیوسته، ههروه کو چون بیر کردنه وه و تیگه یشتن له کاتی قورئان خویندندا پیوسته. چونکه مه بهست له ههردووکیان یهك شته. هه ر بۆیه مه زه به یی درووستی هه لبرژیر دراو

---

(۱) بی گومان نه مهش بیجگه له و نویژانه ی، که هندیك زیکر تایه تیان تیدا ده کریت. وه کو: نویژی (صَلَاةُ السَّبِيحِ)، که له پیش و له دوا ی سوره تی (الْفَاتِحَة) وه - یان ته نها له دوا یه وه - هه ندیک زیکر تایه تی تیدا یه.

نه‌وه‌یه، که سونه‌ته که‌سی زی‌کر که‌ر له کاتی وتنی (لا إلهَ إلاَّ اللهُ) دا ده‌نگی خو‌ی دريژ بکاته‌وه، چونکه له دريژ کردنه‌وه‌دا بیر کردنه‌وه‌و تی‌گه‌یشتی تیدا‌یه‌و، فه‌رمایشتی زانایانی (سَلَف) و، پيشه‌وایانی (خَلَف) یش له‌مباره‌وه مه‌شه‌وره. خواهش له هه‌موو که‌س زانا تره.

باسيک؛ {حوکمی قه‌زا کردنه‌وه‌و گي‌رانه‌وه‌ی زی‌کر}

ئه‌و که‌سه‌ی له کاتیکی دیاری‌کراودا، چی شه‌و یان رۆژ، یان له‌ده‌وای نویژه‌کانه‌وه، یان له هه‌ر حاله‌تیکی تر‌دا کردبووی به‌عاده‌ت بو‌ خو‌ی، زی‌کرتیکی دیاری‌کراوی ده‌کرد، به‌لام بو‌ی نه‌کرا بی‌کات و، له ده‌ستی ده‌رچوو، پیوسته‌ نه‌گه‌ر بو‌ی کرا به‌ په‌له بی‌کاته‌وه‌و پشت‌گوتی نه‌خات. چونکه نه‌گه‌ر عاده‌تی گرت به‌ پابه‌ندبوون به‌و زی‌کروه‌ه، ئیژ نایفه‌وتیت و له ده‌ستی نادات. نه‌گه‌ر که‌مته‌رخه‌میشی کرد له قه‌زا کردنه‌وه‌یدا، ئه‌وا به‌ ئاسانی له کاتی خو‌یدا له ده‌ستی ده‌دات.

له سه‌حیحی موس‌لیمدا هاتوه، له ئیمامی (عُمَر) ی کوری (خَطَّاب) ه‌وه (خو‌ی لی‌رازی بی‌ت)، که فه‌رموویه‌تی: پی‌غه‌مبه‌ری خوا (دروودی خو‌ی له‌سه‌ر بی‌ت) فه‌رموویه‌تی: «مَنْ نَامَ عَنْ حِزْبِهِ أَوْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ، فَقَرَأَهُ فِيمَا بَيْنَ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَصَلَاةِ الظُّهْرِ، كُتِبَ لَهُ كَأَنَّمَا قَرَأَهُ مِنَ اللَّيْلِ».^(۱) واته: "ئه‌و که‌سه‌ی خه‌وت و، ته‌واوی یان به‌شیکتی ئه‌و ویردو زی‌کره دیاری‌کراوه‌ی نه‌خویند، که بو‌ خو‌ی بریاری دابوو، دواتر له نیوان نویژی به‌یانی و نویژی نیوه‌رۆدا خویندیه‌وه، ئه‌وا بو‌ی ده‌نوسریت، هه‌روه‌کو ئه‌وه‌ی، که له شه‌ودا خویندییی.".

(۱) ب‌روانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۵۱۵ / به ژماره: ۷۴۷.

**باسيڭ: سەبارەت بەو حالەتەنەي بۇ كەسى زىكر كەر دېنە پېش و،
سونەتە بەھۇيانەو زىكر كەي بېچرېنېت و، دوای نەمان و لاچوونيان
بگەرېتەو بۇ زىكر كە:**

ھەندېك لەو حالەتان ئەمانەن:

- ئەگەر سالاوی لی کرا، با ولەلامی سالاوہ کە بداتەوہو، دواتر بگەرېتەوہ بۆ زىكرە کە.
  - ئەگەر کەسيك لەلايدا پڑمی (و، وتی: الْحَمْدُ لِلَّهِ)، با دوای خەیری بۆ بکات (و، پئی بلیت: يَرْحَمُكَ اللهُ) و، دواتر بگەرېتەوہ بۆ زىكرە کە.
  - ئەگەر گوئی لیوو، کە وتاریژ دەستی کرد بە وتارە کەي.
  - ئەگەر گوئی لە بانگخوین بوو، با ولەلامی وشەکانی بانگ و قامەتە کەي بداتەوہو، دواتر بگەرېتەوہ بۆ زىكرە کە.
  - ئەگەر چاوی بە خراپە و تاوانیک کەوت، با ھەولتی لادان و لابردنی بدات، یان ئەگەر چاوی بە کاریکی باش کەوت، با خەلکی بۆ رېنمووی بکات، یان ئەگەر کەسيك پرسیکی پیکرد، با ولەلامی بداتەوہو، دواتر بگەرېتەوہ بۆ زىكرە کە.
  - ئەگەر وەنەوزو خەوہنوچکە یان شتیکی لەو جوړە زوری بۆ ھینا.
- بە ھەمان شیوہ ئەگەر حالەتیکی تری وەکو ئەم حالەتەنەي بۆ ھاتە پېش. خواش لە ھەموو کەس زانا ترە.

باسيک: {حساب بۇزىکر ناکریت، هەتا بە زمان نەکریت}

بزانه، که ئەو زىکرانەى شەرع لە نوێژدا يان لە غەيرى نوێژدا دایانوان – واجب بن يان سونەت – حساب بۆ هېچيان ناکریت، هەتا بە زمان نەکرین و نەوترین، بە جۆرێک ئەگەر زىکرکەرە که هەستى بیستنى ساغ بیست و، هېچ کێشەیه کى نەبیست، خۆى گونى لە زىکرکەرە کەى خۆى بیست. خواش لە هەموو کەس زانا تره.^(۱)

باسيک: {ئەو کتیبانەى سەبارەت بە کردەوى پۆژو شەو دانراون و،

رشتهى نيمامى نەومویش تا دەگاتە خاوەنەکانیان}

بزانه، که کۆمەلێک لە پێشەوايان کتیبى گرانەهاو بەنرخيان سەبارەت بە کردەوى پۆژو شەو دانراو، ئەووى لەو کتیبانەدا باسيان کردو، بە رشتهى پێکەوه بەستراوى خۆيان رېوايه تيان کردو، لە چەندین رېگەوه هیناویانە. جا بە کێک لە باشترینى ئەو کتیبانە بریتیه لە کتیبى (عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ) ی پێشەواى

---

(۱) جا نابیت و تىگهين، که زىکرێک تەنها بەدڵ بکريت و، شاراوە بیست لە شەرعدا هېچ حيسايىکى بۆ ناکريت. بەلکو لێرەدا مەبەست ئەو زىکرانەيه، که شەرع باسى کردوون. ئەگینا وه کو لە هەدىسدا هاتو، پێغمبەرى خوا فەرمووئەتى: «خَيْرُ الذِّكْرِ الْخَفِيُّ». نيمامى (أَحْمَدُ) و شیخى (أَبُو يَعْلَى) و شیخى (أَبْنُ حِبَّان) رېوايه تيان کردو، شیخ (أَبْنُ حِبَّان) و شیخى (أَبْنُ حِبَّان) به متمانه دارى داناو. مینش دەلیم: شیخى (أَبْنُ حِبَّان) به لاوازی داناو، سەرجم کەسەکانى ترى رشته کەى نيمامى (أَحْمَدُ) و شیخى (أَبُو يَعْلَى) لەو کەسانەن، که لە رشتهى هەدىسى صەحیحدا ناویان هاتو. بروانە: مُسْتَدْرَأُ الْإِمَامِ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ / ۳ / ۷۶ / به ژماره: ۱۴۷۷، وَمُسْتَدْرَأُ أَبِي يَعْلَى / ۲ / ۸۱ / به ژماره: ۷۳۱، وَصَحِيحُ ابْنِ حِبَّانٍ / ۳ / ۹۱ / به ژماره: ۸۰۹، وَمَجْمَعُ الزَّوَائِدِ / ۱۰ / ۸۱ / به ژماره: ۱۶۷۹۵.

پایه‌بهرز (أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ) ی (نَسَائِيّ) و، باشز و به‌نرخز و به‌سودتر له‌ویش بریتیه له کتیبی (عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ) ی قوتاییه‌که‌ی، که بریتیه له پیشه‌وای پایه‌بهرز (أَحْمَد) ی کوری (مُحَمَّد) ی کوری (إِسْحَاق)، ناسراو به شیخی (أَبْنُ السُّنِّيّ) (خوایان لی رازی بیت).

جا من ته‌واوی کتیبه‌که‌ی شیخی (أَبْنُ السُّنِّيّ) م له ماموستا‌که‌ی خوم بیستوه، که بریتیه له پیشه‌وای پایه‌بهرز (أَبُو الْبَقَاءِ خَالِدُ بْنُ يُوسُفُ بْنُ سَعْدِ بْنِ الْحَسَنِ) (خوای لی رازی بیت)، نه‌و فهرمووی: پیشه‌وای پایه‌بهرز (أَبُو الْيَمَنِ زَيْدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ زَيْدِ بْنِ الْحَسَنِ الْكِنْدِيِّ) له سالی (۶۰۲) بوی گیراینه‌وه‌و، فهرمووی: پیشه‌وای پایه‌بهرز (أَبُو الْحَسَنِ سَعْدُ الْخَيْرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَهْلِ الْأَنْصَارِيِّ) بوی گیراینه‌وه‌و، فهرمووی: پیشه‌وای پایه‌بهرز (أَبُو مُحَمَّدِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حَمْدِ بْنِ الْحَسَنِ الدُّونِيِّ) بوی گیراینه‌وه‌و، فهرمووی: پیشه‌وای پایه‌بهرز (الْقَاضِي أَبُو نَصْرِ أَحْمَدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْكَسَّارِ الدِّيَّوَرِيِّ) بوی گیراینه‌وه‌و، فهرمووی: پیشه‌وای پایه‌بهرز (أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ السُّنِّيّ) (خوای لی رازی بیت) بوی گیراینه‌وه‌و.

نه‌وجا بویه‌نه‌م رسته‌یه‌م لی‌ره‌هینا، چونکه‌نه‌گه‌ر خوای گه‌وره‌بیه‌ویت، له‌مه‌ولا کومه‌لک زانیاری له کتیبه‌که‌ی شیخی (أَبْنُ السُّنِّيّ) به‌وه‌نقل ده‌که‌م. بویه‌پیم خوش‌بوو رسته‌ی گیرانه‌وه‌ی کتیبه‌که‌ی پیشتر بهینم، که نه‌مه‌ش به‌لای پیشه‌وایانی فهرمووده‌و زانایانی تریشه‌وه‌ کاریکی باش و په‌سه‌نده‌.

هه‌روه‌ها بویه‌رسته‌ی نه‌م کتیبه‌باس ده‌که‌م، چونکه‌گستگیرترین کتیبه‌له‌م بواره‌دا. نه‌گینا سوپاس بو خوای گه‌وره‌، هه‌موو نه‌و هه‌دیسانه‌ی له‌م کتیبه‌دا ده‌یانه‌پیم، به‌رسته‌ی پیکه‌وه‌به‌سزای صحیح بیستومن، ته‌نها شتیکی زور که‌می نه‌بیت.

جا هندیك لهو هدیسانه لهو پیج کتیبه کهوه نقل ده کهم، که نهصلو بناغهی ناینی ئیسلامن، نهوانیش بریتین له: ههردوو (صَحیح) ی (بُخاری) و (مُسْلِم) و، (سُنن) ی (أَبُو دَاوُد) و (تَرْمِذِي) و (نَسَائِي).

ههندیکیشیان له (مُسْنَد) هکانو، له (سُنن) هکانهوه دههینم، وهکو (مُوطَأ) ی نیمامی (مَالِك) و، (مُسْنَد) ی نیمامی (أَحْمَد) ی کورپی (حَنَبَل) و، (مُسْنَد) ی (أَبُو عَوَانَةَ) و، (سُنن) ی (أَبْنُ مَاجَه) و (دَارُفُطْنِي) و (بَيْهَقِي) و، کتیبه بهناوبانگه کانی تر.

ههندیکیشیان له کتیبه (أَجْزَاء) هکانهوه دههینم، وهکو لهمهولا - نهگهر خوای گهوره بیهویت - دهیینیت.

جا ههموو نهم کتیبهانی، که ناوم هینان، - سوپاس بو خوا - به رشتهی پیکهوه بهسترای صحیح له خاوهنه کانیانهوه ریوایه تیان ده کهم. خواش له ههموو کهس زانا تره.

{چهند کتیبهکی پشت پی بهستراو بۆدانانی نهم کتیبه}

بزانه، نهو هدیسانه ی لهه کتیبه دا دهیانهم، دهیاندهمه پان کتیبه بهناوبانگه کانو، نهوانه ی تر، که باسم کردن. پاشان ههردو هدیسیک له ههردوو سهحیحی بوخاری و موسلیمدا، یان له یه کیکیاندا هاتبیت، تهنه بهوهنده واز دههینم، که دهیده مه پان نهوان. چونکه مه بهسته که - که سهحیحی و به به لگه بوونی هدیسه کهیه - بهوه دپته دی. له بهرنه وهی ههموو هدیسه کانی ناویان هدیسی سهحیحن.

سهبارت بهو هدیسه ش، که له کتیبه کانی تردایه، دهیده مه پان کتیبه (سُنن) هکانو هاووتنه کانیان و، له زۆربه ی جینگه کانیشدا باسی (صَحیح) ی و

(حَسَن)ی و (ضَعِيف)ی هه دیسه که ده کهم - نه گهر لاوازی تیدا بوو-، جاری واش ههیه له بیرم ده چیت و باسی ههچکامیان ناکه م.

بشزانه، که (سُنن)ی (أَبُو دَاوُد) یه کیکه له و کتیبهانه ی، که هه دیسی زور لیوه نقل ده که م، بوشمان ریوایهت کراوه له نیمامی (أَبُو دَاوُد) هوه، که فهرموویه تی: "له م کتیبه مدها هه دیسی (صَحِيح)یشم هیناوه و، هه دیسی هاوشیوه و نزیك له (صَحِيح)یشم هیناوه. ههر هه دیسی کیش لاوازیه کی توندی تیدا بیت، باسی لاوازیه کهیم کرده. ههر هه دیسی کیش ههچم له باره یه وه نه وتیبت، نه وه گونجاوه بو کار پیکردن و، هه ندیکیشیان له هه ندیکیان سه حیحرن".

نه مه فهرماشته که ی نیمامی (أَبُو دَاوُد) بوو. سوودو فائیده یه کی جوانیشی تیدایه، که خاوه نی نه م کتیبه ی (أَذْكَار)ه و که سانی تریش پیویستیان پی ده بیت. سوده کهش نه مه یه: ههر هه دیسی ک نیمامی (أَبُو دَاوُد) له (سُنن)ه که یدا ریوایه تی کرد بیت و، باسی لاوازی هه دیسه که ی نه کرد بیت، نه وه به لای نه وه وه هه دیسی کی (صَحِيح)ه، یان (حَسَن)ه و، ههر دوو کیشیان ده کرین به به لگه بو برپاره شهر عیه کان، چیحای بو کرده وه چا که کان.

جا نه گهر نه مه ت زانی، ئیر کاتیک له م کتیبه دا هه دیسی کت بینی، که ریوایه تی نیمامی (أَبُو دَاوُد) بوو، باسی لاوازی هه دیسه که شی نه کرد بوو، نه وه بزانه، که نه و به لاوازی دانه ناوه. خواش له هه موو که س شاره زاتره.

نه و جا واشم به باشزانی، که له سه ره تای نه م کتیبه وه باسی ک سه باره ت به فزلو گه وره یی زیکر به ره های به نیم (واته: بی به ستنه وه ی به کات و شوین و حاله تیک کی دیاریکراوه وه)، چه ند زانیاریه کی که می له و باره وه تیدا باس بکه م، وه کو ده ستیکیک بو باسه کانی دواتر. پاشان مه به ستنه سه ره کیه که ی کتیبه که له چه ند به شیکدا باس ده که م، نه گهر خوی گه وره ش بیه ویت، کوتای کتیبه کهش به باسی

(داوای لیخو شبون کردن) ده هیتم، به نومیدی نهوهی، که خوای گهوره کوّتایی نیمهش به لیخو شبون بهیئت.

خوای گهوره موه فقه و سهر که وتومان بکات، پشت و پهناو جیگهی هیوامان هدر نهوه.

باسیکی کورت سه بارهت بهو نایهت و هدیسانهی نه بارهی گهورهیی

زیکرموه هاتون، به بی به ستنه وهی زیکرمکه به کاتیکی دیاریکراوموه

خوای گهوره فرموویه تی: ﴿وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ﴾ [التكْوِيْت: ٤٥]. واته: {یادو زیکری خوا له یادی هموو شتیکی تر گهوره تره. یان: یادو زیکری خوا بز بنده کهی، له یادو زیکری بنده بو خوا گهوره تره}.

ههروه ها فرموویه تی: ﴿فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ﴾ [البَقَرَة: ١٥٢].

ههروه ها فرموویه تی: ﴿فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ * لَلَبِثَ فِي بَطْنِهِ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ﴾ [الصَّافَات: ١٤٣ - ١٤٤]. واته: {خو نه گهر چه زره تی (بوئس) یه کیك نه بویه لهو که سانهی، که به رده وام ته سیحاتی میان ده کرد، نهوا له نواسکی حوت و ماسیه که دا ده مایه وه ههتا نهو روزهی ناده میزاده کان زیندوو ده کرینه وه}.

ههروه ها فرموویه تی: ﴿يَسْبَحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ﴾ [الْأَنْبِيَاء: ٢٠]. واته: {فریشته کانی خوای گهوره به شهوو به روزه ته سیحاتی خوا ده که نو، ههراسانو ماندوو نابن}.

بو شمان ربویهت کراوه له ههردوو سه حیجی بوخاری و موسلیمدا {ئیمامی بوخاری کونیه کهی (أَبُو عَبْدِ اللَّهِ) یهو، ناویشی (مُحَمَّد) ی کوری (إِسْمَاعِيل) ی کوری

(إِبْرَاهِيمَ) ی کوری (مُغِيرَةَ) ی (بُخَارِيَّ) (جُعْفِيَّ) هـ، ئيمامی موسليميش کونيه کهي (أَبُو الْحُسَيْنِ) هـ، ناویشی (مُسْلِمَ) ی کوری (حَجَّاجَ) ی کوری (مُسْلِمَ) ی (قُشَيْرِيَّ) (نَيْسَابُورِيَّ) هـ { خواله هردووکيان رازی بیت)، به رشتهی خوځيان، له هاوهلی خوځشهويست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوای لى رازی بیت) - سه بارهت به ناوی خوځی و باوکی سی (۳۰) بۆچونى جياواز ههيه، که راسترنيان بریتیه له (عَبْدُ الرَّحْمَنِ) ی کوری (صَخْرَ). له ناو هاوه لانیشتدا زۆرترين هه دیسی لیوه ریوايهت کراوه^(۱) -

فهرموويه تی: پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سر بیت) فهرموويه تی: «كَلِمَاتَانِ خَفِيفَتَانِ عَلَى اللِّسَانِ، ثَقِيلَتَانِ فِي الْمِيزَانِ، حَبِيبَتَانِ إِلَى الرَّحْمَنِ: سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ». ^(۲) واته: "دوو فهرمایشت ههن، له سه ر زمان سووک و ئاسانن، له ناو ترارووی کرده وه کانیشتدا قورس و سهنگینن، به لای خوای میهره بانیشه وه خوځشهويستن، نه وانیش بریتین له: (سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ). واته: پاک و بیگهردی و سوپاس و ستایش بۆ خوای گه وره و مهزن".

(۱) له ناو هاوه لاندئا ته نهها جهوت که سیان زیاد له ههزار (۱۰۰۰) هه دیسیان لیوه ریوايهت کراوه، که ریزه بندیه که یان بهم جۆره یه:

- (أَبُو هُرَيْرَةَ) پینج ههزارو سی سه دو ههفتا و چوار (۵۳۷۴) هه دیس.
- (أَبْنُ عُمَرَ) دوو ههزارو شهش سه دو سی (۲۶۳۰) هه دیس.
- (أَنَسُ) ی کوری (مَالِكُ) دوو ههزارو دوو سه دو ههشتا و شهش (۲۲۸۶) هه دیس.
- دایکه (عَائِشَةُ) دوو ههزارو دوو سه دو ده (۲۲۱۰) هه دیس.
- (أَبْنُ عَبَّاسَ) ههزارو شهش سه دو شهست (۱۶۶۰) هه دیس.
- (جَابِرُ) ی کوری (عَبْدُ اللَّهِ) ههزارو پینج سه دو چل (۱۵۴۰) هه دیس.
- (أَبُو سَعِيدِ) ی (خُدْرِيَّ) ههزارو سه دو ههفتا (۱۱۷۰) هه دیس.

بروانه: تَدْرِيبُ الرَّوَايِ فِي شَرْحِ تَقْرِيبِ التَّوَاوِي (لِلسُّوْطِيَّ) / ۴۹۱. حَقَّقَهُ: أَبُو قُتَيْبَةَ نَظَرَ مُحَمَّدَ الْفَارِيَّابِيَّ / مُؤَسَّسَةُ الرَّيَّانِ - بَيْرُوتَ - لُبْنَانَ / الطَّبَعَةُ الثَّانِيَّةُ / ۱۴۳۰ هـ - ۲۰۰۹ م.

(۲) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيَّ / ۵ / ۲۳۵۲ / به ژماره: ۶۰۴۳، وَصَحِيحُ مُسْلِمَ / ۴ / ۲۰۷۲ / به ژماره: ۲۶۹۴.

نهم حدیسه دواین حدیسه له صحیحی بوخاریدا.

بوئشان ریوایت کراوه له صحیحی موسلیمدا، له هاوهلی خوشهویست (أبو ذرّی (غَفَارِي) هوه (خوای لی رازی بیت)، که فرموویه تی: پیغمبهری خوا (درودی خوای له سر بیت) فرموویه تی: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى؟» «إِنَّ أَحَبَّ الْكَلَامِ إِلَى اللَّهِ: سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ». (۱) واته: "تایا خه بهرت پی بدهم، که خوشهویستترین فرمایشت به لای خوای گه وره وه کامهیه؟ خوشهویستترین فرمایشت به لای خواوه بریتیه له: (سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ)".

له ریوایه تیکیشدا هاتوه: پرسیار کراوه له پیغمبهری خوا (درودی خوای له سر بیت): "تایا باشترین فرمایشت کامهیه؟ نهویش له وه لامدا فرموویه تی: «مَا اصْطَفَى اللَّهُ لِمَلَائِكَتِهِ أَوْ لِعِبَادِهِ: سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ». (۲) واته: "خوشهویستترین فرمایشت به لای خوای گه وره وه نهوویه، که خوا هه لیبژاردوه بو فریشته کانی، یان بو بنده کانی، نهویش بریتیه له: (سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ)".

بوئشان ریوایت کراوه له صحیحی موسلیمدا، له هاوهلی خوشهویست (سَمْرَةَ) ی کوری (جُنْدَب) هوه (خوای لی رازی بیت)، که فرموویه تی: پیغمبهری خوا (درودی خوای له سر بیت) فرموویه تی: «أَحَبُّ الْكَلَامِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى أَرْبَعٌ: سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ. لَا يَضُرُّكَ بَأَيِّهِنَّ بَدَأْتَ». (۳) واته: "خوشهویستترین فرمایشت به لای خوای گه وره وه چوارن: (سُبْحَانَ اللَّهِ) و، (الْحَمْدُ لِلَّهِ) و، (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) و، (اللَّهُ أَكْبَرُ). زیانیش لی نادات به هه رکامیان دهست پی بکهیت".

(۱) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۲۰۹۳ / به ژماره: ۲۷۳۱.

(۲) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۲۰۹۳ / به ژماره: ۲۷۳۱.

(۳) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۳ / ۱۶۸۵ / به ژماره: ۲۱۳۷.

بوشمان ریوایت کراوه له سه‌حیحی موسلیمدا، له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (أبو مَالِكِ) ی (أَشْعَرِي) سه‌وه (خوای لی رازی بیت)، که فه‌رموویه‌تی: پیغه‌مبه‌ری خوا (دروودی خوای له‌سر بیت) فه‌رموویه‌تی: «الطُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَأُ الْمِيزَانَ، وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَأَنِ - أَوْ تَمْلَأُ - مَا بَيْنَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ». (۱) واته: "پاک‌و‌خاوینی نیوه‌ی ئیمان‌ه‌و، (الْحَمْدُ لِلَّهِ) یش تایی چاکه‌ی ترازووی کرده‌وه‌کان پری ده‌کات و، (سُبْحَانَ اللَّهِ) و (الْحَمْدُ لِلَّهِ) یش نیوان ئاسمانه‌کان و زه‌وی پری ده‌که‌ن".

دیشان بومان ریوایت کراوه له سه‌حیحی موسلیمدا، له (جُوَيْرِيَةَ) ی دایکی ئیماندارانه‌وه (خوای لی رازی بیت)، که به‌یانیه‌ک زوو پیغه‌مبه‌ری خوا ویستی ته‌شریف بیات بو نوژی به‌یانی، نه‌میش له جینگه‌ی نوژی کردنه‌که‌ی خویدا (خه‌ریکی زیکر کردن) بو، پاشان که گه‌یشته‌چیشه‌نگا پیغه‌مبه‌ری خوا گه‌رایه‌وه‌و، نه‌م هه‌ر له جینگه‌که‌ی خویدا دانیشبوو. جا پیغه‌مبه‌ری خوا فه‌رمووی: «لَقَدْ قُلْتُ بَعْدَكَ أَرْبَعَ كَلِمَاتٍ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، لَوْ وَرِثَتْ بِمَا قُلْتُ مِنْذُ الْيَوْمِ، لَوَزَّتَهُنَّ: سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ، عَدَدَ خَلْقِهِ، وَرِضًا نَفْسِهِ، وَزِينَةَ عَرْشِهِ، وَمِدَادَ كَلِمَاتِهِ». (۲) واته: "من له‌دوای جیابونه‌وه‌م له تو چوار فه‌رمایشتم سی جار و تۆته‌وه، که نه‌گه‌ر بخزینه به‌رامبه‌ر هه‌موو نه‌و زیکرانه‌ی تو نه‌مرو هه‌تا ئیسته کردووتن، نه‌وا هاوتای زیکره‌کانی تو ده‌رده‌چن، یان له‌وان قورسترو زیاتر ده‌رده‌چن. فه‌رمایشته‌کانیش ئه‌مانه‌ن: (سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ، عَدَدَ خَلْقِهِ)، (سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ، رِضًا نَفْسِهِ)، (سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ، زِينَةَ عَرْشِهِ)، (سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ، مِدَادَ كَلِمَاتِهِ). واته: پاک‌و‌بیگه‌ردی و سوپاس و ستایش بو خوا به‌ئهندازه‌ی ژماره‌ی دروستکراوه‌کانی و، به‌ئهندازه‌ی رازیوونی خو‌ی و، به‌ئهندازه‌ی کیش و قه‌باره‌ی عه‌رشه‌که‌ی و، به‌ئهندازه‌ی زوری فه‌رمایشته‌کانی (یان به‌ئهندازه‌ی مه‌ره‌که‌بی نووسینی فه‌رمایشته‌کانی)".

(۱) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۲۰۳ / به‌ژماره: ۲۲۳.

(۲) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۲۰۹۰ / به‌ژماره: ۲۷۲۶.

له ریوایه تیکیشدا هاتوه: «سُبْحَانَ اللَّهِ عَدَدَ خَلْقِهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ رِضًا نَفْسِهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ زِينَةَ عَرْشِهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ مِدَادَ كَلِمَاتِهِ».

نهم حدیسه مان له کتیبه که ی ئیمامی (ترمذی) شدا بو ریوایهت کراوه و، ده قه که شی بهم شیوه یه: «أَلَا أَعْلَمُكَ كَلِمَاتٍ تَقُولِينَهَا: سُبْحَانَ اللَّهِ عَدَدَ خَلْقِهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ عَدَدَ خَلْقِهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ رِضًا نَفْسِهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ رِضًا نَفْسِهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ زِينَةَ عَرْشِهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ زِينَةَ عَرْشِهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ مِدَادَ كَلِمَاتِهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ مِدَادَ كَلِمَاتِهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ مِدَادَ كَلِمَاتِهِ».^(۱) واته: "تایا چهندن فەرمایشتیکت فیر نه کهم، تا بیانلیت؟".

ههروه ها بۆمان ریوایهت کراوه له سه حیحی موسلیمدا، له هاوه لی خو شه ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوای لی رازی بیت)، که فەرموویه تی: پیغهمبه ری خوا (درودی خوای له سهر بیت) فەرموویه تی: «لَأَن أَقُولَ: "سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ" أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ».^(۲) واته: "نه گهر بلیم: "سُبْحَانَ اللَّهِ) و (الْحَمْدُ لِلَّهِ) و (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) و (اللَّهُ أَكْبَرُ)"، لام خو شه ویستزه له هه موو نه و شتانه ی خو ر له سه ریان هه له اتوه. (واته: له هه موو مو لک و سهروه ت و سامانی دنیا)".

بۆشمان ریوایهت کراوه له ههردوو سه حیحی بوخاری و موسلیمدا، له هاوه لی خو شه ویست (أَبُو أَيُّوبَ) ی (أَنْصَارِي) هوه (خوای لی رازی بیت)، نه ویش له پیغهمبه ری خواوه (درودی خوای له سهر بیت)، که فەرموویه تی: «مَنْ قَالَ: "لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ، لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ" عَشْرَ مَرَّاتٍ؛ كَانَ كَمَنْ

(۱) پروانه: سُنُّ التَّرْمِذِيِّ / ۵ / ۵۵۶ / به ژماره: ۳۵۵۵.

(۲) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۲۰۷۲ / به ژماره: ۲۶۹۵.

أَعْتَقَ أَرْبَعَةَ أَنْفُسٍ مِنْ وَدِدِ إِسْمَاعِيلَ». ^(۱) واته: "ئەو كەسەى دە (۱۰) جار بلیت: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ، لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ)، وهكو ئەو كەسە وهه‌ایه، كه چوار كەس له نه‌وه‌كانی حەزرتی (إِسْمَاعِيلَ) ی له كۆیلایه‌تی نازاد كر دیت".

بۆشمان رپوایه‌ت كراوه له هەردوو‌کیاندا، له هاوه‌لی خۆشه‌ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوای لی رازی بیت)، كه پێغه‌مبەری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت) فه‌رموویه‌تی: «مَنْ قَالَ: "لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ، لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ" فِي يَوْمٍ مِائَةَ مَرَّةٍ؛ كَانَتْ لَهُ عِدْلَ عَشْرِ رِقَابٍ، وَكُتِبَ لَهُ مِائَةُ حَسَنَةٍ، وَمُحِبَّتٌ عَنْهُ مِائَةُ سَيِّئَةٍ، وَكَانَتْ لَهُ حِرْزًا مِنَ الشَّيْطَانِ يَوْمَهُ ذَلِكَ حَتَّى يُمْسِيَ، وَلَمْ يَأْتِ أَحَدٌ بِأَفْضَلٍ مِمَّا جَاءَ بِهِ إِلَّا رَجُلٌ عَمِلَ أَكْثَرَ مِنْهُ». ^(۲) واته: "ئەو كەسەى له رۆژێكدا سه‌د (۱۰۰) جار بلیت: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ، لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ)، وهكو ئەو وه‌ایه ده كۆیله‌ی نازاد كر دیت، سه‌د (۱۰۰) چاكه‌شی بۆ ده‌نوسریت، سه‌د (۱۰۰) تاوانی بچووكیشی له‌سه‌ر لاده‌بریت، ئەو رۆژه‌ش هه‌تا ئیواره ئەو زیكرانه بۆی ده‌بن به‌ په‌رژین و پارێزه‌ر له شه‌یتان، هه‌چ كه‌سیكیش كاری له كاره‌كه‌ی ئەو باشتەر ناكات، مه‌گه‌ر كه‌سیك له‌و زیاتر ئەو زیكره‌ی كر دیت". وه فه‌رموویه‌تی: «مَنْ قَالَ: "سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ" فِي يَوْمٍ مِائَةَ مَرَّةٍ؛ حُطَّتْ خَطَايَاهُ، وَلَوْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ». ^(۳) واته: "ئەو كەسەى له رۆژێكدا سه‌د (۱۰۰) جار بلیت: (سُبْحَانَ اللَّهِ

(۱) پروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۵ / ۲۳۵۱ / به ژماره: ۶۰۴۱، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۲۰۷۱ / به ژماره: ۲۶۹۳.

(۲) پروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۵ / ۲۳۵۱ / به ژماره: ۶۰۴۰، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۲۰۷۱ / به ژماره: ۲۶۹۱.

(۳) پروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۵ / ۲۳۵۲ / به ژماره: ۶۰۴۲، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۲۰۷۱ / به ژماره: ۲۶۹۱.

وَبِحَمْدِهِ)، ئەوا تاوانەکانی دادەوهرێترین، ئەگەرچی لە زۆریدا وەکو کەفی دەریا واین".

بوئشان رپوایەت کراوە لە کتیبە کەفی ئیمامی (تَرْمِذِي) و کتیبە کەفی ئیمامی (ابْنُ مَاجَه)دا، لە هاوئەلی خۆشەویست (جَابِر) ی کورپی (عَبْدُالله)هوه (خوا لە هەردووکیان رازی بیت)، کە فەرموویەتی: لە پێغەمبەری خوا م بیستوه (درودی خوای لەسەر بیت)، کە فەرموویەتی: «أَفْضَلُ الذِّكْرِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ». واتە: "گەورەترین و باشترین زیکر بریتیه لە: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ)".

ئیمامی (تَرْمِذِي) فەرموویەتی: حەدیسێکی (حَسَن)ه. (۱)

بوئشان رپوایەت کراوە لە صەحیحی بوخاریدا، لە هاوئەلی خۆشەویست (أَبُو مُوسَى) ی (أَشْعَرِي)هوه (خوای ئی رازی بیت)، ئەویش لە پێغەمبەری خواوه (درودی خوای لەسەر بیت)، کە فەرموویەتی: «مَثَلُ الَّذِي يَذْكُرُ رَبَّهُ وَالَّذِي لَا يَذْكُرُهُ، مَثَلُ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ». (۲) واتە: "وینەئە ئەو کەسە یادی پەرورەدگاری دەکات، ئەو کەسەش یادی پەرورەدگاری ناکات، وەکو دوو کەسی زیندوو و مردوو وەهایە".

بوئشان رپوایەت کراوە لە صەحیحی موسلیمدا، لە هاوئەلی خۆشەویست (سَعْدِي) کورپی (أَبِي وَقَّاص)هوه (خوای ئی رازی بیت)، کە فەرموویەتی: عەرەبێکی دەشتەکی هات بو خزمەتی پێغەمبەری خوا (درودی خوای لەسەر بیت)و، عەرزی کرد: "فەرماشتیکم فیر بکە، با بیلیم". پێغەمبەری فەرمووی: بلی: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، اللَّهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا، سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ». کابرا وتی: ئەم فەرماشتانە سوپاس و ستایش بوون بو پەرورەدگارم، ئەی بو خۆم چی بلیم؟ پێغەمبەری فەرمووی: بلی: «اللَّهُمَّ، اغْفِرْ

(۱) بروانە: سُنُّ التَّرْمِذِي / ۵ / ۴۶۲ / بە ژمارە: ۳۳۸۳، و سُنُّ ابْنِ مَاجَه / ۲ / ۱۲۴۹ / بە ژمارە: ۳۸۰۰.

(۲) بروانە: صَحِيحُ الْبَخَارِيِّ / ۵ / ۲۳۵۳ / بە ژمارە: ۶۰۴۴.

لِي وَارْحَمْنِي وَاهْدِنِي وَارْزُقْنِي» واته: "خوايه، ليم خوشبهو، بهزهيت پيمدا بيتهوهو، رينمووييم بكهو، رزقو روزي حهلاليشم بي بهخشه.^(۱)

بوئشان رپوايهت كراوه له سهحي موسليمد، له هاوهلي خوشهويست (سعد) ي كوري (أبي وقاص) هوه (خوای لي رازي بيت)، كه فهرموويهتي: جاريك له خزمهتي پيغهمبهری خوادا بووين (درودی خوای لهسر بيت)، فهرمووي: «أعجز أحدكم أن يكسب كل يوم ألف حسنة». واته: "تايا يه كيك له ئيوه ناتوانيت هموو روزيك هزار (۱۰۰۰) چاكه پهيدا بكات؟". جا يه كيك له دانيشتواني كزره كه ي پرسياي لي كرد: "چون هزار (۱۰۰۰) چاكه پهيدا بكات؟" پيغهمبهرش فهرمووي: «يسبح مائة تسبيحة فيكتب له ألف حسنة أو يحط عنه ألف خطية».^(۲) واته: "سهده (۱۰۰) جار تهسيحات بكات، هزار (۱۰۰۰) چاكه ي بو دنوسريت، يان هزار (۱۰۰۰) تاواني لي ههلهدهوريت".

پيشهواي پايه بهرز (أبو عبدالله) ي (حميدي) فهرموويهتي: له هموو رپوايهته كاني سهحي موسليمد، بهم جوړه هاتوه (أو يحط). شيخي (برقاني) ش فهرموويهتي: نيمامي (شعبة) و (أبو عوانة) و (يحيى) (قطان) لهو (موسي) ناوهوه رپوايهتيان كرده، كه نيمامي موسليم ههديسه كه ي له رينگه ي نهوهوه رپوايهت كردهوه، فهرمووشيانه (ويحط)، به بي هه مزه.^(۳)

(۱) پروانه: صحیح مسلم / ۴ / ۲۰۷۲ / به ژماره: ۲۶۹۶.

(۲) پروانه: صحیح مسلم / ۴ / ۲۰۷۳ / به ژماره: ۲۶۹۸.

(۳) له باسكردني هم جياوازيه ي نيوان رپوايهته كاني هم ههديسه دا وا دهرده كهويت، كه جوړه ناچوونيه كيك له نيوان ههردوو رپوايهته كه دا ههيه. چونكه نه گهر (أو يحط) بيت، ماناي وايه نهو كه سه ي سهده (۱۰۰) جار تهسيحات بكات، تنها يه كيك لهم دوو پاداشته ي دهست ده كهويت: يان هزار (۱۰۰۰) چاكه ي بو دنوسريت، يان هزار (۱۰۰۰) تاواني لي ههلهدهوريت. به لام نه گهر (ويحط) بيت، ماناي وايه نهو كه سه له يه كاتدا ههردوو پاداشته كه ي دهست ده كهويت.

بوشمان ریوایت کراوه له سه‌حیحی موسلیمدا، له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (أبو ذرّی (غِفَارِيّ) سه‌وه (خوای لی رازی بیت)، که پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت) فه‌رموویه‌تی: «يُضْحُ عَلَى كُلِّ سَلَامِي مِنْ أَحَدِكُمْ صَدَقَةٌ، فَكُلُّ تَسْبِيحَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ تَحْمِيدَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ تَهْلِيلَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ تَكْبِيرَةٍ صَدَقَةٌ، وَأَمْرٌ بِالْمَعْرُوفِ صَدَقَةٌ، وَنَهْيٌ عَنِ الْمُنْكَرِ صَدَقَةٌ، وَيُجْزَى مِنْ ذَلِكَ رَكْعَتَانِ يَرْكَعُهُمَا مِنَ الضُّحَى». (۱) واته:

"هه‌موو روژنیک ته‌واوی جه‌مگه‌کانی لاشه‌ی هه‌ریه‌که له ئیوه‌ خه‌یرو سه‌ده‌قه‌یه‌کیان له‌سه‌ره. جا هه‌موو (سُبْحَانَ اللَّهِ) یه‌ک سه‌ده‌قه‌یه‌که‌و، هه‌موو (الْحَمْدُ لِلَّهِ) یه‌ک سه‌ده‌قه‌یه‌که‌و، هه‌موو (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) یه‌ک سه‌ده‌قه‌یه‌که‌و، هه‌موو (اللَّهُ أَكْبَرُ) یه‌ک سه‌ده‌قه‌یه‌که‌و، فه‌رمان کردن به چاکه سه‌ده‌قه‌یه‌که‌و، نه‌هی کردن له خراپه سه‌ده‌قه‌یه‌که‌و، دوو رکات نوژی‌ش له چیشه‌نگادا جیگه‌ی هه‌موو ئەم سه‌ده‌قه‌و خه‌یرانه‌ی بۆ ده‌گریته‌وه".

بوشمان ریوایت کراوه له هه‌ردوو سه‌حیحی بوخاری و موسلیمدا، له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (أبو مُوسَى) ی (أَشْعَرِيّ) سه‌وه (خوای لی رازی بیت)، که فه‌رموویه‌تی: پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت)، پی فه‌رمووم: «أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى كَنْزٍ مِنْ كُنُوزِ الْجَنَّةِ؟» واته: "ئایا ریتموویست نه‌که‌م بۆلای گه‌نجینه‌یه‌ک له گه‌نجینه‌کانی

به‌لام من ده‌ئیم: ده‌کریت به دوو جوړ هه‌ردوو ریوایته‌که بخرینه‌وه‌یه‌ک و جیاوازی له نیواناندا نه‌هیلریت:

- بوتریت: یان چه‌رفی (أَوْ) که له ریوایته‌ی یه‌که‌مدا به مانای (وَأَوْ) له ریوایته‌که‌ی تردا، یان به پیچه‌وانه‌وه.
  - بوتریت چه‌رفی (أَوْ) که له ریوایته‌دا بۆ (مَنْعُ الْخُلُوعِ) ه. واته: ئەو که‌سه‌ی ئەوه‌نده ته‌سیحات بکات، به لوتفی خوا به‌لایه‌نی که‌مه‌وه ده‌بیت یه‌کیک له‌و دوو پاداشته‌ی ده‌ستکه‌ویت. جا ده‌گو‌نجیت هه‌ر به لوتفی خواش هه‌ردوو پاداشته‌که‌شی ده‌ستکه‌ویت. چونکه (مَنْعَةُ الْجَمْعِ) نیه. خواش له هه‌موو که‌س زانا تره.
- بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ٤ / ٢٠٧٣ / به ژماره: ٢٦٩٨.
 (١) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ١ / ٤٩٨ / به ژماره: ٧٢٠.

به هشت؟". منیش عهزم کرد: "به لئى نهى پتغمبهرى خوا، رتتموويم بکه".
نهویش فهرمووى: بلئى: «لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ».^(۱)

بوئشان رپوایهت کراوه له (سُنن) ی (أَبُو دَاوُد) و (تَرْمِذِي) دا، له هاوه لئى
خوشه و یست (سَعْد) ی کورپى (أَبِي وَقَّاص) هوه (خوای لئى رازى بیت)، که له خزمه تی
پتغمبهرى خوا دا (درودى خوای له سر بیت) چوون بؤلای ژنیک، چه ند ناو که
خورمایهک، یان چه ند به ردیکى له به رده ستدا بوو، ته سیباحتی پئى ده کردن.
پتغمبه ریش فهرمووى: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِمَا هُوَ أَيْسَرُ عَلَيْكَ مِنْ هَذَا أَوْ أَفْضَلُ؟» واته:
"نایا زیکرکت پئى نه لئیم، که وتن و نه نجامدانى له مهى تو خه ریکتی ناسانزه یان
باشتره؟". نهوجا فهرمووى: شته کهش نه مهیه: «سُبْحَانَ اللَّهِ عَدَدَ مَا خَلَقَ فِي السَّمَاءِ،
وَسُبْحَانَ اللَّهِ عَدَدَ مَا خَلَقَ فِي الْأَرْضِ، وَسُبْحَانَ اللَّهِ عَدَدَ مَا بَيْنَ ذَلِكَ، وَسُبْحَانَ اللَّهِ
عَدَدَ مَا هُوَ خَالِقٌ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ مِثْلُ ذَلِكَ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ مِثْلُ ذَلِكَ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مِثْلُ
ذَلِكَ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ مِثْلُ ذَلِكَ».
واته: "سُبْحَانَ اللَّهِ) به قهدهر ژماره ی
نهوانه ی درووستی کردوون له ناسمان و، نهوانه ش درووستی کردوون له سه ر
زهوی و، نهوانه ش له نیوان هه ردو و کیاندان و، نهوانه ی له مه و لاش درووستیان
ده کات، (الْحَمْدُ لِلَّهِ) یش به قهدهر نهو، (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) یش به قهدهر نهو، (لَا حَوْلَ وَلَا
قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ) یش به قهدهر نهو"

ئیمامی (تَرْمِذِي) فهرموویه تی: حه دیسیکی (حَسَن) به.^(۲)

بوئشان رپوایهت کراوه له هه ردو کیاندا به رسته یه کی (حَسَن)، له ژنه هاوه لئى
خوشه و یست (يُسَيْرَة) وه، که یه کیکه له هاوه له کۆچه به ره کان (خوای لئى رازى بیت)،

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۴ / ۱۵۴۱ / به ژماره: ۳۹۶۸، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۲۰۷۶ /
به ژماره: ۲۷۰۴.

(۲) بروانه: سُننُ أَبِي دَاوُدَ / ۱ / ۴۷۱ / به ژماره: ۱۵۰۰، وَسُننُ التَّرْمِذِيِّ / ۵ / ۵۶۲ / به
ژماره: ۳۵۶۸.

که پیغمبره‌ری خوا (درودی خوی له‌سەر بیت) فه‌رمانی پیکردون، که زۆر به چاکی ناگایان له کردنی (اللَّهُ أَكْبَرُ) و، (سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ يَانَ سُبُوحٍ قُدُّوسٍ؛ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ) و، (لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) بیت و، به گرتی یان به سه‌ری په‌نجه‌کان بیاژمیرن؛ چونکه سه‌ری په‌نجه‌کان پرسینه‌وه‌یان له‌گه‌لدا ده‌کریت و، ده‌شه‌پترینه‌گوو، شایه‌تی له‌به‌رزه‌وه‌ندی یان له‌دژی خاوه‌نه‌کانیان ده‌دهن.^(۱)

بو‌شمان ریوایه‌ت کراوه‌له‌هه‌ردوکیانداو، له‌(سُنَنِ) ی (نَسَائِي) شدا به‌رشته‌یه‌کی (حَسَن)، له‌هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (عَبْدُ اللَّهِ) ی کوری (عَمْرُو) ه‌وه‌(خوا له‌مه‌ردووکیان رازی بیت)، که فه‌رموویه‌تی: پیغمبره‌ری خوا م بینی (درودی خوی له‌سەر بیت) به‌په‌نجه‌کانی ته‌سیحاتی ده‌کرد. له‌ریوایه‌تیکدا هاتوه: به‌په‌نجه‌کانی ده‌ستی راستی ته‌سیحاتی ده‌کرد.^(۲)

بو‌شمان ریوایه‌ت کراوه‌له‌(سُنَنِ) ی (أَبُو دَاوُد) دا، له‌هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (أَبُو سَعِيد) ی (خُدْرِي) ه‌وه‌(خوی لی رازی بیت)، که پیغمبره‌ری خوا (درودی خوی له‌سەر بیت) فه‌رموویه‌تی: ئەو که سه‌ی بلیت: «رَضِيْتُ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا» به‌هه‌شتی بو‌مسوگه‌ر ده‌بیست.^(۳) واته: بلیت: "رازیم به‌وه‌ی، که خوی گه‌وره‌په‌روه‌ردگارم بیت و، ئیسلامیش ئایم بیت و، (مُحَمَّد) یش پیغمبرم بیت".

(۱) بروانه: سُنُنُ أَبِي دَاوُد / ۱ / ۴۷۱ / به‌ژماره: ۱۵۰۱، وَسُنُنُ التِّرْمِذِيِّ / ۵ / ۵۷۱ / به‌ژماره: ۳۵۸۳.

(۲) بروانه: سُنُنُ أَبِي دَاوُد / ۱ / ۴۷۱ / به‌ژماره: ۱۵۰۲، وَسُنُنُ التِّرْمِذِيِّ / ۵ / ۵۲۱ / به‌ژماره: ۳۴۸۶، وَسُنُنُ النَّسَائِيِّ / ۳ / ۷۹ / ۱۳۵۵.

(۳) بروانه: سُنُنُ أَبِي دَاوُد / ۱ / ۴۷۸ / به‌ژماره: ۱۵۲۹. شَيْخِي (ابْنُ جَبَّان) و نيمامي (حَاكِيم) به (صَحِيح) یان داناوه. به‌لام شېخی عه‌سقه‌لانی فه‌رموویه‌تی: حه‌دیسکی (حَسَن) ه‌. بروانه: صَحِيحُ ابْنِ جَبَّان / ۳ / ۱۴۴ / به‌ژماره: ۸۶۳، وَالْمُسْتَدْرَكُ عَلَي الصَّحِيحَيْنِ / ۱ / ۶۹۹ / به‌ژماره: ۱۹۰۴، وَتَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۱ / ۹۱.

بوّشمان ربّوایهت کراوه له کتیبه‌که‌ی ئیمامی (تَرْمِذِيّ) دا، له هاوه‌لی خوشه‌ویست (عَبْدُ اللَّهِ) ی کوری (بُسْر) هوه (خوای لی رازی بیت)، که پیاویک عه‌زی پیغه‌مبه‌ری کرد: "ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا، برپاره‌کانی شه‌ریعه‌تی ئیسلام زۆر بون له‌سه‌رم، شتیکم بی بفه‌رموو، تا ده‌ستی پیوه بگرم". پیغه‌مبه‌ریش (درودی خوای له‌سه‌ر بیت) فه‌رمووی: «لَا يَزَالُ لِسَانُكَ رَطْبًا مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ تَعَالَى». واته: "با به‌رده‌وام زمانت ته‌رو پاراو بیت به کردنی زیکری خوا".

ئیمامی (تَرْمِذِيّ) فه‌رموویه‌تی: حه‌دیسکی (حَسَن) ه.^(۱)

بوّشمان ربّوایهت کراوه له کتیبه‌که‌ی ئیمامی (تَرْمِذِيّ) دا، له هاوه‌لی خوشه‌ویست (أَبُو سَعِيدٍ) ی (خُدْرِيّ) هوه (خوای لی رازی بیت)، که پرسیار کراوه له پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت): "چی په‌رستش و به‌ندایه‌تیه‌ک له رۆژی دواییدا به‌رزترین و باشترین پله‌ی هه‌یه لای خوای گه‌وره؟" ئه‌ویش فه‌رمووی: (به‌ندایه‌تی ئه‌و که‌سانه‌ی به‌ر ئه‌م وه‌صفه ده‌که‌ون) «الذَّاكِرُونَ اللَّهَ كَثِيرًا». منیش عه‌رزم کرد: "ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا، له‌و که‌سه‌ش که له رینگه‌ی خوای گه‌وره‌دا غه‌زا ده‌کات؟" ئه‌ویش فه‌رمووی: «لَوْ ضَرَبَ سَيْفِهِ فِي الْكُفَّارِ وَالْمُشْرِكِينَ حَتَّى يَنْكَسِرَ وَيَخْتَضِبَ دَمًا، لَكَانَ الذَّاكِرُونَ اللَّهَ أَفْضَلَ مِنْهُ دَرَجَةً». ^(۲) واته: "ئه‌گه‌ر به شمشیره‌که‌ی له کافرو موشریکه‌کان بدات تا ده‌شکیت و، خو‌ی (یان شمشیره‌که‌ی) به خوین سوور بیت، هه‌ر ئه‌وانه‌ی زیکری خوا ده‌که‌ن پله‌یان له پله‌ی ئه‌و به‌رزتره".

(۱) بروانه: سُنُّ التَّرْمِذِيّ / ۵ / ۴۵۸ / به ژماره: ۳۳۷۵.

(۲) بروانه: سُنُّ التَّرْمِذِيّ / ۵ / ۴۵۸ / به ژماره: ۳۳۷۶. ئیمامی (تَرْمِذِيّ) فه‌رموویه‌تی: ئه‌مه حه‌دیسکی (غَرِيب) ه، ته‌نها له رینگه‌ی (دَرَّاج) هوه ناگامان لیه‌تی. بۆیه حه‌دیسکی لاوازه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَار / ۱ / ۹۶ - ۹۷، وَالْفَتْوَحَاتُ الرَّبَّانِيَّةُ / ۱ / ۲۵۹ - ۲۶۰.

بوشمان ریویات کراوه له وداو، له کتیبه‌که‌ی ئیمامی (ابن ماجه) شدا، له هاوه‌لی خۆشه‌ویست (أبو الدرداء) هوه (خوای لی رازی بیت)، که فه‌رموویه‌تی: پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سر بیت) فه‌رموویه‌تی: «أَلَا أُتْبِكُمْ بِخَيْرِ أَعْمَالِكُمْ، وَأَرْكَاهَا عِنْدَ مَلِيكِكُمْ، وَأَرْفَعَهَا فِي دَرَجَاتِكُمْ، وَخَيْرَ لَكُمْ مِنْ إِنْفَاقِ الذَّهَبِ وَالْوَرَقِ، وَخَيْرَ لَكُمْ مِنْ أَنْ تَلْقَوْا عَدُوَّكُمْ، فَتَضْرِبُوا أَعْنَاقَهُمْ، وَيَضْرِبُوا أَعْنَاقَكُمْ؟» واته: "نایا خه‌به‌رتان پی‌ بدهم، که باشترین و بره‌ودارترین و پاکترین کرده‌وه‌کانتان لای خوای گه‌وره‌ کامه‌یه‌و، له هه‌مان کاتدا له به‌خشینه‌وه‌ی ئالتون و زیوش باشره‌ بۆتان و، له‌وش باشره‌ که رووبه‌رووی دوژمنه‌کانتان بینه‌وه‌و، ئیوه‌ بدن له گه‌ردنی نه‌وان و، نه‌وانیش بدن له گه‌ردنی ئیوه‌؟" نه‌وانیش عه‌رزیان کرد: "به‌لی خه‌به‌رمان پی‌ بده". پیغه‌مبه‌ریش فه‌رمووی: «ذِكْرُ اللَّهِ تَعَالَى». ^(۱) واته: "ئه‌و کرده‌وه‌یه‌ بریتیه‌ له زیکری خوای گه‌وره‌".

ئیمامی (حاکم) له کتیبه‌ی (المُسْتَدْرَكُ عَلَى الصَّحِيحَيْنِ) دا فه‌رموویه‌تی: رسته‌که‌ی (صَحِيح) ه. ^(۲)

بوشمان ریویات کراوه له کتیبه‌که‌ی ئیمامی (تَرْمِذِي) دا، له هاوه‌لی خۆشه‌ویست (ابن مسعود) هوه (خوای لی رازی بیت)، که فه‌رموویه‌تی: پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سر بیت) فه‌رموویه‌تی: «لَقِيتُ إِبْرَاهِيمَ لَيْلَةَ أُسْرِي بِي، فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ، أَقْرَأُ أُمَّتَكَ مِنِّي السَّلَامَ، وَأَخْبَرَهُمْ: أَنَّ الْجَنَّةَ طَيِّبَةُ التُّرْبَةِ، عَذْبَةُ الْمَاءِ، وَأَنَّهَا قِيَعَانٌ، وَأَنَّ غِرَاسَهَا: سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ». واته: "ئه‌و شه‌وه‌ی شه‌وره‌ویه‌که‌م پیکرا، گه‌یستم به‌ خزمه‌تی چه‌زه‌تی (إِبْرَاهِيم) (درودی خوای له‌سر بیت). پی فه‌رمووم: {ئه‌ی (مُحَمَّد)، له منه‌وه‌ سلاو به‌ ئومه‌ته‌که‌ت بگه‌یه‌نه‌و، خه‌به‌ریشیان پی‌ بده، که به‌هه‌شت خاکه‌که‌ی پاک و بۆنخۆشه‌و، ناوه‌که‌شی سازگار و

(۱) بروانه: سُنُّ التَّرْمِذِي / ۵ / ۴۵۹ / به ژماره: ۳۳۷۷، وَسُنُّ ابْنِ مَاجَه / ۲ / ۱۲۴۵ / ۳۷۹۰.

(۲) بروانه: الْمُسْتَدْرَكُ عَلَى الصَّحِيحَيْنِ / ۱ / ۶۷۳ / به ژماره: ۱۸۲۵.

شیرینه‌و، هم‌موی ده‌شت و ته‌ختایه‌و، نه‌مام و شه‌تله‌کانیسی بریتین له: (سُبْحَانَ اللَّهِ) و (الْحَمْدُ لِلَّهِ) و (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) و (اللَّهُ أَكْبَرُ) {".

ئیمامی (تَرْمِذِيّ) فه‌رموویه‌تی: حه‌دیسینکی (حَسَن) هه. (۱)

بۆشمان ریوایه‌ت کراوه له کتیبه‌که‌ی ئیمامی (تَرْمِذِيّ) دا، له هاوه‌لی خۆشه‌ویست (جَابِر) هه‌وه (خوای لی‌رازی بیت)، ئه‌ویش له پیغه‌مبه‌ری خواوه (درودی خوای له‌سه‌ر بیت)، که فه‌رموویه‌تی: «مَنْ قَالَ: "سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ" غُرِسَتْ لَهُ نُخْلَةٌ فِي الْجَنَّةِ». واته: "ئه‌و که‌سه‌ی بلیت: (سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ)، دارخورمایه‌کی له به‌هه‌شتدا بۆ ده‌نیژریت".

ئیمامی (تَرْمِذِيّ) فه‌رموویه‌تی: حه‌دیسینکی (حَسَن) هه. (۲)

بۆشمان ریوایه‌ت کراوه له کتیبه‌که‌ی ئیمامی (تَرْمِذِيّ) دا، له هاوه‌لی خۆشه‌ویست (أَبُو ذَرٍّ) (غِفَارِيّ) هه‌وه (خوای لی‌رازی بیت)، که فه‌رموویه‌تی: عه‌رزى پیغه‌مبه‌رم کرد: "ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا، خۆشه‌ویستترین فه‌رمایشت به‌لای خوای گه‌وره‌وه کامه‌یه‌؟" پیغه‌مبه‌ریش (درودی خوای له‌سه‌ر بیت)، فه‌رمووی: «مَا اصْطَفَى اللَّهُ تَعَالَى لِمَلَائِكَتِهِ: سُبْحَانَ رَبِّيَّ وَبِحَمْدِهِ، سُبْحَانَ رَبِّيَّ وَبِحَمْدِهِ». واته: "ئه‌و فه‌رمایشته‌یه، که خوای گه‌وره هه‌لییژاردوه بۆ فریشته‌کانی، که ئه‌ویش بریتیه له: (سُبْحَانَ رَبِّيَّ وَبِحَمْدِهِ، سُبْحَانَ رَبِّيَّ وَبِحَمْدِهِ)".

ئیمامی (تَرْمِذِيّ) فه‌رموویه‌تی: حه‌دیسینکی (حَسَن) ی (صَحِيح) هه. (۳)

ئیز لی‌ره به‌دواوه کاتی ده‌ست کردغه به باسکردنی مه‌به‌ستی سه‌ره‌کی کتیبه‌که‌مو، ته‌رتیبی باسه‌کانیشم به‌پینی واقعی ژیا‌نی رۆژو شه‌وی مرۆفه‌کان هیتاوه.

(۱) پروانه: سُنُّ التَّرْمِذِيّ / ۵ / ۵۱۰ / به‌ژماره: ۳۴۶۲.

(۲) پروانه: سُنُّ التَّرْمِذِيّ / ۵ / ۵۱۱ / به‌ژماره: ۳۴۶۴.

(۳) پروانه: سُنُّ التَّرْمِذِيّ / ۵ / ۵۷۶ / به‌ژماره: ۳۵۹۳.

سهره تا به وه دهسپنده کهم، که مرؤفی موسولمان له خه وه لدهسیت، پاشان
دوای ئه وه به ته رتیب هه تا له شه ودا ده خه ویته وه، ئه و جا چه ند جار خه بهری
ده بیته وه، دو اتر هه م ده خه ویته وه.

بۆ ئه نجامدانی ئه م کاره ش به ته مای ته و فیه و پشتیوانی خوای پهروه ردگارم.

زیکری کاتی له خه وه ههستان

بۆمان ریوایهت کراوه له ههردوو سهحیحی بوخاری و موسلیمدا (خواله
ههردووکیان رازی بیت)، له هاوه لئی خو شه ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوای لی رازی بیت)، که
پهغه مبهری خوا (دروودی خوای له سهر بیت) فه رموویه تی: «يَعْقِدُ الشَّيْطَانُ عَلَي قَافِيَةِ رَأْسِ
أَحَدِكُمْ إِذَا نَامَ ثَلَاثَ عُقَدٍ، يَضْرِبُ كُلَّ عُقْدَةٍ مَكَانَهَا: عَلَيْكَ لَيْلٌ طَوِيلٌ فَارْقُدْ، فَإِنْ
اسْتَيْقَظَ وَذَكَرَ اللَّهَ انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ، فَإِنْ تَوَضَّأَ انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ، فَإِنْ صَلَّى انْحَلَّتْ عُقْدُهُ
كُلُّهَا، فَأَصْبَحَ نَشِيطًا طَيِّبَ النَّفْسِ، وَإِلَّا أَصْبَحَ خَبِيثَ النَّفْسِ كَسَلَانَ».^(۱) واته:
"ئه گهر به کیک له ئیوه بجه ویت، شهیتان سی گری له پشتی سهری ده دات و، به
هه ریه که له گریکانیشدا ده کی شیت و، ده لیت: (بجه وه، شه ویکي دوورو دریت له
به رده مدا ماوه)، جا ئه گهر خه بهری بیته وه و زیکری خوا بکات، ئه وایه کیک له
گریکان ده کریته وه. خو ئه گهر ده ست نویش بگریت، گریه کی تریشیان ده کریته وه.
خو ئه گهر نویش بکات، هه رسی گریکه ده کریته وه، دو اتریش به گور جو گو لئی و
به دلخوشیه وه رۆژده کاته وه، ئه گینا (ئه گهر هیه چکام له مانه نه کات) به پهستی و به
دلگرانی و ته مبه لیه وه رۆژده کاته وه".

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۳۸۳ / به ژماره: ۱۰۹۱، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۵۳۸ /

به ژماره: ۷۷۶.

نهمه دهقی ریوایه ته که ی نیمامی بوخاریه، ریوایه ته که ی نیمامی موسلیمیش هدر ههمان مانای ریوایه ته که ی نهوی ههیه.

(قَافِيَةُ الرَّأْسِ) یش واته: کۆتایی سهرو پستی سهرو.

بوئشان ریوایه ت کراوه له سهحیحی بوخاریدا، له ههردوو هاوهلی خوئشهویست (حُدَيْفَةُ) ی کوری (يَمَان) و (أَبُو ذَرٍّ) ی (غِفَارِيّ) ههوه (خوا له ههردوکیان رازی بیت)، که فهرموویانه: نه گهر پیغه مبهری خوا (درودی خوی له سر بیت) ته شریفی بر دایه ته سهو جینگه ی خهوتن، دهیفه رموو: «بِاسْمِكَ اللَّهُمَّ، أَحْيَا وَأُمُوتُ». واته: "خوایه، به ناوی تووه ده ژیم و ده مرم". نه گهر له خهویش ههستایه، دهیفه رموو: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَ مَا أَمَاتَنَا وَإِلَيْهِ النُّشُورُ».^(۱) واته: "سو پاس و ستایش بوئ نهو خوایه ی، که زیندووی کردینه وه و هیزو جوولهی بو گهراندینه وه، دوا ی نهوی که به هزی خه وه هیزو جوولهی لی بریووین و، وه کو مردووی لی کردبووین، گهراندیه و ههمان بو لیسینه وه و پاداشت ههر بو خزمه تی نهوه".

بوئشان ریوایه ت کراوه له کتیه که ی شیخی (ابن السنِّي) دا، به رسته یه کی (صَحِيح)، له هاوهلی خوئشهویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوی لی رازی بیت)، نهویش له پیغه مبهری خواوه (درودی خوی له سر بیت)، که فهرموویه تی: «إِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ فَلْيَقُلْ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي رَدَّ عَلَيَّ رُوحِي، وَعَافَانِي فِي جَسَدِي، وَأَذِنَ لِي بِذِكْرِهِ».^(۲) واته: "نه گهر به کیک له ئیه له خه وه هستا، با بلیت: (سو پاس و ستایش بوئ نهو

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۶ / ۲۶۹۲ / به ههردوو ژماره: ۶۹۵۹ و ۶۹۶۰.

(۲) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنِّي) / ۸ / به ژماره: ۹. شیخی عهسقلانی فهرموویه تی:

نیمامی (بُرْمِذِيّ) و (نَسَائِيّ) ش نهم هه دیسه یان ریوایه ت کردوه، نیئر نازانم بوچی نیمامی نهوه ی هه دیسه که ی له ریگه ی نهوانه وه نه هیناوه وه، ته نها له ریگه ی (ابن السنِّي) هه وه هیناوتی!!! ههروه ها فهرمووشیتی: رسته که ی (حَسَن) هه، نهک (صَحِيح). بروانه: نَتَائِجُ الْاَفْكَارِ / ۱ / ۱۱۳.

خوایه‌ی، رُوح و گیانی بۆ گه‌راندمه‌وه‌و، له‌شساغ و دوور له‌ به‌لاو نه‌خۆشی کردم، رینگه‌شی پێدام زیگری نه‌و بکه‌م".

بۆشمان رپوایه‌ت کراوه له‌ کتێبه‌که‌ی شیخی (ابن السنّی) دا، له‌ (عائِشَة) ی دایکی نیماندارانه‌وه (خوای لێ رازی بیت)، ئه‌ویش له‌ پێغه‌مبه‌ری خواوه (درودی خوای لسه‌ر بیت)، که‌ فه‌رموویه‌تی: «مَا مِنْ عَبْدٍ يَقُولُ، عِنْدَ رَدِّ اللَّهِ تَعَالَى رُوحَهُ عَلَيْهِ: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمَلِكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ) إِلَّا غَفَرَ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ ذُنُوبَهُ، وَلَوْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ». (۱) واته: "هه‌ر به‌نده‌یه‌ك له‌و كاته‌ی خوای گه‌وره رُوح و گیانی بۆ ده‌گه‌رپێته‌وه‌و خه‌به‌ری ده‌كاته‌وه، نه‌گه‌ر بلیت: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمَلِكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ)، خوای گه‌وره له‌ تاوانه‌کانی خۆش ده‌بیت، نه‌گه‌رچی له‌ زۆریدا وه‌كو كه‌فی ده‌ریا و ابن".

بۆشمان رپوایه‌ت کراوه له‌ کتێبه‌که‌ی شیخی (ابن السنّی) دا، له‌ هاوه‌لی خۆشه‌ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه‌ (خوای لێ رازی بیت)، که‌ فه‌رموویه‌تی: پێغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای لسه‌ر بیت) فه‌رموویه‌تی: «مَا مِنْ رَجُلٍ يَتَّبِعُهُ مِنْ نَوْمِهِ، فَيَقُولُ: (الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ النَّوْمَ وَالْيَقَظَةَ، الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي بَعَثَنِي سَالِمًا سَوِيًّا، أَشْهَدُ أَنَّ اللَّهَ يُحْيِي الْمَوْتَى، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ) إِلَّا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: صَدَقَ عَبْدِي». (۲) واته: "هه‌ر كه‌سێك له‌ خه‌و هه‌ستیت و، بلیت: (سوپاس و ستایش بۆ ئه‌و خوایه‌ی، خه‌وو خه‌به‌ر بوونه‌وه‌ی دروست کردوه، سوپاس و ستایش بۆ ئه‌و خوایه‌ی، به‌ سه‌لامه‌تی و به‌ رێك و پێکی زیندووی کردمه‌وه، شایه‌تی ده‌ده‌م، که‌ ئه‌و خوایه‌ مرده‌کان زیندوو

(۱) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۸ - ۹ / به‌ ژماره: ۱۰. شیخی عه‌سقه‌لانی

فه‌رموویه‌تی: حه‌دیسکی زۆر لاوازه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۱ / ۱۱۴ - ۱۱۵.

(۲) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۱۰ / به‌ ژماره: ۱۳. حه‌دیسکی لاوازه. بروانه:

نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۱ / ۱۱۷ - ۱۱۸.

ده کاته‌وه‌و، تواناشی به‌سهر هم‌وو شتی‌کدا هه‌یه)، خ‌وای گه‌وره‌ش ده‌فهرمویت: (به‌نده‌که‌م راستی وت) ".

بو‌شمان ریوایه‌ت کراوه‌ له (سُنَن‌ی (أَبُو دَاوُد) دا، له (عَائِشَةَ) ی دایکی نیماندارانه‌وه (خ‌وای لَی رَازِی بَیت)، که‌ فه‌رموویه‌تی: نه‌ گه‌ر پی‌غه‌مبه‌ری خ‌وا (درودی خ‌وای له‌سهر بَیت)، شه‌و له‌ خه‌و هه‌ستایه، ده‌ جار (اللَّهُ أَكْبَرُ) ی ده‌ کردو، ده‌ جاریش (الْحَمْدُ لِلَّهِ) ی ده‌ کردو، ده‌ جاریش ده‌یفه‌رموو: «سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ»، ده‌ جاریش ده‌یفه‌رموو: «سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ»، ده‌ جاریش (أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ) ده‌ کردو، ده‌ جاریش (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) ی ده‌ کردو، پاشانیش ده‌ جار ده‌یفه‌رموو: «اللَّهُمَّ، إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ ضِيقِ الدُّنْيَا وَضِيقِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ» واته: "خ‌وایه، په‌نات بی ده‌ گرم له‌ ته‌نگانه‌و نار‌ه‌حه‌تیه‌ کانی دنیار ته‌نگانه‌و نار‌ه‌حه‌تیه‌ کانی ر‌وژ‌ی قیامه‌ت" و، پاشان نو‌یژی داده‌به‌ست.^(۱)

دیسان بو‌مان ریوایه‌ت کراوه‌ له (سُنَن‌ی (أَبُو دَاوُد) دا، له (عَائِشَةَ) ی دایکی نیماندارانه‌وه (خ‌وای لَی رَازِی بَیت)، که‌ نه‌ گه‌ر پی‌غه‌مبه‌ری خ‌وا (درودی خ‌وای له‌سهر بَیت)، شه‌و له‌ خه‌و هه‌ستایه، ده‌یفه‌رموو: «لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ، أَسْتَغْفِرُكَ لِذُنُوبِي، وَأَسْأَلُكَ رَحْمَتَكَ اللَّهُمَّ، زِدْنِي عِلْمًا، وَلَا تُزِغْ قَلْبِي بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنِي، وَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً، إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ».^(۲) واته: "خ‌وایه، هه‌یچ په‌رس‌راویکی راسته‌قینه‌ نیه‌ بی‌جگه‌ له‌ جه‌نابت، تو‌ پاک‌و بی‌گه‌ردیت. خ‌وایه، داوای لی‌خ‌و‌ش‌بو‌ونی تاوانه‌ کانه‌و، داوای سو‌زو میه‌ره‌بانیت لی ده‌ که‌م. خ‌وایه‌ زانست‌و زانیاریم بو‌ زیاد بکه‌و، دل‌یشم له‌ ری‌گه‌ی راست‌ لامه‌ده‌، داوای نه‌وه‌ی که‌ ری‌گه‌ی راست‌ پیشان

(۱) بروانه: سُنُنُ أَبِي دَاوُد / ۲ / ۷۴۴ / به‌ ژماره: ۵۰۸۵. شیخی عه‌سقه‌لانی فه‌رموویه‌تی:

حه‌دیسکی (حَسَن‌ه). بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَار / ۱ / ۱۲۰.

(۲) بروانه: سُنُنُ أَبِي دَاوُد / ۲ / ۷۳۵ / به‌ ژماره: ۵۰۶۱. شیخی عه‌سقه‌لانی فه‌رموویه‌تی:

حه‌دیسکی (حَسَن‌ه). بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَار / ۱ / ۱۱۸.

دامو، له گانگای لوتفو میهرت سۆزو میهره بانیم پی بیه خشه، به راستی جه نابت
زاتیکي زور به خشندهیت".

زیکری کاتی پۆشینى جل و بهرگ

سونهته مروۆفى موسولمان له کاتى پۆشینى جل و بهرگدا بلیت: (بِسْمِ اللَّهِ). به هه مان شیوه وتنى (بِسْمِ اللَّهِ) له سه ره تاي ده ست پیکردنى هه موو کرده وه یه کدا هه ر سونه ته.

بۆشمان رپوایه ت کراوه له کتیبه که ی شیخی (ابْنُ السُّنِّيِّ) دا، له هاوه لى خۆشه ویست (أَبُو سَعِيدٍ) ی (خُدْرِي) سه وه (خوای لى رازى بیت)، - که ناوی (سَعْدِي) کورپی (مَالِك) ی کورپی (سِنَان) ه-، نه وه فه رموویه تی: نه گه ر پتغه مبه رى خوا (دروودى خوای له سه ر بیت)، جل و بهرگى کى بپۆشیايه (ناوی ده هینا، ئیتر کراس بوایه، یان عابا، یان میزه ره)، نه و جا ده یفه رموو: «اللَّهُمَّ، إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِهِ وَخَيْرِ مَا هُوَ لَهُ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهِ وَشَرِّ مَا هُوَ لَهُ».^(۱) واته: "خوایه، من داوای خه یرى نه م پۆشاکه ت لى ده که مو، خه یرى نه وه ش که بۆى به کار دیت، په ناشت بى ده گرم له شه رى نه م پۆشاکه و، له شه رى نه وه ش که بۆى به کار دیت".

بۆشمان رپوایه ت کراوه له کتیبه که ی شیخی (ابْنُ السُّنِّيِّ) دا، له هاوه لى خۆشه ویست (مُعَاذِي) ی کورپی (أَنْس) سه وه (خوای لى رازى بیت)، که پتغه مبه رى خوا (دروودى خوای له سه ر بیت) فه رموویه تی: هه ر که سیک پۆشاک و بهرگى که له بهر بکات و، بلیت «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَسَانِي هَذَا، وَرَزَقَنِيهِ، مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ مِنِّي وَلَا قُوَّةَ» واته: "سوپاس و ستایش بۆ نه و خوایه ی نه م جل و بهرگه ی کرده پۆشاکى به رم و پى

---

(۱) پروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابْنُ السُّنِّيِّ) / ۱۰ - ۱۱ / به ژماره: ۱۴. حه دیستى (صَحِيح) ه، وه کو ئیمامى نه وه ی له سه ره تاي باسه که ی دو اتره وه فه رموویه تی.

خهلات كردم، بئى نهوهى هيچ هيزو توانايه كى خومى تيدايتت"، خواى گهوره لهو
تاوانانهى خوش دهبيت، كه پيشتر كردوونى.^(۱)

زيكړى كاتى پوښينى جلو بهرگى تازه، يان نهامل، يان لهو جوړه

سونه ته له كاتى پوښينى نه مانيشدا هر نهوه بليت، كه له سه ره تاي باسه كهى
پيشوودا وتمان. { واته: بليت: (بسم الله) }.

بومان رپوايه ت كراوه له هاوه لى خوشه ويست (أبو سعيد)ى (خُدري) هوه
(خواى لى رازى بيت)، كه فهرموويه تى: نه گهر پيغه مبهري خوا (درودى خواى له سه ر بيت)،
جلو بهرگينكى تازهى ده سكه وتايه، ناوى ده هينا (نير ميژه ره بوايه، يان كراس، يان
عابا)، پاشان ده يفهرموو: «اللَّهُمَّ، لَكَ الْحَمْدُ، أَنْتَ كَسَوْتَنِيهِ، أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِهِ وَخَيْرِ
مَا صُنِعَ لَهُ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهِ وَشَرِّ مَا صُنِعَ لَهُ». واته: "خوايه، سوپاس و ستايش
هر شايانى تويه، تو نه م جلو بهرگه ت كردو ته پوښاكى بهرم و بيت به خشيوم،
داواى خهبرى نه م پوښاكه و خهبرى نه وهشت لى ده كه م، كه بوى دروست كراوه،
به ناشت پنده گرم له خراپه ي نه م پوښاكه و له خراپه ي نه وهش بوى دروست كراوه".

حه ديسينكى (صحيح) ه، ئيمامى (أبو داؤد) و (ترمذي) و (نسائي) له
(سُنن) ه كانياندا رپوايه تيان كردوه. { (أبو داؤد) ناوى (سليمان)ى كورپى (أشعث)ى
(سجستاني) ه و، (ترمذي) ش كونه كهى (أبو عيسى) يه و، ناويشى (محمّد)ى كورپى
(عيسى)ى كورپى (سورة) يه و، (نسائي) ش كونه كهى (أبو عبد الرحمن) ه و، ناويشى
(أحمد)ى كورپى (شعيب) ه }.

(۱) بروانه: عملُ اليومِ والليلة (ابن السني) / ۱۳۴ - ۱۳۵ / به ژماره: ۲۷۱. شيخى
عسقلانى فهرموويه تى: حه ديسينكى (حسن) ه. بروانه: نتائج الأفكار / ۱ / ۱۲۲ -

ئىمامى (تَرْمِذِي) فەرموويەتى: ھەدىسىكى (حَسَن) ھە. (۱)

بۆشمان رىۋايەت كراۋە لە كىتەبە كەى ئىمامى (تَرْمِذِي) دا، لە ئىمامى (عُمَر) ھو (خوای لى رازى بىت)، كە فەرموويەتى: لە پىغەمبەرى خوام بىستوھ (دروردى خوای لەسەر بىت)، كە فەرموويەتى: ھەر كەسك پۆشاكىكى تازە لەبەر بىكات و، ئەوجا بلىت: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَسَانِي مَا أُرَارِي بِهِ عَوْرَتِي، وَأَتَجَمَّلُ بِهِ فِي حَيَاتِي». واتە: "سوپاس و ستايش بۆ ئەو خوايەى، پۆشاكىكى واى پى بەخشيوم، كە عەرەت و شەرمگای خۆمى پى داپۆشم و، لە ماوھى زىانىشما خۆمى پى پرازىنمەوھ" و، پاشان بچىت پۆشاكە كۆنە كەى بىكاتە خەير، ئىز ئەو كەسە بە زىندوويى و بە مردوويى (لە دىناو لە قىامەتدا) لە ژىر پارىزگارى و چاودىرى خوای گەرەدە دەبىت. (۲) خواش لە ھەموو كەس زانا ترە.

ئەوھى كەسك دەبلىت بە ھاورىيەكى خۇى، كاتىك جەل و بەرگىكى تازەى

لە بەردا دەبىنەت

بۆمان رىۋايەت كراۋە لە صەحىحى بوخارىدا، لە ژنە ھاوھلى خۆشەويست (أُمُّ خَالِد) ى كچى (خَالِد) ھو (خوای لى رازى بىت)، كە فەرموويەتى: ھەندىك پۆشاكىكىيان ھىنا بۆ پىغەمبەرى خوا (دروردى خوای لەسەر بىت)، پۆشاكىكى بچووكى رەشيان تىدا بوو، ئەوئىش فەرمووي: «مَنْ تَرَوْنَ نَكْسُوهَا هَذِهِ الْخَمِيصَةَ؟» واتە: "ئىوھ كىتان پى باشە ئەم پۆشاكەى لەبەر كەين؟" خەلكە كەش بىدەنگ بوون. پاشان پىغەمبەرى خوا

(۱) بىروانە: سُنُّ أَبِي دَاوُدَ / ۲ / ۴۳۹ / بە ژمارە: ۴۰۲۰، وَسُنُّ التَّرْمِذِي / ۴ / ۲۳۹ / بە

ژمارە: ۱۷۶۷، وَسُنُّ التَّسَانِي الكُبْرَى / ۶ / ۸۵ / بە ژمارە: ۱۰۱۴۱.

(۲) بىروانە: سُنُّ التَّرْمِذِي / ۵ / ۵۵۸ / بە ژمارە: ۳۵۶۰. شىخى عەسقلانى فەرموويەتى:

ھەدىسىكى (حَسَن) ھە. بىروانە: نَتَائِجُ الْأَفْكَار / ۱ / ۱۲۷.

فهرموی: (أُمُّ خَالِدٍ) م بۆ بهیئن. نهوجا منیان هینایه خزمهتی و، به دهستی خوی له بهری کردم، دوو جار فهرموی: «أَبْلِي وَأَخْلَقِي». (۱) واته: "کۆنی بکهیت و بیتر کینیت".

بۆشان ریوایهت کراوه له کتیه کهی ئیمامی (أَبْنُ مَاجَهَ) و، کتیه کهی شیخی (أَبْنُ السُّنِّيِّ) دا، له هاوهلی خوشهویست (أَبْنُ عُمَرَ) هوه (خوا له ههردوکیان رازی بیت)، که پیغمبهری خوا (درودی خوی له سهر بیت)، پۆشاکیکی له بهر ئیمامی (عُمَرَ) دا بینی و، پرساری لی کردو پی فهرموو: «أَجْدِيدُ هَذَا أُمِّ غَسِيلٍ؟» واته: "ئهمه تازهیه، یان تازه شرۆردراوه؟" ئیمامی (عُمَرَ) یش فهرموی: "به لکو تازه شرۆردراوه". پیغمبهریش (درودی خوی له سهر بیت) فهرموی: «أَلْبَسُ جَدِيدًا، وَعَشَّ حَمِيدًا، وَمَتَّ شَهِيدًا سَعِيدًا». (۲) واته: "یاخوا ههه پۆشاککی تازه له بهر بکهیت و، به ریزو حورمهتهوه بژیت و، به شهیدی و به بهخته وه ریش بمریت". خواش له ههموو کهس زانا تره.

چۆنیتی له بهر کردن و داکه نلنی پۆشاک و نه هل (و پیلأو)

سونهته مرۆفی موسولمان بۆ له بهر کردن پۆشاک و نه هل و شهروالو هاوویته کانیان به قۆلو قاچی راست دهست پی بکات و، لای چهپی دابکهنی نهوجا لای راستی.

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۵ / ۲۱۹۸ / به ژماره: ۵۵۰۷.

(۲) بروانه: سُنُّنُ ابْنِ مَاجَهَ / ۲ / ۱۷۸ / به ژماره: ۳۵۵۸، وَعَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (أَبْنُ السُّنِّيِّ) /

۱۳۳ / به ژماره: ۲۶۸. شیخی عهسقه لانی به هه دیسکی (حَسَن) ی داناوه. بروانه: نَتَائِجُ

الْأَفْكَارِ / ۱ / ۱۳۶ - ۱۳۷.

به هه مان شیوه: چاوره‌شتن و، سیواک کردن و، نینۆک کردن و، به‌رسیل قاجین و، هه‌لکیشانی مووی بن‌بالو، سه‌ر چاک کردن و، سلاودانه‌وه له‌نوئیزو، چوونه ژووره‌وه‌ی مزگه‌وت و، هاتنه‌ده‌ره‌وه له‌سه‌رئاو و، ده‌ستوئیز گرتن و، خو‌شۆردن و، خواردن و، خواردنه‌وه و، ته‌وقه‌کردن و، ده‌ست هینان به‌به‌رده‌ره‌شه‌که و، وه‌رگرتنی پئوستیه‌ک له‌که‌سیک و، پیدانی شتیک به‌که‌سیک و..... هه‌ر کاریکی تری هاوشیوه‌ی ئەمانه، سونه‌ته‌هه‌موویان به‌لای راست ئەنجام بدات و، پیچه‌وانه‌که‌شیان به‌لای چه‌پ.

بۆمان رپوایه‌ت کراوه‌له‌هه‌ردوو سه‌حیحی بوخاری و موسلیمدا، له‌عائشه‌ی دایکی ئیماندارانه‌وه (خوای لی‌رازی بیت)، که‌فه‌رموویه‌تی: پیغه‌مبه‌ری خوا (دروودی خوای له‌سه‌ر بیت) پی‌خۆش بوو له‌هه‌موو کاروباریکیدا به‌لای راست ده‌ست پی‌بکات: له‌ده‌ستوئیزو خو‌شۆردن و، له‌قز داھینان و، له‌نه‌عل له‌پی‌کردندا.^(۱)

بۆشان رپوایه‌ت کراوه‌له‌(سُنن‌ی (أَبُو دَاوُد) و، له‌غه‌یری ئەویشدا، به‌رشته‌یه‌کی (صَحِيح)، له‌عائشه‌ی دایکی ئیماندارانه‌وه (خوای لی‌رازی بیت)، که‌فه‌رموویه‌تی: پیغه‌مبه‌ری خوا (دروودی خوای له‌سه‌ر بیت) ده‌ستی راستی بو‌ده‌ستوئیز گرتن و خو‌شۆردن و بو‌خواردن و خواردنه‌وه به‌کار ده‌هیناو، ده‌ستی چه‌پیشی بو‌تارات و، لادانی شته‌قیژه‌ونه‌کانی تری وه‌کو لووت سپین و، لادانی به‌لغهم) به‌کار ده‌هینا.^(۲)

---

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۱۶۵ / به‌ژماره: ۴۱۶، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۲۲۶ / به‌ژماره: ۲۶۸.

(۲) بروانه: سُننُ أَبِي دَاوُدٍ / ۱ / ۵۵ / به‌ژماره: ۳۳، وَمُسْنَدُ الْإِمَامِ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ / ۴۳ / ۳۱۷ / به‌ژماره: ۲۶۲۸۳.

بوشمان ریوایت کراوه له (سُنن) ی (أَبُو دَاوُد) و، (سُنن) ی (بَيْهَقِي) دا، له (حَفْصَةَ) ی دایکی ئیماندارانه وه (خوای لی رازی بیت)، که پیغمبهری خوا (درودی خوای له سر بیت)، دهستی راستی بو خواردن و خواردنه وه و پۆشاک له بهر کردن به کار دههینا، دهستی چه پیشی بو شتی تر به کار دههینا.^(۱)

بوشمان ریوایت کراوه له هاوه لی خو شه ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوای لی رازی بیت)، نه ویش له پیغمبهری خوا وه (درودی خوای له سر بیت)، که فهرموویه تی: «إِذَا لَبِسْتُمْ وَإِذَا تَوَضَّأْتُمْ، فَأَبْدُوا بِأَيِّمَانِكُمْ». ^(۲) واته: "ئه گهر جلو بهر گیکتان پۆشی، یان دهستویژتان گرت، به لای راستان دهست پی بکهن".

حه دیسیکی (حَسَن) ه، ئیمامی (أَبُو دَاوُد) و، (تَرْمِذِي) و، (أَبْنُ مَاجَةَ) و (بَيْهَقِي) ریوایه تیان کردوه. { (أَبْنُ مَاجَةَ) کونیه که ی (أَبُو عَبْدِ اللَّهِ) یه و ناویشی (مُحَمَّد) ی کوری (يَزِيد) ه- و، (بَيْهَقِي) ش کونیه که ی (أَبُو بَكْر) ه و ناویشی (أَحْمَد) ی کوری (حُسَيْن) ه }.

چه نندین حه دیسی تریش سه بارهت بهم باسه هاتون. خواش له هه موو کهس زانا تره.

(۱) پروانه: سُننُ أَبِي دَاوُد / ۱ / ۵۵ / به ژماره: ۳۲، وَسُننُ الْبَيْهَقِيِّ الْكُبْرَى / ۱ / ۱۱۲ / به ژماره: ۵۴۶. شَيْخِي عَهْدَقَلَانِي فِهْرَمُووِيهْتِي: حه دیسیکی (حَسَن) ه. پروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَار / ۱ / ۱۴۵ - ۱۴۶.

(۲) پروانه: سُننُ أَبِي دَاوُد / ۲ / ۴۶۸ / به ژماره: ۴۱۴۱، وَسُننُ التَّرْمِذِيِّ / ۴ / ۲۳۸ / به ژماره: ۱۷۶۶، وَسُننُ ابْنِ مَاجَةَ / ۱ / ۱۴۱ / به ژماره: ۴۰۲، وَسُننُ الْبَيْهَقِيِّ الْكُبْرَى / ۱ / ۸۶ / به ژماره: ۴۰۹.

زیکری کاتی داکه ندنی جل و بهرگ بو شوردن، یان بو خهوتن، یان بو

کاریکی له و جوړه

بۆمان ریوایهت کراوه له کتیبه کهی شیخی (ابن السُّنِّي) دا، له هاوهلی خۆشه ویست (انس) هوه (خرای لی رازی بیت)، که فرموویه تی: پیغه مبهری خوا (درودی خوی له سر بیت) فرموویه تی: «سِتْرُ مَا بَيْنَ أَعْيُنِ الْجَنِّ وَعَوْرَاتِ بَنِي آدَمَ، أَنْ يَقُولَ الرَّجُلُ الْمُسْلِمُ، إِذَا أَرَادَ أَنْ يَطْرَحَ ثِيَابَهُ: بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ». (۱) واته: "په دهی نیوان چاوی جنۆ که کان و عه ورهت و شهرمگای ناده میزاده کان نه وه یه، که نه گهر که سیکی موسولمان ویستی پۆشاک و جلو بهرگه کهی دابکه نیت، بلیت: (به ناوی نه و خویه ی، که بیجگه له نه و هیچ په رستراویکی راسته قینه بوونی نه)".

زیکری کاتی چوونه دهره وه له مان

بۆمان ریوایهت کراوه له (أُمُّ سَلَمَةَ) ی دایکی ئیماندارانه وه (خرای لی رازی بیت) - ناوی (هند) ه-، که نه گهر پیغه مبهری خوا (درودی خوی له سر بیت)، له مالی خوی بچوایه ته دهره وه، ده یفه رموو: «بِاسْمِ اللَّهِ، تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ، اللَّهُمَّ، إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَضِلَّ أَوْ أُضِلَّ، أَوْ أَزِلَّ أَوْ أُزِلَّ، أَوْ أَظْلِمَ أَوْ أُظْلَمَ، أَوْ أَجْهَلَ أَوْ يُجْهَلَ عَلَيَّ». واته: "به ناوی خوا وه، پشتم به خوا به ستوه. خویه، من په نات پی ده گرم له وهی که خۆم له ریگه دهر بچم، یان که سیک له ریگه دهر کهم (یان له ریگه دهر بکریم)، یان تووشی پیخزان بیم، یان کهس تووشی پیخزان بکهم (یان تووشی پیخزان بکریم)،

---

(۱) پروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السُّنِّي) / ۱۳۵ - ۱۳۶ / به ژماره: ۲۷۳. شیخی عهسقه لانی به حدیسیکی لاوازی داناوه، پاشان فرمووشیتی: هیچ حدیسیک لهم باره وه سابت نه بوه. پروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۱ / ۱۵۱ - ۱۵۵.

یان زولم و ستم بکه، یان زولم و ستمم لی بکریت، یان هله و نه فامی بهرامبر
که سیک بکه، یان هله و نه فامیم بهرامبر بکریت".

حه دیسیکی (صَحیح)ه، ئیمامی (أبو داؤد)و، (ترمذی)و، (نسائی)و، (ابن ماجه)
ریوایه تیان کردوه.

ئیمامی (ترمذی) فهرموویته: حه دیسیکی (حسن)ی (صَحیح)ه.^(۱)

له ریوایه ته که ی ئیمامی (أبو داؤد)دا به صیغه ی تاكو بهم جوره هاتوه: (أَنْ أُضِلَّ
أَوْ أُضِلَّ، أَوْ أُزِلَّ أَوْ أُزِلَّ.....). {واته: پیغه مبری خوا تهنه به ناوی خویره وه
پاراوته وه}.

له ریوایه ته که ی ئیمامی (ترمذی)شدا به صیغه ی کو و بهم جوره هاتوه: (أَعُوذُ
بِكَ أَنْ نَزِلَّ..... نَضِلَّ..... نَظْلِمَ..... نَجْهَلَ). {واته: پیغه مبری خوا به ناوی
خوی و کهسانی تریشه وه پاراوته وه}.

له ریوایه ته که ی ئیمامی (أبو داؤد)دا حه دیسه که بهم جوره هاتوه: پیغه مبری
خوا (درودی خوی له سر بیت)، که له مالی من دهرده چوو، تهماشای ناسمانی ده کردو،
دهی فهرموو: «اللَّهُمَّ، إِنِّي أَعُوذُ بِكَ..... هتد».

له ریوایه تی غیری نهویشدا بهم جوره هاتوه: پیغه مبری خوا (درودی خوی له سر
بیت) نه گهر له مالی خوی بچوایه ته دهره وه، دهی فهرموو: «اللَّهُمَّ، إِنِّي أَعُوذُ
بِكَ..... هتد». خواه له هه موو کهس زانا تره.

---

(۱) پروانه: سنن أبي داؤد / ۲ / ۷۴۶ / به ژماره: ۵۰۹۴، و سنن الترمذی / ۵ / ۴۹۰ / به
ژماره: ۳۴۲۷، و سنن النسائی / ۸ / ۲۶۸ / به ژماره: ۵۴۸۶، و سنن ابن ماجه / ۲ /
۱۲۷۸ / به ژماره: ۳۸۸۴.

بوشمان ریوایت کراوه له (سُنن) ی (أبو داؤد) و (ترمذی) و (نسائی) و، له غهیری نهوانیشدا، له هاوهلی خوشهویست (انس) هوه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه تی: پیغمهبری خوا (درودی خوای لهسر بیت) فهرموویه تی: «مَنْ قَالَ -يَعْنِي إِذَا خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ-: «بِسْمِ اللَّهِ، تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ» يُقَالُ لَهُ: كَفَيْتَ، وَوُقِيْتَ، وَهُدِيتَ، وَتَنَحَّى عَنْهُ الشَّيْطَانُ». واته: "نهو کهسه ی لهمال دهر بچی و، بلیت: (بِسْمِ اللَّهِ، تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ)، له لایهن فریشتهیه کهوه پی دهوتریت: (بینیاز کرایت و پاریزرایت و رینمووی کرایت) و، شهیتانیش خو ی لی لادهدات".

ئیمامی (ترمذی) فهرموویه تی: حه دیسیکی (حسن) ه. ^(۱)

ئیمامی (أبو داؤد) له ریوایته که ی خویدا ئه مهشی بۆ زیاد کردوه: «فَيَقُولُ -يَعْنِي الشَّيْطَانُ- لِشَيْطَانٍ آخَرَ: كَيْفَ لَكَ بِرَجُلٍ قَدْ هُدِيَ وَكُفِيَ وَوُقِيَ؟». واته: "شهیتانیک به شهیتانیک تر ده لیت: (تو ده ته ویت چی بکهیت له پیاوینک، که رینمووی کراوه و، بینیاز کراوه و، پاریزراوه؟)".

بوشمان ریوایت کراوه له ههردوو کتیه که ی (ابن ماجه) و شیخی (ابن السننی) دا، له هاوهلی خوشهویست (أبو هريرة) وه (خوای لی رازی بیت)، که کاتیک پیغمهبری خوا (درودی خوای لهسر بیت)، له مالی خو ی ته شریفی ببردایه ته دهره وه، دهیفهرموو: «بِسْمِ اللَّهِ، التَّكْلَانُ عَلَى اللَّهِ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ». ^(۲)

(۱) بروانه: سُننُ أَبِي دَاؤُدَ / ۲ / ۷۴۶ / به ژماره: ۵۰۹۵، سُننُ التَّرْمِذِيِّ / ۵ / ۴۹۰ / به ژماره: ۳۴۲۶، سُننُ النَّسَائِيِّ الْكَبْرِيِّ / ۶ / ۲۶ / به ژماره: ۹۹۱۷.

(۲) بروانه: سُننُ ابْنِ مَاجَهَ / ۲ / ۱۲۷۸ / به ژماره: ۳۸۸۵، وَعَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابْنُ السُّنِّيِّ) / ۹۲ - ۹۳ / به ژماره: ۱۷۷. شیخی عهسقه لانی فهرموویه تی: حه دیسیکی (حسن) ه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۱ / ۱۶۶.

زیکری کاتی هاتنه ژوروه بو مان

سونه ته مروّفی موسولمان بلّیت: (بِسْمِ اللَّهِ) و، زیکری خوی گه ورهش زور بکات و، سلاویش بکات، نیز کهس له ماله وه بیت، یان نا. چونکه خوی گه وره فهرموویه تی: ﴿فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَارَكَةً طَيِّبَةً﴾ [اثور: ۶۱]. واته: {نه گهر چوونه ناو خانوویه که وه، سلاوینکی پیروزو خاوینی خوی له خوتان بکه ن}.

بو شمان ریوایهت کراوه له کتیبه که ی نیمامی (ترمذی) دا، له هاوه لی خوشه ویست (انس) هوه (خوی لی رازی بیت)، که فهرموویه تی: پیغه مبهری خوا (درودی خوی له سر بیت) فهرموویه تی: «يَا بُنَيَّ، إِذَا دَخَلْتَ عَلَىٰ أَهْلِكَ؛ فَسَلِّمْ، يَكُنْ بَرَكََةً عَلَيْكَ وَعَلَىٰ أَهْلِ بَيْتِكَ». واته: "کورپی خوّم، نه گهر چوویته وه بو ناو که سوکارو خیزانه که ت، سلاو بکه، چونکه نهو سلاوه ده بیته فهرمو بکه ت بو خوت و بو که سوکارو خیزانه که شت".

نیمامی (ترمذی) فهرموویه تی: حه دیسیکی (حسن) ی (صحیح) ه. ^(۱)

بو شمان ریوایهت کراوه له (سنن) ی (أبو داؤد) دا، له هاوه لی خوشه ویست (أبو مالك) ی (أشعري) هوه (خوی لی رازی بیت) - ناوی (حارث) هوه، و تراوه ناوی (عبید) هوه، و تراویشه (کعب) و، و تراویشه (عمرو) - که فهرموویه تی: پیغه مبهری خوا (درودی خوی له سر بیت) فهرموویه تی: «إِذَا وَلَجَ الرَّجُلُ بَيْتَهُ، فَلْيَقُلْ: اللَّهُمَّ، إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَ الْمَوْلِجِ، وَخَيْرَ الْمَخْرَجِ. بِسْمِ اللَّهِ وَلَجْنَا، وَبِسْمِ اللَّهِ خَرَجْنَا، وَعَلَى اللَّهِ رَبَّنَا تَوَكَّلْنَا. ثُمَّ لِيَسَلِّمْ عَلَىٰ أَهْلِهِ». ^(۲) واته: "نه گهر پیاوینک چوه ژوروه وه بو مالی خوی، با بلّیت: (خوایه من داوای باشترین چوونه ژوروه وه و باشترین هاتنه دهره وه لی ده که م. به ناوی خواوه چووینه ژوروه وه، به ناوی خوایشه وه چووینه دهره وه،

(۱) پروانه: سنن الترمذی / ۵ / ۵۹ / به ژماره: ۲۶۹۸.

(۲) پروانه: سنن أبي داؤد / ۲ / ۷۴۷ / به ژماره: ۵۰۹۶.

پشتی‌شمان به خوی پوره‌ردگارمان به‌ستوه)، نه‌وجا با ساو له که‌سوکارو
خیزنه‌که‌ی بکات".

نیمامی (أبو داؤد) نهم‌حدیسه‌ی به (ضعیف) دانه‌ناوه.^(۱)

بوشمان ریوایه‌ت کراوه له‌هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (أبو أَمَامَةَ) ی (بَاهِلِي) هوه (خوی
لی‌رازی بیت) - ناوی (صُدَي) ی کوری (عَجَلَان) ه-، نه‌ویش له پیغه‌مبه‌ری خواوه
(درودی خوی له‌سر بیت)، که‌فهرموویه‌تی: «ثَلَاثَةٌ كُلُّهُمْ ضَامِنٌ عَلَى اللَّهِ - عَزَّ وَجَلَّ -:
رَجُلٌ خَرَجَ غَازِيًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ - عَزَّ وَجَلَّ -، فَهُوَ ضَامِنٌ عَلَى اللَّهِ - عَزَّ وَجَلَّ -، حَتَّى
يَتَوَفَّاهُ، فَيَدْخِلَهُ الْجَنَّةَ، أَوْ يَرُدَّهُ بِمَا نَالَ مِنْ أَجْرٍ أَوْ غَنِيمَةٍ؛ وَرَجُلٌ رَاحَ إِلَى الْمَسْجِدِ،
فَهُوَ ضَامِنٌ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى، حَتَّى يَتَوَفَّاهُ، فَيَدْخِلَهُ الْجَنَّةَ، أَوْ يَرُدَّهُ بِمَا نَالَ مِنْ أَجْرٍ أَوْ
غَنِيمَةٍ؛ وَرَجُلٌ دَخَلَ بَيْتَهُ بِسَلَامٍ، فَهُوَ ضَامِنٌ عَلَى اللَّهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى». واته: "سی"
که‌س ههن، هم‌موویان له‌ژیر چاودیری و لوتفی خوی گه‌وره‌دان: (پیاویک له‌مالی
خوی ده‌رجوه بؤ‌غه‌زاو جه‌نگ له‌رینگه‌ی خوادا، نهم‌پیاوه له‌ژیر چاودیری و
لوتفی خوی گه‌وره‌دایه، هه‌تا ده‌بیاته‌وه بؤ‌لای خوی و گیانی ده‌سینیت و، نه‌وجا
ده‌یخاته به‌هه‌شته‌وه، یان به‌زیندووی و به‌پاداشت و ده‌ستکه‌وتیکی باشه‌وه
ده‌یگه‌رینیته‌وه بؤ‌ناو که‌سوکاره‌که‌ی). (پیاویکیش رژیشته‌وه بؤ‌مزگه‌وت، نه‌میش
له‌ژیر چاودیری و لوتفی خوی گه‌وره‌دایه هه‌تا ده‌بیاته‌وه بؤ‌لای خوی و گیانی

---

(۱) واته: به‌لای نه‌وه‌وه بؤ‌پشت بی به‌ستن و به‌لگه هینانه‌وه ده‌شیت. به‌لام شیخی عه‌سقه‌لانی
فهرموویه‌تی: راسته نیمامی (أبو داؤد) له (سُن) به‌که‌یدا نهم‌حدیسه‌ی به‌لاواز دانه‌ناوه.
به‌لام له‌وه‌لامی پرسیاره‌کانی شیخی (أَجْرِي) دا (مُحَمَّد) ی کوری (إِسْمَاعِيل) ی کوری
(عِيَّاش) ی به‌لاواز دانه‌وه، که‌یه‌کینک له‌راویه‌کانی نهم‌حدیسه. پاشان شیخی عه‌سقه‌لانی
فهرموویه‌تی: رشته‌ی نهم‌حدیسه نه‌خوشیه‌کی تریشی تیدایه، نه‌ویش نه‌ویه، که‌نه‌و
که‌سه‌ی حدیسه‌که‌ی له (أَبُو مَالِك) ی (أَشْعَرِي) هوه ریوایه‌ت کرده، خوی حدیسه‌که‌ی
له‌نه‌و نه‌بیسته، به‌لکو که‌سینک له‌نیواناندا داکه‌وتوه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَار / ۱ / ۱۷۲
- ۱۷۳.

ده‌سینت و، نه‌وجا ده‌یخاته به‌هسته‌وه، یان به زیندوویی و به‌پاداشت و ده‌ستکه‌وتیکی باشه‌وه ده‌یگر پیتته‌وه بۆ ناو که‌سوکاره‌که‌ی). (پیاویکیش به‌سلاو کردنه‌وه بچیتته‌وه مالی خوی^(۱)، نه‌میش له‌ژیر چاودیری و لوتفی خوی گه‌وره‌دایه)."

حه‌دیسکی (حَسَن)ه. نیمامی (أبو داؤد) به‌رشته‌یه‌کی (حَسَن) ریوایه‌تی کرده‌وه، زانایانی تریش ریوایه‌تیاں کرده‌وه.^(۲)

مانای (ضَامِنٌ عَلَى اللَّهِ) واته: خاوه‌نی (ضَمَان)ه. (ضَمَان)یش بریتیه‌له: چاودیری و ناگالیبون. وه‌کو چۆن ده‌وتریت (تَامِر) و (لَابِن) بۆ خاوه‌ن خورماو، خاوه‌ن شیر. که‌واته مانای (ضَامِنٌ عَلَى اللَّهِ) نه‌ویه، که‌له‌ژیر چاودیری خوی گه‌وره‌دا ده‌بیت. نای نه‌م خه‌لاته‌ چه‌نده گه‌وره‌یه! خوی به‌یکه‌یت به‌نیمه‌شی به‌خشیت. (آمِن، يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ).

بۆشمان ریوایه‌ت کراوه‌له‌هاوه‌لی خۆشه‌ویست (جَابِر)ی کوری (عَبْدُ اللَّهِ)ه‌وه (خوا له‌هردوکیان رازی بیت)، که‌فه‌رموویه‌تی: له‌په‌غه‌مه‌ری خوام بیستوه (دروردی خوی له‌سه‌ر بیت)، که‌فه‌رموویه‌تی: «إِذَا دَخَلَ الرَّجُلُ بَيْتَهُ، فَذَكَرَ اللَّهَ تَعَالَى عِنْدَ دُخُولِهِ وَعِنْدَ طَعَامِهِ، قَالَ الشَّيْطَانُ: لَا مَيِّتَ لَكُمْ وَلَا عَشَاءَ. وَإِذَا دَخَلَ، فَلَمْ يَذْكُرِ اللَّهَ تَعَالَى عِنْدَ دُخُولِهِ، قَالَ الشَّيْطَانُ: أَدْرَكْتُمُ الْمَيِّتَ. وَإِذَا لَمْ يَذْكُرِ اللَّهَ تَعَالَى عِنْدَ طَعَامِهِ، قَالَ:

(۱) ده‌بیت هه‌دیسه‌که‌به‌م جوړه‌مانا بکریت، نه‌وجا ده‌بیت به‌به‌لگه‌بۆ نه‌وه‌ی، که‌سونه‌ته له‌کاتی چوونه‌زوروه‌وه بۆ ماله‌وه‌سلاو بکریت. به‌لام نه‌گه‌ر به‌م جوړه‌یان مانا بکریت - که‌نه‌میش هه‌ر راسته-: {پیاویک له‌به‌ر سه‌لامه‌تی و خولادان له‌ناشورب و کیشه‌بچیته مالی خۆیه‌وه‌وه، نه‌یه‌ته‌ده‌روه‌وه}، نه‌وا په‌یوه‌ندی به‌باسه‌که‌ی نیمه‌وه‌نامیتیت.

جا بۆ لیکدانه‌وه‌ی مانای هه‌دیسه‌که‌به‌هردوو جوړه‌که‌بروانه: مِرْقَاةُ الْمَفَاتِيحِ شَرْحُ مِشْكَاةِ الْمَصَابِيحِ (الْمَلَا عَلِيَّ الْقَارِي) / ۲ / ۶۱۱ - ۶۱۲، وَفَيْضُ الْقَدِيرِ شَرْحُ الْجَامِعِ الصَّغِيرِ (الْمُنَاوِي) / ۳ / ۳۱۹ / له‌سه‌ر هه‌دیس‌ی ژماره: ۵۳۶۴.

(۲) بروانه: سُنُّ أَبِي دَاؤُد / ۲ / ۱۰ / به‌ژماره: ۲۴۹۴، وَسُنُّ أَبِي هَبِيْبٍ الْكُبْرَى / ۹ / ۱۶۶ / به‌ژماره: ۱۸۳۱۹.

أَدْرَكْتُمْ الْمَبِيتَ وَالْعِشَاءَ». ئیمامی موسلیم له سه حیحه کهیدا ریوایه تی کردوه.^(۱) واته: "نه گهر پیاویک بجیته مالی خویه وهو، له کاتی چوونه ژووره وهو له کاتی ناخوار دیشدا زیگری خوا بکات، شهیتان (به دهسو دائیره کهی) خوی ده لیت: (نه جیگهی مانه وه تان دهستکهوت، نه نان و خوانیش). خو نه گهر بجیته ژووره وهو، له کاتی چوونه ژووره وه دا زیگری خوا نه کات، شهیتان ده لیت: (جیگهی مانه وه تان دهستکهوت). نه گهر له کاتی خوار دیشدا زیگری خوا نه کات، شهیتان ده لیت: (جیگهی مانه وهو خوار دیشتان دهستکهوت)".

بوشمان ریوایهت کراوه له کتیه کهی (ابن السنّی) دا، له هاوه لی خوشه ویست (عبدالله) ی کوری (عمرو) ی کوری (عاص) سه وه (خوا له خوی و بارکیشی رازی بیت)، که فهرموویه تی: نه گهر پیغه مبهری خوا (درودی خوی له سهر بیت)، به رۆژدا بگه رایه ته وه بو مالی خوی، ده یفه رموو: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَفَانِي وَأَوَانِي، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنِي وَسَقَانِي، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي مَنَّ عَلَيَّ (فَأَفْضَلَ)، أَسْأَلُكَ أَنْ تُجِيرَنِي مِنَ النَّارِ». ^(۲) واته: "سوپاس و ستایش بو نه و خویه ی، که بیتیازی کردووم له خه لکی و، جیگهی حه وانه وه ی بو دابین کردووم. سوپاس و ستایش بو نه و خویه ی، که خواردن و خوار دنه وه ی پی به خشیوم. سوپاس و ستایش بو نه و خویه ی نازو نیعمه تیکی زوری به سه ردا رشتووم. خویه داوات لی ده کهم له ناگر بمپار تیریت".

رشته کهی (ضعیف) سه.^(۳)

(۱) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۳ / ۱۵۹۸ / به ژماره: ۲۰۱۸.

(۲) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۸۱ - ۸۲ / به ژماره: ۱۵۸.

(۳) شیخی عه سه قلانی فهرموویه تی: من هه دیسیکم بینوه، بو پالپشتی نه م هه دیسه ده شیت و، هه ردوو زانای پایه بهرز (ابن اَبِي شَيْبَةَ) و (بَزَّار) له ریگهی هاوه لی خوشه ویست (عبد الرحمن) ی کوری (عوف) سه وه ریوایه تیان کردوه. بویه هه دیسه که ده بیت به هه دیسیکی (حسن). بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۱ / ۱۷۸ - ۱۷۹.

بو شمان ریوایت کراوه له (مُوَطَّأُ) ی نِمَامی (مَالِك) دا (ره جمتی خورای لی بیت)، که نهو پی گه یشتوه: نه گهر مروقی موسولمان چوه ناو خانوویه کی چۆله وه، سونه ته بلیت: (السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَىٰ عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ).^(۱) خواش له هه موو کهس زانا تره.

---

(۱) بروانه: مُوَطَّأُ الْإِمَامِ مَالِك (رَوَايَةُ يَحْيَى اللَّيْثِيِّ) / ۲ / ۹۶۲ / به ژماره: ۱۷۲۸. شیخی عهسقه لانی فهرموویه تی: نِمَامی بوخاری له کتیبی (الأَدَبُ الْمُفْرَد) داو، شیخی (ابنُ أَبِي شَيْبَةَ) ش به رسته یه کی (حَسَن) ریوایه تیان کردوه له هاوه لی خو شه ویست (ابنُ عُمَرَ) وه، که فهرموویه تی: نه گهر که سینک چوه خانوویه کی چۆله وه، سونه ته بلیت: (السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَىٰ عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ). پاشان شیخی عهسقه لانی فهرموویه تی: ههروه ها نِمَامی (طَبْرِي) ش له هاوه لی خو شه ویست (ابنُ عَبَّاسٍ) هوه ریوایه تی کردوه، له ریگه ی هه ریه که له (عَلْقَمَةَ) و (عَطَاءُ) و (مُجَاهِدُ) یشه وه فهرمایشتی له م جو ره ی نقل کردوه. بروانه: فَتْحُ الْبَارِي شَرْحُ صَحِيحِ الْبُخَارِيِّ / ۱۱ / ۲۰.

منیش ده لیم: بو فهرمایشتی زانایان لهو باره وه بروانه ته فسیری نایه تی (۶۱) ی سوره تی (التور): ﴿إِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَارَكَةً طَيِّبَةً﴾ له ته فسیری (جَامِعُ الْبَيَانِ فِي تَأْوِيلِ الْقُرْآنِ)، ناسراو به ته فسیری (طَبْرِي).

زیکری خدایه ربوبونه وه له شه وداو، چوونه دمره وه له مال له و کاته دا

نه گهر که سیکي موسولمان شه و خدایه ربوبونه وه، له مال چوه دهره وه، سونه ته تهماشای ناسمان بکات و، نایه ته کانی کوتای سوره تی (آل عمران) بخوینیت. له نایه تی: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ...﴾ هه تا کوتای سوره ته که. (۱)

له هه ردو و صحیحی بوخاری و موسلیمدا هاتوه، که پیغه مبهری خوا (درودی خوی له سر بیت) وه های ده کرد، تهنه تهماشا کردنی ناسمانه که نه بیت، که له صحیحی بوخاریدا هاتوه، نه که له صحیحی موسلیم. (۲)

(۱) واته: نایه ته کانی (۱۹۰ - ۲۰۰)، که بریتین له: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ (۱۹۰) الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ (۱۹۱) رَبَّنَا إِنَّكَ مَن تَدْخِلِ النَّارَ فَقَدْ أَخْرَجْتَهُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ (۱۹۲) رَبَّنَا إِنَّنَا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَانِ أَنْ آمِنُوا بِرَبِّكُمْ فَآمَنَّا رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَقَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ (۱۹۳) رَبَّنَا وَآتِنَا مَا وَعَدْتَنَا عَلَىٰ رُسُلِكَ وَلَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيعَادَ (۱۹۴) فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِنْكُمْ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَأُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأُودُوا فِي سَبِيلِي وَقَاتَلُوا وَقُتِلُوا لَا يَكْفُرْنَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَا دَخَلَتْهُمْ جَنَاتُ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ تَوَابًا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الثَّوَابِ (۱۹۵) لَا يَغْرُوكَ تَقَلُّبُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي الْبِلَادِ (۱۹۶) مَتَاعٌ قَلِيلٌ ثُمَّ مَاؤُهُمْ جَهَنَّمَ وَيَسْئَلُ الْمُهَادُّ عِنْدَ اللَّهِ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ لِلْأَبْرَارِ (۱۹۸) وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْهِمْ خَاشِعِينَ لِلَّهِ لَا يَشْتُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَٰئِكَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ (۱۹۹) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ (۲۰۰)﴾.

(۲) بروانه: صحیح البخاری / ۴ / ۱۶۶۵ / به ژماره: ۴۲۹۳، و صحیح مسلم / ۱ / ۳۵۰ / به ژماره: ۷۶۳.

ههروهه ها له ههردوو سهحیحی بوخاری و موسلیمدا هاتوه، له هاوهلی
 خو شه ویست (عبداللهی کوری (عباس) هوه (خوا له ههردوکیان رازی بیت)، که نه گهر
 پیغه مبهری خوا (درودی خوی له سهر بیت)، به شه ودا ههستایه بو شه ونویژ کردن،
 ده یفه رموو: «اللَّهُمَّ، لَكَ الْحَمْدُ، أَنْتَ قَيِّمُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ. وَلَكَ
 الْحَمْدُ، لَكَ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ. وَلَكَ الْحَمْدُ، أَنْتَ نُورُ السَّمَوَاتِ
 وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ. وَلَكَ الْحَمْدُ، أَنْتَ الْحَقُّ، وَوَعْدُكَ الْحَقُّ، وَلِقَاؤُكَ حَقٌّ، وَقَوْلُكَ
 حَقٌّ، وَالْجَنَّةُ حَقٌّ، وَالنَّارُ حَقٌّ، وَالنَّبِيُّونَ حَقٌّ، وَمُحَمَّدٌ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - حَقٌّ،
 وَالسَّاعَةُ حَقٌّ. اللَّهُمَّ، لَكَ أَسْلَمْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ، وَإِلَيْكَ أَنْبَتُ، وَبِكَ
 خَاصَمْتُ، وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ، فَاغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ،
 أَنْتَ الْمُقَدِّمُ، وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ». واته: "خوایه، سوپاس و ستایش ته نها
 شایسته ی تویه، چونکه تو سه ره پرشتیار و هه لسه سور پنهری ناسمانه کان و زهوی و
 نه وهشی که له ناویاندایه. سوپاس و ستایش ته نها شایسته ی تویه، چونکه
 خاوه ندرایتی ناسمانه کان و زهوی و نه وهش له ناویاندایه ته نها هی تویه. سوپاس و
 ستایش ته نها شایسته ی تویه، چونکه تو سه رچاوه ی نورو پروناکی ناسمانه کان و
 زهوی و نه وهشی که له ناویاندایه. سوپاس و ستایش ته نها شایسته ی تویه، تو
 خوایه کی راست و راسته قینهیت، به لیتیش حهق و راسته، به خزمه تگه یشتنه وهشت
 حهق و راسته، فه رمایشیش حهق و راسته، به هه شتیش حهق و راسته، ناگری
 دوزه خیش حهق و راسته، پیغه مبه رایش حهق و راستن، (مُحَمَّد) یش پیغه مبه ریکی
 حهق و راسته و، قیامهت و دواپوژیش حهق و راسته. خوایه، من فه رمانبه ردارو
 ته سلیمی فه رمایشته کانی تووم، نیمانیشم به تو هیناوه و، پشتیشم ته نها به تو
 به ستوه و، بولای تو ش ده گه پیمه وه و هانا بو تو ده هینم، به به لگه و به هیزی
 پشتیوانی تو ده چم به گزی دوژمنانداو، له نا کوکی نیوان خووم و ناحزه کائندا تو
 ده کهم به دادوهرو به بریاردهر، دهی تو ش له تاوانی له مه و پیش و له مه و پاشم
 خو شبه و، له وانهی به نهیتی و به په نهانی نه نجامم داو نو، له وانهش که به ناشکرا
 کردوومن. تو به حیکمه تی خو ت دو ست و خو شه ویسته کانت پیشده خهیت و

به‌رزیان ده‌که‌یتسه‌وه‌و هی‌زو ده‌سه‌لاتیان ده‌ده‌یتسی، دوژمن و ناحه‌زه‌کانیشت
دواده‌خه‌یت و نه‌وی و سه‌رشۆرو رپسویان ده‌که‌یت، هیچ به‌رس‌زاویکی راسته‌قینه‌ش
نیه، بی‌جگه‌ له‌ تو".

هه‌ندیک له‌ راویه‌کان نه‌مه‌شیان بۆ زیاد کردوه: «وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ».^(۱)

زیگری کاتی چوونه‌ سه‌رناو

له‌ هه‌ردوو سه‌حیحی بوخاری و موسلیمدا هاتوه، له‌ هاوه‌لی خوشه‌ویست
(آنس)ه‌وه (خوای لی‌رازی بیت)، که‌ پی‌غه‌مبه‌ری خوا (دروودی خوای له‌سه‌ر بیت) له‌ کاتی
چوونه‌ سه‌رناودا ده‌یفه‌رموو: «اللَّهُمَّ، إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبْثِ وَالْخَبَائِثِ».^(۲) واته:
"خوایه، من په‌نا به‌ تو ده‌گرم له‌ شه‌یتانه‌ نیرینه‌و میینه‌کان".

بائی وشه‌ی (خُبْث) به‌ (مَضْمُون)ی و به‌ (سَاكِن)یش ده‌خوینریتسه‌وه‌و، بۆچوونی
نه‌و که‌سه‌ش راست نیه، که‌ نکۆلی له‌وه‌ ده‌کات، به‌ (سَاكِن)ی بخوینریتسه‌وه‌و.

له‌ غه‌یری سه‌حیحی بوخاری و موسلیمیشدا بۆمان رپوایه‌ت کراوه، که‌
پی‌غه‌مبه‌ری خوا له‌و کاته‌دا ده‌یفه‌رموو: «بِسْمِ اللَّهِ، اللَّهُمَّ، إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبْثِ
وَالْخَبَائِثِ».^(۳)

---

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۳۷۳ / به‌ ژماره: ۱۰۶۹، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۵۳۲ /
به‌ ژماره: ۷۶۹.

(۲) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۶۶ / به‌ ژماره: ۱۴۲، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۲۸۳ / به‌
ژماره: ۳۷۵.

(۳) بروانه: الْمُصَنَّفُ فِي الْأَحَادِيثِ وَالْأَثَارِ / كِتَابُ الطَّهَارَةِ / مَا يَقُولُ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ /
۱ / ۱۱ / به‌ ژماره: ۵، وَالِدُعَاءُ لِلطَّبْرَانِيِّ (حَقِيق: مُصْطَفَى عَبْدُ الْقَادِرِ عَطَا) / ۱۳۲ / به‌

بوشمان ریوایت کراوه له هاوهلی خو شه ویست و خه لیفه ی چواره می پیغه مبهرو
 پیشه وای موسولمانان نیمامی (علی) کوری (أَبُو طَالِب) هوه (خوای لی رازی بیت)، که
 پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سر بیت) فهرموویه تی: «سِتْرُ مَا بَيْنَ الْجَنِّ وَعَوْرَاتِ
 بَنِي آدَمَ إِذَا دَخَلَ الْكَنِيفَ أَنْ يَقُولَ: بِسْمِ اللَّهِ». (۱) واته: "په رده ی نیوان جنو که کان و
 عورته و شهرمگای ناده مزاده کان نه ویه، که نه گهر که سیک بجیته جینگه ی
 سه رئاو کردن، بلیت: (بِسْمِ اللَّهِ)".

نیمامی (تَرْمِذِي) ریوایته ی کردوه و، فهرمووشیتی: رشته که ی به هیز نیه و، نیمه ش
 له باسه کاندای پیشتر وتمان: له کرده وه چاکه کاندای کار به حدیسی (ضَعِيف)
 ده کریت. (۲)

ژماره: ۳۵۷. جیاوازی نیوان نه م ریوایته و ریوایته که ی نیمامی بوخاری و موسلیم ته نها
 بریتیه له هه بوونی (بِسْمِ اللَّهِ) له م ریوایته داو، نه بوونی له ریوایته که ی نه واندا. جا
 نه گهرچی رشته ی گیرانه وه ی حدیسه که له م دوو کتیه دا جینگه ی سه رنج و تبیینه، به لام
 وه کو زانای پایه برز (وَلِيُّ الدِّين) ی کوری حافظی عیراقی و، شیخی عه سقه لانی و، شیخی
 (عَیْنِي) فهرموویانه: له ریگه ی تروه به رشته ی (صَحِيح) ریوایته کراوه، که پیغه مبهری
 خوا (درودی خوای له سر بیت) فهرموویه تی: «إِذَا دَخَلْتُمُ الْخَلَاءَ فَقُولُوا: بِسْمِ اللَّهِ، أَعُوذُ بِاللَّهِ
 مِنَ الْخُبْثِ وَالْخَبَائِثِ». بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۱ / ۱۹۵ - ۱۹۶، وَفَتْحُ الْبَارِي / ۱ /
 ۲۴۴، وَعُمْدَةُ الْقَارِي شَرْحُ صَحِيحِ الْبُخَارِيِّ / ۲ / ۲۷۲، وَفَيْضُ الْقَدِيرِ / ۵ / ۱۲۷. بویه
 ده توانین بلین: وتی (بِسْمِ اللَّهِ) له کاتی چوونه سه رئاودا سونه ته.

(۱) بروانه: سُنُّ التَّرْمِذِيِّ / ۲ / ۵۰۳ / به ژماره: ۶۰۶.

(۲) شیخی (مُنَاوِي) فهرموویه تی: نیمامی (سُيُوطِي) نمازه ی کرده به صحیحی نه م حدیسه و،
 ههر واشه که نه و فهرموویه تی. نه و جا فهرمایشتیکی شیخی (مُغَلَطَاي) هیناوه له سه ر
 فهرمایشته که ی نیمامی (تَرْمِذِي) و، فهرموویه تی: نازانم چی وای کرده که رشته که ی به هیز
 نه بیت، چونکه ته وای نه و که سانه ی له رشته که یدان له هیچ روویه که وه تانه یان له سه ر
 نیه، به لکو نه گهر که سیک بلیت: رشته که ی صحیحه، بۆچوونه که ی راسته و پیکاویتی.
 بروانه: فَيْضُ الْقَدِيرِ / ۴ / ۹۶ - ۹۷ / له سه ر حدیسی ژماره: ۴۶۶۲. بۆ فهرمایشته که ی

هاوه‌لاَئمان فہرموویانہ: سونہ تہ ئەم زیکرہ بکریت، ئیتر سہرئاو کردنہ کہ لہ ناو بینادا بیٔت، یان لہ دەشت و دەردا.

ہدروہا هاوه‌لاَئمان (رہمتی خویان لی بیٔت) فہرموویانہ: سونہ تہ یہ کہم جار بوتریٔت: (بِسْمِ اللّٰهِ). پاشان بوتریٔت: (اللّٰهُمَّ، اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ مِنَ الْخُبْثِ وَالْخَبَائِثِ).

بوئشان ریوایہت کراوہ لہ هاوہ‌لی خوئشہ ویست (ابنُ عُمَرَ) ہوہ (خوالہ ہدروویان رازی بیٔت)، کہ پیغہمبہری خوا (درودی خوی لہ سہر بیٔت) کاتیک دەچوہ سہرئاو، دەیفہرموو: «اللّٰهُمَّ، اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ مِنَ الرَّجْسِ النَّجِسِ الْخَبِيْثِ الْمُخْبِثِ الشَّيْطَانِ الرَّجِيْمِ». واتہ: "خوایہ، من پہنا بہ تو دەگرم لہ شہیتانی دوورخراوہ لہ رہمہتی خؤت، کہ بیسو چہ پہلہ و چہ پہلکە ریشہ".

شیخی (ابنُ السُّنِّيِّ) ریوایہتی کردوہو، ئیمامی (طَبْرَانِيّ)ش لہ کتیبی (الدُّعَاء) دا ریوایہتی کردوہ. (۱)

نہی کردن لہ زیکر و قسہ کردن لہ سہرئاودا

زیکر کردن و قسہ کردن لہ کاتی سہرئاو کردندا ناپہ سہندہ، ئیتر لہ بینادا بیٔت یان لہ دەشتدا، وہ ہموو جوڑہ کانی زیکر کردن و قسہ کردن لہم ناپہ سہندیدہ دا یہ کسانن، مہ گہر قسہ کردنہ کہ لہ بہر ناچاری بیٔت.

شیخی (مُغَلَطَاي)یش بروانہ: شَرْحُ سُنَنِ ابْنِ مَاجَهَ (عَلَاءُ الدِّينِ مُغَلَطَاي) بِتَحْقِيْقٍ: كَامِلٌ عُوَيْضَةَ / ۱ / ۷۲.

(۱) بروانہ: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابنُ السُّنِّيِّ) / ۱۵ / بہ ژمارہ: ۲۵، والدُّعَاءُ لِلطَّبْرَانِيِّ / ۱۳۵ / بہ ژمارہ: ۳۶۷. شیخی عہسقہ لانی فہرموویہ تی: ریشہ کہی لاوازہ، بہ لام لہ چہند ریگہ یہ کی ترہوہ پالہشت کراوہ. بروانہ: نَتَائِجُ الْاَفْكَارِ / ۱ / ۱۹۷ - ۱۹۸.

هەر بۆیە هەندێك له هاوه‌ڵانمان فەرمووین: ئەگەر كەسێك له كاتی سەرئاو كردندا پڑمی، با (الْحَمْدُ لِلَّهِ) نەكاتو، با لەو كاتەشدا وەلامی (الْحَمْدُ لِلَّهِ) كەسی پڑمیو نەداتەوهو، وەلامی سلاویش نەداتەوهو، وەلامی بانگخوینیش نەداتەوهو، ئەو كەسەش سلاوی لەم كردووە بە كەسێكى كەمتەرخەم دادەنریت، بۆیە شایانی وەلامدانەوه نیه.

جا ئەم كردنی جۆرە زیكرانە ناپەسەندە، نەوێك حەرەم. بۆیە ئەگەر پڑمیو، بە دل (الْحَمْدُ لِلَّهِ) كردو، زمانی نەجولاند، ئەو قەیناكاتو، خراپەیه كیشی تیدا نیه. بە هەمان شیوە له كاتی جوتبوونو سەرچیگەبى نێوان ژنو مێردیشدا، با زیكرەكان هەر بە دل بنو، بە زمان نەبن.

بۆشمان رېوایەت كراوە له هاوێلى خۆشەوێست (ابنُ عُمَرَ) هوه (خوێ له هەردووکیان رازی بیت)، كە فەرمووێت: پاویك بەلای پێغەمبەرى خوادا تێپەرى (دروردی خوێ لهسەر بیت)و، ئەویش لەو كاتەدا دەستی بە ئاو دەگەیانندو، كابریش سلاوی لی كردو، ئەویش وەلامی نەدایەوه. ئیمامى موسلىم ئەم حەدیسەى له صەحیحە كەیدا رېوایەت كردو.^(۱)

له هاوێلى خۆشەوێست (مُهَاجِرِى كورپى (قُنُذ) یشەوه هاتو (خوێ لی رازی بیت)، كە فەرمووێت: جارێك هاتم بۆ خزمەتى پێغەمبەرى خوا (دروردی خوێ لهسەر بیت)، لەو كاتەدا دەستی بە ئاو دەگەیانندو، منیش سلاوم لی كردو، ئەویش وەلامی نەدامەوهو، پاشان پۆزش (عُذْرِى بۆ هینامەوهو، فەرمووی: «أَنْتِ كَرِهْتِ أَنْ أذْكَرَ اللَّهَ إِلَّا عَلَى طَهْرٍ (أَوْ عَلَى طَهَارَةٍ)». واتە: "من پێم ناخۆشبوو زیكرى خوا بكەم، هەتا پاكو خاوین و دەستبەدەستوێژ نەم".

(۱) بېروانە: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۲۸۱ / ۳۷۰.

حَدِيثِيكِي (صَحِيح-ه، نِيَمَامِي (أَبُو دَاوُد) وَ (نَسَائِي) وَ (أَبْنُ مَاجَه) بَه چَه نَد
رِشْتَه يَه كِي (صَحِيح) رِيوَايَه تِيَان كَر دَوَه.^(۱)

نَه يِ كَر دَن لَه سَلَاو كَر دَن لَهو كَه سَه يِ، كَه دَانِي شْتَوَه بُو سَه رُنَاو كَر دَن

هَاوَه لَانْمَان فَه رَمُووِيَانَه: نَاپَه سَه نَدَه سَلَاو بَكْرِيْت لَهو كَه سَه يِ لَه سَه رُنَاو
دَانِي شْتَوَه، خَو نَه گَه ر كَه سِيَك سَلَاوِي لِي كَر دَن، نَهوَه شَايَه نِي وَه لَامْدَانَه وَه نِيَه، بَه
بَه لَگَه يِ نَهو دُوو حَه دِي سَه يِ هَه رَدُوو هَاوَه لِي خَو شَه وَيَسْت (أَبْنُ عُمَر) وَ (مُهَاجِر)
(خَوَايَان لِي رَاذِي بِيْت)، كَه لَه بَا سَه كَه يِ پِي شُوو دَا هِي تِرَان.

زِي كَر يِ كَاتِي هَاتَنَه دَه رَمُوَه لَه سَه رُنَاو

بَا مَرُوْفِي مَوْسُوْلْمَان لَه كَاتِي هَاتَنَه دَه رَه وَه لَه سَه رُنَاو بَلِيْت: «غُفْرَانُكَ، الْحَمْدُ
لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنِّي الْأُذَى وَ عَافَانِي».

لَه حَه دِي سِي (صَحِيح) يِ شَدَا هَاتَوَه لَه (سُنَن) يِ (أَبُو دَاوُد) وَ (تِرْمِذِي) دَا، كَه
پِي تَه مَبَه رِي خَوَا (دَرُو دِي خَوَاي لَه سَه رِيْت) لَه دَوَاي سَه رُنَاو كَر دَن دَه يَفَه رَمُوو:
«غُفْرَانُكَ».^(۲)

(۱) بَرُوَانَه: سُنَنُ أَبِي دَاوُد / ۱ / ۵۱ / بَه ژْمَارَه: ۱۷، وَ سُنَنُ النَّسَائِي / ۱ / ۳۷ / بَه ژْمَارَه:

۳۸، وَ سُنَنُ ابْنِ مَاجَه / ۱ / ۱۲۶ / بَه ژْمَارَه: ۳۵۰.

(۲) بَرُوَانَه: سُنَنُ أَبِي دَاوُد / ۱ / ۵۵ / بَه ژْمَارَه: ۳۰، وَ سُنَنُ التِّرْمِذِي / ۱ / ۱۲ / بَه ژْمَارَه:

نیمامی (نَسَائِي) و (ابْنُ مَاجَه) ش به شه که ی تریان (واته: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنِّي الْأَذَى وَعَافَانِي) رپوایه ت کردوه.^(۱)

بو شمان رپوایه ت کراوه له هاوه لی خو شه ویست (ابْنُ عَمْرٍ) هوه (خواله هردو وکیان رازی بیت)، که فهرموویه تی: کاتیک پیغه مبه ری خوا (دروودی خرای له سر بیت)، له سه رئاو ده هاته دهره وه، ده یفه رموو: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذَقَنِي لَذَّتَهُ، وَأَبْقَى فِيَّ قُوَّتَهُ، وَدَفَعَ (فِي) رِوَايَةِ ابْنِ السُّنِّي: وَأَذْهَبَ عَنِّي أَذَاهُ». واته: "سو پاس و ستایش بو شه و خرایه ی، که له زه ت و چیژی شه و خوار دنه ی پی به خشیم و، هیزو قوه ته که شی تیدا هی شتمه وه و، زیان و پیسه که شی له کول کردمه وه".

هردوو زانای پایه برز (ابْنُ السُّنِّي) و (طَبْرَانِي) رپوایه تیان کردوه.^(۲)

---

(۱) پروانه: سُنُّ ابْنِ مَاجَه / ۱ / ۱۱۰ / به ژماره: ۳۰۱. نهم فهرمایشته دوو سه رنج و تیبینی له سه ره:

• نه گهرچی نیمامی نه وه وی و هندیک له زانایانی تریش فهرموویانه: نیمامی (نَسَائِي) به شی دوهمی حدیسه که ی رپوایه ت کردوه، به لام من به خزمه تی رپوایه ته که ی نیمامی نه سائی نه گیشتم له نوسخه ی کتیه چاپکراوه کانی خویدا!!!! نه گهرچی شیخی (ابْنُ السُّنِّي) له کتیه که ی خویدا له ریگه ی نه وه وه رپوایه تی کردوه.

• به شی دوهمی حدیسه که (واته: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنِّي الْأَذَى وَعَافَانِي) به رسته ی صحیح له پیغه مبه ری خواوه نه هاتوه، به لکرو وه کو نیمامی نه وه وی خو ی و شیخی (ابْنُ الْمُلقن) یش فهرموویانه: حدیسیکی (ضعیف) ه، به لام له به رنه وه ی باسی کرده وه چاکه کانه (فَضَائِلُ الْأَعْمَالِ)، ده کریت کاری پی بکریت. سه رپرای نه وه ی که شیخی عه سقه لانی فهرموویه تی: له حدیسیکی (حَسَن) دا هاتوه، که فهرمایستی هاوه لی خو شه ویست (أَبُو ذَرٍّ) ی (غَفَارِي) ه. پروانه: خُلَاصَةُ الْأَحْكَامِ مِنْ مُهِمَّاتِ السُّنَنِ وَقَوَاعِدِ الْأِسْلَامِ (التَّوَوِي) / ۱ / ۱۷۱ - ۱۷۲، وَتُخَفَّةُ الْمُحْتَاجِ إِلَى أُدْلِيَةِ الْمُنْهَاجِ (ابْنُ الْمُلقن) / ۱ / ۱۶۷ - ۱۶۸، وَتَنْجِيحُ الْأَفْكَارِ / ۱ / ۲۱۶.

(۲) پروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابْنُ السُّنِّي) / ۱۵ / به ژماره: ۲۵، وَالِدُعَاءُ لِلطَّبْرَانِي / ۱۳۶ / به ژماره: ۳۷۰. شیخی عه سقه لانی فهرموویه تی: رسته ی نهم حدیسه به چرانی شی تیدایه و،

کھسی لاوازیسی تیدایه، به لآم له چند ریگهیه کی ترهوه پآپشت کراوه. پروانه: نآنج
الآفکار / ۱ / ۲۱۸ - ۲۱۹.

زیکری کاتی بهردانهوی ناویان هه لگوزینی بۆ دستنویژ گرتن

سونهته مروفی موسولمان له کاتی بهردانهوی ناودا، یان له کاتی هه لگوزینیدا بۆ دستنویژ گرتن بلیت: (بِسْمِ اللّٰهِ)، وه کو پیتشر باسمان کرد { که سونهته بۆ هه موو کاریک (بِسْمِ اللّٰهِ) بکریت }.

زیکری کاتی دستنویژ گرتن

سونهته له سه رهتای دستنویژه وه بلیت: (بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ). خو ئه گهر ته نها بلیت: (بِسْمِ اللّٰهِ)، ئه وه ههر به سه.

هاوه لاغان فهرموویانه: ئه گهر له سه رهتای دستنویژه که وه (بِسْمِ اللّٰهِ) نه کرد، ئه و با له ناوه نده کهیدا بیكات. خو ئه گهر نه یکرد، هه تا لیوییه وه، ئه وه ئیتر جینگه ی کردنی نه ماوه، بۆیه ناکریت و، دستنویژه که شی درووسته، ئیتر به دهستی نه نقهست وازی لی هینایت، یان به هه له له بیری چووبیت.

ئهمه مه زهه بی ئیمه یه و، مه زهه بی زۆرینه ی زانا یانیشه.

جا له باره ی کردنی (بِسْمِ اللّٰهِ) یه وه چهند هه دیسیکی (ضَعِیْف) هاتوه و، له ئیمامی (أَحْمَد) ی کوری (حَبَل) یشه وه هاتوه، که فهرموویه تی: من ناگام له وه نیه، که سه باره ت به (بِسْمِ اللّٰهِ) کردن له کاتی دستنویژدا هه دیسیکی سابت هاتیبیت. (۱)

---

(۱) شیخی عه سه لانی فهرموویه تی: ئه گهر ئیمامی (أَحْمَد) له وباره وه ناگای له هه دیسی سابت نه بیت، ئه وه وای لیوه لازم نایه ت، که هه دیسی سابت له وباره وه نه هاتیبیت، خو ئه گهر بشلین: هه دیسی سابتی له باره وه نه هاتوه، ئه و لییه وه لازم نایه ت، که هه دیسه کان (ضَعِیْف) بن، چونکه ده کریت مه به ست به هه دیسی سابت هه دیسی (صَحِیْح) بیت، به مهش ده گونجیب هه دیسی (حَسَن) ی له باره وه هاتیبیت، خو ئه گهر بلین یه که به یه که ی

ئەوجا يە كىڭ لەو ھەدىسانەى كە لەبارەى كردنى (بِسْمِ اللّٰهِ) يەو ھاتو ھە كاتى دەستوێژدا، بریتى ھە ھەدىسىكى ھاو ھەلى خۆشەويست (أَبُو هُرَيْرَةَ) (خوای لى رازى بىت)، ئەویش لە پىغەمبەرى خواو ھە (درودى خوای لەسەر بىت)، كە فەرموویەتى: «لَا وَضُوءَ لِمَنْ لَمْ يَذْكُرِ اسْمَ اللّٰهِ عَلَيْهِ». واتە: "دەستوێژە كەى (لەر ووى پادا ھەتو ھە) بە تەواو دانانریت، بۆ ئەو كەسەى لە سەر تا كە یەو ھە (بِسْمِ اللّٰهِ) نە كر دىت".

ئىمامى (أَبُو دَاوُد) و، غەبرى ئەویش رىوايەتیان كردو ھە.^(۱)

ھەر و ھە ئەم ھەدىسە مان لە ھاو ھەلى خۆشەويست (سَعِيد)ى كورى (زَيْد) و، (أَبُو سَعِيد)ى (خُدْرِي) و، داىكە (عَائِشَةَ) و، (سَهْل)ى كورى (سَعْد)ى شەو ھە بۆ رىوايەت كراو ھە (خو لە ھەمويان لى رازى بىت).

ھەموو رىوايەتە كانىشمان لە (سُنَنِ)ى (بَيْهَقِي) و، لە غەبرى ئەویشدا بۆ رىوايەت كراو ھە، ئىمامى (بَيْهَقِي) و غەبرى ئەویش بە (ضَعِيف)يان داناون.^(۲)

ھەدىسە كان (ضَعِيف)ن، ئەو لىيەو ھە لازم نايت، كە كۆى ھەدىسە كان بۆ بەلگە ناھىتەن {واتە: دە كریت بە ھەمويانەو ھە بەھىز بىن و، بۆ پشت بى بەستان بشىن. سەر ھەراى ئەو ھەش و ھە كو لە پەراوێژى داھاتو تر دا باسى دە كەين، يە كىڭ لە ھەدىسە كان پلەى (حَسَن)ى ھەيە}. بروانە: تَتَائِجُ الْأَفْكَار / ۱ / ۲۲۹ - ۲۳۰.

(۱) بروانە: سُنُنُ أَبِي دَاوُد / ۱ / ۷۳ / بە ژمارە: ۱۰۱، وَسُنُنُ ابْنِ مَاجَه / ۱ / ۱۴۰ / بە ژمارە: ۳۹۹۹۹.

(۲) شىخى عەسقلانى فەرموویەتى: رىوايەتە كەى ھاو ھەلى خۆشەويست (أَبُو سَعِيد)ى (خُدْرِي) ھەدىسىكى (حَسَن) ھە، ئىمامى (أَحْمَد) و (تَوْمِيذِي) و (دَارِمِي) و (ابْنُ مَاجَه) و (حَاكِيْم) یش رىوايەتیان كردو ھە، ئىمامى (حَاكِيْم) بە (صَحِيح) یشى داناو ھە. بروانە: تَتَائِجُ الْأَفْكَار / ۱ / ۲۲۹ - ۲۳۰. بە ھەش ھەدىسە كە بۆ پشت بى بەستان و بە بەلگە بوون دە شىت.

زیکری دواى (بِسْمِ اللّٰهِ) کردن له سهرمتای دستنویز گرتن

زاناو خواناسی پایه‌برز (أَبُو الْفَتْحِ نَصْرِي (مَقْدِسِيّ) - که یه کیکه له هاوه لآغان- فرموویه‌تی: سونه‌ته که‌سی دستنویز گر له‌دواى (بِسْمِ اللّٰهِ) کردنه‌وه، بَلَيْت: (أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ).

جا نهمه‌ی که نهو زانا پایه‌برزه فرموویه‌تی هیچ خراپه‌یه‌کی تیدا نیه، به‌لام نه‌ونده هه‌یه، که له حه‌دیسدا نه‌صلی‌کی نیه‌و، واش نازانین که هه‌چکام له هاوه لآغان‌و، له زانایانی تریش فرمایشتی له‌و جوره‌یان هه‌بیت. خواش له هه‌موو که‌س زاناره. (۱)

(۱) به‌لی نهو زیکره حه‌دیسى (لاوازی) له‌باروه هاتوه‌و، بهر له‌و زانا پایه‌برزه‌ش چه‌ند زانابه‌کی تریش هه‌مان فرمایشتیان کردوه.

حه‌دیسه‌که بریتیه له‌و حه‌دیسه‌ی، که هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (بِرَاءِی کوری (عَازِبِ) (خوای لی‌رازی بیت) ربوایه‌تی کردوه، که پی‌غه‌به‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت) فرموویه‌تی: هه‌ر موسولمانیک له‌کاتی دستنویز گرتندا (بِسْمِ اللّٰهِ) بکات‌و، نه‌وجا بو هه‌موو نه‌ندامه‌کانیشی بَلَيْت: (أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ)، پاشان که له ده‌ستویزه‌که‌ی بوویه‌وه، بَلَيْت: (اللّٰهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَّابِينَ، وَاجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ)، هه‌ر هه‌شت ده‌رگاکه‌ی به‌هه‌شتی بو ده‌کرینه‌وه‌و، له هه‌ر کامیانه‌وه بیه‌ویت ده‌چیته ژوره‌وه.

شیخی عه‌سقه‌لانی له‌باره‌ی نهم حه‌دیسه‌وه فرموویه‌تی: نهمه نه‌گه‌رچی حه‌دیسیکی لاوازه، به‌لام ده‌کریت وه‌کو سه‌رنج له‌سه‌ر نه‌و فرمایشته‌ی نیمامی نه‌وه‌وی به‌پیریت، که فرموبووی: وتنی نهو زیکره له‌دواى (بِسْمِ اللّٰهِ) یه‌وه له حه‌دیسدا نه‌صلی‌کی نیه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۱ / ۲۴۴.

نیمامی (سَيُّوْطِيّ)ش فرموویه‌تی: نیمامی (زَرَكَشِيّ) له کتیبی (الْخَادِم) دا فرموویه‌تی: به‌رله شیخ (نَصْرِي (مَقْدِسِيّ) ماموستا‌که‌شی، که بریتیه له شیخ (سَلِيْمِي) (رَازِيّ) هه‌ر وای فرمووه‌و، به‌رله هه‌ردو روکیشان شیخی (صَيْمَرِيّ)ش هه‌ر وای فرمووه. بروانه: نَحْقَةُ الْأَبْرَارِ بِنَكْتِ الْأَذْكَارِ (نَحْقِيْق: مُخَيِّ الدِّيْنِ مُسْتَو) / ۳۷.

زیکری دواى دستنویز گرتن

با مروّفى موسولمان له دواى ته و او بوونى ده ستنویزه که ی بلّیت: «أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، اللَّهُمَّ، اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَّابِينَ، وَاجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ، سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ، وَآتُوبُ إِلَيْكَ». واته: (شایه تی ده دهم که هیچ پهرس تراویکی راسته قینه نیه بیجگه له خوای تاكو ته نهی بی هاوتاو، شایه تیش ده دهم، که (مُحَمَّد) به ندهو پیغه مبهری نه وه. خواجه بگگیره به یه کیك له تهوبه کاران و، به یه کیك له وه که سانه ی خویمان پاک و خاوین راده گرن. خواجه پاک و بیگهردی و سوپاس و ستایش هر بو تویه، شایه تی ده دهم هیچ پهرس تراویکی راسته قینه نیه بیجگه له تو، داواى لیخو شبوونت لی ده که مو، به تهوبه و په شیمانیه وه دیمه وه خزمه ت).

بو شمان ریوایه ت کراوه، له نیمامی (عمری کوری (خَطَّاب) هوه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه تی: پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سر بیت) فهرموویه تی: «مَنْ تَوَضَّأَ فَقَالَ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، فَفُتِحَتْ لَهُ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ الثَّمَانِيَةِ، يَدْخُلُ مِنْ أَيِّهَا شَاءَ». واته: نه وه که سه ی ده ستنویز بگریت و، به شوینیدا بلّیت: (أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ)، هر هشت ده رگاکه ی به هشتی بو ده کرینه وه و، له هر کامیانه وه بیه ویت ده چینه ژووره وه.

نیمامی موسلیم له سه حیه که پیدا ریوایه تی کرده و، نیمامی (ترمذی) ش ریوایه تی کرده و، نه مه شی بو زیاد کرده: «اللَّهُمَّ، اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَّابِينَ، وَاجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ».^(۱)

(۱) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۲۰۹ / ۲۳۴، وَسُنُنُ التِّرْمِذِيِّ / ۱ / ۷۸ / به زماره: ۵۵.

نیمامی (نَسَائِي) یش له کتیبی {عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ} داو، زانایانی تریش به رِشته‌ی (ضَعِيف) نهم به‌شهی زیکره‌که‌یان رپوایهت کردوه: (سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ، وَأَتُوبُ إِلَيْكَ).^(۱)

بوْشمان رپوایهت کراوه له (سُنَنِ) ی (دَارَقُطْنِي) دا، له هاوه‌لی خوْشه‌ویست (ابْنُ عَمْرٍو) هوه (خوا له همدووکیان رازی بیت)، که پیغه‌مبه‌ری خوا (دروودی خوی له‌سر بیت) فه‌رموویه‌تی: ههر که‌سیک ده‌ستوئیز بگریت و، به‌ر له‌وه‌ی قسه بکات، بلیت: «أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ»، نه‌وا له تاوانی نیوان دوو ده‌ستوئیزی ده‌بوردریت.^(۲) رِشته‌که‌ی (ضَعِيف) به.

بوْشمان رپوایهت کراوه له (مُسْنَدِ) ی نیمامی (أَحْمَدِ) ی کوری (حَبِیل) و، (سُنَنِ) ی (ابْنُ مَاجَه) و، کتیبه‌که‌ی شیخی (ابْنُ السُّنِّي) دا، له هاوه‌لی خوْشه‌ویست (أَنَسِ) هوه (خوی لی رازی بیت)، نه‌ویش له پیغه‌مبه‌ری خواوه (دروودی خوی له‌سر بیت)، که فه‌رموویه‌تی: نه‌و که‌سه‌ی ده‌ستوئیزیکی باش بگریت و، پاشان سی جار بلیت: «أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ»، نه‌وا

---

(۱) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (النَّسَائِي) / ۱۷۳ - ۱۷۴ / به ژماره‌کانی: ۸۱ - ۸۳، والدُّعَاءِ لِلطَّبْرَانِيِّ / ۱۴۰ / ۳۸۸، وَالْمُسْتَدْرَكُ عَلَى الصَّحِيحَيْنِ / ۱ / ۷۵۲ / به ژماره: ۲۰۷۲. سه‌یره به‌لامه‌وه که نیمامی نه‌وه‌ی فه‌رموویه‌تی: نهم زیکره له حه‌دیسینکدا هاتوه، که رِشته‌که‌ی لاوازه!!! که‌چی نیمامی (حَاكِم) فه‌رموویه‌تی: نهمه حه‌دیسینکی (صَحِيح) به له‌سر مه‌رجی نیمامی موسلیم.

هه‌روه‌ها شیخی عه‌سقه‌لانیس فه‌رموویه‌تی: نه‌و فه‌رمایشته‌ی نیمامی نه‌وه‌ی جینگه‌ی سه‌رنج و تیبینه. نه‌وجا خزی هاتوه حه‌دیسه‌که‌ی ته‌خریج کرده‌و، له کۆتایشدا فه‌رموویه‌تی: گو‌مانی تیدا نه، که رِشته‌که‌ی (صَحِيح) به. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۱ / ۲۴۴ - ۲۴۶.

(۲) بروانه: سُنَنِ الدَّارَقُطْنِيِّ / ۱ / ۹۲ / به ژماره: ۵. به‌لکو رِشته‌که‌ی زۆر لاوازه. چونکه که‌سیکی زۆر لاوازی تیدایه، بی ده‌وتریت: (ابْنُ الْبَيْلَمَانِيِّ). بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۱ / ۲۴۸.

هشت دهر گاکای به هشتی بو ده کریتسه وه، له هدر کامیانه وه بیهویت ده چیتسه ژووره وه.^(۱) رسته کهی (ضَعِيف) ه.

هروه ها سیباره کردنه وهی «أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» مان له کتیه کهی شیخی (ابْنُ السُّنِّيِّ) دا به رستهی (ضَعِيف) بو ریوایهت کراوه، له هاوه لی خوشه ویست و خهلیفه ی سیه می پیغه مبرو پیشه وای موسولمانان ئیمامی (عُثْمَانُ) ی کوری (عَفَّانُ) ه وه (خوای لی رازی بیت).^(۲)

زانای پایه برز شیخ (نَصْرِي) (مَقْدِسِي) فهرموویه تی: با له گه ل نه م زیکرانه شدا بلیت: (اللَّهُمَّ، صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ).

هروه ها با (وَسَلِّمْ) یشی پیوه بلکییت.

هاوه لاغان فهرموویانه: با نه و که سه ی ده ستویژه که ی گرتوه نه م زیکرانه روو به قیله بکات و، دوا به دوا ی ده ستویژه که ش بیانکات.

---

(۱) بروانه: مُسْنَدُ الْإِمَامِ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ / ۲۱ / ۳۰۷ / به ژماره: ۱۳۷۹۲، وَسُنُّ ابْنِ مَاجَه / ۱ / ۱۵۹ / به ژماره: ۴۶۹، وَعَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابْنُ السُّنِّيِّ) / ۱۹ - ۲۰ / به ژماره: ۳۳.

(۲) که گوایه پیغه مبرو خوا فهرموویه تی: «مَنْ قَالَ حِينَ يَفْرَغُ مِنْ وُضُوئِهِ: "أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ" ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، لَمْ يَقُمْ حَتَّى تُمَحَى عَنْهُ ذُنُوبُهُ، حَتَّى يَصِيرَ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ». بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابْنُ السُّنِّيِّ) / ۱۷ / به ژماره: ۲۹. جا نه و که سه ی شیخی (ابْنُ السُّنِّيِّ) نه م حه دیسه ی لیوه ریوایهت کرده، تومه تی درو کردنی له سه ره. بویه نه گهر حه دیسه که هه لبه سراویش نه بیت، هدر زور لاوازه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۱ / ۲۵۰.

باسيک: {نزاو پارانه و مکانی نه‌ندامه‌کانی دستنويز}

هیچ شتيك له پیغه‌مبه‌ری خواوه (دروودی خوی له‌سر بیت) نه‌هاتوه، سه‌باره‌ت به کردنی نزاو پارانه‌وه له‌سر نه‌ندامه‌کانی دستنويز.

- شهر‌عزنانان فەر‌موویانه: سونه‌ته نه‌و نزاو پارانه‌وه‌انه بکریت، که له زانایانی (سَلَف) سه‌وه هاتون، نه‌وانیش زیادو که‌میان تیدا کردوه. جا پوخته‌ی فەر‌مایشته‌کانیان نه‌مه‌یه:
- له‌دوای وتنی (بِسْمِ اللَّهِ)، با بَلَّيْتُ: (الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ الْمَاءَ طَهُورًا) واته: (سوپاس و ستایش بۆ نه‌و خوایه‌ی، که ئاوی به پاکو پاکه‌وه‌که‌ر درووست کردوه).
- له‌کاتی ئاو له دهم رادانیشدا بَلَّيْتُ: (اللَّهُمَّ، اسْقِنِي مِنْ حَوْضِ نَبِيِّكَ كَأْسًا لَا ظَمًا بَعْدَهُ). واته: (خوایه، له حه‌وزه‌که‌ی پیغه‌مبه‌ره‌که‌ت (دروودی خوی له‌سر بیت) په‌رداغیك ئاومان بده‌یتی، که هه‌تاهه‌تایه تینویتی به‌شویندا نه‌یه‌ت).
- له‌کاتی ئاو له لوت رادانیشدا بَلَّيْتُ: (اللَّهُمَّ، لَا تَحْرِمْنِي رَائِحَةَ جَنَّاتِكَ وَنَعِيمِكَ). واته: (خوایه، له بۆن و به‌رامی به‌هه‌شت و باخاته‌کانی خۆت بیبه‌شم مه‌که).
- له‌کاتی شو‌ردنی دهم و چه‌اویدا بَلَّيْتُ: (اللَّهُمَّ، بَيِّضْ وَجْهِي يَوْمَ تَبْيِضُ فِيهِ وَجُوهٌ وَتَسْوَدُ وَجُوهٌ). واته: (خوایه، دهم و چه‌اویم سه‌ی و نورانی بکه، له‌و رۆژه‌دا که هه‌ندیك له دهم و چه‌اوه‌کان ده‌دره‌وشینه‌وه‌و سه‌ی و نورانی ده‌بن‌و، هه‌ندیکیشیان ره‌شاده‌گیرسین و تاریك ده‌بن).
- له‌کاتی شو‌ردنی ده‌سته‌کانیدا بَلَّيْتُ: (اللَّهُمَّ، أَعْطِنِي كِتَابِي بِيَمِينِي. اللَّهُمَّ، لَا تُعْطِنِي كِتَابِي بِشِمَالِي). واته: (خوایه، کتیبی تو‌ماری کرده‌وه‌کام بده‌ره‌ده‌ستی راستم. خوایه، کتیبه‌که‌م نه‌ده‌یه‌ته‌ده‌ستی چه‌پم).
- له‌کاتی ده‌ست هیتانی به‌سه‌ریدا بَلَّيْتُ: (اللَّهُمَّ، حَرِّمْ شَعْرِي وَبَشْرِي عَلَى النَّارِ، وَأُظْلِنِي تَحْتَ عَرْشِكَ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّكَ). واته: (خوایه، قزو پیستی‌شم له

ناگر حدرام بکهو، بمخهره ژیر سیبه‌ری عهرشته‌وه، لهو رۆژه‌دا، که بیجگه له سیبه‌ری تو، هیچ سیبه‌ریکی تر نیه).

● له کاتی ده‌ست هینانی به گوئییه کانی‌دا بلیت: (اللَّهُمَّ، اجْعَلْنِي مِنَ الَّذِينَ يَسْتَمْعُونَ الْقَوْلَ، فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ). واته: (خوایه، بمکه به یه کیلک لهو که‌سانه‌ی، که گوئی له قسه‌کان ده‌گرنو، شوینی چاک‌ترینیان ده‌که‌ون).

● له کاتی شو‌ردنی قاچه کانی‌دا بلیت: (اللَّهُمَّ، تَبَّتْ قَدَمِي عَلَى الصِّرَاطِ). واته: (خوایه، هه‌ردوو قاچم له‌سه‌ر پردی (صِرَاطِ) راگیر و جیگیر بکه). خواش له هه‌موو که‌س زانا تره.

ئیمامی (نَسَائِي) و قوتابیه‌که‌شی (که بریتیه له شیخی: ابْنُ السُّنِّي) له کتیه‌کانی‌اندا (عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ)، به رښته‌ی (صَحِيح) رپوایه‌تیاں کردوه له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (أَبُو مُوسَى) ی (أَشْعَرِي) هوه (خوای لی‌رازی بیت)، که فه‌رموو یه‌تی: ناوی ده‌ستوویژ گرتنم هینا بو پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت)، نه‌ویش ده‌ستوویژ گرتو، گویم لی‌بوو ده‌یفه‌رموو: «اللَّهُمَّ، اغْفِرْ لِي ذَنْبِي، وَوَسِّعْ لِي فِي دَارِي، وَبَارِكْ لِي فِي رِزْقِي». واته: "خوایه، له تاوانم خو‌شبه‌و، مالو نشینگه‌م بو گوشادو فراوان بکهو، فه‌رو به‌ره‌که‌ت بخهره رزقو رۆزیمه‌وه". منیش عه‌رزم کرد: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا، گویم لی‌بوو، فلانه‌ دوعات ده‌کرد. نه‌ویش فه‌رمووی: «وَهَلْ تَرَكَنَ مِنْ شَيْءٍ». ^(۱) واته: "تایا نه‌و سی‌نزاو پارانه‌ویه هیه‌چیاں به‌جیه‌یشته‌وه که له‌خو‌بانی نه‌گرنو دا‌گروه نه‌بن بو‌ی؟".

شیخی (ابْنُ السُّنِّي) نه‌م هه‌دیسه‌ی له بابیکدا هیناوه، به ناویشانی (بَابُ مَا يَقُولُ بَيْنَ ظَهْرَانِي وَضَوْئِهِ). واته: (باسی نه‌وه‌ی ده‌یلیت له کاتی ده‌ستوویژ گرتندا).

---

(۱) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (النَّسَائِي) / ۱۷۲ - ۱۷۳ / به ژماره: ۸۰، وَعَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابْنُ السُّنِّي) / ۱۶ - ۱۷ / به ژماره: ۲۸. به‌لام له هه‌ردوو کیاندا (أَبُو مُوسَى) ته‌نها نه‌وه‌نده‌ی فه‌رموه: (هاتم بو خزمه‌تی پیغه‌مبه‌رو، نه‌ویش ده‌ستوویژ گرتو، گویم لی‌بوو فه‌رمووی: .....هتد). ئیر باسی نه‌وه‌ی تیدا نیه، که ناوی ده‌ستوویژ بو ناماده کردیت!

نیمامی (نَسَائِيّ) ش له (بَابُ مَا يَقُولُ بَعْدَ فَرَاعِهِ مِنْ وُضُوئِهِ). واته: (باسی ئه وهی له دوای لیبونه وهی له دهستویژ ده یلیت). جا ههردو کیشیان ده گونجین. ^(۱)

زیکری کاتی خوشوردن

هه موو ئه و زیکرانهی له دهستویژدا باسمان کردن، به (بِسْمِ اللّٰهِ) و ئه وانى تریشه وه، بۆ که سی خوشوریش سونه تن، ئیژ جیاوازی نیه له ئیوان که سی لهش گران و، ئافرهت (حَائِض) و، کهسانی تریشدا.

هه ندیك له هاوه لآغان فهرموویانه: نه گهر که سیک له شی گران بوو، یان ئافرهتیک له سوپی مانگانه دا بوو، ئه و با (بِسْمِ اللّٰهِ) نه کهن.

بۆچوونی مه شهوهر له سه ر ئه وه یه، که کردنی (بِسْمِ اللّٰهِ) بۆ ئه مانیش هه ر سونه ته، وه کو چۆن بۆ کهسانی تر سونه ته. به لآم درووست نیه مه به ستیان پیی قورئان بیّت.

---

(۱) شیخی عه سقه لانی فهرموویه تی: نیمامی (طَبْرَانِيّ) ئه م حه دیسه ی له رینگه ی سی که سه وه رپوایه ت کردوه و، ئه وانیش له (مُعْتَمِر) وه رپوایه تیان کردوه. له رپوایه تی حه دیسه که شدا هاتوه، که پیغه مبه ری خوا دهستویژی گرت و، پاشان نویژی کردو، ئه و جا ئه و زیکره ی کرد. به مهش ناویشانی باسه که ی شیخی (ابْنُ السُّنِّيّ) له جیگه ی خۆیدا نیه، چونکه له و رپوایه ته دا به رایشکاری هاتوه، که پیغه مبه ری خوا له دوای نویژه که وه زیکره که ی کردوه. دیسان ئه وه ش ده رده که ویت که زیکره که له ئیوان دهستویژو نویژه که دا نه بوه. هه روه ها به لای شیخی عه سقه لانی وه رشته ی حه دیسه که ش (صَحِيح) نیه، به لکو بچرانی تیدا یه. بروانه: تَنْبِيْهُ الْاَفْكَارِ / ۱ / ۲۶۳.

زیکری (تیمم) کردن

سونه‌ته له سهره‌تاکه‌یه‌وه بلیت: (بِسْمِ اللَّهِ). خوْ نه‌گهر که‌سیکی له‌ش گران بوو، یان ئافره‌تیک بوو له سوړی مانگانهدا، ئه‌وا ههر بهو جوړه‌یه، که له خوْشوردنه‌که‌یاندا باسماں کرد.

سه‌باره‌ت به وتی: (أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ)، ئه‌و زی‌کرو نزاو پارانه‌وانه‌ش، که له باسی ده‌ست‌نو‌یژدا باسماں کردن، ئه‌وه من هیچیکم له‌باره‌یه‌وه نه‌بینیوه، نه له فه‌رمایشتی هاوه‌لا‌ئمانداو، نه له فه‌رمایشتی زانایانی تریشدا. به‌لام وا دهرده‌که‌ویت، که حوکمی ئه‌میش ههر بهو جوړه‌ بیت، که له ده‌ست‌نو‌یژدا باسماں کرد. چونکه ئه‌میش ههر وه‌کو ده‌ست‌نو‌یژ وه‌هایه‌و، ری‌نگایه‌کی پاک‌بو‌نه‌وه‌یه.

زیکری کاتی پویشتن بو مزگه‌وت

پیشتر باسماں کرد، که مرؤفی موسولمان کاتیک له مال دهرده‌چیت چی زی‌کریک ده‌کات، ئیر گرنگ نیه بو کوی دهروات.

به‌لام نه‌گهر بو مزگه‌وت پروات، ئه‌وا سونه‌ته سهره‌پرای ئه‌و زی‌کرانه‌ی باسماں کردن، ئه‌م زی‌کره‌شیان پیوه بلکینیت، که له سه‌حیحی موسلیمدا بو‌مان ری‌وایه‌ت کراوه، له حه‌دیسکی دریژی هاوه‌لی خوْشه‌ویست (ابنُ عَبَّاس) دا (خواله هردو‌روکیان رازی بیت)، که سه‌باره‌ت به‌مانه‌وه‌ی شه‌ویکی له‌مالی پوره (مِیْمُونَةُ) یددا (خوای لی رازی بیت) ده‌یگی‌پته‌وه‌و، حه‌دسه‌کesh له‌باره‌ی شه‌ونویژ کردنی پیغه‌مبه‌ری خواوه‌یه (دروودی خوای له‌سر بیت). (ابنُ عَبَّاس) فه‌رمو‌یه‌تی: بانگ‌خوین بانگی به‌یانی داو، پیغه‌مبه‌ریش ته‌شریفی برد بو نویژی به‌یانی‌و، به‌دهم ری‌نگه‌وه ده‌یفه‌رموو: «اللَّهُمَّ، اجْعَلْ فِي قَلْبِي نُورًا، وَفِي لِسَانِي نُورًا، وَاجْعَلْ فِي سَمْعِي نُورًا، وَاجْعَلْ فِي بَصَرِي

نُوراً، وَاجْعَلْ مِنْ خَلْفِي نُوراً، وَمِنْ أَمَامِي نُوراً، وَاجْعَلْ مِنْ فَوْقِي نُوراً، وَمِنْ تَحْتِي نُوراً؛ اللَّهُمَّ، أَعْظِي نُوراً».^(۱) واته: "خوایه، نووریکِ گهوره بخهیته دلّمهوه، نووریکِ گهورهش بخهزه توانای قسه کردن و زماغهوه، نووریکِ گهورهش بخهزه هیزی بیستو گویمهوه، نووریکِ گهورهش بخهزه هیزی بینو و چاومهوه، نووریکِش له پشتمهوه دابنیو، نووریکِش له بهره‌مهوه دابنیو، نووریکِش له سرمهوه دابنیو، نووریکِش له ژیرمهوه دابنیو. خوایه نووریکِ گهوره پی بیه‌خسه".

بوشمان ربویات کراوه له کتیبه‌کهی شیخی (ابنُ السُّنِّيِّ) دا، له هاره‌لی خوْشه‌ویست (بلال)سه‌وه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه‌تی: کاتیک پیغه‌مبهری خوا (درودی خوای له‌سر بیت) ته‌شریفی ببردایه بو نویرُ کردن، ده‌یفهرموو: «بِسْمِ اللَّهِ، آمَنْتُ بِاللَّهِ، تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ. اللَّهُمَّ، بِحَقِّ السَّائِلِينَ عَلَيْكَ، وَبِحَقِّ مَخْرَجِي هَذَا، فَإِنِّي لَمْ أَخْرُجْ أَشْراً وَلَا بَطْراً وَلَا رِيَاءً وَلَا سُمْعَةً، خَرَجْتُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِكَ، وَاتَّقَاءَ سَخَطِكَ، أَسْأَلُكَ أَنْ تُعِيدَنِي مِنَ النَّارِ، وَأَنْ تُدْخِلَنِي الْجَنَّةَ».^(۲) واته: "به‌ناوی خواوه، نیمانم به‌خوا هیناوهو، پشتم به‌خوا به‌ستوه، هیچ هیزو توانایه‌کیش نیه بو خوْلا‌دان له خراپه‌و، بو کردنی چاکه بیجگه له هیزی لوتفو پشتیوانی خوا. خوایه، بو خاتری نهو که‌سانه‌ی داوات لی ده‌که‌نو و لیّت ده‌پارینه‌وهو، بو خاتری نه‌م ده‌رچوونه‌ی خوْشم، که بو شانازی کردن و خوْهلکیشان و روپامایی و ناویانگ ده‌ر کردن ده‌ر نه‌چووم، به‌لکو به‌مه‌به‌ستی ده‌ستخستنی ره‌زامه‌ندی توو، خوْپاراستن له خه‌شم و تووره‌یی تو ده‌رچووم. لیّت ده‌پارینه‌وهو داوات لی ده‌که‌م به‌نام بده‌یت له ناگری دوزه‌خو، بخه‌یته به‌هسته‌وه".

(۱) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۵۳۰ / به ژماره: ۷۶۳.

(۲) پروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابنُ السُّنِّيِّ) / ۴۲ - ۴۳ / به ژماره: ۸۴.

حه‌دیسئکی (ضَعِيف) هه. یه کئک له راپوه کانی بریتیه له (وَازِع) ی کوری (نَافِع) ی (عُقَلِيّ)، که زانایان یهک ده‌نگن له‌سه‌ر نه‌وه‌ی، که‌سئکی لا‌وازه‌و، که‌سئکی (مُنْكَرُ الْحَدِيث) هه.

هه‌روه‌ها هه‌دیسئکیشمان به هه‌مان مانا بو رپوایه‌ت کراوه له کئتیه‌که‌ی شیخی (ابنُ السُّنِّي) دا، له رینگه‌ی (عَطِيَّة) ی (عَوْفِي) هه‌وه، نه‌ویش له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (أَبُو سَعِيد) ی (خُدْرِي) هه‌وه (خوای لی‌رازی بیت)، نه‌ویش له پیغه‌مبه‌ری خو‌اوه (درورودی خوای له‌سه‌ر بیت).^(۱) جا (عَطِيَّة) ش دیسان که‌سئکی (ضَعِيف) هه.^(۲)

---

(۱) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابنُ السُّنِّي) / ۴۳ - ۴۴ / به ژماره: ۸۵. عَنْ عَطِيَّةِ الْعَوْفِيِّ، عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: "مَا خَرَجَ رَجُلٌ مِنْ بَيْتِهِ إِلَى الصَّلَاةِ، فَقَالَ: (اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِحَقِّ السَّائِلِينَ عَلَيْكَ، وَبِحَقِّ مَمْشَايَ هَذَا، فَإِنِّي لَمْ أَخْرُجْ أَشْرًا، وَلَا بَطْرًا، وَلَا رِيَاءً، وَلَا سُمْعَةً، خَرَجْتُ اتِّقَاءَ سَخِطِكَ، وَابْتِغَاءَ مَرْضَاتِكَ، أَسْأَلُكَ أَنْ تُقَدِّنِي مِنَ النَّارِ، وَأَنْ تَغْفِرَ لِي ذُنُوبِي، إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ)، إِلَّا وَكَلَّ بِهِ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ يَسْتَغْفِرُونَ لَهُ، وَأَقْبَلَ اللَّهُ - عَزَّ وَجَلَّ - عَلَيْهِ بِوَجْهِهِ حَتَّى يَقْضِيَ صَلَاتَهُ".

(۲) به‌پئی ئەم فەرمايشته‌بیت هه‌دیسه‌که به هه‌ردوو رپوایه‌ته‌که لا‌وازه. به‌لام شیخی عه‌سقه‌لانی فه‌رموویه‌تی: هه‌دیسه‌که به رپوایه‌تی دوهم هه‌دیسئکی (حَسَن) هه‌وه، نیمامی (أَحْمَد) و (ابنُ مَاجَه) و (ابنُ خَزِيمَةَ) و (أَبُو نُعَيْم) رپوایه‌تیا‌ن کرده‌وه، سه‌یریشه به‌لامه‌وه که نیمامی نه‌وه‌وی ته‌نها رپوایه‌ته‌که‌ی (بلال) ی هینا‌وه‌وه، رپوایه‌ته‌که‌ی (أَبُو سَعِيد) ی نه‌هینا‌وه. سه‌یریشه به‌لامه‌وه که رپوایه‌ته‌که‌ی (أَبُو سَعِيد) ی ته‌نها نیسه‌ت دا‌وه‌ته پان کئتیه‌که‌ی (ابنُ السُّنِّي) و، نیسه‌تی نه‌دا‌وه‌ته پان کئتیه‌که‌ی (ابنُ مَاجَه) و زانایانی تر!!! بروانه: تَسَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۱ / ۲۶۸ - ۲۶۹. منیش ده‌لئیم: هه‌روه‌ها چهند زانایه‌کی تریش ئەم هه‌دیسه‌یان به (حَسَن) دانا‌وه. له‌وانه:

- زانای پایه‌به‌رز (أَبُو الْحَسَنِ) ی (مَقْدِسِيّ)، وه‌کو شیخی (مُنْذِرِيّ) له کئتی‌ی (الترغیبُ والترهیب) دا باسی کرده‌وه. بروانه: الترغیبُ والترهیب / ۲ / ۳۰۴ - ۳۰۵ / به ژماره: ۲۴۸۶.

زیکری کاتی چوونه ژوورهه بو مزگهوتو هاتنه دهرهه لیئی

سونه ته له کاتی چوونه ژوورهه دا بلیت: (أَعُوذُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ، وَبِوَجْهِهِ الْكَرِيمِ، وَسَلْطَانِهِ الْقَدِيمِ، مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ؛ الْحَمْدُ لِلَّهِ، اللَّهُمَّ، صَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ؛ اللَّهُمَّ، اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي، وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ). واته: (پهنا ده گرم به خوای گهورهه، به زاتی میهره بانی و، به دهسته لاتی بی سهره تاو بی کۆتای، له شهیتانی دوور خراوه له رهجهتی خوا. سوپاس و ستایش بو خوا. خوییه، رهجهت و سهلامی خۆت برژینه به سهر پیغه مبهری خوا و خزم و کهس و کاره کهیدا. خوییه، له تاوانه کام خوشبهو، دهر گا کانی رهجهتی خۆتم لی بکهرهه).

پاشان بلیت: (بِسْمِ اللَّهِ) و، قاچی راستی پیش بخت له چوونه ژوورهه ویداو، قاچی چه پیشی پیش بخت له هاتنه دهرهه ویداو، هه موو نه مانه بلیتهه، که باسمان کرد، به لآم له بریتی (أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ) بلیت: (أَبْوَابَ فَضْلِكَ).

بو مان ریوایهت کراوه له هاوه لی خوشه ویست (أَبُو حُمَيْدٍ يَانْ أَبُو أَسِيدٍ) هوه (خوا له ههردوکیان رازی بیت)، که فهرموویه تی: پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سر بیت) فهرموویه تی: «إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ الْمَسْجِدَ فَلْيُسَلِّمْ عَلَيَّ النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - ثُمَّ لِيَقُلْ: اللَّهُمَّ، افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ. وَإِذَا خَرَجَ، فَلْيَقُلْ: اللَّهُمَّ، إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ». واته: "نه گهر به کیک له ئیوه چوه ناو مزگهوتهه، با سلاو له پیغه مبهری

-
- زانای پایه برز حافظی عیراقی له تهخریجی هه دیسه کانی کیتی (إِحْيَاءُ عُلُومِ الدِّينِ) دا. بروانه: الْمُعْنَى عَنْ حَمَلِ الْأَسْفَارِ / ۲۸۹ / به ژماره: ۱۱۰۰.
  - شیخی (بُوصَيْرِي) خۆی نه م هه دیسه ی به لاواز داناره، به لآم فهرموویه تی: شیخی (ابن خُزَيْمَةَ) له سه حیح که ی خۆیدا ریوایه تی کردوه، به مهش هه دیسه که به لای نه وهه (صَحِيح) سه. بروانه: إِتْحَافُ الْخَيْرَةِ الْمَهْرَةَ / ۲ / ۳۲ / به ژماره: ۹۷۹.

خوابکات و، پاشان بلیت: (اللَّهُمَّ، افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ). جا نه گهر هاته دهره وه،
با بلیت: (اللَّهُمَّ، إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ)".

ئیمامی موسلیم نهم حه دیسه ی له صه حیه کهیدا ریوایهت کردوه، ئیمامی
(أَبُو دَاوُدَ) و (ابْنُ مَاجَهَ) و (نَسَائِي) و غهیری نه و انیش به چند رشته یه کی (صَحِيح)
ریوایه تیان کردوه. به لآم له ریوایه ته که ی ئیمامی موسلیمدا (فَلْيَسَلْ عَلَي النَّبِيِّ)
تیدا نیه و، له ریوایه تی زانایانی تر دا تییدایه تی.^(۱)

شیخی (ابْنُ السُّنِّي) له ریوایه تیکی خویدا نه مه شی بو زیاد کردوه: «وَإِذَا خَرَجَ
فَلْيَسَلْ عَلَي النَّبِيِّ - صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - وَلْيَقُلْ: اللَّهُمَّ، أَعِزَّنِي مِنَ الشَّيْطَانِ
الرَّجِيمِ». ^(۲) واته: "نه گهر هاته دهره وه، با سلاو له پیغه مبهری خوا بکات و، بلیت:
(اللَّهُمَّ، أَعِزَّنِي مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ)".

جا نهم زیاده یه (ابْنُ مَاجَهَ) ش ریوایه تی کردوه و، (ابْنُ خُرَيْمَةَ) و (ابْنُ حِبَّانَ) یش
له صه حیه کاناندا ریوایه تیان کردوه.^(۳)

بو شمان ریوایهت کراوه له هاوه لی خو شه ویست (عَبْدُ اللَّهِ) ی کوری (عَمْرُو) ی
کوری (عَاصِ) هوه (خوا له خوی و باوکی شی رازی بیت)، نه ویش له پیغه مبهری خواوه
(درودی خوی له سه ر بیت)، که هه ر کاتیک ته شریفی بر دایه ته ناو مز گه و ته وه،
ده یفه رموو: «أَعُوذُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ، وَبِوَجْهِهِ الْكَرِيمِ، وَسُلْطَانِهِ الْقَدِيمِ، مِنَ الشَّيْطَانِ
الرَّجِيمِ». جا پیغه مبهری خوا فه رموی «فَإِذَا قَالَ ذَلِكَ، قَالَ الشَّيْطَانُ: حُفِظَ مِنِّي

(۱) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۴۹۴ / به ژماره: ۷۱۳، وَسُنُّ أَبِي دَاوُدَ / ۱ / ۱۸۰ / به
ژماره: ۴۶۵، وَسُنُّ النَّسَائِيِّ / ۲ / ۵۳ / به ژماره: ۷۲۹، وَسُنُّ ابْنِ مَاجَهَ / ۱ / ۲۵۴ /
به ژماره: ۷۷۲، وَمُسْتَدْرَأُ الْإِمَامِ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ / ۳۹ / ۲۱ / به ژماره: ۲۳۶۰۷.

(۲) پروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابْنُ السُّنِّي) / ۴۴ / به ژماره: ۸۶.

(۳) پروانه: سُنُّ ابْنِ مَاجَهَ / ۱ / ۲۵۴ / به ژماره: ۷۷۳، وَصَحِيحُ ابْنِ خُرَيْمَةَ / ۱ / ۲۳۱ /
به ژماره: ۴۵۲، وَصَحِيحُ ابْنِ حِبَّانَ / ۵ / ۳۹۵ / به ژماره: ۲۰۴۷.

سَائِرِ الْيَوْمِ». واته: "نه گهر نهوهی وت، شهیتان دهلیت: باقی روزه که له من پاریزراو دهیبت".

حه دیسیکی (حَسَنَه، نِمَامی (أَبُو دَاوُد) به رستهیه کی جوان (جَيِّد) ریوایه تی کردوه. (۱)

بوشمان ریوایهت کراوه له کتیه کهی شیخی (ابْنُ السُّنِّيِّ) دا، له هاوهلی خوشه ویست (أَنَسٌ) هوه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه تی: پیغه مبهری خوا (دروودی خوای له سر بیت)، نه گهر ته شریفی بیردایه ته ناو مزگه وت هوه، ده یفه رموو: «بِسْمِ اللَّهِ، اللَّهُمَّ، صَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ». نه گهر بشهاتایه ته دهره وه، ده یفه رموو: «بِسْمِ اللَّهِ، اللَّهُمَّ، صَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ». (۲)

ههروه ها له کتیه کهی شیخی (ابْنُ السُّنِّيِّ) دا، له ریگه ی هاوهلی خوشه ویست (ابْنُ عُمَرَ) هوه هه دیسیکی مان بو ریوایهت کراوه دهره یه صه لاواتدان له سه ر پیغه مبهری خوا له کاتی چوونه ژووره وه و هاته دهره وه له مزگه وت. (۳)

بوشمان ریوایهت کراوه له کتیه کهی شیخی (ابْنُ السُّنِّيِّ) دا، له (عَبْدُ اللَّهِ) ی کوری (حَسَن) {ی کوری (حَسَن) ی کوری نِمَامی (عَلِيٍّ) هوه}، نه ویش له

---

(۱) بروانه: سُنُّ أَبِي دَاوُد / ۱ / ۱۸۰ / به ژماره: ۴۶۶.

(۲) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابْنُ السُّنِّيِّ) / ۴۵ / به ژماره: ۸۸. شیخی عهسقه لانی به لاوازی داناوه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۱ / ۲۷۸ - ۲۷۹.

(۳) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابْنُ السُّنِّيِّ) / ۴۵ - ۴۶ / به ژماره: ۸۹. عَنِ ابْنِ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ: عَلَّمَ النَّبِيُّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - إِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ أَنْ يُصَلِّيَ عَلَى النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - وَيَقُولُ: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا، وَافْتَحْ لَنَا أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ». وَإِذَا خَرَجَ صَلَّى عَلَى النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - وَيَقُولُ: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا، وَافْتَحْ لَنَا أَبْوَابَ فَضْلِكَ». شیخی عهسقه لانی فهرموویه تی: که سیک ی زور لاواز له رسته که ی دایه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۱ / ۲۷۹.

دایکيه وه { که بریتیه له: (فَاطِمَةُ) ی کچی (حُسَيْن) ی کوری ئیمامی (عَلِيّ) }،
 نهویش له نه نکیه وه { که بریتیه له: (فَاطِمَةُ) ی کچی پیغه مبهری خوا }، که
 فهرموویه تی: پیغه مبهری خوا (درودی خوی له سر بیت)، نه گهر ته شریفی بر دایه ته ناو
 مزگه و ته وه، سوپاس و ستایشی خوی ده کردو، (بِسْمِ اللَّهِ) ده کردو، ده یفه رموو:
 «اللَّهُمَّ، اغْفِرْ لِي، وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ». نه گهر ته شریفی بهینایه ته دهره وه،
 به هه مان شیوه سوپاس و ستایشی خوی ده کردو، (بِسْمِ اللَّهِ) ده کردو، ده شیفه رموو:
 «اللَّهُمَّ، اغْفِرْ لِي، وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ فَضْلِكَ».^(۱)

بو شمان ربوایه ت کراوه له کتیه که ی شیخی (ابن السنِّي) دا، له هاوه لی
 خوشه ویست (أبو أَمَامَةَ) وه (خوی لی رازی بیت)، نهویش له پیغه مبهری خوا وه (درودی
 خوی له سر بیت)، که فهرموویه تی: «إِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ مِنَ الْمَسْجِدِ،
 تَدَاعَتْ جُنُودُ إِبْلِيسَ، وَأَجْلَبَتْ، وَاجْتَمَعَتْ كَمَا تَجْتَمِعُ النَّحْلُ عَلَى يَعْسُوبِهَا! فَإِذَا قَامَ
 أَحَدُكُمْ عَلَى بَابِ الْمَسْجِدِ، فَلْيَقُلْ: "اللَّهُمَّ، إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ إِبْلِيسَ وَجُنُودِهِ! فَإِنَّهُ
 إِذَا قَالَهَا لَمْ يَضُرَّهُ».^(۲) واته: "نه گهر یه کیك له ئیوه ویستی له مزگه وت بیته
 دهره وه، سه ربازه کانی شهیتان یه کتر بانگ ده که نو کۆده بنه وه، وه کو چوون
 می شهنگ له ده وری شاههنگه که یان کۆده بنه وه. بویه نه گهر یه کیك له ئیوه گه یشته

(۱) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنِّي) / ۴۵ / به ژماره: ۸۷. نه گهر چی رسته ی نهم
 حه دیسه بچرانی تیدایه وه، (فَاطِمَةُ) ی کچی (حُسَيْن) به خزمه تی (فَاطِمَةُ) ی کچی پیغه مبهری
 خوا نه گه یشته، چونکه (فَاطِمَةُ) ی کچی پیغه مبهری خوا دوا ی جهند مانگیك له وه فاتمی
 باوکی، نهویش وه فاتمی کردوه، ته مهنی (حُسَيْن) ی کوری له وه کاته دا له خوار هه شت
 سالانه وه بوه. له گه ل نه وه شدا ئیمامی (تَرْمِذِي) و شیخی عه سقه لانی به حه دیستیکی
 (حَسَن) یان داناوه. بروانه: سُنُنُ التَّرْمِذِي / ۲ / ۱۲۸ / به ژماره: ۳۱۵، وَتَنْبِيحُ الْأَفْكَارِ / ۱ /
 ۲۸۰. هۆکاری نهم بریاره ش ده گهر یته وه بو نه وه ی، که حه دیسه که له جهند ریگه یه کی
 تره وه پالپشت کراوه.

(۲) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنِّي) / ۸۰ / به ژماره: ۱۵۵. شیخی عه سقه لانی به
 لاوازی داناوه. بروانه: تَنْبِيحُ الْأَفْكَارِ / ۱ / ۲۸۴.

دهرگای مزگهوت، با بلیت: (خوایه، من په‌نات پی ده‌گرم له شه‌یتان و سه‌بازه‌کانی)، جا که وای وت، ئیتر زبانی پی ناگه‌یه‌نن".

(یَعْسُوب) بریتیه له نیره‌ی میشه‌ه‌نگ، و تراویشه: بریتیه له پاشا‌که‌یان.

ئه‌و زیکرانه‌ی له‌ناو مزگه‌وت‌دا دم‌کرین

سونه‌ته له‌ناو مزگه‌وت‌دا زیگری خوای گه‌وره و ته‌سیحات و (لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) (الْحَمْدُ لِلَّهِ) و (اللَّهُ أَكْبَرُ) و زیکره‌کانی تر زۆر بکرین.

سونه‌تیشه زۆر قورئان بخوینریت و، سونه‌تیشه چه‌دیسی پیغه‌مه‌رو، زانستی (فقه) و، هه‌موو زانسته شه‌ریه‌کانی تری تیدا بخوینریت و بوت‌ریته‌وه.

خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿فِي بُيُوتٍ أُذِنَ اللَّهُ أَنْ تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ * رِجَالٌ...﴾ [الشُّور: ۳۶ - ۳۷]. واته: {ئه‌م نوره دره‌وشاوه له مزگه‌وت و مالا‌نی‌کدایه، که خوای گه‌وره رینگه‌ی داوه له‌رووی بیناوه به‌رزبکرینه‌وه، له‌رووی ریزیشه‌وه به‌رز رابگیرین و، ناوی خویان تیدا بپریت و، به‌یانان و ئیواران پیاوانیک ته‌سیحاتی خوای له‌ناو‌دا بکه‌ن}.

هه‌روه‌ها فه‌رموویه‌تی: ﴿وَمَنْ يُعْظَمِ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ﴾ [النَّحْج: ۳۲]. واته: {ئه‌و که‌سه‌ی شیعارو برپاره‌کانی خوای گه‌وره به‌رز رابگیریت، نیشانه‌ی ئه‌وه‌یه دل‌ی ترسی خوای تیدا‌یه}.

هه‌روه‌ها فه‌رموویه‌تی: ﴿وَمَنْ يُعْظَمِ حُرْمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ﴾ [النَّحْج: ۳۰]. واته: {ئه‌و که‌سه‌ی به‌چاوی ریزو گه‌وره‌یه‌وه ته‌ماشای سنووری برپاره‌کانی خوا بکات، ئه‌وه به‌لای خوای په‌روه‌رد‌گاره‌وه به‌باش‌ترین هه‌لو‌یست داده‌نریت بو‌ی}.

بوشمان ریوایت کراوه له هاوهلی خوشهویست (بُرَيْدَة) وه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویهتی: پیغهمبهری خوا (درودی خوای لهسر بیت) فهرموویهتی: «إِنَّمَا بُنِيَتْ الْمَسَاجِدُ لِمَا بُنِيَتْ لَهُ». واته: "مزگهوته کان تهنها بو زیگری خواو نویژ کردنو قورئان خویندنو بلاو کردنهوهی زانست و شتی لهو جوړه درووستکراون". ئیمامی موسلیم له صهحیحه کهیدا ریوایه تی کردوه.^(۱)

بوشمان ریوایت کراوه له هاوهلی خوشهویست (أَس) وه (خوای لی رازی بیت)، که پیغهمبهری خوا (درودی خوای لهسر بیت)، بهو عهربه دهشته کیه ی فهرموو، که له مزگهوتدا میزی کرد: «إِنَّ هَذِهِ الْمَسَاجِدَ لَا تَصْلُحُ لَشَيْءٍ مِنْ هَذَا الْبَوْلِ، وَلَا الْقَدَرِ، إِنَّمَا هِيَ لِذِكْرِ اللَّهِ -عَزَّ وَجَلَّ-، وَالصَّلَاةِ، وَقِرَاءَةِ الْقُرْآنِ» (أَوْ كَمَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ-). واته: "ئه مزگهوتانه بو هیچیک لهم میزو پیسیه دهست نادهن و ناگورنجین، به لکو تهنها بو زیگری خوای گهورهو، بو نویژ کردنو، بو خویندنو قورئان درووستکراون".

ئیمامی موسلیم له صهحیحه کهیدا ریوایه تی کردوه.^(۲)

باسیک؛ سهبارت به نیهتی مانهوه له ناو مزگهوتدا

ئهو کهسهی دهیهویت له مزگهوتدا دابنیشیت، سونهته نیهتی (اعْتِكَاف) و مانهوه بهینیت. چونکه بهلای ئیمهوه (اعْتِكَاف) درووسته، باوه کو بو تهنها ساتیکیش له

(۱) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۳۹۷ / ۵۶۹.

(۲) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۲۳۶ / به ژماره: ۲۸۵. شیخی عهسقهلانی فهرموویهتی:

زانای پایهبرز (أَبُو مُوسَى) (مَدِينِي) فهرموویهتی: ئهوه عهربه دهشته کیه پیی و تراوه (ذُو الْخُوَيْصِرَةِ) (يَمَانِي)، نه مهش جیاوازه له (ذُو الْخُوَيْصِرَةِ) (يَمِينِي)، که یه کیکه له سهر کردهی (خَوَارِج) به کان. پروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۱ / ۲۸۹.

مزگه وتدا بمینتیه وه. به لکو یه کیک له هاوه لآثمان فرموویه تی: (اعْتِكَاف) ی نهو کهسهش ههر دروسته، که به مزگه وتدا تیده په ریت و، تیدا نامینتیه وه. بویه سونه ته بو نهو کهسهش، که به مزگه وتدا تیده په ریت، نیه تی (اعْتِكَاف) بهینت، تاوه کو - له سره فرمایشتی نهو زانایه - فزلو خهیری (اعْتِكَاف) دهست بکه ویت. جالهم حالته دا باشتر وهایه بو ساتیکی کهمیش بیت له مزگه وته که دا بوهستیت و، نهو جا پروات.

سونه تیشه بو نهو کهسهی له مزگه وتدا دانسته، که ههر فرمان به چاکه به کی بو هاته پیتش بیکات و، هدر نه هی له خراپه به کیشی بو هاته پیتش بیکات. نه مهش نه گهرچی مرؤفی موسولمان له دهره وهی مزگه وتیشدا فرمانی پی کراوه، به لام نه ونده هیه، که له مزگه وتدا زیاتر ده بیت بیانکات، نهویش له پیناو پاراستن و به گوره دانان و حورمدهت و ریژی مزگه وته که.

هه ندیک له هاوه لآثمان فرموویانه: نهو کهسهی به چینه ناو مزگه وته وه، به هوئی بی دهستنوژی وه، یان به هوئی مهشغولیه وه، یان به ههر هو کاریکی تری له م جوړه وه نه توانیت نویژی (تَحِيَّةُ الْمَسْجِدِ) ی تیدا بکات، سونه ته چوار (٤) جار بلیت: (سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ). چونکه یه کیک له زانایانی (سَلَف) فرمایشتیکی له م جوړه ی هیه و، فرمایشته که شی خراپه به کی تیدا نیه. ^(١)

(١) په ننگه نهو زانایه ی نیمامی نه وه وی فرمایشته که ی هیناوه بریتی بیت له نیمامی (عَزَّالِي)، چونکه نهو له کینی (احیاء) دا وای فرموه، نه گهرچی له ریژی زانایانی (سَلَف) یشدا حسیب ناکریت، چونکه له کورتایی سده ی چواره م و سهره تایی سده ی پینجه می کو چیدا ژباوه !!! به لام ده کریت نیمه بو پشتگیری کردن له م فرمایشته بلیت:

- له فرمایشتی پیغمبهری خوادا هاتوه، که کردنی نهو زیکره - به بی ژماره به کی دیاریکراو - له ناو مزگه وتدا سونه ته. وه کو هاوه لی خوزه ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) فرموویه تی: پیغمبهری خوا فرمووی: (نه گهر به لای باخچه کانی به هشتدا تیه رین، لادهن و خوتانی لی تیرکهن) منیش عه رزم کرد: (قوربان، باخچه کانی به هشت

نیکاری کردن و دعا کردن نه و کسهی، که نه او مزگه وتدا بانگه واز

دمکات بو دوزینه وهی شتیکی ونبو، یان کرین و فروشتن دمکات

بو مان ریوایت کراوه له سه حیجی موسلیمدا، له هاوه لی خوشه ویست (أبو هريرة) وه (خوای لی رازی بیت)، که فه رمویه تی: پیغه مبه ری خوا (درودی خوای له سه ر بیت) فه رمویه تی: «مَنْ سَمِعَ رَجُلًا يَتَشَدُّ ضَالَّةً فِي الْمَسْجِدِ، فَلْيُقِلْ: "لَا رَدَّهَا اللَّهُ عَلَيْكَ"، فَإِنَّ الْمَسَاجِدَ لَمْ تُبْنَ لِهَذَا».^(۱) واته: "نه و کسه ی گوتی لیوو یاویتک له مزگه وتدا بانگه وازی ده کرد بو دوزینه وهی شتیکی ونبو، با بلیت: (خوا بو تی نه گه ریئته وه)، چونکه مزگه وت بو نه مه دروست نه کراوه".

ههروه ها بو مان ریوایت کراوه له سه حیجی موسلیمدا، له هاوه لی خوشه ویست (بُرَيْدَةَ) وه (خوای لی رازی بیت)، که یاویتک بانگه وازی ده کرد له مزگه وتداو، ده یوت: "کی خوشه زه سوره که ی منی دوزینه وه، با ناگادارم بکاته وه؟"

کامانه ن؟) نه ویش فه رموی: (مزگه وته کانه). منیش عه رزم کرد: (نه ی لادانو خو تیر کردن چون ده بیت؟) نه ویش فه رموی: به وه ده بیت بلیت: (سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ). نیمامی (ترمذی) فه رمویه تی: حه دیسیکی (حَسَنَی (غَرِيبَ) وه، نیمامی (مُنْذِرِي) ش فه رمویه تی: رسته که ی (حَسَنَ) هه بروانه: سُنَنُ التِّرْمِذِي / ۵ / ۵۳۲ / به ژماره: ۳۵۰۹، وَالتَّرْغِيبُ وَالتَّرْهِيْبُ / ۲ / ۲۸۴ / به ژماره: ۲۴۱۷.

• ههروه ها زانای پایه به رزه ی شوینکه وتوان (جَابِرِي) ی کوری (زید) یش فه رمویه تی: نه گه ر جوویته ناو مزگه وته وه، نوژی تیدا بکه. خو نه گه ر نوژی تیدا نه کرد، زیگری خوای تیدا بکه، وه کو نه وه وه هایه، که نوژی تیدا کردیت. بروانه: شَرْحُ صَاحِبِ الْبُخَارِي لِابْنِ بَطَّالٍ (تَحْقِيقُ: أَبُو تَمِيمٍ يَاسِرُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ) / ۲ / ۹۴، وَالاسْتِذْكَارُ الْجَامِعُ لِمَدَاهِبِ فَقَهَاءِ الْأَمْصَارِ (ابْنُ عَبْدِ الْبَرِّ) / ۲ / ۳۰۵، وَمِرْقَاةُ الْمَفَاتِيحِ / ۲ / ۵۹۷.

(۱) بروانه: صَاحِبُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۳۹۷ / به ژماره: ۵۶۸.

پتغه مبهری خوایش (درودی خوی له سر بیت)، فه رموی: «لَا وَجَدْتُ، إِنَّمَا بُنِيَتْ
الْمَسَاجِدُ لِمَا بُنِيَتْ لَهُ». (۱) واته: "دهك نهیدوزیته وه، چونکه مزگه وته کان بو زیکرو
نویژ کردن و قورئان خویندن و خواپهرستی و دینداری دروست کراون".

بوئشان ریوایت کراوه له کوتای (کِتَابُ الْبُيُوعِ) ی کتیه که ی نیمامی
(تَرْمِذِي) دا، له هاوه لی خۆشه ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوی لی رازی بیت)، که
پتغه مبهری خوا (درودی خوی له سر بیت) فه رمویته ی: «إِذَا رَأَيْتُمْ مَنْ يَبِيعُ أَوْ يَتَّاعُ فِي
الْمَسْجِدِ، فَقُولُوا: "لَا أَرِيحَ اللَّهُ تِجَارَتَكَ!" وَإِذَا رَأَيْتُمْ مَنْ يَنْشُدُ فِيهِ ضَالَّةً، فَقُولُوا: "لَا
رَدَّ اللَّهُ عَلَيْكَ"». واته: "نه گهر که سیکتان بینی له مزگه و تدا شتی ده فروشت، یان
شت ده کری، پی بلین: (خوا قازانج نه خاته بازارگانیه که ته وه). نه گهر که سیکیشتان
بینی، بانگه وازی ده کرد بو دوزینه وه ی شتیکی ونبوو، پی بلین: (خوا بو تی
نه گهر پتیته وه)".

نیمامی (تَرْمِذِي) فه رمویته ی: حه دیسیکی (حَسَن) ه. (۲)

---

(۱) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۳۹۷ / به ژماره: ۵۶۹.

(۲) پروانه: سُنُنُ التَّرْمِذِي / ۳ / ۶۱۰ / به ژماره: ۱۳۲۱.

**دوعا کردن له و که سدی، له مزگه و تدا شیعریک ده لیت، که نه ستایشی
 ناینی پیروزی نیسلامی تیدایه و، نه باسی دنیانه ویستی و، نه باسی
 هه لنان له سه ر په وشته به رزمکان و، نه شتی له و جوړه**

بۆمان ریوایهت کراوه له کتیبه کهی شیخی (ابن السنّی) دا، له هاره لّی
 خو شه ویست (توبان) هوه^(۱) (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه تی: پیغه مبهری خوا
 (دروودی خوای له سه ر بیت) فهرموویه تی: «مَنْ رَأَيْتُمُوهُ يَنْشُدُ شِعْرًا فِي الْمَسْجِدِ، فَقُولُوا
 لَهُ: "فَضَّ اللَّهُ فَالِكُ!" ثَلَاثَ مَرَّاتٍ». ^(۲) واته: "هه ر که سیکتان بینی له مزگه و تدا
 شیعی دهوت، سی جار پی بلین: (خوا ده و ددانت بشکییت)".

(۱) نه م (توبان) ه پی دهوتریت (توبان) ی (انصاری) ی و، باپره ی (محمّد) ی کوری
 (عبد الرحمن) ی کوری (توبان) ه و، جیاوازه له و (توبان) ه به ناوبانگه ی، که خزمه تکارو
 کو یله ی نازاد کراوی پیغه مبهری خوا بو ه و، پی دهوتریت (توبان) موالی رسول الله. پروانه:
 الإصابَة فِي تَمْيِيزِ الصَّحَابَةِ / ۱ / ۵۲۷ - ۵۲۸ / به ههردو ژماره: ۹۶۹ - ۹۷۰.

به لام من زور سهیره به لامه وه، که شیخی (ابن علان) فهرموویه تی: نه م (توبان) ه بریتیه
 له خزمه تکارو کو یله نازاد کراوه که ی پیغه مبهری خوا!!! چونکه نه و له کتیبه که ی خویدا
 زور پستی به فهرماشتی شیخی عهسقه لانی به ستوه و، شیخی عهسقه لانی به راشکاوی
 فهرموویه تی: نه م (توبان) ه خزمه تکاره که ی پیغه مبهری خوا نه. پروانه: تَتَايُجُ الْاَفْكَارُ / ۱ /
 ۲۹۷، وَالْفُتُوْحَاتُ الرَّبَّائِيَّةُ / ۲ / ۶۹.

(۲) پروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۸۷ - ۸۸ / به ژماره: ۱۵۳. له راستیدا نه م
 هه دیسه بۆ به لگه ی نه م باسه ناشیت، چونکه زور لاوازه و، باسه کهش جزره ته ففصیلیکی
 ده ویت:

- له چهن دین هه دیسی سه حیجدا هاتوه، که هاره لّی خو شه ویست (حسن) ی کوری
 (تابت) له مزگه و تدا شیعی فهرموه.
- له هه دیسی (حسن) ی شیدا هاتوه، که پیغه مبهری خوا نه ی کرده له وتی شیعر له
 مزگه و تدا.

جا زانایان بۆ یه که خسته وه ی نه م هه دیسانه چهن د فهرماشتیکان هه یه:

باسی فہرزل و گہوریی (بانگ)

بۆمان ریوایەت کراوە لە ھاوھەلی خوۆشەویست (أبو هُرَيْرَةَ) وە (خوای لی رازی بیت)،
 کە فەر موویەتی: پیغەمبەری خوا (درودی خوای لەسەر بیت) فەر موویەتی: «لَوْ يَعْلَمُ
 النَّاسُ مَا فِي التَّدَاءِ وَالصَّفِّ الْأَوَّلِ، ثُمَّ لَمْ يَجِدُوا إِلَّا أَنْ يَسْتَهْمُوا عَلَيْهِ، لَأَسْتَهَمُوا».
 واتە: "ئەگەر خەڵکی بیانزانیایە چی پاداشت و خەیرێک لە بانگدان و لە ریزی
 یە کەمی نوێژدا ھەیە، هیچ چارەبە کیشیان نەبوو بێجگە لەوێ تیر و پشکیان
 لەسەر بکەن، ئەوا تیر و پشکیان لەسەر دەکردن".

نیمامی بوخاری و موسلیم لە ھەردوو صحیحە کەیاندا ریوایەتیان کردووە.^(۱)

• ھەندیکیان فەر موویانە: نەھی کردنە کە ی پیغەمبەری خوا بۆ ئەوێ، کە ناپەسەندەو
 باش نیە لە مزگەوتدا شیعەر بوتریت، و، رینگە پێدانە کەشی بۆ ئەوێ، کە بزانیت ئەو
 کارە کارێکی دروستە.

• ھەندیکیشیان فەر موویانە: نەھیە کە ی پیغەمبەری خوا لەو جۆرە شیعرانە، کە قسە
 خراپ و ناشرین و زیانبەخشیان تێدا یە بۆ موسولمانان، و، رینگە پێدانە کەشی بۆ ئەو
 شیعرانە، کە وەسف و ستایشی پیغەمبەری خوا یان شتیکی لەو جۆرە ی تێدا یە.
 بێجگە لەمانەش ئەگەر کە سێک کردبووی بە عادەت، و، بەزۆری لە مزگەوتدا شیعری
 دەوت، ئەو ھەر بەری نەھیە کە دە کەوت، ئەگەر ھەر جار جارێک بوو، ئەو
 دروستەو هیچ خراپە یە کێ تێدا نیە. بروانە: الْمَجْمُوعُ شَرْحُ الْمَهَذَّبِ / ۲ / ۱۷۷،
 وَتَأْيِجُ الْأَفْكَارِ / ۱ / ۲۹۷ - ۳۰۱، وَمِرْقَاةُ الْمَفَاتِيحِ / ۲ / ۶۱۵.

منیش دەلیم: شیعەر ھەر وە کە قسە ی عادەتی وەھایە، چاکێ ھەیە، خراپیشی ھەیە. جا
 وە کە چۆن ناییت لە مزگەوتدا قسە ی خراپ بکرت، ھەر و ناییت شیعری خراپیشی تێدا
 بوتریت. بەلام ئەگەر شیعەر کە باش بوو لەرووی واتا و ناوەرۆک و مەبەستەو، ئەو ھێچ
 خراپە یە کێ تێدا نیە. خواش لە ھەموو کەس زانا ترە.

(۱) بروانە: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۲۲۲ / بە ژمارە: ۵۹۰، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۳۲۵ / بە
 ژمارە: ۴۳۷.

له هاوه‌لی خوْشه‌ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) شه‌وه هاتوه (خوای لی رازی بیت)، که پیغه‌مبهری خوا (درودی خوای له‌سر بیت) فهرموویه‌تی: «إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ أَذْبَرَ الشَّيْطَانُ، وَلَهُ ضُرَاطٌ، حَتَّى لَا يَسْمَعَ التَّأْذِينَ». واته: "ته‌گهر بانگ‌درا بو نویتز، شه‌یتان پشت هه‌لده‌کات و، تر لی‌ده‌دات، بو‌ته‌وه‌ی گوئی له بانگه‌که نه‌بیّت".

ئیمامی بوخاری و موسلیم ریوایه‌تیاں کردوه.^(۱)

له هاوه‌لی خوْشه‌ویست (مُعَاوِيَةَ) شه‌وه هاتوه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه‌تی: له پیغه‌مبهری خوام بیستوه (درودی خوای له‌سر بیت)، که فهرموویه‌تی: «الْمُؤَدِّونَ أَطْوَلُ النَّاسِ أَعْنَاقًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ». واته: "له رۆژی قیامه‌تدا بانگ‌خویننه‌کان ملو گهردنیاں له هه‌موو کهس به‌رزتره".

ئیمامی موسلیم ریوایه‌تی کردوه.^(۲)

له هاوه‌لی خوْشه‌ویست (أَبُو سَعِيدٍ) (خُدْرِي) شه‌وه هاتوه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه‌تی: له پیغه‌مبهری خوام بیستوه (درودی خوای له‌سر بیت)، که فهرموویه‌تی: «لَا يَسْمَعُ مَدَى صَوْتِ الْمُؤَدِّنِ جِنَّ وَلَا إِنْسٍ وَلَا شَيْءٍ، إِلَّا شَهِدَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ». واته: "ته‌وه‌ی گوئی له ده‌نگی بانگ‌خوین ده‌بیّت، ئیتر جنۆکه بیّت یان ناده‌میزاد یان ههر شتیکی تر، له رۆژی قیامه‌تدا شایه‌تی بو‌ده‌دات".

ئیمامی بوخاری ریوایه‌تی کردوه.^(۳)

حه‌دیه‌سه‌کانیش له‌باره‌ی فه‌زلتو گه‌وره‌یی بانگه‌وه زۆرن.

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۲۲۰ / به ژماره: ۵۸۳، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۲۹۱ / به ژماره: ۳۸۹.

(۲) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۲۹۰ / به ژماره: ۳۸۷.

(۳) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۲۲۱ / به ژماره: ۵۸۴.

جا سه بارهت به (تَرْجِيع) و (تَثْوِيب) یش چند حدیسیکی مه شهوور هاتون. (۱)

بشزانه نه گهر بانگخوین (تَرْجِيع) و (تَثْوِيب) ی نه کرد، بانگه که ی ههر درووسته، به لآم وازی له کاریک هیناوه، که باشتر وابوو بیکات.

بانگدانی مندالی نه فامو، ئافرهت و، کافریش درووست نیه. به لآم بانگدانی منالی فامدار درووسته.

جا نه گهر که سیک ی کافر بانگی داو، شایه تومانه که ی به دهم هینا، ئه وه به لای بوچوونی درووسته وه به موسولمان داده نریت. به لآم هندیک له هاوه لآنمان فره موویانه: به موسولمان دانانریت. ناکز کیش له وه دا نیه، که بانگه که ی درووست نیه، چونکه سه ره تای بانگه که له پیش ئه وه وه بو، که حوکی موسولمانبوونی بو بدریت.

(۱) نیمای نه وه ی له کتیبی (المجموع) دا فره موویه تی:

- سه بارهت به و حدیسه ی هاوه لی خو شه ویت (أَبُو مَحْدُوْرَة)، که ده باره ی (تَرْجِيع) هاتوه، ئه وه حدیسیکی (صَحِيْح) ه، نیمای موسلیم ریوایه تی کرده. به لآم ئه وه ننده هدیبه که له ریوایه ته که ی نیمای موسلیمدا ته نها دوو جار له سه رتای بانگه که وه (اللّٰهُ اَكْبَرُ) ی تیدایه. له ریوایه تی نیمای (أَبُو ذَاوُد) و (نَسَائِي) و غیری نه وانیشدا چوار جار (اللّٰهُ اَكْبَرُ) ی تیدایه و، رشته که شی (صَحِيْح) ه، نیمای (بِرْمَلْدِي) ش فره موویه تی: حدیسیکی (صَحِيْح) ه.

- سه بارهت به و حدیسه ی هاوه لی خو شه ویت (أَبُو مَحْدُوْرَة)، که ده باره ی (تَثْوِيب) هاتوه، ئه وه نیمای (أَبُو ذَاوُد) و غیری نه ویش به رشته به کی جوان (جَيِّد) ریوایه تیان کرده. ههروه ها له هاوه لی خو شه ویت (أَنَس) یشه وه هاتوه، که فره موویه تی: سونهت وه هایه نه گهر بانگخوین له بانگی به یانیدا وتی: (حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ)، ئیر بلیت: (الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ، الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ، اللّٰهُ اَكْبَرُ، اللّٰهُ اَكْبَرُ، لَا اِلَهَ اِلَّا اللّٰهُ). نیمای (اَبْنُ خَزِيْمَةَ) له سه حیحه که یداو نیمای (دَارَقُطْنِي) و (بِيَهَقِي) ش ریوایه تیان کرده و، نیمای (بِيَهَقِي) فره موویه تی: رشته که ی (صَحِيْح) ه. بروانه: المجموع شرح المهذب / ۳ /

جا هدر لهم باسه‌دا چهن‌دین لقه‌باسی تریش ههن، که له کتیبه فیه‌کاندا باس
کراونو، نیره جینگه‌ی هینانیا نیه.

باسی شیوازی قامه‌ت کردن

مه‌زه‌بی دروست و هه‌ل‌ب‌ژ‌یر‌دراو، قامه‌ت کردن که چهن‌د هه‌د‌یس‌ی‌کی
(صَحیح) ی له‌بار‌وه هاتوه، نه‌وه‌یه، که قامه‌ت یانزه رسته‌یه:

۱. اللهُ أَكْبَرُ.

۲. اللهُ أَكْبَرُ.

۳. أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ.

۴. أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ.

۵. حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ.

۶. حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ.

۷. قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ.

۸. قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ.

۹. اللهُ أَكْبَرُ.

۱۰. اللهُ أَكْبَرُ.

۱۱. لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ.

چەند باسیک لەسەر ھەندیک بیریاری شەرحی لەبارەى بانگدان و قامەت کردنەوه

باسی یەكەم: حوكمی شەرح لەبارەى بانگدان و قامەت كردنەوه

بزانە، كە بەلای ئیمەوه، لەسەر مەزھەبی درووستی ھەلبژێردراو بانگدان و قامەت كردن ھەردووکیان سونەتن، ئیتر بانگی جومعه بیټ، یان بانگی رۆژیکی تر.

ھەندیکیش لە ھاوھەڵمان فەرموویانە: ھەردووکیان (فَرَض) ی (كِفَايَة) ن.

ھەندیکیشیان فەرموویانە: ھەردووکیان تەنھا لە رۆژی جومعهدا (فَرَض) ی (كِفَايَة) ن، نەك لە رۆژەکانی تردا.

جا ئەگەر بڵیین: (فَرَض) ی (كِفَايَة) ن، ئیتر ئەگەر خەلكی شارێك یان گەرەكێك وازیان لێ ھێنان و نەیان كردن، (لەلایەن دەسەلاتەوه) شەریان لەگەڵدا دەكریت. خو ئەگەر بڵیین: سونەتن، ئیتر شەریان لەگەڵدا ناکریت، لەسەر مەزھەبی درووستی ھەلبژێردراو، وەكو چۆن لەسەر سونەتی نوێژی نیوھەرۆ و سونەتەکانی تردا شەریان لەگەڵدا ناکریت.

ھەندیکیش لە ھاوھەڵمان فەرموویانە: لەم حالەتەشدا ھەر شەریان لەگەڵدا دەكریت. چونكە ھەردووکیان نیشانە و دروشمی دیار و ئاشکرای ناینەكەمانن.

باسی دوم: هه ندىك ئادابى بانگدان و قامهت كردن

سونه ته بانگ به له سه رخۆيى و به دهنگى بهرز بخوئىرئىت و، قامهتئىش به خيئرايى و به دهنگيئىكى نزمئ له بانگ بخوئىرئىت.

سونه تئىشه بانگخوئىن كه سئىكى دهنگخۆشى متمانه دارى ئه مئىنى شارهزا به كاتى خو به خش بيئ.

سونه تئىشه به راوه ستانه وه و، به دهستئوئژه وه و، له جيئگه يه كى بهرزدا و، رپو به قئيله بانگ بدات و قامهتئىش بكات. خو ئه گهر پشئى كردبوه قئيله، يان دانئىشتبو و، يان راکشابوو، يان بيئ دهستئوئژه بو و، يان لهش گران بو و، ئهوا بانگه كه ي درو وسته، به لآم ناپه سه نده و، ناپه سه ندىه كهش بو كه سى لهش گران توند تره وهك له كه سى بيئ دهستئوئژه و، ناپه سه ندى قامهت كردنئىش توند تره له ناپه سه ندى بانگدان.

باسى سئيه م: بانگدان ته نها بوئوئژه فه رزه كانه

بانگدان ته نها بوئوئژه فه رزه كه ي به يانى و نيوه رپوو عه سرو مه غريب و عئشايه، ئيئر نوئژى حازر، يان له دهستچوو، له مآلدا بيئ، يان له سه فه ردا، خوئى به ته نها نوئژه بكات، يان به جه ماعهت.

جا ئه گهر له ناو كو مەلئىكدا يه كيئكيان بانگى دا، ئيئر بوئوئوانى تر به سه.

ئه گهر كه سئىكئىش چهنه نوئژيئىكى له دهستچووئى له يهك كاتدا ده گئيرايه وه، ئهوا با ته نها بوئوئژى يه كه مئان بانگ بدات. به لآم قامهت بو هه موويان بكات. ئه گهر دوو نوئژئىشى به يه كه وه كوئردوه وه، ئهوا با ته نها بوئوئژه كه مئه كه يان بانگ بدات و، بو ههردوو كئىشيان قامهت بكات.

سه‌بارەت بە نوێژەکانی تریش - واتە: بیجگە لە نوێژە فەرزەکان - ناکۆکی
لەو ۱۵ نە، کە هیچکامیان بانگیان بۆ نادریت.

پاشان هەندیک لەم نوێژانە - وەکو نوێژی جەژنەکان و، نوێژی خۆر گیران و
مانگ گیران و، نوێژە بارانە - ئەگەر بە جەماعەت کران، سونەتە بوتریت: (الصَّلَاةُ
جَامِعَةً). هەندیکیشیان - وەکو سونەتەکانی نوێژە فەرزەکان و، سونەتە رەهاکان -
سونەت نە ئەوەیان بۆ بوتریت. هەندیکیشیان - وەکو نوێژی تەراویح و، نوێژی
جەنازە - ناکۆکیان لەسەرە، جا راستترین بۆچوون لەسەر ئەوەیە، کە (الصَّلَاةُ
جَامِعَةً) بۆ نوێژی تەراویح دەوتریت و، بۆ نوێژی جەنازە ناوتریت.

باسی چوارەم: کاتی بانگدان و قامەت کردن

قامەت کردن تەنها لە کاتی خۆیدا درووستە، کە دەویستریت دەست بکریت بە
نوێژ.

بانگدانیش تەنها لە کاتی هاتنی نوێژە کەدا درووستە، تەنها نوێژی بەیانی نەبیت،
کە درووستە بەر لە هاتنی کاتە کە ی بانگ بدریت.

جا زانایان رای جیاوازیان هەیه سه‌بارەت بەو کاتە، کە درووستە بانگی بەیانی
تێدا بدریت:

- راستترین بۆچوون لەسەر ئەوەیە، کە: لەدوای نیوێ شەو و دەرووستە.
- وتراویشە: لە کاتی بەرەبەیاندا درووستە.
- وتراویشە: لە تەواوی شەودا درووستە، کە ئەم بۆچوونەیان هیچ نە.
- وتراویشە: دواى تێپەڕینی دووسێه کی شەو درووستە.

بەلام بۆچوونی هەلبژێردراو ئەوەی یە کەمیانه.

باسی پینجهم: بانگدان و قامهت کردنی نافرته و کهسی نیره مووک

نافرته و کهسی نیره مووک سهرلیده رنه چوو^(۱) بویان ههیه قامهت بکن. به لام بویان نیه بانگ بدن. چونکه نه هیان لی کراره دهنگ بهرز بکنه وه.

نه وهی نه کاتی بیستی بانگو و قامهتدا دهوتریت

سونه ته نه وه کهسه ی گوتی له بانگخوین و قامهت کهر ده بیت، نه وهی نه وان دهیلین، نه ویش بیلیته وه، ته نها نه وه نه بیت، که نه وان ده لین: (حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ). سونه ته کهسی بیسر له دوا ی هه ریه که له م دوو رسته وه بلیت: (لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ).

ههروه ها له دوا ی (الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ) یشه وه سونه ته بلیت: (صَدَقَتْ وَبَرَّرَتْ). و تراویشه: سونه ته بلیت: (صَدَقَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -، الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ).^(۱)

---

(۱) نیره مووک دوو جووری ههیه:

- یه که میان، که مه شهو رترینیانه: نه وهیه که نه ندای زاورتی نیرنه و میننه شی ههیه.
- دوه میشان نه وهیه که ته نها کونیک ی ههیه، له نه ندای زاورتی هیچ کامیان ناچیت و، له ویره میز ده کات. جا نه مه ی دوه میان پی دهوتریت: نیره مووک سهرلیده رنه چوو. بروانه: الْمَجْمُوعُ شَرْحُ الْمُهَذَّبِ / ۲ / ۴۶ - ۴۷.

ههروهه ها له دواى وتنى ههردوو رستهى (قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ) يشهوه سونهته بليت: (أَقَامَهَا اللَّهُ وَأَدَامَهَا).^(۲)

ههروهه ها دواى نهوهى كهسى بانگدهر وتى: (أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ)، سونهته نهویش بليت: (وَأَنَا أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ). پاشان بليت: (رَضِيْتُ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا).

جا نه گهر بهشوين بانگخوينه كه دا هه موو رسته كانى بانگه كهى وتهوه، ئيتر با صهلات و سهلام بدات له سههري بيغه مبهري خوا (دروودى خواى له سههري بيت)، پاشان بليت: (اللَّهُمَّ، رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ، وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ، آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ، وَأَبْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتُهُ). واته: (خوايه، نهى پهروه ردگارى نهه دهعهوت و بانگه شه تيرو ته واوهو، نهه نويزه پايه داره دابه سههراوه، ههردوو پايهى بهرزي (وَسِيلَةَ) و (فَضِيلَةَ) بيه خشه به ههزه تهى (مُحَمَّدٌ) و، بيگه يه نه ره نهو باره گاو جيگه په سهه نندو بهرزيه ي كه خوت به ليتت پيداوه).

پاشان چى شتيكى دنيا يان دواړوژى دهويت، با بوى پياړيته وه و داواى بكات.

بو مان رپوايهت كراوه له هاوه لى خو شه ويست (أَبُو سَعِيدٍ) (خُدْرِي) هوه (خواى لى رازى بيت)، كه فهرموويه تى: بيغه مبهري خوا (دروودى خواى له سههري بيت) فهرموويه تى: «إِذَا سَمِعْتُمُ النَّدَاءَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ الْمُؤَدَّنُ». واته: "نه گهر گويتان له بانگه وه بوو، بانگخوينه كه چى وت ئيوهش وه كو نهو بيلينه وه".

ئيمامى بوخارى و موسليم له ههردوو صهحيحه كه ياندا رپوايه تيان كرده.^(۱)

---

(۱) نهه دوو زيكره نه گهر چى له پرووى ماناوه ته واون، به لام هيجكاميان له هه ديسدا نه هاتون. بروانه: كَشْفُ الْخَفَاءِ وَمُرْبُلُ الْأَلْبَاسِ عَمَّا اشْتَهَرَ مِنَ الْأَحَادِيثِ عَلَى أَلْسِنَةِ النَّاسِ (إِسْمَاعِيلُ الْعَجْلُونِيُّ) / ۲ / ۲۳ - ۲۴ / به زماره: ۱۵۹۲.

(۲) نهه زيكره له هه ديسينكى لاوازا هاتوه، وه كو دواتر ئيمامى نهوهوى دهيهيتت.

له هاوه لی خو شه ویست (عَبْدُ اللَّهِ) ی کوری (عَمْرُو) ی کوری (عَاص) یشه وه هاتوه (خوا له خۆی و باو کیشی رازی بیت)، که گوئی له پیغه مبهری خوا بوه (درودی خوی له سر بیت)، که ده یفه رموو: «إِذَا سَمِعْتُمُ الْمُؤَذِّنَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ، ثُمَّ صَلُّوا عَلَيَّ، فَإِنَّهُ مَنْ صَلَّى عَلَيَّ صَلَاةً، صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ بِهَا عَشْرًا، ثُمَّ سَأَلُوا اللَّهَ لِيَ الْوَسِيلَةَ، فَإِنَّهَا مَنْزِلَةٌ فِي الْجَنَّةِ، لَا تَبْغِي إِلَّا لِعَبْدٍ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ، وَأَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَنَا هُوَ، فَمَنْ سَأَلَ لِي الْوَسِيلَةَ، حَلَّتْ لَهُ الشَّفَاعَةُ». واته: "ته گهر گویتان له بانگ خوینه وه بوو، نه و چی ده لیت ئیوه ش بیلینه وه، پاشان سه لوات له سر من بدهن^(۲)، چونکه نه و که سه ی سه لواتیک له سر من بدات، خوی گه وره به و سه لواته ده ره همه تی به سه ردا ده بارینیت. نه و جا داوای پایه ی به رزی (وَسِيلَةَ) م له خوی گه وره بو بکه ن، که نه ویش پایه و جیگه یه که له به هه شتدا، ته نها بو بنده یه که له بنده کانی خوا دانراوه،

---

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۲۲۱ / به ژماره: ۵۸۶، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۲۸۸ / به ژماره: ۳۸۳.

(۲) نه م هه دیسه به لگه ی راشکاوانه و حاشاه لنه گره له سر نه وه ی، که سه لواتدان له دوای بانگ سونه ته. جا نایا به دهنگی به رز بدریت یان نا، نه وه قسه یه کی تره. خو نه گهر موسولمانان به تیکرا کار به م فه رمایشته بکه ن، نه و نه گهر به دهنگی به رزیش نه دریت هه ر ده ییت. به لام نه گهر زۆربه یان ناگایان لئی نه بوو، یان له بیر یان نه بوو، نه و ناگومانی تیدا نیه، که بو ناگادار کردنه وه یان و به بیر هیتانه وه یان به دهنگی به رز بکریت باشه، وه کو له زۆربه ی مزگه وته کانی ولاتی خو ماندا ده کریت.

نه مه ش شتیك نیه، که مامۆستایان و زانایانی ئاینی کوردستانی خو مان دایانه ییت، به لکو وه کو نیمامی سه خوی فه رموویه تی: له سه رده می پشه وای ناودار (صَلَاحُ الدِّينِ) ی (أَبُو بَيْرَةَ) سه وه داهیتراوه، وه کو نه ویش فه رموویه تی: داهیتراویکی باش و چاکه. بروانه: الْقَوْلُ الْبَدِيعُ فِي الصَّلَاةِ عَلَى الْحَبِيبِ الشَّفِيعِ / ۳۷۷.

هه روه ها شیخی (أَبْنُ عَلَانَ) یش فه رمایشتیکی شیخی (أَبْنُ حَجَرَ) ی (هَيْمِي) هیتاوه، که فه رموویه تی: مامۆستا که مان - که بریتیه له زانای پایه به رز قاضی (زَكَرِيَّا) ی (أَنْصَارِي) - و غه یری نه ویش فه توایان داوه، که سه لواتدان له دوای بانگ به دهنگی به رز کاریکی باشه. بروانه: الْفُتُوْحَاتُ الرَّبَّانِيَّةُ / ۲ / ۱۱۳.

منیش هیوام وایه که نهو بهندهیه بم. جا نهو کهسهی داوای (وَسِيلَةَ) م بۆ بکات، شه فاعهت و تکای منی بۆ مسوگهر ده بیت".

نیمامی موسلیم له سه حیحجه کهیدا ریوایه تی کردوه.^(۱)

له نیمامی (عَمَر) ی کوری (خَطَّاب) یشه وه هاتره (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه تی: پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سر بیت) فهرموویه تی: «إِذَا قَالَ الْمُؤَدَّنُ: اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ. فَقَالَ أَحَدُكُمْ: اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ. ثُمَّ قَالَ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. قَالَ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. ثُمَّ قَالَ: أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ. قَالَ: أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ. ثُمَّ قَالَ: حَتَّى عَلَى الصَّلَاةِ. قَالَ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ. ثُمَّ قَالَ: حَتَّى عَلَى الْفَلَاحِ. قَالَ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ. ثُمَّ قَالَ: اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ. قَالَ: اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ. ثُمَّ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، مِنْ قَلْبِهِ، دَخَلَ الْجَنَّةَ». واته: "نه گهر بانگخوین وتی: (اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ) و، یه کیکیش له ئیوه وتی: (اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ)، نهوجا بانگخوینه که وتی: (أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) و، نهویش وتی: (أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ)، پاشان بانگخوینه که وتی: (أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ) و، نهویش وتی: (أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ)، نهوجا بانگخوینه که وتی: (حَتَّى عَلَى الصَّلَاةِ) و، نهویش وتی: (لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ)، پاشان بانگخوینه که وتی: (حَتَّى عَلَى الْفَلَاحِ) و، نهویش وتی: (لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ)، نهوجا بانگخوینه که وتی: (اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ) و، نهویش وتی: (اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ)، پاشان بانگخوینه که وتی: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) و، نهویش له باوه ریکی تهوای ناو دلیه وه وتی: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ)، نهو کهسه ده چیته بهه شته وه".

نیمامی موسلیم له سه حیحجه کهیدا ریوایه تی کردوه.^(۲)

(۱) بیروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۲۸۸ / ۳۸۴.

(۲) بیروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۲۸۹ / ۳۸۵.

له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (سعد) ی کوری (أَبِي وَقَاصٍ) یشه‌وه هاتوه (خرای لی رازی بیت)، نه‌ویش له پیغه‌مبهری خواوه (درودی خرای له‌سر بیت)، که فه‌رموویه‌تی: «مَنْ قَالَ حِينَ يَسْمَعُ الْمُؤَذِّنَ: "أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، رَضِيْتُ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا" غُفِرَ لَهُ ذَنْبُهُ». واته: "نه‌و که‌سه‌ی له‌و کاته‌دا گوتی له بانگ‌خوین ده‌بیت، بلیت: (شایه‌تی ده‌دهم، که هیچ په‌رس‌زاویکی راسته‌قینه نیه بیجگه له خرای تا‌ک و بی‌هاوتاو، شایه‌تیش ده‌دهم، که (مُحَمَّد) به‌نده‌و پیغه‌مبهری نه‌وه‌و، رازیشم که خوا په‌روه‌ردگارم بیت‌و، (مُحَمَّد) یش پیغه‌مبهرم بیت‌و، ئیسلامیش ئاینم بیت)، خرای گه‌وره له تاوانه‌کانی خو‌ش ده‌بیت".

له ریوایه‌تیک‌ی تر‌دا هاتوه: «مَنْ قَالَ حِينَ يَسْمَعُ الْمُؤَذِّنَ: وَأَنَا أَشْهَدُ». ئیمامی موس‌لیم له سه‌حیحه که‌یدا ریوایه‌تی کرد‌وه.^(۱)

بو‌شمان ریوایه‌ت کراوه له (سُنَنِ) ی (أَبُو دَاوُد) دا، له (عَائِشَةَ) ی دایکی ئیمان‌دارانه‌وه (خرای لی رازی بیت)، به رسته‌یه‌کی (صَحِيح)، که پیغه‌مبهری خوا (درودی خرای له‌سر بیت)، کاتیک گوتی له بانگ‌خوین بوایه، که بلیت: (أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ)، نه‌ویش ده‌یفه‌رموو: «وَأَنَا، وَأَنَا» واته: "منیش نه‌و شایه‌تیه ده‌دهم".

له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (جَابِر) ی کوری (عَبْدُ اللَّهِ) شه‌وه هاتوه (خواله هه‌ردوکیان رازی بیت)، که پیغه‌مبهری خوا (درودی خرای له‌سر بیت) فه‌رموویه‌تی: «مَنْ قَالَ حِينَ يَسْمَعُ التَّذَاء: "اللَّهُمَّ، رَبِّ هَذِهِ الدَّعْوَةَ التَّامَّةِ، وَالصَّلَاةَ الْقَائِمَةَ، آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ، وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ" حَلَّتْ لَهُ شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ». واته: "نه‌و که‌سه‌ی کاتیک گوتی له بانگ ده‌بیت، بلیت: (اللَّهُمَّ، رَبِّ هَذِهِ الدَّعْوَةَ التَّامَّةِ،

(۱) بې‌روانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۲۹۰ / ۳۸۶.

وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ، آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ، وَأَبْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتُهُ،
له رُوْزی قیامه‌تدا شه‌فاعه‌ت و تکای منی بو مسوگهر ده‌بیت".

نیمامی بوخاری له سه‌حیحه‌که‌یدا ریوایه‌تی کردوه.^(۱)

بوْشمان ریوایه‌ت کراوه له کتیبه‌که‌ی شیخی (ابْنُ السُّنِّيِّ) دا، له هاوه‌لی
خَوْشه‌ویست { (مُعَاوِيَةَ) ی کوری (أَبُو سُفْيَانَ) } سه‌وه (خوای لی رازی بیت)، که نه‌گهر
پتغه‌مبهری خوا (درودی خوای له‌سهر بیت)، گوئی له بانگخوین بوایه، بلیت: (حَيَّ عَلَيَّ
الْفَلَاحِ)، نه‌ویش ده‌یفه‌رموو: «اللَّهُمَّ، اجْعَلْنَا مُفْلِحِينَ». ^(۲) واته: "خوایه بمانگیره له‌و
که‌سانه‌ی که براوه و سه‌رکه‌وتوون".

بوْشمان ریوایه‌ت کراوه له (سُنِّي) ی (أَبُو دَاوُد) دا، له پاویتکه‌وه، نه‌ویش له
(شَهْرِي) ی کوری (حَوْشَب) سه‌وه، نه‌ویش له هاوه‌لی خَوْشه‌ویست (أَبُو أَمَامَةَ) ی
(بَاهِلِي) سه‌وه (خوای لی رازی بیت) - یان له یه‌کیک له هاوه‌لانی پتغه‌مبهری خواوه
(درودی خوای له‌سهر بیت) - که هاوه‌لی خَوْشه‌ویست (بلال) ده‌ستی کرد به قامه‌ت
کردن و، جا که فه‌رمووی: (قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ)، پتغه‌مبهری فه‌رمووی: «أَقَامَهَا اللَّهُ
وَأَدَامَهَا». واته: "خوای گه‌وره هه‌میشه نه‌م نویره راگیراو بکات". له هه‌موو
رسته‌کانی تری قامه‌ته‌که‌شدا پتغه‌مبهری خوا ههر به‌و جوړه‌ی ده‌فه‌رموو، که له
حه‌دیه‌که‌ی نیمامی (عُمَر) دا سه‌باره‌ت به بانگدان هاتبوو.^(۳)

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۴ / ۱۷۴۹ / به ژماره: ۴۴۴۲.

(۲) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابْنُ السُّنِّيِّ) / ۴۶ - ۴۷ / به ژماره: ۹۲. حه‌دیه‌سیکی زور
لاوازه، وه‌کو شیخی عه‌سقه‌لانی فه‌رموویه‌تی. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۱ / ۳۵۷.

(۳) بروانه: سُنُنُ أَبِي دَاوُدَ / ۱ / ۲۰۰ / به ژماره: ۵۲۸. حه‌دیه‌سیکی لاوازه، وه‌کو نیمامی
نه‌وه‌ی خوئی و شیخی عه‌سقه‌لانی فه‌رموویانه. بروانه: خُلَاصَةُ الْأَحْكَامِ / ۱ / ۲۹۵،
وَنَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۱ / ۳۵۷. چونکه که‌سیکی نه‌ناسراو له رسته‌که‌یدا هه‌یه.

بوشمان ریوایهت کراوه له کتیبه کهی شیخی (ابن السنّی) دا، له هاوه‌لی
خۆشه‌ویست (أبو هُرَيْرَةَ) وه (خوای لی رازی بیت)، که نه‌گهر گوتی لیبوایه بانگخوین
قامه‌تی بکر دایه، نه‌ویش ده‌یفه‌رموو: (اللَّهُمَّ، رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ، وَهَذِهِ الصَّلَاةِ
الْقَائِمَةِ، صَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ، وَآتِهِ سُؤْلُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ).^(۱)

---

(۱) بیروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۵۳ / به ژماره: ۱۰۵.

باسيڭ: سەبارەت بە ۋەلامدانەۋى بانگخوين و قامەتکەر لە ھەندىك

حالتى تايپەتيدا:

ئەگەر كەسيڭ نوپۇزى دەكردو، گويشى لىيو بانگخوين بانگى دا، يان قامەتکەر قامەتى کرد، با لەناو نوپۇزەكەدا ۋەلامى نەداتەۋە. خو ئەگەر سلاۋى دايەۋە لە نوپۇزەكەى، با ئەۋىش ۋەكو كەسانى تر ۋەلامى بانگ و قامەتەكە بداتەۋە.

جا ئەگەر لەناو نوپۇزەكەدا ۋەلامى دايەۋە، ئەۋە ناپەسەندەۋ، نوپۇزەكەى بەتال نايپتەۋە.

بە ھەمان شىۋە، ئەگەر لەسەرئاو بوو، گوئى لە بانگ يان لە قامەتەۋە بوو، نايپت لەو كاتەدا ۋەلامى بداتەۋە. بەلكو كەى ھاتە دەرەۋە، با ۋەلامى بداتەۋە.

ئەگەر كەسيڭ لەكاتى بانگدان يان قامەت كوردندا قورئانى دەخويند، يان تەسبيحاتى دەکرد، يان ھەدىسى دەخويندەۋە، يان زانستىكى تىرى دەخويند، يان ھەر شتىكى تىرى دەکرد، ئەۋا دەپت واز لە ھەموويان بەپتتو، ۋەلامى بانگخوينەكە بداتەۋە، دواتر بگەرپتەۋە سەر كارەكەى خوئى. چونكە ۋەلامدانەۋەكە لەدەست دەچت. بەلام ئەۋەى ئەو خەرىكىتى، بەزورى لەدەست ناچت.

جا ئەگەر لەبەر ھەر ھۆيكە نەيتوانى بەشوين بانگخوينەكەدا ۋەلامى بانگەكە بداتەۋە، ھەتا بانگخوينەكە لىيوۋيەۋە، ئەۋا ئەگەر ماۋەكە درىزەى نەكىشابوو، سونەتە ۋەلامى بانگەكە بداتەۋە.

نزاو پارانهوی دواي بانگ

بوشمان رپوایهت کراوه له هاره‌لی خو‌شه‌ویست (أَسْبَهُوه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه‌تی: پیغه‌مبهری خوا (درودی خوای له‌سر بیت) فهرموویه‌تی: «لَا يُرَدُّ الدُّعَاءُ بَيْنَ الْأَذَانِ وَالْإِقَامَةِ». واته: "نزاو پارانه‌وه له نیوان بانگ و قامه‌تدا ره‌دنا‌کریته‌وه".

نیمامی (أَبُو دَاوُد) و (تِرْمِذِي) و (نَسَائِي) و شیخی (أَبْنُ السُّنِّي) و، که‌سانی تریش رپوایه‌تیاں کرده‌و، نیمامی (تِرْمِذِي) فهرموویه‌تی: حه‌دیسکی (حَسَن) ی (صَحِيح) ه. (۱)

جا نیمامی (تِرْمِذِي) له به‌شی (كِتَابُ الدَّعَوَاتِ) ی کتیبه‌که‌ی خویدا نه‌مه‌شی بۆ زیاد کرده‌و: هاره‌لان عه‌رزی پیغه‌مبهریاں کرد: "نه‌ی پیغه‌مبهری خوا، جا که‌وايه نیمه‌ بلین چی و، چی دوعایه‌ک بکه‌ین؟" نه‌ویش فهرمووی: «سَلُوا اللَّهَ الْعَاقِبَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ». (۲) واته: "داوا له خوای گه‌وره بکه‌ن سه‌لامه‌ت و بیوه‌یتان بکات له دنیا و له دوا‌رؤژدا".

---

(۱) بروانه: سُنُّ أَبِي دَاوُد / ۱ / ۱۹۹ / به ژماره: ۵۲۱، وَسُنُّ التِّرْمِذِي / ۱ / ۴۱۲ / به ژماره: ۲۱۵، وَعَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (النَّسَائِي) / ۱۶۸ - ۱۶۹ / به هه‌ردوو ژماره: ۶۹ و ۷۱، وَعَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (أَبْنُ السُّنِّي) / ۵۱ / به ژماره: ۱۰۲.

(۲) بروانه: سُنُّ التِّرْمِذِي / ۵ / ۵۷۶ / به ژماره: ۳۵۹۴. نیمامی (تِرْمِذِي) نه‌م زیاده‌یه‌ی له رینگه‌ی که‌سه‌یکه‌وه رپوایه‌ت کرده‌و، که پنی ده‌وتریت: (يَحْيَى) ی کوری (يَمَان). شیخی عه‌سقه‌لانی له‌باره‌ی نه‌م که‌سه‌وه فهرموویه‌تی: پیاویکی چاک بوه، به‌لام فهرمووده‌ناسان یه‌ک ده‌نگن له‌سه‌ر نه‌وه‌ی، که له گه‌یرانه‌وه‌ی حه‌دیسدا هه‌له‌ی زۆری کرده‌و، به‌تایه‌تیش له‌و حه‌دیسانه‌ی، که له (سُفْيَان) ی (تُورِي) ه‌وه رپوایه‌تی کردوون. بروانه: نَتَائِجُ الْاَلْفَكَار / ۱ / ۳۶۶. منیش ده‌لیم: نه‌م حه‌دیسه‌ یه‌ککه‌ له‌و حه‌دیسانه‌ی، که له (سُفْيَان) ی (تُورِي) ه‌وه رپوایه‌تی کردوون.

بوشمان ریویات کراوه له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (عَبْدُاللَّهِ) ی کوری (عَمْرُو) ی کوری (عَاص) هوه (خوا له خزی و باوکیسی رازی بیت)، که پایوتک عهرزی پیغه‌مبه‌ری کرد: "ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا، بانگ‌خوینه‌کان له ئیمه زیاتر خه‌یریان ده‌ست ده‌که‌ویت!". پیغه‌مبه‌ریش (درودی خوی له‌سر بیت)، فه‌رمووی: «قُلْ كَمَا يَقُولُونَ، فَإِذَا انْتَهَيْتَ، فَسَلْ، تُعْطَهُ». واته: "تۆش ئه‌وه‌ی ئه‌وان بلی‌ره‌وه، جا که لی‌بوویته‌وه، داوا بکه‌و بپارپ‌ره‌وه، تا پیت بدریت".

ئیمامی (أَبُو دَاوُد) ریویاتی کردوه‌و، به (ضَعِيف) یشی دانه‌ناوه.^(۱)

دیشان بۆمان ریویات کراوه له (كِتَابُ الْجِهَادِ) ی (سُنَنِ) ی (أَبُو دَاوُد) دا، به رشته‌یه‌کی (صَحِيح)، له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (سَهْل) ی کوری (سَعْد) هوه (خوی له رازی بیت)، که فه‌رموویته‌تی: پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوی له‌سر بیت) فه‌رموویته‌تی: «ثَنَّتَانِ لَا تُرَدَّانِ (أَوْ قَلَمًا تُرَدَّانِ): الدُّعَاءُ عِنْدَ النَّدَاءِ، وَعِنْدَ النَّاسِ، حِينَ يُلْحِمُ بَعْضُهُمْ

جا نه‌گه‌رچی کردنی نهم زیکره له نیتوان بانگ و قامه‌تدا له حه‌دیسکی پشت پی به‌سزاوا نه‌هاتوه، به‌لام به ره‌هایی و به‌یی به‌ستنه‌وه به کاتیکی دیاریکراوه‌وه له چه‌ند حه‌دیسکی په‌سندو پشت پی به‌سزاوا هاتوه، وه‌کو ئیمامی نه‌وه‌یش له ((کتابی دوعاو پاران‌ه‌وه گشتگیره‌کان)) دا ده‌یان‌ه‌یتیت. یه‌کیکیان نه‌وه‌یه، که ئیمامی (تَرْمِذِي) له رینگه‌ی هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (عَبَّاس) ی مامه‌ی پیغه‌مبه‌ری خواوه ریویاتی کردوه، که نه‌و فه‌رموویته‌تی: عهرزی حه‌زرتی پیغه‌مبه‌رم کرد: "ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا، شتیکم فیر بکه، با له‌خوا بپارپ‌مه‌وه و داوای لی بکه‌م" پیغه‌مبه‌ری خواش فه‌رمووی: "داوای له‌شساعی و بیوه‌یی له‌خوا بکه". نه‌و جا چه‌ند رۆژتیک مامه‌وه‌و، دواتر هاقمه‌وه خزمه‌تی‌و، هه‌مان قسه‌م عهرزم کرد، نه‌ویش فه‌رمووی: "ئه‌ی (عَبَّاس)، ئه‌ی مامه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا، داوا له خوی گه‌وره بکه‌ن سه‌لامه‌ت و بیوه‌یتان بکات له دنیاو له دوارۆژدا". ئیمامی (تَرْمِذِي) فه‌رموویته‌تی: حه‌دیسکی (صَحِيح) هه. پروانه: سُنُّ التَّرْمِذِي / ۵ / ۵۳۴ / به ژماره: ۳۵۱۴.

(۱) پروانه: سُنُّ أَبِي دَاوُد / ۱ / ۱۹۹ / به ژماره: ۵۲۴. شیخی عه‌سقه‌لانی فه‌رموویته‌تی:

حه‌دیسکی (حَسَن) هه. پروانه: نَتَائِجُ الْاَفْكَار / ۱ / ۳۶۸.

بَعْضاً»^(۱) واته: "دوو نزاو پارانه‌وه هه‌ن په‌د ناکرینه‌وه، یان به‌که‌می په‌د ده‌کرینه‌وه: نزاو پارانه‌وه‌ی کاتی بانگو، نزاو پارانه‌وه‌ی کاتی جه‌نگ، کاتیک که جه‌نگاوه‌ره‌کان ده‌چن به‌ناو یه‌کداو تیرژان درووست ده‌بیت".

منیش ده‌لیم: له هه‌ندیک له‌نوسخه‌پشت پی‌به‌ستراوه‌کاندا به‌م جوړه‌هاتوه (يُلْجِمُ)، له هه‌ندیکیشیاندا به‌م جوړه‌هاتوه (يُلْجِمُ). هه‌ردوو کیشیان درووستن.

---

(۱) پروانه: سُنُّ أَبِي دَاوُدَ / ۲ / ۲۵ / به‌ژماره: ۲۵۴۰.

زیکری دواى دوو رکاته سونه ته کهى پيش نوټزى به يانى

بۆمان رپوايهت كراوه له كتيبه كهى شىخى (ابن السنّي) دا، له (أبو المَلِج) هوه - كه ناوى (عَامِرِى كورِى) (أَسَامَة) يه-، نهویش له باوكيهوه (خوای لى رازى بيت)، كه جار يك دوو ركات نوټزه سونه ته كهى پيش نوټزى به يانى ده كردو، پتغه مبهرى خوايش (درودى خوای له سهر بيت)، له نزيك نهوهوه دوو ركات نوټزى كورتى كرد، پاشان گوتى لیبوو، كه پتغه مبهرى خوا به دانىشتهوه سى جار فهرمووى: «اللَّهُمَّ، رَبَّ جِبْرِيلَ وَإِسْرَافِيلَ وَمِيكَائِيلَ وَمُحَمَّدٍ النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - أَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ». ^(۱) واته: "خوایه، نهى پهروه ردگارى جویره نیل و نيسرافیل و ميكائیل و پتغه مبهر (مُحَمَّد)، په نات پى ده گرم له ناگرى سهختى دوزه خ".

بۆشمان رپوايهت كراوه له كتيبه كهى شىخى (ابن السنّي) دا، له هاوه لى خو شه ويست (أَس) هوه (خوای لى رازى بيت)، نهویش له پتغه مبهرى خواوه (درودى خوای له سهر بيت)، كه فهرموويه تى: «مَنْ قَالَ صَبِيحَةَ يَوْمِ الْجُمُعَةِ قَبْلَ صَلَاةِ الْعَدَاةِ: "أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ، وَأَتُوبُ إِلَيْهِ" ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، غَفَرَ اللَّهُ تَعَالَى ذُنُوبَهُ، وَلَوْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ». ^(۲) واته: "نهو كه سهى به ره به يانى رۆزى جومعه بهر له نوټزى به يانى سى جار بليت: (داواى لى خو شوبون و تهوبه لهو خوایه ده كه م، كه بيجگه له نهو هيچ په رستراوئكى راسته قينه نيهو، زيندوه و چاودترو پارټزه رى هميشه ييهو، خوى به خوى بوهو هو كارى بوون و مانه وهى غهبرى خو شيتى)، نهوا خوای گهوره له تاوانه كانى خو ش ده بيت، نه گهرچى له زوريدا وه كو كه فى ده رىا وا بن". خواش له هممو كهس زاناره.

(۱) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّي) / ۵۲ / به ژماره: ۱۰۳. شىخى عهسقه لانى

فهرموويه تى: حهديسكى (حسن) ه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۱ / ۳۷۳.

(۲) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّي) / ۴۲ / به ژماره: ۸۳. شىخى عهسقه لانى

فهرموويه تى: رسته كهى زور لاوازه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۱ / ۳۷۵.

نهوی له کاتی هاتنه ریزی نویژی جه ماعه تدا دهوتریت

بۆمان ریوایهت کراوه له هاوهلی خو شه ویست (سَعْدِی کورِی (أَبِیْ وَقَاص) هوه (خوای لی رازی بیت)، که پیاویک هات بو نویژو، پیغه مبهری خوایش (دروودی خوای له سر بیت) لهو کاته دا نویژی ده کرد. جا که کابرا گه یشته ریزی جه ماعه ته که، وتی: (اللَّهُمَّ، آتِنِي أَفْضَلَ مَا تُؤْتِي عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ). واته: (خوایه گه وره ترین و باشترینی نهو پله و پایانه م بدهیتی، که دهیده ت به بنده چاکه کارو راساله کانی خوت). جا پیغه مبهری خوا له نویژه که بوویه هه، فهرمووی: "نهوه کی بوو پیشر قسه ی کرد"؟ پیاوه کهش عهرزی کرد: "من بووم، نهی پیغه مبهری خوا"، پیغه مبهریش فهرمووی: «إِذَا يُعْقَرُ جَوَادُكَ، وَتُسْتَشْهَدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ». واته: "دهی که و ابوو نهسپ و لاخه کهت به سه ربرین ده چیت و، خوشت له ریگه ی خوادا شهید ده کریت".

نیمامی (نَسَائِي) و شیخی (ابن السنِّي) ریوایه تیان کردوهو، نیمامی بوخاریش له ته ئریخه کهیدا له باسی (مُحَمَّدِی کورِی (مُسْلِمِی کورِی (عَائِد) دا ریوایه تی کردوه. (1)

---

(1) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (النَّسَائِي) / ۱۸۰ / به ژماره: ۹۳، وَعَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنِّي) / ۵۳ - ۵۴ / به ژماره: ۱۰۶، وَالتَّارِيخُ الْكَبِيرُ (لِلْبُخَارِيِّ) / ۱ / ۲۲۲ / به ژماره: ۶۹۶. شیخی عهسقه لانی فهرموویته: حه دبسیکی (حَسَن) هه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۱ / ۳۷۹.

زیکری ئەو کاتەى کە سێک دەیهوێت هەستیت بۆ نوێژ کردن

بۆمان رپوایەت کراوە لە کتێبە کەى شیخی (ابن السُّنِّي) دا، لە ژنەهاوەلى خۆشەویست (أُمُّ رَافِع) هەو (خوای لى رازى بیت)، کە فەرموویەتى: "ئەى پێغەمبەرى خوا، کارێکم پى نیشان بەدە، خوای گەورە پاداشتم بداتەو لەسەر کردنى". پێغەمبەرى خوايش (درودى خوای لەسەر بیت)، فەرمووى: «يَا أُمَّ رَافِع، إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ، فَسَبِّحِي اللَّهَ تَعَالَى عَشْرًا، وَهَلِّلِيهِ عَشْرًا، وَاحْمَدِيهِ عَشْرًا، وَكَبِّرِيهِ عَشْرًا، وَاسْتَغْفِرِيهِ عَشْرًا؛ فَإِنَّكَ إِذَا سَبَّحْتِ، قَالَ: هَذَا لِي، وَإِذَا هَلَّلْتِ، قَالَ: هَذَا لِي، وَإِذَا حَمَدْتِ، قَالَ: هَذَا لِي، وَإِذَا كَبَّرْتِ، قَالَ: هَذَا لِي، وَإِذَا اسْتَغْفَرْتِ، قَالَ: قَدْ فَعَلْتُ». (١) واتە: "ئەى (أُمُّ رَافِع)، ئەگەر ویستت هەستیت بۆ نوێژ، دە جار (سُبْحَانَ

(١) بروانە: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السُّنِّي) / ٥٤ / بە ژمارە: ١٠٧. شیخی عەسقلانى فەرموویەتى: حەدیسىكى (حَسَن) ه. بروانە: تَتَانِجُ الْأَفْكَارِ / ١ / ٣٨٠.

شایانى باسە کە نىمامى (سُوَاطِي) و شیخی (ابنُ عَلَان) نوسراویکی تايبەتى شیخی عەسقلانىان لەسەر ئەم حەدیسەى (أُمُّ رَافِع) هیناوە، کە تێدا وەلامى پرسىارى کەسێكى داوئەتەو، کە: نایا ئەو کارەى یەکیک لە زانایانى ئەو سەردەمە لە مزگەوتە کەى خۆیدا لە گەڵ نوێژخوێنەکاندا دەیکەن، ئەو زیکرانە بە دەنگى بەرزو بە کۆمەڵ لەپێش نوێژە فەرزەکانەو دەخوێن، ئەصلیکی لە سونەت و حەدیسى حەزەرەتدا هەبە، یان نا؟ وە نایا ئەو کارەى ئەوان داھێنراویکی باشەو، پاداشتى لەسەر وەر دەگرن، یان داھێنراویکی خراپە؟ شیخی عەسقلانىش بە وردى تەخریجى حەدیسە کەى کردووە، باسى ئەو کات و جیگانەشى کردووە، کە ئەو زیکرانەیان تێدا دەکریت، لە کۆتاییشدا فەرموویەتى: بەلای منەو حەدیسە کە بۆ بەلگەى ئەوە ناشیت، کە ئەو زیکرانە لەپێش نوێژە فەرزەکانەو بەکرین.

پاشان فەرموویەتى: ناییت حەدیسە کە بەکریت بە بەلگە بۆ کردنى ئەو زیکرانە لەپێش نوێژە فەرزەکانەو، بە کۆمەڵ لەلایەن نوێژخوێنەکانەو، چونکە لە هێچکام لە زانایانى (سَلَف) هەو نەهاتووە، کە بەو جورەیان کردیبت، نە هاوێلان، نە شونیکەوتوان، نە شەرەزانان و نە زانایانى هێچ سەردەمیکیش. بۆیە باشتر وەهاى بۆ ئەو کەسەى دەیهوێت ئەم

اللهُ بکھو، ده جاریش (لا إِلَهَ إِلَّا اللهُ) بکھو، ده جاریش (الْحَمْدُ لِلَّهِ) بکھو، ده جاریش (اللهُ أَكْبَرُ) بکھو، ده جاریش (أَسْتَغْفِرُ اللهَ) بکھو. چونکه نه گهر (سُبْحَانَ اللهُ) بکهیت، خوای گهوره ده فهرمویت: (نَمَمَه بَوِّ مِنْهُ) و، نه گهر (لا إِلَهَ إِلَّا اللهُ) یش بکهیت، خوای گهوره ده فهرمویت: (نَمَمَه بَوِّ مِنْهُ) و، نه گهر (الْحَمْدُ لِلَّهِ) یش بکهیت، خوای گهوره ده فهرمویت: (نَمَمَه بَوِّ مِنْهُ) و، نه گهر (اللهُ أَكْبَرُ) یش بکهیت، خوای گهوره ده فهرمویت: (نَمَمَه بَوِّ مِنْهُ) و، نه گهر (أَسْتَغْفِرُ اللهُ) یش بکهیت، خوای گهوره ده فهرمویت: (وا لیت خو شبووم)".

نزاو پارانهومی کاتی قامهت کردن

نیمامی (شَافِعِيّ) به رشتهی خوئی له کتیبی (الْأُمَّ) دا حه دیسیکی (مُرْسَل) ی ریوایهت کرده، که پیغمبهری خوا (درودی خوای له سر بیت) فهرموویهتی: «اطْلُبُوا اسْتِجَابَةَ الدُّعَاءِ عِنْدَ: التَّقَاءِ الْجِيُوشِ، وَإِقَامَةِ الصَّلَاةِ، وَتَزْوُلِ الْغَيْثِ»^(۱). واته: "به شوین گیرابوونی نزاو پارانهوه دا بگهرین له کاتی به یهک گهیشتن و رووبه رووبوونهوهی سوپای موسولمانان و کافران و، له کاتی نویژ دابهستن و، له کاتی باران باریندا".

زیکرانه بکات، که له دلئی خویدا بیانکات، چونکه باشترین زیکر نهوهیه که به پنهان و به نهیتی بکریت. بروانه: تَحْفَةُ الْأَبْرَارِ / ۵۲ - ۶۳، وَالْفَتْوحَاتُ الرَّبَّائِيَّةُ / ۲ / ۱۴۴ - ۱۴۸. منیش ده لیم: نه مه نه گهر ته وای نویژ خوینه کان ناگایان له م حه دیسه هدیته و، برده وام کاری بی بکهنو، له بیران نه چیت. به لام نه گهر ناگایان لینی نه بوو، یان له بیران نه بوو، نه و باشتر وایه له پیش هموو نویژه فهرزه کانهوه به دهنگی بهرز بخریتهوه بیران. خواش له هموو کهس زانا تره.

(۱) بروانه: الْأُمَّ / ۲ / ۵۴۴.

هروه‌ها ئیمامی (شَافِعِيّ) فرموویه‌تی: فرمایستی زیاد له که سیکم له لایه، که
نزاو پارانه‌وه له کاتی باران بارین و، له کاتی قامهت کردندا گرا ده‌بیت.^(۱)

---

(۱) شیخی عه‌سقه‌لانی چه‌ند حه‌دیسکی له و باره‌وه هیناوه له ریگه‌ی هه‌ریه‌که له هاوه‌لی
خۆشه‌ویست (أَبُو أَمَامَةَ) ی (بَاهِلِيّ) و، (أَنَس) ی کورپی (مَالِك) و، (عَبْدُ اللَّهِ) ی کورپی ئیمامی
(عُمَر) هوه (خوا له هه‌موویان رازی بیت). جا نه‌گه‌رچی رسته‌ی هه‌ندیکیشیان لاوازه، به‌لام بو
پشتگیری یه‌که‌ر ده‌شین. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۱ / ۳۸۳ - ۳۸۶.

((کتیبی زیکره‌کانی نویژ))

باسى ئەۋەي ئەناۋ نوپۇزدا دەۋىرئىت

بزانە، كە ئەمە باسىكى زۆر فراۋانەۋ، زۆرىك حەدىسى (صَحِيح) يىشى لە ھەموو جۆرە كانى تىدا ھاتوۋ، زۆرىك لىقە باسىشى تىدايە لە كىتتە فىقھىيە كاندا، كە ئىمە لىرە تەنھا ھۆشدارى دەدەين لەسەر بابەتە سەرە كىيە كان، مەبەستە كانىان، نەك وردە كارىيە كان، باسە دەگمەنە كانى. ۋە بەلگەى زۆربەى بابەتە كانىشى لادەبەم، بە مەبەستى كورت كوردنەۋە. چۈنكە ئەم كىتتە بۆ باسكردنى بەلگە كان دانەنراۋە. بەلگە بۆ باسكردنى ئەۋ بابەتەنە دانراۋە، كە كارىيان پى دەكرىت. خۋاى گەۋرە تەۋفىقى ھەموو لايەك بەدات.

باسى (اللَّهُ أَكْبَرُ) نويۇز دابەستىن

بزانە، كە نويۇز، چى فەرز بىت يان سونەت، بەبى (اللَّهُ أَكْبَرُ) نويۇز دابەستىن درۋوست نىيە.

(اللَّهُ أَكْبَرُ) نويۇز دابەستىنىش بەلای ئىمامى (شَافِعِي) ۋ زۆربەى زاناينىشەۋە بەشىكە لە نويۇز، پاىيە كە لە پاىيە كانى. بەلām بەلای ئىمامى (أَبُو حَنِيفَةَ) ۋ تەنھا مەرجهۋ، بەشىك نىيە لە نويۇزە كە.^(۱)

بزانە، كە بەلای ئىمامى (شَافِعِي) ۋ، ئىمامى (أَبُو حَنِيفَةَ) ۋ، ھەندىكى تر لە زاناينەۋە، دەكرىت بوترىت: (اللَّهُ أَكْبَرُ) ۋ، دەشكرىت بوترىت: (اللَّهُ أَكْبَرُ). بەلām

---

(۱) راستە كە پاىيە (رُكْن) ۋ مەرچ (شَرْط) ھەردوۋ كىيان پىۋىستى بۆ درۋوستى عىبادەت، بەلām جىۋاۋزى سەرەكى لە نىۋانىندا ئەۋەيە، كە پاىيە بەشىكى سەرەكى عىبادەتە كەيە، ۋە كۋ نىيەت ۋ پاىيە كانى تىرى نويۇز. بەلām مەرچ لە دەرەۋەى عىبادەتە كەيە، ۋە كۋ دەستۋىزۋ مەرجه كانى تىرى نويۇز. بىروانە: الْفُتُوحَاتُ الرَّبَّانِيَّةُ / ۲ / ۱۵۳.

ئىمامى (مَالِك) رېنگەى بەۋەى دوھم نەداۋە. بۆيە ئىحتىيات لەۋەدايە، كە مروقى
موسولمان ئەۋەى يەكەمىان بەھىت، تاۋەكو لە ناكۆكيە كە دەرچىت. ^(۱)

جا درووست نىە بىجگە لەۋ دوانە هيچ تەعبىرىكى تر بەكار بەھىت. كەۋاتە
ئەگەر بلىت: (اللَّهُ الْعَظِيمُ)، يان (اللَّهُ الْمُتَعَالَى)، يان (اللَّهُ أَعْظَمُ)، يان (اللَّهُ أَعَزُّ)، يان
(اللَّهُ أَجَلٌ).... يان ھەر تەعبىرىكى ترى ھاوشىۋە، ئەۋا بەلای ئىمامى (شَافِعِي) و
زۆربەى زانايانەۋە نوپزەكەى درووست نىە. بەلام ئىمامى (أَبُو حَنِيفَةَ) فەرموويەتى:
درووستە.

ھەرۋەھا ئەگەر بلىت: (أَكْبَرُ اللَّهُ)، ئەۋا بەلای بۆچوونى درووستى ئىمەۋە
نوپزەكەى درووست نىە. بەلام ھەندىك لە ھاۋەلاغان فەرموويانە: درووستە. ۋەكو
چۆن ئەگەر لە كۆتايى نوپزەكەيەۋە بلىت: (عَلَيْكُمْ السَّلَامُ)، بەلای بۆچوونى
راستەۋە نوپزەكەى ھەر درووستە.

بىزانە، نە (اللَّهُ أَكْبَرُ) كردن، نە زىكرەكانى تىرىش درووست نىن، ھەتا بە زمان
دەرنەبىردىن، بەجۆرىك دەنگى كەسەكە بگاتە گوئى خۆى، ئەگەر كىشەيەكى
بىستى نەبوو. ۋە پىشترىش ئەم باسەمان روون كردهۋە، لەۋ چەند باسەدا، كە لە
سەرەتاي كىتەكەۋە ھىنامان.

---

(۱) بەلكو لە ھەدىسى (صَحِيح) دا ھاتو، كە پىغەمبەرى خوا خۆى بۆ سەرەتاي دەست
پىكردنى نوپزە تەعبىرى (اللَّهُ أَكْبَرُ) بەكار ھىتاۋە (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -
إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ اسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ، وَرَفَعَ يَدَيْهِ، وَقَالَ: اللَّهُ أَكْبَرُ). بىروانە: سُنُّ ابْنِ مَاجَهَ / ۱ /
۲۶۴ / بە ژمارە: ۸۰۳، وَصَحِيحُ ابْنِ حِبَّانَ / ۵ / ۱۸۷ / بە ژمارە: ۱۸۷۰، وَمُسْنَدُ ابْنِ خَالَسَانَ /
۱ / ۱۶۸ / بە ژمارە: ۵۳۶، وَخُلَاصَةُ الْبَدْرِ الْمُنِيرِ / ۱ / ۱۱۲ / بە
ژمارە: ۳۵۸.

ھەرۋەھا لە ھەدىسى (صَحِيح) یشدا ھاتو، كە فەرموويەتى: (وَصَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي
أَصَلِّي). واتە: (ئىۋەش بەۋ شىۋە نوپزە بكن، كە متان دەبىنى نوپزە دەكرد). بىروانە: صَحِيحُ
الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۲۲۶ / بە ژمارە: ۶۰۵.

خۆ ئەگەر لە زمانیدا لالسی یان عەبیێک هەبوو، ئەوا با چەندە بتوانییت
بیجولنیییت و، نوێژە کەشی درووستە.

بشزانە، کە هەر کەسیک بتوانییت (اللهُ اکْبَرُ) بەم شیۆهیهو بە زمانی عەرەبی
بلیت، ئیتر درووست نیە بە زمانیکی تر بلیت (وێکو ئەوهی بە کوردی بلیت:
خوا لە هەموو کەس گەورە ترە). سەبارەت بەو کەسەش، کە نەتوانییت، ئەوه
درووستە، بەلام پێویستە خۆی فیتری عەرەبی بکات. خۆ ئەگەر کەمتەرخەمی کرد
لە فیربوونی عەرەبیدا، ئەوا نوێژە کەمی درووست نیە، پێویستیشە هەموو ئەو
نوێژانە دووبارە بکاتەوه، کە لە ماوهی کەمتەرخەمیە کەیدا کردوونی.

بشزانە، کە مەزەهەبی درووستی هەلبژێردراو لەسەر ئەوهیه، کە (اللهُ اکْبَرُ) ی
نوێژ دابەستن درێژ ناکرێتەوه، خاویش ناکرێتەوه. بەلکو بەسەر یە کەوهو، بە
خێرای دەوتریت. و تراویشە: دەکریت درێژ بکرێتەوه. بەلام بۆچوونە راستە کەیان
ئەوهی یە کەمیانە.

سەبارەت بە (اللهُ اکْبَرُ) هەکانی تریش، مەزەهەبی درووستی هەلبژێردراو لەسەر
ئەوهیه، کە سونەتە درێژ بکرێتەوه، تا دەگەنە روکنە کەمی دواتریان. و تراویشە: درێژ
ناکرێتەوه.

جا ئەگەر (اللهُ اکْبَرُ) ی نوێژ دابەستە کەمی درێژ کردەوه، کە نەدەبوو درێژی
بکاتەوه، یان (اللهُ اکْبَرُ) هەکانی تری درێژ نەکردەوه، کە دەبوو درێژیان بکاتەوه، ئەوه
نوێژە کەمی بەتال ناییتەوه. بەلام فەزیلەت و چاکەیه کی لە دەست دەرچوه.

ئەو جا بزانه، کە جیگەمی درێژ کردنەوهی (اللهُ اکْبَرُ) تەنها لەدوای لامی
(الله) هوهیهو، لە جیگەمی تر دا درێژ کردنەوهی تیدا نیە.

باسيڭ: {حوكمى دريژ كردنهوى (اللهُ أَكْبَرُ) و كردنى به دهنگى بهرز}

سونه تيشه پيشنويز به دهنگى بهرز (اللهُ أَكْبَرُ) نويژ دابه ستونو، (اللهُ أَكْبَرُ) هكاني تریش بکات، تاوه کو شوينکه وتوه کان گويان لى بيتو، سونه تيشه كهسى شوينکه وتوو به دهنگى نزم بيانکات، به جورتيك تنها دهنگى بگاته گوتى خوى. خو نه گهر كهسى شوينکه وتوو به دهنگى بهرز كردنى و، پيشنويزيش به دهنگى نزم، نهوا نويژه كهيان به تال نابيته وه.

با نويژخوين زور سور بيت له سهر به دروستى وتنى (اللهُ أَكْبَرُ)، به جورتيك كه له جيگه خويدها نه بيت دريژى نه کاته وه. خو نه گهر همزهى ناوى (الله) ي دريژ کرده وه، يان فتهى بائى (اللهُ أَكْبَرُ) ي دريژ کرده وه، به جورتيك، كه له دهر پريندا بوو به (اللهُ أَكْبَرُ)، نه وه نويژه كهى دروست نيه.^(۱)

باسيڭ: {ژمارهى (اللهُ أَكْبَرُ) هكاني ناو نويژو، حوكمى شهرع

له باره يانه وه

بزانه، كه نهو نويژهى له دوو ركات پيڭهاتوه، يانزه (۱۱) (اللهُ أَكْبَرُ) ي تيدايه. نه وهش له سى ركات پيڭهاتوه، حه فده (۱۷) (اللهُ أَكْبَرُ) ي تيدايه و، نه وهش له چوار ركات پيڭهاتوه، بيست و دوو (۲۲) (اللهُ أَكْبَرُ) ي تيدايه. چونكه ههر ركاتيڪ پيڭج (اللهُ أَكْبَرُ) ي تيدايه، يه كيڪ بو ركوع و، چواريش بو دوو كرنوشه كه

---

(۱) چونكه دريژ كردنهوى همزهى ناوى (الله) ماناى رسته كه ده گوريت له خه به ريه وه بو پرسيارى. ههروه ها كردنى وشهى (اللهُ أَكْبَرُ) يش به (اللهُ أَكْبَرُ) مانا كه به جورتيك ده گوريت، كه نه گهر نهو كه سهى واى لى ده كات له مانا كهى تبيكات، له دين ده چيته دهره وه و كافر ده بيت. چونكه وشهى (اللهُ أَكْبَرُ) كويه و تا كه كهى (اللهُ أَكْبَرُ) وه، به ماناى ته پل ديت. بروانه: *الْفُتُوْحَاتُ الرَّبَّانِيَّةُ* / ۲ / ۱۶۳.

(سُجُود) و، بۆ هه‌ستانه‌وه لێیان و، یه‌کی‌کیش بۆ ده‌ست کردن به‌ نوێژو، یه‌کی‌کیش بۆ هه‌ستانه‌وه له‌ ته‌حیاتی یه‌که‌م.

پاشان بزانه، که هه‌موو ئەم (اللهُ أَكْبَرُ) انه سونه‌تن و، ئە‌گه‌ر نوێژ‌خوێن به‌ ده‌ستی ئە‌نقه‌ست یان به‌ هه‌له‌ وازی لێ هێنان، ئە‌وا نوێژه‌که‌ی به‌تال نایته‌وه‌و، لێشی ناچیته‌ ده‌ره‌وه‌و، سه‌جده‌ی سه‌هویش نابات. ته‌نها (اللهُ أَكْبَرُ) ی نوێژ دابه‌ستن نه‌بیت، که به‌یه‌ك ده‌نگی زانایان نوێژه‌که‌ به‌بێ ئە‌و دانامه‌زریت. خواهش له‌ هه‌موو که‌س زانا تره‌.

ئه‌وه‌ی نوێژ‌خوێن ئە‌دوای (اللهُ أَكْبَرُ) ی نوێژ دابه‌ستنه‌وه‌ ده‌بیت

بزانه، که چه‌ندین هه‌دیس له‌وباره‌وه هاتون، تێکرای هه‌دیه‌سه‌کان و ده‌خوازن که نوێژ‌خوێن بلیت:

- (اللهُ أَكْبَرُ كَبِيراً، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيراً، وَسُبْحَانَ اللَّهِ بُكْرَةً وَأَصِيلاً).^(۱) واته: (خوا له‌ هه‌موو گه‌وره‌یه‌ك گه‌وره‌تره‌و، سوپاس و ستایشی زۆریش هه‌ر شایسته‌ی ئە‌وه‌و، پاکی و بی‌گه‌ردیش له‌ به‌یانیان و له‌ ئیواراندا هه‌ر بۆ ئە‌وه‌).

---

(۱) هاوه‌لی خۆشه‌ویست (ابْنُ عَمْرٍ) فه‌رموویه‌تی: (جاریك له‌ خزمه‌تی پێغه‌مبه‌ری خوادا نوێژمان ده‌کرد، ئە‌وه‌بوو پیاویك له‌ نوێژ‌خوێنه‌کان وتی: "اللهُ أَكْبَرُ كَبِيراً، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيراً، وَسُبْحَانَ اللَّهِ بُكْرَةً وَأَصِيلاً". پێغه‌مبه‌ری خوا فه‌رموی: "ئه‌وه‌ کی‌ بوو فلانه‌ شتی وت؟" پیاوه‌که‌ش عه‌رزى کرد: "من بووم، ئە‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا". پێغه‌مبه‌ریش فه‌رموی: "سه‌رم لێ سوپما، ده‌رگا‌کانی ئاسمانی بۆ کرانه‌وه" جا (ابْنُ عَمْرٍ) ده‌فه‌رمویت: له‌دوای ئە‌وه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا وای فه‌رموو، ئیتر من ئە‌و زیکره‌ وازلینه‌هیتاوه‌). بڕوانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ١ / ٤٢٠ / به‌ ژماره‌: ٦٠١.

• (وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا مُسْلِمًا، وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ. إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، لَا شَرِيكَ لَهُ، وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ. اللَّهُمَّ، أَنْتَ الْمَلِكُ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ. أَنْتَ رَبِّي، وَأَنَا عَبْدُكَ، ظَلَمْتُ نَفْسِي، وَاعْتَرَفْتُ بِذُنُوبِي، فَأَعْفِرْ لِي ذُنُوبِي جَمِيعًا، فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، وَاهْدِنِي لِأَحْسَنِ الْأَخْلَاقِ، لَا يَهْدِي لِأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ، وَاصْرِفْ عَنِّي سَيِّئَهَا، لَا يَصْرِفُ عَنِّي سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ، لِيُنِّكَ وَسَعْفِدِيكَ، وَالْخَيْرُ كُلُّهُ فِي يَدَيْكَ، وَالشَّرُّ لَيْسَ إِلَيْكَ، أَنَا بِكَ وَإِلَيْكَ، تَبَارَكْتَ، وَتَعَالَيْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ، وَأَتُوبُ إِلَيْكَ).^(۱) واته: (رووم کرده نهو زاتهی، که ناسمانه کانو زهوی درووست کردوه، خوّم له هه موو بیروباوه پرنکی پروپووج لاداوه ته سلیمی بهرنامه و فهرمانی نهومو، لهو که سانهش نیم، که هاوبه شیان بو برپارداوه. نوژیرو دینداری و بهندایه تی و زیان و مردنم بو خوی پهروره دگاری عالمه، که هیچ هاوبه شیکی نیه، منیش بهمه فهرمانم پینکراوهو، یه کیکیشم له موسولمانانه گوژیراه له ملکه چه کان. خویه تو پاشاو دهسه لاتداریت و، هیچ په رستراویکی راسته قینه نیه بیجگه له تو. تو پهروره دگاری منیت، منیش بهندهی توّم، ستهمم له خوّم کردوهو، دانیشم به تاوانه که مدا ناوه، دهی توّش له هه موو تاوانه کام خوشبه، چونکه بیجگه له تو کهس له

له ریوایه تیکی نیمامی (نسائی) شدا هاتوه، که پیغمبهری خوا فهرموویه تی: "دوانزه فریشته پینشپنشیان بوو، که کامیان زووتر هه لیگریت و، بهرزی بکاته وه بو ناسمان". پروانه: سُنُّ النَّسَائِي / ۲ / ۱۲۵ / به ژماره: ۸۸۵.

له ریوایه تیکی نیمامی (أَبُو دَاوُد) و (ابْنُ حِبَّان) و (حَاكِم) و غهیری نهوانیشدا هاتوه، که پیغمبهری خوا خوئی نهو زیکره ی کردوهو، سی جاریش کردوویه تی. پروانه: سُنُّ أَبِي دَاوُد / ۱ / ۲۶۲ / به ژماره: ۷۶۴، وَصَحِيحُ ابْنِ حِبَّان / ۵ / ۸۰ / به ژماره: ۱۷۸۰، وَالْمُسْتَدْرَكُ عَلَى الصَّحِيحَيْنِ / ۱ / ۳۶۰ / به ژماره: ۸۵۸. نیمامی (حَاكِم) فهرموویه تی: حه دیسیکی (صَحِيح) ه.

(۱) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۵۳۴ / به ژماره: ۷۷۱.

تاوانه كان خوش نايیت. رینموویشم بکه بۆ جوانترین خوره‌وشت، چونکه بیجگه له تۆ کهس رینمووی ناکات بۆ جوانترین خوره‌وشت. خوره‌وشته خراپه کانیشم لی لاده، چونکه بیجگه له تۆ کهس خوره‌وشته خراپه کام لی لانات. من بهره‌وام وه‌لامی بانگه‌وازو به‌رنامه‌کهت ده‌ده‌مه‌وه، هه‌میشه خوشم به به‌خته‌هر ده‌زام، که شوینی ناینه‌کهت که‌وتووم، هه‌موو خه‌یرو بیریکیش به‌ده‌ستی تۆیه‌و، خراپه‌ش نادریته پال تۆ، من پشت و په‌نام هه‌ر تۆیه‌و، بۆ لای تۆش ده‌گه‌ریمه‌وه، پاک و بیگه‌ردو، به‌رزو بالایت، داوای لی‌خوشبوونت لی ده‌که‌مو، به‌ته‌ویه‌و په‌شیمانیه‌وه ده‌گه‌ریمه‌وه بۆ خزمه‌ت).

- هه‌روه‌ها بلیت: (اللَّهُمَّ، بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ، كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ. اللَّهُمَّ، تَقْنِي مِنْ خَطَايَايَ، كَمَا يُتَقَّى الثَّوْبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ. اللَّهُمَّ، اغْسِلْنِي بِاللَّجْلِجِ وَالْمَاءِ الْوَارِدِ).^(۱) واته: (خوایه ماوه‌ی نیوان خۆم و تاوان و هه‌له‌کام دووربخه‌ره‌وه، هه‌روه‌کو چۆن ماوه‌ی نیوان رۆژه‌لآت و رۆژئاوات دوورخستۆته‌وه. خوایه له تاوانه‌کام پاکم بکه‌ره‌وه، هه‌روه‌کو چۆن پۆشاک‌ی سبی له چلک و چه‌په‌لی پاک ده‌کریته‌وه. خوایه له تاوانه‌کام بمشۆ به به‌فرو به‌تاوو به‌ته‌رزه).

جا هه‌موو نه‌مانه‌ی باسمان کردن له هه‌دیسی (صَحِيح)ی پیغه‌مبه‌ری خوادا هاتون (دروودی خوی له‌سه‌ر بیت).

هه‌روه‌ها له‌م باره‌وه چهند هه‌دیسیکی تریش هاتون. له‌وانه:

---

(۱) هاوه‌لی خوشه‌ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) فه‌رموویه‌تی: (پیغه‌مبه‌ری خوا له نیوان (اللَّهُ أَكْبَرُ)ی نویژ دابه‌ستو و قورئان خویندنه‌که‌دا که‌میک ده‌وه‌ستا، منیش عه‌رزم کرد: "باوک و دایکم به‌قوربانت بن، له‌و راوه‌ستانه‌تدا چی ده‌فه‌رموویت؟" نه‌ویش فه‌رمووی: "تاوا ده‌لیم"). پروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۲۵۹ / به ژماره: ۷۱۱، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۴۱۹ / به ژماره: ۵۹۸.

حدهدیسکی (عائشة)ی دایکی ئیمانداران (خوای لی رازی بیت)، که فہرموویہ تی: نہ گہر پیغہمبہری خوا (درودی خوای لہسہر بیت) نوٹزی دابہستایہ، دەیفہرموو: «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ، وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ».^(۱) واتہ: "خوایہ پاک و بیگہردی بو تویہو، سوپاس و ستایشیش ہەر بو تویہ، ناوت زور پروزہو، گہورہیت بہرزو بلندہو، ہیچ پەرستراویکی راستہقینہش نیہ بیجگہ لہ تو".

ئیمامی (ترمذی) و (ابو داؤد) و (ابن ماجہ) بہ چہند پرشتہیہ کی (ضعیف) ریوایہ تیان کردہو، ئیمامی (ابو داؤد) و (ترمذی) و (بیہقی) و، کہسانی تریش بہ (ضعیف)یان داناوہ.

ہہروہا ئیمامی (ابو داؤد) و (ترمذی) و (نسائی) و (ابن ماجہ) و (بیہقی) لہ رینگہی ہاوہلی خوشہویست (ابو سعید)ی (خذری)ہوہ ریوایہ تیان کردہو، بہ (ضعیف)یشیان داناوہ.^(۲)

ئیمامی (بیہقی) فہرموویہ تی: ہہروہا دەست پتکردنی نوٹز بہ (سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ، وَبِحَمْدِكَ)، وەکو فہرمایشتی پیغہمبہری خوا لہ ہەردوو ہاوہلی خوشہویست (ابن مسعود) و (انس)یشہوہ ریوایہ ت کراوہو، ہہموویشی (ضعیف)ہ.

پاشان فہرموویہ تی: صہ حیحرین حدیس لہم بارہوہ ئەوہیہ، کہ ئیمامی (عمر)ی کوری (خطاب) ئەو زیکرہی کردہو (خوای لی رازی بیت).

(۱) پروانہ: سُنُّ أَبِي دَاوُدَ / ۱ / ۲۶۵ / بہ ژمارہ: ۷۷۶، وَسُنُّ التِّرْمِذِيِّ / ۲ / ۱۱ / بہ ژمارہ: ۲۴۳، وَسُنُّ ابْنِ مَاجَهَ / ۱ / ۲۶۵ / بہ ژمارہ: ۸۰۶.

(۲) پروانہ: سُنُّ أَبِي دَاوُدَ / ۱ / ۲۶۵ / بہ ژمارہ: ۷۷۵، وَسُنُّ التِّرْمِذِيِّ / ۲ / ۹ / بہ ژمارہ:

۲۴۲، وَسُنُّ النَّسَائِيِّ / ۲ / ۱۳۲ / بہ ژمارہ: ۸۹۹، وَسُنُّ ابْنِ مَاجَهَ / ۱ / ۲۶۴ / بہ

ژمارہ: ۸۰۴، وَسُنُّ الْبَيْهَقِيِّ الْكُبْرَى / ۲ / ۳۴ / ۲۱۷۹. بہ لَام شَيْخِي عَسَقَه لَانِي بِنِي

وایہ حدیسہ کہ لاواز نیہ. پروانہ: نَتَائِجُ الْاَفْكَارَ / ۱ / ۳۹۷ - ۴۰۵.

نهوجا ئيمامى (بَيْهَقِيّ) به رېشتهى خوځى حهديسه كهى له ئيمامى (عَمَر) هوه رپوايهت كرده، كه نهو (خوای لى رازى بيت) (اللَّهُ أَكْبَرُ) ى كردهو، پاشان فهرموويه تى: (سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، تَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ).^(۱)

بووشمان رپوايهت كراوه له (سُنَنِى (بَيْهَقِيّ) دا، له (حَارِث) ى (أَعْوَر) هوه، نهو يش له ئيمامى (عَلِيّ) هوه (خوای لى رازى بيت)، كه نه گهر پېغه مبهرى خوا (دروردى خوای له سهر بيت)، نو يژى دابه ستايد، ده يفه رموو: «لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، سُبْحَانَكَ، ظَلَمْتُ نَفْسِي، وَعَمِلْتُ سُوءًا، فَأَغْفِرْ لِي، إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، وَجَهْتُ وَجْهِي..... هتد». ^(۲) واته: "هيچ په رستراو يكي راسته قينه نيه بيجگه له تو، پاك و بيجگه ردى هه ر بو تويه، من ستمم له نهفسى خوّم كردهو، كارى خراپم نه نجام داوه، تو ش ليم خو شوبه، چونكه بيجگه له تو كهس له تاوانه كان خو ش ناييت، رووى خوّم كرده نهو زاتهى..... هتد".

جا نه مه حهديسيكى (ضَعِيف) ه. چونكه (حَارِث) ى (أَعْوَر) زانايان يهك دهنگن له سهر نهو هى، كه كهسيكى (ضَعِيف) هوه، ئيمامى (شُعْبِيّ) ش فهرموويه تى: (حَارِث) كهسيكى دروزنه. خواش له هه موو كهس زانا تره.

سه بارهت بهو فهرمايشتهى پېغه مبهرى خوايش، كه فهرموويه تى:
(وَالشَّرُّ لَيْسَ إِلَيْكَ):

بزانه، كه مه زه بى نه هلى حهق و راستى له فهرمووده ناسانو، شه ر عزانا نو، (مُتَكَلِّمِينَ)، له هاوه لآن و شوينكه وتوان و زانايانى دواترى موسولمانانيش له سهر

(۱) پروانه: سُنَنِى الْبَيْهَقِيّ الْكُبْرَى / ۲ / ۳۴ / ۲۱۸۰.

(۲) پروانه: سُنَنِى الْبَيْهَقِيّ الْكُبْرَى / ۲ / ۳۳ / ۲۱۷۵.

ئەوھىيە، كە ھەموو ئەوھىي رۆو دەدات، لە چاكەو لە خراپە، سوودبەخش و زيانبەخشى، ھەمووى لەلایەن خۆى گەرەوھەيەو، بە ويست و بريارى ئەوھ.

جا كە ئەمە سابت بوو، ئىتر پيويستە ئەم ھەديسە تەئويل بکړيت. بۆيە زانايان چەند وەلامیکيان داوھتەوھ:

يە کيکيان، كە مەشهورترینيانە، ئەوھىيە، كە زانای پایەبەرز (نَضْرَى كورپى شَمِيل)و، پيشەوايانى دواى ئەو فەرموويانە: مانای ھەديسە كە ئەوھىيە، كە خراپە ريگەى نزيكبوونەوھ نيە لە تۆ.

دوھميشيان ئەوھىيە، كە خراپە بۆلای تۆ بەرز ناکړيتەوھ. بەلكو تەنھا قسەى چاكە بەرز دەبيتەوھ.

سپهه ميشيان ئەوھىيە، كە لەرپووى ئەدەبەوھ خراپە نادريته پال تۆ. بۆيە ناوتريت: (يَا خَالِقَ الشَّرِّ)، ئەگەرچى ئەويش خالقيتى. وەكو چۆن ناوتريت: (يَا خَالِقَ الْخَيْرِ)، ئەگەرچى ئەويش خالقيتى.

چوارەميش ئەوھىيە، خراپەش بە نيسبەت كاربەجيتى و ھيكمەتى تۆ خراپە نيە. چونكە تۆ ھيچ شتێك لەخۆوھو بەبپھوودە درووست ناكەيت. خواش لە ھەموو كەس زانا ترە.

باسيک: {خويندنى زيکرى (وَجْهَتِ وَجْهِي... هتد)}

ئەمە ئەو زيكرانە بوون، كە سەبارەت بە دوعاى پاش (اللَّهُ أَكْبَرُ)ى نوێژ دابەستن ھاتبوون.

جا نهو کهسهی که به تنها نویژ ده کات، سونه ته هه موویان بکات. به هه مان شیوه نهو پیشنویره ش، که شوینکه وتوه کانی ریگه یان پنداوه. به لام نه گهر ریگه یان پینه دابوو، نهوا نابیت نویژه که یان له سهر دریزر بکاته وه. به لکو تنها به کیکیان بخوینیت و، باشزیشه تنها (وَجَّهْتُ وَجْهِيَ....) هه تا (... مِنَ الْمُسْلِمِينَ) بخوینیت.

به هه مان شیوه نهو کهسه ش، که به تنها نویژ ده کات، نه گهر خوئی پی باش بوو نویژه که ی کورت بیت، نهویش با تنها (وَجَّهْتُ وَجْهِيَ....) هه تا (... مِنَ الْمُسْلِمِينَ) بخوینیت.^(۱)

بشزانه، که نه م زیکرانه له نویژی فهرزو نویژی سونه تیشدا ههر سونه تن. جا نه گهر نویژ خوین له رکاتی به که مدا نه یکردن، نیز به دهستی نه نقه ست، یان به هه له و له بیر چوون، نهوا نابیت دواتر بیانکات، چونکه جینگه که ی نه ماوه. خو نه گهر کردنی، نهوه ناپه سه ندهو، نویژه که ی به تال نابیت وه.

ههروه ها نه گهر له دوای (اللَّهُ أَكْبَرُ) ی نویژ دابه ستنه که نه یکردن، هه تا دهستی به خویندنی قورنان، یان به (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) کرد، نهوه جینگه که ی له دهست داوه. بویه نایانکاته وه. خو نه گهر کردنی، نویژه که ی به تال نابیت وه.

ههروه ها نه گهر نویژ خوین دواکهوت و، له به کیک له رکاته کاندا گه شت به پیشنویره، نهوا با زیکره کان بکات، مه گهر بزسیت له وهی، که به هوی کردنی زیکره که وه سوره تی (الْفَاتِحَةَ) ی له دهست ده ربچیت، نهو کاته ده بیت خوئی به

(۱) باشیتی نه م زیکره له وه دایه — وه کو شیخی (ابنُ عَلَانَ) یش فهرموویه تی: — له نایه ته کانی قورنانی پیروزدا هاتوه. خوی گه وره فهرموویه تی:

• ﴿إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾. [الأنعام: ۷۹].

• ﴿قُلْ إِنْ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ * لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ﴾. [الأنعام: ۱۶۲ - ۱۶۳].

سوره‌ته که‌وه خه‌ریک بکات، چونکه نه‌و گرنگزه‌و، واجبه بخوینیت، به‌لام
زیکره که سونه‌ته.

هه‌روه‌ها نه‌گه‌ر که‌سی دواکه‌وتوو له کاتیکدا گه‌یشت به پیش‌نویره که، که نه‌و
له راه‌ستاندا نه‌بوو، ئیتر له رکوعدا بوو، یان له سه‌جده‌دا، یان له ته‌حیاتدا، نه‌وا
با (اللَّهُ أَكْبَرُ) بکات و، نه‌و زیکره بکات، که پیش‌نویره که ده‌یکات و، با نه‌ له‌و
کاته و، نه‌ دواتریش، دوعای سه‌ره‌تای ده‌ست پیکردنی نویره نه‌خوینیت.

هاوه‌لانیشمان رای جیاوازیان هه‌یه له‌سه‌ر نه‌وه‌ی که دوعای سه‌ره‌تای ده‌ست
پیکردنی نویره له‌ نویره‌ی مردوو‌دا سونه‌ته یان نا، راستترین بو‌چوون نه‌وه‌یه که
سونه‌ت نه‌یه. چونکه نویره‌ی مردوو به کورتی ده‌کریت.

بشزانه، که دوعای سه‌ره‌تای ده‌ست پیکردنی نویره سونه‌ته، نه‌ک واجب. بو‌یه
نه‌گه‌ر نویره‌خوین نه‌یکرد، نه‌وا سه‌جده‌ی سه‌هو نابات و، سونه‌تیشه به‌ ده‌نگی نزم
بیخوینیت. خو نه‌گه‌ر به‌ ده‌نگی به‌رز خویندی نه‌وا نابه‌سه‌نده‌و، نویره‌که‌ی به‌تال
نابیته‌وه. خواش له‌ هه‌موو که‌س زاناره.

وتنی (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) له‌دوای دوعای سه‌ره‌تای ده‌ست

پیکردنی نویره‌وه

بزانه، که وتنی (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) له‌دوای دوعای سه‌ره‌تای
ده‌ست پیکردنی نویره‌وه سونه‌ته‌و، پیشه‌کیه‌کیشه بو‌ خویندی قورئان (واته: بو‌
خویندی سوره‌تی: الْفَاتِحَةَ). خوی گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ
بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ﴾ [التخل: ۹۸]. مانای نه‌م نایه‌ته به‌لای زوره‌ی زانایانه‌وه
نه‌وه‌یه، که نه‌گه‌ر ویستت قورئان بخوینیت، (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) بکه.

بشزانه، که ته عبری هه لَبْرُدر او به لای زانایانه وه بریتیه له (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ). ههروه ها بهم جو رهش هاتوه (أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ)، وه هیچ خراپه یه کیشی تیدا نیه. به لام ته عبری مه شهورو هه لَبْرُدر او بریتیه له وه ی یه که میان.

بو شمان ربوایه ت کراوه له (سُننِی (أَبُو دَاوُد) و (تَرْمِذِي) و (نَسَائِي) و (ابْنُ مَاجَه) و (بَيْهَقِي) و له غه بری نه وانیشدا، که پیغه مبهری خوا (درودی خوی له سر بیت)، بهر له ده ست پیکردن به خویندنی قورنان له ناو نو یژدا ده یفه رموو: «أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، مِنْ نَفْخِهِ وَنَفْثِهِ وَهَمَزِهِ».^(۱)

له ربوایه تیکیشدا هاتوه، که ده یفه رموو: «أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، مِنْ هَمَزِهِ وَنَفْخِهِ وَنَفْثِهِ».

جا ته فسیری هه ریه که له م وشانه له ناو حه دیسدا هاتوه، که (هَمَزِهِ) بریتیه له شیتی و، (نَفْخِهِ) یش بریتیه له خو به گوره زانین و، (نَفْثِهِ) یش بریتیه له شیعر. خواش له هه موو که س زاناره.^(۲)

---

(۱) بروانه: سُننُ أَبِي دَاوُدَ / ۱ / ۲۶۲ / به ژماره: ۷۶۴، وَسُننُ التَّرْمِذِي / ۲ / ۹ / به ژماره: ۲۴۲، وَسُننُ ابْنِ مَاجَه / ۱ / ۲۶۵ / به ژماره: ۸۰۷، وَسُننُ البَيْهَقِي الكُبْرَى / ۲ / ۳۴ / ۲۱۷۹. شیخی عه سقه لانی فه رموو یه تی: نه م حه دیسه حه دیسیکی (حَسَن) هه، له چه ند ریگه یه کی تریشه وه پالپشتی لی کراوه. بروانه: تَنَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۱ / ۴۱۲ - ۴۱۳. به لام من ده فی حه دیسه که م له هه چکام له کتیه چاپکراوه کانی نیمامی نه سائیدا نه بینه وه!!!

(۲) بروانه: سُننُ أَبِي دَاوُدَ / ۱ / ۲۶۲ / به ژماره: ۷۶۴، وَالْمُسْتَدْرَكُ عَلَى الصَّحِيحَيْنِ / ۱ / ۳۲۵ / به ژماره: ۷۴۹، وَسُننُ ابْنِ مَاجَه / ۱ / ۲۶۵ / به ژماره: ۸۰۷.

باسيک: { حوکمی وتنی (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) }

بزانه، که وتنی (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) سونه تهو، واجب نیه. بویه
نه گهر نویژخوین نه یلیت، گونا هبار نابییت و، نویژه که شی به تال نابیته وه، ئیتر
نه وتنه که ی به دهستی نه نقه ست بییت، یان به هه له و، سه جده ی سه هویشی بو نابات.

ههروه ها وتنی (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) له هه موو نویژه کانیشدا سونه ته،
چی فدرزه کان یان سونه ته کان. وه به پی راسترین بوچوون له نویژی مردووشدا
هه ر سونه ته.

ههروه ها زانایان کزدهنگن له سه ر نه وه ی، که وتنی (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ
الرَّجِيمِ) بو که سی قورئانخوین له ده ره وه ی نویژیشدا هه ر سونه ته.

باسيک: { کات و شوین و شیوازی وتنی (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) }

بشزانه، که زانایان یه ک دهنگن له سه ر نه وه ی، که وتنی (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ
الرَّجِيمِ) له رکاتی یه که مدا سونه ته. جا نه گهر نویژخوین له رکاتی یه که مدا نه یکرد،
نهوا با له رکاتی دوه مدا بیکات، خو نه گهر له ویشدا نه یکرد، با له وه ی دواتردا
بیکات.

جا نه گهر له رکاتی یه که مدا کردی، ئایا له دوه میشدا سونه ته، یان نا؟ نه وه
دوو بوچوونی هاوه لآمانی له سه ره: راسترینان نه وه یه، که سونه ته، به لام له رکاتی
یه که مدا زیاتر سونه ته.

جا نه گهر نویژه که له و نویژانه بو، که به دهنگی نزم قورئانی تیدا ده خوینرا،
نهوا با نویژخوینته که (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) هه که ش به دهنگی نزم بخوینیت.
به لام نه گهر له و نویژانه بو، که به دهنگی بهرز قورئانی تیدا ده خوینرا، ئایا (أَعُوذُ

بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) به کەش بە دەنگی بەرز بخوێنریت، یان نا؟ ئەوە رای جیاوازی لەسەرە:

- ١) هەندیک لە هاوہ لائمان فەرموویانە: با بە دەنگی نزم بیخوینیت.
- ٢) زۆربەى زانایانیش فەرموویانە: ئیمامی (شَافِعِي) لەم مەسەلەدا دوو بۆچوونی ھەیە: یەکیکیان ئەوہیە، کە دەنگی بەرزو دەنگی نزم یە کسانو، ئەم فەرمايشتە لە کتیبی (الْأُمَّ) دا ھاتوہ. دوہمیش ئەوہیە، کە سونەتە بە دەنگی بەرز بخوینریتو، ئەمەشیان لە کتیبی (الْأُمَّلَاء) دا ھاتوہ.
- ٣) هەندیکیش لە زانایان فەرموویانە: دوو بۆچوونی لەسەرە:
  - یەکیکیان ئەوہیە، کە بە دەنگی بەرز بخوینریت. زانای پایەبەرز (أَبُو حَامِدٍ) ی (إِسْفَرَايِينِي) -پیشەوای ھاوہلە عێراقیە کائمان-و، قوتایبە کەشی -واتە: شیعخی (مَحَامِلِي)- و کەسانی تریش ئەم بۆچوونەیان بە درووست داناوہو، ھاوہلی خۆشەویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) ش (خرای ئی رازی بیت) ھەر بە دەنگی بەرز خویندووہتی.
  - بەلام ھاوہلی خۆشەویست (أَبْنُ عُمَرَ) (خوا لە ھەردووکیان رازی بیت) بە دەنگی نزم خویندووہتیو، بەلای زۆربەى ھاوہ لائیشمانەوہ ئەم بۆچوونەیان راستزو، ھەر ئەمیش ھەلبژێردراوہ. خواش لە ھەموو کەس زانائوہ.

خویندنی قورئان لە پاش وتنی (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ)

بزانی، کە زانایان کۆدەنگن لەسەر ئەوہی، کە قورئان خویندن لە نوێژدا واجبەو، چەندین بەلگەى ئاشکراو بەھیزیش لەمبارەوہ ھاتوون.

جا مەزھەبی ئیمەو مەزھەبی زۆرینەى زانایانیش لەسەر ئەوہیە، کە خویندنی سورەتی (الْفَاتِحَةَ) واجبەو، بۆ کەسیکیش توانای خویندنی ئەو سورەتەى ھەبیت،

هیچ نایهت و سوره‌تینکی تر جینگه‌ی نهو ناگریته‌وه. چونکه حدیسی (صَحِيح) هدیسه، که پیغمبه‌ری خوا (درودی خوی له‌سر بیت) فهرموویه‌تی: «لَا تُجْزَى صَلَاةٌ لَا يُقْرَأُ فِيهَا بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ». واته: "ههر نوئیزیک سوره‌تی (الْفَاتِحَةَ) ی تیدا نه‌خوینریت جینگه ناگریت و درووست نیه".

هردوو زانای پایه‌برز (ابْنُ خُزَيْمَةَ) و (ابْنُ جَبَانَ) له صحیحه‌کانیادا به رِشته‌ی (صَحِيح) رپوایه‌تیاں کرده‌وه، حوکه‌میشیاں داوه به (صَحِيح) حدیسه‌که.^(۱)

له هردوو صحیحه‌که‌ی (ی نِمَامی بوخاری و موسلیمیش) دا هاتوه له پیغمبه‌ری خواوه (درودی خوی له‌سر بیت)، که فهرموویه‌تی: «لَا صَلَاةَ إِلَّا بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ». ^(۲)

ههروه‌ها واجبه (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) یش بخوینریت و، نه‌ویش نایه‌تینکی ته‌واوه له سه‌ره‌تای سوره‌تی (الْفَاتِحَةَ) وه.

ههروه‌ها واجبه ته‌واوی سوره‌ته‌که به هه‌موو شه‌ده‌کانیه‌وه بخوینریت‌ه‌وه، که بریتین له چواره‌ده (۱۴) شه‌ده: سیانیاں له (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) دایه‌وه، نه‌وانی

---

(۱) پروانه: صَحِيحُ ابْنِ خُزَيْمَةَ / ۱ / ۲۴۸ / به ژماره: ۴۹۰، وَصَحِيحُ ابْنِ جَبَانَ / ۵ / ۹۱ / به ژماره: ۱۷۸۹.

(۲) پروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۲۶۳ / به ژماره: ۷۲۳، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۲۹۵ / به ژماره: ۳۹۴. شیخی عه‌سقه‌لانی فهرموویه‌تی: من نه‌م ده‌قه‌م له هیچ‌کام له دوو صحیحی بوخاری و موسلیمدا نه‌بینیوه، به‌لکو نه‌وه‌ی له‌واندا هاتوه بریتیه له حدیسه‌که‌ی هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (عِبَادَةَ) ی کوری (صَابِت)، که نه‌مه ده‌قه‌که‌یه‌تی: «لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ». پروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۱ / ۴۲۲.

تریشیان له ئایه ته کانی تر دان. حۆ ئه گهر یه کیک له و شه دانه نه خوینته وه، ئه و
نوێژه که ی به تال ده بیته وه. (۱)

ههروه ها واجبه نوێژ خوین ئایه ته کانی سوره ته که به ریزو به شوین یه کدا
بخوینته وه. حۆ ئه گهر به هه مان ریز به ندی نه بخویندنه وه، ته رتیی ئایه ته کانی تیکدا،
یان به شوین یه کدا نه بخویندنه وه (واته: ماوه یه کی زۆری خسته نیوانیانه وه)، ئه و
قورئان خویندنه که ی درووست نیه. به لām له راوه ستانی نیوان ئایه ته کاندایه
ئه ندازه ی هه ناسه دانیک قه ینا کات و چاوپۆشی لی کراوه.

ئه گهر که سیك نوێژی به جه ماعت ده کردو، له و کاته ی خه ریکی خویندنی
سوره تی (الْفَاتِحَة) بو، پیشنوێژه که سه جده ی (تلاوة) ی بردو، ئه ویش وازی له
قورئان خویندنه که ی هینا، له گه ل پیشنوێژه که دا سه جده ی برد، یان ئه گهر گوئی
له (آمین) کردنی پیشنوێژه که بو، ئه ویش (آمین) ی کرد، یان داوای سۆزو به زه یی
خوا ی گه و ره ی کرد، یان په نای به خوا ی گه و ره گرت له ناگر، به هۆی ئه وه ی، که
پیشنوێژه که ئایه تیککی وه های خویند، ئه وه بخوازیت، ئه و به پیی راستزینی ئه و دوو
بۆچوونه ی له م مه سه له دا هه ن، قورئان خویندنه که ی بچرانی تی ناکه ویت، چونکه
عوزرو به هانه ی هه یه.

---

(۱) به لām ئه گهر شه ده ی (إِيَّاكَ) نه خوینته وه، بشزانیته مانا که ی به بی شه ده که بریتیه له
رووناکی خۆر، ئه و وه کو زانایان فه رموویانه: له دین ده رده چیت و کافر ده بیت. چونکه ئه و
کاته مانا که ی به م جو ره ی لیدیت: (رووناکی خۆره که ت ده په رستین). بروانه: الْفُتُوْحَاتُ
الرَّبَّانِيَّةُ / ۲ / ۱۹۴. ههروه ها بروانه: هه رسی شه رحی (تُحْفَة) و (نَهَايَة) و (مُعْنِي) له سه ر نه م
باسه له (مَنْهَاج) سه که ی ئیمامی نه وه ویدا.

باسيڪ: {هه ٺه ڪردن ٺه خوڻندنه وهى سورتهى (الفاتحة) دا}

ٺه گهر ڪهسى نويڙخوڙين له خوڻندنى سورتهى (الفاتحة) دا هه ٺه به ڪي وهى ڪرد، ڪه ماناى ده گوري، ٺه وه نويڙه ڪه به تال ده بيته وه. به لام ٺه گهر ماناى نه ده گوري، ٺه وه قورٺان خوڻندنه ڪهى دروسته. جا ٺه وه ٺه بهى، ڪه مانا ده گوريٺ، وه ڪو ٺه وهى ڪه بليت (أَنْعَمْتُ) يان (أَنْعَمْتَ)، يان بليت: (إِيَّاكَ نَعْبُدُ). ٺه وهش ڪه مانا ناگوريٺ، وه ڪو ٺه وهى ڪه بليت (رَبِّ الْعَالَمِينَ) يان (رَبُّ الْعَالَمِينَ)، يان بليت: (نَسْتَعِينُ) يان (نَسْتَعِينُ). به لام ٺه گهر وتى: (وَلَا الظَّالِمِينَ) به (ظَاءً)، ٺه وا به پي به هيڙ تريني ٺه وه دوو بوچوونهى ڪه له م مهسه له دا هه به، نويڙه ڪه به تال ده بيته وه، تنها مه گهر نه توانيت فيرى ده بريني پيتى (ضَاد) بيت، ٺه ويش له پاش ٺه وهى ڪه هه وٺي ته واوى له گه ٺه دا، ٺه وڪاته به هانهى هه وه، چاو پوشي لي ده ڪريت.

باسيڪ: {حوڪمى ٺه وه ڪهسى نازانيت به جوانى سورتهى (الفاتحة)}

بخوڻينته وه

ٺه گهر ڪه سيڪ نه يتوانى به راستى و دروستى سورتهى (الفاتحة) بخوڻيت، با به ٺه نندازهى ژمارهى ٺا به ته ڪانى ٺه وه له سورته ڪانى تر قورٺان بخوڻيت. خو ٺه گهر هيچ ٺا به تيڪي قورٺانى به دروستى نه ده زانى، ٺه وا با به ٺه نندازهى ٺا به ته ڪانى سورتهى (الفاتحة) زيڪرى وه ڪو ته سبحات و (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) وه هاو وٺنه ڪانين بخوڻيت. خو ٺه گهر هيچ زيڪريڪيشى به دروستى نه ده زانى و، ڪاته ڪهش ٺه وه نده نه بوو تا فيرى بيت، ٺه وا با به ٺه نندازهى سورته ڪه به بيدهنگي رابوه ستيت و، پاشان رڪوع بيت و، نويڙه ڪهشى دروسته، به مهر جيڪ ڪه مته رخه مى نه ڪرديت له فير بووندا. خو ٺه گهر ڪه مته رخه مى ڪر دبوو، ٺه وا پويسته له سهري نويڙه ڪهى دوو باره بڪاته وه.

جا هەرچۆنیک بیټ، ئەگەر بتوانیټ، دەبیټ خۆی فیڕی خویندنهوهی سورەتی
(الْفَاتِحَة) بکات.

بەلام ئەگەر بە زمانی غەیره عەرەبی دەیزانی مانای سورەتی (الْفَاتِحَة) بخوینیت و،
بە عەرەبی نەیدەزانی، ئەوا درووست نیه بە غەیری عەرەبی ببخوینیت، بەلکو بە
کەستیکی نەتوانکار دادەنریت و، ئەو کاتەش باشتیکی تر ببخوینیت، وەکو باسمان
کرد.

باسیک: {حوکمی خویندنی سورەتیک لەدوای سورەتی (الْفَاتِحَة)وه}

با نوێزخوین لەدوای سورەتی (الْفَاتِحَة)وه سورەتیک تر، یان بەشە سورەتیک
ببخوینیت و، ئەوەش سونەتە. ئەگەر نەشی خوینیت، نوێزەکە ی هەر درووستە و،
سەجدە ی سەهویش نابات، ئیتر نوێزی فەرز بکات یان سونەت.

بەپێی راستزینی ئەو دوو بۆچوونە ی کە لەم مەسەلەدا هاتوون، سونەت نیه لە
نوێزی مردوودا سورەتی تر ببخوینریت، چونکە نوێزی مردوو وا دانراوه کە کورت
بیټ.

پاشان کەسی نوێزخوین خۆی سەرپشکە: ئەگەر ویستی با سورەتیک تەواو
ببخوینیت و، ئەگەر ویستیشی با بەشە سورەتیک ببخوینیت. بەلام خویندنی سورەتیک
کورت باشترە لەوهی کە بە ئەندازە ی ئەو سورەتە لە سورەتیک درێژ ببخوینریت.

سونەتیشە ئەو سورەتە ی کە دەببخوینیت، بەپێی ریزبەندی سورەتەکانی قورئان
بیټ. واتە: با لە ریکاتی دوهمدا سورەتیک ببخوینیت، کە لە ریزبەندی سورەتەکاندا
لەدوای سورەتەکە ی ریکاتی یەکەمەوه بیټ. خو ئەگەر وایشی نەکرد، هەر
درووستە.

سونه تیشه سوره ته که له دوای سوره تی (الْفَاتِحَة) وه بخوینیت. خو ئه گهر له پیش نه وه خویندی، ئهوا خویندنی سوره ته که ی بو حسیب ناکریت.

ئهوجا بزانه، ئه وهی باسمان کرد، که سونه ته سوره تیک له دوای سوره تی (الْفَاتِحَة) وه بخوینریت، ئه وه ته نها بو که سی پیشنویره وه، بو که سیکیشه که به ته نها نویره بکات و، بو که سی شوینکه وتووشه له نویره نه ی، که پیشنویره که به دهنگی نرم قورئانیان تیدا ده خوینیت. به لام ئه نویره نه ی که پیشنویره که به دهنگی بهرز قورئانیان تیدا ده خوینیت، ئه گهر شوینکه وتوه که گوئی له دهنگی قورئان خویندنی پیشنویره که وه بو، ئهوا با زیاد له سوره تی (الْفَاتِحَة) هیچی تر نه خوینیت. به لام ئه گهر گوئی لیوه نه بو، یان گوئی له هه مه مه مه یه که وه بو، لی تی نه ده گه شت، نهوا به لای راسترین بوچونه وه سونه ته ئه شوینکه وتوه سوره ته که بخوینیت، به لام به جوړیک، که ته شویش بو که سی تر درووست نه کات.

سونه ته ئه سوره ته ی له نویره به یانی و نیوه رزدا ده خوینریت یه کیک بیت له سوره ته دریره کانی (سوره تی الْحُجْرَات به دو او ه). له نویره عه سرو عیشاشدا، له سوره ته مامناوهنده کانی ئه سوره تانه بیت و، له نویره مه غریبشدا له سوره ته کورته کانی ئه سوره تانه بیت. خو ئه گهر پیشنویره بو، ئهوا با کهم بخوینیت، مه گهر بزانیته، که شوینکه وتوه کان سوره ته دریره کانیان بی خوشره.

سونه ته له رکاتی یه که می نویره به یانی رزوی جومعه دا سوره تی { (الم * تَنْزِيلُ) واته: سوره تی: السَّجْدَة } بخوینیت و، له رکاتی دوه میشدا (هَلْ أُنْتِ عَلَى الْإِنْسَانِ) (واته: سوره تی: الْإِنْسَانِ) بخوینیت^(۱) و، به ته واوه تیش بیاخوینیت و، ئه وه ش که هه ندیک خه لک ده یکه و، به شیک ی ئه دوو سوره ته ده خوین، ئه وه پیچه وانه ی سونه ته.

---

(۱) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۳۰۳ / به ژماره: ۸۵۱، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۵۹۹ / به ژماره: ۸۸۰.

سونه تیشه له ږکاتی په کهمی نویژی جهژن و نویژه بارانه دا له دوای سوره تی (الْفَاتِحَة) وه سوره تی (ق) بخوینیت و، له ږکاتی دوه میشدا (اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ) واته: سوره تی: الْقَمَر) بخوینیت. ^(۱) خو نه گهر بیه ویت، ده توانیت له ږکاتی په کهمدا (سَبَّحَ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى) واته: سوره تی: الْأَعْلَى) و، له ږکاتی دوه میشدا (هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ) واته: سوره تی: الْغَاشِيَةِ) بخوینیت. ^(۲) چونکه ههردوو کیان سونه تن.

سونه تیشه له ږکاتی په کهمی نویژی جومعه دا سوره تی (الْجُمُعَة) بخوینیت و، له ږکاتی دوه میشدا سوره تی (الْمُنَافِقُونَ) بخوینیت. خو نه گهر بیه ویت، ده توانیت له ږکاتی په کهمدا (سَبَّحَ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى) و، له ږکاتی دوه میشدا (هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ) بخوینیت ^(۳) چونکه ههردوو کیان سونه تن.

نه و جا با نویژ خوین خوی له وه پپاریزیت، که به شیک له و سوره تانه له و نویژانه دا بخوینیت. خو نه گهر ویستی کهمی پی بجیت، ده توانیت نایه ته کان به سهریه که وه بخوینیت و، زوریش په له ی لی نه کات.

سونه تیشه له دوو ږکاته سونه ته که ی پیش نویژی به یانیدا، له ږکاتی په که میاندا له دوای سوره تی (الْفَاتِحَة) وه نایه تی ﴿قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ إِلَيْهِمْ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَى وَعِيسَى وَمَا أُوتِيَ﴾

---

(۱) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۶۰۷ / به ژماره: ۸۹۱. شیخی عهسقه لانی فهرموویه تی: نه وه ی که نیمای نه وه ی دهر باره ی نویژه بارانه فهرموویه تی، من به راشکاوانه له هه دیسدا نه مبینوه. نه و جا خوی هه دیسکی (حَسَن) له باره ی نویژه بارانه وه ږیوایه ت ده کات له هاوه لی خوشه ویست (ابن عَبَّاس) ه وه، که فهرموویه تی: پیغه مبهری خوا نویژی بو کردین، ههروه کو چون نویژی جهژمان بو بکات. به مهش ده کریت بوتریت: نه وه ی له نویژی جهژندا سونه تبیت بخوینیت، له نویژه بارانه شدا هه سونه ته بخوینیت. پروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۱ / ۴۷۶.

(۲) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۵۹۸ / به ژماره: ۸۷۸.

(۳) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۵۹۸ / به ژماره: ۸۷۸.

التَّبَيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَأُفَرِّقَ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿﴾ [التَّبَقْرَةُ: ١٣٦] بخونیت و، له رکاتی دوه میشتا نایه تی ﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾ [آل عمران: ٦٤] بخونیت. نه گهر بیشیه ویت، ده توانیت له رکاتی به که مدا سورته تی ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ و، له رکاتی دوه میشتا سورته تی ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ بخونیت. چونکه ههردوو کیان له صه حیچی موسلیمدا هاتون، که بیغه مبهری خوا (درودی خوی له سر بیت) کردوونی.^(۱)

سونه تیشه له دوو رکاته سونه ته که ی دوا ی نویژی مه غریب و، له دوو رکاته که ی (طَوَاف) و سوورانه وه به دهوری که عبه ی پیرو زو، له دوو رکاته که ی نویژی (اسْتِخَارَةَ) دا، له رکاتی به که مدا سورته تی ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ و، له رکاتی دوه میشتا سورته تی ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ بخونیت.^(۲)

سه بارهت به نویژی (وثر) یش، نه گهر سی رکاتی کرد، نه وه له رکاتی به که مدا له دوا ی سورته تی (الْفَاتِحَةَ) وه سورته تی ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ و، له دوه میشتا سورته تی ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ و، له سییه میشتا سورته تی ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾

(۱) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ١ / ٥٠٢ / به ههردوو ژماره: ٧٢٦ - ٧٢٧.

(۲) سه بارهت به دوو رکاته سونه ته که ی دوا ی نویژی مه غریب نیمامی (أَحْمَد) حه دیسیکی له ریگه ی هاوه لی خو شه ویست (أَبْنُ عَمْرٍو) هوه ریوایهت کرده و، لی کۆله ره وه کانیش فهرموویانه: ریشه که ی (صَحِيح) به له سر مهرجی بوخاری و موسلیم. بروانه: مُسْتَدْرَأُ الْأَمَامِ أَحْمَد / ٨ / ٥٠٩ / به ژماره: ٤٩٠٩.

سه بارهت به دوو رکاته که ی (طَوَاف) یش بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ٢ / ٨٨٦ - ٨٩١ / به ژماره: ١٢١٨.

سه بارهت به دوو رکاته که ی نویژی (اسْتِخَارَةَ) ش حافظی عیراقی و شیخی عه سقه لانی فهرموویانه: له حه دیسدا هیچمان له باره یه وه نه بییوه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ١ / ٤٩٥.

له گهل سوره تي ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ و سوره تي ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ بخوینیت. (۱)

جا هموو نه مانه ی باسما ن کردن، حه دیسی مه شهوریان له باره وه هاتوه، چی له کتیه صه حیه کانداه، چی له کتیه کانی ترده، نیمه ش له بهر مه شهوریه کیهان باسما ن نه کردن. خواه له هموو کهس زانا تره. (۲)

باسیک؛ {نه خویندن و له دست دهرچوونی سوره ته سونه ته که ی رکاتی یه که م، خویندنه وی له رکاتی دوهدا}

نه گهر له رکاتی یه که می نویژی جومعه دا سوره تی (الْجُمُعَة) ی نه خویند، نه و با له رکاتی دوهدا له گهل سوره تی (الْمُنَافِقُونَ) دا بیاخوینیت. به هه مان شیوه له نویژی جهژن و نویزه بارانه و، نویژی (وثر) و سونه تی نویژی به یانی و نویزه کانی

---

(۱) نه و حه دیسه ی باسی خویندنی نه م سوره تانه ده کات له نویژی (وثر) دا دایکه (عَائِشَة) ریوایه تی کردوه و، شیخی (ابنُ الْمَلِّقِن) یش فهرموویه تی: نیمامی (أَبُو دَاوُد) و (ابنُ مَاجَه) و (بِرْمَذِي) و (دَارَقُطْنِي) و (ابنُ جَبَّان) ریوایه تیان کردوه و، نیمامی (بِرْمَذِي) ش فهرموویه تی: حه دیسیکی (حَسَن) ی (عَرِيب) ه و، نیمامی (حَاكِم) یش فهرموویه تی: حه دیسیکی (صَحِيح) ه له سهر مهرجی بوخاری و موسلیم. بروانه: خُلَاصَة الْبَدْرِ الْمُنِير / ۱ / ۱۷۹ / به ژماره: ۶۱۰.

(۲) شیخی عه سه لانی فهرموویه تی: ته نها سی مه سه له یان نه بیته، که من له حه دیسه دا هیه م له باره یانه وه نه بییوه. نه وانیش:

- خویندنی سوره تیکی دیاریکرا و له دوا ی سوره تی (الْفَاتِحَة) له نویژی (اسْتِخَارَة) دا.
- قورنای زور خویندن له لایه ن پشونویزه وه، نه گهر شونکه وتوه کانی بیان خوشبو.
- خو پاراستن له خویندنی چهند نایه تیک له و سوره تانه ی، که سونه تبوو له هه ندیک نویژدا بخوینتین. بروانه: تَتَائِحُ الْأَفْكَار / ۱ / ۵۰۱.

تریش، که باسمان کردن، نه گهر له رِکاتی یه که مدا نه وهی که سونهت بوو
نه خوینرا، نهوا با له رِکاتی دوه مدا نه وهی یه که مو دوه میش بخوینیت، بو نه وهی
نویژه که ی ههردوو سوره ته که ی تیدا بیت.

نه گهر له رِکاتی یه که می نویژی جومعه دا سوره تی (الْمُنَافِقُونَ) ی خویند، نهوا با
له رِکاتی دوه مدا سوره تی (الْجُمُعَة) بخوینیت و، سوره تی (الْمُنَافِقُونَ) یش دووباره
نه کاته وه.

جا به لگه ی نه مانم به دریزی له روون کردنه وهی کتیبی (الْمُهَذَّب) دا باس
کرده وه.^(۱)

باسیک: {دریژ کردنه وهی خویندن ی قورنان له رِکاتی یه که مدا}

له حه دیسی (صَحِيح) دا هاتوه، که پیغه مبهری خوا (دروودی خوی له سر بیت)
رِکاتی یه که می نویژی به یانی و نویژه کانی تریشی له رِکاتی دوه م زیاتر دریژ
ده کرده وه.^(۲)

جا زوربه ی هاوه لاغان نه م حه دیسه یان ته ئویل کرده وه، فهرمو یانه: (لَا يُطَوَّلُ
الْأُولَى عَلَى الثَّانِيَةِ. واته: رِکاتی یه که می له رِکاتی دوه م دریژ تر نه ده کرده وه!) به لام

---

(۱) وه کو شیخی عه سه لانیس فهرمو یه تی: من به لگه کانی نه م باسه م له روون کردنه وهی
کتیبی (الْمُهَذَّب) دا نه بیسه وه. بروانه: نَتَائِجُ الْاَلْفَكَارِ / ۱ / ۵۰۱.

(۲) وه کو هاوه لی خو شه ویست (أَبُو قَتَادَةَ) (خوی لی رازی بیت) ده فهرمو یه تی: (أَنَّ النَّبِيَّ - صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - كَانَ يَقْرَأُ فِي الظُّهْرِ فِي الْأُولَيْنِ بِأَمِّ الْكِتَابِ وَسُورَتَيْنِ، وَفِي الرَّكْعَتَيْنِ
الْآخِرَتَيْنِ بِأَمِّ الْكِتَابِ، وَيُسْمِعُنَا الْآيَةَ، وَيُطَوَّلُ فِي الرَّكْعَةِ الْأُولَى مَا لَا يُطَوَّلُ فِي الرَّكْعَةِ الثَّانِيَةِ،
وَهَكَذَا فِي الْمَصْرِ، وَهَكَذَا فِي الصُّبْحِ). بروانه: صَحِيحُ الْبَخَارِيِّ / ۱ / ۲۶۹ / به ژماره:
۷۴۳، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۳۳۳ / به ژماره: ۴۵۱.

سه‌بارت به شوینکه‌وتوش زانایان کۆده‌نگن له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی، که له هیچ‌کام له‌و نوێژانه‌دا ده‌نگ به‌رز ناکاته‌وه.

سونه‌تیشه له نوێژی مانگ گیراندا قورئان به ده‌نگی به‌رز بخوینریت و، له نوێژی خۆر گیرانیشدا به ده‌نگی نزم بخوینریت و، له نوێژه بارانه‌شدا به ده‌نگی به‌رز بخوینریت و، له نوێژی مردووشدا به ده‌نگی نزم بخوینریت، ئه‌گه‌ر له رۆژدا نوێژی له‌سه‌ر کرا، به هه‌مان شیوه ئه‌گه‌ر له شه‌ویشدا نوێژی له‌سه‌ر کرا، هه‌ر به‌لای بۆچوونی راستی هه‌لبژێردراوه‌وه سونه‌ته به ده‌نگی نزم بخوینریت.

له هیچ نوێژیکی سونه‌تی رۆژیشدا قورئان به ده‌نگی به‌رز ناخوینریت، بیجگه له نوێژی جه‌ژن و نوێژه بارانه، که باسما‌ن کردن.

هاوه‌لانیسما‌ن بۆچوونی جیاوازیان هه‌یه سه‌بارت به‌و نوێژه سونه‌تانه‌ی له شه‌ودا ده‌کرین:

- و تراوه: به ده‌نگی به‌رز قورئانیا‌ن تیدا ناخوینریت.
- و تراویشه: به ده‌نگی به‌رز ده‌خوینریت.
- بۆچوونی سییه‌میش – که راستزینیا‌نه‌و، قاضی حوسه‌ین و ئیما‌می (بَعُوَی) یش فه‌رموویانه هه‌ر ئه‌مه راسته-: ئه‌وه‌یه، که به ده‌نگیکی مامناوه‌ند – نه به‌رز و نه نزم – قورئانیا‌ن تیدا ده‌خوینریت.^(۱)

---

(۱) له هه‌دیسی (صَحیح) دا هاتوه، که شه‌ویک پیغه‌مبه‌ری خوا (دروودی خوی له‌سه‌ر بی‌ت) ته‌شریف ده‌هیتیت بۆ مزگه‌وت، ده‌بی‌ت و ئیما‌می (أَبُو بَکْر) (خوی لێ رازی بی‌ت) به ده‌نگی نزم نوێژ ده‌کات و، ئیما‌می (عُمَر) یش (خوی لێ رازی بی‌ت) به ده‌نگی به‌رز نوێژ ده‌کات. جا که دواتر هاتن بۆ خزمه‌تی، به ئیما‌می (أَبُو بَکْر) ی فه‌رموو: "به‌لاتدا تیه‌ریم، به ده‌نگی نزم نوێژت ده‌کرد!" ئه‌ویش عه‌رزێ کرد: "ئه‌و که‌سه‌ی له‌خزمه‌تیدا قسه‌م ده‌کرد گوێی لیمبوو –مه‌به‌ستی خوی گه‌وره‌ بوه-". ئه‌وجا به ئیما‌می (عُمَر) یشی فه‌رموو: "به‌لاتدا تیه‌ریم، به ده‌نگی به‌رز نوێژت ده‌کرد!" ئه‌ویش عه‌رزێ کرد: "قوربا‌ن، هه‌م که‌سی خه‌ولیکه‌وتوو

جا نه گهر نویتزیکي له شهودا له دهست دهرچوو، دواتر له رۆژدا قهزای کردهوه، یان نویتزیکي له رۆژدا له دهست دهرچوو، دواتر له شهودا قهزای کردهوه، نایا سه بارهت به دهنگی بهرزو دهنگی نزم، حساب بو کاتی له دهستچوونی نویتزه که بکریت، یان بو کاتی قهزا کردنه وهی؟ نه وه دوو بوچوونی له سه ره:

- به هیترتربیان نه وه یه، که حساب بو کاتی قهزا کردنه وهی نویتزه که ده کریت. (واته: نه گهر نویتزی رۆژی له شهودا قهزا کردهوه، به دهنگی نزم ده کریت و، به پیچه وانه شهوه به دهنگی بهرز).
- و تراویشه: ههرچو نیک بیت ههر به دهنگی نزم ده کریت.

بشزانه، که خویندنی قورئان به دهنگی بهرز له و جیگایانهی باسمان کردن و، خویندنیشی به دهنگی نزم له و جیگایانهی باسمان کردن، کاریکي سونه ته و، واجب نیه. بویه نه گهر له و جیگه ی که ده بوو به دهنگی نزم بخوینت، نویتز خوینته که به دهنگی بهرز خویندی، یان له و جیگه ی که ده بوو به دهنگی بهرز بخوینت، نه و به دهنگی نزم خویندی، نه وه نویتزه که ی ههر درووسته، به لام کاریکي ناپه سه ندی کرده و، سه جده ی سه هویش نابات.

جا پیشریش باسمان کرد، که خویندنی قورئان و زیکره کانی ناو نویتز به دهنگی نزم ده بیت به جوړیکي وه هابیت، که نویتز خوینته که گوئی له دهنگی خو ی بیت. بویه

خه بهر ده که مه وه و، هم شهیتانیش دهر ده که م". جا پیغه مبهری خوا به نیمای (أبو بکر) فرممو: "تو که میک دهنگت بهرز بکهره وه" و، به نیمای (عمر) یشی فرممو: "توش که میک دهنگت نزم بکهره وه". بروانه: سُنُّ أَبِي دَاوُدَ / ۱ / ۴۲۳ / به ژماره: ۱۳۲۹، وَصَحِيحُ ابْنِ خُرَيْمَةَ / ۲ / ۱۸۹ / به ژماره: ۱۱۶۱، وَصَحِيحُ ابْنِ جَبَّانٍ / ۳ / ۶ / به ژماره: ۷۳۳، وَالْمُسْتَدْرَكُ عَلَى الصَّحِيحَيْنِ / ۱ / ۴۵۴ / به ژماره: ۱۱۶۸. نیمای (حاکم) فرممو یه تی: حه دیسیکی (صَحِيح) به له سه ره رجی نیمای موسلیم.

نه گهر گوڼی له دهنګی خوږی نه بوو - بې ټوټې نه وهی هیچ خه له لو نو قسانیه ک له هیږی بیستیدا هه بیت - نهوا قورئانه که و زیکره که شی درووست نیه.

باسیک: {نهو جیګایانه ی پیشنویر بؤ ماوهیه کی که م تییاندا بیدهنگ

{دهبیت}

هاوه لآغان فهورویانه: سونه ته بؤ پیشنویر لهو نویرانه دا که به دهنګی بهرز قورئانیا تیدا ده خوږیته، له چوار جیګه دا بؤ ماوهیه که به بیدهنگی راوه سیت (واته: نه گهر زیکرشی کرد به دهنګی نرم بیکات):

- یه که میان: له دواى (اللهُ اکبر) ی نویر دابهستن، بؤنه وهی دوعای سهره تای دهست پیکردنی نویر بخوږیته.
- دوه میس: له دواى لیوونه وه له سوره تی (الفاتحة)، بؤ ماوهیه کی زور کورت بیدهنگ ده بیت له نیوان کوتای سوره ته که و (آمین) کردند، تاوه کو بزانت، که (آمین) ه که به شیک نیه له سوره تی (الفاتحة).^(۱)

---

(۱) جا نه ندازه ی وه ستانه که با نه ونده بیت، که تیدا بلیت: (رَبِّ اغْفِرْ لِي). چونکه له هاوه لی خو شه ویست (وَأَنْتَ الْكَبِيرُ) ی کوری (حجر) هوه هاتوه (خوای لَ رَازِي بِيْت)، که گوڼی لیوه پیغمبری خوا له دواى خوږیته دنی ﴿غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾ فهورویته تی: (رَبِّ اغْفِرْ لِي آمِينَ). بروانه: الْمُعْجَمُ الْكَبِيرُ / ۲۲ / ۴۲ / به ژماره: ۱۰۷، وَسُنَنُ الْبَيْهَقِيِّ الْكُبْرَى / ۲ / ۵۸ / به ژماره: ۲۲۸۱. شیخی (هیتمی) فهورویته تی: (أَحْمَد) ی کوری (عَبْدُ الْجَبَّارِ) ی (عَطَّارِدِي) له رشته که یدايه، نیمامی (دَارْقَطْنِي) به که سیکي متمانهداری داناوه، (أَبُو كُرَيْبٍ) یش وه سفو سه نای باشی کردوه، کومه نیکیش له زانایان به لاوازیان داناوه. بروانه: مجمع الزوائد / ۲ / ۱۱۳ / به ژماره: ۲۶۶۸. شیخی (ابن حجر) ی (هیتمی) فهورویته تی: حه دیسیکی (حَسَن) ه. بروانه: نُحْفَةُ الْمُحْتَجِّ فِي شَرْحِ الْمُنْهَاجِ / ۲ / ۴۹.

- سیئه‌میش: له‌دوای (آمین) کردنه‌وه بۆ ماوه‌یه‌کی دریژی و‌ها بی‌ده‌نگ ده‌بیت، که شوینکه‌وتوو فریا بکه‌ویت سوره‌تی (الْفَاتِحَة) ی تیدا بخوینیت.
- چواره‌میش: له‌دوای لیوونه‌وه له سوره‌ته‌که‌ی دوای سوره‌تی (الْفَاتِحَة) وه، بۆ جیا کردنه‌وه‌ی قورئانه‌که له (اللهُ اکْبَرُ) ی دابه‌زین بۆ رکوع.^(۱)

باسیڤک: {حوکمی وتنی (آمین) و، شیوازمه‌کانی خویندنه‌وه‌که‌ی}

ئه‌گەر له سوره‌تی (الْفَاتِحَة) بوویه‌وه، سونه‌ته‌ بلیت: (آمین).

ئه‌و هه‌دیه‌ سه‌حیحانه‌ی له‌م باره‌وه هاتوون زۆرنو، مه‌شه‌ورن، که وتنی (آمین) فه‌زلو پاداشتی گه‌وره‌ی هه‌یه.

جا وتنی (آمین) له‌ دوای سوره‌تی (الْفَاتِحَة) وه بۆ هه‌موو قورئانخوینیک سونه‌ته، ئیز له‌ناو نوێژدا بیت، یان له‌ ده‌ره‌وه‌ی نوێژدا بیت.

(آمین) یش له‌رووی زمانه‌وانیه‌وه به‌ چوار جوړ ده‌خوینرته‌وه:

(۱) هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (سَمْرَة) ی کورپی (جُنْدُب) (خوای لی‌پازی بیت) فه‌رموویه‌تی: پیغه‌مبه‌ری خوا له‌ دوو جینگه‌دا بی‌ده‌نگ ده‌بوو: (به‌که‌م): ئه‌گەر سه‌ره‌تا بچوایه‌ته‌ ناو نوێژه‌وه. (دوه‌م): ئه‌گەر له‌ قورئان خویندن بوایه‌ته‌وه. جا هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (عَمْرَان) ی کورپی (حُصَيْن) (خوای لی‌پازی بیت) ئینکاری نه‌م فه‌رماشته‌ی (سَمْرَة) ی کرد، بۆیه‌ نامه‌یه‌کیان نارد بۆ هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (أَبِي) ی کورپی (كَعْب) (خوای لی‌پازی بیت)، ئه‌ویش وه‌لامه‌که‌ی بۆ ناردنه‌وه‌و، تیدا نوسیووی: (سَمْرَة) راست ده‌کات. بروانه: مُسْنَدُ الْأَمَامِ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ / ۳۳ / ۳۷۷ - ۳۷۸ / به‌ ژماره: ۲۰۲۲۸، وَسُنَنُ الدَّارِمِيِّ / ۱ / ۳۱۳ / به‌ ژماره: ۱۲۴۳، وَسُنَنُ أَبِي دَاوُدَ / ۱ / ۲۶۶ / به‌ ژماره: ۷۷۸.

شیخی عه‌سقه‌لانی فه‌رموویه‌تی: هه‌دیسکی (حَسَن) هه‌. پاشان فه‌رموویه‌تی: ده‌کریت مه‌به‌ست به‌ جینگه‌ی دوه‌م دوای سوره‌تی (الْفَاتِحَة) بیتو، ده‌شکریت دوای سوره‌ته سونه‌ته‌که بیت. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۲ / ۲۳ - ۲۵.

- فهصحترينيان و مهشهورترينيان بریتيه له (آمِين).
- دوهميشيان بریتيه له (آمِين).
- سييهميشيان بریتيه له به (إِمَالَة) خویندنه وهی نه لفه که. (واته: بوتريت: ئيمین).
- چوارهميش بریتيه له (آمِين).

جا په که مو دوهم ههردووکیان مهشهورنو، سييه مو چوارهميش شينخی (وَاحِدِي) له سه ره تاي کتیبی (الْبَسِيط) دا هیناونی و، په که م دانه شیان هه لَبْرَیْر دراوه که یانه. (۱)

نه و جا منیش له کتیبی (تَهْدِيبُ الْأَسْمَاءِ وَاللُّغَاتِ) دا به دريژی باسی نه م چوار شیوازه خویندنه وه یه م کرده و، مانا کانی شيانم ليکداوه ته وه و، پروون کردنه وه م له سه ر داو نو، نه وه ش په یوه ندی پینانه وه هه بیته، باسم کرده.

ههروه ها وتی (آمِين) له نویترا دا بو هه موو که سيك سونه ته، چی پیشنویترا بیت، یان شوینکه وتوو، یان که سی ته نها. جا پیشنویترا و که سی ته نها (آمِين) ه که به دهنگی بهرز ده کن، له و نویترا نه دا، که به دهنگی بهرز قورنایان تیدا ده خوینريت (وه کو: نویترا به یانی و مه غریب و عیسا). بوچوونی راستیش له سه ر نه وه یه، که شوینکه وتوش هه ر به دهنگی بهرز دهیکات، ئیر جه ماعه ته که که م بیت یان زور.

ههروه ها سونه ته پیشنویترا و شوینکه وتوو به یه که وه و له یه ک کاتدا (آمِين) بکه نو، پیش وپاش نه که ون.

---

(۱) چونکه حه دیسیکی (صَحِيح) ی له باره وه هاتوه، له ریگهی هاوه لی خوشه ویست (وَائِل) ی کوری (حَجْر) وه وه (خوای لی رازی بیت)، که نه و گوتی لیوه پیغه مبهری خوا له وای خویندنی ﴿غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾ فهرموویه تی: (آمِين) و، نه لفه که شی دريژ کرد ته وه. پروانه: مُسْتَدُ الْإِمَامِ أَحْمَدُ / ۳۱ / ۱۳۶ / به ژماره: ۱۸۸۴۲، وَسُنُّ التَّرْمِذِي / ۲ / ۲۷ / به ژماره: ۲۴۸، وَسُنُّ التَّسَائِي الْكُبْرِي / ۱ / ۳۰۷ / به ژماره: ۹۵۳، وَسُنُّ الدَّارَقُطْنِي / ۱ / ۳۳۳ / به ژماره: ۱. ئیمامی (دَارَقُطْنِي) فهرموویه تی: حه دیسیکی (صَحِيح) ه.

نه و جا بيجگه لهم زيكره، له ناو نويزدا هيچ زيكرينكي تر نيه، كه سونهت بيت
 پيشنويزو شوينكهوتوو بهيه كهوهو لهيهك كاتدا بيانكهن. بهلام زيكره كاني تر،
 دهبيت شوينكهوتوو لهدواي پيشنويزهوه بيانكات.

باسيڭ: } نه گهر له نويزدا گهيشته به نايه تيڭ، كه باسي سوزو
ميهره باني خوي تيدا بوو، يان گهيشته به نايه تيڭ، كه باسي سزاو
توله ي تيدا بوو }

نه گهر كه سيڭ له ناو نويزدا يان له دهره وه ي نويزدا قورنان بخوينت و، بگات به
 نايه تيڭ، كه باسي سوزو ره همتي خوي گه وه ي تيدا بيت، سونهته داوي فهزلتو
 ميهره باني له خوي گه و ره بگات. وه نه گهر بگات به نايه تيڭ، كه باسي سزاو تيدا
 بيت، سونهته په نا به خوي گه و ره بگريت له ناگري دوزه خ، يان له سزا، يان له
 شهر، يان له نار همتي، يان بليت: "اللَّهُمَّ، إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَافِيَةَ" واته: خوي به من
 داوي سهلامه تي و بيوه بيت لي ده كه م... يان شتيكي لهو شيوه.

هروه ها نه گهر بگات به نايه تيڭ، كه باسي پاكي و بيگه ردي خوي گه وه ي
 تيدا بيت، سونهته بليت: "سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى" واته: پاكي و بيگه ردي بو خوي گه وه يه،
 يان بليت: "تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ" واته: به رزي و پيرزي بو خوي په روه ردي گاري
 جهانينه، يان بليت: "جَلَّتْ عَظْمَةُ رَبَّنَا" واته: گه وه ي بو په روه ردي گارمانه... يان
 شتيكي لهو جوړه.

بومان رپوايهت كراوه له هاوه لي خو شه ويست (حُذَيْفَةَ) ي كوري (يَمَان) هوه
 (خوي لي رازي بيت)، كه فرمويه تي: شه ويڭ له خزمته پيغه مبهري خوادا (درودي
 خوي له سر بيت) نويزم كرد، نه و يش دهستي كرد به خويندني سوره تي (البقرة)، منيش
 (له دلي خومدا) وتم: له نايه تي سه ده مدا ده چي ته ركوع. پاشان هر به رده وام بوو،

نیز و تم: هموو نویزه که ی تهواو ده کات (واته: دهیکات به دوو به شهوه: نیوهی له رِکاتی یه که مو نیوه که ی تریشی له رِکاتی دوهم). پاشان هر به ردهوام بوو، نِیز و تم: همووی له م رِکاته دا تهواو ده کات و، نهوجا ده چینه رِکوع. پاشان هر له و رِکاته دا دهستی کرد به سوره تی (النساء) و، نهویشی خویند. پاشان دهستی کرد به سوره تی (آل عمران) و، نهویشی خویندو، به له سه رخویش قورئانی ده خویند: جا نه گهر بگه یشتایه به نایه تیک، ته سیباحتی تیدا بوایه، نهویش ته سیباحتی ده کردو، نه گهر بگه یشتایه به نایه تیک، نزاو پارانه وهی تیدا بوایه، نهویش نزاو ده کردو ده پارایه وهو، نه گهر بگه یشتایه به نایه تیک، که په نابه خواگرتنی تیدا بوایه، نهویش په نای به خوا ده گرت. نیمامی موسلیم له صحیححه کهیدا ریوایه تی کردوه.^(۱)

هاوه لائمان فهرموویانه: نه م ته سیباحت و نزاو پارانه وهو په نابه خواگرتنه بۆ قورئانخوین له نویژداو له دهره وهی نویژیشدا هر سونه ته. نِیز نویژخوینه که پیشنوژ بیت، یان شوینکه وتوو، یان نویژخوینی ته نها. چونکه نهوانه دوعان، بویه هموو نهو که سانه له کردنیاندا یه کسانن، ههروه کو چون هموویان له (آمین) کردندا یه کسانن.

ههروه ها بۆ هموو که سیکیش سونه ته، که:

- نه گهر نایه تی ﴿أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمَ الْحَاكِمِينَ﴾ [النین: ۸] ی خویند، واته: {نایا خوای گه وره له هموو فهرانراوه یه که کار به جیتر نیه؟}، نهویش بلیت: (بلی،

(۱) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۵۳۶ / ۷۷۲. نه م حه دیسه به لگه یه له سه ر نه وهی، که درووسته له خویندنی قورئاندا ته رتیب و ریزبه نندی سوره ته کان ره چاو نه کریت، چونکه نه گهر درووست نه بوایه، پیغه مبه ری خوا سوره تی (النساء) ی له پیش سوره تی (آل عمران) هوه ندهده خویند. نه گهرچی زۆر تیک له زانایان بیان وایه، سونه ته ریزبه نندی سوره ته کان ره چاو بکریت و، پاش وینشخستیان کاریکی ناپه سنده. پروانه: شَرْحُ التَّوْوِيّ عَلَى صَحِيحِ مُسْلِمٍ / ۶ / ۶۱ - ۶۲، والتَّبَيَانُ فِي آذَابِ حَمَلَةِ الْقُرْآنِ (تَحْقِيقُ: مُحَمَّدُ الْحَجَّارُ) / ۹۸ - ۹۹.

وَأَنَا عَلَى ذَلِكَ مِنَ الشَّاهِدِينَ). واته: (به‌لئى لهه‌موویان کاربه‌جیتره‌و، ئیمه‌ش به‌کیکن له‌وانه‌ی شایه‌تی له‌سه‌ر نه‌وه‌ ده‌ده‌ین).

● نه‌گه‌ر ئایه‌تی ﴿أَلَيْسَ ذَلِكَ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَىٰ﴾ [الْقِيَامَةِ: ۴۰] ی خویند، واته: {نایا نه‌و خویایه‌ توانای نه‌وه‌ی نیه، که‌ مردوه‌ کان زیندوو بکاته‌وه‌؟}، نه‌ویش بلیت: (بلی، أشهد). واته: (به‌لئى شایه‌تی ده‌ده‌م، که‌ توانی نه‌وه‌ی هه‌یه).

● نه‌گه‌ر ئایه‌تی ﴿فَإِيَّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ﴾ [الْمُرْسَلَات: ۵۰] ی خویند، واته: {ئیر نه‌وانه‌ له‌دوای قورئان باوه‌ر به‌ چی‌ فه‌رمایشتیکی تر ده‌که‌ن؟}، نه‌ویش بلیت: (آمَنْتُ بِاللَّهِ). واته: (باوه‌ری ته‌واوم به‌خوای گه‌وره‌ هه‌یه).^(۱)

● نه‌گه‌ر ئایه‌تی ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَىٰ﴾ [الْأَعْلَى: ۱] ی خویند، واته: {ناوی په‌روه‌ردگاری به‌رزو بالای خوت پاک و خاوین رابگره‌}، نه‌ویش بلیت: (سَبِّحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى).^(۲)

---

(۱) ئیمامی (أحمد) و (أَبُو دَاوُد) و (بَيْهَقِي) و غه‌یری نه‌وانیش هه‌دیسیکیان رپوایه‌ت کردوه‌ له‌ رینگه‌ی هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوای لی‌ رازی بیت)، که‌ پیغه‌مبه‌ری خوا فه‌رمانی کردوه‌ به‌ کردنی نه‌م سی‌ زیکره‌ له‌ کاتی خویندنی نه‌و ئایه‌تانه‌دا. بروانه: مُسْتَدْرَكُ الْإِمَامِ أَحْمَد / ۱۲ / ۳۵۵ / به‌ ژماره: ۷۳۹۱، وَسُنُنُ أَبِي دَاوُدَ / ۱ / ۲۹۷ / به‌ ژماره: ۸۸۷، وَسُنُنُ الْبَيْهَقِيِّ الْكُبْرَى / ۲ / ۳۱۰ / به‌ ژماره: ۳۵۰۸.

جا له‌به‌ر نه‌وه‌ی له‌ رشته‌ی گه‌یرانه‌وه‌ی نه‌م هه‌دیسه‌دا که‌سیکی نه‌ناسراو هه‌یه، بویه زۆرێک له‌ زانایان به‌ هه‌دیسیکی لاوازیان داناه‌وه‌. به‌لام شیخی عه‌سقه‌لانی فه‌رموویه‌تی: هه‌دیسیکی (حَسَن) هه‌. چونکه‌ له‌ چه‌ند رینگه‌یه‌کی تره‌وه‌ پالپه‌شت کراوه‌. بروانه: نَسَائِحُ الْأَفْكَارَ / ۲ / ۴۲.

(۲) هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (ابنُ عَبَّاس) گه‌یراوتیه‌وه‌ له‌ پیغه‌مبه‌ری خواوه‌، که‌ نه‌گه‌ر نه‌و ئایه‌ته‌ی بخویندایه‌، وای ده‌فه‌رموو. ئیمامی (حَاكِم) یش فه‌رموویه‌تی: هه‌دیسیکی (صَحِيح) هه‌ له‌سه‌ر مه‌رجی بوخاری و موسلیم. بروانه: الْمُسْتَدْرَكُ عَلَى الصَّحِيحَيْنِ / ۱ / ۳۹۵ / به‌ ژماره: ۹۷۰.

جا له نویژداو له دهره‌وهی نویژیشدا سونه‌ته هموو ئه‌مانه بلیت.

به‌لگه‌ی ئه‌مانه‌شم له کتیبی (التَّبَيَانُ فِي آدَابِ حَمَلَةِ الْقُرْآنِ) دا به روونی باس کردوه.^(۱)

زیکره‌کانی ناو رکوع

چهندین حدیسی (صَحِيح) له بیغه‌مبه‌ری خواوه (درودی خوی له‌سه‌ر بیت) هاتوه، که کاتیک ده‌یویست بجیته رکوع (اللهُ أَكْبَرُ) ی ده‌کرد.

جا کردنی ئه‌و (اللهُ أَكْبَرُ) ه‌ش سونه‌ته. خو ئه‌گه‌ر نه‌یکرد ئه‌وه ناپه‌سه‌نده‌و، نویژه‌ک‌ه‌شی به‌تال نابیته‌وه‌و، سه‌جده‌ی سه‌هویش نابات.

به‌همان شیوه هموو (اللهُ أَكْبَرُ) ه‌کانی تری ناو نویژیش ه‌هر سونه‌تن، بیجگه له (اللهُ أَكْبَرُ) ی نویژ دابه‌ستن نه‌بیت، که پایه‌و روکنی نویژه‌ک‌ه‌یه‌و، نویژه‌ک‌ه‌ش به‌و نه‌بیت دانامه‌زریت.

جا پیشه له باسی سه‌ره‌تای چوونه ناو نویژه‌دا باسی ژماره‌ی (اللهُ أَكْبَرُ) ه‌کانی ناو نویژمان کرد.

له ئیمامی (أحمد) یسه‌وه ریوایه‌تیک هاتوه، که هموو ئه‌و (اللهُ أَكْبَرُ) انه واجبن.

جا ئایا سونه‌ته ئه‌م (اللهُ أَكْبَرُ) ی رکوعه دریز بکریته‌وه یان نا؟ ئه‌وه دوو فه‌رمایشتی ئیمامی (شَافِعِي) له‌سه‌ره (ره‌حمته‌ی خوی لی بیت):

---

(۱) بروانه: التَّبَيَانُ فِي آدَابِ حَمَلَةِ الْقُرْآنِ / ۱۲۱.

راستی‌بینان، که فرمایسته تازه‌کویه‌تی، نه‌ویه‌که: سونه‌ته دريژ بکریته‌وه تا نوژخوینه‌که خوی ده‌چه‌مینیتته‌وه و ده‌گاته ناستی رکوع و، پاشان ته‌سیحاحه‌که‌ی نار رکوع بکات.

جا‌نم دريژ کردنه‌وش بو‌نه‌ویه، که هیچ به‌شیکي نوژته‌که له زیکر خالی نه‌بیت. نه‌میش به‌پیچه‌وانه‌ی (اللَّهُ أَكْبَرُ) ی نوژ دابه‌ستننه‌وه، که بو‌چوونی راست له‌سهر نه‌ویه دريژ ناکریته‌وه، چونکه نوژخوینه‌که پیوستی به‌وه هه‌یه، که نیه‌تی نوژته‌که‌ی له‌گه‌لدا به‌نییت. بو‌یه نه‌گهر دريژی بکاته‌وه، نیتر نیه‌ته‌نیانه‌که‌ی له‌سهر قورسو گران ده‌بیت. به‌لام نه‌گهر به‌کورتی بیلیت و دريژی نه‌کاته‌وه، نه‌وا نیه‌ته‌که‌ی له‌سهر ناسان ده‌بیت.

به هه‌مان شیوه هه‌موو (اللَّهُ أَكْبَرُ) ه‌کانی تریش ههر هه‌مان حوکیان هه‌یه‌و، سونه‌ته دريژ بکریته‌وه‌و، پیشریش له {باسی (اللَّهُ أَكْبَرُ) ی نوژ دابه‌ستن} دا‌نم‌ه‌مان پروون کرده‌وه. خواش له هه‌موو که‌س زانا تره.

باسیک: {ته‌سیحاحاتی نارکوع}

نه‌گهر که‌سی نوژخوین خوی چه‌مانده‌وه‌و گه‌بسته ناستی رکوع، نیتر با‌خوی به زیکره‌کانی رکوعه‌وه خه‌ریک بکات و، بلیت: (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ، سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ، سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ) واته: (پاک و بی‌گهردی بو‌په‌روه‌ردگاری گه‌وره‌و مه‌زنی خووم).

له‌سه‌حیحی موسلیمدا هاتوه، له‌حه‌دیسینکی هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (حَدِيثًا) وه (خوای لی‌رازی بیت)، که پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سهر بیت) له‌و رکوعه دريژه‌ی، که له‌دوای خویندنی سوره‌ته‌کانی (الْبَقَرَة) و (النِّسَاء) و (آل عِمْرَان) دا‌بردی،

دهیفه رموو: (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ).^(۱) واته سیّ جار وای دهفه رموو، وه کو له (سُنن) ی ئیمامی (أَبُو دَاوُد) و له غهبری نهویشدا بهروونی هاتوه.^(۲)

له کتیبی (سُنن) به کاندا هاتوه، که پیغه مبهری خوا (درودی خوی له سر بیت) فهرموو به تی: «إِذَا قَالَ أَحَدُكُمْ: "سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ"، ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فَقَدْ تَمَّ رُكُوعُهُ». ^(۳) واته: "نه گهر به کیك له نیوه سیّ جار وتی: (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ)، نهوا رِکوعه که ی تهواوه".

له ههردوو سه حیه که شدا له (عَائِشَةُ) ی دایکی ئیماندارانه وه هاتوه (خوی لی رازی بیت)، که پیغه مبهری خوا (درودی خوی له سر بیت)، له رِکوع و له سجودیشدا دهیفه رموو: «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي». ^(۴)

له سه حیحی موسلیمیشدا هاتوه، له ئیمامی (عَلِيٍّ) هوه (خوی لی رازی بیت)، که پیغه مبهری خوا (درودی خوی له سر بیت) نه گهر رِکوعی بر دایه، دهیفه رموو: «اللَّهُمَّ، لَكَ رَكَعْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَلَكَ أَسَلْتُ، خَشَعَ لَكَ سَمْعِي، وَبَصَرِي، وَمُخِّي،

---

(۱) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۵۳۶ / به ژماره: ۷۷۲.

(۲) بروانه: سُننُ أَبِي دَاوُدَ / ۱ / ۲۹۶ / به ژماره: ۸۸۶، وَسُننُ التَّسَائِي / ۲ / ۲۲۴ / به

ژماره: ۱۱۳۳. ههروه ها له چهند ریگهیه کیشه وه سابت بوه، که (وَبِحَمْدِهِ) شی بو زیاد

کراوه. بروانه: الْبَدْرُ الْمُنِيرُ / ۳ / ۶۰۸ - ۶۱۲، وَالتَّلْخِصُ الْحَبِيرُ / ۱ / ۴۳۸ - ۴۳۹.

(۳) بروانه: سُننُ أَبِي دَاوُدَ / ۱ / ۲۹۶ / به ژماره: ۸۸۶، وَسُننُ التَّرْمِذِي / ۲ / ۴۶ / به

ژماره: ۲۶۱، وَسُننُ ابْنِ مَاجَهَ / ۱ / ۲۸۷ / به ژماره: ۸۹۰، وَسُننُ ابْنِ أَبِي كَبْرَى / ۲ /

۸۶ / ۲۳۹۱. هه دیسیکی لاوازه، چونکه رسته که ی بچرانی تیدایه. بروانه: الْبَدْرُ الْمُنِيرُ /

۳ / ۶۰۶ - ۰۷۱۲، وَالتَّلْخِصُ الْحَبِيرُ / ۱ / ۴۳۷ - ۴۳۸، وَالفُتُوحَاتُ الرَّبَّانِيَّةُ / ۲ /

۲۴۲ - ۲۴۳.

(۴) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۲۷۴ / به ژماره: ۷۶۱، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۳۵۰ / به

ژماره: ۴۸۴.

وَعَظْمِي، وَعَصَبِي».^(۱) واته: "خوايه من تهنها بؤ تو رکوعم بردوهو، ئيمانيشم به تو هيناوهو، تهسليمي بهرنامهو فهرماني توشم، هيزي بيستنو بينيني و مؤخ و ئيسقان ده مارم ملکه چي تون".

له (سُنن)ه کانشدا هاتوه، که فهرمويه تي: «خَشَع سَمْعِي، وَبَصْرِي، وَمُحْيِي، وَعَظْمِي، وَمَا اسْتَقَلْتُ بِهِ قَدَمِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ».^(۲) واته: "هيزي بيستنو بينين و مؤخ و ئيسقانم و نهو هيش قاچم هه ليگرتوه ملکه چي پهروه ردگاري عاله من".

له سه حیحی موسليميشدا له (عَائِشَةُ)ی دايکی ئيماندارانه وه هاتوه (خوای لی رازی بيت)، که پیغه مبهري خوا (درودی خوای له سريت) له رکوع و له سجوديشدا ده يفه رموو: «سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ».^(۳) واته: "خوای گه و ره پاک و بيگه رده له هه موو عيب و نوقسانيه ک و، پهروه ردگاري فريسته و جو به ئيليشه".

زمانانان فهرمويانه: (سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ) و (سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ) يش هاتوه. جا باشترين و مه شهو ترين و زور ترينان نه وه ی به که ميانه.

بوشمان رپوايه ت کراوه له هاوه لی خوشه ويست (عَوْفٌ)ی کور ی (مَالِك)ه وه (خوای لی رازی بيت)، که فهرمويه تي: شه و نيك له خزمه تي پیغه مبهري خوادا (درودی

(۱) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۵۳۴ / به ژماره: ۷۷۱.

(۲) نه م حه ديسه به م ده قه (وَمَا اسْتَقَلْتُ بِهِ قَدَمِي) له (سُنن)ه کاندا نه هاتوه! به لکو ئيمامي (شَافِعِي) و (أَحْمَد) و (أَبْنُ خُرَيْمَةَ) و (أَبْنُ حِبَّانٍ) و (طَحَاوِي) و (دَارُقُطْنِي) و (طَبْرَانِي) و (بَيْهَقِي) رپوايه تيان کرده. بروانه: مُسْتَدْرَأُ الشَّافِعِيِّ / ۱ / ۳۸ / به ژماره: ۱۵۴، و مُسْتَدْرَأُ الْإِمَامِ أَحْمَد / ۲ / ۲۶۸ / به ژماره: ۹۶۰، و صَحِيحُ ابْنِ خُرَيْمَةَ / ۲ / ۳۰۶ / به ژماره: ۶۰۷، و صَحِيحُ ابْنِ حِبَّانٍ / ۵ / ۲۲۸ / به ژماره: ۱۹۰۱، و شَرْحُ مَعَانِي الْأَثَارِ / ۱ / ۲۳۳ / به ژماره: ۱۳۹۹، و سُننُ الدَّارِقُطْنِيِّ / ۱ / ۳۴۲ / به ژماره: ۳، و الْمُعْجَمُ الْأَوْسَطُ / ۵ / ۱۷ - ۱۸ / به ژماره: ۴۵۵۲، و سُننُ الْبَيْهَقِيِّ الْكُبْرَى / ۲ / ۸۷ / به ژماره: ۲۳۹۷.

(۳) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۳۵۳ / به ژماره: ۴۸۷.

خوای له‌سەر بێت) هه‌ستام بۆ شه‌ونویژ کردن، ئه‌ویش ده‌ستی کرد به‌ خویندنی سوره‌تی (الْبَقْرَةَ) له‌ سه‌ره‌تاوه، جا که بگه‌یشتایه‌ به‌ ئایه‌تیک، باسی سۆزو ره‌حمی خوای تێدا بوایه، راده‌هه‌ستاو داوای سۆزو ره‌حمه‌تی ده‌کردو ده‌پارایه‌وه. وه‌ نه‌گه‌ر بگه‌یشتایه‌ به‌ ئایه‌تیک، که باسی سزای تێدا بوایه، راده‌هه‌ستاو په‌نای به‌خوا ده‌گرت. پاشان به‌ نه‌ندازه‌ی راوه‌ستانه‌که‌شی رکوعی بردو، تێدا فه‌رمووی: «سُبْحَانَ ذِي الْجَبْرُوتِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِبْرِيَاءِ وَالْعَظْمَةِ». واته: "پاک و بێگه‌رده‌ ئه‌و خوایه‌ی که خواوه‌نی هی‌زو ده‌سه‌لات و مولک و گه‌وره‌یی و مه‌زنیه". پاشان له‌ سجودیشدا هه‌مان شتی فه‌رموو.

ئه‌مه‌ هه‌دیسیکی (صَحِيح) به، ئیمامی (أَبُو دَاوُد) و (تَسَانِي) له‌ (سُنن) به‌ کانیانداو، ئیمامی (بِرْمُذِي) ش له‌ کتییی (الشَّمَائِل) دا به‌ رسته‌ی (صَحِيح) رپوایه‌تیان کردوه.^(۱)

بۆشمان رپوایه‌ت کراوه‌ له‌ سه‌حیحی موسلیمدا، له‌ هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (أَبْنُ عَبَّاس) هوه (خوا له‌ هه‌ردوکیان رازی بێت)، که فه‌رموویه‌تی: پتغه‌مه‌ری خوا (درودی خوای له‌سەر بێت) فه‌رموویه‌تی: «فَأَمَّا الرُّكُوعُ، فَعِظْمُوا فِيهِ الرَّبِّ». ^(۲) واته: "سه‌باره‌ت به‌ رکوع، ئیوه باسی گه‌وره‌یی خوای تێدا بکه‌ن (بۆ غمونه‌ بلێن: سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ)".

ئه‌وجا بزانه، که ئه‌م هه‌دیسه‌ دواهه‌مینه‌ مه‌به‌ستی سه‌ره‌کی باسه‌که‌مانه‌ مه‌به‌سته‌که‌ش ئه‌وه‌یه، که له‌ رکوعدا باسی گه‌وره‌یی و مه‌زنی و شکۆمه‌ندی خوای گه‌وره‌ بکریت، ئیتر به‌ هه‌ر ته‌عبیریک بێت. به‌لام باشتر وایه، که نه‌گه‌ر بتوانیت، ته‌واوی ئه‌م زیکرانه‌ به‌یه‌که‌وه‌ کۆبکاته‌وه، به‌ جوړیک بارقورسی و زه‌حمه‌ت بۆ

(۱) بروانه: سُننُ أَبِي دَاوُد / ۱ / ۲۹۳ / به‌ ژماره: ۸۷۳، و سُننُ التَّسَانِي / ۲ / ۲۲۳ / به‌ ژماره: ۱۱۳۲، والشَّمَائِلُ الْمُحَمَّدِيَّةُ وَالْخَصَائِلُ الْمُصْطَفَوِيَّةُ (تَحْقِيق: سَيِّدُ بَنُ عَبَّاسِ الْجُمَيْلِي) / ۲۵۶ / به‌ ژماره: ۳۱۴.

(۲) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۳۴۸ / به‌ ژماره: ۴۷۹.

كەسانى تر درووست نەكات و، تەسبيحاتە كەش پيش بخت. خو ئەگەر ويستی تەنها يە كىكيان بكات، ئەو تەسبيحاتە كە سونەتەو، كەمترين تەسبيحاتى تەواویش بریتیه له سى جار تەسبيحات كردن. جا ئەگەر تەنها يەك جار كردى، ئەو تەسبىحاتە كەى به جيهتناوه.

هەر وها ئەگەر له كاتيكدا هەندىك لەم زىكرانەى كرد، ئەوا سونەتە له كاتيكى تردا هەندىكى تران بكات و، له كاتيكى تریشدا هەندىكى تران، ئىتر هەر بەم شيوە، هەتا هەموويان دەكات. به هەمان شيوە، له تەواوى زىكرە كانى باسە كانى تریشدا هەر سونەتە وا بكات.

بشزانە، كە زىكر كردن له ركوعدا بەلای ئيمەو بەلای زۆر بەى زانايانیشەو سونەتە. بۆيە ئەگەر به دەستى ئەنقەست يان به هەلە نەيكرد، ئەوا نوپۆزە كەى بەتال نايیتەو، تاوانباريش نايیت و، سەجدهى سەهويش نابات. بەلام ئىمامى (أحمد) و كۆمەلئىكىش واى بۆچون، كە واجبە.

بۆيە باشتر واى نوپۆز خوین پارێزگارى له زىكرى ناو ركوع بكات و نەيفەوتییت، لەبەر ئەو حەديسە (صحيح) انەى كە به راشكاوى فەرمانيان پى كردو، وەكو حەديسە كەى هاوئلى خووشەويست (ابن عباس) (خوا له هەردو كيان رازى بىت): «أَمَّا الرَّكُوعُ فَعَظَّمُوا فِيهِ الرَّبَّ» و، غەيرى ئەويش، لەو حەديسانەى باسەمان كردن. هەر وها لەبەر دەرچوونيش له ناكۆكى زانايان (رەحەتى خوايان لى بىت). خواش له هەموو كەس زانا ترە.

باسيک؛ {حوکمی خویندنی قورئان له ركوعدا}

خویندنی قورئان له ركوع و له سەجدهدا ناپەسەندە. جا ئەگەر كەسيك ينجگە له سورەتى (الْفَاتِحَة) هەر شتيكى تری خویند، ئەو نوپۆزە كەى بەتال نايیتەو. به

همان شیوه، به‌لای راستترین بوجوونه‌وه، نه‌گهر سوره‌تی (الْفَاتِحَةَ) شی خویند، هدر نویره‌که‌ی به‌تال نایته‌وه. به‌لام هه‌ندیک له‌هاوه‌لاثمان فه‌رموویانه: نویره‌که‌ی به‌تال ده‌بیته‌وه.

بوئشان ریوایه‌ت کراوه له‌صه‌حیحی موسلیمدا، له‌نیمامی (عَلِیَّ) هوه (خوای لی رازی بیت)، که فه‌رموویه‌تی: پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سر بیت) نه‌هی لی کردم، که له رکوع و له سه‌جده‌دا قورئان بخوینم.^(۱)

دیشان بوئمان ریوایه‌ت کراوه له‌صه‌حیحی موسلیمدا، له‌هاوه‌لی خوشه‌ویست (ابن عَبَّاس) هوه (خواله هه‌ردوکیان رازی بیت)، نه‌ویش له پیغه‌مبه‌ری خواوه (درودی خوای له‌سر بیت)، که فه‌رموویه‌تی: «أَلَا وَإِنِّي نُهَيْتُ أَنْ أَقْرَأَ الْقُرْآنَ رَاكِعًا أَوْ سَاجِدًا».^(۲) واته: "تاگادار بن، که من نه‌هیم لی‌کراوه کاتیک له رکوع‌دام یان له سه‌جده‌دام قورئان بخوینم".

نه‌وی نویره‌خوین له کاتی سه‌ر به‌رز کردنه‌وه له رکوع و له کاتی هه‌ستانه‌ودا ده‌یلیت

سونه‌ته نویره‌خوین له کاتی سه‌ر به‌رز کردنه‌وه‌ی له رکوع بلیت: (سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ) واته: "خوای گه‌وره ستایشی نه‌و که‌سه‌ی بیست و وه‌ریگرت، که

(۱) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۳۴۸ / به‌ژماره: ۴۸۰.

(۲) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۳۴۸ / به‌ژماره: ۴۷۹.

ستايشی کرد". خو ئه گهر بليت: (مَنْ حَمَدَ اللَّهَ سَمِعَ لَهُ)، ئهوا وه كو (شَافِعِي) ش له كتيبى (الْأَمِّ) دا فهرموويه تى: ههر درووسته.^(۱)

جا ئه گهر تهواو ههستايه وه، با بليت: (رَبَّنَا، لَكَ الْحَمْدُ، حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، مِلءَ السَّمَوَاتِ، وَمِلءَ الْأَرْضِ، وَمِلءَ مَا بَيْنَهُمَا، وَمِلءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ، أَهْلَ النَّاءِ وَالْمَجْدِ، أَحَقُّ مَا قَالَ الْعَبْدُ، وَكُلُّنَا لَكَ عَبْدٌ، لَا مَانِعَ لِمَا أُعْطِيَ، وَلَا مُعْطَى لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ). واته: (پهروهردگارمان، سوپاس و ستايش ههر شايانى تو به، سوپاس و ستايشيكي زوري پاكي پيروز، پر به ناسمانه كانو، پر به زهوى و، پر به نيوانيان و، پر به ههر شتيكي تریش كه تو بتهويت، ئهى كهسى شايسته به ستايش و ريز، راسترين قسه يهك، كه بهندهى تو بيكات و، هه مووشمان بهندهى توين، ئهويه كه: ريگرينك نيه له وهى تو دهيه خشيت و، به خشه ريگيش نيه بو ئه وهى تو ريگرينك لى كردوه، دهوله مهندي و هه بوون و بهخت و دهسه لائيش سوود به خاونه كه يان ناگه يه نن له لاي تو، له سزاي تو ش رزگاري ناكهن، "به لكو ئه وهى كه سوودى هه به، ته نها برتبه له لوتفى تو، له كرده وهى چاكي كه سه كه خوئى").

بووشمان رپوايه ت كراوه له ههردوو سه حيجنى بوخارى و موسليمدا، له هاوه لى خووشه ويست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوئى لى رازى بيت)، كه فهرموويه تى: پيغه مبهرى خوا (دروودى خوئى له سه ر بيت)، كاتيك سه رى له ركوع به رزده كرده وه، ده يفه رموو: «سَمِعَ

---

(۱) پروانه: الْأَمِّ / ۲ / ۲۵۷. چونكه له پرووى ماناوه ههر هه مان مانا ده گه يه نيت. به لام گومانى گومانى تيدا نيه كه رستهى (سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمَدَهُ) باشتره. چونكه ههر بهو جوژه له پيغه مبهرى خواوه هاتوه. بويه نيمامى (شَافِعِي) خوئيشى فهرموويه تى: من نه مه يانم پيخوشتره.

اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ». نهوجا که تهواو راست دهبوویهوه، دهیفهرموو: «رَبَّنَا، لَكَ
الْحَمْدُ». (۱)

له چهند ریوایه‌تیکیشدا «وَلَكَ الْحَمْدُ» له گه‌ل (واو) دا هاتوه. ههردوو کیشیان
ههر جوانن.

ههروه‌ها هه‌دیسی تری له‌م شیوه‌مان له ههردوو سه‌حیحی بوخاری و موسلیمدا
له کومه‌لک له هاه‌ولانه‌وه بۆ ریوایه‌ت کراوه.

بو‌شمان ریوایه‌ت کراوه له سه‌حیحی موسلیمدا، له تیمامی (علی) و هاه‌وله‌لی
خوشه‌ویست (ابن اَبی اَوْفَى) وه (خواله ههردورکیان رازی بیت)، که پیغه‌مبه‌ری خوا
(خروودی خوی له‌سه‌ر بیت)، کاتیک سه‌ری له رکوع به‌رزده‌کرده‌وه، دهیفه‌رموو: «سَمِعَ
اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، رَبَّنَا، لَكَ الْحَمْدُ، مِلءَ السَّمَوَاتِ، وَمِلءَ الْأَرْضِ، وَمِلءَ مَا شِئْتَ مِنْ
شَيْءٍ بَعْدُ». (۲)

بو‌شمان ریوایه‌ت کراوه له سه‌حیحی موسلیمدا، له هاه‌وله‌لی خوشه‌ویست (أَبُو
سَعِيدٍ) (خُدَری) هوه (خوی لی رازی بیت)، که نه‌گه‌ر پیغه‌مبه‌ری خوا (دروودی خوی
نسه‌ر بیت)، سه‌ری له رکوع به‌رز بکرده‌یه‌ته‌وه، دهیفه‌رموو: «اللَّهُمَّ، رَبَّنَا، لَكَ
الْحَمْدُ، مِلءَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، وَمِلءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ، أَهْلَ الثَّنَاءِ وَالْمَجْدِ،
أَحَقُّ مَا قَالَ الْعَبْدُ، وَكُنَّا لَكَ عَبْدًا، اللَّهُمَّ، لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ،
وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ، مِنْكَ الْجَدُّ». (۳)

---

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۲۷۲ / به ژماره: ۷۵۶، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۲۹۳ / به
ژماره: ۳۹۲.

(۲) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۳۴۶ / به ژماره: ۴۷۶، وه / ۵۳۴ / به ژماره: ۷۷۱.

(۳) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۳۴۷ / به ژماره: ۴۷۷.

ديسان بؤمان رپوايهت كراوه له صهحي موسليما، له هاوه‌لی خوشه‌ويست
 (ابن عَبَّاس) هوه (خوا له هردروكيان رازي بيت)، كه پيغمبهري خوا دهيفه‌رموو: «رَبَّنَا،
 لَكَ الْحَمْدُ، مِلءَ السَّمَوَاتِ، وَمِلءَ الْأَرْضِ، وَمَا بَيْنَهُمَا، وَمِلءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ
 بَعْدُ».^(۱)

بؤشان رپوايهت كراوه له صهحي بوخاريدا، له هاوه‌لی خوشه‌ويست
 (رِفَاعَةُ) ي كورې (رَافِعِ) ي (زُرْقِي) هوه (خواي لي رازي بيت)، كه فه‌رموويه‌تي: رِوَزِيكَ
 له‌دواي پيغمبهري خوا (دروودي خواي له‌سر بيت) نويزمان ده‌کرد، جا كه سه‌ري له
 ركوع به‌رز كرده‌وه، فه‌رموي: «سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ». پياويكيش له‌دوايه‌وه وتي:
 (رَبَّنَا، وَلَكَ الْحَمْدُ، حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ). نه‌وجا كه پيغمبهري خوا له
 نويزه‌كه‌ي بويه‌وه، فه‌رموي: نه‌وه كي بوو واي وت؟ پاوه‌كش عه‌رزي كرد: من
 بووم. پيغمبهريش فه‌رموي: «رَأَيْتُ بَضْعَةً وَثَلَاثِينَ مَلَكًا يَتَدَرُونَهَا، أَيُّهُمْ يَكْتُبُهَا
 أَوْلُ». واته: "سي و نه‌ونده فرشته‌م بيني پيشيشانيان ده‌کردو، په‌له‌په‌ليان بوو، تا
 بزانه كاميان يه‌كه‌م كه‌س بينوسيته‌وه".^(۲)

باسيک: {کوکردنه‌وه‌ي نهم زيکرانه به‌يه‌كه‌وه}

بزانه، كه سونه‌ته هه‌موو نهم زيکرانه به‌يه‌كه‌وه بکات، به‌و جوړه‌ي له
 زيکره‌کاني ركوعدا باسمان كرد. خو نه‌گه‌ر ويستی ته‌نها يه‌کيكيان بکات، نه‌وا با
 نه‌مه‌يان بيت: (سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، رَبَّنَا، لَكَ الْحَمْدُ، مِلءَ السَّمَوَاتِ، وَمِلءَ
 الْأَرْضِ، وَمَا بَيْنَهُمَا، وَمِلءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ). جا نه‌گه‌ر ويستی كورتريش

(۱) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۳۴۷ / به ژماره: ۴۷۸.

(۲) پروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۲۷۵ / به ژماره: ۷۶۶.

بیت، ئەوا با ئەمەیان بیت و، لەمە کەمتر نەبیت: (سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، رَبَّنَا، لَكَ الْحَمْدُ).

بشزانە، کە هەموو ئەم زیکرانە بۆ پیشنوێژ و بۆ شوێنکەوتوو بۆ کەسی تەنھاش
ھەر سونەتن. بەلام ئەوەندە ھەیە، کە پیشنوێژ نابیت ھەموویان بکات، تاوەکو
نەزائیت، کە شوێنکەوتووەکانی پێیان خۆشە نوێژە کە درێژبیت.

بشزانە، کە ئەم زیکرە ی کاتی ھەستانەو ھە رکوع سونەتەو، واجب نیە. جا
ئەگەر نوێژخوێنە کە نەیکرد، ئەو ناپەسەندەو، سەجدە ی سەھویش نابات.

ھەر و ھا خوێندنی قورئانیش لەم ھەستانەو ھەدا ناپەسەندە، ھەر و ھەر کو چۆن لە کاتی
رکوع و سجدەیدا ناپەسەندە.

زیکرەکانی ناو سەجدە

ئەگەر لیبوویدەو لە زیکرەکانی ھەستانەو لە رکوع، ئیت (اللَّهُ أَكْبَرُ) دەکات و
دەدەنەو یت بەرەو سەجدە بردن و، (اللَّهُ أَكْبَرُ) ھە کەش درێژ دەکاتەو، تا تەو یلی
دەخاتە سەر زەوی.

پیشتریش باسی ئەم (اللَّهُ أَكْبَرُ) ھەمان کرد، کە سونەتەو، ئەگەر نەشیکات،
نوێژە کە ی بەتال نابیتەو، سەجدە ی سەھویش نابات.

جا کە سەجدە ی برد، ئەو کاتە زیکرەکانی سەجدە بردن دەخوێنیت، کە
ئەوانیش زۆرن:

یە کینکیان ئەو ھەدیسیە، کە لە ھەحیحی موسلیمدا بۆمان رپوایەت کراو،
لە رپوایەتی ھاوئەلی خۆشەویست (حَدِيفَةَ) وە (خوای لی رازی بیت)، کە پیشتریش لە

باسی رکوعدا هینامان، سه‌بارت به سیفته‌تی نوئژ کردنی پیغمبه‌ری خوا (درودی خوی له‌سر بیت)، کاتیک سورته‌کانی (البقرة) و (النساء) و (آل عمران) ی له رکاتیکدا خویندو، بشگه‌یشتایه به نایه‌تیک، که باسی سوزو ره‌جی خوی تیدا بویه، داوی ده‌کردو ده‌پارایه‌وهو، بشگه‌یشتایه به نایه‌تیک، که باسی سزای تیدا بویه، په‌نای به‌خوا ده‌گرت لیی. پاشان پیغمبه‌ری خوا سه‌جده‌ی بردو، فه‌رموی: (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى). نه‌ندازه‌ی ماوه‌ی سه‌جده‌کشی نریک بوو له نه‌ندازه‌ی به‌پیوه‌راوه‌ستانه‌کشی.^(۱)

بوشمان ریوایت کراوه له هه‌ردوو سه‌حیحی بوخاری و موسلیمدا، له (عائشة) ی دایکی ئیماندارانه‌وه (خوی لی‌رازی بیت)، که فه‌رمویه‌تی: پیغمبه‌ری خوا (درودی خوی له‌سر بیت)، زور جار له رکوع و له سه‌جده‌دا ده‌یفه‌رموو: «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ، رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي».^(۲)

بوشمان ریوایت کراوه له سه‌حیحی موسلیمدا، له (عائشة) ی دایکی ئیماندارانه‌وه (خوی لی‌رازی بیت)، وه‌کو له باسی رکوعدا هینامان، که پیغمبه‌ری خوا (درودی خوی له‌سر بیت)، له رکوع و له سه‌جده‌دا ده‌یفه‌رموو: «سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ».^(۳)

بوشمان ریوایت کراوه له سه‌حیحی موسلیمدا، له ئیمامی (علی) ه‌وه (خوی لی‌رازی بیت)، که نه‌گه‌ر پیغمبه‌ری خوا (درودی خوی له‌سر بیت)، سه‌جده‌ی بر دایه، ده‌یفه‌رموو: «اللَّهُمَّ، لَكَ سَجَدْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَلَكَ أَسْلَمْتُ، سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي

(۱) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۵۳۶ / به ژماره: ۷۷۲.

(۲) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۲۷۴ / به ژماره: ۷۶۱، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۳۵۰ / به ژماره: ۴۸۴.

(۳) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۳۵۳ / به ژماره: ۴۸۷.

خَلَقَهُ وَصَوَّرَهُ، وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ، تَبَارَكَ اللهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ».^(۱) واته: "خواه، من کړنوشم بؤ تو بردوهو، نیمانم به تو هیناوهو، ته سلیمی بهرنامهو فهرمانی تو، نیوچاوانم کړنوشی برد بؤ نهو زاتهی، که درووستی کردوهو وینهی کیشاوهو، رینگای بیستو بینینی بؤ کردوتهوه، جا پاکو بیگهردی بؤ خوی گهوره، که باشرینی بهدیهینهره کانه".

له حه دیسی (صَحِيح) یشدا له (سُنن) به کاندا بؤمان ریوایت کراوه، له هاوهلی خو شه ویست (عَوْف) ی کوری (مَالِك) هوه (خرای لی رازی بیت)، که پشتریش له باسی رکوعدا هینامان، پیغه مبهری خوا (دروودی خوی له سر بیت) رکوعیکی دریزی بردو، تیندا فهرمووی: «سُبْحَانَ ذِي الْجَبْرُوتِ وَالْمَلَكُوتِ وَالْكِبْرِيَاءِ وَالْعَظَمَةِ». پاشان له سه جده که شیدا هه مان شتی ده فهرموو.

بؤشمان ریوایت کراوه له (سُنن) به کاندا، که پیغه مبهری خوا (دروودی خوی له سر بیت) فهرمووی ته: «وَإِذَا سَجَدَ (أَي: أَحَدُكُمْ) فَلْيَقُلْ: (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى) ثَلَاثًا، وَذَلِكَ أَذْنَاهُ».^(۲) واته: "نه گهر یه کیك له نیوه چوه سه جده، با سی جار بلیت: (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى)، که هم سی جار ه که مزین ناستی به ته واوه تی جیه جی کردنی سونه ته که یه".

بؤشمان ریوایت کراوه له صحیحی موسلیمدا، له (عَائِشَةَ) ی دایکی نیماندارانهوه (خرای لی رازی بیت)، که فهرمووی ته: شه ویک وام هه ست کرد پیغه مبهری خوا (دروودی خوی له سر بیت) دیارنه ماوه، جا که دهستم گپرا به شوینیدا،

(۱) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۵۳۴ / به ژماره: ۷۷۱.

(۲) بروانه: سُننُ أَبِي دَاوُدَ / ۱ / ۲۹۶ / به ژماره: ۸۸۶، وَسُننُ التِّرْمِذِيِّ / ۲ / ۴۶ / به ژماره: ۲۶۱، وَسُننُ ابْنِ مَاجَهَ / ۱ / ۲۸۷ / به ژماره: ۸۹۰، وَسُننُ ابْنِ أَبِي شَيْبَةَ / ۲ / ۸۶ / ۲۳۹۱. نیمامی (أَبُو دَاوُدَ) وَ (تِرْمِذِي) وَ (بَيْهَقِي) فهرموویانه: رسته که ی بچرانی تیدا یه.

هستم کرد له رکوعادایه یان له سهجدهدایه و، دهفهرمویت: «سُبْحَانَكَ، وَبِحَمْدِكَ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ».^(۱)

له ریوایه‌تیکی نیمامی موسلیمدا هاتوه، که دایکه (عائِشَة) فهرموویه‌تی: دهستم به‌ری ژیری پیغه‌مبه‌ری خوا کهوت و، له و کاته‌دا له سهجده‌دا بوو (یان له جینگه‌ی نویژ کردنیدا بوو)، هردوو پیغه‌کانی دانا‌بوون و، دهیفهرموو: «اللَّهُمَّ، أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ، لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ، أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَيَّ نَفْسِكَ».^(۲) واته: "خوایه، په‌نا ده‌گرم به رازیوونت له تووره‌ییت، په‌ناش ده‌گرم به لیبورندت له سزادانت، په‌ناش ده‌گرم به سوزو میهرت له خه‌شم و تووره‌ییت، من ناتوانم ستایشی تو بکه‌م، تو به و جوهره‌ییت، که خوت ستایشی خوت کردوه".

بو‌شمان ریوایه‌ت کراوه له سه‌حیحی موسلیمدا، له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (ابنُ عَبَّاسٍ) هوه (خوا له هردوکیان رازی بیت)، که پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوی له‌سر بیت) فهرموویه‌تی: «فَأَمَّا الرُّكُوعُ، فَعَظَّمُوا فِيهِ الرَّبَّ، وَأَمَّا السُّجُودُ، فَاجْتَهِدُوا فِي الدُّعَاءِ، فَقَمِينَ أَنْ يُسْتَجَابَ لَكُمْ».^(۳) واته: "سه‌باره‌ت به رکوع، ئیوه باسی گه‌وره‌یی خوی تیدا بکه‌ن و، سه‌باره‌ت به سه‌جده‌ش، ئیوه نزاو پارانه‌وه‌ی زوری تیدا بکه‌ن، چونکه نهم کاته شایانی نه‌وه‌یه که نزاو پارانه‌وه‌کانتانی تیدا وهر‌بگیریت و قبول بکریت".

وشه‌ی (قَمِينَ) به (قَمَن) و به (قَمِينَ) یش هاتوه. مانا که‌شی بریتیه له: شایه‌ن و شایسته.

بو‌شمان ریوایه‌ت کراوه له سه‌حیحی موسلیمدا، له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوی لی رازی بیت)، که پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوی له‌سر بیت)

(۱) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۳۵۱ / به ژماره: ۴۸۵.

(۲) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۳۵۲ / به ژماره: ۴۸۶.

(۳) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۳۴۸ / به ژماره: ۴۷۹.

فهرموویه تی: «أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ، فَأَكْثِرُوا الدُّعَاءَ». (۱) واته: "نزیکترین کاتی بهنده له خوی پروهردگار یه وه، نهو کاته یه که له کړنوشدایه، دهی ئیوهش لهو کاته دا دوعا زور بکه ن".

دیسان بومان ریوایهت کراوه له صحیحی موسلیمدا، له هاوه لئی خوشه ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوی لی رازی بیت)، که پیغه مبهری خوا (دروودی خوی له سر بیت) له سهجده دا ده یفه رموو: «اللَّهُمَّ، اغْفِرْ لِي ذَنْبِي كُلَّهُ، دِقَّةً وَجِلَّةً، وَأَوَّلَهُ وَآخِرَهُ، وَعَلاَنِتَهُ وَسِرَّةً». (۲) واته: "خوایه له هه موو تاوانه کام خوشبه، که مو زوری (وردو درشتی) و، یه که مین و دوا هه مینی و، ناشکراو په نهانی".

(دِقَّةً وَجِلَّةً) ههردوو کیان سه ره تا که یان (مَكْسُور) هه، به مانای: (که مو زوری) دین.

بشزانه، که سونه ته له سهجده دا هه موو نه م زیکرانه به یه که وه بکات، که باسما ن کردن. جا نه گهر له کاتی کدا نه یتوانی هه موویان بکات، با له چه ند کاتی کی تردا بیانکات، وه کو له باسه کانی پی شودا باسما ن کرد.

ههروه ها نه گهر ویستی هه ندیک له زیکره کان بکات، نهوا با ته نها ته سبیحاته که وه، که میک دوعا بکات و، ته سبیحاته که ش پیش بجات.

ههروه ها وه کو له باسی زیکره کانی رکوعیشدا وتمان، ناپه سهنده له سهجده دا قورئان بخوینریت. به هه مان شیوه سه رجهم لقه باسه کانی تریش.

---

(۱) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۳۵۰ / به ژماره: ۴۸۲.

(۲) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۳۵۰ / به ژماره: ۴۸۳.

باسيک: {کاميان باشتره و خهيري زورتره: راوستان به پيوه، يان سه جده

بردن؟

زانايان رای جياوازيان ههيه سه بارهت به سه جدهی ناو نويزو راوستانى ناو نويز، که کاميان گه وره ترو باشتره؟

مه زهه بى ئيمامى (شافعي) و هاو بوچوونه کاني نه وهيه، که راوستان باشتره، له بهر نه و فه رمايشته ی پتغه مبهري خوا (درودی خراى له سر بيت)، که له سه حیحى موسليمداهاتوه: «أَفْضَلُ الصَّلَاةِ طُولُ الْقُنُوتِ». ^(۱) واته: "باشترين نويز نه وهيه که راوستانه که ی دريژ بيت". ههروه ها له بهر نه وهی که زيکری راوستان بریتيه له قورئان خویندن و، زيکری سه جدهش بریتيه له تهسيحات و، قورئانیش له تهسيحات گه وره ترو باشتره. بويه ههه کاریکيش به قورئان دريژ بکريته وه لهو کاره باشتره، که به زيکريکی تر دريژده کريته وه.

هه نديک له زانايانیش وای بوچوون، که سه جده باشتره، له بهر نه و فه رمايشته ی، که پيشتر هيتامان: «أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ».

ئيمامى پابه بهرز (أَبُو عَيْسَى) ی (تَرْمِذِي) له کتیه که ی خویدا فه رمويه تی: زانايان له مده سه له دا رای جياوازيان ههيه:

- هه نديکيان فه رمويه انه: زور راوستان له نويزدا له رکوع و سه جدهی زور باشتره.
- هه نديکيشيان فه رمويه انه: رکوع و سه جدهی زور له زور راوستان باشتره.
- ئيمامى (أَحْمَد) ی کورى (حَنْبَلِي) يش (ره حه تی خراى لی بيت) فه رمويه تی: دوو هه دیس له مباره وه له پتغه مبهري خواوه (درودی خراى له سر بيت) رپوايهت کراوه، ئيتر خوی {واته: ئيمامى (أَحْمَد)} هيجی له باره وه نه فه رموه.

(۱) بېروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۵۲۰ / به ژماره: ۷۵۶.

• زانای پایه‌بهرز (إِسْحَاق) ی کورپی (رَاهَوِيَه) ش فەرمووێه‌تی: له رۆژدا ر‌کوع و سه‌جده‌ی زۆر له زۆر ر‌اوه‌ستان باش‌تره‌و، له شه‌ویشدا زۆر ر‌اوه‌ستان له‌وان باش‌تره‌، مه‌گه‌ر پیاویک به‌شیکێ دیاریکراو قورئانی هه‌بیت‌و، له شه‌ودا بیخوینیت، بۆ ئه‌م که‌سه به‌لای منه‌وه ر‌کوع و سه‌جده‌ی زۆر باش‌تره‌، چونکه هه‌م به‌شه قورئانه‌که‌ی خۆی ده‌خوینیت‌و، هه‌م ر‌کوع و سه‌جده زۆره‌ که‌ش قازانج ده‌کات.

ئیمامی (تِرْمِذِي) فەرمووێه‌تی: جا بۆیه زانای پایه‌بهرز (إِسْحَاق) وای فەرموه‌، چونکه هه‌ر به‌و جووره باسی نوێژی پێغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت) کراوه له شه‌وداو، باسی ئه‌وه‌ش کراوه‌، که زۆر تێیدا ر‌اوه‌ستاوه‌. به‌لام له رۆژدا، به‌و جووره باسی درێژی ر‌اوه‌ستانی نه‌کراوه‌، وه‌ک له شه‌ودا باس کراوه.^(۱)

باسیک: {زیکره‌کانی سه‌جده‌ی (تلاوة)}

ئه‌گه‌ر که‌سیک سه‌جده‌ی (تلاوة) ی برد، سونه‌ته له سه‌جده‌که‌دا هه‌ر ئه‌وه بلیت، که له باسی سه‌جده‌ی نوێژدا باسمان کردو، سونه‌ته ئه‌مه‌شی له‌گه‌لدا بلیت: (اللَّهُمَّ، اجْعَلْهَا لِي عِنْدَكَ ذُخْرًا، وَأَعْظِمْ لِي بِهَا عِنْدَكَ أَجْرًا، وَصَعْ عَنِّي بِهَا وَزْرًا، وَتَقَبَّلْ مِنِّي كَمَا تَقَبَّلْتَ مِنْ عَبْدِكَ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ). واته: (خوایه لای خۆت بیکه به تویشوو بۆم، پاداشتی گه‌وره‌شم له به‌رامبه‌ری بده‌ره‌وه‌و، به‌هۆیه‌وه تاوانیشم له‌سه‌ر لایه‌و، لێشمی وه‌رگه‌ره‌، هه‌روه‌کو له به‌نده‌که‌ت (داوود) ت وه‌رگرتوه (سه‌لامی خوای ئی بیت)."

(۱) بېروانه: سُنُنُ التِّرْمِذِي / ۲ / ۲۳۱.

سونه تيشه بليت: ﴿سُبْحَانَ رَبَّنَا إِنْ كَانَ وَعْدُ رَبَّنَا لَمَفْعُولًا﴾. واته: {پاك و بيگهردي بو پدروهردگارمان، بهراستی بهليني پدروهردگارمان راسته و ديتته جي}.
 نيمامي (شافعي) هم زيكره ي باسكردوه.^(۱)

بو شمان رپوايه ت كراوه له (سُنن) ي (أَبُو دَاوُد) و (تِرْمِذِي) و (تَسَائِي) دا له (عَائِشَةَ) ي دا يكي نيماندارانه وه (خوای لي رازی بيت)، كه فهرموويه تي: پيغه مبهري خوا (دروودي خوای له سر بيت)، له سه جده ي قورنان خويندندا ده يفهرموو: «سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ، وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ بِحَوْلِهِ وَقُوَّتِهِ».

نيمامي (تِرْمِذِي) فهرموويه تي: حهديسيكي (صَحِيح) ه.^(۲)

نيمامي (حَاكِم) نه مه شي بو زياد كردوه: «فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ». پاشان فهرموويه تي: هم زياده يه (صَحِيح) ه، له سر مهرجي ههردوو سه حيه كه ي بوخاري و موسليمه.^(۳)

سه باره ت به (اللَّهُمَّ، اجْعَلْهَا لِي عِنْدَكَ ذُخْرًا، ..... هتد)، نيمامي (تِرْمِذِي) له هاوه لي خوشه ويست (أَبْنُ عَبَّاس) ه وه (خو له ههردو كيان رازی بيت) به رسته يه كي

(۱) وه كو بليت له م دوو نايه ته ي سوره تي (الْإِسْرَاء) ي وهر گرتوه: ﴿قُلْ آمَنُوا بِهِ أَوْ لَا تُؤْمِنُوا إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهِ إِذَا يُتْلَى عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا * وَيَقُولُونَ سُبْحَانَ رَبَّنَا إِنْ كَانَ وَعْدُ رَبَّنَا لَمَفْعُولًا﴾ [۱۰۷ - ۱۰۸].

(۲) بروانه: سُننُ أَبِي دَاوُد / ۱ / ۴۴۹ / به ژماره: ۱۴۱۴، وَسُننُ التِّرْمِذِي / ۲ / ۴۷۴ / به ژماره: ۵۸۰، وَسُننُ التَّسَائِي / ۲ / ۲۲۲ / به ژماره: ۱۱۲۹.

(۳) بروانه: الْمُسْتَدْرَكُ عَلَى الصَّحِيحَيْنِ / ۱ / ۳۴۲ / به ژماره: ۸۰۲.

(حَسَن) ریوایه‌تی کرده، که فرمایشتی پیغمبره. (۱) ئیمامی (حَاکِم) یش
فرموده‌تی: حه‌دیسکی (صَحِيح) ه. (۲)

نهموی نویژخوین له‌کاتی سهر به‌رز کردنه‌وه له سه‌جده‌وه، له دانیشتی

نیوان دوو سه‌جده‌که‌دا ده‌لیت

سونه‌ته نویژخوین له سه‌ره‌تای سهر به‌رز کردنه‌وه‌یدا (اللهُ أَكْبَرُ) بکات‌و،
دریژی بکاته‌وه تا به‌ریکی داده‌نیشت.

پیش‌تریش باسی ژماره‌ی (اللهُ أَكْبَرُ) ه‌کانان کردو، باسی نه‌وه‌شان کرد، که
ناکوکی هه‌یه له دریژ کردنه‌وه‌ی‌انداو، باسی نه‌وه‌ دریژ کردنه‌وه‌شان کرد، که نویژ
به‌تال ده‌کاته‌وه.

---

(۱) بروانه: سُنُّ التَّرْمِذِيِّ / ۵ / ۴۸۹ / به ژماره: ۳۴۲۴.

(۲) بروانه: الْمُسْتَدْرَكُ عَلَى الصَّحِيحَيْنِ / ۱ / ۳۴۱ / به ژماره: ۷۹۹. هه‌روه‌ها شیخی (ابْنُ
خُزَيْمَةَ) و شیخی (ابْنُ حِبَّان) یش له سه‌حیحه‌کانی خویندا ریوایه‌تیاں کرده‌وه، پوخته‌ی
حه‌دیه‌سه‌که نه‌ویه، که پیاوینک هاتوه بو خزمه‌تی پیغمبره‌ی خوا (درودی خرای له‌سه‌ر
بیت‌و)، عه‌رزى کرده‌وه: نه‌ی پیغمبره‌ی خوا، نه‌مشه‌وه له خه‌ودا وام زانی له‌پشتی
داریکه‌وه نویژ ده‌که‌م، جا که سه‌جده‌م برد، داره‌که‌ش وه‌کو من سه‌جده‌ی بردو، گویم
لَبِو دهبوت: (اللَّهُمَّ اكْتُبْ لِي بِهَا عِنْدَكَ أَجْرًا، وَضَعْ عَنِّي بِهَا وَزْرًا، وَاجْعَلْهَا لِي عِنْدَكَ
ذُخْرًا، وَتَقَبَّلْهَا مِنِّي كَمَا تَقَبَّلْتَهَا مِنْ عَبْدِكَ دَاوُدَ). هه‌وه‌لی خو‌شه‌ویست (ابْنُ عَبَّاس)
ده‌فرمودت: منیش بینیم که پیغمبره‌ی خوا نایه‌تیکی سه‌جده‌ی خوینده‌وه‌وه، سه‌جده‌ی
بردو، گویم لبیو نه‌وه‌ زیکره‌ی کرد، که پیاوه‌که گپ‌رایه‌وه، که داره‌که کردوویه‌تی. بروانه:
صَحِيحُ ابْنِ خُزَيْمَةَ / ۱ / ۲۸۲ / به ژماره: ۵۶۲، وَصَحِيحُ ابْنِ حِبَّان / ۶ / ۴۷۳ / به
ژماره: ۲۷۶۸.

جا نه گهر له (اللهُ اکْبَر) که بوویه ووه، بهر یکی دانیشت، ئیتر سونه ته نهو زیکرو
نزاو پارانه وانه بکات، که:

بو مان ریوایهت کراوه له (سُنن) ی ئیمامی (أبو داؤد) و (ترمذی) و (نسائی) و
(بیهقی) و، له غهیری نهوانیشتا، له هاوهلی خوشه ویست (حَدِیْفَة) وه (خوای لی رازی
بیت)، لهو حه دیسه ی پیشوو له باره ی صیفه تی نویژ کردنی پیغه مبهری خوا (درودی
خوای له سر بیت) له شه وداو، راوه ستانه در یژه که ی به خویندنی سوره ته کانی
(الْبَقْرَة) و، (النِّسَاء) و، (آل عِمْرَان) و، رکوعه که شی به نه ندازه ی راوه ستانه که ی و،
سه جده که شی به هه مان نه ندازه. جا (حَدِیْفَة) فه رموو ی: پیغه مبهری خوا له نیوان
دوو سه جده که دا ده یفه رموو: «رَبِّ، اغْفِرْ لِي، رَبِّ، اغْفِرْ لِي» و، به نه ندازه ی
سه جده که شی داده نیشت.^(۱)

بو شمان ریوایهت کراوه له (سُنن) ی ئیمامی (بیهقی) دا، له هاوهلی خوشه ویست
(أَبْنُ عَبَّاس) هوه (خوا له هردو وکیان رازی بیت)، له حه دیسی شه ومانه وه که ی له مالی
پووره (مِیْمُونَة) یدا (خوا ی لی رازی بیت) و، چوئیتی نویژ کردنی پیغه مبهری خوا (درودی
خوای له سر بیت). جا (أَبْنُ عَبَّاس) فه رموو یه تی: نه گهر پیغه مبهری خوا سه ری له
سه جده بهرز بکر دایه ته وه، ده یفه رموو: «رَبِّ، اغْفِرْ لِي، وَارْحَمْنِي، وَاجْبُرْنِي،
وَارْفَعْنِي، وَارْزُقْنِي، وَاهْدِنِي». واته: "پهروه ردگارم، لیم خوشبه و، په جم بی بکه و،
که م وکورتیم مه هیله و، پله م بهرز بکه ره وه و، رزق و رۆزی حه لالم بی بده و،
رینموویم بکه".

---

(۱) بروانه: سُننُ أَبِي دَاؤُدَ / ۱ / ۲۹۳ / به ژماره: ۸۷۴، وَالشَّمَائِلُ الْمُحَمَّدِيَّةُ / ۲۲۹ / به
ژماره: ۲۷۶، وَسُننُ النَّسَائِي / ۲ / ۲۳۱ / به ژماره: ۱۱۴۵، وَسُننُ الْبَيْهَقِيِّ الْكُبْرَى / ۱ /
۲۶۷ / ۴۳۱. حه دیسه که له (سُنن) ه که ی ئیمامی (ترمذی) دا نه بییه وه، بو یه له
(شَمَائِل) هوه ته خریجم کردو، حه دیسیکی (صَحِيح) ی شه.

له ریوایه تی ئیمامی (أبو داؤد) دا «وَعَافِنِي» یش هاتوه^(۱) واته: "له به لای ههردوو دنیا پارێزراوو سهلامه تم بکه".

رشته که ی (حَسَن) هه، خواش له هه موو کهس زانا تره.

باسیك: {حوكمی دانیشتنی پشودان و، كردنی (الله اكبر) له گه لیدا}

ئه گهر نوێژخوین سهجده ی دوه میشی برد، ئهوا هه ر ئه و زیكره ی تیدا ده كات، كه پیشتر باسمان كرد.

جا ئه گهر سه ری له سهجده بهرز كرده وه، ئه وه به (الله اكبر) ه وه سه ر بهرز ده كاته وه، دانیشتنی كی كه م ده كات، به جوړیك به ئاشكرا له جووله بكه ویت، پاشان هه لده سینه وه بو ړكاتی دوه مو، (الله اكبر) ی سه ر بهرز كردنه وه كه ی له سهجده كه درێژ ده كاته وه، تا ته واو راست ده بیته وه، درێژ كردنه وه كهش له دوا ی لامی (الله) وه ده بیته. كه ئه مه راسترین بوچوونی هاوه له كاغانه.

ههروه ها بوچوونی كی تریشیان هه یه، كه ده فهرمویت: سه ره تا به بی (الله اكبر) سه ر بهرز ده كاته وه، كه میك داده نیشت، جا كه هه ستایه وه (الله اكبر) ده كات.

ههروه ها بوچوونی كی سییه میش هه یه، كه ده فهرمویت: به (الله اكبر) ه وه سه ر له سهجده بهرز ده كاته وه، جا كه دانیشت، (الله اكبر) ه كه ده بچریت، پاشان به بی (الله اكبر) هه لده سینه وه. ناكو كیش له وه دا نیه، كه له م جیگه یه دا دوو جار (الله اكبر) ناكات.

---

(۱) بروانه: سُنُّ أَبِي دَاوُدَ / ۱ / ۲۸۶ / به ژماره: ۸۵۰، وَسُنُّ الْبَيْهَقِيِّ الْكُبْرَى / ۲ / ۱۲۲

جا بویه هاوه لاغان فەرموویان: بۆچوونی یەكەم راستترینیانه، تاوه كو هیچ بەشیك له نوێژه كه له زیكر خالی نه بیت.

بشزانە، كه دانیشتی دواى سهجدهی دوهم (كه پیتی دهوتریت: جَلْسَةُ الْاِسْتِرَاحَةِ) سونه تێكى سهحیحه و، له سهحیحی بوخاری و له کتیبه کانی تریشدا هاتوه، كه پیغه مبهری خوا (دروودی خوی له سهر بیت) کردوو یه تی.^(۱) مهزه بهی ئیمهش له سهر نهویه كه نهو دانیشتنه سونه ته، له بهر نهو هه دیسه (صَحیح) انه.

پاشان نهو دانیشتنه له دواى سهجدهی دوهمی هه موو رکاتی که وه سونه ته، كه نوێژ خوین لى هه ستیه وه. به لام له سهجدهی قورئان خویندندا له ناو نوێژدا سونه ت نیه. خواش له هه موو كه س زانا تره.

---

(۱) پروانه: صَحیحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۲۸۳ / به ژماره: ۷۹۰. زانای پایه به رزی شوینکه و توان (أَبُو قَلَابَةَ) ده فەرمویت: هاوه لى خۆشه و یست (مَالِك) ی کورى (حُوَيْرِث) ته شریفی هینا بۆلامان و، له م مزگه وتهی (شارى به صره) دا نوێژی بۆ کردین و، فەرمووی: من نوێژتان بۆ ده که مو، مبه ستیشم نوێژ کردنه که نیه، به لکو ده مویت پیشان تانی بدهم، كه پیغه مبهری خوا چون نوێژی ده کرد. جا راوی ئەم هه دیسه {که بریتیه له زانای پایه به رزی شوینکه و توان (أَبُو) ی (سَخْتِيَانِي)} ده فەرمویت: منیش له (أَبُو قَلَابَةَ) م پرسى: دهی نوێژه که ی چون بوو؟ نه ویش فەرمووی: هه ر وه کو نوێژی ئەم مامۆستایه ی خۆمان وابوو {مبه به ستی (عَمْرُو) ی کورى (سَلِمَةَ) بوه}. نه و جا راویه که (واته: أَيْوَب) ده فەرمویت: مامۆستا که شمان به م جوژه نوێژی ده کرد: (اللَّهُ أَكْبَرُ) ی ده کردو، نه گه ر سه ریشی له سهجدهی دوهم به رز بگردایه ته وه، داده نیش تو، نه و جا ده سه ته کانی ده خسته سه ر زه وى و، هه لده سایه وه سه ر پى.

زیکرمانی رکاتی دوم

بزانه، که نهو زیکرانهی له رکاتی یه کهمدا باسماں کرد، نویژخوین همویان له رکاتی دوه میشدا هر بهو جوړه ده کات، که له رکاتی یه کهمدا دهیگردن، چی فهرزو، چی سونه تو، چی نهو لقه باسانهش که باسماں کردن، تنها له چند شتیګدا نه بیت، که جیاوازیان هه یه:

● یه کهم: رکاتی یه کهم (اللهُ اکْبَر) ی نویژ دابهستی تیدا بو، که روکن و پایهی نویژه که بو، به لآم رکاتی دوم وا نیه، له سه ره تاکه یه وه (اللهُ اکْبَر) ناکریت. به لکو نهو (اللهُ اکْبَر) هس، که له سه ره تاکه یه وه هه یه بو هه ستانه وه یه له سه جدهی رکاتی یه کهم و، له گه ل نه وه شدا کردنه که ی سونه ته.

● دوم: دوعای سه ره تای ده ست پیکردنی نویژ له رکاتی دوه مدا نیه، به پیچه وانهی رکاتی یه کهم وه.

● سییه م: وه کو باسماں کرد ناکوکی له وه دا نیه، که نویژخوین له رکاتی یه کهمدا (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) ده کات. به لآم له رکاتی دوه مدا ناکوکی له سه ره. راسترین بوچوون له سه ره نه وه یه، که له میشدا هر ده یکات.

● چواره م: بوچوونی هه لبرتر دراو له سه ره نه وه یه، که له رکاتی دوه مدا قورئان که مژ ده خوینریت له رکاتی یه کهم. نهو ناکوکیه شی تیدایه، که پیشتر باسماں کرد. خواش له هموو کهس زانا تره.

خویندنی (قنوت) له نویژی به یانیدا

بزانه، که خویندنی (قنوت) له نویژی به یانیدا سونه ته، له بهر نهو هه دیسه سه حیحه ی، که له یاره وه هاتوه له هاوه لئی خو شه ویست (انس) هوه (خوای لی رازی بیت)، که پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سر بیت) تا دنیای به جیهیشت له نویژی به یانیدا (قنوت) ی ده خویند. نیمامی (حاکم) له کتیبی (الأربعین) دا ریوایه تی کردوه، فهرموشیتی: هه دیسیکی (صحیح) به.^(۱)

(۱) نیمامی نه وه وی فهرمویه تی: ئەم هه دیسه کۆمه لێک له فهرمووده ناسان ریوایه تیان کردوه، به (صحیح) یشیان داناوه. له وانه: زانای پایه بهرز (أبو عبد الله محمدی کوری (علی) ی (بلخی) و، نیمامی (حاکم) له کتیبی (مستدرک) و، چهند جیگه به کی کتیه کانی تری و، نیمامی (بیهقی) ش. نیمامی (دارقطنی) ش له چهند ریگه به که وه به چهند رشته به کی (صحیح) ریوایه تی کردوه.

نه و جا نیمامی نه وه وی ده فهرموت: هاوه لآنمان فهرموویانه: نهو زانایانه ی که سابتوونی خویندنی (قنوت) یان ریوایه ت کردوه زۆرترون، زیاده زانیاره کیشیان لایه، بۆیه ریوایه ته که ی نه وان پشده خریت به سه ر ریوایه تی که سانی به رامهردا. بر وانه: خلاصه الأحکام / ۲ / ۱۳۶ - ۱۳۷.

زانای پایه بهرز شیخ (أبو بکر) ی (حازمی) ش فهرمویه تی: زانایان بۆچوونی جیاوازیان هه به سه باره ت به خویندنی (قنوت) له نویژی به یانیدا:

زۆربه ی هاوه لآن و شوینکه وتوان و زانایانی دواتریش وای بۆچوون، که (قنوت) له نویژی به یانیدا هه به و سونه ته:

- له و هاوه لآنه ی که ئەم بۆچوونه مان لیوه ریوایه ت کردوون: خه لیفه کانی راشیدین: (أبو بکر) و (عمر) و (عثمان) و (علی). له هاوه لآنیش: (عمار) ی کوری (یاسر) و، (أبی) ی کوری (کعب) و، (أبو موسی) ی (أشعری) و، (عبد الرحمن) ی کوری نیمامی (أبو بکر) و، (عبد الله) ی کوری (عباس) و، (أبو هريرة) و، (براء) ی کوری (عازب) و، (انس) ی کوری (مالک) و، (معاذ) ی کوری (حارث) ی (أنصاری) و، (خفاف) ی کوری (إیماء) ی کوری (رخصه) و، (أهبان) ی کوری (صیفی) و، (سهل) ی کوری (سعدی) و، (ساعدي) و،

بشزانه، که به لای ئیمه وه (قُتوت) له نوژی به یانیدا ده خوئیت و، سونه تیکی دوپاتکراوه شهو، نه گهر نوژی خوین نه شیخوئیت، نوژی که ی به تال نایته وه، به لام سه جده ی سهو ده بات، ئیز به دهستی نه نقه ست نه یخوئیت، یان به هه له.

سه باره ت به چوار نوژی کانی تریش، که ئایا (قُتوت) یان تیدا ده خوئیت، یان نا؟
 نه وه سی بوچوونی ئیمامی (شَافِعِي) له سه ره (ره حه تی خوی لی بیت):

- راسترین و مه شهو ترین یان نه وه یه، که نه گهر نار هه تی و نه هامه تیه ک به سه ر موسولماناندا هات، نه وا موسولمانان له هه موو نوژی کاندا (قُتوت) ده خوئین، نه گینا نایخوئین.
- دوه میس نه وه یه، که له هه موو کاتیکدا (قُتوت) ده خوئین.
- سییه میس نه وه یه، که له هه یج کاتیکدا (قُتوت) ناخوئین. خواش له هه موو کهس زانا تره.

عَرَفَجَةَ ی کورپی (شَرِيح) ی (أَشْجَعِي) و، (مُعَاوِيَةَ) ی کورپی (أَبُو سُفْيَانَ) و، دایکه (عَائِشَةَ).

- له (مُخَضَّرَم) به کانیس: (أَبُو رَجَاء) ی (عُطَارِدِي) و، (سُوَيْد) ی کورپی (عَفَلَةَ) و، (أَبُو عُثْمَانَ) ی (نَهْدِي) و، (أَبُو رَافِع) ی (صَانِع).
- له شوئیکه وتوانیش: (سَعِيد) ی کورپی (مُسَيَّب) و، (حَسَن) ی کورپی (أَبُو الْحَسَنِ) و، (مُحَمَّد) ی کورپی (سَيْرِي) و، (أَبَانَ) ی کورپی (عُثْمَانَ) و، (قَتَادَةَ) و، (طَاوُس) و، (عُبَيْد) ی کورپی (عُمَيْر) و، (رَبِيع) ی کورپی (خُنَيْم) و، (أَلْيُوب) ی (سَخْتِيَانِي) و، (عَبِيدَةَ) ی (سَلْمَانِي) و، (عُرْوَةَ) ی کورپی (زُبَيْر) و، (زِيَاد) ی کورپی (عُثْمَانَ) و، (عَبْدُ الرَّحْمَنِ) ی کورپی (أَبُو لَيْلَى) و، (عُمَر) ی کورپی (عَبْدُ الْعَزِيز) و، (حَمِيد) ی (طَوِيل).
- له پشه وا شه عزانه کانیس: (أَبُو إِسْحَاق) و، (أَبُو بَكْر) ی کورپی (مُحَمَّد) و، (حَكَم) ی کورپی (عُتَيْبَةَ) و، (حَمَاد) و، ئیمامی (مَالِك) ی کورپی (أَنَس) و خه لکی حیجازو، ئیمامی (أَوْزَاعِي) و زۆریه ی خه لکی شامو، ئیمامی (شَافِعِي) و هاوه له کانی و، له (سُفْيَانَ) ی (نُورِي) شه وه دوو ریواید هاتوه و، له زۆریک له زانیانی تریشه وه بیجگه له مانه.
 بروانه: الاغْتِبَارُ فِي التَّاسِيخِ وَالْمَنْسُوخِ مِنَ الْأَثَارِ (أَبُو بَكْرٍ الْحَازِمِي) / ۹۰ - ۹۱.

ههروهها بهلای ئیمهوه له نیوهی کۆتایی مانگی رهمهزانیشدا، سونهته له رِکاتی کۆتایی نوێزی (وِئِر)دا (قُنُوت) بخوێنریت.

بۆچوونیکى تریشمان ههیه، که له رِکاتی کۆتایی نوێزی (وِئِر)دا له تهواوی مانگه کهدا (قُنُوت) دهخوێنریت.

بۆچوونیکیشمان ههیه، که له تهواوی سالدا دهخوێنریت. ئەمه مهزههبی ئیمامی (أَبُو حَنِيفَةَ)شه.

جا بۆچوونی ناسراو له مهزههبی ئیمهدا بریتیه لهوهی یه کهم. خواش له ههموو کهس زانا تره.

باسیک: {جینگهی خوێندنی (قُنُوت) و، ئەو دهقانهی لهباریهوه هاتوون}

بزانه، که جینگهی خوێندنی (قُنُوت) بهلای ئیمهوه له نوێزی بهیانیدا بریتیه لهدوای ههستانهوه له رِکوعی رِکاتی دوهم. ئیمامی (مَالِك)یش (رهحمتی خوای لِي بِيْت) فهرموویهتی: لهپیش رِکوع (قُنُوت) دهخوێنریت.^(۱)

هاوه لانیشمان فهرموویانه: نه گهر کهسیکی شوینکه وتووی مهزههبی ئیمامی (شَافِعِي) لهپیش رِکوعهوه (قُنُوت)ی خویند، ئەوه بهپیی راستزین بۆچوون بۆی حسیب ناکریت و، بۆچوونیکیشمان ههیه، که بۆی حسیب ده کریت. جا بهپیی بۆچوونه راستزینه که، (قُنُوت)ه که لهدوای رِکوعهوه دووباره دهکاتهوه و، سهجدهی سههو دهبات. و تراویشه: سهجده نابات.

---

(۱) ئیمامی (بَيْهَقِي) فهرموویهتی: له هه دیسی (صَحِيح)دا هاتوه، که پێغه مبهری خوا لهپیش رِکوعهوه (قُنُوت)ی خویندوه، بهلام راویه کانی خویندنی (قُنُوت) لهدوای رِکوع زۆرترو بیریژترن. بروانه: مِرْقَاةُ الْمَفَاتِيحِ / ۳ / ۹۵۸، وَالْفُتُوْحَاتُ الرَّبَّانِيَّةُ / ۲ / ۲۹۲.

سه‌بارت به ده‌قی (قُتوت) یش، بوچوونی هه‌لبژێردراو له‌سه‌ر ئه‌وه‌یه، که تیی‌دا نه‌و حه‌دیه‌سه (صَحِيح) ه‌بلت، که بۆمان رپوایه‌ت کراوه له (سُنن) ی ئیمامی (أبو داؤد) و (تَرْمِذِي) و (نَسَائِي) و (ابْنُ مَاجَه) و (بَيْهَقِي) و، له‌غه‌یری ئه‌وانیشدا، به‌رشته‌یه‌کی (صَحِيح)، له‌کچه‌زای خوۆشه‌ویستی پتغه‌مبه‌ری خوا، (حَسَن) ی کورپی ئیمامی (عَلِي) (خوا له‌هه‌ردوکیان رازی بیت)، که فه‌رموویه‌تی: پتغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوی له‌سه‌ر بیت) چه‌ند وشه‌یه‌کی فیرکردم، له‌نوێژی (وَتَر) دا بیاخوینم: «اللَّهُمَّ، اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ، وَعَافِنِي فِيمَنْ عَافَيْتَ، وَتَوَلَّنِي فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ، وَبَارِكْ لِي فِيمَا أُعْطَيْتَ، وَقِنِي شَرَّ مَا قَضَيْتَ، فَإِنَّكَ تَقْضِي، وَلَا يُقْضَى عَلَيْكَ، وَإِنَّهُ لَا يَدُلُّ مَنْ وَالَيْتَ، تَبَارَكْتَ رَبَّنَا، وَتَعَالَيْتَ». واته: "خوایه رینموویم بکه له‌گه‌ل ئه‌وانه‌ی رینموویت کردوون، پارێزراو و سه‌لامه‌تم بکه له‌گه‌ل ئه‌وانه‌ی پارێزراو و سه‌لامه‌ت کردوون، چاودێری و پشتگیریم بکه له‌گه‌ل ئه‌وانه‌ی چاودێری و پشتگیریت لی کردوون، پت و به‌ره‌که‌ت بخره‌ ئه‌وه‌ی که پت به‌خشیوم، بپاریزه له‌شه‌رو زیانی ئه‌وه‌ی بریارت له‌سه‌ری داوه، چونکه بینگومان تو بریار ده‌ده‌یت و، بریار به‌سه‌ر تو‌دا نادریت، ئه‌وه‌ش تو پشتیوانی بکه‌یت زه‌لیل و سه‌رکز نابیت، ئه‌ی په‌روه‌ردگارمان به‌ره‌که‌ت و خه‌یرت زۆره‌و، بئندو بالاو پایه‌به‌رزیت".

ئیمامی (تَرْمِذِي) فه‌رموویه‌تی: ئه‌مه حه‌دیه‌سیکی (حَسَن) ه‌ه‌روه‌ها فه‌رمووشیتی: وانا‌زاین له‌پتغه‌مبه‌ری خواوه (درودی خوی له‌سه‌ر بیت)، شتیکی له‌مه‌ جوانتر له‌باره‌ی (قُتوت) ه‌وه‌هاتییت.^(۱)

له‌رپوایه‌تیکیشدا که ئیمامی (بَيْهَقِي) هیناویتی، (مُحَمَّد) ی کورپی ئیمامی (عَلِي) ی کورپی (أَبِي طَالِب) (خوی لی رازی بیت)، که ناسراوه به (ابْنُ الْحَقْفِيَّة)، فه‌رموویه‌تی: ئه‌مه ئه‌و دو‌عا‌یه‌یه، که باوکم له (قُتوت) نوێژی به‌یانیدا ده‌یکرد.^(۱)

(۱) پروانه: سُننُ أَبِي دَاؤُد / ۱ / ۴۵۲ / به‌ژماره: ۱۴۲۵، وَسُننُ التَّرْمِذِي / ۲ / ۳۲۸ / به‌ژماره: ۴۶۴، وَسُننُ النَّسَائِي / ۳ / ۲۴۸ / به‌ژماره: ۱۷۴۵، وَسُننُ ابْنِ مَاجَه / ۱ / ۳۷۲ / به‌ژماره: ۱۱۷۸، وَسُننُ البَيْهَقِي الكُبْرَى / ۲ / ۲۰۹ / ۲۹۵۷.

سونه تیشه له دوای ئه‌م نزاو پارانه‌وه‌یه بلیت: (اللَّهُمَّ، صَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، وَسَلِّمْ). چونکه له یه کێک له ریوایه‌ته‌کانی ئیمامی (نَسَائِيٍّ) دا به رسته‌یه‌کی (حَسَن) ئه‌مه‌ش هاتوه: (وَصَلَّى اللَّهُ عَلَيَّ النَّبِيِّ).^(٢)

(١) بروانه: سُنُّ النَّبِيِّ الْكُبْرَى / ٢ / ٢٠٩ / ٢٩٥٨. شیخی عه‌سقه‌لانی فهرموویه‌تی: حه‌دیسکی (حَسَن) هه‌و، پاشان فهرموویه‌تی: سه‌یره به‌لامه‌وه ئیمامی نه‌وه‌وی ته‌نها ئه‌م ریوایه‌ته‌ی هیناوه، که ئیمامی (عَلِيٍّ) له نوێزی به‌یانیدا ئه‌و دو‌عا‌یه‌ی کردوه. که‌چی هه‌ر ئیمامی (بَيْهَقِيِّ) خۆی له رینگه‌یه‌کی تره‌وه ریوایه‌تی کردوه، که پتغه‌مبه‌ری خوا ئه‌و دو‌عا‌یه‌ی فیری هاوه‌لانی کردوه، تا له نوێزی به‌یانیدا بیکه‌ن. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَار / ٢ / ١٥١. بۆ ده‌قی حه‌دیسه‌که‌ش بروانه: سُنُّ النَّبِيِّ الْكُبْرَى / ٢ / ٢١٠ / ٢٩٦٠.

(٢) بروانه: سُنُّ النَّبِيِّ / ٣ / ٢٤٨ / به ژماره: ١٧٤٦. ئه‌م فهرماشته‌ی ئیمامی نه‌وه‌وی وه‌کو شیخی عه‌سقه‌لانی فهرموویه‌تی: له دوو لایه‌نه‌وه جینگه‌ی سه‌رنجه:

- رسته‌ی حه‌دیسه‌که (حَسَن) نه‌، به‌لکو یان بچرانی تێدا‌یه، یان که‌سیکی نه‌ناسراوی تێدا‌یه، سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ی، که حه‌دیسکی (شَاذ) یشه.
- ده‌قی حه‌دیسه‌که لای ئیمامی (نَسَائِيٍّ) ته‌نها ئه‌مه‌یه: (وَصَلَّى اللَّهُ عَلَيَّ النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ)، ئیتر (وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ وَسَلِّمْ) ی تێدا‌یه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَار / ٢ / ١٥٣ - ١٥٤. به‌لام ده‌کریت بوت‌ریت:

○ به رسته‌ی (صَحِيح) له هاوه‌لی خۆشه‌ویست (مُعَاذِي كُورِي (خَارِثِي) (أَنْصَارِي) و، هه‌ندیکی تر له زانایانی (سَلَف) هه‌وه هاتوه (خوایان لی رازی بیت)، که له کۆتایی (قُبُور) هه‌وه سه‌لاواتیان داوه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَار / ٢ / ١٥٦ - ١٥٧، وَالْقَوْلُ الْبَدِيع / ٣٥٨ - ٣٥٩، وَالذُّرُّ الْمَنْصُودُ فِي الصَّلَاةِ وَالسَّلَامِ عَلَيَّ صَاحِبِ الْمَقَامِ الْمُخْمُودِ (ابْنُ حَجْرٍ الْهَيْتَمِيِّ) / ٢٠١ - ٢٠٢، وَالْفُتُوحَاتُ الرَّبَّانِيَّةُ / ٢ / ٣٠٠ - ٣٠١.

○ راسته ده‌قی حه‌دیسه‌که ته‌نها ئه‌وه‌نده‌یه: (وَصَلَّى اللَّهُ عَلَيَّ النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ). به‌لام له‌لایه‌ک سه‌لاواتدان له‌سه‌ر ئال‌وبه‌یتی پتغه‌مبه‌ری خواش هه‌ر سونه‌ته - نه‌گه‌رچی له‌م جینگه‌دا له ده‌قی حه‌دیسه‌که‌شدا نه‌هات‌یت - و، له لایه‌کی تریشه‌وه وه‌کو له‌مه‌ولا - له باسی سه‌لاواتداندا - ئیمامی نه‌وه‌وی باسی ده‌کات، باشتر وایه له سه‌لاواتداندا هه‌ردوو ته‌عبیری (صَلَاة) و (سَلَام) به‌یه‌که‌وه به‌کاربه‌ت‌رین و، یه‌که‌یه‌که‌و به‌ته‌نها

هاوه لآمان فەرموویانە: شتیکی باشە، کە لە (قُتوت) دا ئەو زیکرە بخوینیت، کە لە نِمامی (عَمَر) ی کورپی (خَطَاب) هەو هاتو (خوای لی رازی بیت)، کە ئەو لە نوێژی بە یانیدا لە دوای رکوعدا (قُتوت) ی خویندووە، فەرموویەتی: (اللَّهُمَّ، إِنَّا نَسْتَعِينُكَ، وَنَسْتَغْفِرُكَ، وَلَا نَكْفُرُكَ، وَنُؤْمِنُ بِكَ، وَنَخْلَعُ مِنْ يَفْجُرُكَ. اللَّهُمَّ، يَاكَ نَعْبُدُ، وَلَكَ نُصَلِّي، وَنَسْجُدُ، وَإِلَيْكَ نَسْعَى، وَنُحْفِدُ، نَرْجُو رَحْمَتَكَ، وَنَخْشَى عَذَابَكَ، إِنَّ عَذَابَكَ الْجَدَّ بِالْكَفَّارِ مُلْحِقٌ. اللَّهُمَّ، عَذَبَ الْكُفْرَةَ الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِكَ، وَيُكَذِّبُونَ رُسُلَكَ، وَيُقَاتِلُونَ أَوْلِيَاءَكَ. اللَّهُمَّ، اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ، وَالْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ، وَأَصْلِحْ ذَاتَ بَيْنِهِمْ، وَأَلْفُ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ، وَاجْعَلْ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَالْحِكْمَةَ، وَتَبَتَّهُمْ عَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -، وَأَوْزِعَهُمْ أَنْ يُؤْفُوا بِعَهْدِكَ الَّذِي عَاهَدْتَهُمْ عَلَيْهِ، وَأَنْصُرْهُمْ عَلَى عَدُوِّكَ وَعَدُوِّهِمْ، إِلَهَ الْحَقِّ، وَاجْعَلْنَا مِنْهُمْ).^(۱)

واتە: (خوایە، ئیمە داوای کۆمەکی و لیخۆشبوون لە تۆ دەکەین، بێروا نابین و باوەرپت بۆ دەهین، واز لەو کەسەش دەهین، کە باوەری بە صیفته جوانەکانی تۆ نیە (بۆیە بێگۆتی و نافەرمانیت دەکات). خوایە، تەنها تۆ دەپەرستین، نوێژیش بۆ تۆ دەکەین، سەجدەش بۆ تۆ دەبەین، بۆ خزمەتی تۆش تێدەکوێشین، پەلەش دەکەین لە گۆپرایەلی تۆدا، ئومیدمان بە سۆزو رەحمەتی تۆ هەیە، لە سزاشت دەترسین، سزای راستەقینە تۆش دەگات بە بێ باوەران. خوایە، سزای ئەو کافرانە بدە، کە پشت دەکەنە رینگەکە تۆ، پێغەمبەرە کانت بە درۆ دەخەنەو، شەر

بە کارنەهێترین. واتە: نەوتریت: (صَلَّى اللهُ عَلَى النَّبِيِّ، يَا نَسْتَعِينُكَ). بە لکو بوتريت: (صَلَّى اللهُ وَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ، يَا نَسْتَعِينُكَ وَالصَّلَاةَ وَالسَّلَامَ).

(۱) نِمامی نەو هوی نەیفەر موە ئەم (قُتوت) هە نِمامی (عَمَر) لە چە سەرچاوە کدا هاتو!!! بەلام وەکو شیخی عەسقەلانیش فەرموویەتی: نِمامی (بِئَهْقِي) بە دوو رشتە (صَحِيح) رێوایەتی کردووە. برۆانە: سَنُّ الْبِئَهْقِي الْكُبْرَى / ۲ / ۲۱۰ - ۲۱۱ / بە هەردوو ژمارە: ۲۹۶۲ و ۲۹۶۳، وَتَأْنِجُ الْأَفْكَارَ / ۲ / ۱۵۷ - ۱۵۹.

له گەل دۆسته کانتدا ده کەن. خوايه له پياوان و ژناني باوهرداران و موسولمانان خوش بيهو، کاروبارو پهيوه نديه کانيان باش بکهو، دلّه کانيان بيهسته بيهه کهوهو، ئيمان و حیکمهت بخره ناو دلّه کانيانهوهو، راگيرايان بکه له سهر شهريعه ته کهي پيغه مبهري خوا (درودي خوي له سهر بيت)، بيخه ره دلّيانهوهو و پيشانيان بده، که بهوه فا بن بهرام بهر ئه و پهيمانهي، که له گه لياندا بهستوتهو، سهر يان بخره به سهر دوزمني خوت و ئهوانيشدا، ئه ي خوي حهق و راستي، ئيمهش بگيره لهو که سانه ي ئه م صيفه تانه يان ههيه.

بشزانه، ئه وه ي له ئيمامي (عمر) هوه نقل کراوه، که فهرموويه تي: (عَدْبِ الْكُفْرَةِ أَهْلُ الْكِتَابِ) له بهر ئه وه بوه، که جهنگ و شهر لهو سهر ده مه دا له گه ل ئه واندا بوه. به لام بو ئه مپرو، وا په سنده که بو تر يت: (عَدْبِ الْكُفْرَةِ). چونکه گشت گير تره.

هاوه لامان فهرموويانه: سونه ته نويز خوين (قنوت) ه که ي ئيمامي (عمر) و، ئه وه ي پيشتر بيهه که وه کوبکاته وه. جا نه گهر ههردوو کياني بيهه که وه خویند، ئه وا راسترين بوچوون له سهر ئه وه يه، که (قنوت) ه که ي ئيمامي (عمر) دوا بخرات. خو نه گهر ته نها يه کي کياني خویند، ئه وا با ئه وه ي يه که میان بيت.

ئه و جا له کاتي کيشدا سونه ته ههردو کيان بيهه که وه کوبکاته وه، که نويز خوينه که خوي به ته نها بيت، يان پيشنويزي کومه ليکي ديار يکراوي وه ها بيت، که رازي بن به دريژ کردنه وه. خواش له هه موو که س زانا تره.

بشزانه، که به لاي مه زه به ي هه لبيژ در او وه نزاو پارانه وه يه کي ديار يکراو نيه، که له (قنوت) دا بخو تر يت. بويه به هه ر پارانه وه يه ک بپار يته وه، (قنوت) ه که ي هه ر ده ست ده که و يت. که واته نه گهر (قنوت) ي به ئايه تیک، يان به چه ند ئايه تیک له قورئاني پيرو ز خویند، که پارانه وه يان تيدا بوو، ئه وا (قنوت) ه که ي ده ست ده که و يت. به لام باشترين صيغه ئه وه يه، که حه ديس له باره يه وه هاتوه. کومه ليکيش

له هاوه لآثمان پټان وايه: ده بټت هدر نه وه بخوټټت، كه هه ديس له باره يوه هاتوه و، هيچ شتيكي تر جيگه ي نه و ناگريته وه.

بشزانه، كه نه گهر پټشويژ (قُتُوْت) ي خوټند، نه وا سونه ته بليټ: (اللَّهُمَّ، اهْدِنَا) به شيوه ي كو، به هه مان شيوه صيغه كاني تريش. خو نه گهر بليټ: (اللَّهُمَّ، اهْدِنِي) به شيوه ي تاك، نه وا ههر (قُتُوْت) به كه ي ده ست ده كه ويټ و، به لام كار يكي ناپه سنده. چونكه بو پټشويژ ناپه سنده، كه ته نها بو خو ي پيا رټه وه.

بو شمان رپوايه ت كراوه له (سُنن) ي (أَبُو دَاوُد) و (تَرْمِذِي) دا، له هاوه لي خوشه ويست (تُوْبَان) هوه (خو اي لي رازي بيت)، كه فرموويه تي: پټغه مبهري خوا (دروودي خو اي له سر بيت) فرموويه تي: «لَا يَوْمٌ عَبْدٌ قَوْمًا، فَيُخْصُ نَفْسَهُ بِدَعْوَةٍ دُونَهُمْ! فَإِنْ فَعَلَ، فَقَدْ خَانَهُمْ». واته: "با هيچ كه سيك پټشويژ ي بو خه لكيك نه كات و، ته نها دوعا بو خو ي بكات و، بو نه واني نه كات، خو نه گهر واي كرد، نه وه خيانه ت و ناپاكي له گه لدا كروون".

ئيمامي (تَرْمِذِي) فرموويه تي: هه ديسيكي (حَسَن) ه. (١)

---

(١) بروانه: سُننُ أَبِي دَاوُدَ / ١ / ٧٠ / به ژماره: ٩٠، وَسُننُ التَّرْمِذِي / ٢ / ١٨٩ / به ژماره:

باسيڪ: { بهرز ڪرڻهه وهى دسته ڪان له ڪاتى دوعاى (قنوت) داو،

هينانين به دهم و چاودا، خويندنى (قنوت) به دهنگى بهرز}

هاوه لآئمان سى بوجوونى جياوازيان ههيه سهبارت به بهرز ڪرڻهه وهى دسته ڪان و هينانين به دهم و چاودا له (قنوت) دا:

- راسترينان نهويه، ڪه سونهته بهرز بڪرينهوهو، نههينرين به دهم و چاودا.
  - دوهيمش نهويه، ڪه بهرزبان بڪاتهوهو، بيشيانهينيت به دهم و چاودا.
  - سيههيمش نهويه، ڪه نه بهرزبان بڪاتهوهو، نه بيشيانهينيت به دهم و چاودا.
- هاوه لآئشمان يه ڪ دهنگن لهسهر نهوهى، ڪه ناييت دسته ڪان بهينرين به سينگ و شويتى ترى لاشه دا، به لڪو فرموويانه: نهوه ڪارينكى ناپهسهنده.
- سهبارت به بهرز ڪرڻهه وهو و نرم ڪرڻهه وهى دهنگيش له ڪاتى خويندنى (قنوت) دا، هاوه لآئمان فرموويانه:

- 1) نه گهر نوپڙخوين به تنها بو، نهوه با به دهنگى نرم بيخوينيت.
  - 2) به لام نه گهر پيشنوڙ بو، نهوه:
- به پي مهزههه بي دروستى هه لبرڙدراو، ڪه زوربهى زانايانى لهسهره، با به دهنگى بهرز بيخوينيت.
  - بوجوونى دوهيمش لهسهر نهويه، ڪه با نهوئيش ههروه ڪو تيكراى نزاو پارانهوه ڪانى تر به دهنگى نرم بخوينيت.
- 3) سهبارت به ڪهسى شوينڪه وتوش:
- نه گهر پيشنوڙه ڪهى به دهنگى بهرز نهيده خويند، با نهوئيش به دهنگى بهرز نه بخوينيت، وه ڪو تيكراى نزاو پارانهوه ڪانى تر، لهميشدا ههر وه ڪو پيشنوڙه ڪهى بڪات.
  - نه گهر پيشنوڙه ڪهى به دهنگى بهرز خويندى، نهوا:

(۱) نه گهر شونتکه وتوه که دهنگی پیشنویره که ی ده بیست، با (آمین) له سر دو عاکانی نهو بکات و، له گه لیشیدا ستایشه که ی کوتایی (قُتوت) ه که بلتیه وه. (واته: فَإِنَّكَ تَقْضِي، وَلَا يُقْضَى عَلَيْكَ..... هتد).

(۲) نه گهر دهنگی پیشنویره که ی نه ده بیست، نهوا با خو ی به دهنگی نرم (قُتوت) ه که بخوینت. و تراویشه: ته نها (آمین) بکات. و تراویشه: نه گهر دهنگی پیشنویره که ش بیست، هر بو ی هه یه له گه لیدا (قُتوت) ه که بخوینت. جا بو چوونی هه لبریز دراو نه وه ی به که میانه.

سه باره ت به نویره کانی تری غیری نویره به یانیش، نه گهر (قُتوت) ی تیدا خویند، کاتیک پی وایت درو وسته، نهوا:

● نه گهر نویره که لهو نویره بو، که به دهنگی بهرز قورئانیا تیدا ده خوینرا - که بریتن له نویره مه غریب و عیشا - نهوه بهرز کردنه وه و نرم کردنه وه ی دهنگ له مانیشدا هر وه کو نویره به یانی وه هایه، بهو شیوه ی که باسمان کرد.

● نه گهر نویره که نویره نیوهرۆ یان عسر بو، نهوه و تراوه: به دهنگی نرم (قُتوت) یان تیدا بخوینت و، و تراویشه: نهوانیش هر وه کو نویره به یانی وه هان.

نهو حدیسه (صَحِيح) ه ش که سه باره ت به (قُتوت) خویندنی پیغه مبهری خوا هاتوه (درودی خوی له سر بیت) له دژی نهو که سانه ی، که قورئانزانه کانی بیری (مَعُونَة) یان شهید کرد، نهوه رواله ته که ی وا ده گه به نیت، که (قُتوت) له هه مو نویره کاندای به دهنگی بهرز ده خوینت. (۱)

---

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبَخَارِيِّ / ۳ / ۱۱۵۶ / به ژماره: ۲۹۹۹، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۴۶۹ / به ژماره: ۶۷۷.

له صحیحی بوخاریشدا، له باسی تهفسیری ئایهتی ﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ﴾ [آل عمران: ۱۲۸] ده دیستیک له هاوهرلی خو شه ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه هاتوه (خوای لی رازی بیت)، که پیغمبهری خوا (درودی خوای له سر بیت) له کاتی به لاو نه هامة تیدا به دهنگی بهرز (قُنُوت) ی ده خویند. (۱)

خویندنی ته حیات له نویردا

بزانه، که نویر نه گهر ته نها دوو رکات بوو، وه کو نویر ی به یانی و نویر نه سونه ته کان، نه وه ته نها یهک ته حیاتی تیدایه. به لام نه گهر سی یان چوار رکات بوو، نه وه دوو ته حیاتی تیدایه. ده شگونجیت بو که سی دوا که وتوو له جه ماعت سی ته حیاتی تیدا بیت و، ده شکریت له نویر ی مه غریبدا چوار ته حیاتی تیدا بیت. وه کو نه وه ی که له دوای رکوعی رکاتی دوهمدا بگات به پیشنویر نه که وه، به شوین نه ودا ته حیاتی یه کم و دوهم بخوینیت، که لهم حاله ته دا ته نها فریای یهک رکات که وتوه. جا که پیشنویر نه که سلاوی دایه وه، نه م هه لده سیته وه، بو نه وه ی دوو رکاته که ی تر بکاته وه. به مهش رکاتیک ده کات و، ته حیاتی تیدا ده خوینیت، چونکه بو نه م دوهم رکاته وه، پاشان رکاتی سییه میش ده کات و، ته حیات له نه ویشدا ده خوینیت.

خو نه گهر نویر ی سونه تی ده کردو، نیه تی زیاتر له چوار رکاتی هی نابوو، ئیتر باوه کو نیه تی سه د (۱۰۰) رکاتی هی نابیت، نه و بو چوونی هه لبزیر دراو له سه ر نه وه یه، که ته نها دوو ته حیاتیان تیدا ده خوینیت. جا نیه تی چهند رکاتی هی نابوو، تا ده گاته دوو رکاته که ی کو تایی، با بیانکات و، ته حیاتی یه که م بخوینیت و، پاشان دوو رکاته که ش بکات و، ته حیاتی دوهم میش بخوینیت، نه و جا سلاو بداته وه.

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۴ / ۱۶۶۱ / به ژماره: ۴۲۸۴.

كۆمەللىك له هاوه لآئمان فەرموويانە: درووست نيه له هيچ نوژنيكدا زياد له دوو تەحيات بخوينریت و، درووستيش نيه له نيوان تەحياتي به كەم و دوهمدا زياد له دوو ركات هەبیت، بەلكو دەبیت تەنها يەك ركات له نيوانياندا هەبیت. جا ئەگەر له دوو تەحيات زياترى خویند، يان له دوو ركات زياتر هەبوو له نيوان دوو تەحياتە كەدا، ئەوا نوژنە كەى بەتال دەبیتەوه.

كۆمەللىكى تروش فەرموويانە: درووسته له هەموو ركاتيكدە يەك تەحيات بخوينریت.

بەلام راسترين بۆچوون ئەوهيه، كە درووسته له هەموو دوو ركاتيكدە يەك تەحيات بخوينریت، نەك له يەك ركاتدا يەك تەحيات. خواش له هەموو كەس زانا ترە.

بشزانە، كە تەحياتي دوهم بەلای ئيمامى (شافيعي) و (أحمد) و زۆربهى زانايانەوه واجبهو، بەلای ئيمامى (أبو حنيفة) و ئيمامى (مالك) هەوه سونەته.

تەحياتي يەكەميش، بەلای ئيمامى (شافيعي) و (مالك) و (أبو حنيفة) و زۆربهى زانايانەوه سونەته. بۆيه ئەگەر نەيشيخوينييت، بەلای ئيمامى (شافيعي) هەوه نوژنە كەى هەر درووسته. بەلام سەجدهى سەهو دەبات، ئيز به دەستی ئەنقەست نەبخويندبیت يان به هەلە. خواش له هەموو كەس زانا ترە.

باسيک؛ {نهو دهقانهی نهبارهی ته حیاتهوه هاتون}

سیّ دهقی ته حیات له پیغهمبهری خواوه (درودی خوی لهسر بیت) سابت بوه^(۱):

● به که میان بریتیه له: ریوایهتی هاوهلی خوشهویست (ابن مسعود) (خوی لی رازی بیت)، له پیغهمبهری خواوه (درودی خوی لهسر بیت): «التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ، وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ». واته: "هموو جوړه سلاوه کان و نویره کان و وتو کردهوه چاک و پا که کان هر شایستهی خوی گه ورهیه، سلاو له توئی پیغهمبهری خوا، سلاو له ئیمه و، له هموو بهنده چاکه کار و رساله کانی خواش بیت، شایهتی دهدهم، که هیچ پهرستزاونیکی راسته قینه نیه بیجگه له خوا، شایهتیش دهدهم، که (محمد) بهنده و پیغهمبهری نهوه". ئیمامی بوخاری و موسلیم له صحیحه کانیاندا ریوایهتیان کرده^(۲).

● دوه میس بریتیه له: ریوایهتی هاوهلی خوشهویست (ابن عباس) (خواله همدروکیان رازی بیت)، له پیغهمبهری خواوه (درودی خوی لهسر بیت): «التَّحِيَّاتُ الْمُبَارَكَاتُ الصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ لِلَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ، وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ». ئیمامی موسلیم له صحیحه کهیدا ریوایهتی کرده^(۳).

(۱) شیخی عهسقلانی فهرموویهتی: مه بهستی نهو دهقانهیه که له صحیحی بوخاری و موسلیمدا هاتون، نه گینا بیجگه لهو سیانه دهقی تریش له پیغهمبهری خواوه سابت بوه. پروانه: تَنْائِجُ الْأَفْكَارِ / ۲ / ۱۶۹.

(۲) پروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۵ / ۲۳۱۱ / به ژماره: ۵۹۱۰، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۳۰۲ / به ژماره: ۴۰۲.

(۳) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۳۰۲ / به ژماره: ۴۰۳.

• سیئه‌میش بریتیه له: ریوایه‌تی هاره‌لی خو‌شه‌ویست (أَبُو مُوسَى) ی (أَشْعَرِيّ) (خوای لی رازی بیت)، له پیغه‌مبه‌ری خواوه (درودی خوای له‌سر بیت): «التَّحِيَّاتُ الطَّيِّبَاتُ الصَّلَوَاتُ لِلَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ، وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ». نیمامی موسلیم له صه‌حیحه‌که‌یدا ریوایه‌تی کردوه.^(۱)

بو‌شمان ریوایه‌ت کراوه له (سُنَنِ) ی (بَيْهَقِيّ) دا به رِشته‌یه‌کی جوان (جَيْد)، له {قَاسِمِ} ی کورپی (مُحَمَّدِ) ی کورپی نیمامی (أَبُو بَكْرٍ) هوه، که فه‌رموویه‌تی: (عَائِشَةُ) ی دایکی نیمانداران (خوای لی رازی بیت)، فی‌ری کردوم، فه‌رمووی: ئەمه ته‌حیاتی پیغه‌مبه‌ری خوایه (درودی خوای له‌سر بیت): «التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ، وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ». ^(۲)

ئهم ریوایه‌ته سودو فائیده‌یه‌کی جوانی تیدا‌یه، ئەویش ئەهویه، که ده‌قی ته‌حیاته‌که‌ی پیغه‌مبه‌ری خوایش (درودی خوای له‌سر بیت) هه‌روه‌کو ده‌قی ته‌حیاته‌که‌ی نیمه‌وه‌هایه.^(۳)

بو‌شمان ریوایه‌ت کراوه له (مُوطَأَ) ی نیمامی (مَالِكِ) و (سُنَنِ) ی (بَيْهَقِيّ) و، له غه‌یری ئەوانیشدا، به‌چه‌ند رِشته‌یه‌کی (صَحِيح)، له (عَبْدُ الرَّحْمَنِ) ی کورپی

(۱) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۳۰۳ / به‌ژماره: ۴۰۴.

(۲) بروانه: سُنُّ الْبَيْهَقِيِّ الْكُبْرَى / ۲ / ۱۴۴ / به‌ژماره: ۲۶۶۷. به‌لام به‌لای شیخی عه‌سقلانیه‌وه رِشته‌که‌ی لاوازه (چونکه که‌سیکی نه‌ناسراوی تیدا‌یه). بۆیه فه‌رموویه‌تی: نازام نیمامی نه‌هوی پشتی به‌چی به‌ستوه بو‌ئهم رِشته‌یه، که فه‌رموویه‌تی رِشته‌یه‌کی جوانه!!! بروانه: تَنْبِيْهُ الْأَفْكَارِ / ۲ / ۱۷۴.

(۳) واته: پیغه‌مبه‌ری خوایش له ته‌حیاتدا هه‌ر فه‌رموویه‌تی: (وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ). وه نه‌یفه‌رموه: (وَأَشْهَدُ أَنِّي عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ). که له‌رووی دارِشتی زمانه‌وانیه‌وه ده‌بوو وای بفه‌رموویه.

(عَبْدُ) ی (قَارِي) هوه، که گوتی له ئیمامی (عَمَر) بوه (خوای لی رازی بیت) له سههه مینبهه خه لکی فیری ته حیات ده کردو، ده یفه رموو: بَلِّين: (التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ الزَّكَايَاتُ لِلَّهِ، الطَّيِّبَاتُ الصَّلَوَاتُ لِلَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ).^(۱)

دیسان بۆمان ریوایهت کراوه له (مُوطَأ) ی ئیمامی (مَالِك) و (سُنَنِ) ی (بَيْهَقِي) و، له غهیری نهوانیشدا، به رستهیه کی (صَحِيح)، له (عَائِشَةَ) ی دایکی ئیماندارانه وه (خوای لی رازی بیت)، که نهو نه گهر ته حیاتی بخویندایه ده یفه رموو: (التَّحِيَّاتُ الطَّيِّبَاتُ الصَّلَوَاتُ الزَّكَايَاتُ لِلَّهِ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ، وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ).^(۲)

هه ره له ریوایهتیکی تری نهو کتیانه دا له دایکه (عَائِشَةَ) وه هاتوه: (التَّحِيَّاتُ الصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ الزَّكَايَاتُ لِلَّهِ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ، وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا، وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ).^(۳)

دیسان بۆمان ریوایهت کراوه له (مُوطَأ) و (سُنَنِ) ی (بَيْهَقِي) دا، به رستهیه کی (صَحِيح)، له ئیمامی (مَالِك) هوه، نهویش له (نَافِع) هوه، نهویش له هاوه لئی خووشه ویست (ابْنُ عَمْرٍ) هوه (خوای له ههردوکیان رازی بیت)، که نهو له ته حیاتی دا

(۱) بروانه: مُوطَأُ الْإِمَامِ مَالِكٍ (رَوَايَةُ يَحْيَى النَّسَائِيِّ) / ۱ / ۹۰ / به ژماره: ۲۰۳، وَسُنَنِ الْبَيْهَقِيِّ الْكُبْرَى / ۲ / ۱۴۴ / به ژماره: ۲۶۶۳.

(۲) بروانه: مُوطَأُ الْإِمَامِ مَالِكٍ (رَوَايَةُ يَحْيَى النَّسَائِيِّ) / ۱ / ۹۱ / به ژماره: ۲۰۵، وَسُنَنِ الْبَيْهَقِيِّ الْكُبْرَى / ۲ / ۱۴۴ / به ژماره: ۲۶۶۴.

(۳) بروانه: مُوطَأُ الْإِمَامِ مَالِكٍ (رَوَايَةُ يَحْيَى النَّسَائِيِّ) / ۱ / ۹۱ / به ژماره: ۲۰۶. لهم نوسخه دا جیاوازی نیه له نیوان دهقی دوو هه دیسه که دا، به لام له کتیبی (أَذْكَار) دا جیاوازی ههیه. وه کو له سهه وهه ده بیهریت.

دهیسه رموو: (بِسْمِ اللَّهِ، التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ، الصَّلَوَاتُ لِلَّهِ، الزَّكَايَاتُ لِلَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ، وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، شَهِدْتُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، شَهِدْتُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ).^(۱) خواش له هموو کهس زانا تره.

جا نهمه چهنده جورینکی ته حیات بوو. نیمامی (بِیْهَقِي) فهرموو به تی: سیّ
حه دیسیان له پیغه مبهری خواوه (درودی خوی له سر بیت) سابت بوه: هه دیسه که ی
(ابْنُ مَسْعُودٍ) و، هه دیسه که ی (ابْنُ عَبَّاسٍ) و، هه دیسه که ی (أَبُو مُوسَى) (خواله
همرویان رازی بیت).

نهمه فهرمایشی نیمامی (بِیْهَقِي) ه.

زانا یانی تریش فهرموو یانه: هه رسیّ هه دیسه که (صَحِيح) ن و، (صَحِيح) ترینیشیان
بریتیه له هه دیسه که ی (ابْنُ مَسْعُودٍ).^(۲)

بشزانه، که درووسته ته حیات به هه ر کام له مانه ی باسمان کردن بخوینریت،
وه کو نیمامی (شَافِعِي) و زانا یانی تریش (خوایان لّی رازی بیت) فهرموو یانه. باشرینیشیان
به لای نیمامی (شَافِعِي) هوه بریتیه له هه دیسه که ی (ابْنُ عَبَّاسٍ)، چونکه وشه ی
(الْمُبَارَكَات) یشی تیدایه، که له وانی تر دا نیه.^(۳)

---

(۱) بروانه: موطأ الإمام مالك (رواية يحيى الليثي) / ۱ / ۹۱ / به ژماره: ۲۰۴، وستنُ البیهقیّ
الکبریّ / ۲ / ۱۴۲ / به ژماره: ۲۶۵۶.

(۲) چونکه نیمامی بوخاری و موسلیم هه دروکیان ریوایه تیان کرده. به لام دوانه که ی تر ته نها
نیمامی موسلیم ریوایه تی کردون.

(۳) ههروه ها له پرووی میژووییه وه ته حیاته که ی (ابْنُ عَبَّاسٍ) له دوی ته حیاته که ی (ابْنُ
مَسْعُودٍ) هوه هاتوه. چونکه (ابْنُ مَسْعُودٍ) به کیکه له هاره له پیشینه کان، به لام (ابْنُ عَبَّاسٍ)
به کیکه له هاره له منداله دواینه کان. ههروه ها (ابْنُ عَبَّاسٍ) خو ی فهرموو به تی: پیغه مبهری
خو فیزی ته حیاتیه ده کردین، ههروه کو چون فیزی خویندنی سوره ته کانی قورنانی ده کردین.
بروانه: المجموع شرح المهدّب / ۳ / ۴۵۷.

ئىمامى (شَافِعِيّ) و زانايانى تىرىش (رەھمەتى خويان لى بىت) فەرموويانە: لەبەر ئەوھى
 كە مەسەلەى خويىندى تەحيات بواری فراوان و سەرپشكى تىدايە، بۆيە دەبىنریت
 دەقى ھەدىسە كان لە نيوان راويە كاندا جياوازيان تىدايە. خواش لە ھەموو كەس
 زانا ترە.

باسيک؛ {ئەو بىرە زىكرى كە تەحياتى پى دادمە زىت}

بۆچوونى ھەلبۇزىردراو لەسەر ئەوھى، كە بۆ خويىندى تەحيات كەسى نوۆزخوين
 يە كىك لە سى تەحياتە يە كە مینە كە بە تەواوتى دەخوينت. جا ئە گەر بەشىكى لى
 نەخويند، ئايا تەحياتە كەى درووستە، يان نا؟ ئەو جۆرە تەفصیلیكى تىدايە:

بزانه، كە وشە كانى (المُبَارَكَاتُ) و (الصَّلَوَاتُ) و (الطَّيِّبَاتُ) و (الزَّكَايَاتُ)
 سونەتنو، مەرجى درووستى و راستى تەحياتە كە نین. بۆيە ئە گەر ھەمووشيان
 لايبات و، تەنھا بلىت: (التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ..... ھتەد) ئەوھ ھەر
 درووستەو، ئەمەش بەلای ئىمەوھ ھىچ ناكوۆكى تىدا نىە.

سەبارەت بە وشە كانى تىرىش، وە كو: (السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ..... ھتەد) ئەوھ
 ھەموويان واجبو، درووست نىە ھىچكاميان لابرىت، بىجگە لە (وَرَحْمَةُ اللَّهِ
 وَبَرَكَاتُهُ)، كە ئەمە سى بۆچوونى ھاوھ لاغانى لەسەرە:

- راستىنيان ئەوھى، كە درووست نىە ھىچكاميان لابرىت و، بەلگەش وا
 دەخوازىت كە ئەم بۆچوونە راست بىت، چونكە ھەردووكيان لە دەقى
 ھەموو ھەدىسە كاندا ھاتون.
- دوھمىش ئەوھى، كە درووستە ھەردووكيان لابرىن.
- سىيەمىش ئەوھى، كە درووستە (وَبَرَكَاتُهُ) لابرىت، بەلام (وَرَحْمَةُ اللَّهِ)
 درووست نىە.

زانای پایه‌برز (أَبُو الْعَبَّاسِ ابْنُ سُرَيْجٍ) - که یه کیکه له هاوه‌لآغان-
 فرموویه‌تی: درووسته‌ته‌نہا بلّیت: (التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ، سَلَامٌ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ، سَلَامٌ عَلَى
 عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ).

سه‌بارت به وشه‌ی (السَّلَام) یش، له زۆربه‌ی ریوایه‌ته‌کاندا به ئه‌لف و لامه‌وه
 هاتوه: (السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ)، (السَّلَامُ عَلَيْنَا). له هه‌ندیکیشیاندا به‌بی ئه‌لف و
 لام هاتوه: (سَلَامٌ).

هه‌ندیک له هاوه‌لآغان فرموویانه: هه‌ردووکیان درووستن. به‌لام باشترینیان
 نه‌ویه که ئه‌لف و لامی هه‌ییت (السَّلَامُ)، چونکه له زۆربه‌ی ریوایه‌ته‌کاندا به‌و
 جۆره هاتوه. هه‌روه‌ها زیاده‌و ئیحتیاتی‌شی تێدایه.

سه‌بارت به کردنی (بِسْمِ اللَّهِ) له پێش ته‌حیاته‌وه، نه‌وه هه‌دیسیکی پێغه‌مبه‌رمان
 له (سُنَنِ) ی (نَسَائِي) و (بِيَهْقِي) و له غه‌یری نه‌وانیشدا بۆ ریوایه‌ت کراوه، که (بِسْمِ
 اللَّهِ) تێدایه^(۱) و، پێش‌تریش له ته‌حیاته‌که‌ی هاوه‌لی خۆشه‌ویست (ابْنُ عُمَرَ) دا هیتامان
 (خوا له هه‌ردووکیان رازی بیت). به‌لام ئیمامی بوخاری و (نَسَائِي) و هه‌ندیکی تریش له
 پێشه‌وایانی هه‌دیس فرموویانه: زیاده‌ی (بِسْمِ اللَّهِ) له پێغه‌مبه‌ری خواوه (دروودی
 خوی له‌سه‌ر بیت) به‌سه‌حیحی نه‌هاتوه. بۆیه زۆربه‌ی هاوه‌لآغان فرموویانه: (بِسْمِ
 اللَّهِ) کردن سونه‌ت نه‌وه، هه‌ندیکیشیان فرموویانه: سونه‌ته‌وه، بۆچوونی

---

(۱) هاوه‌لی خۆشه‌ویست (جَابِرِ) ی کوری (عَبْدُ اللَّهِ) فرموویه‌تی: "كَانَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ
 عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يُعَلِّمُنَا التَّشَهُدَ كَمَا يُعَلِّمُنَا السُّورَةَ مِنَ الْقُرْآنِ: بِاسْمِ اللَّهِ وَاللَّهِ التَّحِيَّاتُ
 لِلَّهِ.... هتد". بروانه: سُنَنِ النَّسَائِي / ۳ / ۴۳ / به ژماره: ۱۲۸۱، وَسُنَنِ ابْنِ مَاجَه / ۱ /
 ۲۹۲ / به ژماره: ۹۰۲، وَسُنَنِ الْبِيَهْقِيِّ الْكُبْرَى / ۲ / ۱۴۱ / به ژماره: ۲۶۵۳. شیخی
 عه‌سقه‌لانی فرموویه‌تی: هه‌دیسیکی (حَسَن) ه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَار / ۲ / ۱۸۹ -
 .۱۹۰

ههلبژێردراویش نهوهیه، که (بِسْمِ اللَّهِ) ناکریت، چونکه زۆر بهی نهو هاوه لانهی ته حیاتیان ریوایهت کردوه، (بِسْمِ اللَّهِ) یان له گه لدا ریوایهت نه کردوه. (۱)

باسیک: {حوکمی تهرتیبی برگه و پسته کانی ناو ته حیات}

بزانه، که تهرتیبی پسته و برگه کانی ناو ته حیات سونهته، واجب نیه. بۆیه ته گهر هه ندیکانی پشخست له هه ندیکای تریان، نهوه کاریکای درووسته به پئی مهزه بهی درووستی ههلبژێردراو، که زۆر بهی زانایانی له سه رهو، ئیمامی (شَافِعِي) ش له کتیبی (الْأَمَّ) دا هه ر وای فه رموو ه. و تراویشه: درووست نیه، هه ر وه کو چون درووست نیه ریزه ندی نایه ته کانی سوره تی (الْفَاتِحَةَ) بشیوتریت و، پاش و پش بخرین.

به لگه ی درووستی نهو کاره ش بریتیه له پشخستنی (السَّلَام) به سه ر (أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ) دا له هه ندیک ریوایه تداو، دو اکه وتیشی له هه ندیکای تریاندا، وه کو با سمان کرد.

به لام ریزه ندی وشه و پسته و نایه ته کانی سوره تی (الْفَاتِحَةَ) ده سه وه ستانکه رو (مُعْجَزَاتِن)، بۆیه ناییت گۆرانکاریان به سه ردا به یتیت.

ههروه ها درووست نیه ته حیات به غه یری زمانی عه ره بی بخوینریت، بۆ که سیك توانای فیربوونی عه ره بی هه بییت. نهو که سه ش توانای نه بییت، با به زمانی خو ی

---

(۱) شیخی عه سقه لانی فه رموو یه تی: هه ر نه وه نده به س نیه بۆ نه کردنی (بِسْمِ اللَّهِ)، که بو تریت له زۆر بهی ریوایه ته کاندانه هاته وه. چونکه ته گهر نه وه به س بییت، نهوا له زۆر بهی ریوایه ته کانی شدا وشه ی (الْمُبَارَكَات) نه هاته وه. که وابوو ده بییت نه ویش سونه ت نه بییت!!! پروانه: نَتَائِجُ الْاَفْكَار / ۲ / ۱۹۱.

بیخونیت و، ههولئ فیربوونیشی به زمانی عه‌ره‌بی بدات، وه‌کوله باسی (الله اکبر) ی نوێژ دابه‌ستندا باسمان کرد.

باسیک: {خویندنی ته‌حیات به‌دهنگی نزم}

سونه‌ته ته‌حیات به‌دهنگی نزم بخونیت، چونکه زانایانی ئیسلام کو‌ده‌نگن له‌سه‌ر ئەم مه‌سه‌له‌یه.

به‌لگه‌ش له‌سه‌ری له‌حه‌دیسدا بریتیه له‌و حه‌دیسه‌ی، که له (سُنَنِی (أَبُو دَاوُد) و (تَرْمِذِي) و (بَيْهَقِي) دا بۆمان رپوایه‌ت کراوه، له‌هاوه‌لئ خوشه‌ویست (عَبْدُ اللَّهِ) ی کورپی (مَسْعُود) هوه (خوای لی‌رازی بیت)، که فه‌رموویه‌تی: (مِنَ السُّنَّةِ أَنْ يُخْفِيَ الشَّهَدَ). واته: (سونه‌ت وه‌هایه که نوێژخوین ته‌حیات به‌دهنگی نزم بخونیت).

ئیمامی (تَرْمِذِي) فه‌رموویه‌تی: حه‌دیسیک (حَسَن) هوه، ئیمامی (حَاكِم) یش فه‌رموویه‌تی: حه‌دیسیک (صَحِيح) هه.^(۱)

جا نه‌گه‌ر به‌کێک له‌هاوه‌لان فه‌رمووی (مِنَ السُّنَّةِ كَذَا)، ئەوه به‌مانای ئەوه دیت، که پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت) وای فه‌رموه. ئەمه‌ش بریتیه له‌و مه‌زه‌به‌ه‌وه‌وه‌سته هه‌لبێژدراوه‌ی، که زۆربه‌ی شه‌رع‌زانان و فه‌رمووده‌ناسان و زانا ئو‌صولیه‌کان و زانایانی که‌لامی له‌سه‌ره (ره‌حه‌تی خوایان لی‌بیت).

---

(۱) پروانه: سُنُنُ أَبِي دَاوُدَ / ۱ / ۳۲۴ / به‌ژماره: ۹۸۶، وَسُنُنُ التَّرْمِذِيِّ / ۲ / ۸۴ / به‌ژماره: ۲۹۱، وَسُنُنُ الْبَيْهَقِيِّ الْكُبْرَى / ۲ / ۱۴۶ / به‌ژماره: ۲۶۶۹، وَالْمُسْتَدْرَكُ عَلَي الصَّحِيحَيْنِ / ۱ / ۴۰۰ / به‌ژماره: ۹۸۶.

خو ئه گهر نويزخوين به دهنگي بهرز ته حيات بخوينيت، ئه وه كار يكي ناپه سندهو، نويزه كهي به تان نايته وهو، سه جده ي سه هويش نابات.

سه لواتدان له سه ر پيغه مبهري خوا (درووي خوي له سه ر بيت) له دوای خویندنی

ته حیات

بزانه، كه سه لواتدان له سه ر پيغه مبهري خوا (درووي خوي له سه ر بيت) به لای نيمامي (شافيي) سه وه (ره حمتي خوي لى بيت) له دوای ته حياتي كو تاي سه وه واجبه. بويه نه گهر وازی ليه تياو نه يکرد، ئيتر نويزه كهي درووست نيه.

به لای مه زه بي درووستي هه لبيژر دراوي شه وه سه لواتدان له سه ر ئالو خزمو كه س و كاري پيغه مبهري خوا له و ته حياته دا واجب نيه، به لام سونه ته. هه نديكيش له هاوه لانمان فه رمويانه: واجبه.

باشريش وه هايه كه بليت: (اللَّهُمَّ، صَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ وَأَزْوَاجِهِ وَذُرِّيَّتِهِ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، وَبَارَكْ عَلَى مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ وَأَزْوَاجِهِ وَذُرِّيَّتِهِ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ). واته: (خوي سه، ره حمه تي خوت برژينه به سه ر (محمدي) به نده و پيغه مبه رتدا، كه تواناي نوسين و خويندنه وه ي نه بوه و، بيشي رژينه به سه ر ئالو خزمو كه س و كارو هاوسه ره كان و منداله كان ي پيغه مبه ردا، وه كو چون ره حمه تي خوت رژاندوه به سه ر هه زه ته ي (ابراهيم) و ئالو خزمو كه س و كاره كه يدا. هه روه ها به ره كه تي خوت برژينه به سه ر (محمدي) پيغه مبهري خوادا، كه تواناي نوسين و خويندنه وه ي نه بوه و، بيشي رژينه به سه ر ئالو خزمو كه س و كارو هاوسه ره كان و منداله كان ي پيغه مبه ردا، وه كو چون به ره كه تي

خوت رژاندوه به‌سەر حەزرەتی (إِبْرَاهِيمَ) و ئالو خەزمو کەس و کارە کەیدا لەناو تەواوی خەڵکیدا، خواپە تۆ سوپاسکراو و شکرۆداری).

ئەم جۆرە سەلاواتەمان لە سەحیحی بوخاری و موسلیماً بۆ رپوایەت کراوە، لە هاوێلی خۆشەویست (كَعْبِ) ی کورپی (عُجْرَةَ) وە، ئەویش لە پێغمەبەری خواوە (دروودی خۆی لەسەر بێت)، تەنھا بەشیککی نەبێت، کە ئەویش ھەر بە (صَحِيح) ی لە رینگەیی کەسانی ترەو ھاتووە. جا ئەگەر خۆی گەرە بیهوێت، دواتر لە ((کەتییی سەلاواتدان لەسەر پێغمەبەری خوا)) دا بە درێژی باسی دەکەین.^(۱) خواش لە ھەموو کەس زانا ترە.

جا ئەوێ لە سەلاواتداندا پێویستە بو تریت بریتە لە: (اللَّهُمَّ، صَلِّ عَلَى النَّبِيِّ).
خۆ ئەگەر نوێز خۆینە کە بیهوێت دەتوانیت بلیت: (اللَّهُمَّ، صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ). ئەگەر
بیشیەوێت دەتوانیت بلیت: (صَلَّى اللهُ عَلَى رَسُولِهِ) يان (صَلَّى اللهُ عَلَى النَّبِيِّ).

بۆ چوونیکیشمان ھەبە، کە تەنھا ئەمەیان درووستە: (اللَّهُمَّ، صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ).

بۆ چوونیکیشمان ھەبە، کە درووستە بلیت: (وَصَلَّى اللهُ عَلَى أَحْمَدَ).

بۆ چوونیکیشمان ھەبە، کە درووستە بلیت: (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ). خواش لە ھەموو
کەس زانا ترە.

---

(۱) بەداخووە ئیمامی نەووەی دواتر لەبیری چو، کە ئەم بابەتە بە درێژی باس بکات و،
حەدیسەکانی لەسەر بەینیت!!! شیخی عەسقەلانیس فەرموویەتی: ئەو بەشەیی کە ئیمامی
نەووەی جیاکردۆتەرەو ھەلاوێری کردووە، فەرموویەتی: "لەرینگەیی کەسانی ترەو بە
(صَحِيح) ی رپوایەت کراوە" بریتە لەم چوارە: یە کەم: (عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ). دوەم: (النَّبِيِّ
الْأُمِّيِّ). سێەم: (وَأَزْوَاجِهِ وَذُرِّيَّتِهِ). چوارەم: (فِي الْعَالَمِينَ). ئەوجا یە کە بەیە کەیی ئەم
چوارەشی بە رشتەو لە کەسەکانی ترەو رپوایەت کردووە. بروانە: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۲ /
۱۹۸ - ۲۰۸. ھەرەھا بروانە: الْفُتُوخَاتُ الرَّبَّانِيَّةُ / ۲ / ۳۵۵ - ۳۵۷.

سه‌بارت به ته‌حیاتی یه‌که‌میش، راجیایی تیدا نیه که واجب نیه سه‌لاواتی تیدا بدریت له‌سه‌ر پیغه‌مبهری خوا (دروودی خوی له‌سه‌ر بیت). به‌لام نایا سونه‌ته؟ نه‌وه دوو بۆچوونی له‌سه‌ره، راست‌زینیان نه‌وه‌یه، که سونه‌ته.

هه‌روه‌ها بۆچوونی درووست نه‌وه‌یه که سه‌لاواتدان له‌سه‌ر ئالو خزم و کهس و کاری پیغه‌مبهری خوا له ته‌حیاتی دوه‌مدا سونه‌ت نیه، بۆچوونیکیش هه‌یه، که پییوایه سونه‌ته.

هه‌روه‌ها به‌لای ئیمه‌وه نزاو پارانه‌وه له ته‌حیاتی یه‌که‌مدا سونه‌ت نیه، به‌لکو هاوه‌لانمان فه‌رموویانه: ناپه‌سه‌نده. چونکه ته‌حیاتی یه‌که‌م ده‌بیت کورت بیت، نه‌ویش به پیچه‌وانه‌ی ته‌حیاتی کۆتاییه‌وه. خواش له هه‌موو کهس زانا تره.

نزاو پارانه‌وه له‌دوای ته‌حیاتی کۆتاییه‌وه

بزانه، که هه‌ج ناکۆکی و راجیایه‌ک له نیوان زانایاندا نیه، که نزاو پارانه‌وه له‌دوای ته‌حیاتی کۆتاییه‌وه درووسته.

بۆمان ریوایه‌ت کراوه له هه‌ردوو سه‌حیحی بوخاری و موسلیمدا له هاوه‌لی خوشه‌ویست (عَبْدُ اللَّهِ) ی کورپی (مَسْعُود) هوه (خوی لی رازی بیت)، که پیغه‌مبهری خوا (دروودی خوی له‌سه‌ر بیت) ته‌حیاتی فیتر کردن و، له کۆتاییه‌که‌یه‌وه فه‌رمووی: «تُمْ يَتَخَيَّرُ مِنَ الدُّعَاءِ». واته: "پاشان به ئاره‌زوی خوی دوعا بکات".

له ریوایه‌تی ئیمامی بوخاریدا هاتوه: «أَعْجَبَهُ إِلَيْهِ فَيَدْعُو». واته: "چی دوعایه‌کی بی باش بوو با بیکات".

له چند ریوایه‌تیکی نیمامی موسلیمیشدا هاتوه: «ثُمَّ لِيَتَخَيَّرَ مِنَ الْمَسْأَلَةِ مَا شَاءَ». واته: "پاشان ههر داوایه کی دهویت با بیکات".^(۱)

بشزانه، که ئەم نزاو پارانه‌وهی دوای ته‌حیات سونه‌ته‌و، واجب نیه‌و، سونه‌تیشه درێژ بکریته‌وه، مه‌گەر بۆ که‌سێک که پێشنویژ بیت.

جا که‌سی نوێژخوین بۆی هه‌یه هه‌رچی خو‌ی پێی خو‌شیی‌ت له کاروباری دوا‌رۆژو دنیا دا‌وای بکات، بۆی‌شی هه‌یه ئەو دوعایانه بکات، که له هه‌دیسدا هاتون‌و، بۆی‌شی هه‌یه دوعایه‌ک بکات، که خو‌ی دایه‌تیا‌یی‌ت، به‌لام ئەوه‌ی له هه‌دیسدا هاتوه باشتره.

پاشان ئەو نزاو پارانه‌وانه‌ی که له هه‌دیسدا هاتون، هه‌ندیکیان تابه‌تن به‌م جیگه‌و، هه‌ندیکیان له جیگه‌ی تر‌دا هاتون. جا باشترینیان لی‌ره‌دا، ئەوانه‌یانه که تابه‌تن به‌م جیگه‌یه‌وه.

ئه‌و‌جا له‌م جیگه‌یه‌دا نزاو پارانه‌وه‌یه‌کی زۆر هاتون:

یه‌کی‌ک له‌وانه ئەو هه‌دیسه‌یه، که له هه‌ردوو سه‌حیحی بو‌خاری و موسلیمدا بۆمان ریوایه‌ت کرا‌وه، له هاره‌لی خو‌شه‌ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خو‌ای لی‌را‌زی بیت)، که فه‌رموویه‌تی: پێغه‌مبه‌ری خوا (درودی خو‌ای له‌سه‌ر بیت) فه‌رموویه‌تی: «إِذَا فَرَغَ أَحَدُكُمْ مِنَ التَّشَهُّدِ الْأَخِيرِ، فَلْيَتَعَوَّذْ بِاللَّهِ مِنْ أَرْبَعٍ: مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ، وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ شَرِّ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ». واته: "ئه‌گه‌ر یه‌کی‌ک له ئیوه له ته‌حیاتی کۆتایی بوویه‌وه، با په‌نا به‌خوا بگری‌ت له چوار شت: له سزای دۆزه‌خ، له سزای گۆرو، له فیتنه‌و ئاشووبی ژیان و مردن‌و، له شه‌رو خراپه‌ی مه‌سیحی ده‌جال".

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۲۸۷ / به‌ ژماره: ۸۰۰، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۳۰۲ / به‌ ژماره: ۴۰۲.

ئیمامی موسلیم له چەند رینگهیه کهوه ریوایهتی کردوه. (۱)

له یه کێک له ریوایهته کانیشتا بهم جووره هاتوه: «إِذَا تَشَهَّدَ أَحَدُكُمْ، فَلْيَسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنْ أَرْبَعٍ، يَقُولُ: اللَّهُمَّ، إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ، وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ شَرِّ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ». (۲)

بووشمان ریوایهت کراوه له هەردوو صحیحی بوخاری و موسلیمدا، له عایشه (عائشة) ی دایکی ئیماندارانهوه (خوای لی رازی بیت)، که پیغه مبهری خوا (درودی خوای لسه ر بیت) له نوێژدا ئەم دوغایه ده کرد: «اللَّهُمَّ، إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ. اللَّهُمَّ، إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْمَأْثَمِ وَالْمَعْرَمِ». (۳) واته: "خوایه په نات بی ده گرم له تاوانباری و له قهرزاری".

بووشمان ریوایهت کراوه له صحیحی موسلیمدا، له ئیمامی (علی) هوه (خوای لی رازی بیت)، که نه گهر پیغه مبهری خوا (درودی خوای لسه ر بیت) ته شریفی ههستایه بو نوێژ کردن، یه کێک له دوایین ئەو نزاو پارانه وانیهی که له نیوان ته حیات و سلاودانه وه دا ده بکردن ئەممه بوو: «اللَّهُمَّ، اغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ، وَمَا أَخَّرْتُ، وَمَا أَسْرَرْتُ، وَمَا أَعْلَنْتُ، وَمَا أَسْرَفْتُ، وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي، أَنْتَ الْمُقَدِّمُ وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ». (۴) واته: "خوایه لهو تاوانانه م خوش بییت، که پیشتر کردوومن و، له وانیهش که ده گونجیت له مهولا بیانکه مو، له وانیهش که به په نهان و له وانیهش که

(۱) بروانه: صحیح البخاری / ۱ / ۶۳ / به ژماره: ۱۳۱۱، وصحیح مسلم / ۱ / ۴۱۲ / به ژماره: ۵۸۸.

(۲) بروانه: صحیح مسلم / ۱ / ۴۱۲ / به ژماره: ۵۸۸.

(۳) بروانه: صحیح البخاری / ۱ / ۲۸۶ / به ژماره: ۷۹۸، وصحیح مسلم / ۱ / ۴۱۲ / به ژماره: ۵۸۹.

(۴) بروانه: صحیح مسلم / ۱ / ۵۳۴ / به ژماره: ۷۷۱.

به ناشکرا کردوومن و، لهوانهش که زیاده‌ره‌وی و سنور به‌زینیم تیدا کردوون و، لهوانهش که خۆت باشتر له من ناگات لیانه و پیمان ده‌زانیت، تۆ پیشخه‌رو به‌رز که‌ره‌وه‌ی هه‌ندیک له بنده‌کانیت و، تۆش دواخه‌رو نزمکه‌ره‌وه‌ی هه‌ندیکی تریانیت، هیچ په‌رستراویکی راسته‌قینه نیه بیجگه له تۆ".

بۆشمان ریوایه‌ت کراوه له هه‌ردوو سه‌حیحی بوخاری و موسلیمدا، له هاره‌لی خۆشه‌ویست (عَبْدُ اللَّهِ) ی کوری (عَمْرُو) ی کوری (عَاص) هوه، ئه‌ویش له هاره‌لی خۆشه‌ویست و خه‌لیفه‌ی یه‌که‌م و پێشه‌وای موسولمانان (أَبُو بَكْرٍ) ی (صِدِّیق) هوه (خوا له هه‌موویان رازی بیت)، که عه‌رز ی پێغه‌مبه‌ری خوای کرده (دروردی خوای له‌سه‌ر بیت): "دوعایه‌کم فیر بکه، تا له نوێزه‌که‌مدا بیخوینم". پێغه‌مبه‌ریش فه‌رموویه‌تی: بَلَى: «اللَّهُمَّ، إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا، وَلَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، فَاعْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ، وَارْحَمْنِي، إِنَّكَ أَنْتَ الْعَفُورُ الرَّحِيمُ». (1) واته: "خوایه من سته‌میکی زۆرم له‌خۆم کرده‌وه، که‌سیش له تاوانه‌کان خۆش ناییت بیجگه له تۆ، ده‌ی تۆش به‌لیبوره‌یی خۆت لیم خۆشه‌وه، به‌زه‌ییت پیمدا بته‌وه، چونکه تۆ لیبوره‌وه به‌به‌زه‌ییت".

جا ئیمه له زۆربه‌ی ریوایه‌ته‌کاندا به‌م جوّره وه‌رمان گرتوه (ظُلْمًا كَثِيرًا). له هه‌ندیک له ریوایه‌ته‌کانی ئیمامی موسلیمیشدا به‌م جوّره هاتوه (ظُلْمًا كَبِيرًا). هه‌ردوو کیشیان هه‌ر جوانن. بۆیه باشتر وایه به‌یه‌که‌وه کۆبکرتنه‌وه‌وه، بو‌تریت: (ظُلْمًا كَثِيرًا كَبِيرًا).

ئیمامی بوخاری له سه‌حیحه‌که‌یداو، ئیمامی (بَيْهَقِي) و پێشه‌وایانی تریش به‌لگه‌یان به‌م هه‌دیه‌هه‌تاوه‌وه بۆ درووستی نزاو پارانه‌وه‌ی کۆتایی نوێژ، که نه‌وه‌ش به‌لگه‌هه‌تاوه‌یه‌کی راست و درووسته. چونکه فه‌رمایشتی (له

(1) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / 1 / 286 / به ژماره: 799، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / 4 / 2087 / به ژماره: 2705.

نویژه که مدا)ی ئیمامی (أَبُو بَكْرٍ) گشتگیر و داگره وهیه بۆ هه موو نویژه که و،
 یه کیکیش له جینگه کانی نزاو پارانه وهی ناو نویژ بریتیه له م جینگه یه (واته: بریتیه
 له داوی ته حیات).

بۆشمان ریوایهت کراوه له (سُنَنِ) ی (أَبُو دَاوُد) دا به رسته یه کی (صَحِيح)، له
 پێشه وای پایه بهرز { (ذَكْوَان) ی کوری (عَبْدُ اللَّهِ) هوه، که به (أَبُو صَالِحِ) ی (سَمَّان)
 ناسراوه }، ئه ویش له یه کیک له هاوه لانی پێغه مبهری خواوه (خوای لَ رَازِی بَیت)، که
 پێغه مبهری خوا (درودی خوای له سر بَیت) به پیاویکی فهرموو: «كَيْفَ تَقُولُ فِي
 الصَّلَاةِ؟». واته: "تۆ له نویژدا چی ده لَییت؟" ئه ویش عهرزی کرد: ته حیات
 ده خوینم و، ده لَیم: (اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ) واته: (خوایه من
 داوای به هه شت لَ ده که م و، په نات بی ده گرم له جهه نه م)، ئه و جا عهرزی کرد:
 ئه وهش که جهناب و (مُعَاذ) به دهنگی نزم ده یکن، من باش نازام چی ده فهرموون!
 پێغه مبهری خوایش فهرمووی: «حَوْلَهَا تُدْنِدُنُ» واته: "ئیمهش هه ر به ده وری ئه وه دا
 دین، که تۆ ده یلَییت".

ههروهها یه کیکیش له و دو عایانهی، که له هه موو جینگه یه کدا سونه ته، ئه وه یه
 که بو تریت: (اللَّهُمَّ، إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ. اللَّهُمَّ، إِنِّي أَسْأَلُكَ الْهُدَى وَالتَّقْوَى
 وَالْعَفَافَ وَالْغِنَى). واته: (خوایه، من داوای لَیوردن و سه لامه تی و بیوه یست لَ
 ده که م. خوایه من داوای هیدایهت و رینمووی و، ته قوا و پارێز کاری و، داوین پاک و،
 بیناییت لَ ده که م).

سلاودانه وه بۆ ده رچوون له نویژ

بزانه، که سلاودانه وه بۆ ده رچوون له نویژ روکنیکه له روکنه کانی نویژ و،
 فهرزیکه له فه رزه کانی و، نویژه کهش به بی ئه و دروست نه. ئه مه مه زه بهی ئیمامی

(شَافِعِيّ) و (مَالِك) و (أَحْمَد) و زۆربهی زانایانی (سَلَف) و (خَلْف) هُو، حه‌دیسه (صَحِيح) به مه‌شهوره کانش به راشکاوانه وا ده‌فهرمون.

بشزانه، که ته‌واوترین صیغه‌ی سلاودانه‌وه نه‌ویه، که نویژخوینه‌که به‌لای راستیدا بلیت: (السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ) و، به‌لای چه‌پیشدا بلیت: (السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ). سونه‌ت نیه له‌گه‌لیدا بلیت (وَبَرَكَاتُهُ)، چونکه پیچه‌وانه‌ی نه‌ویه که مه‌شهوره له پیغه‌مبهری خواوه (درودی خوی له‌سر بیت). نه‌گهرچی له ریوایه‌تیکی ئیمامی (أَبُو دَاوُد) یشدا هاتوه‌و، کومه‌لیکیش له هاوه‌لانمان باسیان کردوه، له‌وانه (إِمَامُ الْحَرَمَيْنِ) و شیخ (زَاهِرِي) (سَرْحَسِيّ) یان (سَرْحَسِيّ) و شیخی (رُوْبَانِيّ) له کتیبی (حِلْيَةُ الْمُؤْمِنِ) دا. به‌لام نه‌مه بو‌چوونیکي ناموو (شَادّ) هُو، بو‌چوونی مه‌شهور نه‌وه‌ی تریانه. خواش له هموو کهس زانا تره.^(۱)

جا ئیتر نه‌گهر نویژخوینه‌که پیشنوئیز بیت، یان شوینکه‌وتوو، یان خوی به‌ته‌نھا بیت، وه له کومه‌لیکی که‌مدا بیت یان له کومه‌لیکی زۆردا، وه له نویژی فه‌رزدا بیت یان له سونه‌تدا، له هموو نه‌م حاله‌تانه‌دا - به‌و جوّره‌ی باسمان کرد- دوو جار سلاو ده‌داته‌وه به‌لای راست و به‌لای چه‌پیدا.

نه‌وجا نه‌وه‌ی که واجبه، ته‌نھا یه‌ک سلاودانه‌وه‌یه‌و، نه‌وه‌ی دوه‌میان سونه‌ته. بویه نه‌گهر نه‌شیکات زیانی بی ناگه‌یه‌نیت.

پاشان، نه‌وه‌ی که واجبه له صیغه‌ی سلاودانه‌وه‌دا بوتريت نه‌ویه که بلیت: (السَّلَامُ عَلَيْكُمْ). بویه نه‌گهر بلیت: (سَلَامٌ عَلَيْكُمْ)، نه‌وه به‌پیی راستترین بو‌چوون

---

(۱) به‌لام وه‌کو شیخی عه‌سقلانی فه‌رموویه‌تی: له‌چهند ریگه‌یه‌که‌وه ریوایه‌ت کراوه، که پیغه‌مبهری خوا (درودی خوی له‌سر بیت) له سلاودانه‌وه‌یدا به‌لای راست و به‌لای چه‌پیدا فه‌رموویه‌تی: (السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ). بویه زۆرئیک له زانایان بیان وایه، که نه‌و زیاده‌یه‌ش سونه‌ته. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۲ / ۲۳۷ - ۲۳۸، وَتُحْفَةُ الْأَبْرَارِ / ۷۰ - ۷۱، وَالْفَتْوحَاتُ الرَّبَّانِيَّةُ / ۳ / ۲۱ - ۲۲.

درووست نیه. وه نه گهر بلیت: (عَلَيْكُمْ السَّلَامُ) نه وه به بی راستترین بوجوون درووسته. به لام نه گهر بلیت: (السَّلَامُ عَلَيْكَ)، یان (سَلَامِي عَلَيْكَ)، یان (سَلَامِي عَلَيْكُمْ)، یان (سَلَامُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ)، یان (سَلَامُ عَلَیْهِمْ)، نهوا - به بی ناکوکی - هیچکامیان درووست نین و، نویژه کەشی به تال ده بته وه، نه گهر به دهستی نه نقهست بلیت و، بشزانتت که وایه، تهنها له (السَّلَامُ عَلَیْهِمْ) نه بیت، که نویژه که ی بی به تال نابته وه، چونکه دوعایه. به لام نه گهر به سه هو ههر کام له وانه بلیت، نهوا نویژه که ی به تال نابته وه و، به هیچکامیشیان له نویژه که ناچیته دهره وه. به لکو پیوسته جاریکی تر سلاویکی درووست بداته وه.

جا نه گهر پیشنوئژ تهنها یه ک سلاوی دایه وه، نهوا با شوینکه وتوه کان ههردوو سلاوه که بدهنه وه.

زانای پایه بهرز قاضی (أَبُو الطَّيِّبِ) ی (طَبْرِي) - که یه کیکه له هاوه لآغان - و کهسانی تریش فەرموویانه: نه گهر پیشنوئژه که سلاوی دایه وه، نهوا شوینکه وتوه که سه رپشکه، نه گهر بیهوئیت دهسته جی سلاو ده داته وه و، نه گهر بیشیه وئیت درئژه به دانیشته که ی ده دات بو دوعا کردن و، چه ندیشی بوئیت دانیشته که ی درئژ ده کاته وه. خواش له هه موو کهس زانا تره.

نه گهر که سیک قسه ی له گه ن نویژ خویندا کرد، نه و چی بلیت؟

بو مان ریوایهت کراوه له ههردوو سه حیجی بوخاری و موسلیمدا له هاوه لی خو شه ویست (سَهْل) ی کورپی (سَعْدِي) سه وه (خوای لی رازی بیت)، که پیغه مبهری خوا (دروودی خوای له سهر بیت) فەرموویه تی: «مَنْ نَابَهُ شَيْءٌ فِي صَلَاتِهِ،

فَلْيَقُلْ: سُبْحَانَ اللَّهِ».^(۱) واته: "ئەو كەسەى لەناو نوێژدا شتێكى توشهات، با بلیت: (سُبْحَانَ اللَّهِ)".

له رېوايه تىكى (صَحِيح) يشدا هاتوه: «إِذَا نَابَكُمْ أَمْرٌ، فَلْيَسْبِحِ الرَّجَالَ، وَتُصَفِّقِ النِّسَاءَ».^(۲) واته: "ئە گەر شتێكتان توشبوو، با پیاوان (سُبْحَانَ اللَّهِ) بکەن و، ئاڤره تانیش به له پى دهستی راستیان بدهن له پشٹی دهستی چه پیان".

له رېوايه تىكى (صَحِيح) يشدا هاتوه: «التَّسْبِيحُ لِلرِّجَالِ، وَالتَّصْفِيقُ لِلنِّسَاءِ».^(۳)

---

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۴۰۷ / به ژماره: ۱۱۶۰، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۳۱۶ / به ژماره: ۴۲۱.

(۲) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۶ / ۲۶۲۹ / به ژماره: ۶۷۶۷.

(۳) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۴۰۳ / به ژماره: ۱۱۴۵، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۳۱۸ / به ژماره: ۴۲۲.

باسی زیکر مکانی دواى نویژمکان

زانایان کۆدهنگن له سههر ئهوهی، که زیکر کردن له دواى نویژه فهرزه کانهوه سونهتهو، زۆرینک حه دیسی (صَحِيح) یش سهبارهت به جۆرهها زیکر هاتوه، که ئیمه تهنها ههندیکیان باس ده کهین:

بۆمان ریوایهت کراوه له کتیه کهی ئیمامی (تَرْمِذِي) دا، له هاوهلی خوشه ویست (أَبُو أَمَامَةَ) وه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویهتی: عهرزی پیغه مبهری خوا کرا (درودی خوای له سهر بیت): کام نزاو پارانه وهیه زیاتر وهرده گیریت و گهرا ده بیت؟ ئه ویش فهرمووی: «جَوْفَ اللَّيْلِ الْآخِرِ، وَدُبْرَ الصَّلَوَاتِ الْمَكْتُوباتِ». واته: "ئه و نزاو پارانه وهیه، که له بهشی کۆتایی شهوو، له دواى نویژه فهرزه کانهوه ده کریت".

ئیمامی (تَرْمِذِي) فهرموویهتی: حه دیسیکی (حَسَن) ه. (۱)

بۆشمان ریوایهت کراوه له ههردوو سهحیحی بوخاری و موسلیمدا، له هاوهلی خوشه ویست (أَبُو عَبَّاس) هوه (خوا له ههردوکیان رازی بیت)، که فهرموویهتی: "من به بیستی (اللَّهُ أَكْبَرُ) کردندا ده مزانی پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سهر بیت) له نویژم بوهتهوه". (۲)

له ریوایهته کهی ئیمامی موسلیمدا بهم جۆره هاتوه: (ئیمه به بیستی..... هتد).

---

(۱) بروانه: سُنُّ التَّرْمِذِي / ۵ / ۵۲۶ / به ژماره: ۳۴۹۹. شیخی عهسقه لانی فهرموویهتی: فهرماشته کهی ئیمامی (تَرْمِذِي) جیگهی سهرنج و تیییه. چونکه حه دیسه که سی نه خوشی ههیه. بروانه: تَنْجِجُ الْأَفْكَارِ / ۲ / ۲۴۷.

(۲) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۲۸۸ / به ژماره: ۸۰۶، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۴۱۰ / به ژماره: ۵۸۳.

له ریوایه تیکیشدا له هردوو صحیحی بوخاری و موسلیمدا هاتوه، له ریگهی هاوه‌لی خوشه‌ویست (ابن عَبَّاس) هوه (خوا له هردوکیان رازی بیت)، که بهرز کردنه‌وی دهنگ به زیکر کردن له کاتیکدا خه‌لکی له نویژه فه‌رزه‌کان ده‌بوونه‌وه، له سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌ری خوادا (درودی خوی له‌سه‌ر بیت) هه‌بوو. (ابن عَبَّاس) فه‌رموویه‌تی: من نه‌گه‌ر گویم له ده‌نگی خه‌لکی بوایه، ئیتر ده‌مزانی له‌نویژ بوونه‌ته‌وه^(۱)

بوشمان ریوایه‌ت کراوه له صحیحی موسلیمدا، له هاوه‌لی خوشه‌ویست (توبان) هوه (خوی لئ رازی بیت)، که فه‌رموویه‌تی: کاتیک پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوی له‌سه‌ر بیت) له نویژ بوایه‌ته‌وه سی جار داوای لیخوشبوونی له خوی گه‌وره ده‌کردو، ده‌یفه‌رموو: «اللَّهُمَّ، أَنْتَ السَّلَامُ، وَمِنْكَ السَّلَامُ، تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ». ^(۲) واته: "خوایه تو خوت سه‌لامیت و دووریت له هه‌موو نه‌نگی و نو‌قسانیه‌ک، سه‌لامیش هه‌ر له تووه‌یه، تو ش زور به‌رزو پرۆزیت، نه‌ی خواوه‌نی شکوو به‌خشنده".

پرسیار کراوه له ئیمامی (أوزاعی)، که یه‌کیکه له راویه‌کانی نه‌م چه‌دیه‌سه: "داوای لیخوشبوون کردن چۆنه؟" نه‌ویش فه‌رموویه‌تی: نه‌وه‌یه، که بلیت: (اسْتَغْفِرُ اللَّهُ) (اسْتَغْفِرُ اللَّهُ).

بوشمان ریوایه‌ت کراوه له هردوو صحیحی بوخاری و موسلیمدا، له هاوه‌لی خوشه‌ویست (مُغِيرَةَ) ی کوری (شُعْبَةَ) وه (خوی لئ رازی بیت)، که کاتیک پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوی له‌سه‌ر بیت) له نویژ ده‌بوویه‌وه، سلاوی ده‌دایه‌وه، ده‌یفه‌رموو: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ، لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ».

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۲۸۸ / به ژماره: ۸۰۵، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۴۱۰ / به ژماره: ۵۸۳.

(۲) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۴۱۴ / به ژماره: ۵۹۱.

اللَّهُمَّ، لَا مَانِعَ لِمَا أُعْطِيتَ، وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ»^(۱).
 واته: "هیچ پهرستراویکی راسته‌قینه نیه بیجگه له خوای تاك و ته‌نهای بیّ هاوتا،
 مولك و سامان هی نه‌وهو، سوپاس و ستایشیش بو نه‌وهو، نه‌ویش توانای به‌سه‌ر
 هموو شتی‌کدا هیه. خواجه ریگریك نیه له‌وهی تو ده‌بیه‌خشیت و، به‌خشه‌ریکیش
 نیه بو نه‌وهی تو ریگریت لی کردوه، ده‌وله‌مندی و هه‌بوون و به‌خت و ده‌سه‌ل‌آتیش
 سوود به‌خواه‌نه‌ک‌ه‌یان ناگه‌ینه‌ن له‌لای تو، (به‌لکو نه‌وهی که سوودی هیه، ته‌نها
 بریتیه له لوتفی توو، له کردوهی چاکی که‌سه‌که خوئی)".

بوشمان ربوایه‌ت کراوه له‌سه‌حیحی موسلیمدا، له‌هاوه‌لی خو‌شه‌ویست
 (عَبْدُ اللَّهِ) ی کوری (زُبَیْر) هوه (خوا له‌مه‌ردوکیان رازی بیت)، که نه‌وه له‌دوای هه‌موو
 نوژی‌یکه‌وه، کاتیک سلاوی ده‌دایه‌وه، ده‌بیه‌رموو: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ، لَا شَرِيكَ
 لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ. لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، لَا إِلَهَ
 إِلَّا اللَّهُ، وَلَا نَعْبُدُ إِلَّا إِيَّاهُ، لَهُ النِّعْمَةُ، وَهُوَ الْفَضْلُ، وَهُوَ الثَّنَاءُ الْحَسَنُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ،
 مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ، وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ»^(۱). واته: "هیچ پهرستراویکی راسته‌قینه نیه
 بیجگه له خوای تاك و ته‌نهای بیّ هاوتا، مولك و سامان هی نه‌وهو، سوپاس و
 ستایشیش بو نه‌وهو، نه‌ویش توانای به‌سه‌ر هه‌موو شتی‌کدا هیه. هیچ هیزو
 توانایه‌کیش نیه بو خو‌لادان له‌خراپه‌و، بو کردنی چاکه بیجگه له‌هیزی لوتف و
 پشتیوانی خوا. هیچ پهرستراویکی راسته‌قینه نیه بیجگه له‌خوا، نیمه‌ش بیجگه له‌و
 هیچ شتیکی تر ناپه‌رستین. هه‌موو نازو نیعمه‌ت و فەزڵ و هه‌سف و سه‌نایه‌ک هه‌ر بو
 نه‌وه. هیچ پهرستراویکی راسته‌قینه نیه بیجگه له‌خوا، نیمه‌به‌دلسۆزی و
 ئیخلاصه‌وه دینداری بو ده‌که‌ین، باوه‌کو کافره‌کانیش بیان ناخوشیبت".

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۲۸۹ / به‌ژماره: ۸۰۸، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۴۱۴ / به‌
 ژماره: ۵۹۳.

(عَبْدُ اللَّهِ) ی کوری (زُبَيْر) ده فهرمویت: پیغمبهری خوا (دروودی خوی له سر بیت) له دواى هموو نوپژیکه وه نهم ته لیله و زیکره ی ده کرد.^(۱)

بو شمان ریوایهت کراوه له ههردوو سه حیحی بوخاری و موسلیمدا، له هاوهلی خوشه ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوی لی رازی بیت)، که کۆچبه ره هه ژاره کان هاتنه خزمه تی پیغمبهری خوا و (دروودی خوی له سر بیت) عه رزیان کرد: ده و له مه نندو پاره داره کان هموو پله و پایه به رزه کان و نازو نیعمه ته به رده وام و نه براوه کانیا ن بو خویان بر دوه: نه وانیش وه کو ئیمه نوپژ ده که نو، وه کو ئیمه ش رۆزوو ده گرنو، سه روهت و سامانی زیاده شیان هه ده، حه جی پی ده که نو، عومره ی پی ده که نو، جهاد ده که نو و خیر و خیراتیش ده که نو! پیغمبه ریش فه رموی: «أَلَا أَعْلَمُكُمْ شَيْئًا تُذْرَكُونَ بِهِ مِنْ سَبَقِكُمْ، وَتَسْبِقُونَ بِهِ مَنْ بَعْدَكُمْ، وَلَا يَكُونُ أَحَدٌ أَفْضَلَ مِنْكُمْ، إِلَّا مَنْ صَنَعَ مِثْلَ مَا صَنَعْتُمْ؟». واته: "نایا شتیکتان فی ر نه که م، که پی بگه نه نه وانه ی پیش خۆتان و، بشکه ونه پیش نه وانه ی دوا ی خۆتانه وه، هه یج که سیکیش له ئیوه باشتر نه بیت، مه گه ر نه وه که سه ی هه مان نه وه کاره بکات که ئیوه ده یکه ن". نه وانیش عه رزیان کرد: "به لی نه ی پیغمبه ری خوا فی رمان بکه". پیغمبه ریش فه رموی: «تُسَبِّحُونَ وَتَحْمَدُونَ وَتُكَبِّرُونَ خَلْفَ كُلِّ صَلَاةٍ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ». ^(۲) له دوا ی هموو نوپژیکه فه رزه وه سی و سی (۳۳) جار (سُبْحَانَ اللَّهِ) و، (الْحَمْدُ لِلَّهِ) و، (اللَّهُ أَكْبَرُ) بکه ن.

(أَبُو صَالِح) که له (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه نهم حه دیسه ی ریوایهت کردوه، کاتیک پرسیا ری چۆنیتی زیکره کانیا نی له (أَبُو هُرَيْرَةَ) کردوه، نه ویش فه رموی هه تی: بلیت: (سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ)، هه تا له هه موویان سی و سی (۳۳) جار ته و او ده کات.

(۱) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۴۱۵ / به ژماره: ۵۹۴.

(۲) پروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۲۸۹ / به ژماره: ۸۰۷، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۴۱۶ / به

ژماره: ۵۹۵.

بوشمان رپوایهت کراوه له صحیحی موسلیمدا، له هاوهلی خوشهویست (کعب)ی کوری (عجزة)وه (خوای لی رازی بیت)، نهویش له پیغمهبری خواوه (درودی خوای لهسر بیت)، که فهرموویهتی: «مُعَقَّبَاتٌ لَا يَخِيبُ قَاتِلُهُنَّ - أَوْ فَاعِلُهُنَّ - ذُبُرَ كُلِّ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ: ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ تَسْبِيحَةً، وَثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ تَحْمِيدَةً، وَأَرْبَعًا وَثَلَاثِينَ تَكْبِيرَةً».^(۱) واته: "چهند زیکرو تهسبیحاتیک ههن بهشوین یه کدا لهدوای نویژه کانهوه ده کرین، نهو کهسهی لهدوای نویژه فهرزه کانهوه بیانلیت یان بیانکات نائومید ناییت: سی وسی (۳۳) جار (سُبْحَانَ اللَّهِ)و، سی وسی (۳۳) جار (الْحَمْدُ لِلَّهِ)و، سی وچوار (۳۴) جار (اللَّهُ أَكْبَرُ)".

بوشمان رپوایهت کراوه له صحیحی موسلیمدا، له هاوهلی خوشهویست (أبو هريرة)وه (خوای لی رازی بیت)، نهویش له پیغمهبری خواوه (درودی خوای لهسر بیت)، که فهرموویهتی: «مَنْ سَبَّحَ اللَّهَ فِي ذُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَحَمِدَ اللَّهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَكَبَّرَ اللَّهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَقَالَ تَمَامَ الْمِئَةِ: "لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ، لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ" غُفِرَتْ خَطَايَاهُ، وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ».^(۲) واته: "نهو کهسهی لهدوای ههموو نویژیکی فهرزهوه سی وسی (۳۳) جار (سُبْحَانَ اللَّهِ)و، سی وسی (۳۳) جار (الْحَمْدُ لِلَّهِ)و، سی وسی (۳۳) جار (اللَّهُ أَكْبَرُ) بکات و، یو تهواو کردنی سهده کهش یهک جار بلیت: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ، لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ)، خوا له تاوان و ههله کانی ده بوریت، نه گهرچی له زوریدا وه کو کهفی ده ریاش واین".

بوشمان رپوایهت کراوه له سه رهتای (کِتَابُ الْجِهَادِ)ی صحیحی بوخاریدا، له هاوهلی خوشهویست (سعد)ی کوری (أَبِي وَقَّاصٍ)هوه (خوای لی رازی بیت)، که پیغمهبری خوا (درودی خوای لهسر بیت)، لهدوای نویژه کانهوه بهم چوار وشهیه پهناى

(۱) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۴۱۸ / به ژماره: ۵۹۶.

(۲) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۴۱۸ / به ژماره: ۵۹۷.

به خوا ده گرت: «اللَّهُمَّ، إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُبْنِ، وَأَعُوذُ بِكَ أَنْ أُرَدَّ إِلَى أَرْدَلِ الْعُمْرِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الدُّنْيَا، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ». (۱) واته: "خوابه من په نا به تو ده گرم له ترسوخی و، له وهی که بگه مه ته مه نی که فته کاری و په ککه و ته بی و، په نات بی ده گرم له فیتنه و ناشو بی دنیا و، له سزای ناو گور".

بو شمان ربوایه ت کراوه له (سُنن) ی (أَبُو دَاوُد) و (تِرْمِذِي) و (نَسَائِي) دا، له هاوه لی خو شه ویست (عَبْدُ اللَّهِ) ی کوری (عَمْرُو) هوه (حواله هردورکیان رازی بیت)، نه ویش له پیغه مبهری خواوه (دروودی خوی له سر بیت)، که فه رموویه تی: «خَصَلْتَانِ - أَوْ خَلْتَانِ - لَا يُحَافِظُ عَلَيْهِمَا عَبْدٌ مُسْلِمٌ إِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ، هُمَا يَسِيرٌ، وَمَنْ يَعْمَلُ بِهِمَا قَلِيلٌ: يُسَبِّحُ اللَّهَ تَعَالَى دُبُرَ كُلِّ صَلَاةٍ عَشْرًا، وَيَحْمَدُ عَشْرًا، وَيُكَبِّرُ عَشْرًا، فَذَلِكَ خَمْسُونَ وَمِئَةً بِاللِّسَانِ، وَأَلْفٌ وَخَمْسُمِئَةٍ فِي الْمِيزَانِ. وَيُكَبِّرُ أَرْبَعًا وَثَلَاثِينَ إِذَا أَخَذَ مَضْجَعَهُ، وَيَحْمَدُ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَيُسَبِّحُ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، فَذَلِكَ مِئَةٌ بِاللِّسَانِ، وَأَلْفٌ بِالْمِيزَانِ». واته: "دوو سیف هت هن، هر بهنده یه کی موسولمان پاریز گاریان لی بکات، ده چیته به هه شته وه. نه وانیش ناسان، نه وانیش کاریان پی ده کهن که من: له دوا ی هه موو نویژی کی فه رزه وه ده (۱۰) جار (سُبْحَانَ اللَّهِ) و، ده (۱۰) جار (الْحَمْدُ لِلَّهِ) و، ده (۱۰) جار (اللَّهُ أَكْبَرُ) بکات، نه مانه به زمان سه دوه پنجا (۱۵۰) زیکرن و، له سه ترارووی کرده وه کانیش هه زار و پنچ سه د (۱۵۰۰) ن. هر کاتیکیش بچیته سر جینگه ی خه و، با سی و چوار (۳۴) جار (اللَّهُ أَكْبَرُ) و، سی و سی (۳۳) جار (الْحَمْدُ لِلَّهِ) و، سی و سی (۳۳) جار (سُبْحَانَ اللَّهِ) بکات، نه مانه ش به زمان سه د (۱۰۰) زیکرن و، له سه ترارووش هه زار (۱۰۰۰) ن".

(عَبْدُ اللَّهِ) ده فه رمویت: پیغه مبهری خوام بینی، که به دهستی خو ی زیکره کانی ده ژمارد.

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۳ / ۱۰۳۸ / به ژماره: ۲۶۶۷.

نه‌جا هاوه‌لان عه‌رزى پيغه‌مبه‌ريان كرد: "ئه‌ى پيغه‌مبه‌رى خوا، چۆن ئه‌وانه ئاسانن و، كه‌چى كه‌سانىكى كه‌ميش ده‌يانكه‌ن؟! "ئه‌و‌يش فه‌رمو‌وى: «يَأْتِي أَحَدَكُمْ - يَعْنِي الشَّيْطَانَ - فِي مَنَامِهِ، فَيَنُومُهُ قَبْلَ أَنْ يَقُولَهُ، وَيَأْتِيهِ فِي صَلَاتِهِ، فَيَذْكُرُهُ حَاجَتَهُ قَبْلَ أَنْ يَقُولَهَا».^(۱) واته: "شه‌يتان به‌رله‌ خه‌وتن ديت بۆ يه‌ كيك له‌ ئيوه‌، خه‌وى لى ده‌خات به‌رله‌وه‌ى بيليت و بيكات. هه‌روه‌ها له‌كاتى نو‌يزيشدا ديت بۆى و، پيوستيه‌كى به‌بىر ده‌هينته‌وه‌ به‌رله‌وه‌ى بيليت و بيكات".

رشته‌كه‌ى (صَحِيح)ه‌، ته‌نها ئه‌وه‌نده‌ هه‌يه‌، كه‌ (عَطَاء)ى كورپى (سَائِب)ى تيدا‌يه‌و، ئه‌و‌يش -به‌هۆى تووشبوونيه‌وه‌ به‌ ليتيکه‌لبون (اخْتِلاط) - راي جياوازى له‌سه‌ره‌.

زانای پا‌يه‌به‌رز (أَيُّوب)ى (سَخْتِيَانِي)ش ئاماژه‌ى به‌ (صَحِيح)يتى ئەم هه‌ديسه داوه‌.

بۆشمان رپوايه‌ت كراوه‌ له‌ (سُنن)ى (أَبُو دَاوُد) و (تَرْمِذِي) و (نَسَائِي) و له‌ غه‌يرى ئه‌وانيشدا، له‌ هاوه‌لى خۆشه‌ويست (عُقْبَة) كورپى (عَامِر)ه‌وه‌ (خوای لى رازى بيت)، كه‌ فه‌رموويه‌تى: پيغه‌مبه‌رى خوا (درودى خراى له‌سه‌ر بيت) فه‌رمانى پيكردم، كه‌ له‌دواى هه‌موو نو‌يزيکه‌وه‌ هه‌ردوو سوره‌تى (مُعَوَّذَتَيْن) {واته: ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ و ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾} بخوينم.^(۲)

له‌ رپوايه‌تيكيشدا هاتوه‌، كه‌ سوره‌ته‌كانى (مُعَوَّذَات) {واته: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ و، ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ و ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾} بخوينم.

(۱) بروانه: سُننُ أَبِي دَاوُدَ / ۲ / ۷۳۶ / به‌ ژماره‌: ۵۰۶۵، وَسُننُ التَّرْمِذِي / ۵ / ۴۷۸ / به‌ ژماره‌: ۳۴۱۰، وَسُننُ النَّسَائِي / ۳ / ۷۴ / به‌ ژماره‌: ۱۳۴۸.

(۲) بروانه: سُننُ أَبِي دَاوُدَ / ۱ / ۴۷۷ / به‌ ژماره‌: ۱۵۲۳، وَسُننُ التَّرْمِذِي / ۵ / ۱۷۱ / به‌ ژماره‌: ۲۹۰۳، وَسُننُ النَّسَائِي / ۳ / ۶۸ / به‌ ژماره‌: ۱۳۳۶. شىخى عه‌سقه‌لانى فه‌رموويه‌تى: هه‌ديسيكى (صَحِيح)ه‌. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَار / ۲ / ۲۹۰.

بویه پیوسته هدرسی سوره‌تی: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ و، ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ و ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ بخونیت.

بوئشان ربوایهت کراوه له (سُننِی (أَبُو دَاوُد) و (نَسَائِي) دا به رِشته‌یه کی (صَحِيح)، له هاوه‌لی خوْشه‌ویست (مُعَاذِی کوری (جَبَل) هوه (خوای لی رازی بیت)، که پیغه‌مبهری خوا (درودی خوای له‌سهر بیت) دهستی گرتوه و پئی فهرموه: «يَا مُعَاذُ، وَاللَّهِ إِنِّي لَأُحِبُّكَ». واته: "ئه‌ی (مُعَاذِ)، سویند به‌خوا من توْم خوْش ده‌ویت". پاشان فهرموه‌تی: «أَوْصِيكَ يَا مُعَاذُ، لَا تَدَعَنَّ فِي ذُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ تَقُولُ: "اللَّهُمَّ، أَعِنِّي عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ"». ^(۱) واته: "ئه‌ی (مُعَاذِ)، وه‌سیتت بو ده‌که‌م و ناموژگاریت ده‌که‌م، له‌دوای هه‌موو نویتژیکی فهرزه‌وه واز له‌مه نه‌هیتت، که بلیت: (خوایه یارمه‌تیم بده و هاوکاریم بکه له‌سهر زیگری خوْت و، له‌سهر شوکرانه بژیوی نازو نیعمه‌ته کانت و، له‌سهر به‌ندایه‌تی کردن بوْت به‌شیوه‌یه کی جوان و ریک و پیک)».

بوئشان ربوایهت کراوه له کتیبه‌که‌ی شیخی (ابن السنن) دا، له هاوه‌لی خوْشه‌ویست (أَنَسِ) هوه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموه‌تی: نه‌گهر پیغه‌مبهری خوا (درودی خوای له‌سهر بیت) له‌نویتژ بوایه‌ته‌وه، دهستی راستی ده‌هینا به‌ده‌م و چاویداو، پاشان ده‌یفه‌رموو: «أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ. اللَّهُمَّ، أَذْهَبْ عَنِّي الْهَمَّ وَالْحَزْنَ». ^(۲) واته: "شایه‌تی ده‌ده‌م که هیچ په‌رسزاوینکی راسته‌قینه نیه بیجگه له خوای به‌سوژو میهره‌بان. خوایه خه‌م و په‌ژاره و دلته‌نگیم له کۆل بکه‌ره‌وه».

(۱) بروانه: سُننِی أَبِي دَاوُد / ۱ / ۴۷۵ / به ژماره: ۱۵۲۲، و سُننِی النَّسَائِي / ۳ / ۵۳ / به ژماره: ۱۳۰۳.

(۲) بروانه: عَمَلِ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنن) / ۵۹ / به ژماره: ۱۱۲. شیخی عه‌سقه‌لانی فهرموه‌تی: حه‌دیسینکی زۆر لاوازه. بروانه: تَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۲ / ۳۰۰ - ۳۰۱.

بوشمان ریوایت کراوه له کتیبه‌که‌ی شیخی (ابن السُّنِّي) دا، له هاوه‌لی خوښه‌ویست (أَبُو أَمَامَةَ) وه (خوای لی رازی بیت)، که فه‌رموویه‌تی: له‌دوای هه‌ر نووژیک‌ی فه‌رزو سونه‌ته‌وه له پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت) نزیك بوومایه‌ته‌وه، گویم لئی ده‌بوو، که ده‌یفه‌رموو: «اللَّهُمَّ، اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَخَطَايَايَ كُلَّهَا. اللَّهُمَّ، أَنْعَشْنِي، وَاجْبِرْنِي، وَاهْدِنِي لِصَالِحِ الْأَعْمَالِ وَالْأَخْلَاقِ، إِنَّهُ لَا يَهْدِي لِصَالِحِهَا، وَلَا يَصْرِفُ سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ». (۱) واته: "خوایه له هه‌موو تاوان و هه‌له‌که‌م خوښه. خوایه به‌رزم بکه‌ره‌وه و هیزو تینم تی بخه‌و، که‌م و کوریم مه‌هیله‌و ته‌نگانه‌م بو پر بکه‌ره‌وه‌و، رینموویم بکه بو کرده‌وه‌ی چاک و ره‌وشتی جوان، چونکه بیجگه له تو که‌س رینموویی ناکات بولای کرده‌وه‌ی چاک و ره‌وشتی جوان و، که‌سیش کرده‌وه‌ی خراپ و ره‌وشتی ناشیرین لانادات و دووریان ناخاته‌وه".

بوشمان ریوایت کراوه له کتیبه‌که‌ی شیخی (ابن السُّنِّي) دا، له هاوه‌لی خوښه‌ویست (أَبُو سَعِيدِی) (خُدْرِي) هه‌وه (خوای لی رازی بیت)، که نه‌گه‌ر پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت) له‌نووژ بوایه‌ته‌وه - نازانم پیش نه‌وه‌ی سلأو بداته‌وه، یان دوای نه‌وه‌ی سلأو بداته‌وه - ده‌یفه‌رموو: «سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ، وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ». (۲) واته: "په‌روه‌ردگاری تو که به‌هیزو ده‌سه‌لاتداره، پاک و بیگه‌رده له‌وه‌ی نه‌و کافرو بیاوه‌رانه ده‌یلین له‌باره‌یه‌وه، سه‌لامی خواش له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌ره‌کان و، سوپاس و ستایشیش بو خوای په‌روه‌ردگاری هه‌موو عالم".

(۱) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السُّنِّي) / ۶۱ - ۶۲ / به ژماره: ۱۱۶. شیخی عه‌سقه‌لانی فه‌رموویه‌تی: حه‌دیسکی لاوازه. به‌لام له رینگه‌ی تره‌وه پشتگیری کراوه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۲ / ۳۰۲ - ۳۰۴.

(۲) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السُّنِّي) / ۶۳ / به ژماره: ۱۱۹. شیخی عه‌سقه‌لانی به حه‌دیسکی زور لاوازی داناهه. به‌لام شیخ (نُورُ الدِّينِ) ی (هَيْثَمِي) ی فه‌رموویه‌تی: زانای پایه‌به‌رز (أَبُو يَغْلَى) ریوایه‌تی کرده‌وه، که‌سه‌کانی رسته‌که‌شی متمانه‌دارن. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۲ / ۳۰۲ - ۳۰۴، وَمَجْمَعُ الزَّوَائِدِ / ۲ / ۱۴۷ - ۱۴۸ / به ژماره: ۲۸۹۱.

بوشمان ریوایت کراوه له کتیبه کهی شیخی (ابن السنّی) دا، له هاوهلی خوشه ویست (انس) هوه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه تی: نه گهر پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سر بیت) له نویژ بوایه ته وه، ده یفه رموو: «اللّهُمَّ، اجْعَلْ خَيْرَ عُمْرِي آخِرَهُ، وَخَيْرَ عَمَلِي خَوَاتِمَهُ، وَاجْعَلْ خَيْرَ أَيَّامِي يَوْمَ أَلْقَاكَ». (۱) واته: "خوایه وا بکه که باشترین کاتی ته مه نم کورتایه کهی بیت و، باشترین کرده وه شم دواین کرده وه بیت و، باشترین پروژیشم پروژی به خزمه تگه یشتنی تو بیت".

بوشمان ریوایت کراوه له کتیبه کهی شیخی (ابن السنّی) دا، له هاوهلی خوشه ویست (أَبُو بَكْرَةَ) وه {که ناوی: (نُفَيْعِی) کوری (حَارِثِ) ه} (خوای لی رازی بیت)، که پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سر بیت) له دوای نویژه وه ده یفه رموو: «اللّهُمَّ، إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكُفْرِ وَالْفَقْرِ وَعَذَابِ الْقَبْرِ». (۲) واته: "خوایه من په نات بی ده گرم له کافر بوون و، له هه ژاری و نه داری و، له سزای ناو گور".

بوشمان ریوایت کراوه له کتیبه کهی شیخی (ابن السنّی) دا، به رسته یه کی لاواز (ضَعِيف)، له هاوهلی خوشه ویست (فَضَالَةَ) ی کوری (عَبِيد) هوه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه تی: پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سر بیت) فهرموویه تی: «إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَبْدَأْ (فَلْيَبْتَدِأْ) بِتَحْمِيدِ اللَّهِ تَعَالَى وَالشَّاءِ عَلَيْهِ، ثُمَّ يُصَلِّيْ عَلَى النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -، ثُمَّ يَدْعُو (لِيَدْعُ) بِمَا شَاءَ». (۳) واته: "نه گهر به کیک له ئیوه نویژی

(۱) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۶۳ - ۶۴ / به ژماره: ۱۲۱. شیخ (نُورُ الدِّينِ) ی (هَيْثَمِي) و شیخی عهسقه لانی فهرموویانه: که سیکي لاواز له رسته ی نه م حدیسه دایه به ناوی (أَبُو مَالِكِ) ی (نُخَعِي) هوه. بروانه: مَجْمَعُ الزَّوَائِدِ / ۱۰ / ۱۱۰ / به ژماره: ۱۶۹۷۴، وَتَنْجِ الْأَفْكَارِ / ۲ / ۳۰۸.

(۲) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۵۹ / به ژماره: ۱۱۱. شیخی عهسقه لانی فهرموویه تی: حدیسیکی (حَسَن) ه. بروانه: تَنْجِ الْأَفْكَارِ / ۲ / ۳۰۹.

(۳) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۶۰ / به ژماره: ۱۱۳. هینانی نه م حدیسه به م جوړه دوو سه رنج و تیبینی له سه ره:

کرد، با (دوای نویژه که سهره‌تا) به سوپاس و ستایشی خوای گه‌وره ده‌ست پی بکات و، پاشان صه‌لاوات له‌سهر پی‌غه‌مبهری خوا بدات و، نه‌وجا هر دو‌عایه‌کی ده‌ویت با بیکات^(۱). خواش له هه‌موو که‌س زانا تره.

باسی هه‌ئنان له‌سهر زیکر کردن له‌دوای نویژی به‌یانی

بزانه، که باشترین کاته‌کانی زیکر کردن له رۆژدا بریتیه له‌دوای نویژی به‌یانی.

-
- یه‌که‌م: حه‌دیسه‌که له زۆرێک له کتیبه به‌ناوبانگه‌کانی حه‌دیسدا هاتوه و، که‌چی نیمامی نه‌وه‌وی ته‌نها له کتیبه‌که‌ی شیخی (ابن السنّی) هه‌وه هیناوتی!!!
  - دوهم: زۆریش سه‌یره که نیمامی نه‌وه‌وی دواتر نه‌م حه‌دیسه له‌و کتیبه به‌ناوبانگانه‌وه ده‌هینیت و، ده‌شفه‌رمویت: حه‌دیسکی (صحیح) هه‌و، که‌چی لی‌ره‌دا به‌م رشته لاوازه هیناوتی!!!

(۱) هه‌روه‌ها سونه‌ته له‌دوای هه‌موو نویژه فه‌رزه‌کانه‌وه (آیة الکرسی) بخوینیت. چونکه له حه‌دیسکی پی‌غه‌مبهری خوادا هاتوه، که: «مَنْ قَرَأَ آيَةَ الْكُرْسِيِّ ذُبِرَ كُلُّ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ، لَمْ يَمْنَعُهُ مِنْ دُخُولِ الْجَنَّةِ إِلَّا أَنْ يَمُوتَ». واته: "نه‌و که‌سه‌ی له‌دوای هه‌موو نویژه فه‌رزه‌کانه‌وه (آیة الکرسی) بخوینیت، ته‌نها نه‌وه ریگه‌ی چوونه به‌هه‌شتی لی ده‌گرت که بمریت". واته: هه‌ر بمریت ده‌چینه به‌هه‌شته‌وه. هه‌روه‌ها هاتوه که: «مَنْ قَرَأَ آيَةَ الْكُرْسِيِّ فِي ذُبْرِ الصَّلَاةِ الْمَكْتُوبَةِ، كَانَ فِي ذِمَّةِ اللَّهِ إِلَى الصَّلَاةِ الْآخِرَى». واته: "نه‌و که‌سه‌ی له‌دوای نویژه فه‌رزه‌کانه‌وه (آیة الکرسی) بخوینیت، له‌ژیر چاودێرو پاراستی خوادا ده‌بیت، هه‌تا ده‌گاته‌وه به نویژی دواتر". شیخی عه‌سقلانی سه‌باره‌ت به حه‌دیسکی یه‌که‌م فه‌رموویه‌تی: نیمامی (نسانی) ریوایه‌تی کردوه و، شیخی (ابن حبان) یش به‌صه‌حیحی داناوه و، نیمامی (طبرانی) یش سوره‌تی (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ) یشی بۆ زیاد کردوه. بڕوانه: بُلُوغُ الْمَرَامِ مِنْ أُدْلَةِ الْأَحْكَامِ / ۹۶ / به‌ژماره: ۳۲۴. سه‌باره‌ت به هه‌ردوو ریوایه‌ته‌که‌ش بڕوانه: مَجْمَعُ الزَّوَائِدِ / ۱۰ / ۱۰۲ / به‌هه‌رسی ژماره: ۱۶۹۲۲ و ۱۶۹۲۳ و ۱۶۹۲۴.

بۆمان ریوایەت کراوە لە هاوێلی خوێشەویست (أَس) هوه (خوای لی رازی بیت)،
 لە کتیبە کەمی ئیمامی (تَرْمِذِي) و لە غەیری ئەویشدا، کە فەرموویەتی: بِنَعْمَةِ مَبْرِي
 خوا (درودی خوای لەسەر بیت) فەرموویەتی: «مَنْ صَلَّى الْفَجْرَ فِي جَمَاعَةٍ، ثُمَّ قَعَدَ يَذْكُرُ
 اللَّهَ تَعَالَى حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ، ثُمَّ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ، كَانَتْ لَهُ كَأَجْرِ حَجَّةٍ وَعُمْرَةٍ تَامَةٍ
 تَامَةٍ تَامَةً». واتە: "ئەو کەسە ی نوێژی بە یانی بە جەماعەت بکات، پاشان دانیشی
 زیکری خوای گەورە بکات، هەتا خۆر هەڵدێت، ئەوجا دوو رکات نوێژ بکات،
 پاداشتی ئەو کارە ی وەکو پاداشتی حج و عمرە یەکی تەواو تەواو تەواو وەهەیە".

ئیمامی (تَرْمِذِي) فەرموویەتی: حەدیسێکی (حَسَن) ه. (۱)

بۆشان ریوایەت کراوە لە کتیبە کەمی ئیمامی (تَرْمِذِي) و لە غەیری ئەویشدا، لە
 هاوێلی خوێشەویست (أَبُو ذَرَّ) هوه (خوای لی رازی بیت)، کە بِنَعْمَةِ مَبْرِي خوا (درودی
 خوای لەسەر بیت) فەرموویەتی: «مَنْ قَالَ فِي ذُبُرِ صَلَاةِ الصُّبْحِ، وَهُوَ تَانِ رَجُلِيهِ، قَبْلَ أَنْ
 يَتَكَلَّمَ: "لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ، لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، يُحْيِي وَيُمِيتُ، وَهُوَ
 عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ" عَشْرَ مَرَّاتٍ، كُتِبَتْ لَهُ عَشْرُ حَسَنَاتٍ، وَمُحِي عَنْهُ عَشْرُ سَيِّئَاتٍ،
 وَرُفِعَ لَهُ عَشْرُ دَرَجَاتٍ، وَكَانَ يَوْمَهُ ذَلِكَ فِي حِرْزٍ مِنْ كُلِّ مَكْرُوهٍ، وَحُرْسٍ مِنْ
 الشَّيْطَانِ، وَلَمْ يَنْبَغِ لَذَنْبٍ أَنْ يُدْرِكَهُ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ، إِلَّا الشَّرْكُ بِاللَّهِ». واتە: "ئەو
 کەسە ی لەدوای نوێژی بە یانی هوه، قاچە کانی لەسەر بە داناییت و شیوازی دانیشتی
 تەحیاتە کەمی نە گۆرپییت، بەر لەوه ی قسە بکات، دە جار بلیت: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
 وَحْدَهُ، لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، يُحْيِي وَيُمِيتُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ
 قَدِيرٌ)، ئەوا دە چاکە ی بۆ دەنوسریت، دە تاوانیشی لی دەسرپیتەوه، دە پلەش
 پلە ی بەرز دە کریتەوه، ئەو رۆژەش لە قەلا و پەرژیندا پارێزراودا دەبیت لە هەموو
 خراپە یە ک، لە شەیتانیش دە پارێزرت، هیچ تاوانیکیش بە هیلاکیدانابا و
 کردەوه کانی پووچەل ناکاتەوه بیجگە لە هاوبەشدانان بۆ خوای گەورە".

ئىمامى (تَرْمِذِيّ) فەرموويەتى: ھەدىسىكى (حَسَن) ھەو، لە ھەندىك نوسخەشدا ھاتوھ كە: ھەدىسىكى (صَحِيح) ھە.^(۱)

بۆشمان رېۋايەت كراوھ لە (سُنَن) ى (أَبُو دَاوُد) دا، لە ھاوھلى خۆشەويست (مُسْلِم) ى كورپى (حَارِث) ى (تَمِيمِي) ھەوھ (خوای لى رازى بيت)، ئەويش لە پىغەمبەرى خواوھ (درودى خوای لەسەر بيت)، كە بە نەينى پى فەرموو: «إِذَا انْصَرَفْتَ مِنْ صَلَاةِ الْمَغْرِبِ، فَقُلْ: "اللَّهُمَّ، أَجْرُنِي مِنَ النَّارِ سَبْعَ مَرَّاتٍ، فَإِنَّكَ إِذَا قُلْتَ ذَلِكَ، ثُمَّ مَتَّ مِنْ لَيْلَتِكَ، كُتِبَ لَكَ جَوَارٌ مِنْهَا. وَإِذَا صَلَّيْتَ الصُّبْحَ، فَقُلْ كَذَلِكَ؛ فَإِنَّكَ إِنْ مَتَّ مِنْ يَوْمِكَ، كُتِبَ لَكَ جَوَارٌ مِنْهَا».^(۲) واتە: "ئەگەر لە نوپۇزى مەغرىب بوويتەوھ، ھەوت (۷) جار بىلى: (خوایە لە ئاگرى دۆزەخ رزگارم بکە)، چونكە ئەگەر وا بىلىت و، پاشان لەو شەوھەدا بىرىت، خوای گەورە لە ئاگرى دۆزەخ رزگار ت دەكات. ئەگەر نوپۇزى بەيانىشت كەرد، بە ھەمان شۆھ ھەوت جار بىلى، چونكە ئەگەر لەو رپۆزەدا بىرىت، خوای گەورە لە ئاگرى دۆزەخ رزگار ت دەكات".

بۆشمان رېۋايەت كراوھ لە (مُسْنَد) ى ئىمامى (أَحْمَد) و (سُنَن) ى (ابْنُ مَاجَه) و كىتەبە كەى شىخى (ابْنُ السُّنِّي) دا، لە (أُمُّ سَلَمَةَ) ى داىكى ئىماندارانەوھ (خوای لى رازى بيت)، كە فەرموويەتى: ئەگەر پىغەمبەرى خوا (درودى خوای لەسەر بيت) نوپۇزى بەيانى بىكردايە، دەيفەرموو: «اللَّهُمَّ، إِنِّي أَسْأَلُكَ عِلْمًا نَافِعًا، وَعَمَلًا مُتَقَبَّلًا، وَرِزْقًا طَيِّبًا».^(۳)

---

(۱) پروانە: سُنَنُ التَّرْمِذِيّ / ۵ / ۵۱۵ / بە ژمارە: ۳۴۷۴. شىخى عەسقەلانى فەرموويەتى: ئەو نوسخەيە ھەلەيە، كە تىدا نوسراوھ ھەدىسىكى (صَحِيح) ھە. پروانە: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۲ / ۳۲۲. مېش دەلیم: لە نوسخە بەچاپكەيەنراوھ كاندا نوسراوھ: (هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ غَرِيبٌ صَحِيحٌ).

(۲) پروانە: سُنَنُ أَبِي دَاوُدَ / ۲ / ۷۴۱ / بە ژمارە: ۵۰۷۹. شىخى عەسقەلانى فەرموويەتى: ھەدىسىكى (حَسَن) ھە. پروانە: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۲ / ۳۲۶.

(۳) پروانە: مُسْنَدُ الْإِمَامِ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ / ۴۴ / ۲۲۱ / بە ژمارە: ۲۶۶۰۲، و سُنَنُ ابْنِ مَاجَه / ۱ / ۲۸۹ / بە ژمارە: ۹۲۵، وَعَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابْنُ السُّنِّي) / ۲۹ / بە ژمارە: ۵۴.

واته: "خوايه من داواى زانستى به سوودو كردهوى وهر گيراو و رزق و رزوى پاك و خاويئت لى ده كه م".

بو شمان رپوايهت كراوه له كتيبه كهى شيخي (ابن السنّي) دا، له هاوه لى خوشه ويست (صُهَيْب) هوه (خواى لى رازى بيت)، كه پتغمبهرى خوا (درودى خواى له سر بيت)، له داواى نوپزى به يانى ليوه كانى ده جولآندو، شتيكى ده فهرموو. منيش عه رزم كرد: "نهى پتغمبهرى خوا، نهوه چى ده فهرموويت؟" نهويش فهرمووى: «اللَّهُمَّ، بِكَ أَحْوَلُ، وَبِكَ أَصْوَلُ، وَبِكَ أَقَاتِلُ». (1) واته: "خوايه به پشتيوانى تو تيده كو شم و به ره و دوژمنان ده جوليمو، به پشتيوانى تو ش په لاماريان ده ده م و هيرش ده كه مه سهريان و له پرووى هيرشه كانياندا ده وه ستمه وه و، به پشتيوانى تو ش شهريان له گه لدا ده كه م".

جا زوريك حه ديسى تريش هه ن به هه مان ماناى نه وانهى باس م كردن و، نه گهر خواى گه ورهش بيه ويت، له م باسهى دواتردا - كه باس له و زيكرانه ده كات، له سه ره تاي روزه وه ده كرين و ده وترين - نه وه نده حه ديسى تر ديت، كه چاوه كانى پى روشن بينه وه.

بو شمان رپوايهت كراوه له زاناي پايه بهرز (أبو مُحَمَّد) ي (بَعْوِي) هوه، له كتيبي (شَرْحُ السُّنَّة) دا، كه فهرموويه تى: زاناي پايه بهرز (عَلْقَمَة) ي كورى (قَيْس) فهرموويه تى: "پيمان گه يشته، كه زهوى به دهنگى بهرز هاوار ده باته لاي خواى

شيخي عه سقلانى فهرموويه تى: حه ديسيكي (حَسَن) هه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ٢ / ٣٢٩ - ٣٣٠.

(1) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّي) / ٦٢ / به ژماره: ١١٧. شيخي عه سقلانى فهرموويه تى: حه ديسيكي (صَحِيح) هه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ٢ / ٣٣٣.

گهوره له خهوتنی کهسی زانا له دوای نوژی بهیانیه وه".^(۱) خواش له هه موو کهس زانا تره.

ئهومی له بهیانیان و له ئیواراندا دهوتریت

بزانه، که ئه م باسه زۆر فراوانه و، له م کتیه شدا له مه فراوانتری تیدا نه و، منیش ئه گهر خوای گهوره بیهوت، چهند باسیکی کورت و پوختی لی دههینم. خو ئه گهر خوای گهوره کهسیکی موهفهق کرد بو کار کردن به هه مووی، ئه وه نازو نیعمه تیکی زۆری به سهردا رژاندوه و، نیشانهی به خته وه ریه تی و، ئه گهر کهسیکیش توانای نه بو و هه مووی بکات، ئه و با ته نها کورته کانیان بکات - ئه وانه یان که خوئی دهیوت -، باوه کو ته نها یه ک زیکریش بیت.

ئه صلیش له م باسه دا له قورئانی پرۆزدا بریتیه له:

- خوای گهوره فه رموویه تی: ﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا﴾. [طه: ۱۳۰]. واته: {به ره له هه له اتن و به ره له ناوا بوونی خوژ ته سیحات و سوپاس و ستایشی په روه ردگارت بکه}.
- هه روه ها فه رموویه تی: ﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ﴾. [غافر: ۵۵]. واته: {ئیواران و به یانیان ته سیحات و سوپاس و ستایشی په روه ردگارت بکه}.
- هه روه ها فه رموویه تی: ﴿وَأذْكُرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ﴾. [الأغراف: ۲۰۵]. واته: {له به یانیان و له ئیواراندا به ملکه چی و به ترسه وه یادو زیکری خوا بکه له نه فس و ده روونی خوژدا و، ده نگیشته با بهرز نه بیت}.

(۱) بروانه: شرح السنة للبغوي (تحقيق: شعيب الأرنؤوط ومحمد زهير الشاويش) / ۳ / ۲۲۲.

زانایانی زمان فرموویانه: (آصال) جمععی (أصیل) هه، نهویش بریتیه له ماوهی نیوان عهسرو مهغریب.

● ههروهه خوای گهوره فرموویهتی: ﴿وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْقَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ﴾. [الأنعام: ۵۲]. واته: {ئهه ییغه مبهری خوا، نهو کهسانه له کوپری خووت دهرمه کهه، که بهیانیان و نیواران له خوا دهپارینه وهو، مه بهستیان دهستخستنی ره زامه ندی خواجه}.

زانایانی زمان فرموویانه: (الْعَشِيِّ) بریتیه له ماوهی نیوان لادانی خوور له ناوه پراستی ناسمانو، ئاوابوونی. (واته: ماوهی نیوان نیوه روو مهغریب)

● ههروهه فرموویهتی: ﴿فِي بُيُوتِ الَّذِينَ أَنزَلْنَا اللَّهُ أَنْ تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ * رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ﴾. [التور: ۳۶ - ۳۷]. واته: {له مالانیکدا خوای گهوره ریگه ی داوه دروستبکرین و بهرزبکریته وهو، ناوی خویان تیدا بریتو، بهیانیان و نیواران پیوانیک ته سیحاتی خوای تیدا بکهن، که نه بازرگانی و نه کرین و فروشتن له زیکرو یادی خواو له نویژ کردن و له زه کاتدان بیتاگیان ناکاتو، له روژیک دهترسن، که دلّه کان و چاوه کان تیدا ناآرام و ناجیگیر دهبن}.

● ههروهه فرموویهتی: ﴿إِنَّا سَخَّرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحْنَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِشْرَاقِ﴾. [ص: ۱۸]. واته: {به پراستی ئیمه که ژو شاخه کاغان رام کردبوو، له گهل حهزرتی (داود) دا له نیواران و له بهیاناندا ته سیحاتی خویان ده کرد}.

بوئشان ریوایهت کراوه له سه حیجی بوخاریدا، له هاوه لی خو شه ویست (شداد) ی کوپری (أوس) هه وه (خوای لی رازی بیت)، نهویش له پیغه مبهری خواوه (درودی خوای له سر بیت)، که فرموویهتی: «سَيِّدُ الْاِسْتِغْفَارِ: اللَّهُمَّ، أَنْتَ رَبِّي، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، خَلَقْتَنِي، وَأَنَا عَبْدُكَ، وَأَنَا عَلَى عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ

مَا صَنَعْتُ، أَبَوْءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ، وَأَبَوْءُ لَكَ بِذَنْبِي، فَاعْفِرْ لِي، فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَلْتُ». واته: باشترین صیغه بو داوای لیخوشبون کردن له خوای گهوره بریتیه له مه: "خوایه تو پهروه ردگاری منیت، هیچ په رستراویکی راسته قینه نیه بیجگه له تو، تو منت به دیهیتاوه، منیش بهندهی تو، نه وهندهش بتواخ له سر په یغان و به لینی تو ده مینمه وه، په نات پی ده گرم له شهرو خراپه ی نه وهی کردوومه، دان به وه دا ده نیم، که نازو نیعمه تیکی زورت به سه رمه وه هه یه، دانیش به تاوانه کانی خو مدا ده نیم، دهی توش لیم خوشبه، چونکه بیجگه له تو کس له تاوانه کان خوش نابیت".

نه گهر که سیك نه مه له نیواراندا بلیت و، پاشان بمریت، نه وا ده چیته به هه شته وه (یان که سیکی به هه شتی ده بیت). خو نه گهر به یانیانیش بلیت و، پاشان بمریت، نه وه هه ره مان پله و پایه ی ده بیت.^(۱)

وشه ی (أَبَوْءُ) واته: دانی پیدا ده نیم.

بو شمان ریوایه ت کراوه له صحیحی موسلیمدا، له هاوه لئی خوشه ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوای لی رازی بیت)، که فه رموویه تی: پیغه مبه ری خوا (درودی خوای له سر بیت) فه رموویه تی: «مَنْ قَالَ حِينَ يُصْبِحُ وَحِينَ يُمَسِي: «سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ» مِئَةَ مَرَّةٍ، لَمْ يَأْتِ أَحَدٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِأَفْضَلِ مِمَّا جَاءَ بِهِ، إِلَّا أَحَدٌ قَالَ مِثْلَ مَا قَالَ، أَوْ زَادَ عَلَيْهِ». ^(۲) واته: "نه وه که سه ی به یانیان و نیواران سه د (۱۰۰) جار بلیت: (سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ)، هیچ که سیك له روژی قیامه تدا شتیکی له وه باشر له گهل خویدا ناهینیت، مه گهر که سیك به قه ده ره نه وه یان زیاتر له نه وه نه و زیکره ی کردیت".

له ریوایه تی نیمامی (أَبُو دَاوُد) دا زیکره که به م جوړه هاتوه: «سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ وَبِحَمْدِهِ».

(۱) پروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۵ / ۲۳۳۰ / به ژماره: ۵۹۶۴.

(۲) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۲۰۷۱ / به ژماره: ۲۶۹۲.

بوشمان ریوایت کراوه له (سُننِی (أَبُو دَاوُد) و (تَرْمِذِي) و (نَسَائِي) و له غهیری نهوانیشدا، به چهند رښتهیه کی (صَحِيح)، له هاوهلی خوښه ویست (عَبْدُ اللَّهِ) ی کورپی (خَبِيب) هوه (خوای لږ پازی بیت)، که فهرموویه تی: له شهویکی باراناوی زوړ تاریکدا چووینه دهره هوه، به شوین پیغه مبهری خوادا (درودی خوای له سر بیت) ده گه راین، تاوه کو نوژمان بو بکات، جا که به خزمه تی گه یشتن، به منی فهرموو: (بَلِي). منیش هیچم نهوت. پاشان فهرمووی: (بَلِي). منیش هیچم نهوت. پاشان فهرمووی: (بَلِي). منیش عه رزم کرد: نهی پیغه مبهری خوا، چی بلیم؟ نه ویش فهرمووی: کاتی ئیواران و به یانیاں سی جار ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾، ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ و ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ بخوینه، له هه موو شتیک ده تپارتین.

ئیمامی (تَرْمِذِي) فهرموویه تی: حه دیسیکی (حَسَن) ی (صَحِيح) ه. (۱)

بوشمان ریوایت کراوه له (سُننِی (أَبُو دَاوُد) و (تَرْمِذِي) و (ابْنُ مَاجَه) و له غهیری نهوانیشدا، به چهند رښتهیه کی (صَحِيح)، له هاوهلی خوښه ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوای لږ پازی بیت)، نه ویش له پیغه مبهری خواوه (درودی خوای له سر بیت)، که نهو له به یانیاںدا دهی فهرموو: «اللَّهُمَّ، بِكَ أَصْبَحْنَا، وَبِكَ أَمْسَيْنَا، وَبِكَ نَحْيَا، وَبِكَ نَمُوتُ، وَإِلَيْكَ النُّشُورُ». له ئیوارانیشدا دهی فهرموو: «اللَّهُمَّ، بِكَ أَمْسَيْنَا، وَبِكَ أَصْبَحْنَا، وَبِكَ نَحْيَا، وَبِكَ نَمُوتُ، وَإِلَيْكَ النُّشُورُ». واته: "خوایه به ویستی تو رږژمان کرده و، به ویستی توش شهومان کرده و، به ویستی توش ده ژین و، به ویستی توش ده مرین و، بو خزمه تی توش ده گه رښنه وه".

ئیمامی (تَرْمِذِي) فهرموویه تی: حه دیسیکی (حَسَن) ه. (۲)

(۱) پروانه: سُننُ أَبِي دَاوُد / ۲ / ۷۴۳ / به ژماره: ۵۰۸۲، و سُننُ التَّرْمِذِي / ۵ / ۵۶۷ / به ژماره: ۳۵۷۵، و سُننُ النَّسَائِي / ۸ / ۲۵۰ / به ژماره: ۵۴۲۸.

(۲) پروانه: سُننُ أَبِي دَاوُد / ۲ / ۷۳۷ / به ژماره: ۵۰۶۸، و سُننُ التَّرْمِذِي / ۵ / ۴۶۶ / به ژماره: ۳۳۹۱، و سُننُ ابْنِ مَاجَه / ۲ / ۱۲۷۲ / به ژماره: ۳۸۶۸.

بوشمان ریوایت کراوه له سه حیجی موسلیمدا، له هاوهلی خوشه ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوای لی رازی بیت)، که نه گهر پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سهر بیت) له بهره به یاندا سه فهری بگردایه (یان سه فه ره که ی له بهره به یاندا کورتایی بهاتایه)، ده یفه رموو: «سَمِعَ سَامِعٌ بِحَمْدِ اللَّهِ وَحُسْنِ بِلَاغِهِ عَلَيْنَا. رَبَّنَا صَاحِبِنَا، وَأَفْضَلُ عَلَيْنَا، عَائِدًا بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ».^(۱) واته: "با نهو که سه ی نه م قسه ی ئیمه ده بیست بیگه یه نیت به که سانی تر، یان با که سه ی بیسه ر گوتی لیبت و، که سه ی نامادهش ناگای له وه بیت، که ئیمه سوپاس و ستایشی خوای گه وره ده که ین و، دان به وه دا ده نین که نازو نیعمه تیکی چاک و پاکی رزاندوه به سه رماندا. خویبه، هاو کاریمان بکه و ناگات لیمانیبت و، به رده وام نیعمه تی خوت برژینه به سه رماندا، په نا به خوا ده گرین له ناگری دوزه خ".

زانای پایه بهرز قاضی (عیاض) و، خاوه نی کتیبی {مَطَالِعُ الْأَنْوَارِ عَلَى صِحَاحِ الْأَثَارِ}، که ناسراوه به (ابن قُرُقُول) و، که سانی تریش فه رموو یانه: میمی (سَمِعَ) شه ده داره و، به مانای نه وه دیت، که که سه ی بیسه ر نه م قسه ی منه بگه یه نیت به که سیکی تر، وه ک ناگادار کردنه وه یه ک له سه ر کردنی زیکر له بهره به یاندا. به لام شیخی (خَطَّابِي) و که سانی تر به (سَمِعَ) خویندو یانه ته وه.

پیشه وای پایه بهرز (أَبُو سُلَيْمَانَ) ی (خَطَّابِي) فه رموو یه تی: (سَمِعَ سَامِعٌ) واته: که سیکی ناماده ناگای لیوو. به مهش حه قیقه تی مانای حه دیسه که به م جوړه ی لی دیت: "با که سه ی بیسه ر گوتی لیبت و، که سه ی نامادهش ناگای له وه بیت، که ئیمه سوپاس و ستایشی خوای گه وره ده که ین و، دان به وه دا ده نین که نازو نیعمه تیکی چاک و پاکی رزاندوه به سه رماندا".^(۲)

(۱) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۲۰۸۶ / به ژماره: ۲۷۱۸.

(۲) بروانه: مَعَالِمُ السُّنَنِ / ۴ / ۱۴۵.

بوشمان ریوایت کراوه له صحیحی موسلیمدا، له هاوهلی خو شهویست (عَبْدُ اللَّهِ) ی کوری (مَسْعُود) هوه (خوای لی رازی بیت)، که نه گهر پیغهمبهری خوا (درودی خوای له سهر بیت) نیواره ی به سهردا بهاتایه، ده یفهرموو: «أَمْسَيْنَا، وَأَمْسَى الْمَلِكُ لِلَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ، لَا شَرِيكَ لَهُ». واته: "نیواره مان به سهردا هات و، هه موو مولک و سامانیکیش هی خوایه و، سوپاس و ستایشیش ههر شایسته ی نه وه و، هیچ پهرسزاویکی راسته قینهش نیه بیجگه له خوای تاك و ته نه ای بی هاوتا".

راوی نهم حه دیسه فهرموویه تی: وا ده زانم پیغهمبهری خوا نهمه شی ده فهرموو: «لَهُ الْمَلِكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ. رَبِّ، أَسْأَلُكَ خَيْرَ مَا فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ، وَخَيْرَ مَا بَعْدَهَا، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ، وَشَرِّ مَا بَعْدَهَا. رَبِّ، أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكَسَلِ، وَسُوءِ الْكَبِيرِ. رَبِّ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ فِي النَّارِ، وَعَذَابِ فِي الْقَبْرِ». واته: "هه موو مولک و سامانیک هی نه وه و، سوپاس و ستایشیش ههر شایسته ی نه وه و، تواناشی به سهر هه موو شتی کدا هه یه. پهروه دگرم، داوای نه و خه یرو چا که یه تی لی ده که م، که له م شه ودا هه یه و، نه وه ش که له دوای نهم شه وه هه یه. په ناشت پنده گرم له و شهرو خراپه یه ی که له م شه ودا هه یه و، له و شهرو خراپه یه ش که له دوای نهم شه وه هه یه. پهروه دگرم په نات پی ده گرم له ته مه لی و ته وه زه لی و، له به سالآچوون و پیری خراپ. په ناشت پی ده گرم له سزای ناو ناگری دوزه خو، له سزای ناو گوږ".

ههروه ها نه گهر پیغهمبهری خوا رۆژی شی بگردایه ته وه ده یفهرموو: «أَصْبَحْنَا وَأَصْبَحَ الْمَلِكُ لِلَّهِ... هتد». (۱)

بوشمان ریوایت کراوه له صحیحی موسلیمدا، له هاوهلی خو شهویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه تی: پیاویک هات بو خزمه تی پیغهمبهری خوا (درودی خوای له سهر بیت) و، عهرزی کرد: نه ی پیغهمبهری خوا، ئازاریکی زورم

(۱) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ٤ / ٢٠٨٩ / به ژماره: ٢٧٢٣.

توشبوو بههوی دوشکیکهوه، که دویتی پیوه دام! پیغهمبیریش فهرمووی: «أَمَا لَوْ قُلْتَ حِينَ أَمْسَيْتَ: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ، لَمْ تَضُرَّكَ». واته: "بزانه نه گهر کاتیک ئیوارهت بهسهردا هات بتوتایه: (پهنا ده گرم به فهرمایشت و سیفته تهواوه کانی خوی گوره له خراپه‌ی نهوه‌ی خوی دروستی کردوه)، زیانی پی نهده گه یاندیت".

ئیمامی موسلیم دهقی ئەم هه‌دیسە‌ی له‌دوای هه‌دیسە‌ی کی ژنه‌هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (خو‌لە) ی کچی (حکیم) هوه بهم جو‌ره هیناوه.^(۱)

هه‌روه‌ها نه‌م هه‌دیسە‌مان له کتیبه‌که‌ی شیخی (ابن السنی) شدا بو‌رپوایه‌ت کراوه، که پیغهمبهری خوا (دروودی خوی له‌سەر بیت) فهرموویه‌تی: نه‌گهر سی جار بیوتایه «أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ»، هیچ شتیک زیانی پی نهده گه یاند.^(۲)

بو‌شمان رپوایه‌ت کراوه له (سُنن) ی (أَبُو دَاوُد) و (تِرْمِذِي) دا به رسته‌یه‌کی (صَحِيح)، له هاهوه‌لی خو‌شه‌ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوای لی‌رازی بیت)، که ئیمامی (أَبُو بَكْرٍ) ی (صِدِّيق) (خوای لی‌رازی بیت) عه‌رز ی پیغهمبهری کردوه: "ئه‌ی پیغهمبهری خوا، چه‌ند وشه‌یه کم فیر بکه، تا به‌یانیان و ئیواران بیانخوینم". ئه‌ویش فهرمووی: بلی: «اللَّهُمَّ، فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ، رَبَّ كُلِّ شَيْءٍ وَمَلِيكَهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ نَفْسِي وَشَرِّ الشَّيْطَانِ وَشَرِّكَه» (وَشَرِّكَه). واته: "خوایه، ئه‌ی به‌دیپهنه‌رو دروستکه‌ری ئاسمانه‌کان و زه‌وی، ئه‌ی زانا و ناگادار به نه‌یتی و په‌نهانی و ناشکرکان، ئه‌ی په‌روه‌دگار و خاوه‌نی هه‌موو شتیک، شایه‌تی

(۱) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۲۰۸۰ / به ژماره: ۲۷۰۸، وه / ۲۰۸۱ / به ژماره: ۲۷۰۹.

(۲) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنی) / ۳۳۲ / به ژماره: ۷۱۲. شیخی عه‌سقه‌لانی فهرموویه‌تی: هه‌دیسە‌ی (صَحِيح) هه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۲ / ۳۵۷ - ۳۵۸.

دهدهم که هیچ پهرسراویکی راسته‌قینه نیه بیجگه له تو، په‌نات پیّ ده‌گرم له خراپه‌ی نه‌فسی خۆمو، له خراپه‌ی شه‌یتان و ئه‌و وه‌سوه‌سه‌ی هاوبه‌شدانانه‌ی که ئه‌و بانگه‌شه‌ی بۆ ده‌کات (یان ئه‌و ته‌له‌و داوانه‌ی ئه‌و دایان ده‌نیت). "ئه‌وجا فه‌رمووی: «قُلْهَا إِذَا أَصْبَحْتَ، وَإِذَا أَمْسَيْتَ، وَإِذَا أَخَذْتَ مَضْجَعَكَ». واته: "ئه‌م وشانه له به‌یانیان و له ئیواران و له کاتی چوونه سه‌ر جینگه‌شدا بخۆینه".

ئیمامی (بَرْمِذِي) فه‌رموویه‌تی: حه‌دیسێکی (حَسَن) ی (صَحِيح) ه. (1)

هاووینه‌یه‌کی ئه‌مه‌شمان له (سُنَن) ی (أَبُو دَاوُد) دا بۆ رپوایه‌ت کراوه، له رینگه‌ی هاوه‌لی خۆشه‌ویست (أَبُو مُوسَى) ی (أَشْعَرِي) هوه (خوای لی‌رازی بیت)، که هاوه‌لان عه‌رزى پێغه‌مبه‌ریان کردوه: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا، قسه‌یه‌کمان فێر بکه، تا به‌یانیان و ئیواران که راکشاین بیخوین... ئیتر حه‌دیه‌سه‌که‌ی باس کردو، له‌دوای وشه‌ی (وَشْرِكِهِ) ئه‌مه‌شی بۆ زیاد کرد: «وَأَنْ تَقْتَرِفَ سُوءًا عَلَىٰ أَنْفُسِنَا، أَوْ نَجُرَّهُ إِلَىٰ مُسْلِمٍ». (2) واته: "په‌نات پیّ ده‌گرم له‌وه‌ش که خراپه‌یه‌ک تووشی خۆمان بکه‌ین، یان خراپه‌یه‌ک تووشی موسولمانێک بکه‌ین".

وشه‌ی (شَرِكِهِ) له فه‌رماشته‌که‌ی پێغه‌مبه‌ری خوادا (دروودی خوای له‌سه‌ر بیت)، به‌ دوو جوړ رپوایه‌ت کراوه: درووستترین و مه‌شه‌هورترین بریتیه له (شَرِكِهِ)، که له هاوبه‌شدانانه‌وه هه‌ر گه‌راوه. واته: وه‌سوه‌سه‌ی هاوبه‌شدانان بۆ خوای گه‌وره، که شه‌یتان ده‌یخاته ده‌له‌وه. دوه‌میشیان بریتیه له (شَرِكِهِ)، واته: په‌ت و داوه‌کانی شه‌یتان. موفرده‌که‌شی بریتیه له (شَرِكَةِ).

(1) بروانه: سُنَنُ أَبِي دَاوُد / ۲ / ۷۳۷ / به ژماره: ۵۰۶۷، و سُنَنُ التِّرْمِذِي / ۵ / ۴۶۷ / به ژماره: ۳۳۹۲.

(2) بروانه: سُنَنُ أَبِي دَاوُد / ۲ / ۷۴۳ / به ژماره: ۵۰۸۳. حه‌دیسێکی لاوازه لهم رینگه‌یه‌وه، به‌لام پالپشتی هه‌یه، بۆیه پله‌ی به‌رز ده‌بێته‌وه بۆ پله‌ی حه‌دیسێ (حَسَن). بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَار / ۲ / ۳۶۴ - ۳۶۵.

بوشمان ریوایت کراوه له (سُنَن) ی (أَبُو دَاوُد) و (تَرْمِذِي) دا، له ئیمامی (عُثْمَان) ی کورپی (عَفَّان) هوه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه تی: پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سر بیت) فهرموویه تی: «مَا مِنْ عَبْدٍ يَقُولُ فِي صَبَاحِ كُلِّ يَوْمٍ وَمَسَاءِ كُلِّ لَيْلَةٍ: "بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ، وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ" ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، لَمْ يَضُرَّهُ شَيْءٌ». واته: "هر بنده بهك سهرله به یانی هه موو رۆژیک و، سهرله ئیوارهی هه موو شه و نیک سی جار بلیت: (به ناوی ئه و خوایه ی، که له گه ل ناوی ئه و دا هیچ شتیک نه له زهوی و نه له ئاسماندا زیان ناگه به نیت و، ئه و خوایه ش بیسه رو زانایه)، ئیتر هیچ شتیک زیانی بی ناگه به نیت".

ئیمامی (تَرْمِذِي) فهرموویه تی: حه دیسیکی (حَسَن) ی (صَحِيح) به.^(۱)

جا ئه مه ده فی حه دیسه که یه لای ئیمامی (تَرْمِذِي). له ریوایه ته که ی ئیمامی (أَبُو دَاوُد) یشدا به م جوړه هاتوه: «لَمْ تُصِبْهُ فَجَاءَهُ بَلَاءٌ». واته: "به لای کوتوپری تو و شنا بیت".

بۆمان ریوایه ت کراوه له کتیه که ی ئیمامی (تَرْمِذِي) دا، له هاوه لی خو شه ویست (ثَوْبَان) هوه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه تی: پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سر بیت) فهرموویه تی: «مَنْ قَالَ حِينَ يُمَسِّي: "رَضِيتُ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - نَبِيًّا" كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ تَعَالَى أَنْ يُرَضِيَهُ».^(۲) واته: "ئه و که سه ی ئیواران بلیت: (رازیم به وه ی خوا په روه ردگارم بیت و، ئیسلامیش ئاینم بیت و، (مُحَمَّد) یش پیغه مبهرم بیت)، خوای گه و ره به فه زلو به خشنده بی خو ی رازی ده کات".

(۱) پروانه: سُنُنُ أَبِي دَاوُد / ۲ / ۷۴۴ / به ژماره: ۵۰۸۸، وَسُنُنُ التَّرْمِذِي / ۵ / ۴۶۵ / به ژماره: ۳۳۸۸.

(۲) پروانه: سُنُنُ التَّرْمِذِي / ۵ / ۴۶۵ / به ژماره: ۳۴۸۹.

له رېشته‌ی نهم حه‌دیس‌ه‌دا که سیک هه‌یه به‌ناوی { (سَعِيد) ی کورې (مَرزُبَان) ی (کُوفِي)، ناسراو به (أَبُو سَعْد) ی (بِقَالَ) }، که (مَوْلَى) ی هاوه‌لی خوشه‌ویست (حُدَيْفَة) ی کورې (يَمَان) بوه‌و، به‌یه‌ک ده‌نگی فه‌رمووده‌ناسان که سیکي (ضَعِيف) ه. نیمامی (تَرْمِذِي) ش فه‌رموویه‌تی: نهمه حه‌دیس‌یکي (حَسَن) ی (صَحِيح) ی (غَرِيب) ه له‌م رینگه‌یه‌وه.

جا ره‌نگه به‌لای نه‌وه‌وه له رینگه‌یه‌کی تره‌وه (صَحِيح) بیت.

نیمامی (أَبُو دَاوُد) و (نَسَائِي) ش به‌چهند رېشته‌یه‌کی جوان (جَيِّد) رپوايه‌تیاں کرده‌و، له پیاوړیکه‌وه، که خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ری خوی کرده‌و، نه‌ویش به‌ه‌مان ده‌قی پیشوو له پیغه‌مبه‌ره‌وه رپوايه‌تی کرده‌و. به‌مه‌ش -سوپاس بو خوا- نه‌صلی حه‌دیس‌ه‌که سابه‌ته.

نیمامی (حَاكِم) یش له کتیبی (الْمُسْتَدْرَكُ عَلَى الصَّحِيحَيْنِ) دا رپوايه‌تی کرده‌و، فه‌رمووشی‌تی: رېشته‌که‌ی (صَحِيح) ه. ^(۱)

نه‌وجا بزانه که له رپوايه‌ته‌که‌ی نیمامی (أَبُو دَاوُد) و هه‌ندیکی تر له زانا‌یاندایا به‌م جوړه‌هاتوه: (وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا) و، له رپوايه‌ته‌که‌ی نیمامی (تَرْمِذِي) شدا به‌م جوړه‌هاتوه: (نَبِيًّا). بویه سونه‌ته مروقی موسولمان هه‌ردووکیان به‌یه‌که‌وه کزبکاته‌وه‌و، بلیت: (نَبِيًّا وَرَسُولًا). خو نه‌گه‌ر ته‌نهایه‌کیکیشیاں بلیت، نه‌وا هه‌ر کاری به‌ حه‌دیس‌ه‌که کرده‌و.

بو‌شمان رپوايه‌ت کراوه له (سُنَنِ) ی (أَبُو دَاوُد) دا به‌رېشته‌یه‌کی جوان، که نه‌و به (ضَعِيف) ی دانه‌ناوه، له هاوه‌لی خوشه‌ویست (أَنَس) ه‌وه (خوای لی‌رازی بیت)، که پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سر بیت) فه‌رموویه‌تی: «مَنْ قَالَ حِينَ يُصْبِحُ أَوْ يُمَسِّي: "اللَّهُمَّ، إِنِّي أَصْبَحْتُ أَشْهَدُكَ، وَأَشْهَدُ حَمَلَةَ عَرْشِكَ، وَمَلَائِكَتَكَ، وَجَمِيعَ خَلْقِكَ،

(۱) پروانه: الْمُسْتَدْرَكُ عَلَى الصَّحِيحَيْنِ / ۱ / ۶۹۹ / به ژماره: ۱۹۰۵.

أَتَىكَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ" أَعْتَقَ اللَّهُ رُبْعَهُ مِنَ النَّارِ، فَمَنْ قَالَهَا مَرَّتَيْنِ، أَعْتَقَ اللَّهُ نِصْفَهُ مِنَ النَّارِ، وَمَنْ قَالَهَا ثَلَاثًا، أَعْتَقَ اللَّهُ تَعَالَى ثَلَاثَةَ أَرْبَاعِهِ، فَإِنْ قَالَهَا أَرْبَعًا، أَعْتَقَهُ اللَّهُ تَعَالَى مِنَ النَّارِ». (۱) واته: "نهو كهسهی بهیانیان یان ئیواران بلیت: (خوایه من نهه بهیانیه تۆو نهوانهی عهرشه کهی تۆیان هه لگرتوه و فریشته کانی تۆو تهواری درووسترکراوه کانت ده کهم به شایهت، که بهراستی ههر تۆ خوایت و، هیچ بهرستر اوئیکی راسته قینه نیه بیجگه له تۆو، (مُحَمَّد) یش بهنده و پیغه مبهری تویه)، خوای گهوره چاره کیکی نهو کهسه له ناگر رزگار ده کات. نهو کهسهش دوو جار بلیت، خوای گهوره نیوهی له ناگر رزگار ده کات. نهو کهسهش سی جار بلیت، خوای گهوره سی چاره کی له ناگر رزگار ده کات. نهو کهسهش چوار جار بلیت، خوای گهوره به تهو او هتی له ناگر رزگاری ده کات".

بوشمان ربوایهت کراوه له (سُنن) ی (أَبُو دَاوُد) دا به رستهیه کی جوان، که نهو به (ضَعِيف) ی دانه ناوه، له هاوه لی خو شه ویست (عَبْدُ اللَّهِ) ی کوری (غَنَام) ی (بَيَاضِي) هوه (خوای لی رازی بیت)، که پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سهر بیت) فرموویه تی: «مَنْ قَالَ حِينَ يُصْبِحُ: "اللَّهُمَّ، مَا أَصْبَحَ بِي مِنْ نِعْمَةٍ، فَمِنْكَ وَحَدِّكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ، لَكَ الْحَمْدُ، وَلَكَ الشُّكْرُ" فَقَدْ أَدَّى شُكْرَ يَوْمِهِ. وَمَنْ قَالَ مِثْلَ ذَلِكَ حِينَ يُمَسِّي فَقَدْ أَدَّى شُكْرَ لَيْلَتِهِ». (۲) واته: "نهو کهسهی بهیانیان بلیت: (خوایه، نهو نازو نیعمه تهی من لهه بهیانیه دا همه، تنها له تۆوه یه، که هیچ هاوه لو شه ریکیکت نیه، سوپاس و ستایشیش ههر شایسته ی تویه)، بهمه شوکرو سوپاسی نهو رۆژه ی

(۱) بروانه: سُننُ أَبِي دَاوُد / ۲ / ۷۳۸ / به ژماره: ۵۰۶۹. شیخی عهسقه لانی فرموویه تی: وه سفدار کردنی رسته ی نهه هدیسه بهوه ی، که رستهیه کی جوانه، جیگه ی سه رنجه، به لام له بهر نهوه ی له رینگه یه کی تره وه له هاوه لی خو شه ویست (أَسَس) هوه ها توه، بۆیه من ده لیم: هه دیسیکی (حَسَن) هه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَار / ۲ / ۳۷۵ - ۳۷۶.

(۲) بروانه: سُننُ أَبِي دَاوُد / ۲ / ۷۳۸ / به ژماره: ۵۰۷۳. شیخی عهسقه لانی فرموویه تی: هه دیسیکی (حَسَن) هه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَار / ۲ / ۳۸۰.

به جیهناوه. ئەو کەسەش لە ئیواراندا هەمان شت بلیت، ئەوا شوکرو سوپاسی ئەو شەوی بە جیهناوه".

بۆشمان ریوایەت کراوە لە (سُنَن) ی (أَبُو دَاوُد) و (نَسَائِي) و (أَبْنُ مَاجَه) دا بە چەند رشتەیهکی (صَحِيح)، لە هاوێلی خۆشەویست (أَبْنُ عُمَرَ) هوه (خوا لە هەردووکیان رازی بیت)، کە فەرموویەتی: هەرگیز پێغه مبهری خوا (درودی خوی لە سەر بیت) لە ئیواران و لە بیانیاندا ئەم دووایانە لە بیر نەدە کرد: «اللَّهُمَّ، إِنِّي أَسْأَلُكَ (الْعَفْوَ) الْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ. اللَّهُمَّ، إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِي دِينِي وَدُنْيَايَ وَأَهْلِي وَمَالِي. اللَّهُمَّ، اسْتُرْ عَوْرَاتِي، وَآمِنْ رَوْعَاتِي. اللَّهُمَّ، احْفَظْنِي مِنْ بَيْنِ يَدَيْ، وَمِنْ خَلْفِي، وَعَنْ يَمِينِي، وَعَنْ شِمَالِي، وَمِنْ فَوْقِي، وَأَعُوذُ بِعَظَمَتِكَ أَنْ أُغْتَالَ مِنْ تَحْتِي». (١) واتە: "خوایه من داوای (لیبوردن) سەلامەتی و بیوہیت لی دە کەم لە دنیا و لە دواڕۆژدا، خوایه من داوای لیبوردن و سەلامەتیت لی دە کەم سەبارەت بە تاینە کەم و دنیا کەم و خزم و کەس و کارە کەم و مال و سەرۆتە کەم. خوایه عەیب و ناتەواوی و تاوانە کانم بپۆشەو، ترسو و دلەراو کیشم مەهیلە. خوایه بپارێزە لە پێشمەو و لە دوامەو و لە لای راستمەو و لە لای چەمبەو و لە سەر مەو، پەناش دە گرم بە گەرەبی و دە سەلاتی تۆ لەو هی، کە لە ژێرمەو لە ناو بیریتم".

زانای پایە بەرز (وکیع) ی کوری (جَرَّاح) فەرموویەتی: مەبەستی پێغه مبهری خوا بەو هی کە فەرموویەتی (لە ژێرمەو لە ناو بیریتم) ئەو هی، کە بە رۆچوونی زەوی تیانه چیت.

ئیمامی (حاکیم) یش فەرموویەتی: رشتە کە ی (صَحِيح) ه. (٢)

(١) بیروانە: سُنَنُ أَبِي دَاوُد / ٢ / ٧٣٨ / بە ژمارە: ٥٠٧٤، وَسُنَنُ النَّسَائِيِّ الْكُبْرَى / ٦ /

١٤٥ / بە ژمارە: ١٠٤٠١، وَسُنَنُ ابْنِ مَاجَه / ٢ / ١٢٧٣ / بە ژمارە: ٣٨٧١.

(٢) بیروانە: الْمُسْتَدْرَكُ عَلَى الصَّحِيحَيْنِ / ١ / ٦٩٨ / بە ژمارە: ١٩٠٢.

بوشمان ریویایت کراوه له (سُنن) ی (أَبُو دَاوُد) و (نَسَائِي) و له غهیری نهوانیشدا به رشتهی (صَحِيح)، له نیمامی (عَلِي) سهوه (خوای لی رازی بیت)، نهویش له پیغهمبهری خواوه (درودی خوای لهسر بیت)، که له کاتی راکشانیدا دهیغهممو: «اللَّهُمَّ، إِنِّي أَعُوذُ بِوَجْهِكَ الْكَرِيمِ، وَبِكَلِمَاتِكَ التَّامَّةِ، مِنْ شَرِّ مَا أَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهِ. اللَّهُمَّ، أَنْتَ تَكْشِفُ الْمَغْرَمَ وَالْمَأْتَمَّ. اللَّهُمَّ، لَا يُهْزَمُ جُنْدُكَ، وَلَا يُخْلَفُ وَعْدُكَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ، مِنْكَ الْجَدُّ، سُبْحَانَكَ، وَبِحَمْدِكَ».^(۱) واته: "خوایه من پهنا ده گرم به زاتی پاك و بهرپرت، پهناش ده گرم به فهرمایشت و سیفته تهواوه کانت، له خراپه و شهرپی نهوهی له ژیر دهستی قودرتهی تودایه. خوایه تو قهرزازی و تاوانباری لادهدهیت و له کول دهخیت. خوایه سهربازه کانی تو تووشی دوران نایه و، کهس بهسهریاندا زل ناییت و، بهلینه کهشت سهبارت به پاداشتی گورپرایه لان و سزای سهرپیچیکاران ههر دیتهدی و، دهولمه نندی و هه بوون و بهخت و دهسه لایش هیچ سوودیک به خواونه کهیان ناگهینن له لای تو، پاك و بیگهردی و سوپاس و ستایش ههر بو تویه".

بوشمان ریویایت کراوه له (سُنن) ی (أَبُو دَاوُد) و (ابْنُ مَاجَه) دا به چهند رشتهیه کی جوان (جَیْد)، له هاوه لی خو شه ویست (أَبُو عِيَّاش) ی (زُرَقِي) سهوه (خوای لی رازی بیت)، که پیغهمبهری خوا (درودی خوای لهسر بیت) فهرموویه تی: «مَنْ قَالَ إِذَا أَصْبَحَ: "لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ" كَانَ لَهُ عِدْلٌ رَقِيبَةً مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ، وَكُتِبَ لَهُ عَشْرُ حَسَنَاتٍ، وَحُطَّ عَنْهُ عَشْرُ سَيِّئَاتٍ، وَرَفَعَ لَهُ عَشْرُ دَرَجَاتٍ، وَكَانَ فِي حِرْزٍ مِنَ الشَّيْطَانِ حَتَّى يُمْسِيَ. وَإِنْ قَالَهَا إِذَا أَمْسَى، كَانَ لَهُ مِثْلُ ذَلِكَ حَتَّى يُصْبِحَ».^(۲) واته: "تهو کهسه ی به یانیان بلیت: (لا

(۱) بیروانه: سُننُ أَبِي دَاوُد / ۲ / ۷۳۲ / به ژماره: ۵۰۵۲، وَسُننُ النَّسَائِي الْكُبْرَى / ۴ / ۴۱۲ / به ژماره: ۷۷۳۲. شیخی عهسقه لانی فهرموویه تی: حه دیسیکی (حسن) سه. بیروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَار / ۲ / ۳۸۴ - ۳۸۵.

(۲) بیروانه: سُننُ أَبِي دَاوُد / ۲ / ۷۴۱ / به ژماره: ۵۰۷۷، وَسُننُ ابْنِ مَاجَه / ۲ / ۱۲۷۲ / به ژماره: ۳۸۶۷. شیخی عهسقه لانی فهرموویه تی: حه دیسیکی (صَحِيح) سه. به لام نهوهی

الْمَلِكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ»،

نه‌وه‌کانی‌هزره‌تی (إِسْمَاعِيل)ی له کۆیلابه‌تی نازاد

بو ده‌نوسریت و، ده خراپه‌شی لی داده‌وه‌رینریت و، ده پله‌ش

پله‌ی بهرز ده‌کریته‌وه‌و، هه‌تا ئیواره‌ش له شه‌یتان پارێزراو ده‌بیت. خو ئه‌گه‌ر ئیوارانیش بیلیت، هه‌تا به‌یانی هه‌مان پادا‌شت و خه‌لاتی ده‌ست ده‌که‌ویت".

بو‌شمان ریوایه‌ت کراوه له (سُنن)ی (أَبُو دَاوُد)دا به رِشته‌یه‌ک، که ئه‌و به (ضَعِيف)ی دانه‌ناوه، له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (أَبُو مَالِك)ی (أَشْعَرِي)ه‌وه (خوای لی رازی بیت)، که پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت) فه‌رموویه‌تی: «إِذَا أَصْبَحَ أَحَدُكُمْ، فَلْيَقُلْ: "أَصْبَحْنَا وَأَصْبَحَ الْمَلِكُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. اللَّهُمَّ، إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَ هَذَا الْيَوْمِ، فَتَحَهُ، وَنَصْرَهُ، وَثَوْرَهُ، وَبَرَكَتَهُ، وَهُدَاهُ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا فِيهِ، وَشَرِّ مَا بَعْدَهُ" ثُمَّ إِذَا أَمْسَى، فَلْيَقُلْ مِثْلَ ذَلِكَ».^(۱) واته: "ته‌گه‌ر به‌کینک له ئیوه‌رۆژی کرده‌وه، با بلیت: (رۆژمان کرده‌وه‌و، هه‌موو مو‌لک و سامانیکیش هی خوای په‌روه‌ردگاری عالمه‌ه. خوایه‌ من داوای خه‌یرو خو‌شی نهم رۆژه‌ت لی ده‌که‌م، تیی‌دا به‌مه‌به‌ست و به‌ ناوتم بگه‌یه‌نیت و، به‌سه‌ر دو‌ژماناندا سه‌رم بجه‌ت، ریم له زانست و کرده‌وی باش بجه‌ت و، فه‌رو به‌ره‌که‌ت و رزق و رۆزی پاک و خاویتم به‌ نصیب بکه‌یت و، به‌رده‌وام و راگه‌روم بکه‌یت له‌سه‌ر په‌یره‌وی کردن له‌رینگه‌ی راست و، سه‌رپیچی کردن له‌ شوینکه‌وتنی هه‌واو ئاره‌زوو. په‌ناشت پی ده‌گرم له‌ خراپه‌و

که ئیمامی نه‌وه‌وی فه‌رموویه‌تی: (به‌ جه‌ند رِشته‌یه‌ک ریوایه‌ت کراوه)، جینگه‌ی سه‌رنج و تیی‌یه، چونکه‌ لای هه‌ردوو ئیمامه‌که به‌ یه‌ک رِشته‌ ریوایه‌ت کراوه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۲ / ۳۸۵ - ۳۸۷.

(۱) بروانه: سُننُ أَبِي دَاوُدَ / ۲ / ۷۴۳ / به‌ ژماره: ۵۰۸۴. شیخی عه‌سقه‌لانی فه‌رموویه‌تی: هه‌دیسکی (ضَعِيف)ه‌ه. نه‌وه‌ش که ئیمامی (أَبُو دَاوُد) به‌ (ضَعِيف)ی دانه‌ناوه، واته له‌ناو (سُنن)ه‌که‌یدا، نه‌گینا له‌ ده‌ره‌وی (سُنن)ه‌که‌یدا به‌ (ضَعِيف)ی داناوه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۲ / ۳۸۸ - ۳۸۹.

شهری نهوهی لهم روزه‌دایه‌و، نهوه‌ش که له‌دوای نهم روزه‌وهیه). نه‌وجا با له ئیوارانیشدا هه‌مان شت بلیت و هه‌مان زیکر بکات".

بوشمان ریویعت کراوه له (سُنن) ی (أَبُو دَاوُد) دا، له (عَبْدُ الرَّحْمَنِ) ی کوری (أَبُو بَكْرَةَ) وه، که پرساری کردوه له باوکی: باوکه گیان، گویم لیته هه‌موو رُوْزِيْكَ نَهْم دُوْعَايَه دِه‌خَوِيْتِيْتِ: (اللَّهُمَّ، عَافِنِي فِي بَدَنِي، اللَّهُمَّ، عَافِنِي فِي سَمْعِي، اللَّهُمَّ، عَافِنِي فِي بَصَرِي، اللَّهُمَّ، إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكُفْرِ وَالْفَقْرِ، اللَّهُمَّ، إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ)، واته: (خوایه بیوه‌ی و سه‌لامه‌تم بکه له لاشه‌مو له بیستم و له بینیمدا. خوایه من په‌نات پی ده‌گرم له کافر بوون و له هه‌ژاری و نه‌داری. خوایه من په‌نات پی ده‌گرم له سزای ناو گوور، هیچ په‌رستراویکی راسته‌قینه نیه بیجگه له تو)، به‌بیانیان و ئیوارانیش سیپاره‌ی ده‌که‌پته‌وه. باوکیشی فه‌رموو‌یه‌تی: "من گویم له پیغه‌مبه‌ری خوا بوو (دروودی خوی له‌سه‌ر بیت)، که نه‌و دو‌عیانه‌ی ده‌کرد. بویه پیم خوشه شوین سونه‌ته‌که‌ی نه‌و بکه‌وم".^(۱)

بوشمان ریویعت کراوه له (سُنن) ی (أَبُو دَاوُد) دا، له هاوه‌لی خوشه‌ویست (ابن عَبَّاس) سه‌وه (خوا له هه‌ردوکیان رازی بیت)، نه‌ویش له پیغه‌مبه‌ری خواوه (دروودی خوی له‌سه‌ر بیت)، که فه‌رموو‌یه‌تی: «مَنْ قَالَ حِينَ يُصْبِحُ: ﴿قَسْبَحَانَ اللَّهُ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ﴾ * وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ * يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَكَذَلِكَ تُخْرَجُونَ﴾ [الروم: ۱۷ - ۱۹] أَدْرَكَ مَا فَاتَهُ فِي يَوْمِهِ ذَلِكَ. وَمَنْ قَالَهُنَّ حِينَ يُمَسِّي، أَدْرَكَ مَا فَاتَهُ فِي لَيْلَتِهِ». ^(۲) واته: "نه‌و که‌سه‌ی به‌بیانیان نهم سی نایه‌ته بخوینیت {که نهمه راقه‌و و اتا‌کانیانه: که‌واته پاک و بینگه‌ردی بو خوی گه‌وره کاتیک ئیواره‌تان به‌سه‌ردا دیت و، کاتیکیش روزه‌ده‌که‌نه‌وه‌و به‌بیانیتان به‌سه‌ردا دیت. سوپاس و ستایش له

(۱) پروانه: سُننُ أَبِي دَاوُد / ۲ / ۷۴۵ / به ژماره: ۵۰۹۰. شیخی عه‌سقه‌لانی فه‌رموو‌یه‌تی:

حه‌دیسکی (حسن‌ه). پروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَار / ۲ / ۳۸۹ - ۳۹۰.

(۲) پروانه: سُننُ أَبِي دَاوُد / ۲ / ۷۴۰ / به ژماره: ۵۰۷۶.

ناسمانه‌کان و له زه‌ویدا، له شه‌وداو له نیوه‌رۆدا هه‌ر شایسته‌ی ئه‌وه. ئه‌و خواهی، که زیندوو له مردوو ده‌رده‌هێتیت، مردووش له زیندوو ده‌رده‌هێتیت، زه‌ویش له‌دوای مردنی زیندوو ده‌کاته‌وه‌و ده‌یووژنیتته‌وه‌، جا ئیوه‌ش هه‌ر به‌و جو‌ره له گۆره‌کانتان ده‌رده‌هێنن و زیندوو ده‌کرینه‌وه‌، هه‌موو ئه‌و خه‌یرو ویردانه‌ی ده‌ست ده‌که‌ویتته‌وه‌، که له‌و رۆژه‌دا له‌ده‌ستی ده‌رچوون. ئه‌و که‌سه‌ش له‌ ئیواراندا بیاخوینیت، ئه‌و خه‌یرو ویردانه‌ی ده‌ست ده‌که‌ویتته‌وه‌، که له‌و شه‌وه‌دا له‌ده‌ستی ده‌رچوون".

ئیمامی (أبو داود) ئه‌م حه‌دیسه‌ی به (ضَعِيف) دانه‌ناوه. به‌لام ئیمامی بوخاری له هه‌ردوو کتیی (التَّارِيخُ الْكَبِيرُ) و (کِتَابُ الضُّعْفَاءِ) دا به (ضَعِيف) ی داناوه.

بۆشان ریوایه‌ت کراوه له (سُنَنِ) ی (أَبُو دَاوُد) دا، له یه‌کیک له که‌چه‌کانی پیغه‌مبه‌ره‌وه (خوایان لی رازی بیت)، که پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوی له‌سه‌ر بیت) فی‌ری ده‌کردو، ده‌یفه‌رموو: «قَوْلِي حِينَ تُصْبِحِينَ: "سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ، لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، مَا شَاءَ اللَّهُ كَانَ، وَمَا لَمْ يَشَأْ لَمْ يَكُنْ، أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا" فَإِنَّهُ مَنْ قَالَ هُنَّ حِينَ يُصْبِحُ، حَفِظَ حَتَّى يُمْسِيَ، وَمَنْ قَالَ هُنَّ حِينَ يُمْسِي، حَفِظَ حَتَّى يُصْبِحَ»^(۱) واته: "به‌یانان بلی: (پاک و بی‌گه‌ردی و سوپاس و ستایش بۆ خوی گه‌وره، هیچ هیزیک نیه له‌سه‌ر کردنی چاکه مه‌گه‌ر به‌ وسته‌ و لوتفی خوا نه‌بیت، ئه‌وه‌ی که خوا وسته‌یه‌تی، بوه‌و ده‌شبیّت، ئه‌وه‌ش ئه‌و نه‌یوسته‌، نه‌بوه‌و ناشبیّت. ده‌زانم که خوی گه‌وره توانای به‌سه‌ر هه‌موو شتی‌کدا هه‌یه‌و، ناگاشی له هه‌موو شتی‌ک هه‌یه‌)، جا ئه‌و که‌سه‌ی به‌یانان بیلیت، پارێزراو ده‌بیت هه‌تا ئیواره‌و، ئه‌و که‌سه‌ش ئیواران بیلیت، پارێزراو ده‌بیت هه‌تا به‌یانی".

(۱) بروانه: سُنَنِ أَبِي دَاوُد / ۲ / ۷۴۰ / به ژماره: ۵۰۷۵. شیخی عه‌سقه‌لانی به حه‌دیسه‌کی (ضَعِيف) ی داناوه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَار / ۲ / ۳۹۶ - ۳۹۷.

بۆشمان ریوایهت کراوه له (سُنن) ی (أَبُو دَاوُد) دا، له هاوهلی خۆشهویست (أَبُو سَعِيد) ی (خُدْرِي) سهوه (خوای لی رازی بیت)، که فرموویهتی: رِوَزِيكَ پتغهمبهری خوا (درودی خوای لهسر بیت) ته شریفی هینایه ناو مزگهوتهوهو، گه یشت به پیاویك له پشتیوانان، که پنی دهوترا (أَبُو أَمَامَةَ)، جا پنی فرموو: ئەی (أَبُو أَمَامَةَ)، چیه وا دهتینم له غهیری کاتی نوێژدا له مزگهوتدا دانیشتویت؟! ئەویش عەرزی کرد: ئەی پتغهمبهری خوا خه مبارو قهرزارم! پتغهمبهریش فرمووی: قسهیهکت فیر نه کهم، که ئە گهر بیلیت، خوا خه مو خهفته ته کهت دهره وینتتهوهو، قهرزه کهشت بۆ ده داتهوه؟ ئەویش عەرزی کرد: "بهلی، ئەی پتغهمبهری خوا". پتغهمبهریش فرمووی: به بیانان و نیواران بلی: «اللَّهُمَّ، إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْهَمِّ وَالْحَزَنِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْعَجْزِ وَالْكَسَلِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُبْنِ وَالْبُخْلِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ غَلْبَةِ الدَّيْنِ وَقَهْرِ الرِّجَالِ». واته: "خوایه من په نا به تو ده گرم له خه مو په ژاره و دلتهنگی و په ناشت پی ده گرم له نه توانکاری و ته مهلی، په ناشت پی ده گرم له ترسنوکی و رژدی و چرووکی و، په ناشت پی ده گرم له زۆربۆهینانی قهرزو، زالبوونی پیاوانی خاوهن قهرز، یان خاوهن دهسهلات".

جا (أَبُو أَمَامَةَ) ده فرمویت: منیش وهام کرد که چه زرهت فرمووی، ئیتر خوای گهوره خه مو خهفته و قهرزه کهی له سهرا لبردم.^(۱)

---

(۱) پروانه: سُننُ أَبِي دَاوُدَ / ۱ / ۴۸۴ / به ژماره: ۱۵۵۵. شیخی عهسقه لانی به هه دیسیکی (ضَعِيف) ی داناره. پروانه: تَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۲ / ۳۹۷ - ۳۹۸. به لام شیخ (عَبْدُ الْقَادِر) ی (أَرْتُوْط) له ته حقیقه کهی خویدا به هه دیسیکی (حَسَن) ی داناره.

جا بیگومان هه دیسه که له م رینگهیهوه و به م دهقه قسهی له سهره، که نایا (ضَعِيف) به یان (حَسَن) به، نه گینا دهقی دو عاکه له سهحیحی بوخاریدا هاتوه، له رینگهی هاوهلی خۆشهویست (أَبُو سَعِيد) ی دهوه، به لام باسی ئەو چیرۆکهی تیدا نهو، نه شه سزاوه تهوه به به بیانان و نیوارانهوه. پروانه: صَحِيحُ الْبَخَارِيِّ / ۵ / ۲۳۴۲ / به ژماره: ۶۰۰۸.

بوٿمان رپوايهت كراوه له كٽيٽه كهي شَيْخِي (ابْنُ السُّنِّيِّ) دا، به رِشته يه كهي (صَحِيح)، له هاوه لى خَوْشه ويست (عَبْدُ الرَّحْمَنِ) ^(۱) ى كورِى (أَبُزَى) وه (خوای لى رازی بيت)، كه فهرموويه تي: پٽغه مبهري خوا (درودی خوای له سر بيت) به بيانان ده يفهرموو: «أَصْبَحْنَا عَلَى فِطْرَةِ الْإِسْلَامِ، وَكَلِمَةِ الْإِخْلَاصِ، وَدِينِ نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -، وَمِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - حَنِيفًا مُسْلِمًا، وَمَا أَنَا (كَانَ) مِنَ الْمُشْرِكِينَ». ^(۲) واته: "رؤژمان كرده وه له سر مانه وه وه ده ستگرتن به نايى پيروزى ئيسلام، له سر وتى (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ) وه، له سر نايى پٽغه مبهره كه مان (مُحَمَّد) (درودی خوای له سر بيت) وه، له سر رپيازو شه ريعه تي حه زره تي (إِبْرَاهِيمَ) (درودی خوای له سر بيت)، كه برى تي بوو له لادان له نايى و بيرو باوه رى هله وه جهوت، به ره وه ديندارى راسته قينه وه يه كه خوا په رستى وه، ته تسليم بوون به برياره كانى خوای گه وه ره، منيش يه كيك نام له هاوبه شدانه ران (يان نه ویش يه كيك نه بوه له هاوبه شدانه ران)".

منيش ده ليم: فهرمايشته كهي پٽغه مبهري خوا له كٽيٽه كهي شَيْخِي (ابْنُ السُّنِّيِّ) دا بهم جوړه هاتوه: (وَدِينِ نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ)، كه نه مهش ياساغو رپنگه لينگير او نيه

---

(۱) له زوربه ي نوسخه به چاپگه يه نراوه كانى كٽيٽي (أَذْكَار) دا نوسراوه: (عَبْدُ اللَّهِ) ى كورِى (أَبُزَى). به لام راسته كهي نه وه يه كه (عَبْدُ اللَّهِ) له (عَبْدُ الرَّحْمَنِ) ى باوكيه وه رپوايه تي كرده وه، نه ویش له پٽغه مبهري خوا وه، وه كو له كٽيٽه كهي شَيْخِي (ابْنُ السُّنِّيِّ) دا بهو جوړه هاتوه.

(۲) پروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابْنُ السُّنِّيِّ) / ۲۰ / به ژماره: ۳۴. شيخ (نُورُ الدِّينِ) ى (هَيْمِي) فهرموويه تي: ئيمامى (أَحْمَد) وه (طَبْرَانِي) ش رپوايه تيان كرده وه، كه سه كانى رِشته ي هه ردووكيشيان هه مان نه وه كه سانه ن، كه له رِشته ي حه ديسى (صَحِيح) دا ناويان هاتوه. پروانه: مَجْمَعُ الزَّوَائِدِ / ۱۰ / ۱۱۶ / به ژماره: ۱۷۰۰۳.

منيش ده ليم: نه م زيكړه له تِيوارانيشدا هه ر سونه ته، وه كو له يه كيك له رپوايه ته كانى ئيمامى (أَحْمَد) دا هاتوه. پروانه: مُسْتَدُ الْإِمَامِ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ / ۲۴ / ۷۹ / به ژماره:

. ۱۵۳۶۳

(واته: نایبِت بوتریّت: چۆن پیغه مبهری خوا فهرموویه تی: ئاینی پیغه مبهره که مان؟!).

چونکه رهنگه پیغه مبهری خوا نهوهی به دهنگی بهرز فهرموویت، تاوه کو کهسانی تر بییستانو، فیّری بن. خواش له هه موو کهس زانا تره.

بۆشمان ریوایهت کراوه له کتیبه کهی شیخی (ابن السنّی) دا، له هاوه لّی خۆشه ویست (عَبْدُ اللَّهِ) ی کورپی (أَبِي أَوْفَى) وه (خوا له ههردوکیان رازی بیت)، که فهرموویه تی: پیغه مبهری خوا (درودی خوی له سر بیت) به یانیان ده یفه رموو: «أَصْبَحْنَا، وَأَصْبَحَ الْمَلِكُ لِلَّهِ - عَزَّ وَجَلَّ -، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَالْكَبْرِيَاءُ وَالْعَظَمَةُ لِلَّهِ، وَالْخَلْقُ وَالْأَمْرُ وَاللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَمَا سَكَنَ فِيهِمَا لِلَّهِ تَعَالَى. اللَّهُمَّ، اجْعَلْ أَوَّلَ هَذَا النَّهَارِ صَلَاحًا، وَأَوْسَطَهُ نَجَاحًا، وَآخِرَهُ فَلَاحًا، يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ». (۱) واته: "رۆژمان کرده وه، هه موو مولک و سامانیکیش هه ر ه ی خوی گه وره یه وه، سوپاس و ستایش و شکۆمهندی و مه زنی و به دیهینان و بریاردان و شهوو رۆژو نه وهش له شهوو رۆژدایه هه ر بۆ خوی گه وره یه. خویه سه ره تای ئه م رۆژه م بۆ بکه به هۆکاری خه یرو چاکه ی دین و دنیا، ناوه راسته که شیم بۆ بکه به هۆکاری سه رکه وتن و به خته وه ری هه ردو دنیا، کو تاییه که شیم بۆ بکه به هۆکاری بر دنه وه و سه رفرازی دوا رۆژ، ئه ی به سۆزترینی به سۆزه کان".

بۆشمان ریوایهت کراوه له هه ردو و کتیبه که ی ئیمامی (ترمذی) و شیخی (ابن السنّی) دا، به رسته یه ک، که لاوازی تیدایه، له هاوه لّی خۆشه ویست (مَعْقِل) ی کورپی (سَار) ه وه (خوی لّی رازی بیت)، نه ویش له پیغه مبهری خوا وه (درودی خوی له سر بیت)، که فهرموویه تی: «مَنْ قَالَ حِينَ يُصْبِحُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ: "أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ" وَقَرَأَ ثَلَاثَ آيَاتٍ مِنْ سُورَةِ الْحَشْرِ، وَكَلَّ اللَّهُ تَعَالَى بِهِ سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ، يُصَلُّونَ عَلَيْهِ حَتَّى يُمْسِيَ، وَإِنْ مَاتَ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ، مَاتَ شَهِيدًا. وَمَنْ

(۱) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۲۲ / به ژماره: ۳۸. شیخی عه سه لانی به چه دیسیکی (ضعیف) ی داناهه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۲ / ۴۰۲ - ۴۰۳.

قَالَهَا حِينَ يُمَسِّي، كَانَ بَيْتَكَ الْمَنْزِلَةَ»^(۱) واته: "نهو كهسهی بهیانان سیّ جار بلیت: (أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) و، سیّ نایه ته که ی (کوتایی) سوره تی (الْحَشْرِ) یش بخوتیت {که بریتین له: ﴿هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ * هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ أَمْلِكُ الْقُدُوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيَّمُنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ * هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾}، خوی گهوره هفتا هزار (۷۰۰۰۰) فریشته راده سپریت، که تاوه کو ئیواره دوغای خهیری بو بکهن و داوای لیخوشبونوی بو بکهن. نه گهر لهو روزه شدا بمریت، به شهیدی دهریت. نهو کهسهش له ئیواراندا نه م زیکرانه بکات، هر هه مان پله و پایه دهست ده که ویت."

بو شمان ریوایدت کراوه له کتیه که ی شیخی (ابن السنّی) دا، له (محمّد) ی کوری (ابراهیم) ی (نیمی) سه وه، نه ویش له باوکیه وه (خوی لی رازی بیت)، که فهرموویه تی: پیغه مبری خوا (دروودی خوی له سر بیت)، له گه ل کومه له چه کدار یکدا ناردینی بو جیگه یه ک، فهرمانی پیکردین، که بهیانان و ئیواران نه م نایه ته بخوتین ﴿فَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ﴾ [المؤمنون: ۱۱۵]. واته: {بوچی ئیوه گومانتان وایه، که ئیمه ئیوه مان بیهوده دروست کردوه و، ئیوهش بو لای ئیمه

(۱) پروانه: سنن الترمذی / ۵ / ۱۸۲ / به ژماره: ۲۹۲۲، وَعَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۴۰ - ۴۱ / به ژماره: ۸۰. شیخی عهسقه لانیس به هدیسیکی (ضعیف) ی داناوه و، فهرمووشیتی: سهیره به لامه وه که نیمامی نه وه وی هوشداری داوه له سر لاوازی نه م هدیسه و، باسی لاوازی هدیسه که ی هاوه لی خوشه ویست (عبدالله) ی کوری (أبِي أَوْفَى) ی نه کرده، له گه ل نه وه شدا، که هدیسه که ی نه و له م هدیسه لاوازتره. پروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۲ / ۴۰۵ - ۴۰۶.

ناگه ریترنه وهه؟!}. جا ئیمهش خویندمان و، دواتر دهسته وتمان هیتایه وهه و، سه لامه تیش بووین.^(۱)

بوئشان ریوایهت کراوه له کتیبه کهی شیخی (ابن السنّی) دا، له هاوهلی خوشه ویست (أنس) هوه (خوای لی رازی بیت)، که پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سر بیت)، به بیانان و نیوران نهم دوعایه ی ده کرد: «اللّهُمَّ، أَسْأَلُكَ مِنْ فَجَاءَةِ الْخَيْرِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فَجَاءَةِ الشَّرِّ».^(۲) واته: "خوایه من داوای خهیری کوت وپرو له ناکاوت لی ده کهم و، په ناشت بی ده گرم له شه ری کوت وپرو له ناکاوت".

بوئشان ریوایهت کراوه له کتیبه کهی شیخی (ابن السنّی) دا، له هاوهلی خوشه ویست (أنس) هوه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه تی: پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سر بیت)، به (فَاطِمَةَ) ی کچی خوای فهرموو (خوای لی رازی بیت): «مَا يَمْنَعُكَ أَنْ تَسْمَعِي مَا أَوْصِيكَ بِهِ؟ تَقُولِينَ إِذَا أَصْبَحْتَ وَإِذَا أَمْسَيْتِ: يَا حَيُّ، يَا قَيُّوْمُ، بِكَ أَسْتَعِيْثُ، فَأَصْلِحْ لِي شَأْنِي كُلَّهُ، وَلَا تَكْلُنِي إِلَى نَفْسِي طَافَةَ عَيْنٌ».^(۳) واته: "چی

(۱) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۳۹ / به ژماره: ۷۷. شیخی عهسقه لانی به حه دیسیکی (ضعیف) ی داناوه. چونکه رشته کهی بجرانی تیدایه. بروانه: نتائج الأفكار / ۲ / ۴۰۶ - ۴۰۷.

(۲) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۲۱ / به ژماره: ۳۹. شیخی (ابن السنّی) نهم حه دیسه ی له رینگه ی زانای پایه بهرز (أَبُو يَعْلَى) وه ریوایهت کرده، نه ویش له رینگه ی که سیکه وه به ناوی (يُوسُفُ) ی کوری (عَطِيَّة). جا شیخ (نُورُ الدِّينِ) ی (هَيْثَمِي) فهرموویه تی: نه و که سه که سیکه ی (مُتْرُوكْ) هوه، شیخی عهسقه لانی فهرموویه تی: که سیکه ی زور لاوازه. بروانه: مَجْمَعُ الزُّوَايِدِ / ۱۰ / ۱۱۵ / به ژماره: ۱۷۰۰۱، و نتائج الأفكار / ۲ / ۴۰۹ - ۴۱۰.

(۳) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۲۶ - ۲۷ / به ژماره: ۴۸. ههروه ها نیمامی (نَسَائِي) و نیمامی (حَاكِم) یش ریوایه تیان کرده وه، نیمامی (حَاكِم) فهرموو شیتی: حه دیسیکی (صَحِيح) هه له سه مهرجی بوخاری و موسلیم. بروانه: سُنَنُ النَّسَائِيِّ الْكُبْرَى / ۶ / ۱۴۷ / به ژماره: ۱۰۴۰۵، وَالْمُسْتَدْرَكُ عَلَى الصَّحِيحَيْنِ / ۱ / ۷۳۰ / به ژماره: ۲۰۰۰. بویه ۳۰۰.

شیتک ریگریت لی ده کات ئەم نامۆزگاریەم لە گوی بگریت؟ بەیانیان و ئیواران بلی: ئەی ئەو کەسە زیندووی کە هەر بوویت و هەر دەشیت، بەرپۆهەرو چاودێرو راپەرینەری کاروباری بوونەوهرانیت، خۆت بەخۆت بویت و هۆکاری بوونی غەیری خۆشتی، داوای بەهاناوہاتن و پشتیوانی تەنہا لە تۆ دەکەم، ھەموو کاروبارەکانم بۆ چاک و پێک و پێک بکەو، بە ئەندازە ی چاوتر و کانتیکیش مەمسپیرە بە نەفسی خۆم".

بۆشمان رپوایەت کراوہ لە کتیبەکە ی شیحی (ابن السنّی) دا، بە رشتە یەکی لاواز، لە ھاوہلی خۆشەویست (ابن عباس) ھوہ (خوا لە ھەردووکیان رازی بیت)، کە پیاویک سکالای ھینایە خزمەتی پیغەمبەری خوا (درودی خوی لەسەر بیت)، کە بە لاو نەھامەتی رووی تیدە کات. پیغەمبەریش پی فەرموو: «قُلْ إِذَا أَصْبَحْتَ: بِاسْمِ اللَّهِ عَلَى نَفْسِي وَأَهْلِي وَمَالِي" فَإِنَّهُ لَا يَذْهَبُ لَكَ شَيْءٌ». واتە: "ئەگەر رپۆرت کردەوہ، بلی: (باسم الله) لەسەر خۆم و خیزان و مالم، ئیتر ھیچت لە دەست دەرناییت، ھیچ زیانیک ناکەیت". جا پیاوہ کەش و ھەای وت، ئیتر بە لاو نەھامەتیەکانی لە کۆل بوویەوہ.^(۱)

بۆشمان رپوایەت کراوہ لە (سُنن) ی (ابن ماجه) و لە کتیبەکە ی شیحی (ابن السنّی) دا، لە (أُمَّ سَلْمَةَ) ی دایکی ئیماندارانەوہ (خوی لی رازی بیت)، کە پیغەمبەری خوا (درودی خوی لەسەر بیت) بەیانیان دەیفەرموو: «اللَّهُمَّ، إِنِّي أَسْأَلُكَ عِلْمًا نَافِعًا،

شیحی عەسقەلانی فەرموویەتی: سەیرە بەلامەوہ کە ئیمامی نەوہوی ئەم حەدیسە ی تەنہا لە ریگە ی (ابن السنّی) ھوہ ھیناوہ، لە گەن نەوہ شدا کە ئیمامی (نسائی) و ئیمامی (حاکیم) یش رپوایەتیان کردوہ!!! بروانە: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۲ / ۴۰۷ - ۴۰۸.

(۱) بروانە: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۲۸ / بە ژمارە: ۵۱. وەکو ئیمامی نەوہویش فەرموویەتی: رشتە کە ی لاوازە. چونکە کەسیکی نادیار و نەناسراوی تیدایە.

وَرَزَقًا طَيِّبًا، وَعَمَلًا مُتَقَبَّلًا»^(۱) واته: "خوایه من داوای زانستیکی به سوودو، رزق و رۆزیه کی پاک و حه لالو، کارو کرده وه به کی وه رگراوت لی ده که م".

بو شمان ریوایت کراوه له کتیبه که ی شیخی (ابن السنّی) دا، له هاوه لی خو شه ویست (ابن عباس) هوه (خوا له هردو کیان رازی بیت)، که فه رموویه تی: پیغه مبه ری خوا (درودی خوی له سر بیت) فه رموویه تی: «مَنْ قَالَ إِذَا أَصْبَحَ: "اللَّهُمَّ، إِنِّي أَصْبَحْتُ مِنْكَ فِي نِعْمَةٍ وَعَافِيَةٍ وَسُخْرٍ، فَأَنْتُمْ نِعْمَتُكَ عَلَيَّ وَعَافِيَتُكَ وَسُخْرُكَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ" ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، إِذَا أَصْبَحَ، وَإِذَا أَمْسَى، كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ تَعَالَى أَنْ يُتَمَّ عَلَيْهِ (نِعْمَتُهُ)»^(۲) واته: "ئهو که سه ی به یانیان و ئیواران سی جار بلیت: (خوایه من ئه م به یانیه به لوتفو پشتیوانی تو له ناو نازو نیعمه ت و له شساعی و په رده ی پاراستنی تودام، توش له دنیا و له دوار و ژدا نازو نیعمه تی ته واوم به سه ردا بریزه و، ته وا و له شساع و پاریزراوم بکه)، خوی گه وره نازو نیعمه تی ته واوی به سه ردا ده ر ژنییت".

بو شمان ریوایت کراوه له هردو کتیبه که ی ئیمامی (ترمذی) و شیخی (ابن السنّی) دا، له هاوه لی خو شه ویست (زبیری) کوری (عوام) هوه (خوی لی رازی بیت)، ئه ویش له پیغه مبه ری خواوه (درودی خوی له سر بیت)، که فه رموویه تی: «مَا مِنْ صَبَاحٍ يُصْبِحُ الْعِبَادُ، إِلَّا مُنَادٍ يُنَادِي: سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ». واته: "هه ر به یانیه که به نده کانی خوا رۆژیان لی بیته وه، بانگه ریک بانگ ده کات و ده لییت: (سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ)".

---

(۱) بروانه: سنن ابن ماجه / ۱ / ۲۹۸ / به ژماره: ۹۲۵، وَعَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۲۹ / به ژماره: ۵۴. شیخی عه سه لانی فه رموویه تی: حه دیسیکی (حسن) ه. بروانه: نَتَائِجُ الْاَفْكَارِ / ۲ / ۴۱۱.

(۲) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۲۹ / به ژماره: ۵۵. حه دیسیکی زور لاوازه. چونکه که سیکی زور لاوازه له رسته که یدايه. بروانه: نَتَائِجُ الْاَفْكَارِ / ۲ / ۴۱۱.

له ریوایه ته که ی شیخی (ابن السنّی) دا بهم جوړه هاتوه: «إِلَّا صَرَخَ صَارِخٌ: أَيُّهَا الْخَلَائِقُ، سَبِّحُوا الْمَلِكَ الْقُدُّوسَ».^(۱)

بوښمان ریوایت کراوه له کتبه که ی شیخی (ابن السنّی) دا، له هاوہلی خوښه ویست (بریدة) وه (خوای لی رازی بیت)، که فہرموویہ تی: پیغہ مبری خوا (درودی خوای لہ سر بیت) فہرموویہ تی: «مَنْ قَالَ إِذَا أَصْبَحَ، وَإِذَا أَمْسَى: "رَبِّيَ اللَّهُ، تَوَكَّلْتُ عَلَيْهِ، لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ، عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ، وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ، مَا شَاءَ اللَّهُ كَانَ، وَمَا لَمْ يَشَأْ لَمْ يَكُنْ، أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا" ثُمَّ مَاتَ، دَخَلَ الْجَنَّةَ».^(۲) واته: "تہو کہ سہی بہ یانیان و نیوران تہم زیکرہ بکات و، پاشان عمریت، دہ چیتہ بہ ہشتہ وه. زیکرہ کہش تہمہیہ: (پہرہ ردگارم خوایہ و، پشتم بہ و بہستہ و، بیجگہ لہ ویش ہیج پەرستراویکی راستہ قینہ نیہ و، تہنہا پشتم بہ و بہستہ و، تہ ویش پەرہ ردگاری عہرش مہزنہ و، ہیج پەرستراویکی راستہ قینہ نیہ، بیجگہ لہ خوای بالادہستی مہزن. تہ وہی خوا ویستویہ تی بوہ و دہ شبیت، تہ وہش تہ و نہ یویستہ نہ بوہ و ناشیت. بزانه کہ خوا توانای بہ سر ہموو شتی کدا ہدیہ و، ناگاداری ہموو شتی کیشہ).

بوښمان ریوایت کراوه له کتبه کہ ی شیخی (ابن السنّی) دا، له هاوہلی خوښه ویست (انس) ہوہ (خوای لی رازی بیت)، کہ پیغہ مبری خوا (درودی خوای لہ سر بیت) فہرموویہ تی: «أَيُّعِزُّ أَحَدَكُمْ أَنْ يَكُونَ كَأَبِي ضَمُّمٍ؟». واته: "تایا یہ کیک لہ نیوہ ناتوانیت وہ کو (أَبُو ضَمُّمٍ) وہ ہایت؟". هاوہ لائیش عہرزیان کرد: "تہی

---

(۱) بروانہ: سُنُّنُ التَّرْمِذِيِّ / ۵ / ۵۶۳ / بہ ژمارہ: ۳۵۶۹، وَعَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۳۲ / بہ ژمارہ: ۶۲. حدیسیکی لاوازه. چونکہ کہسی لاواز لہ رشتہ کہیدایہ. بروانہ: تَنَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۲ / ۴۱۳ - ۴۱۴.

(۲) بروانہ: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۲۴ / بہ ژمارہ: ۴۲. بہ لام دہ فی حدیسه کہ لای تہم ہندیک جیاوازی ہدیہ و، حدیسه کہش حدیسیکی لاوازه. چونکہ کہسی لاواز لہ رشتہ کہیدایہ. بروانہ: تَنَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۲ / ۴۱۴ - ۴۱۵.

پيغمه‌مبەرى خوا، (أَبُو ضَمَّضَم) كىيەو چۆنیش بوە؟" پيغمه‌مبەرىش فەرمووى: «كَانَ إِذَا أَصْبَحَ قَالَ: "اللَّهُمَّ، إِنِّي قَدْ وَهَبْتُ نَفْسِي وَعَرَضِي لَكَ". فَلَا يَشْتُمُ مَنْ شَتَمَهُ، وَلَا يَظْلِمُ مَنْ ظَلَمَهُ، وَلَا يَضْرِبُ مَنْ ضَرَبَهُ».^(۱) واتە: " (أَبُو ضَمَّضَم) بەيانیان دەيوت: (خوایە من خۆم و ناموس و نابرووم پيشكەشى تۆ کردووە)، ئیتر جنيوی بەو کەسە نەدەدا، کە جنيوی پيدا بوو، ستەمیشی لەو کەسە نەدەکرد، کە ستەمی لی کردبوو، نەشیدەدا لەو کەسەى کە لیدابوو".

بۆشمان رپوایەت کراوە لە کتیبەکەى شیخی (ابن السنّي) دا، لە هاوێلى خۆشەويست (أَبُو الدَّرْدَاء) هوه (خوای لی رازی بیت)، ئەویش لە پيغمه‌مبەرى خواوە (دروودی خوای لەسەر بیت)، کە فەرموویەتى: «مَنْ قَالَ فِي كُلِّ يَوْمٍ حِينَ يُصْبِحُ وَحِينَ يُمَسِي: "حَسْبِيَ اللَّهُ، لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ، عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ، وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ" سَبَعَ مَرَّاتٍ، كَفَّاهُ اللَّهُ تَعَالَى مَا أَهَمَّهُ (هَمَّهُ) مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ».^(۲) واتە: "ئەو کەسەى هەموو رۆژتک بەیانیان و ئیواران حەوت جار ئەم زیکرە بکات، هەر کارێکی دنیاو دواڕۆژی بویت، خوا بوی جیبەجی دەکات. زیکرە کەش ئەمەیه: (تەنها خوام بەسە، هیچ پەرسراویکی راستەقینە نیه بێجگە لە ئەو، تەنها پشتم بە ئەو بەستووە، ئەویش پەروەردگاری عەرشی مەزنە)".

بۆشمان رپوایەت کراوە لە هەردوو کتیبەکەى ئیمامی (تِرْمِذِي) و شیخی (ابن السنّي) دا، بە رشتەیه‌کی لاواز، لە هاوێلى خۆشەويست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوای لی رازی بیت)، کە فەرموویەتى: پيغمه‌مبەرى خوا (دروودی خوای لەسەر بیت) فەرموویەتى: «مَنْ قَرَأَ

(۱) پروانە: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّي) / ۳۳ - ۳۴ / بە ژمارە: ۶۵. شیخی عەسقەلانی بە حەدیسێکی لاوازی داناو. پروانە: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۲ / ۴۱۷ - ۴۱۸.

(۲) پروانە: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّي) / ۳۶ - ۳۷ / بە ژمارە: ۷۱. لیکۆلەری ئەم نوسخەیه، کە بریتیه لە مامۆستای بەرێز (بَشِيرٌ مُحَمَّدٌ عِيُون) نوسیوتی: رشتەکەى (صَحِيح) ه. بەلام مامۆستای بەرێز (سَلِيمُ الْهَلَالِي) نوسیوتی: رشتەکەى (حَسَن) ه. پروانە: عَجَالَةُ الرَّاعِبِ الْمُتَمَتِّي فِي تَخْرِيجِ كِتَابِ عَمَلِ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ لِابْنِ السَّنِيِّ / ۱ / ۱۲۲.

{حَم} الْمُؤْمِنِ إِلَى: {إِلَيْهِ الْمَصِيرُ}، وَآيَةَ الْكُرْسِيِّ حِينَ يُصْبِحُ، حُفِظَ بِهِمَا حَتَّى يُمْسِيَ، وَمَنْ قَرَأَهُمَا حِينَ يُمْسِي، حُفِظَ بِهِمَا حَتَّى يُصْبِحَ. (۱) واته: "نهو كهسهی بهیانان (آیة الْكُرْسِيِّ) و نهه نایه تانهی سورتهی (غَافِر) بَخُونِيَّت: ﴿حَم﴾ * تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ * غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ شَدِيدِ الْعِقَابِ ذِي الطُّوْلِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ إِلَيْهِ الْمَصِيرُ﴾، {كه نههه رافهه و اتاكانیانه: (حم)}. دابه زاندنو ناردنه خواره وهی نهه قورئانه بیروزه له لایهه خوای دهسه لاتداری زاناوهیه. گوناهبه خش و توبه وهرگرو سزاسهخت و خاوهن نازو نیعمهتی فراوانهه، هیج په رستراویکی راسته قینه نهه، بیجگه له نهه، گه رانه وهش ههه بولای نههه، نههه تاكو ئیواره پاریزراو ده بیته. نهه كهسهش ئیواران بیاخونیتته، تاكو بهیانی پاریزراو ده بیته".

جا نهه مانه كومه له هه دیسیك بوون، كه مه بهه ستمان بوو باسیان بکهینو، نهه وندهش زیکیان تیدایهه، كه بهس بیت بو نهه كهسهی، خوای گهوره موهفهقی کردهه. داوا له خوای گهوره ده کهین موهفهقمان بکات بو کار کردن بهه هه دیسانهه، بو سه رجهم ریگاکانی خهیره چاکه.

بو شمان ریوایهت کراوه له کتبه کهی شیخی (ابن السنّی) دا، له خواناسی گهوره (طَلْق) ی کوری (حَبِيب) سههه، كه فهرموویهتی: پیاویك هات بو خزمهتی هاوهلی خو شه ویست (أَبُو الدَّرْدَاء) و، عهززی کرد: " (أَبُو الدَّرْدَاء)، ماله کهت ناگری گرت". نهه ویش (خوای لی رازی بیت) فهرمووی: "نه خیر ناگری نه گرتوهه، خوای گهوره کاری واکات. چونکه چهند وشهیه کم له پیغه مبهری خوا بیستوه (دروودی خوای له سهر بیت)، كه هه رکه سیك بهیانان بیاخونیتته، تا ئیواره به لا پرووی تئ ناکات و، هه رکه سیکیش ئیواران بیاخونیتته، تا بهیانی به لا پرووی تئ ناکات.

(۱) بروانه: سُنُّ التَّرْمِذِيّ / ۵ / ۱۵۷ / به ژماره: ۲۸۷۹، وَعَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) /

وشه كانش نه مانده: «اللَّهُمَّ، أَنْتَ رَبِّي، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، عَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ، وَأَنْتَ رَبُّ
 الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، مَا شَاءَ اللَّهُ كَانَ، وَمَا لَمْ يَشَأْ لَمْ يَكُنْ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ
 الْعَظِيمِ، أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا. اللَّهُمَّ،
 إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ نَفْسِي، وَمِنْ شَرِّ كُلِّ دَابَّةٍ أَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا، إِنَّ رَبِّي عَلَى
 صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ».^(۱) واته: "خوایه تو پهروه ردگاری منیت، بیجگه له توش هیج
 په رسواویکی راسته قینه نیه، پشتم تهنه به تو به ستوهو، توش پهروه ردگاری عهرشی
 مه زیت. نهوهی خوا ویستویه تی بوهو ده شیبیت، نهوهش نهو نهویستوه نه بوهو
 ناشیبیت. هیج هیرو توانایه کیش نیه بو خو لادان له خراپه و، بو کردنی چاکه بیجگه
 له هیزی لوتفو و پشتیوانی خوی بالادهستی مه زن. بزانه که خوا توانای به سهر
 هموو شتی کدا هدیو، ناگاداری هموو شتی کیشه. خوایه په نات پی ده گرم له
 خراپه ی نه فسی خو مو، له خراپه ی هموو گیانله به ری کیش، که له ژیر ده سه لاتی
 تو دایه. به راستی پهروه ردگاری من ستم له هیج که سیک ناکات و، به پی
 بهرنامه یه کی ریک و راست و داد پهروه رانه مامه له ده کات".

ههروه ها شیخی (ابن السُّنِّي) له ریگه یه کی ترهوه نه م حه دیسه ی له یه کی له
 هاوه لانی پیغه مبهروه ریوایه ت کرده و {نه یفه رموه: له (أَبُو الدَّرْدَاءِ) هوه}. جا له و
 ریوایه ته دا هاتوه، که چند جار یك پیاوه که هاتوه بولای هاوه له که و، عهرزی
 کرده: "فریای ماله که ت بکه وه، ناگری گرتوه". نهویش فهرموویه تی: "نه خیر
 ناگری نه گرتوه. چونکه له پیغه مبهری خوام بیستوه (درودی خوی له سهر بیت)، که
 فهرموویه تی: «نهو که سه ی به یانان نه و شانه بلیت، نه خو ی و نه خیران و نه مالی
 تووشی شتی ک نابن، که پی ناخوش بیت». جا منیش نه مرؤ و توومن". پاشان

(۱) پروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السُّنِّي) / ۳۰ / به ژماره: ۵۷. شیخی عهسقه لانی به
 حه دیسیکی لاوازی داناوه. پروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۲ / ۴۲۵ - ۴۲۶.

فهرمووی: "ههستن با برۆین". ئەوجا ههستاو، ئەوانیش له خزمهتیدا پرۆیشتن بۆلای ماله کهیو، بینیان وا چواردهوره کهی سوتاوهو، ماله کهی ئەو هیچی لی نههاتوه.^(۱)

ئەوی له بهیانی رۆژی جومعهدا دهوتریت

بزانه، ههموو ئەو زیکرانهی له رۆژهکانی تردا دهکرین، له رۆژی جومعهشدا ههرد دهکرین. بهلام رۆژی جومعه ئەوهشی زیاده، که سونهته لهوان زیاتر زیکری تیدا بکریتو، سهلاواتیشی لهسهه پیغهمبهری خوا زیاتر تیدا بدریت (درودی خوی لی بیت).

بۆشمان رپوایهت کراوه له کتیه کهی شیخی (ابن السنّی)دا، له هاوهلی خۆشهویست (أَسْهوه (خوی لی رازی بیت)، ئەویش له پیغهمبهری خواوه (درودی خوی لهسهه بیت)، که فهرموویهتی: «مَنْ قَالَ صَبِيحَةَ يَوْمِ الْجُمُعَةِ، قَبْلَ صَلَاةِ الْغَدَاةِ: "أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ، وَأَتُوبُ إِلَيْهِ" ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، غَفَرَ اللَّهُ تَعَالَى ذُنُوبَهُ، وَلَوْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ».^(۲) واته: "ئەو کهسهی بهره بهیانی رۆژی جومعه بهر له نوێزی بهیانی سی جار بلیت: (أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ، وَأَتُوبُ إِلَيْهِ)، ئەوا خوی گهوره له تاوانهکانی خۆش دهبیست، ئەگه رچی له زوریدا وه کو کهفی ده ریا وابن".

سونهتیشه له رۆژی جومعهدا نزاو پارانهوه زۆر بکریت، ههرد له شهبهقهوه ههتا خۆرئاوا بوون، بهو هیوایهی رینی لهو کاته بکهوهیت، که دوغای تیدا گهرا دهبیست.

---

(۱) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۳۰ - ۳۱ / به ژماره: ۵۸. شیخی عهسقهلانی به هه دیستکی لاوازی داناوه. چونکه کهسیکی نه ناسراو له رسته کهیدا ههیه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۲ / ۴۲۷ - ۴۲۸.

(۲) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۴۲ / به ژماره: ۸۳. رسته کهی لاوازه.

جا چهندين بۆچوونى جياواز سهبارەت بە دەستنيشان كردنى ئەو كاتە هاتوہ:

- وتراوہ: بریتيە لە دوای ھەلاتنى گزنگو، پيش ھەلاتنى خۆر.
- وتراویشە: بریتيە لە دوای ھەلاتنى خۆر.
- وتراویشە: بریتيە لە دوای لادانى خۆر لە ناوہراستی ناسمان (واتە: دوای نيوەرۆ).
- وتراویشە: بریتيە لە دوای عەسر.

ھەر وہا چەند بۆچوونىكى تریش ھەن.

بەلام بۆچوونى درووست، بەلكو بۆچوونى راست، كە بىجگە لە ئەو، ھىچ بۆچوونىكى تر درووست نىە، ئەوہىە، كە لە صەحیحى موسلىمدا هاتوہ، لە ھاوہلى خووشەويست (أَبُو مُوسَى) (أَشْعَرِي) ھوہ (خوای نى رازى بىت)، ئەویش لە پىغەمبەرى خواوہ (دروودى خوای لەسەر بىت)، كە ئەو كاتە بریتيە لە «مَا بَيْنَ أَنْ يَجْلِسَ الْإِمَامُ إِلَى أَنْ تُقْضَى الصَّلَاةُ». واتە: "ئىوان دانىشتى ئىمام لەسەر مینبەر، ھەتا نوێزە كە تەواو دەبىت".^(۱)

---

(۱) بروانە: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۵۸۴ / بە ژمارە: ۸۵۳. شىخى عەسقلانى فەرموویەتى: لەو ھەدا كە ئىمامى نەوہوى فەرموویەتى: (بۆچوونى راست ھەر ئەمەىە)، وا دەردەكەوئت كە ھەموو بۆچوونەكانى تر ھەلەن. كە ئەمەش جىگەى سەرنج و تىبىنە. چونكە ھەندىكى تریشان ھەر راست و درووستن..... ئەوجا لە رىگەى ئىمامى (ترمذى) ھوہ فەرمايشتىكى ئىمامى (أَحْمَد) ى ھىتاوہ، كە فەرموویەتى: (زۆربەى ھەدىسەكان لەسەر ئەوہن، كە ئەو كاتە بریتيە لە دوای نوێزى عەسرو، ئومىدیش ھەىە كە لە دوای لادانى خۆر بىت لە ناوہراستی ناسمان). پاشان شىخى عەسقلانى فەرموویەتى: ئەم فەرمايشتى ئىمامى (أَحْمَد) ە كۆكردنەوہو بەىە كگەياندنى ھەدىسەكانى تىداىەو، لەوہش باشزە كە بۆچوونىكىان پىشخريت بەسەر ئەوى تریاندا، چىجای ئەوہى كە ئەوى تریان بە ھەلە دابرىت. بروانە: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۲ / ۴۳۱.

ئەوئى لەكاتى ھەلاتى خۇردا دەوترىت

بۆمان رىپويەت كراوھ لە كىتەبە كەى شىخى (ابن السننى)دا، بە رىشتەبە كى لاواز، لە ھاوئى خۆشەويست (أبو سعيد)ى (خۇدرى)بەوھ (خوئى لى رازى بىت)، كە فەرمووبەتئى: ئەگەر خۆر ھەلھاتابە پىغەمبەرى خوا (دروردى خوئى لەسەر بىت) دەيفەرموو: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَلَّلْنَا الْيَوْمَ عَافِيَةً (عَافِيَةً)، وَجَاءَ بِالشَّمْسِ مِنْ مَطْلِعِهَا. اللَّهُمَّ، أَصْبَحْتُ أَشْهَدُ لَكَ بِمَا شَهِدْتَ بِهِ لِنَفْسِكَ (عَلَى نَفْسِكَ)، وَشَهِدْتَ بِهٖ مَلَائِكَتِكَ وَحَمَلَةَ عَرْشِكَ وَجَمِيعَ خَلْقِكَ، إِنَّكَ أَنْتَ اللَّهُ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، الْقَائِمُ بِالْقِسْطِ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ، أَكْتُبُ شَهَادَتِي بَعْدَ شَهَادَةِ مَلَائِكَتِكَ وَأَوْلِي الْعِلْمِ (وَمَنْ لَمْ يَشْهَدْ مِثْلَ مَا شَهِدْتَ بِهِ، فَأَكْتُبُ شَهَادَتِي مَكَانَ شَهَادَتِهِ). اللَّهُمَّ، أَنْتَ السَّلَامُ، وَمِنْكَ السَّلَامُ، وَإِلَيْكَ السَّلَامُ، أَسْأَلُكَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ، أَنْ تَسْتَجِيبَ لَنَا دَعْوَتَنَا، وَأَنْ تُعْطِنَا رَغَبَتَنَا، وَأَنْ تُغْنِنَا عَمَّنْ أَعْنَيْتَهُ عَنَّا مِنْ خَلْقِكَ. اللَّهُمَّ، أَصْلِحْ لِي دِينِي الَّذِي هُوَ عِصْمَةُ أَمْرِي، وَأَصْلِحْ لِي دُنْيَايَ الَّتِي فِيهَا مَعِيشَتِي (مَعَاشِي)، وَأَصْلِحْ لِي آخِرَتِي الَّتِي إِلَيْهَا مُنْقَلِبِي».^(۱)

واتە: "سوپاس و ستایش بۆ ئەو خوايەى كە ئەمڕۆ بەتەواوى بيوەبى و لەشساغى كردين و، خۆرىشى لە جىگەى ھەلھاتنى خۆبەوھ بۆ ھىتاين. خوايە من ئەم بەيانىە شايبەتى دەدەم بۆت بەوھى كە خۆت شايبەتت داوھ بۆ خۆت و، بەوھش كە فرىشتەكان و ھەلگىرانى عەرشەكەت و تەواوى درووستكراوھكانت شايبەتيان بۆ داوھ، كە بەراستى تۆ خوايت و، بىجگە لە تۆش ھىچ پەرسراوئىكى راستەقىنە بوونى نىھو، تۆ دادپەرورەى دەچەسپىت. بىجگە لە تۆش ھىچ پەرسراوئىكى راستەقىنە بوونى نىھو، تۆ دەسەلاتدار و كاربەجىت. تۆش شايبەتەبە كەى من لەداوئى شايبەتيدانى

جا بۆ زانيارى زياتر لەسەر تەواوى ئەو بۆچوونانەى كە لەسەر ديارى كردنى ئەم كاتە ھاتوونو، بۆ ناسىنى خواوھنەكانيانو، بۆ دەستىشان كردنى بەھىزى و لاوازيان بىروانە: فَسُحُّ الْبَارِي / ۲ / ۴۱۶ - ۴۲۲.

(۱) بىروانە: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السننى) / ۷۶ / بە ژمارە: ۱۴۷.

فریشته کانت و زانایانه وه بنوسه (ئهو کهسهش شایه تیه کی وه کو ئه مدهی منی نه داوه، شایه تیه کهی منی بۆ بنوسه و، بیخهره جینگهی شایه تیه کهی ئه وه وه). خواجه تو خۆت سه لامیت و دووریت له هه موو نهنگی و نو قسانیهک، سه لامیش ههر له تو وه وه، ههر بۆلای تو شه، داوات لی ده کهم ئه ی خاوه نی شکۆو به خشنده، نزاو پارانه وه کاغان گهرا بکهیت و، ئه وه ی حه زمان لیه تی پیمان به خشیت، بینا زیشمان بکه له و دروستکراوانه ی خۆت، که بینا زت کردوون له ئیمه. خواجه ئاینه که مم بۆ بهاریزه، که بهاریزه ی هه موو کاروباریکمه و، دنیا که شم بۆ بهاریزه، که بژیوی ژیاغی تیدایه و، دوا رژی شم بۆ بهاریزه، که گه رانه وه م بۆ ئه و ئیه".

دیسان بۆمان ریوایهت کراوه له کتیه کهی شیخی (ابن السنّی) دا، له هاوه لّی خوشه ویست (عبدالله) ی کوری (مسعود) هوه (خوا ی لی رازی بیت)، که که سیکی داناوه، تا چاودیری هه لّاتی خۆری بۆ بکات. جا که هه والی هه لّاتی خۆری پیدا، ئه ویش فه رمووی: (الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَهَبَ لَنَا هَذَا الْيَوْمَ، وَأَقَالْنَا فِيهِ عَثْرَاتِنَا). واته: (سوپاس بۆ ئه و خواجه ی، که ئه م رۆژه ی پی به خشین و، له م رۆژه شدا چاوپۆشی کرد له تیکه و تن و پینخزانه کاغان).^(۱)

---

(۱) پروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۷۶ - ۷۷ / به ژماره: ۱۴۸. شیخی عه سه لانی فه رموویه تی: رسته کهی (صحیح) ه. پروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۲ / ۴۴۰.

نهوی له کاتی بهرزبوونه وه هه لکشانی خوردا دهوتریت

بۆمان رپوایهت کراوه له کتیبه کهی شیخی (ابن السنّی) دا، له هاوهلی خوشهویست (عمرو) ی کوری (عبسه) وه (خوای لی رازی بیت)، نهویش له پیغه مبهری خواوه (درودی خوای له سر بیت)، که فهرموویه تی: «مَا تَسْتَقِيلُ الشَّمْسُ، فَيَبْقَى شَيْءٌ مِنْ خَلْقِ اللَّهِ تَعَالَى، إِلَّا سَبَّحَ اللَّهَ - عَزَّ وَجَلَّ - وَحَمَدَهُ، إِلَّا مَا كَانَ مِنَ الشَّيْطَانِ وَأَعْتَاءِ (وَأَعْتَى) بَنِي آدَمَ». واته: "هه ر که خور بهرزبوویه وه هیچ شتیک نیه له درووستکراوه کانی خوای گهوره، که ته سیحاحات و سوپاس و ستایشی خوای گهوره نه کات، مه گهر شهیتان و ناده میزاده لوت بهرزو له سنوور ده رچه کان نه بیت".

(عمرو) ده فهرمویت: له پیغه مبهری خوام پرسی: (أَعْتَاءِ بَنِي آدَمَ) کین؟. نهویش فهرمووی: «شِرَارُ الْخَلْقِ». واته: خراپترین درووستکراوی خوای گهوره ن. (1)

نهوی له نیوان نیومرؤو عه سردا دهوتریت

پیشتر باسمان کرد، که نه گهر موسولمانیک پوشاک و جلو بهرگی له بهر کرد چی زیکریک ده کات و، نه گهر له مالی خویشی ده رچوو چی ده لیت و، نه گهر چوه سه رئاو چی ده لیت و، نه گهر له سه رئاو هاته ده ره وه چی ده لیت و، نه گهر ده ستویژی گرت چی ده لیت و، نه گهر چوو بۆ مزگهوت چی ده لیت و، نه گهر گه بشته ده رگای مزگهوت چی ده لیت و، نه گهر چوه ژووره وه چی ده لیت و، نه گهر گوئی له بانگ خوین و قامه تکه ره وه بوو چی ده لیت و، له نیوان بانگ و قامه تدا چی ده لیت و، له کاتی هه ستانیدا بۆ نوێژ چی ده لیت و، له نوێژدا - له سه ره تاکه یه وه تا کۆتایه کهی - چی ده لیت و، له دوای نوێژیش چی ده لیت.

(1) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / 77 / به ژماره: 149. شیخی عه سقه لانی به حه دیسیکی (حسن) ی داناوه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / 2 / 444.

جا ته‌واوی نویژه‌کان له هه‌موو ئەم زیکرانه‌دا هاوبه‌شن.

سونه‌تیشه له‌دوای لادانی خۆر له ناوه‌پراستی ئاسمان زیکر زۆرتر بکریت و، به‌ندایه‌تیه‌کانی تریش زۆرتر ئەنجام بدرین. له‌بەر ئەو هه‌دیسه‌ی، که له کتیبه‌که‌ی ئیمامی (تَرمِذِي) دا بۆمان رِیوایه‌ت کراوه، له هاوه‌لی خۆشه‌ویست (عَبْدُاللَّهِ) کورپی (سَائِب) هوه (خوای لێ رازی بیت)، که پێغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت) دوای هاتنی کاتی نویژی نیوه‌پۆ، به‌ر له کردنی نویژه‌فه‌رزه‌که‌ چوار رِکات نویژی سونه‌تی ده‌کردو، ده‌یفه‌رموو: «إِنَّهَا سَاعَةٌ تُفْتَحُ فِيهَا أَبْوَابُ السَّمَاءِ، فَأُحِبُّ أَنْ يَصْعَدَ لِي فِيهَا عَمَلٌ صَالِحٌ». واته: "ئه‌مه کاتیکه‌ ده‌رگا‌کانی ئاسمانی تێدا ده‌کرینه‌وه، منیش پێم خۆشه‌ له‌و کاته‌دا کرده‌وه‌یه‌کی چاکم به‌رز بکریته‌وه".

ئیمامی (تَرمِذِي) فه‌رموویه‌تی: هه‌دیسیکی (حَسَن) ه.^(۱)

سونه‌تیشه له‌دوای نویژی نیوه‌پۆوه زیکر زۆر بکریت. له‌بەر گشتگیری ئەم فه‌رمایشته‌ی خوای گه‌وره: ﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ﴾ [غافر: ۵۵].

زانایانی زمان فه‌رموویانه: (العَشِيِّ) له نیوه‌پۆوه ده‌ست پێده‌کات تا خۆرئاوا بوون.

پێشه‌وا‌ی پایه‌به‌رز (أَبُو مَنْصُورِ) ی (أَزْهَرِي) فه‌رموویه‌تی: (العَشِيِّ) به‌لای عه‌ره‌به‌وه، بریتیه له ماوه‌ی نیوان لادانی خۆر له ناوه‌پراستی ئاسمان تا ئاوا بوونی خۆر.

---

(۱) بېروانه: سُنُنُ التَّرمِذِي / ۲ / ۳۴۲ / به ژماره: ۴۷۸.

نهوهی له نیوان عهسرو خورناو ابووندا دهوتریت

پیشتر باسی نهوهمان کرد، که له دوای نویژی نیوهرووه چی دهوتریت و چی ده کریت. جا نویژی عهسریش ههه بهو جوهریه. به لکو سونه تی دوپاتکراویه که له کاتی عهسردا زیکر زور بکریت. چونکه به لای فهرمایشی کومه لیک له زانایانی (سلف) و (خلف) هوه نویژی عهسر بریتیه له (الصلاة الوسطی).

به ههمان شیوه سونه ته له کاتی نویژی به یانیشدا بایه خی زیاتر به زیکره کان بدریت. چونکه درووسترین بوچوون له باره ی (الصلاة الوسطی) وه، نهوهیه، که بریتیه له نویژی عهسرو نویژی به یانی.

سونه تیشه له دوای عهسروهه زیکر زور بکریت و، له کواتی روژیشدا زیاتر بکریت.

• خوی گهوره فهرموویه تی: ﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا﴾ [طه: ۱۳۰].

• ههروهه فهرموویه تی: ﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ﴾ [غافر: ۵۵].

• ههروهه فهرموویه تی: ﴿وَادْكُرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ﴾ [انعام: ۲۰۵].

• ههروهه فهرموویه تی: ﴿فِي بُيُوتِ الَّذِينَ أُذِنَ لَهُمْ أَنْ تَرْفَعَهُ وَيُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ * رَجَالٌ لَا تُلْهِهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ﴾ [النور: ۳۶ - ۳۷].

پیشتریش باسمان کرد، که ( ) بریتیه له ماوهی نیوان عهسرو مه غریب.

بوژمان رپوایدت کراوه له کتیه که ی شیخی (ابن السننی) دا، به رسته یه کی لاواز، له هاوهلی خو شهویست ( ) هوه (خوی لی رازی بیت)، که فهرموویه تی:

پيغهمبهری خوا (درودی خوی لهسر بیت) فرمویه تی: «لأنَّ أَجْلِسَ مَعَ قَوْمٍ يَذْكُرُونَ اللَّهَ - عَزَّ وَجَلَّ - مِنْ صَلَاةِ الْعَصْرِ إِلَى أَنْ تَغْرُبَ الشَّمْسُ، أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أُعْتِقَ ثَمَانِيَةَ مِنْ وَدِّ إِسْمَاعِيلَ». (۱) واته: "ته گهر له نویژی عهسر تا خۆر ئاواده بیت له گه له کۆمه له خه لکی کدا دانیشم، که زیگری خوی گه وره بکه ن، پیم خۆشزه له وهی ههشت (۸) کهس له نه وه کانی هه زره تی (إِسْمَاعِيل) له کۆیلایه تی ئازاد بکه م". خواش له هه موو کهس زانا تره.

ته گهر که سیک گویی له بانگی مه غریبه وه بوو چی بلیت؟

بۆمان ریوایهت کراوه له (سُنن) ی (أَبُو دَاوُد) و (تَرْمِذِي) دا، له (أُمُّ سَلَمَةَ) ی دایکی ئیماندارانه وه (خوی لی رازی بیت)، که فرمویه تی: پيغهمبهری خوا (درودی خوی لهسر بیت) فیری کردم، که له کاتی بانگی مه غریبه دا بلیم: «اللَّهُمَّ، هَذَا إِقْبَالُ

---

(۱) پروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابْنُ السُّنِّي) / ۳۱۶ / به ژماره: ۶۷۰. ریشه ی نهم هه دیسه بویه لاوازه، چونکه که سیک تیدایه به ناوی (يَزِيد) ی (رَقَاشِي) ه وه، که که سیک لاوازه. به لام نیمامی (أَبُو دَاوُد) هه مان هه دیسی له ریگه ی هاوه لی خۆشه ویست (أَلَس) ه وه ریوایهت کرده و، ته نها نه وه نده ی جیاوازه، که له ریوایه ته که ی نه مدا پيغهمبهری خوا فرمویه تی: «پیم خۆشزه له وهی چوار (۴) کهس له نه وه کانی هه زره تی (إِسْمَاعِيل) له کۆیلایه تی ئازاد بکه م». زانای پایه بهرز حافظی عیراقی له ته خریجی هه دیسه کانی (إِحْيَاءُ عُلُومِ الدِّين) دا فرمویه تی: ریشه که ی (حَسَن) ه وه، شیخ (سُوْر الدِّين) ی (هَيْثَمِي) یش فرمویه تی: زانای پایه بهرز (أَبُو يَعْلَى) ش ریوایه تی کرده و، که سیک له ریشه که ی دایه، که شیخی (ابْنُ جَبَّان) به متمانه داری داناوه و، زانیانی تر به لاوازیان داناوه و، هه موو که سه کانی تریشی متمانه دارن. پروانه: سُننُ أَبِي دَاوُد / ۲ / ۳۴۷ / به ژماره: ۳۶۶۷، وَمَجْمَعُ الزَّوَائِد / ۱۰ / ۱۰۵ / به ژماره: ۱۶۹۴۰. به مهش ده کریت نهم ریوایه ته پآپشتی ریوایه ته که ی شیخی (ابْنُ السُّنِّي) ی بکات.

لَيْلِكَ، وَإِدْبَارُ نَهَارِكَ، وَأَصْوَاتُ دُعَاتِكَ، فَاغْفِرْ لِي»^(۱). واته: "خواهه ئهم بانگه کات و واده‌ی هاتنی شه‌وه، کات و واده‌ی پشت هه‌لکردنی رۆژه‌وه، ده‌نگی بانگه‌واز که‌رانی به‌رنامه‌که‌ی تۆیه، جا تۆش لیم خۆشبه".

ئهو‌ی له‌دوای نو‌یژی مه‌خ‌ریبه‌وه ده‌وت‌ریت

له‌م نزیکانه‌دا باس‌مان کرد، که مرۆفی موسو‌لمان له‌دوای هه‌موو نو‌یژه فه‌رزه‌کانه‌وه ئهو زیکرانه‌ده‌کات، که باس‌مان کردن.

دوای ئه‌وه‌ش که دوو ر‌کاته سونه‌ته‌که‌ی نو‌یژی مه‌غریب ده‌کات، سونه‌ته ئهو زیکره‌ش زیاد بکات، که له کتیبه‌که‌ی شیخی (ابن السنّی) دا بۆمان ر‌یوایه‌ت کراوه، له (أُمُّ سَلَمَةَ) ی دایکی ئیماندارانه‌وه (خوای لی رازی بیت)، که فه‌رموویه‌تی: ئه‌گه‌ر پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت) له نو‌یژی مه‌غرب بوایه‌ته‌وه، ده‌هاته‌وه بۆ ماله‌وه‌وه، دوو ر‌کات نو‌یژی ده‌کردو، پاشان یه‌کیک له‌ دو‌عاکانی ئه‌مه‌بوو، که ده‌یفه‌رموو: «يَا مُقَلَّبَ الْقُلُوبِ، ثَبَّتْ قُلُوبَنَا عَلَى دِينِكَ»^(۲). واته: "ئه‌ی هه‌لسورپنه‌ری دلّه‌کان، دلّه‌کامان له‌سه‌ر ئاینه‌که‌ت را‌گیراو بکه".

---

(۱) بروانه: سُنُّ أَبِي دَاوُدَ / ۱ / ۲۰۱ / به ژماره: ۵۳۰، وَسُنُّ التِّرْمِذِيِّ / ۵ / ۵۷۴ / به ژماره: ۳۵۸۹. نیمامی (حاکم) به هه‌دیسیکی (ص‌حیح) ی داناوه. بروانه: الْمُسْتَدْرَكُ عَلَي الصَّحِيحَيْنِ / ۱ / ۳۱۴ / به ژماره: ۷۱۴.

(۲) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۳۱۰ / به ژماره: ۶۵۸. شیخی عه‌سقه‌لانی فه‌رموویه‌تی: که‌سیک له‌ رسته‌که‌یدایه به‌ناوی (عطاء) ی کوری (ع‌ج‌لان) هه‌وه، که زانایان به‌ که‌سیکی (درۆزن) یان داناوه. پاشان شیخی عه‌سقه‌لانی خو‌ی له‌ دوو ر‌یگه‌وه هه‌دیه‌سه‌که ر‌یوایه‌ت ده‌کاتو، به هه‌دیسیکی (ح‌سن) یشی داناوه، به‌لام ئه‌وه‌نده هه‌یه، که زی‌کرو دو‌عاکه نه‌به‌سه‌راوه‌ته‌وه به ه‌یج کات و شو‌یتیکه‌وه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۳ / ۱۲ - ۱۳.

بوشمان ریوایت کراوه له کتیبه‌که‌ی ئیمامی (تَرْمِذِي) دا، له (عُمَارَة) ی کوری (شَيْب) هوه، که فهرموویه‌تی: پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوی له‌سر بیت) فهرموویه‌تی: «مَنْ قَالَ: "لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ، لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، يُحْيِي، وَيُمِيتُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ" عَشْرَ مَرَّاتٍ، عَلَى أَثَرِ الْمَغْرِبِ، بَعَثَ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ مَسْلِحَةً، يَتَكَفَّلُونَهُ مِنَ الشَّيْطَانِ حَتَّى يُصْبِحَ، وَكَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِهَا عَشْرَ حَسَنَاتٍ مُوجِبَاتٍ، وَمَحَا عَنْهُ عَشْرَ سَيِّئَاتٍ مُؤَبَّقَاتٍ، وَكَانَتْ لَهُ بِعَدْلِ عَشْرِ رِقَابٍ مُؤَمِّنَاتٍ». واته: "تهو که‌سه‌ی له‌دوای نوژی مه‌غریب ده (۱۰) جار بلیت: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ، لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، يُحْيِي، وَيُمِيتُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ)، خوی گه‌وره چهند پاسه‌وانیکی بو ده‌نیریت، هه‌تا به‌یانی له شه‌تان ده‌پاریزنو، به‌و زیکره‌ش ده له‌و چاکانه‌ی بو ده‌نوسیت، که هوکاری چوونه به‌هه‌شتو، ده له‌و خراپه‌و تاوانانه‌شی لی ده‌سپرتنه‌وه، که له‌ناوی ده‌به‌نو، به قه‌ده‌ر نازاد کردنی ده (۱۰) که‌نیزه‌کی ئیمانداریش پاداشتی ده‌ست ده‌که‌ویت".

ئیمامی (تَرْمِذِي) فهرموویه‌تی: ئیمه‌ ناگامان له‌وه نیه، که (عُمَارَة) ی کوری (شَيْب) هیچی له پیغه‌مبه‌ری خوا بیستبیت (درودی خوی له‌سر بیت).^(۱)

منیش ده‌لیم: ئیمامی (نَسَائِي) ئەم حه‌دیسه‌ی له کتیبی (عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ) دا له دوو رینگه‌وه ریوایت کردوه: یه‌کیکیان هه‌ر به‌م جوړه‌یه‌و، دوه‌میشیان: له (عُمَارَة) وه‌یه، ئەویش له پیاوئیکی (أَنْصَارِي) هوه.^(۲) زانای پایه‌به‌رز (أَبُو الْقَاسِمِ) ی (ابن عَسَاكِر) فهرموویه‌تی: ئەمه‌ی دوه‌میان راسته.^(۳)

(۱) بروانه: سُنُنُ التَّرْمِذِي / ۵ / ۵۴۴ / به ژماره: ۳۵۳۴. واته: حه‌دیسه‌که له‌م رینگه‌یه‌وه حه‌دیسکی (مُرْسَل) ه.

(۲) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (النَّسَائِي) / ۳۸۵ / به هه‌ردوو ژماره: ۵۷۷ و ۵۷۸.

(۳) بویه شیخی عه‌سقه‌لانیس فهرموویه‌تی: حه‌دیسکی (حَسَن) ه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۳ /

منیش ده لیم: (مَسْلُحَة) واته: پاسه وان.

نه وهی له نویژی (وثر) دا ده خوینریتو، نه وش له دواي نه وموه دموتریت

سونه ته بو نه و که سهی سی ر کات نویژی (وثر) ده کات، له ر کاتی یه که میاندا له دواي سوره تی (الْفَاتِحَة) وه ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ بخوینیتو، له دوه میشیدا ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ بخوینیتو، له سیه میشیدا ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ و، ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ و، ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ بخوینیت.

بو شمان ریوایه ت کراوه له (سُنن) ی (أَبُو دَاوُد) و (نَسَائِي) و له غهیری نه وانیشدا به رسته یه کی (صَحِيح)، له هاوه لی خو شه ویست (أَبِي) ی کورپی (كَعْب) هوه (خوای لی رازی بیت)، که فه رموو یه تی: نه گهر پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سر بیت) له نویژی (وثر) سلاوی بدایه ته وه، ده یفه رموو: «سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ».^(۱)

له ریوایه تی نیمامی (نَسَائِي) و شیخی (ابن السنِّي) دا هاتوه، که سی جار ده یفه رموو: «سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ».^(۲)

بو شمان ریوایه ت کراوه له (سُنن) ی (أَبُو دَاوُد) و (تِرْمِذِي) و (نَسَائِي) دا، له نیمامی (عَلِي) هوه (خوای لی رازی بیت)، که پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سر بیت) له کوتابی نویژه (وثر) ه که یه وه، ده یفه رموو: «اللَّهُمَّ، إِنِّي أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَأَعُوذُ بِمُعَافَاتِكَ مِنْ عِقُوبَتِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ، لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ، أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَيَّ نَفْسِكَ». واته: "خوایه، په نا ده گرم به رازیوونت له تووره بیت، په ناش

(۱) پروانه: سُننُ أَبِي دَاوُدَ / ۱ / ۴۵۴ / به ژماره: ۱۴۳۰.

(۲) پروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (النَسَائِي) / ۴۴۱ / به ژماره: ۷۲۹، وَعَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابنُ

السُّنِّي) / ۳۲۹ - ۳۳۰ / به ژماره: ۷۰۶.

ده گرم به لیبوردنت له سزادانت، په ناش ده گرم به سۆزو میهرت له خه شم و توورهیت، من ناتوانم ستایشی تو بکه، تو بهو جوړهیت که خوت ستایشی خوتت کردوه".

نیمامی (ترمذی) فهرموویهتی: حه دیسیکی (حسن)ه. (۱) خواش له هه موو کهس زانا تره.

زیکری کاتی پاکشان بو خه وتن

خوای گه وره فهرموویهتی: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ * الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ [آل عمران: ۱۹۰ - ۱۹۱].

بو شمان ریوایهت کراوه له سه حیجی بوخاریدا (ره همتی خوای لی بیت)، له ریگهی هردوو هاوه لی خو شه ویست (حذیفه) ی کوری (یمان) و (أبو ذر) ی (غفاری) هوه (خوا له هردووکیان رازی بیت)، که نه گهر پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سر بیت) بچوایه ته سهر جیگهی خه وتن، ده یه فرموو: «بِاسْمِكَ اللَّهُمَّ، أَحْيَا وَأَمُوتُ». (۲) واته: "خوایه به ناوی تووه ده ژیمو ده مرم".

(۱) پروانه: سُنُّ أَبِي دَاوُدَ / ۱ / ۴۵۲ / به ژماره: ۱۴۲۷، وَسُنُّ التِّرْمِذِيِّ / ۵ / ۵۶۱ / به ژماره: ۳۵۶۶، وَسُنُّ التَّسَانِي / ۳ / ۲۴۸ / به ژماره: ۱۷۴۷. شیخی عهسقه لانی فهرموویهتی: حه دیسیکی (صحیح)ه. پروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۳ / ۲۵ - ۲۶.
(۲) پروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۶ / ۲۶۹۲ / به هردوو ژماره: ۶۹۵۹ و ۶۹۶۰. ههروهها ده فی حه دیسه که بهم جوړه ش هاتوه: «بِاسْمِكَ اللَّهُمَّ، أَمُوتُ وَأَحْيَا».

هدهدهها نهه دهدهسهده له سهحی موسلیمشده بو ریویهت کراهه، له ریگهی هاههلی خو شهویست (براه) ی کوری (عازب) هوه (خواله هدروریان رازی بیت).^(۱)

بوشمان ریویهت کراهه له هدروو سهحی بوخاری و موسلیمدا، له ئیمامی (علی) هوه (خوای لی رازی بیت)، که پیغمبهری خوا (درودی خوای لهسر بیت) به نهوو به (فاطمه) ی فهرموو (خواله هدروریان رازی بیت): «إِذَا أُوتِيَتْمَا إِلَى فِرَاشِكُمَا (أَوْ إِذَا أَخَذْتُمَا مَضَاجِعَكُمَا) فَكَبِّرَا ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَسَبِّحَا ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَأَحْمَدَا ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ». ^(۲) واته: "نه گهر چوونه سهه جیگهی سهوتن (یان نه گهر راکشان)، سیوسی (۳۳) جار (الله اکبر) و، سیوسی (۳۳) جار (سُبْحَانَ اللَّهِ) و، سیوسی (۳۳) جار (الْحَمْدُ لِلَّهِ) بکهن".

له ریویهتیکشده سی وچوار (۳۴) جار (سُبْحَانَ اللَّهِ) هاتوهو، له ریویهتیکی تریشده: سی وچوار (۳۴) جار (الله اکبر) هاتوه.

جائیمامی (علی) فهرموویهتی: لهو کاتهوه نهو فهرمایشتهه له پیغمبهری خوا بیستوه (درودی خوای لهسر بیت)، وازم لهو زیکرانه نههیناوه. عهرزی کراه: شهوی (صِفِّين) یش؟ فهرمووی: شهوی (صِفِّين) یش.^(۳)

بوشمان ریویهت کراهه له هدروو سهحی بوخاری و موسلیمدا، له هاههلی خو شهویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویهتی: پیغمبهری خوا

---

(۱) دهقی دهدهسه که لای نهو بهه جورهیه: «اللَّهُمَّ بِاسْمِكَ أَحْيَا، وَبِاسْمِكَ أَمُوتُ». بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۲۰۸۳ / به ژماره: ۲۷۱۱.

(۲) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۵ / ۲۳۲۹ / به ژماره: ۵۹۵۹، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۲۰۹۱ / به ژماره: ۲۷۲۷.

(۳) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۵ / ۲۰۵۱ / به ژماره: ۵۰۴۷، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۲۰۹۱ / به ژماره: ۲۷۲۷.

(درودی خوی لهسر بیت) فەر موویه تی: «إِذَا أَوَىٰ أَحَدُكُمْ إِلَىٰ فِرَاشِهِ، فَلْيَنْفِضْ فِرَاشَهُ بِدَاخِلَةِ إِزَارِهِ، فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي مَا خَلْفَهُ عَلَيْهِ. ثُمَّ يَقُولُ: "بِاسْمِكَ رَبِّي وَصَعْتُ جَنِّي، وَبِكَ أَرْفَعُهُ، إِنْ أَمْسَكَتَ نَفْسِي، فَأَرْحَمَهَا، وَإِنْ أُرْسَلْتَهَا، فَأَحْفَظْهَا بِمَا تَحْفَظُ بِهِ عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ"». واته: "نه گهر به کیک له ئیوه چوه سهر جیگه ی خهوتن، با جیگه نوینه که ی به چمکی جلو بهر گه که ی بته کینیت، چونکه نهو نازانیت دوی خوی چی چوه ته سهر جیگه نوینه که. نهو جا با بلیت: (بهروه درگارم، بهناوی تووه لاته نیشتم لهسر نه م جیگه داده نیم بو خهوتن و، ههر بهناوی تووه بهرزی ده که مه وه و هه لده سمه وه. نه گهر له م خه وه دا رۆحم گلده ده ته وه و، گیانم ده کیشیت، نهوا بهزه بیت پیندا بیته وه و، ره حی بی بکه. نه گهر بهره لاشی ده که بیت و لئی ده گهر بیت تا خه بهرم بیته وه، نهوا بیاریزه به وه ی، که بهنده چاکه راساله کانی خۆتی بی ده پاریزیت)".

له ریوایه تیکیشدا بهم جوړه هاتوه: (يَنْفِضُهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ).^(۱) واته: (با سی جار جیگه نوینه که ی به چمکی جلو بهر گه که ی بته کینیت).

بویشان ریوایه ت کراره له ههر دوو صحیحی بوخاری و موسلیمدا، له (عائشة) ی دایکی ئیماندارانه وه (خوی لی رازی بیت)، که نه گهر پیغمبری خوا (درودی خوی لهسر بیت) ته شریفی بهینایه ته سهر جیگه ی خهوتن، فووی ده کرد به ههر دوو ده ستیداو، ههر سی سوره تی ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ و، ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ و، ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ ی ده خویندو، دهسته پیروزه کانی دهینا به لاشی پیروزیدا.^(۲)

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۵ / ۲۳۲۹ / به ژماره: ۵۹۶۱، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۲۰۸۴ / به ژماره: ۲۷۱۴.

(۲) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۵ / ۲۳۲۹ / به ژماره: ۵۹۶۰، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۲۰۹۱ / به ژماره: ۲۷۲۷.

ديسان له هردوو سه‌حیحی بوخاری و موسلیمدا هاتوه، له ڕێگه‌ی دایکه (عائشة)وه، که نه‌گهر یتیمه‌به‌ری خوا (درودی خوی له‌سه‌ر بیت) شه‌وانه ته‌شریفی به‌هینایه‌ته سه‌ر جیگه‌ی خه‌وتن، ده‌سته‌کانی یتیمه‌وه ده‌ناو، فووی پێدا ده‌کردن، هه‌رسی سوره‌تی ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾، ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾، و ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ ده‌خویندو، پاشان چه‌نده له‌توانایدا بوایه، ده‌سته پێروژه‌کانی ده‌هینا به لاشه‌ی پێروزی‌داو، به سه‌ری و ده‌م و چاوی و به‌شه‌کانی یتیمه‌وه‌ی لاشه‌ی ده‌ستی پێ ده‌کردو، ئه‌م کاره‌شی سێ باره ده‌کرده‌وه.^(۱)

بو‌شان رې‌وایه‌ت کراوه له هه‌ردوو سه‌حیحی بوخاری و موسلیمدا، له هاوه‌لی خۆشه‌ویست (أَبُو مَسْعُودٍ)ی (أَنْصَارِيٍّ)ه‌وه - که ناوی (عُقْبَةُ)ی کورپی (عَمْرُو)ه- (خوای لی‌رازی بیت)، ئه‌و فه‌رموویه‌تی: یتیمه‌به‌ری خوا (درودی خوی له‌سه‌ر بیت) فه‌رموویه‌تی: «الْأَيَّتَانِ مِنْ آخِرِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ، مَنْ قَرَأَ بِهِمَا فِي لَيْلَةٍ كَفَتَاهُ».^(۲) واته:

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ٤ / ١٩١٦ / به ژماره: ٤٧٢٩، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ٤ / ٢٠٩١ / به ژماره: ٢٧٢٧.

(۲) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ٤ / ١٤٧٢ / به ژماره: ٣٧٨٦، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ١ / ٥٥٤ / به ژماره: ٨٠٧. ئه‌مه‌ش ده‌قی نایه‌ته‌کانه: ﴿آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا يُفَرِّقُونَ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ * لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾. واته: { یتیمه‌به‌ری خوا باوه‌ری ته‌واوی به‌و په‌یامه پێروژه هه‌یه، که له‌لایه‌ن په‌روه‌ر دگاره‌یه‌وه بۆی دابه‌زێتراه‌وه، ئیماندارانیش باوه‌ریان پێه‌تی، هه‌مووشیان باوه‌ریان به‌خوای گه‌وره‌وه، به فریشته‌کانی، به کتیبه‌کانی، به یتیمه‌به‌ره‌کانی هیتاره‌وه، ده‌لین: ئیمه جیاوازی ناکه‌ین له‌نیوان هه‌چکام له یتیمه‌به‌ره‌کانی خواداو، وتووشیان: ئیمه فه‌رمایه‌شتی خوامان بیسته‌وه، گوێڕایه‌لی‌شمان لی‌کرده‌وه، نه‌ی په‌روه‌ر دگارمان، داوای لی‌خۆشبوونت لی‌ده‌که‌ین، ته‌نها بۆلای تو ده‌گه‌ڕێنه‌وه. خوای گه‌وره ته‌کلێف له هه‌چ که‌سه‌ک ناکات به کارێک نه‌بیت، که له‌توانای ئه‌و که‌سه‌دا هه‌بیت، هه‌موو نه‌فسیکیش پاداشت و سزای کارو ٣٢١

دوو نایه‌ته‌که‌ی کۆتایی سووره‌تی (البقره)، ئەو که‌سه‌ی له شه‌ودا بیاخوێنیت، به‌سیتی.

زانایان بۆچوونی جیاوازیان هه‌یه له‌باره‌ی رسته‌ی (کفتاه):

- و تراوه: له به‌لاو نه‌هامه‌تیه‌کانی ئەو شه‌وه ده‌پاریژن.
- و تراویشه: ئە‌گەر هه‌لێش نه‌سیت بۆ شه‌ونوێژ هه‌ر به‌سیتی.

منیش ده‌لیم: ده‌کریت هه‌ردوو ماناکه مه‌به‌ست بن.

بۆشان رپوایه‌ت کراوه له هه‌ردوو سه‌حیحی بوخاری و موسلیمدا، له هاوه‌لی خۆشه‌ویست (براء)ی کورپی (عازب)ه‌وه (خوا له هه‌ردوکیان رازی بیت)، که فه‌رموو یه‌تی: پتغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوی له‌سه‌ر بیت) پتی فه‌رمووم: «إِذَا أَتَيْتَ مَضْجَعَكَ، فَتَوَضَّأْ وُضوءَكَ لِلصَّلَاةِ، ثُمَّ اضْطَجِعْ عَلَى شِقِّكَ الْأَيْمَنِ، وَقُلْ: "اللَّهُمَّ، أَسَلْتُ نَفْسِي إِلَيْكَ، وَفَوَّضْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ، وَأَلْجَأْتُ ظَهْرِي إِلَيْكَ، رَغْبَةً وَرَهْبَةً إِلَيْكَ، لَا مَلْجَأَ وَلَا مَنْجَى مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ، آمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ، وَنَبِيِّكَ الَّذِي أَرْسَلْتَ" فَإِنْ مُتَّ، مُتَّ عَلَى الْفِطْرَةِ، وَاجْعَلْهُنَّ آخِرَ مَا تَقُولُ».^(۱) واته: "ئه‌گەر ویستت به‌جیته سه‌ر جیگه‌ی خه‌وتن، ده‌ستنوێژت بگه‌ره وه‌کو ده‌ستنوێژی نوێژ کردن، پاشان له‌سه‌ر لاته‌نیشتی راست راکشی و، بلی: (خوایه، لاشه‌و رۆحم ته‌سلیمی تو

کرده‌وه‌ی خۆی وه‌رده‌گه‌ریه‌وه، باوه‌رداران ده‌پارێنه‌وه‌و ده‌لین: نه‌ی په‌روه‌ردگارمان، نه‌گه‌ر شتی‌کمان له‌بیرچوو، یان هه‌له‌به‌کمان کرد، لی‌مان مه‌گه‌ره. نه‌ی په‌روه‌ردگارمان، باری گران مه‌خه‌ره سه‌رشاغان، وه‌کو خستی‌بوته سه‌ر شانی نه‌وانه‌ی پیش ئیمه. نه‌ی په‌روه‌ردگارمان، بارێک مه‌خه‌ره سه‌ر شاغان، که توانای هه‌لگه‌رتیمان نه‌بیت و، به‌مانووره‌و، لی‌مان خۆشه‌بو، به‌زه‌ییت پیماندا بته‌وه، تو گه‌وره‌و سه‌ره‌رشتیارمانی، پشتیوانیمان بکه‌و به‌سه‌ر کافرو بی‌باوه‌ره‌کاندا سه‌رمان بجه‌}.

(۱) پروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۵ / ۲۳۲۶ / به ژماره: ۵۹۵۲، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۲۰۸۲

/ به ژماره: ۲۷۱۰.

کردوهو، کاروبارم به تۆ سپاردوهو، پشتم به تۆ بهستوهو په نام بۆ تۆ هیناوه، حهزم له پاداشت و خهلاتی تۆیهو، ترسیشم له سزاو تۆلهی تۆ ههیه، هیچ په ناو حهشارگهیهك نیه له سزاو تۆلهی تۆ، بیجگه له گهراوه بۆلای تۆ، باوه رپم بهو کتیبهت ههیه، که داتبه زاندوهو، باوه ریشم بهو پیغه مبه رت ههیه، که رهوانهت کردوهو ناردووته)، جا نه گهر دوای وتنی ئەم زیکره مردیت، ئەوه له سه ر ئیمانی ساغ و درووست ده مریتو، ههولیش بده ئەم زیکره دواین وتهت بیت".

جا ئەمه دهقی یه کیك له رپوایه ته کانی ئیمامی بوخاریه و، رپوایه ته کانی تری شه و، رپوایه ته کانی ئیمامی موسلیمیش له مه وه نزیکن. ^(۱)

بۆشمان رپوایهت کراوه له سه حیجی بوخاریدا، له هاوه لئی خوشه ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوای لی رازی بیت)، که فه رموویه تی: پیغه مبه ری خوا (دروردی خوای له سه ر بیت) رایسپاردم بۆ پاراستنی زه کاتی سه رفتره ی مانگی ره مه زان. جا که سیك هاتو، به مشت دهستی کرد به بردنی خۆراکه که ..... ئیتر هه دیسه که ی به ته واوی گێرایه وه و، له کۆتایه که یدا که سه که بی وتوه: ئە گهر چوینه سه ر جینگه ی خه وتن، (آیة الْکُرْسِيِّ) له سه ره تا که یه وه تا کۆتایه که ی بخوینه، به رده وام له لایه ن خوای گه وره وه پارێزه ریکت له گه لدا ده بیت و، شه ی تانیس تا به یانی لیّت نزیك نابیته وه. پیغه مبه ریش فه رمووی: «صَدَقَکَ، وَهُوَ کَذُوبٌ. ذَاکَ شَیْطَانٌ». واته: "ئه و که سه راستی له گه لدا کردویت، به لām خۆی که سیکی درۆزنه. چونکه شه ی تانیك بوو له شه ی تانه کان". ^(۲)

ئیمامی بوخاری ئەم هه دیسه ی له سه حیجه که ی خۆیدا رپوایهت کردوه و، فه رموویه تی: (وَقَالَ عُثْمَانُ بْنُ الْهَيْثَمِ: حَدَّثَنَا عَوْفٌ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ) واته: (عُثْمَانُ) ی کورپی (هَيْثَم) فه رموویه تی: (عَوْف) له (مُحَمَّد) ی کورپی

(۱) له هه ندیک له رپوایه ته کاندا ئەم زیاده یه شی تیدا یه: «وَوَجَّهْتُ وَجْهِي إِلَيْكَ».

(۲) بڕوانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۲ / ۸۱۲ / به ژماره: ۲۱۸۷.

(سیرین) سه‌وه بوی گیرینه‌وه، نه‌ویش له (أبو هُرَيْرَةَ) وه. جا نه‌مه رښته‌یه کی پیکه‌وه به‌ستراوه (مُتَّصِل) ه. چونکه (عُثْمَان) ی کورپ (هَيْثَم) یه کیکه له‌وه ماموستایانه‌ی نیمامی بوخاری، که له سه‌حیحه‌که‌ی خویدا ه‌دیسی لیوه ریوایه‌ت کردون.

سه‌باره‌ت به‌وه‌ش، که زانای پایه‌برز (أبو عَبْدِ اللَّهِ) ی (حُمَيْدِي) له کتیبی (الْجَمْعُ بَيْنَ الصَّحِيحَيْنِ) دا فهرموویه‌تی: "نیمامی بوخاری نه‌وه ه‌دیسه‌ی به (مُعَلَّق) ی هیناوه". نه‌وه فهرمایشتیکی په‌س‌ندو درووست نیه! چونکه مه‌زه‌بی درووستی ه‌ل‌بژیردراو به‌لای زانایانه‌وه، که (مُحَقَّق) ه‌کانیشی له‌سه‌ره، نه‌وه‌یه: هر کاتیک نیمامی بوخاری و زانایانی تری وه‌کو نه‌وه بفهرموون: (وَقَالَ فُلَانٌ)، نه‌وه وا داده‌نریت، که ه‌دیسه‌که‌یان له‌وه فلانه‌که‌سه بیستوه‌وه، رښته‌ی ه‌دیسه‌که‌ش به پیکه‌وه به‌ستراو (مُتَّصِل) داده‌نریت، به مهرجیک نه‌وه که‌سه‌ی فهرموویه‌تی: (وَقَالَ فُلَانٌ) که‌سیکی (مُدَلِّس) نه‌بی‌ت‌وه، به‌وه فلانه‌که‌سه‌ش گ‌یشیتیت، که ه‌دیسه‌که‌ی لیوه ریوایه‌ت کرده. جا نه‌م ه‌دیسه‌ش به‌وه جوړه‌یه.

به‌لام ه‌دیسی (مُعَلَّق): نه‌وه ه‌دیسه‌یه، که نیمامی بوخاری له رښته‌ی گیرانه‌وه که‌یدا ماموستا‌که‌ی خو‌ی، یان ماموستا‌که‌ی و چه‌ند که‌سیکی تریشی لابر‌دی‌ت. بۆ غوونه: له ریوایه‌ت کردنی نه‌م ه‌دیسه‌دا بفهرمویت: (عَوْف) فهرمووی. یان (مُحَمَّد) ی کورپ (سیرین) فهرمووی. یان (أبو هُرَيْرَةَ) فهرمووی. خواش له ه‌موو که‌س زانا تره.

بۆشان ریوایه‌ت کراوه له (سُنَنِ) ی (أبو داؤد) دا، له (حَفْصَةَ) ی دایکی نیماندارانه‌وه (خوا‌ی لی‌رازی بیت)، که نه‌گ‌ر پیغه‌مب‌ری خوا (دروودی خوا‌ی له‌سر بیت) بیویستایه ب‌خه‌ویت، ده‌ستی راستی ده‌خسته ژیر پرومه‌تیه‌وه‌وه، پاشان سی‌جار

دهیفرموو: «اللَّهُمَّ، قِنِي عَذَابَكَ يَوْمَ تَبْعَثُ عِبَادَكَ». (۱) واته: "خوایه ئه و رۆژهی بهنده کانت زیندوو ده که یته وه، له سزای خۆت بمپاریزه".

ئیمامی (تَرْمِذِي) ش ئەم حەدیسه‌ی له رینگه‌ی هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (حَدِيثُ) وه رپوایه‌ت کردوه، ئه‌ویش له پیغه‌مبه‌ری خواوه (درودی خوای له‌سه‌ر بیته). پاشان فه‌رمووشیته‌ی: حەدیسیکی (صَحِيح) ی (حَسَن) ه. (۲)

هه‌روه‌ها له رینگه‌ی هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (بَرَاء) ی کورپی (عَازِب) یشه‌وه رپوایه‌تی کردوه. به‌لام له هه‌یچ‌کام له دوو رپوایه‌ته‌که‌دا باسی (سی جاری) نه‌کردوه. (۳)

بو‌شمان رپوایه‌ت کراوه له سه‌حیحی موس‌لیم، له (سُنَنِ) ی (أَبُو دَاوُد) و (تَرْمِذِي) و (نَسَائِي) و (ابن ماجه) دا، له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوای لی رازی بیته)، ئه‌ویش له پیغه‌مبه‌ری خواوه (درودی خوای له‌سه‌ر بیته)، که کاتیک ته‌ش‌ریفی بېردایه‌ته سه‌ر جینگه‌ی خه‌وتن، ده‌یفرموو: «اللَّهُمَّ، رَبَّ السَّمَوَاتِ، وَرَبَّ الْأَرْضِ، وَرَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، رَبَّنَا، وَرَبَّ كُلِّ شَيْءٍ، فَالِقَ الْحَبِّ وَالنَّوَى، مُنْزِلَ (مُنْزَل) التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ كُلِّ ذِي شَرٍّ، أَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهِ؛ أَنْتَ الْأَوَّلُ فَلَيْسَ قَبْلَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الْآخِرُ، فَلَيْسَ بَعْدَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الظَّاهِرُ، فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الْبَاطِنُ، فَلَيْسَ دُونَكَ شَيْءٌ، اقْضِ عَنَّا الدَّيْنَ، وَأَغْنِنَا مِنَ الْفَقْرِ». (۴) واته: "خوایه، ئه‌ی په‌روه‌ردگاری ناسمانه‌کان و زه‌وی و عه‌رش‌ی مه‌زن، په‌روه‌ردگاری ئیمه‌و

(۱) بېروانه: سُنُنُ أَبِي دَاوُد / ۲ / ۷۳۱ / به ژماره: ۵۰۴۵.

(۲) بېروانه: سُنُنُ التَّرْمِذِي / ۵ / ۴۷۱ / به ژماره: ۳۳۹۸.

(۳) بېروانه: سُنُنُ التَّرْمِذِي / ۵ / ۴۷۱ / به ژماره: ۳۳۹۹.

(۴) بېروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۲۰۸۴ / به ژماره: ۲۷۱۳، و سُنُنُ أَبِي دَاوُد / ۲ / ۷۳۲ /

به ژماره: ۵۰۵۱، و سُنُنُ التَّرْمِذِي / ۵ / ۴۷۲ / به ژماره: ۳۴۰۰، و سُنُنُ النَّسَائِي الْكُبْرَى

/ ۴ / ۳۹۵ / به ژماره: ۷۶۶۸، و سُنُنُ ابْنِ مَاجَه / ۲ / ۱۲۷۴ / به ژماره: ۳۸۷۳.

هه‌موو شتیک، ئە‌ی ته‌قینه‌رو قاژ‌که‌ری دانه‌وی‌له‌و ناوکی به‌روو بوومه‌کان، ئە‌ی دابه‌زینه‌ری ته‌ورات و ئینجیل و قورئان، په‌نات بی‌ ده‌گرم له‌ زیان و خراپه‌ی هه‌موو شتیکی زیانبه‌خش و خراپ، که له‌به‌رده‌ستی هی‌زو توانای تۆ‌دایه. خواپه تۆ‌یه‌که‌می بی‌ سه‌ره‌تای، هه‌چ شتیک له‌په‌شته‌وه‌ نیه. تۆش دو‌اهه‌مینى بی‌ کۆ‌تایه‌ت، هه‌چ شتیک له‌دواته‌وه‌ نیه. تۆش زالتو ده‌سه‌لات‌داریه‌ت، هه‌چ شتیک له‌سه‌رووی ده‌سه‌لاتی تۆ‌وه‌ نیه. تۆش زاتیکی په‌نه‌ان و نادیاریه‌ت، هه‌چ شتیک له‌ تۆ‌په‌نه‌ان‌تر و نادیار‌تر نیه. خواپه، قه‌رزه‌کا‌ئمان له‌سه‌ر لابه‌و، بۆ‌مان به‌ده‌ره‌وه‌و، له‌ هه‌ژاری و نه‌داری ر‌زگارمان بکه‌و ده‌وله‌مه‌ندو بینیا‌زمان بکه‌.

له‌ ر‌یوایه‌ته‌که‌ی ئیمامی (أبو داؤد) دا به‌م جو‌ره‌ هاتوه: «أَقْضِ عَنِّي الدَّيْنَ، وَأَغْنِنِي مِنَ الْفَقْرِ».^(١)

بو‌شمان ر‌یوایه‌ت کراوه له‌ (سُنن) ی (أبو داؤد) و (نَسَائِي) دا، به‌ ر‌شته‌یه‌کی (صَحِيح)، له‌ ئیمامی (عَلِي) هوه (خوای لی‌ رازی بی‌ت)، ئە‌ویش له‌ پی‌غه‌مبه‌ری خواوه (دروودی خوای له‌سه‌ر بی‌ت) که کاتیک له‌سه‌ر جی‌گه‌ی خه‌وتن ر‌ابک‌شایه، ده‌یفه‌رموو: «اللَّهُمَّ، إِنِّي أَعُوذُ بِوَجْهِكَ الْكَرِيمِ، وَكَلِمَاتِكَ التَّامَّةِ، مِنْ شَرِّ مَا أَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهِ. اللَّهُمَّ، أَنْتَ تَكْشِفُ الْمَغْرَمَ وَالْمَأْتَمَ. اللَّهُمَّ، لَا يُهْزَمُ جُنْدُكَ، وَلَا يُخْلَفُ وَعْدُكَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ. سُبْحَانَكَ، اللَّهُمَّ، وَبِحَمْدِكَ».^(٢) واته: "خوایه من په‌نا ده‌گرم به‌ زاتی پی‌روزی تۆ‌و، به‌ فه‌رمایه‌شت و سیفه‌ته‌ ته‌واوه‌کانت، له‌ خراپه‌ و زیانی ئە‌وه‌ی له‌ژیر ده‌سه‌لاتی تۆ‌دایه. خوایه، تۆ‌ قه‌رزاری له‌ کۆ‌لی ئاده‌میزاد ده‌که‌یته‌وه‌و تاوانی له‌سه‌ر لاده‌به‌یت. خوایه، سه‌ربازه‌کانی تۆ‌ نادۆ‌رپین و که‌س به‌سه‌ریاندا زالی نایه‌ت، په‌یمان و به‌لینی تۆ‌ش پی‌چه‌وانه‌ نا‌کریت و دیته‌دی، ده‌وله‌مه‌ندی و هه‌بوون و

(١) بروانه: سُننُ أَبِي دَاؤُد / ٢ / ٧٣٢ / به‌ ژماره: ٥٠٥١.

(٢) بروانه: سُننُ أَبِي دَاؤُد / ٢ / ٧٣٢ / به‌ ژماره: ٥٠٥٢، وَسُننُ التَّسَائِي الكُبْرَى / ٤ /

٤١٢ / به‌ ژماره: ٧٧٣٢.

بهخت و دهسه لآتیش سوود به خاوه نه که یان ناگه بن له لای تو. خواجه پاک و بیگه ردی بو تو، سوپاس و ستایش هدر شایسته ی توئه".

بو شمان ربوایه ت کراوه له صحیحی موسلیمو، له (سُنَنِی (أَبُو دَاوُد) و (تَرْمِذِي) دا، له هاوه لی خو شه ویست (أَنَس) هوه (خوای لی رازی بیت)، که کاتیک پیغمبری خوا (درودی خوای له سر بیت) ته شریفی بر دایه ته سه ر جیگه ی خه وتن، ده یه رموو: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنَا، وَسَقَانَا، وَكَفَانَا، وَأَوَانَا، فَكَمْ مِمَّنْ لَا كَافِيَ لَهُ وَلَا مُؤْوِي». واته: "سوپاس و ستایش بو نه و خواجه ی که خواردن و خوار دنه وه ی پنداین و، پیوسته کانی بو جیه جی کردین و، جیگه ی مانه وه و حه وانه وه شی بو دابین کردین، که سانیک ی زور هه ن، بی که سو و بی ده سو و بی لانه و بی دالده ن، نه که سو پیوستیان بو جیه جی ده کات و، نه که سیش نشینگه و جیگه ی حه وانه وه یان بو دابین ده کات".

نیمامی (تَرْمِذِي) فه رموو یه تی: حه دیسیکی (حَسَن) ی (صَحِيح) ه. (۱)

بو شمان ربوایه ت کراوه له (سُنَنِی (أَبُو دَاوُد) دا، به رسته یه کی (حَسَن)، له هاوه لی خو شه ویست (أَبُو الْأَزْهَر) هوه - ده شوتریت: أَبُو زُهَيْر - ی (أَنْمَارِي) (خوای لی رازی بیت)، که کاتیک پیغمبری خوا (درودی خوای له سر بیت)، له شه ودا ته شریفی بر دایه سه ر جیگه ی خه وتن، ده یه رموو: «بِاسْمِ اللَّهِ وَضَعْتُ جَنِي. اللَّهُمَّ، اغْفِرْ ذُنُوبِي، وَأَخْسِئْ شَيْطَانِي، وَفُكِّ رِهَانِي، وَاجْعَلْنِي فِي التَّوَدِّيِّ الْأَعْلَى». (۲) واته: "خواجه به ناوی تووه لاته نیشتم خسته سه ر زه وی. خواجه له تاوانم خو شه و، شه ی تانه که مم لی دوور بخه ره وه و، رزگاریشم بکه له و نه رکه و مافانه ی له سه رمن (یان له پیته ندو داوی

(۱) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۲۰۸۵ / به ژماره: ۲۷۱۵، وَسُنُنُ أَبِي دَاوُدَ / ۲ / ۷۳۳

به ژماره: ۵۰۵۳، وَسُنُنُ التَّرْمِذِي / ۵ / ۴۷۰ / به ژماره: ۳۳۹۶.

(۲) بروانه: سُنُنُ أَبِي دَاوُدَ / ۲ / ۷۳۳ / به ژماره: ۵۰۵۴.

نهو کارو کرده‌واندی نه‌نجامم داون‌و، تو لیان نارازیت‌و، بیشمگیره له‌و که‌سانه‌ی که له کۆری فریشته‌کاندا داده‌نیشن و ناماده ده‌بن".

بو‌مان ریوایه‌ت کراوه له پیشه‌وای پایه‌به‌رز (أَبُو سُلَيْمَانَ) ی (خَطَّابِي) -هوه، که له راقه‌ی نه‌م حه‌دیه‌دا فه‌رموویه‌تی: وشه‌ی (التَّدي) واته: خه‌لکانیک، که له جینگه‌یه‌ کدا کۆبوونه‌ته‌وه. (التَّادي) ش هه‌ر به هه‌مان واتیه‌و، جه‌مه‌ه که‌شی بریتیه له (أُلْدِيَّة). پاشان فه‌رموویه‌تی: مه‌به‌ستی پیغه‌مه‌ری خوا به (التَّديِّ الأعلی) بریتیه له: کۆری فریشته‌کان. (۱)

بو‌ثمان ریوایه‌ت کراوه له (سُنن) ی (أَبُو دَاوُد) و (تِرْمِذِي) دا، له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (نُوفَل) ی (أَشْجَعِي) -هوه (خوای لی‌رازی بیت)، که فه‌رموویه‌تی: پیغه‌مه‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت)، پی فه‌رمووم: «أَقْرَأُ: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾، ثُمَّ نَمَّ عَلَى خَاتَمَتِهَا، فَإِنَّهَا بَرَاءَةٌ مِنَ الشِّرْكِ». واته: سوره‌تی ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ به ته‌واوه‌تی بخوینه، نه‌وجا بخه‌وه، چونکه نه‌و سوره‌ته مانای به‌ریبون ده‌گه‌یه‌نیت له هاوبه‌شدانان بو‌ خوای په‌روه‌ردگار. (۲)

له (مُسْنَد) ی زانای پایه‌به‌رز (أَبُو يَعْلَى) ی (مَوْصِلِي) شدا هاتوه، له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (أَبْنُ عَبَّاس) -هوه (خو له هه‌ردوکیان رازی بیت)، نه‌ویش له پیغه‌مه‌ری خواوه (درودی خوای له‌سه‌ر بیت)، که فه‌رموویه‌تی: «أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى كَلِمَةٍ تُنَجِّكُمْ مِنَ الْإِشْرَاقِ بِاللَّهِ -عَزَّ وَجَلَّ-؟ تَقْرَؤُونَ: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ عِنْدَ مَنْامِكُمْ». واته:

(۱) بروانه: مَعَالِمُ السُّنَنِ / ۴ / ۱۴۴.

(۲) بروانه: سُننُ أَبِي دَاوُدَ / ۲ / ۷۳۳ / به ژماره: ۵۰۵۵، وَسُننُ التِّرْمِذِي / ۵ / ۴۷۴ / به ژماره: ۳۴۰۳. نيمامي (حَاكِم) فه‌رموویه‌تی: رسته‌که‌ی (صَحِيح) -هوه، شِيخِي عه‌سقه‌لانیس فه‌رموویه‌تی: حه‌دیه‌سیکی (حَسَن) -هه. بروانه: الْمُسْتَدْرَكُ عَلَى الصَّحِيحَيْنِ / ۲ / ۵۸۷ / به ژماره: ۳۹۸۲، وَتَنْتَاجُ الْأَفْكَارِ / ۳ / ۶۱.

"ثایا ریتموویتان نه کهم بۆ لای فهرمایشیتیک، که له هاوبه‌شدانان بۆ خوای گه‌وره رزگارتان بکات؟ له کاتی خه‌وتندا سوره‌تی ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ بخوینن".^(۱)

بو‌شمان ریوایه‌ت کراوه له (سُنن) ی (أَبُو دَاوُد) و (تِرْمِذِي) دا، له هاوه‌لی خوشه‌ویست (عَرَبِيَّات) ی کوری (سَارِيَّة) وه (خوای لی رازی بیت)، که پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت)، به‌رله‌وه‌ی بخه‌ویت، نه‌و سوره‌تانه‌ی ده‌خویند، که سه‌ره‌تا‌کانیان به‌ته‌سیحات ده‌ست پی ده‌کات {واته: سوره‌ته‌کانی: (الْإِسْرَاء) و (الْحَدِيد) و (الْحَشْر) و (الصَّف) و (الْجُمُعَة) و (التَّغَابُن) و (الْأَعْلَى)}.^(۲)

ئیمامی (تِرْمِذِي) فهرموویه‌تی: حه‌دیسیتی (حَسَن) هه.^(۲)

بو‌شمان ریوایه‌ت کراوه له (عَائِشَة) ی دایکی ئیماندارانه‌وه (خوای لی رازی بیت)، که پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت)، نه‌ده‌خه‌وت، تاوه‌کو هه‌ردوو سوره‌تی {بَنُو إِسْرَائِيل} (واته: الْإِسْرَاء) و {الزُّمَر} نه‌خوینیت.

ئیمامی (تِرْمِذِي) فهرموویه‌تی: حه‌دیسیتی (حَسَن) هه.^(۳)

---

(۱) نه‌م حه‌دیسه‌م له‌نوسخه‌به‌چاپ‌گه‌یه‌نراوه‌کانی (مُسْتَد) ی (أَبُو يَعْلَى) ی (مَوْصِلِي) دا نه‌بینه‌وه. به‌لام هه‌ریه‌که له ئیمامی (طَبْرَانِي) و زانای پایه‌رز (أَبُو نَعِيم) ی (أَصْبَهَانِي) ریوایه‌تیاں کرده‌و، له‌رشته‌که‌شیدا که‌سیک هه‌یه به‌ناوی (جُبَارَة) ی کوری (مُعَلِّس) هه‌وه، که زوړنیک له‌زانایان به‌که‌سیکی لاوازیان داناوه. بروانه: الْمُعْجَمُ الْكَبِيرُ / ۱۲ / ۲۴۱ / به‌ژماره: ۱۲۹۹۳، وَحَلِيَّةُ الْأَوْلِيَاءِ / ۴ / ۹۶، وَمَجْمَعُ الزَّوَائِدِ / ۱۰ / ۱۶۶ - ۱۶۷ / به‌ژماره: ۱۷۰۳۵، وَإِثْحَافُ الْخَيْرَةِ الْمَهْرَةِ / ۶ / ۳۰۶ / به‌ژماره: ۵۹۰۵. به‌لام شیخی عه‌سقه‌لانی فهرموویه‌تی: حه‌دیسه‌که‌ی یتشووی (تَوَفَّل) پالپه‌ستی له‌م حه‌دیسه‌ده‌کات. بروانه: تَنْبِيحُ الْأَفْكَارِ / ۳ / ۶۲.

(۲) بروانه: سُننُ أَبِي دَاوُدَ / ۲ / ۷۳۴ / به‌ژماره: ۵۰۵۷، وَسُننُ التِّرْمِذِيَّ / ۵ / ۴۷۵ / به‌ژماره: ۳۴۰۶.

(۳) بروانه: سُننُ التِّرْمِذِيَّ / ۵ / ۴۷۵ / به‌ژماره: ۳۴۰۵.

بوئشان ریوایهت کراوه له (سُنن) ی (أَبُو دَاوُد) دا به رِشتهیه کی (صَحِيح)، له هاوه‌لی خوْشه‌ویست (أَبْنُ عُمَرَ) هوه (خوا له هه‌ردوکیان رازی بیت)، که نه‌گه‌ر پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوی له‌سه‌ر بیت)، ته‌ش‌ریفی به‌ردایه‌ته سه‌ر جیگه‌ی خه‌وتن، ده‌یفه‌رموو: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَفَانِي، وَآوَانِي، وَأَطْعَمَنِي، وَسَقَانِي، وَالَّذِي مَنَّ عَلَيَّ، فَأَفْضَلَ، وَالَّذِي أَعْطَانِي، فَأَجْزَلَ. الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ. اللَّهُمَّ، رَبَّ كُلِّ شَيْءٍ وَمَلِيكُهُ، وَإِلَهَ كُلِّ شَيْءٍ، أَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ». (۱) واته: "سوپاس و ستایش بوئه‌و خوی‌یه‌ی که پیوستیه‌کانی بو جیغه‌جی کردوم، جیگه‌ی خه‌وانه‌وه‌و نیسته‌جی‌وو‌نیشی بو دابین کردوم، خواردن و خواردنه‌وه‌شی پنداوم، نه‌و خوی‌یه‌ی که منه‌تیک‌ی زوری به‌سه‌ردا رشتوووم، خه‌لاتی زور گه‌وره‌شی پیشک‌ه‌ش کردوم. خوی‌یه‌ له هه‌موو کات و سات و حاله‌تیک‌دا سوپاس و ستایش هه‌ر شایسته‌ی تویه‌. خوی‌یه، نه‌ی په‌روه‌دگار و خاوه‌نی هه‌موو شتیک، نه‌ی خواوه‌ند و په‌رستراوی هه‌موو شتیک، په‌نا ده‌گرم به‌ تو له ناگری سه‌ختی دۆزه‌خ".

بوئشان ریوایهت کراوه له کتیه‌که‌ی نیمامی (تَرْمِذِي) دا، له هاوه‌لی خوْشه‌ویست (أَبُو سَعِيدٍ) ی (خُدْرِي) هوه (خوی لی رازی بیت)، نه‌ویش له پیغه‌مبه‌ری خواوه (درودی خوی له‌سه‌ر بیت)، که فه‌رموو‌یه‌تی: «مَنْ قَالَ حِينَ يَأْوِي إِلَى فِرَاشِهِ: "أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ، وَأَتُوبُ إِلَيْهِ" ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، غَفَرَ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ ذُنُوبَهُ، وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ، وَإِنْ كَانَتْ عَدَدَ التُّجُومِ، وَإِنْ كَانَتْ عَدَدَ رَمْلِ عَالِجٍ، وَإِنْ كَانَتْ عَدَدَ أَيَّامِ الدُّنْيَا». (۲) واته: "ئه‌و که‌سه‌ی کاتیک ده‌چیه‌ سه‌ر جیگه‌ی خه‌وتن، سی جار بلیت: (أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ،

(۱) بروانه: سُننُ أَبِي دَاوُد / ۲ / ۷۳۴ / به ژماره: ۵۰۵۸. شیخی عه‌سقه‌لانی فه‌رموو‌یه‌تی: فه‌رموو‌یه‌تی: حه‌دیس‌یک‌ی (حَسَن) هوه، نه‌وه‌ش جیگه‌ی سه‌رنج و تییینه، که نیمامی نه‌وه‌وی فه‌رموو‌یه‌تی: "رشته‌که‌ی (صَحِيح) هه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَار / ۳ / ۶۷.

(۲) بروانه: سُننُ التَّرْمِذِي / ۵ / ۴۷۰ / به ژماره: ۳۳۹۷. شیخی عه‌سقه‌لانی به حه‌دیس‌یک‌ی لاوازی داناوه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَار / ۳ / ۶۸.

وَأَثُوبُ إِلَيْهِ)، خَواي گه‌وره له تاوانه‌کانی خَوش ده‌بیّت، نه‌گه‌رچی له زۆریشدا وه‌کو که‌فی ده‌ریا وه‌هابن، یان وه‌کو ژماره‌ی نه‌ستیره‌کان وه‌هابن، یان وه‌کو ژماره‌ی لمی که‌له‌که‌بووی بیابان وه‌هابن، یان وه‌کو ژماره‌ی رۆژه‌کانی دنیا وه‌هابن.

بوئشان رپوایه‌ت کراوه له (سُنن) ی (أَبُو دَاوُد) و له‌غه‌یری نه‌ویشدا، به‌رشته‌ی (صَحِيح)، له‌پیاویکی هۆزی (أَسْلَم) وه، که‌یه‌کیک بوه له‌هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خَواي له‌سه‌ر بیّت)، نه‌و پیاوه‌فه‌رموویه‌تی: له‌خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ری خوادا دانیشتبوم (درودی خَواي له‌سه‌ر بیّت)، یه‌کیک له‌هاوه‌لان هات بو‌خزمه‌تی و، عه‌رز ی کرد: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا، نه‌مشه‌و شتیک پیوه‌ی دام، هه‌تا به‌یانی خه‌وم لی نه‌که‌وت!!! پیغه‌مبه‌ریش فه‌رمووی: (چی پیوه‌ی دایه‌ت؟) نه‌ویش عه‌رز ی کرد: دوپشک. پیغه‌مبه‌ریش فه‌رمووی: نه‌گه‌ر ئیواره‌بتوتایه: «أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ»، (إِنْ شَاءَ اللَّهُ) هه‌یج زیانی بی‌نه‌ده‌گه‌یانده‌ت. (۱)

هه‌روه‌ها نه‌م هه‌دیه‌سه‌مان له (سُنن) ی (أَبُو دَاوُد) و له‌غه‌یری نه‌ویشدا بو‌رپوایه‌ت کراوه، له‌رینگی‌هاوه‌لی خۆشه‌ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خَواي لی‌رازی بیّت). پیشریش له‌سه‌حیحی موسلیمه‌وه‌هینامان، له‌باسی (نه‌وه‌ی له‌به‌یانیان و له‌ئیواراندا ده‌وتریت).

بوئشان رپوایه‌ت کراوه له‌کتیبه‌که‌ی شیخی (أَبْنُ السُّنِّي) دا، له‌هاوه‌لی خۆشه‌ویست (أَسْلَم) وه‌وه (خَواي لی‌رازی بیّت)، که‌پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خَواي له‌سه‌ر بیّت) نامۆزگاری که‌سیکی کرد، که‌نه‌گه‌ر چه‌وه‌سه‌ر جینگه‌ی خه‌وتن، با‌سوره‌تی (الْحَشْر) بخوینیت و، پیشی فه‌رموو: «إِنْ مِتَّ، مِتَّ شَهِيداً (أَوْ قَالَ: مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ)».

(۱) بڕوانه: سُننُ أَبِي دَاوُد / ۲ / ۴۰۶ / به‌ژماره: ۳۸۹۸.

واته: "نه گهر بمریت، به شه‌هیدی ده‌مریت"، یان فه‌رمووی: "له نه‌هلی به‌هشتیت".^(۱)

بو‌شان ریوایهت کراوه له سه‌حیحی موسلیمدا، هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (ابن‌عمر) هوه (خواله هردوویان رازی بیت)، که فه‌رمانی کرده به پیاویک، نه‌گهر چوه سه‌ر جینگه‌ی خه‌وتن، با بلیت: (اللَّهُمَّ، أَنْتَ خَلَقْتَ نَفْسِي، وَأَنْتَ تَتَوَفَّاهَا، لَكَ مَمَاتُهَا وَمَحْيَاهَا، إِنَّ أَحْيَيْتَهَا، فَاحْفَظْهَا، وَإِنْ أَمَتَهَا فَاعْفِرْ لَهَا. اللَّهُمَّ، إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَاقِبَةَ). واته: (خوایه، تو رو‌حی منت درووست کرده‌و، تو‌ش ده‌یمریتیت، ژیان و مردنی هدر به‌ده‌ستی تویه، جا نه‌گهر ده‌یژیتیت، بیاریزه‌و ناگات لیبی بیت، نه‌گهر ده‌شیم‌ریتیت، لیبی خو‌شبه. خوایه من داوای سه‌لامه‌تی بیوه‌یت لی ده‌که‌م).

نه‌و جا (ابن‌عمر) فه‌رمووی: نه‌م زی‌کره‌م له پیغه‌مبه‌ری خوا بیستوه (دروودی خوای له‌سه‌ر بیت).^(۲)

هه‌روه‌ها له (سُنن‌ی (أَبُو دَاوُد) و (تِرْمِذِي)) و، له غه‌یری نه‌وانیشدا، به‌چه‌ند رسته‌یه‌کی (صَحِيح)، نه‌و سه‌ده‌یسه‌ی هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) مان بو ریوایهت کراوه (خوای لی رازی بیت)، که پیش‌تریش هینامان له باسی (نه‌وه‌ی له به‌یانیان و له ئیواراندا ده‌وتریت)، سه‌باره‌ت به‌چیرۆکه‌کی ئیمامی (أَبُو بَكْرٍ) (خوای لی رازی بیت)، که پیغه‌مبه‌ری خوا (دروودی خوای له‌سه‌ر بیت) پی‌ی فه‌رموو: به‌یانیان و ئیواران و له‌کاتی راکشانیشدا بلی: «اللَّهُمَّ، فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ، عَالِمَ الْغَيْبِ

(۱) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن‌السُّنِّي) / ۳۳۴ - ۳۳۵ / به ژماره: ۷۱۸. شیخی

عه‌سقلانی به‌سه‌ده‌یسه‌کی لاوازی داناوه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۳ / ۷۰.

(۲) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۲۰۸۳ / به ژماره: ۲۷۱۲.

وَالشَّهَادَةَ، رَبَّ كُلِّ شَيْءٍ وَمَلِيكَهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ نَفْسِي،
وَشَرِّ الشَّيْطَانِ وَشِرْكِهِ»^(۱).

بو شمان ریوایت کراوه له کتیبه کهی نیمامی (بِرْمِذِي) و شیخی (ابن السنِّي) دا،
له هاوه لی خو شه ویست (شَدَّاد) ی کوری (أوس) هوه (خوای لی رازی بیت)، که
فهرموویه تی: پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سر بیت) فهرموویه تی: «مَا مِنْ (عَبْدٍ)
مُسْلِمٍ يَأْوِي إِلَى فِرَاشِهِ، فَيَقْرَأُ سُورَةَ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى حِينَ يَأْخُذُ مَضْجَعَهُ، إِلَّا وَكَّلَ
اللَّهُ -عَزَّ وَجَلَّ- بِهِ مَلَكًا، لَا يَدْعُ شَيْئًا يَقْرُبُهُ وَيُؤْذِيهِ، حَتَّى يَهْبَأَ (مِنْ نَوْمِهِ) مَتَى
هَبَّ»^(۲) واته: "ههر موسولمانیک بچیته سهر جینگه ی خهوتن و، کاتیک راده کشیت
سوره تیک له قورنانی پیروز بخوینیت، خوای گه وره فریشته یه کی بو راده سپیریت،
رینگه نادات هیچ شتیک نزیکی بیته وه و نازاری بدات، هه تا له خه وه هله ده سیته و
خه بهری ده بیته وه، ئیز هه رکه ی خه بهری بیته وه".

رشته ی ئه م حه دیسه لاوازه.^(۳)

وشه ی (هَبَّ) ش واته: له خه وه هه ستا و خه بهری بوویه وه.

بو شمان ریوایت کراوه له کتیبه کهی شیخی (ابن السنِّي) دا، له هاوه لی
خو شه ویست (جَابِر) هوه (خوای لی رازی بیت)، که پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سر
بیت) فهرموویه تی: «إِنَّ الرَّجُلَ إِذَا أْوَى إِلَى فِرَاشِهِ، ابْتَدَرَهُ مَلَكٌ وَشَيْطَانٌ، فَقَالَ

---

(۱) پروانه: سُنُّ أَبِي دَاوُدَ / ۲ / ۷۳۷ / به ژماره: ۵۰۶۷، وَسُنُّ التِّرْمِذِيِّ / ۵ / ۴۶۷ / به
ژماره: ۳۳۹۲. پیشر و اتا که یمان نووسیوه.

(۲) پروانه: سُنُّ التِّرْمِذِيِّ / ۵ / ۴۷۶ / به ژماره: ۳۴۰۷، وَعَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنِّي) /
۳۴۷ - ۳۴۸ / به ژماره: ۷۴۶.

(۳) چونکه که سیکی نه ناسراوی تیدایه. به لام شیخی عهسقه لانی به رشته ی خو ی حه دیسیکی
هاوشیوه ی له نیمامی (أحمد) و نیمامی (طبرانی) هوه ریوایت کرده و، پاشا فهرموویه تی:
حه دیسیکی (حسن) هه. پروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۳ / ۷۲ - ۷۴.

الْمَلِكُ: اللَّهُمَّ، اخْتِمْ بِخَيْرٍ. فَقَالَ الشَّيْطَانُ: اخْتِمْ بِشَرٍّ. فَإِنْ ذَكَرَ اللَّهُ تَعَالَى، ثُمَّ نَامَ، بَاتَ الْمَلِكُ يَكْلُوهُ».^(۱) واته: "به راستی نه گهر پیاو چوه سهر جیگه‌ی خهوتن، فریشته‌یه‌ک و شه‌یتانیک پِش‌پر کی ده‌کهن و به‌په‌له ده‌چن بۆلای. فریشته‌که ده‌فهرمویت: (خوایه، خه‌وه‌که‌ی به‌خه‌یرو خو‌شی کۆتایی پیّ بهینه). شه‌یتانه‌که‌ش ده‌لَیت: (به‌شه‌رو ناخو‌شی کۆتایی پیّ بهینه). جا نه‌گهر پیاوه‌که زی‌کری خوای گه‌وره بکات و، نه‌وجا بجه‌ویت، ئیتز به‌دریژایی نه‌و شه‌وه فریشته‌که چاودیری و پاریز‌گاری لی ده‌کات".

بۆشمان ریوایه‌ت کراوه له کتیبه‌که‌ی شیخی (ابنُ السُّنِّيِّ) دا، له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (عَبْدُ اللَّهِ) ی کوری (عَمْرُو) ی کوری (عَاص) ه‌وه (خواله‌ خزی و باوکی‌سی رازی بیت)، نه‌ویش له پیغه‌مبه‌ری خواوه (درودی خوای له‌سهر بیت)، که نه‌گهر ته‌شریفی را‌کشایه بۆ خهوتن، ده‌یفه‌رموو «اللَّهُمَّ، بِاسْمِكَ رَبِّي، وَضَعْتُ جَنِّي، فَاعْفُرْ لِي دُنْيِي».^(۲) واته: "خوایه، به‌ناوی تووه لاته‌نیشتی خو‌م خسته سهر جیگه، ده‌ی تو‌ش له تاوانم خو‌شبه".

بۆشمان ریوایه‌ت کراوه له کتیبه‌که‌ی شیخی (ابنُ السُّنِّيِّ) دا، له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (أَبُو أُمَامَةَ) وه (خوای لی رازی بیت)، که فه‌رموویه‌تی: له پیغه‌مبه‌ری خوام بیستوه (درودی خوای له‌سهر بیت)، که فه‌رموویه‌تی: «مَنْ أْوَى إِلَى فِرَاشِهِ طَاهِرًا، وَذَكَرَ اللَّهَ - عَزَّ - وَجَلَّ - حَتَّى يُدْرِكَهُ النَّعَاسُ، لَمْ يَتَقَلَّبْ سَاعَةً مِنَ اللَّيْلِ، يَسْأَلُ اللَّهَ - عَزَّ -

(۱) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابنُ السُّنِّيِّ) / ۳۴۷ / به ژماره: ۷۴۵. شیخی عه‌سقه‌لانی به‌ه‌دیسیتی (حَسَن) ی داناوه‌و، فه‌رمووشیتی: هه‌ریه‌که له ئیمامی (نَسَائِي) و (ابنُ جَبَّان) و (حَاكِم) و (طَبْرَانِي) یش ریوایه‌تیا‌ن کردوه‌و، سه‌ریشم سوور ده‌میئت، که ئیمامی نه‌وه‌وی تنه‌ها له ریگه‌ی (ابنُ السُّنِّيِّ) ه‌وه هه‌دیه‌که‌ی هیناوه‌و، که‌چی له کتیبه‌ به‌ناوبانگه‌کانی نه‌و زانا پایه‌به‌رزانه‌شدا هاتوه‌!! بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۳ / ۷۹ - ۸۰.

(۲) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابنُ السُّنِّيِّ) / ۳۳۳ / به ژماره: ۷۱۴. شیخی عه‌سقه‌لانی فه‌رموویه‌تی: هه‌دیسیتی (حَسَن) ه‌. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۳ / ۸۰.

وَجَلَّ - فِيهَا خَيْرًا مِنْ خَيْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، إِلَّا أَعْطَاهُ أَيَّاهُ»^(۱) واته: "نهو كهسهی به خاوتنی و به دهستویژوهه بچیته سهر جیگهی خهوتن و، زیگری خوای گهوره بکات ههتا خهوه دهبیاتهوه، نهوا ههر ساتیکی نهو شهوه خهبهری بیتهوهو، داوای خهیرنیک له خهیره کانی دنیاو دواپوژ له خوای گهوره بکات، خوای گهوره دهیداتی و پیی دهبهخشیت".

بو شمان ریوایهت کراوه له کتیبه کهی شیخی (ابن السُّنِّي) دا، له (عَائِشَةَ) ی دایکی نیماندارانهوه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویهتی: نه گهر پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سهر بیت)، ته شریفی بیردایه ته سهر جیگهی خهوتن، ده فیهرموو: «اللَّهُمَّ، اْمْتَعْنِي بِسَمْعِي وَبَصَرِي، وَاجْعَلْهُمَا الْوَارِثَ مِنِّي، وَأَنْصُرْنِي عَلَى عَدُوِّي، وَأُرِنِي (مِنْهُ) ثَأْرِي. اللَّهُمَّ، إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ غَلَبَةِ الدِّينِ، وَمِنْ الْجُوعِ، فَإِنَّهُ بِيْسَ الصَّحِيجِ»^(۲) واته: "خوایه، هیزی بیستن و بینیم بی که ره م فهرموو، ههتا ده شرم ههردوو کیانم به ساغو سهلامه تی بو بهیله ره وهو، به سهر دوژمنه که مدا سهرم بخهوه، پیشام بده که تولهی منی لی ده که یته وهه. خوایه، من په نات پیی ده گرم له زور بو هینانی قهرزاری و، له برسیتیش، که به راستی هاونوینیکی خراب و به ده".

زانا یان فهرموویانه: مانای (اجْعَلْهُمَا الْوَارِثَ مِنِّي) نهوویه، که به ساغو سهلامه تی بیانیه ره وهه، ههتا ده مرم.

---

(۱) پروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السُّنِّي) / ۳۳۵ / به ژماره: ۷۱۹. رشته کهی لاوازه. به لام ههریه که له نیمامی (أحمد) و (أبو داؤد) و (نسائی) و (ابن ماجه) هه دیسیکی هاوشیره ی نه مه یان له ریگهی هاوه لی خو شه ویست (مُعَاذِي كُورِي (جبل) هوه ریوایه تیان کردوه و، شیخی عهسقه لانیس فهرموویه تی: هه دیسیکی (حسن) هه. پروانه: نَتَائِجُ الْاَفْكَارِ / ۳ / ۸۲ - ۸۴.

(۲) پروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السُّنِّي) / ۳۴۰ - ۳۴۱ / به ژماره: ۷۳۴. هه دیسیکی زور لاوازه. چونکه که سیکی زور لاواز له رشته که یدایه. پروانه: نَتَائِجُ الْاَفْكَارِ / ۳ / ۸۶.

وتراویشه: مدهست نهویه، که له کاتی پیری و لاوازیوونی نهندامه کانو ههسته وهره کانی (الْحَوَاسِ) تر دا نهو دوانه به بههیزی بمینهوه. واته: خوابه نهو دوو هیزه بکه به میراتهبری هیزی تهواوی نهندامو ههسته وهره کانی تر.

وتراویشه: (سَمْع) بریتیه له تیگه یشتن و کار کردن بهوهی ده بیسرتیت و، (بَصَر) یش بریتیه له پند وهر گرتن لهوهی ده بینرتیت و بهرچاو ده که ویت.

ههروه ها ئهم پرستهیه بهم جو رهش ریوایت کراوه «اجْعَلُهُ الْوَارِثَ مِنِّي». بهمهش راناوی (هَاء) که بو (إِمْتَاع) ده گهریتهوه، که مه صدهری (أَمْتَع) هه. بویه به راناوی تَاك هیناوتیتی.

دیسان بو مان ریوایت کراوه له کتیبه کهی شیخی (ابنُ السُّنِّي) دا، له (عَائِشَةُ) دایکی ئیماندارانهوه (خرای لی رازی بیت)، که فهرموویه تی: له وه تهی من بوم به هاوسهری پیغه مبهری خوا، تا نهو کاتهی دنیا ی به جیهیشت، هه رگیز نه ده خهوت، تاوه کو په نا به خوای گهوره نه گرت له: تر سنوکی و، ته مه لی و، رژی و، لیتیک چوونی کاتی پیری و، دیمه نی خراب و ناخوشی خیران و مال و، سزای ناو گوړو، له شهیتان و لهو وه سوه سهی، که له دلدا درووستی ده کات، سه بارهت به هاوبه شدانان بو خوای پهروه ردگار.^(۱)

دیسان بو مان ریوایت کراوه له کتیبه کهی شیخی (ابنُ السُّنِّي) دا، له (عَائِشَةُ) دایکی ئیماندارانهوه (خرای لی رازی بیت)، که نهو هه رکاتیک بیویستایه بجه ویت، ده یفه رموو: "خوابه، من داوای بینینی خهوی باشت لی ده کهم، راست بیت و، درو نه بیت، سوو دبه خش بیت و، زیان به خش نه بیت". جا هه رکاتیکیش ئهمه ی بفه رموایه،

---

(۱) پروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابنُ السُّنِّي) / ۳۴۲ / به ژماره: ۷۳۶. حدیسیکی لاوازه. پروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۳ / ۸۹.

ئىر كەسە كانى چوار دەورى دەيانزانى ھەتا بەيانى، يان تا كاتىك شەو خەبەرى دەبىتەو، ھىچ وشەيك بەدەمىدا نايەت و ھىچ نافەرموئىت.^(۱)

پىشەوای پایەبەرز (أَبُو بَكْرٍ) كورى ئىمامى (أَبُو دَاوُد) بە رىشتەى خوى رىوایەتى كرده لە ئىمامى (عَلِيٍّ) ھو (خوای لى رازى بىت)، كە ئەو فەرموویەتى: "وا نازام كەسىكى ژىرو فامدار ھەبىت، بەر لەوھى سى ئايەتە كەى كۆتایى سورەتى (الْبَقَرَةَ) بخوئىت، بخەوئىت".

رىشتە كەى (صَحِيح) ە لەسەر مەرجى ئىمامى بوخارى و موسلىم.

دىسان رىوایەت كراو ە لە ئىمامى (عَلِيٍّ) ھو (خوای لى رازى بىت)، كە فەرموویەتى: "وا نازام كەسىكى ژىرو فامدار ھاتىتە ناو ئىسلامەو، بخەوئىت، ھەتا (آيَةُ الْكُرْسِيِّ) نە خوئىت".^(۲)

رىوایەتیش كراو ە لە زانای پایەبەرز (إِبْرَاهِيمَ) ى (نَحَعِي) ھو، كە فەرموویەتى: "ھاو ەلآن ئەوانیان فىر دە كرى، كە ئەگەر چوونە سەر جىگەى خەوتن، ھەردوو سورەتى ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ و، ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ بخوئىن".

لە رىوایەتەكىشدا ھاتو ە: "ھاو ەلآن بە سونەتیان داناو، كە ھەموو شەوئىك ئەم سورەتانە سى جار بخوئىن: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ و، ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ و، ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾".

رىشتە كەى (صَحِيح) ە لەسەر مەرجى ئىمامى موسلىم.

(۱) پروانە: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابْنُ السَّنِيِّ) / ۳۴۶ / بە ژمارە: ۷۴۳. رىشتە كەى (صَحِيح) ە.

پروانە: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۳ / ۸۹.

(۲) رىشتە كەى (حَسَن) ە. پروانە: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۳ / ۹۱.

ئەوجا بزانه، كە ئەو ھەدىس و فەرمایشتانهی سەبارەت بەم باسە ھاتوون گەلیك
زۆرن، ئەوەندەش كە ئیمە باسماڭ كەرد، بەسە بۆ ئەو كەسە، خواى گەورە
موەفەقى كەردبیت بۆ كار پینكەردنیاڭ. جا بۆیە لەو زیاترمەڭ باس نەكەرد، ترسی
ئەو ھەمەڭ ھەبوو، كە بێتە ماىەى مەندوو بوون بۆ كەسى فێرخواز.

پاشان، باشتر واىە مرۆفى موسوئلمان ھەموو ئەو زىكرانە بكات، كە لەم باسەدا
باسماڭ كەردن. خو ئەگەر بۆى نەكرا، ئەوا چەندە دەتوانیت با گەنگەكانیاڭ بكات.

خهوتن به بی زیکری خوا ناپه سنده

بۆمان ریوایهت کراوه له (سُنن) ی (أَبُو دَاوُد) دا به رِشتهیه کی جوان (جَیْد)، له هاوهلی خو شهویست (أَبُو هُرَیْرَةَ) وه (خوای لی رازی بیت)، ئه ویش له پیغه مبهری خواوه (درودی خوای له سهر بیت)، که فهرموویه تی: «مَنْ قَعَدَ مَقْعَدًا لَمْ يَذْكُرِ اللَّهَ تَعَالَى فِيهِ، كَانَتْ عَلَيْهِ مِنَ اللَّهِ تِرَةٌ (تِرَةٌ)، وَمَنْ اضْطَجَعَ مَضْجَعًا لَا يَذْكُرُ اللَّهَ تَعَالَى فِيهِ، كَانَتْ عَلَيْهِ مِنَ اللَّهِ تِرَةٌ (تِرَةٌ)».^(۱) واته: "ئهو کهسه ی له جینگهیه کدا دابنیشیت و، زیکری خوای تیدا نه کات، دانیشتنه که ی لای خوای گهوره ده بیته مایه ی نهنگی و شووره یی بۆی. ئهو کهسه ش له جینگهیه کدا رابکشیت و، زیکری خوای تیدا نه کات، پراکشانه که ی لای خوای گهوره ده بیته مایه ی نهنگی و شووره یی بۆی".

منیش ده لیم: وشه ی (تِرَةٌ) به مانای (نهنگی و نو قسانی) دیت. و تراویشه: به مانای (سه ره نجامی خراب و شووره یی) دیت.

ئه گهر که سیک شه و خه بهری بوویه وه، ویستی بجه ویته وه چی بلیت؟

بزانه، که ئهو کهسه ی له شه ودا خه بهری ده بیته وه، دوو جو ره:

- یه که میان: ئه وه یه که دواتر ناخه ویته وه. ئیمه ش له سه ره تای ئهم کتیه وه زیکره کانی ئهم جو ره که سه مان باس کرد.
- دوه میان: ئه وه یه که دواتر ده یه ویت بجه ویته وه. ئهمه شیان سونه ته هه تا خه و زۆری بۆ ده هینیت زیکری خوا بکات و، زیکریکی زۆریشی له باره وه هاتوه، هه ندیکیان نه وانهن که پیشتر سه باره ت به جو ری یه که م باسمان کردن.

(۱) بروهانه: سُننُ أَبِي دَاوُد / ۲ / ۶۸۰ / به ژماره: ۴۸۵۶.

نهم حدیسه‌دا مامۆستای مامۆستاکانی ئیمامی بوخاری و (أبو داؤد) و (ترمذی) و زانیانی تریشه.

وشه‌ی (تَعَارُش) واته: له‌خه‌و هه‌ستاو خه‌به‌ری بوویه‌وه.

بو‌شمان ریوایه‌ت کراوه له (سُنن) ی (أبو داؤد) دا، به رسته‌یه‌ک، که نه‌و به لاوازی دانه‌ناوه، له (عائِشَة) ی دایکی ئیماندارانه‌وه (خوای لی‌رازی بیت)، که نه‌گه‌ر پی‌غه‌مه‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت)، شه‌و خه‌به‌ری بوایه‌ته‌وه، ده‌یفه‌رموو: «لا إلهَ إِلَّا أَنْتَ، سُبْحَانَكَ، اللَّهُمَّ، اسْتَغْفِرُكَ لِذَنْبِي، وَأَسْأَلُكَ رَحْمَتَكَ. اللَّهُمَّ، زِدْنِي عِلْمًا، وَلَا تُزِغْ قَلْبِي بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنِي، وَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً، إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ».^(۱)

واته: "هیچ په‌رس‌ترایکی راسته‌قینه‌یه، بی‌جگه له تو، خوایه پاک و بی‌گه‌ردی بو تۆیه‌و، داوای لی‌خۆ‌شبوونت لی ده‌که‌م بو تاوانه‌کانم، داوای سۆزو میهریشت لی ده‌که‌م. خوایه زانستی زۆرم پی به‌خشه‌و، داوای نه‌وه‌ی که هیدایه‌ت دام و ریگه‌ی راست پشاندام، دلم مه‌گۆره‌و، له‌و ریگه راسته لام مه‌ده‌و، له‌ کانگای پر سۆزو میهرت ره‌حم و به‌زه‌یم پی به‌خشه، چونکه به‌راستی تو زاتیکی زۆر به‌خشنده‌یت".

بو‌شمان ریوایه‌ت کراوه له کتبه‌که‌ی شیخی (ابن السنّی) دا، له (عائِشَة) ی دایکی ئیماندارانه‌وه (خوای لی‌رازی بیت)، که فه‌رموویه‌تی: نه‌گه‌ر پی‌غه‌مه‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت)، شه‌و خه‌به‌ری بوایه‌ته‌وه، ده‌یفه‌رموو: «لا إلهَ إِلَّا اللهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ، رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا، الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ».^(۲) واته: "هیچ

---

(۱) بروانه: سُننُ أَبِي دَاؤُد / ۲ / ۷۳۵ / به ژماره: ۵۰۶۱. حدیسیکی (حَسَن) ه‌و، پیش‌تریش ته‌خریجمان کرد.

(۲) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۳۵۳ - ۳۵۴ / به ژماره: ۷۵۷. شیخی عه‌سقه‌لانی فه‌رموویه‌تی: حدیسیکی (حَسَن) ه‌و، هه‌ریه‌که له ئیمامی (نَسَائِي) و (ابن حِبَّان) و (حَاكِم) یش ریوایه‌تیاں کردوه. بۆیه سه‌یره که ئیمامی نه‌وه‌ی ته‌نها له ریگه‌ی (ابن السنّی) ه‌و هیناوتی!!! بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَار / ۳ / ۱۰۳.

په سر او پکې راسته قینه نیه، بیجگه له خوای تاكوو ته نه‌ای دسه لانداری، كه په روره دگاری ناسمانه كانو زه‌وی و شته كانی نیوانی‌شيانه‌و، زاتیکې به هیزی زور لیورده‌یه.

بو‌شمان ریوایه‌ت كراوه له كتیبه‌كه‌ی شیخی (ابن السنّی) دا، به رپشته‌یه‌کی لاواز، له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (أبو هُرَيْرَةَ) وه (خوای لی‌رازی بیت)، كه گوئی لی‌یوه پیغه‌مبهری خوا (درودی خوای له‌سهر بیت) فه‌رموویه‌تی: «إِذَا رَدَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ - إِلَيَّ الْعَبْدِ الْمُسْلِمِ نَفْسَهُ مِنَ اللَّيْلِ، فَسَبَّحَهُ، وَاسْتَغْفَرَهُ، وَدَعَا، تَقَبَّلَ مِنْهُ». (۱) واته: "نه‌گهر خوای گه‌وره به‌شودا رو‌حی گه‌راندوه‌و بو‌بنده موسولمانه‌كه‌ی خو‌ی و، نه‌ویش ته‌سیحاتی خوای كردو، داوای لی‌خو‌شبوونی لی‌ كردو، لی‌ی پارایه‌وه، خوای گه‌وره‌ش نزاو پارانه‌وه‌كه‌ی گه‌را ده‌كات".

بو‌شمان ریوایه‌ت كراوه له كتیبه‌كه‌ی یمامی (ترمذی) و (ابن ماجه) و شیخی (ابن السنّی) دا، به رپشته‌یه‌کی جوان (جید)، له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (أبو هُرَيْرَةَ) وه (خوای لی‌رازی بیت)، كه فه‌رموویه‌تی: پیغه‌مبهری خوا (درودی خوای له‌سهر بیت) فه‌رموویه‌تی: «إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ عَنْ فِرَاشِهِ مِنَ اللَّيْلِ، ثُمَّ عَادَ إِلَيْهِ، فَلْيَنْفُضْهُ بِصَنْفَةِ إِزَارِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي مَا خَلَفَهُ عَلَيْهِ، فَإِذَا اضْطَجَعَ، فَلْيَقُلْ: بِاسْمِكَ اللَّهُمَّ وَضَعْتُ جَنِي، وَبِكَ أَرْفَعُهُ، إِنْ أَمْسَكَتَ نَفْسِي، فَأَرْحَمَهَا، وَإِنْ رَدَدْتَهَا، فَأَحْفَظْهَا بِمَا تَحْفَظُ بِهِ عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ». واته: "نه‌گهر یه‌كیك له‌یوه به‌شودا له‌سهر جیگه‌كه‌ی خو‌ی هه‌ستاو، پاشان گه‌رایه‌وه بو‌ی، با‌سی جار به‌چمکی جلو به‌رگه‌كه‌ی جیگه‌نوینه‌كه‌ی به‌كیتی، چونكه‌ نه‌و نازانی‌ت دوای خو‌ی چی‌چوه‌ته‌سهر جیگه‌نوینه‌كه‌. نه‌وجا كه‌ راکشا، با‌بلیت: (خوایه، به‌ناوی تزوه لاته‌نیستم له‌سهر نه‌م جیگه‌ داده‌نیم بو‌خه‌وتن و، هه‌ر به‌ناوی تو‌شه‌وه به‌رزی ده‌كه‌مه‌وه‌و هه‌لده‌سمه‌وه. نه‌گهر له‌م خه‌وه‌دا رو‌حم گله‌ده‌ده‌یه‌وه‌و، گیانم ده‌كیشیت، نه‌وا

(۱) پروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۳۵۱ / به‌ژماره: ۷۵۳.

به‌زهیت پیدا بیته‌وهو، ره‌هی بی بکه. نه‌گهر بوشم ده‌گهریتته‌وهو لی ده‌گهریت تا‌خه‌بهرم بیته‌وهو، نه‌وا بیپاریزه به‌وهی، که به‌نده چاکه راساله‌کانی خوتی پی ده‌پاریزیت".

نیمامی (ترمذی) فهرموویه‌تی: حه‌دیسکی (حسن)ه.^(۱)

بو‌شمان ریوایه‌ت کراوه له (موطأ)ی نیمامی (مالک)دا (ره‌حه‌تی خوی لی‌بیت)، له به‌شی (بابُ الدُّعَاء)دا، له کوتای (کتابُ الصَّلَاة)وه: له نیمامی (مالک) خویه‌وه، که له هاوه‌لی خوشه‌ویست (أَبُو الدَّرْدَاء)ه‌وه پی گه‌یشتوه (خوی لی‌رازی بیت)، که نه‌وه له ناوه‌راستی شه‌ودا هه‌لده‌ستاو، ده‌یفه‌رموو: (تَامَتِ الْعُيُونُ، وَغَارَتِ التُّجُومُ، وَأَنْتَ حَيٌّ قِيَوْمٌ). واته: (چاوه‌کان خه‌وتونو، نه‌ستیره‌کانیش ناوا بوونو، توش زاتیکی زیندوویتو، راپه‌رینه‌ری کاروباری بوونه‌وه‌رانیت).^(۲)

نه‌گهر که‌سینک به‌هوی دله‌راوکیوه‌ خه‌وی لی نه‌دمکه‌وت چی بلیت؟

بو‌مان ریوایه‌ت کراوه له کتیبه‌که‌ی شیخی (ابنُ السُّنِّي)دا، له هاوه‌لی خوشه‌ویست (زید)ی کوری (تَابِت)ه‌وه (خوی لی‌رازی بیت)، که فهرموویه‌تی: سکا‌لام برده خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوی له‌سه‌ر بیت)، که توشی خه‌ولینه‌که‌وتن بووم. نه‌ویش فهرمووی: بلی: «اللَّهُمَّ، غَارَتِ التُّجُومُ، وَهَدَّاتِ الْعُيُونُ، وَأَنْتَ حَيٌّ قِيَوْمٌ، لَا تَأْخُذُكَ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ، يَا حَيُّ يَا قِيَوْمٌ، أَهْدِيْ لِيْلِي، وَأَنْمِ

(۱) بروانه: سُنُّ التِّرْمِذِيِّ / ۵ / ۴۷۲ / به‌ ژماره: ۳۴۰۱، وَسُنُّ ابْنِ مَاجَهَ / ۲ / ۱۲۷۵ / به‌ ژماره: ۳۸۷۴، وَعَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابنُ السُّنِّي) / ۳۵۸ / به‌ ژماره: ۷۶۵.

(۲) بروانه: مُوطَأُ الْإِمَامِ مَالِكٍ (رِوَايَةُ يَحْيَى اللَّيْثِيِّ) / ۱ / ۲۱۹ / به‌ ژماره: ۵۱۱. هه‌روه‌ها نه‌م زیکره له حه‌دیسکی لا‌وازیشدا وه‌کو فهرمایشتی پیغه‌مبه‌ری خوا ریوایه‌ت کراوه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۳ / ۱۰۷ - ۱۰۸.

عَيْنِي». واته: "خواجه، نهستیره کان ناوا بوونو، چاوه کانش هیور بوونهوو نیشان، توش زیندوویتو، راپه‌رینه‌ری کاروباری بوونه‌ورائیت، نه وه‌نوزو خه‌وه‌نووچکه ده‌تباته‌وو نه خه‌ویشت لی ده‌که‌ویت، نه‌ی نه‌و زاته‌ی که هه‌میشه زیندوویتو، راپه‌رینه‌ری کاروباری بوونه‌ورائیت، نارامی بخه‌ره نه‌م شه‌ومه‌وو، خه‌ویش بخه‌ره چاوه‌کاغه‌وه". جا منیش نه‌مدم وتمو، خوای گه‌وره‌حاله‌ته‌که‌ی له‌سه‌ر لابر دم.^(۱)

بو‌شان ریوایت کراوه له کتیه‌که‌ی شیخی (ابن السنّی) دا، له زانای پایه‌برز (مُحَمَّد) ی کوری (یحیی) ی کوری (حَبَّان) ه‌وه، له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (خَالِد) ی کوری (وَلِيد) ه‌وه (خوای لی‌رازی بیت)، که ماوه‌یه‌ک تووشی خه‌ولینه‌که‌وتن بوه، بو‌یه سکا‌لای بردۆته خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت)، نه‌ویش فه‌رمانی پیکردوه، که له‌کاتی خه‌وتندا په‌نا بگریت به فه‌رمایشت و سیفه‌ته‌ته‌واوه‌کانی خوای گه‌وره له غه‌زه‌بو تووره‌بوونیو، له شه‌رو خراپه‌ی بنده‌کانیو، له وه‌سه‌سه‌و خه‌یالی شه‌یتانه‌کانو، له‌وه‌ش که له‌لایدا ناماده‌بنو، بین به‌هاوه‌لی.^(۲)

نه‌م هه‌دیه‌سه‌ه‌دیه‌سیکی (مُرْسَل) ه‌ه. چونکه (مُحَمَّد) ی کوری (یحیی) یه‌کیکه له شوینکه‌وتوان.

بو‌مان ریوایت کراوه له کتیه‌که‌ی ئیمامی (تِرْمِذِي) دا، به‌رشته‌یه‌کی لاواز - که ئیمامی (تِرْمِذِي) خو‌یشی به‌لاوازی داناوه - له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (بُرَيْدَة) وه (خوای لی‌رازی بیت)، که فه‌رموویه‌تی: هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (خَالِد) ی کوری (وَلِيد) (خوای لی‌رازی بیت) سکا‌لای بردۆته خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت)، که تووشی خه‌ولینه‌که‌وتن بووه. نه‌ویش پیی فه‌رموه: نه‌گه‌ر چوویته‌سه‌ر جینگه‌ی خه‌وتن، بلی: «اللَّهُمَّ، رَبَّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَمَا أَظْلَتْ، وَرَبَّ الْأَرْضِينَ وَمَا أَقْلَتْ،

(۱) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۳۴۹ / به‌ژماره: ۷۴۹. هه‌دیه‌سیکی زۆر لاوازه. چونکه که‌سیکی زۆر لاواز له رشته‌که‌یدایه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۳ / ۱۱۰ - ۱۱۱.

(۲) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۳۴۸ - ۳۴۹ / به‌ژماره: ۷۴۸.

وَرَبَّ الشَّيَاطِينِ وَمَا أَضَلَّتْ، كُنْ لِي جَاراً مِنْ شَرِّ خَلْقِكَ كُلِّهِمْ جَمِيعاً، أَنْ يَفْرُطَ عَلَيَّ أَحَدٌ مِنْهُمْ، أَوْ أَنْ يُبَغِّيَ عَلَيَّ، عَزَّ جَارُكَ، وَجَلَّ ثَنَاؤُكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتُ». (۱) واته: "خوابه، نهی پهروه ردگاری حهوت ناسمانه کانو نهوهش له ژیر سایه و سیبهری نهواندایه، نهی پهروه ردگاری چینه کانی زهوی و، نهوهش نهوان هه لیان گرتوه، نهی پهروه ردگاری شهیتانه کانو، نهوهش نهوان گومرپان کردوه، تو بیه به پهناو پاریزهرم له خراپه‌ی هه موو دروو سترکراوه کانت، نهوه کو هچ کامیان بیان ه ویت نازارم بدهن و زیانم بی بگه یهنن، یان سته مم لی بکه ن. به راستی نهو که سهی له په نای تو دایه به ریزو به هیزه و، ستایشی تو ش زور کاریکی گه وره و مه زنه و، هچ په رس تراویکی راسته قینهش نیه، بیجگه له تو".

نه گهر که سیک له کاتی خه وتندا تووشی ترس دمبوو چی بلیت؟

بۆمان ریوایهت کراوه له (سُنن) ی (أَبُو دَاوُد) و (تِرْمِذِي) و شیخی (أَبْنُ السُّنِّي) و له غهیری نهوانیشدا، له زانای پایه بهرز (عَمْرُو) ی کورپی (شُعَيْب) سه وه، نهویش له باوکی خو یه وه، باوکیشی له باپیره ی خو یه وه {که بریتیه له هاوه لی خو شه ویست (عَبْدُ اللَّهِ) ی کورپی (عَمْرُو) ی کورپی (عَاصِ) (خوا له خو ی و باوکیشی رازی بیت)}، که پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سهر بیت)، بو نه هیشتنی ترس نه م وشانه ی فیتر ده کردن: «أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ غَضَبِهِ، وَشَرِّ عِبَادِهِ، وَمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ، وَأَنْ يَحْضُرُونِ». واته: "پهنا ده گرم به فه رمایش و سیفته ته ته واوه کانی خوای گه وره له خه شم و تو وره یی خو ی و، له شهرو خراپه ی بنده کانی و، له وه سه وه سه و خه یالاتی شهیتانه کانو، له وهش که له لامدا ناماده بن".

(۱) بروانه: سُننُ التِّرْمِذِي / ۵ / ۵۳۸ / به زماره: ۳۵۲۳.

(عَمْرُو) فەرمووئەتی: ھاوئەلی خۆشەویست (عَبْدُاللَّهِ) ی کوری (عَمْرُو) ئەم
 وشانە ی فیزی مندالە فامدارو ژیره کانی خۆی دەکردو، ئەوانەش که فامیان نەبوو،
 دەبنووسی و، ھەلیدەواسی پێاندا.

ئیمامی (تِرْمِذِي) فەرمووئەتی: ھەدیسێکی (حَسَن) ھە (۱).

لە رپوایەتە کە ی شیخی (ابْنُ السُّنِّي) دا ھاتو، کە پیاویک ھاتە خزمەتی
 پێغەمبەری خوا (درودی خوی لەسەر بیت)، سکالای ئەو ی کرد، کە لە خەویدا
 تووشی ترس دەبیت. پێغەمبەریش (درودی خوی لەسەر بیت) فەرمووی: ئەگەر چوویتە
 سەر جینگە ی خەوتن، بلی: «أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ غَضَبِهِ، وَمِنْ شَرِّ عِبَادِهِ،
 وَمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ، وَأَنْ يَحْضُرُونِ». جا پیاو کەش وتی و، ئیتر ترسە کە ی
 نەما. (۲)

ئەگەر کەسێک خەویکی بینی، کە پێی خۆش بوو، یان پێی ناخۆش بوو چی بلیت؟

بۆمان رپوایەت کراو، لە صەحیحی بوخاریدا، لە ھاوئەلی خۆشەویست (أَبُو
 سَعِيدٍ) ی (خُدْرِي) ھو، (خوی لی رازی بیت)، کە گوئی لە پێغەمبەری خوا بو، (درودی
 خوی لەسەر بیت)، کە فەرمووئەتی: «إِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ رُؤْيَا يُحِبُّهَا، فَإِنَّمَا هِيَ مِنَ اللَّهِ
 تَعَالَى، فَلِيَحْمَدِ اللَّهَ تَعَالَى عَلَيْهَا، وَلِيَحَدِّثْ بِهَا». (۳) لە رپوایەتێکی تردا ھاتو: «فَلَا
 يُحَدِّثْ بِهَا إِلَّا مَنْ يُحِبُّ، وَإِذَا رَأَى غَيْرَ ذَلِكَ، مِمَّا يَكْرَهُ، فَإِنَّمَا هِيَ مِنَ الشَّيْطَانِ،

(۱) پروانە: سُنُّ أَبِي دَاوُدَ / ۲ / ۴۰۵ / بە ژمارە: ۳۸۹۳، وَسُنُّ التِّرْمِذِي / ۵ / ۵۴۱ / بە
 ژمارە: ۳۵۲۸.

(۲) پروانە: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابْنُ السُّنِّي) / ۳۰۲ / بە ژمارە: ۶۳۸.

(۳) پروانە: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۶ / ۲۵۶۳ / بە ژمارە: ۶۵۸۴.

فَلَيْسَتْ عِذٌّ مِنْ شَرِّهَا، وَلَا يَذْكُرُهَا لِأَحَدٍ، فَإِنَّهَا لَا تَضُرُّهُ».^(۱) واته: "ته گهر یه کیك له نپوه خه ویکی بینی، که پی خو شبور، نهوه بزانیته که له خوی گه وره وهیه، بویه با سو پاس و ستایشی خوی گه وره بکات له سه ری و، با بیشی گپریته وه (یان با تنها بو نهو که سه ی بگپریته وه، که خوشی ده ویت). خو نه گهر خه ویکی تری بینی، لهو جو ره خه وانهی که پی ناخوشه و حه زیان لی ناکات، نهوه با بزانیته، که له شهیتانه وهیه، بویه با په نا بگریته به خوی گه وره له شه رو زیانی نهو خه وه و، با بو که سیشی نه گپریته وه، ئیتر نهو خه وه زیانی پی ناگه یه نیت".

بو شمان ریوایته کراوه له هه ردوو سه حیجی بوخاری و موسلیمدا، له هاوه لی خوشه ویست (أَبُو قَتَادَةَ) وه (خوی لی رازی بیت)، که پیغه مبه ری خوا (درودی خوی له سه ری بیت) فه رموویه تی: «الرُّؤْيَا الصَّالِحَةُ (وَفِي رِوَايَةٍ: الرُّؤْيَا الْحَسَنَةُ) مِنَ اللَّهِ، وَالْحُلْمُ مِنَ الشَّيْطَانِ، فَمَنْ رَأَى شَيْئًا يَكْرَهُهُ، فَلْيَنْفُتْ عَنْ شِمَالِهِ ثَلَاثًا، وَلْيَتَعَوَّذْ مِنَ الشَّيْطَانِ، فَإِنَّهَا لَا تَضُرُّهُ».^(۲) واته: "خه وی باش له خوا وه یه و، خه وی خراب و خه یالاتی پروپو وچیش له شهیتانه وهیه. جا نهو که سه ی خه ویکی بینی و، پی ناخوشبور، با سی جار تف بکات به لای چه پیدا و، با په ناش به خوا بگریته له شهیتان، ئیتر نهو خه وه زیانی پی ناگه یه نیت".

له ریوایه یتیکشدا له بریتی رسته ی (فَلْيَنْفُتْ) رسته ی (فَلْيَبْصُقْ) هاتوه. واش ده رده که ویت، که مه به ست به (نَفْتْ): فوویه کی هیواشه، که پرشی لیکی له گه لدا نه بیت.

بو شمان ریوایته کراوه له سه حیجی موسلیمدا، له هاوه لی خوشه ویست (جَابِر) وه (خوی لی رازی بیت)، نهویش له پیغه مبه ری خوا وه (درودی خوی له سه ری بیت)،

(۱) پروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۶ / ۲۵۸۲ / به ژماره: ۶۶۳۷.

(۲) پروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۵ / ۲۱۶۹ / به ژماره: ۵۴۱۵، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۱۷۷۲.

/ به ژماره: ۲۲۶۱.

که فهرموویه تی: «إِذَا رَأَى أَحَدَكُمْ الرُّؤْيَا يَكْرَهُهَا، فَلْيَبْصُقْ عَنْ يَسَارِهِ ثَلَاثًا، وَلْيَسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ ثَلَاثًا، وَلْيَتَحَوَّلْ عَنْ جَنْبِهِ الَّذِي كَانَ عَلَيْهِ». (۱) واته: "ته گهر به کیک له ئیوه خهویکی بینی و، پی ناخوشبوو، با سی جار تف بکات به لای چه پیداو، سی جاریش په نا به خوا بگریت له شهیتان و، با خویشی هه لسورینیت له و لاته نیشته ی که له کاتی خه وه که پیدا له سه ری بوه".

نیمامی (ترمذی) ش حدیسیکی له هاوه لی خو شه ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه ریوایه ت کردوه (خوای لی رازی بیت)، که پیغه مبه ری خوا (درودی خوای له سر بیت) فهرموویه تی: «إِذَا رَأَى أَحَدَكُمْ رُؤْيَا يَكْرَهُهَا، فَلَا يُحَدِّثُ بِهَا أَحَدًا، وَلْيَقُمْ، فَلْيُصَلِّ». (۲) واته: "ته گهر به کیک له ئیوه خهویکی بینی و، پی ناخوشبوو، با بو که سی نه گیریتسه وه، به لکو با هه ستیت و نویتز بکات".

ههروه ها ریوایه ت کراوه له کتیه که ی شیخی (ابن السنّی) دا، که پیغه مبه ری خوا (درودی خوای له سر بیت) فهرموویه تی: «إِذَا رَأَى أَحَدَكُمْ رُؤْيَا يَكْرَهُهَا، فَلْيَتَقَلَّ عَنْ يَسَارِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ لِيَقُلْ: "اللَّهُمَّ، إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ وَسَيِّئَاتِ الْأَخْلَامِ؛ فَإِنَّهَا لَا تَكُونُ شَيْئًا». (۳) واته: "ته گهر به کیک له ئیوه خهویکی بینی و، پی ناخوشبوو، با سی جار تف بکات به لای چه پیداو، پاشان بلیت: (خوایه من په نا به تو

(۱) بروانه: صحیح مسلم / ۴ / ۱۷۷۲ / به ژماره: ۲۲۶۲.

(۲) بروانه: سنن الترمذی / ۴ / ۵۴۱ / به ژماره: ۲۲۹۱. وه کو شیخی عه سقه لانیس فهرموویه تی: سهیره نیمامی نه وه ی نه م حدیسه ی له ریگه ی نیمامی (ترمذی) به وه هیتاوه و، له گه ل نه وه شدا حدیسه که له صحیحی بوخاری و موسلیمدا هاتوه. بروانه: صحیح البخاری / ۶ / ۲۵۷۴ / به ژماره: ۶۶۱۴، و صحیح مسلم / ۴ / ۱۷۷۳ / به ژماره: ۲۲۶۳.

(۳) بروانه: عمل اليوم والليلة (ابن السنّی) / ۳۶۰ - ۳۶۱ / به ژماره: ۷۷۰. حدیسیکی زور لاوازه. چونکه که سبکی زور لاواز له رشته که پیدایه، سه ره رای نه وه ی که رشته که ی بچرانیسی تیدایه. بروانه: نتائج الأفكار / ۳ / ۱۲۸.

ده گرم له کارو کرده‌وی شه‌یتان و له خه‌وی خراب)، ئیر خه‌وه‌که‌ی هیچ نیه‌و، زیانی پی ناگه‌یه‌نیت".

نه‌گهر که‌سیک خه‌ویکی بو‌گیرایته‌وه چی پی ده‌لیت؟

بو‌مان ریوایه‌ت کراوه له کتیبه‌که‌ی شیخی (ابن السنّی) دا، که که‌سیک عه‌رزی پی‌غه‌مبه‌ری خوی کرده‌: (قوربان خه‌ویکم بینوه). نه‌ویش (دروودی خوی له‌سه‌ر بیت) پی فهرموه: «خَيْرًا رَأَيْتَ، وَخَيْرًا يَكُونُ».^(۱) واته: "خه‌یرت بینوه‌و، خه‌یریش ده‌بیت".

له ریوایه‌تیکشدا هاتوه^(۲): «خَيْرًا (خَيْرٌ) تَلْقَاهُ، وَشَرًّا (وَشَرٌّ) تَوَقَّاهُ، خَيْرًا (خَيْرٌ) لَنَا، وَشَرًّا (وَشَرٌّ) عَلَى أَعْدَائِنَا (لِأَعْدَائِنَا)، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ».^(۳) واته: "به خه‌یر ده‌گه‌یت و خه‌یرت دینه‌ ریگه‌و، له شه‌یریش دوورو پارێزراو ده‌بیت، خه‌یر بیت بو‌ ئیمه‌و، شه‌ر بیت بو‌ دوژمنه‌ کاتمان، سوپاس و ستایش بو‌ خوی په‌روه‌ردگاری عالم". خواهش له هه‌موو که‌س زانا تره‌.

---

(۱) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۳۶۲ / به ژماره: ۷۷۳. هه‌دیسکی زۆر لاوازه.

چونکه که‌سیکی زۆر لاواز له رشته‌که‌یدایه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۳ / ۱۳۰.

(۲) له‌م فهرمایشته‌ی نیمامی نه‌وه‌ویه‌وه‌ واه‌رده‌گیریت، که نه‌م دوو هه‌دیسه هه‌ر یه‌ک

هه‌دیسنو، راویه‌کانیان جیاوازه. به‌لام راستیه‌که‌ی نه‌ویه که دوو هه‌دیس جیاوازن.

(۳) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۳۶۱ - ۳۶۲ / به ژماره: ۷۷۲. هه‌دیسکی

لاوازه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۳ / ۱۳۱ - ۱۳۲.

باسی هه‌ئنان له‌سه‌ر نزاو پارانه‌وه‌و داوای لیخۆشبوون کردن له نیومی

دوه‌می هه‌موو شه‌وێکدا

بۆمان رپوایه‌ت کراوه له هه‌ردوو سه‌حیحی بوخاری و موسلیمدا، له هه‌وه‌لی خو‌شه‌ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوای لی رازی بیت)، ئه‌ویش له پیغه‌مبه‌ری خواوه (درودی خوای له‌سه‌ر بیت)، که فه‌رموویه‌تی: «يَنْزِلُ رَبُّنَا كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا، حِينَ يَبْقَى ثُلُثُ اللَّيْلِ الْآخِرِ، فَيَقُولُ: مَنْ يَدْعُونِي، فَأَسْتَجِيبَ لَهُ؟ مَنْ يَسْأَلُنِي، فَأَعْطِيَهُ؟ مَنْ يَسْتَغْفِرُنِي، فَأَغْفِرَ لَهُ؟»^(١) واته: "په‌روه‌ردگاران هه‌موو شه‌وێک، له سه‌یه‌کی کۆتای شه‌ودا داده‌به‌زیت بۆ نزیکترین ئاسمان له زه‌ویه‌وه - دابه‌زینه‌که‌شی ته‌نها خۆی ده‌زانیت چۆنه‌و، به‌جۆرێکه که شایسته‌ی زاتی پاکی بیوتیه‌ی ئه‌وه-، جا ده‌فه‌رمویت: (کی لیم ده‌پارێته‌وه، تا پارانه‌وه‌که‌ی گه‌را بکه‌م؟ کی داوای شتیکم لی ده‌کات، تا بیده‌می؟ که داوای لیخۆشبوونم لی ده‌کات، تا لێ خوش بيم؟)".

له رپوایه‌تیکی ئیمامی موسلیمدا به‌م جۆره هاتوه: «يَنْزِلُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى إِلَيْهِ السَّمَاءِ الدُّنْيَا كُلَّ لَيْلَةٍ، حِينَ يَمْضِي ثُلُثُ اللَّيْلِ الْأَوَّلِ، فَيَقُولُ: أَنَا الْمَلِكُ، أَنَا الْمَلِكُ، مَنْ ذَا الَّذِي يَدْعُونِي، فَأَسْتَجِيبَ لَهُ؟ مَنْ ذَا الَّذِي يَسْأَلُنِي، فَأَعْطِيَهُ؟ مَنْ ذَا الَّذِي يَسْتَغْفِرُنِي، فَأَغْفِرَ لَهُ، فَلَا يَزَالُ كَذَلِكَ، حَتَّى يُضِيَءَ الْفَجْرُ»^(٢) واته: "خوای پاکو بگه‌رد هه‌موو شه‌وێک، له‌داوای تپه‌رینی سه‌یه‌کی به‌که‌می شه‌و داده‌به‌زیت بۆ نزیکترین ئاسمان له زه‌ویه‌وه، جا ده‌فه‌رمویت: (من پاشام، من پاشام، ئه‌وه که‌یه لیم ده‌پارێته‌وه، تا پارانه‌وه‌که‌ی گه‌را بکه‌م؟ ئه‌وه که‌یه داوای شتیکم لی ده‌کات، تا بیده‌می؟ ئه‌وه که‌یه داوای لیخۆشبوونم لی ده‌کات، تا لێ خوش بيم؟)، ئیتر هه‌ر وا ده‌فه‌رمویت، هه‌تا رۆژ ده‌بیته‌وه".

(١) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ١ / ٣٨٤ / به ژماره: ١٠٩٤، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ١ / ٥٢١ /

به ژماره: ٧٥٨.

(٢) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ١ / ٥٢٢ / به ژماره: ٧٥٨.

له ریوایه تیکیشدا بهم جزره هاتوه: «إِذَا مَضَى شَطْرُ اللَّيْلِ، أَوْ ثُلُثَاهُ»^(۱). واته: "نه گهر نیوهی شهو یان دوو سیئه کی شهو رویشت".

بوئشان ریوایهت کراوه له (سُننِی (أَبُو دَاوُد) و (تَرْمِذِي) دا، له هاوهلی خۆشهویست (عَمْرُو) ی کورپی (عَبَسَة) وه (خوای لی رازی بیت)، که گوتی له پیغه مبهری خوا بوه (درودی خوای له سر بیت)، که فهرموویه تی: «أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الرَّبُّ مِنَ الْعَبْدِ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ الْآخِرِ، فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَكُونَ مِمَّنْ يَذْكُرُ اللَّهَ تَعَالَى فِي تِلْكَ السَّاعَةِ، فَكُنْ». واته: "نزیکترین کات که خوای پهروه دگار تیدا له بهندهی خۆیه وه نزیک بیت بریتیه له نیوهی کوتایی شهو، جا نه گهر ده توانیت بیت به یه کیك لهو که سانهی لهو کاته دا زیگری خوای گهوره ده کهن، ههول بده بیت به یه کیك لهوان".

ئیمامی (تَرْمِذِي) فهرموویه تی: حه دیسیکی (حَسَن) ی (صَحِيح) به^(۲).

سونه ته مروئی موسولمان له هه موو ساته کانی شهودا دوما بکاتو

بهاریته وه، به تکورپی لهو ساته بکهویت، که دوعای تیدا گیرا ده بیت

بوئمان ریوایهت کراوه له سه حیجی موسلیمدا، له هاوهلی خۆشهویست (جَابِر) ی کورپی (عَبْدُ اللَّهِ) وه (خواله ههردوکیان رازی بیت)، که فهرموویه تی: له پیغه مبهری خوام بیستوه (درودی خوای له سر بیت)، که فهرموویه تی: «إِنَّ فِي اللَّيْلِ لَسَاعَةً، لَا يُوَافِقُهَا رَجُلٌ مُسْلِمٌ، يَسْأَلُ اللَّهَ تَعَالَى خَيْرًا مِنَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، إِلَّا أَعْطَاهُ اللَّهُ

(۱) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۵۲۲ / به ژماره: ۷۵۸.

(۲) بروانه: سُننُ أَبِي دَاوُدَ / ۱ / ۴۰۹ / به ژماره: ۱۲۷۷، و سُننُ التَّرْمِذِي / ۵ / ۵۶۹ / به

ژماره: ۳۵۷۹.

يَأَهُ، وَذَلِكَ كُلُّ لَيْلَةٍ». (۱) واته: "بهراستی له شهودا ساتیک ههیه، هه موسولمانیک لهو ساته دا داوای خهیره و خۆشیه کی دنیاو دوارۆژ له خوای گهوره بکات، خوا دهیداتی. جا نه و ساتهش له هه موو شه و یکندایه".

ناوه جوانه کانی خوای گهوره

خوای گهوره فهرموویه تی: ﴿وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا﴾ [الأعراف: ۱۸۰].
 واته: {خوای گهوره خاوه نی جوانزینی ناوه کانه، دهی نیوهش بهو ناوانه ناوی بهنو و لی پارینه وه}.

له هاوه لی خۆشه ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه هاتوه (خوای لی رازی بیت)، که پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سهر بیت) فهرموویه تی: «إِنَّ لِلَّهِ تَعَالَى تِسْعَةً وَتِسْعِينَ اسْمًا، مِائَةٌ إِلَّا وَاحِدًا، مَنْ أَحْصَاهَا، دَخَلَ الْجَنَّةَ، إِنَّهُ وَثِرٌ، يُحِبُّ الْوَثِرَ. هُوَ: اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ، الرَّحْمَنُ، الرَّحِيمُ، الْمَلِكُ، الْقُدُّوسُ، السَّلَامُ، الْمُؤْمِنُ، الْمُهِيمُنُ، الْعَزِيزُ، الْجَبَّارُ، الْمُتَكَبِّرُ، الْخَالِقُ، الْبَارِئُ، الْمُصَوِّرُ، الْغَفَّارُ، الْقَهَّارُ، الْوَهَّابُ، الرَّزَّاقُ، الْفَتَّاحُ، الْعَلِيمُ، الْقَابِضُ، الْبَاسِطُ، الْخَافِضُ، الرَّافِعُ، الْمُعِزُّ، الْمُدِلُّ، السَّمِيعُ، الْبَصِيرُ، الْحَكَمُ، الْعَدْلُ، اللَّطِيفُ، الْخَبِيرُ، الْحَلِيمُ، الْعَظِيمُ، الْغَفُورُ، الشَّكُورُ، الْعَلِيُّ، الْكَبِيرُ، الْحَفِيفُ، الْمُغِيثُ، الْحَسِيبُ، الْجَلِيلُ، الْكَرِيمُ، الرَّقِيبُ، الْمُجِيبُ، الْوَاسِعُ، الْحَكِيمُ، الْوَدُودُ، الْمَجِيدُ، الْبَاعِثُ، الشَّهِيدُ، الْحَقُّ، الْوَكِيلُ، الْقَوِيُّ، الْمُتِينُ، الْوَلِيُّ، الْحَمِيدُ، الْمُحْصِي، الْمُبْدِي، الْمُعِيدُ، الْمُحْيِي، الْمُمِيتُ، الْحَيُّ، الْقَيُّومُ، الْوَاحِدُ، الْمَجْدُ، الْوَاحِدُ، الصَّمَدُ، الْقَادِرُ، الْمُقْتَدِرُ، الْمُقَدِّمُ، الْمُؤَخَّرُ، الْأَوَّلُ، الْآخِرُ، الظَّاهِرُ، الْبَاطِنُ، الْوَالِي، الْمُتَعَالِ، الْبَرُّ، التَّوَّابُ، الْمُتَّقِمُ، الْعَفْوُ، الرَّؤُوفُ، مَالِكُ الْمَلِكِ، ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ، الْمُقْسَطُ، الْجَامِعُ، الْغَنِيُّ، الْمُغْنِي، الْمَانِعُ، الضَّارُّ، النَّافِعُ، النَّورُ، الْهَادِي، الْبَدِيعُ، الْبَاقِي،

(۱) بیروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۵۲۱ / به ژماره: ۷۵۷.

الْوَارِثُ، الرَّشِيدُ، الصَّبُورُ». واته: "خوای گهوره نهوه دونو (۹۹) ناوی ههیه، سهه
بیجگه یهك، نهو كهسهی له بهریان بکات، دهچیته بههشتهوه. بهراستی خوای
گهوره تاكو تهناهیهو، شتی تاکیشی خوَش دهویت. ناوه کانیس نهمانه:
(الرَّحْمَنُ..... الصَّبُورُ)".

نهم هه دیسه ئیمامی بوخاری و موسلیم ریوایه تیان کردوه، ههتا ده گاته
فهرمایشتی (يُحِبُّ الْوَثْرَةَ).^(۱) لهوهش بهدواوه هه دیسیکی (حَسَن)ه، ئیمامی
(تَرْمِذِي) و غهیری نهویش ریوایه تیان کردوه.^(۲)

له هه ندیک ریگهوه له بریتی ناوی (الْمُعِيْثُ) ناوی (الْمُقِيْتُ) ریوایهت کراوه.
له هه ندیک ریگهشوه له بریتی ناوی (الرَّقِيْبُ) ناوی (الْقَرِيْبُ) ریوایهت کراوه.
له هه ندیک ریگهشوه له بریتی ناوی (الْمَتِيْنُ) ناوی (الْمُبِيْنُ) ریوایهت کراوه.
بهلام مهشهوره کهیان بریتیه له (الْمَتِيْنُ).

رستهی (أَحْصَاهَا) بهمانای (حَفِظَهَا) دیت. واته: (ههر کهسیک) له بهریان بکات
(دهچیته بههشتهوه). ئیمامی بوخاری و زوریکیش له زانایان بهم جووره رافهیان
کردوه و لیکیانداوه تهوه. ریوایهتیکیش له سهحیحی موسلیمدا هاتوه پشتگیری نهم
لیکدانهوه به ده کات. ریوایهته کهش نه مهیه: «مَنْ حَفِظَهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ». ^(۳)

وتراویشه: بهمانای نهوه دیت، که ههر کهسیک مانا کانیان بزانیته و، باوه پرسی
بیان هه بیته (دهچیته بههشتهوه).

(۱) بروانه: صَحِيْحُ الْبُخَارِيِّ / ۵ / ۲۳۵۴ / به ژماره: ۶۰۴۷، وَصَحِيْحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۲۰۶۳ /
/ به ژماره: ۲۶۷۷.

(۲) بروانه: سُنُّ التَّرْمِذِيِّ / ۵ / ۵۳۰ / به ژماره: ۳۵۰۷، وَسُنُّ الْبَيْهَقِيِّ الْكُبْرَى / ۱۰ / ۲۷ /
/ به ژماره: ۱۹۶۰۲.

(۳) بروانه: صَحِيْحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۲۰۶۲ / به ژماره: ۲۶۷۷.

وتراویشه: بهمانای نهوه دیت، که هر کهسیک بتوانیت به جوانی ره چاوی
مانا کانیان بکات و، خویشی برازینتته وه به کار کردن به مانای نهوانه یان، که له
توانیدا ههیه (ده چیتته به ههشته وه). خواش له هه موو کهس زانا تره.

((كتيبي خويندانه وهى قورئانى پيروژ))

بزانه، که قورئان خویندن له هه‌موو زیکره‌کانی تر باشتره. جا ئه‌وه‌ی گ‌رنگ و مه‌به‌سته، ئه‌وه‌یه که به تیگه‌یشتن و تیرامانه‌وه بخوینت.

ئه‌و‌جا خویندنی قورئانیش ئاداب و مه‌به‌ستی تایه‌تی خۆی هه‌یه‌و، منیش به‌ر له نووسینی ئه‌م کتیبه، کتیبکی کورت و پوختم سه‌باره‌ت به‌و ئاداب و مه‌به‌ستانه‌ی داناوه {به‌ناوی: (التَّبَيَانُ فِي آدَابِ حَمَلَةِ الْقُرْآنِ)}، که داگره‌وه‌یه به‌سه‌ر چه‌ندین ئادابی به‌نرخ‌ی که‌سی قورئانخوین و خودی قورئان خویندن و، صیفات‌ه‌کانی و، ئه‌وه‌ش په‌یه‌ندی پێه‌وه هه‌یه، له‌و زانیاریانه‌ی، که جوان نیه‌و ناپه‌سه‌نده که‌سی قورئانخوین ئاگای لیبیان نه‌بیت.

وا له‌م کتیبه‌شدا به‌ کورتی ئاماژه به‌ هه‌ندیک له‌و مه‌به‌ستانه‌ ده‌که‌م و، جینگه‌ی باسکردنیشیانم پێشانی ئه‌و که‌سه‌ داوه، که ده‌یه‌ویت به‌ وردی ئاگای لیبیان بیت. ته‌و‌فقیش ته‌نها به‌ ده‌ستی خوایه.

{باسیک: خویندنه‌وه‌ی قورئان به‌ به‌رده‌وامی}

پێویسته‌ مرۆفی موسولمان به‌رده‌وام قورئان بخوینت، چی به‌ شه‌و و چی به‌ رۆژ، چی له‌ سه‌فه‌ردا و چی له‌ ماله‌وه.

موسولمانانی (سلف)یش (خوایان لێ‌رازی بیت) عاده‌تی جیا‌وازیان هه‌بوه سه‌باره‌ت به‌و ماوه‌یه‌ی، که قورئانی پیرۆزیان تیدا خه‌تم کردوه:

- هه‌ندیکیان دوو مانگ جارێک خه‌تمه‌یه‌کیان ده‌کرد.
- هه‌ندیکیشیان مانگی جارێک.
- هه‌ندیکیشیان ده‌ شه‌و جارێک.
- هه‌ندیکیشیان هه‌شت شه‌و جارێک.

● هەندیکیشیان ھەوت شەو جارێک - کە زۆربەى زۆریان بەم جۆرەیان دەکرد-.

● هەندیکیشیان شەش شەو جارێک.

● هەندیکیشیان پێنج شەو جارێک.

● هەندیکیشیان چوار شەو جارێک.

● زۆریکیشیان سێ شەو جارێک.

● هەندیکیشیان شەو و پوژێک جارێک.

● کۆمەڵیکیشیان شەو و پوژێک دوو جار.

● هەندیکیشیان شەو و پوژێک سێ جار.

● هەندیکیشیان شەو و پوژێک ھەشت جار، چواریان لە شەودا، چواریشیان لە پوژدا.

جا یەكێك لەو زانایانەى كە لە شەودا چوار خەتمى كردووە، لە پوژیشدا چوار، بریتى لە خواناسى پایەبەرز { (ابنُ الْكَاتِبِ) ی (صُوفِيّ)، كە ناوی (حَسَن) ی كورپی (أَحْمَد) ەو، كونیەكەشى (أَبُو عَلِيّ) ە } (خوای ئی رازی بیت). ئەمەش زۆرتەرىن خەتمە، كە لە شەو و پوژێكدا كرابیت و، بە ئیمەش گەشتیبت.

خواناسى پایەبەرز { (أَحْمَد) ی كورپی (إِبْرَاهِيم) ی (دَوْرَقِيّ) } بە رشتەى خوێ رىواى تى كردو، لە خواناسى پایەبەرزى شوێنكەوتوان (مَنْصُور) ی كورپی (زَادَانَ) ەو، كە ئەو لە نێوان نیوهرۆو عەسردا خەتمەیه كى دەكرد، لە نێوان مەغریب و عیشاشدا خەتمەیه كى دەكرد، لە مانگی رەمەزانی پوژیشدا لە نێوان مەغریب و عیشادا دوو خەتمە و تۆزى كى دەكرد، عادهتیشى وەها بوو، كە لە مانگی رەمەزانداندا نوێژى عیشای دوا دەخست، تا چواریه كى شەو تێدەپەرى.

زانای پایه‌برز (ابْنُ أَبِي دَاوُد) به رِشته‌ی (صَحِيح)ی خوی رِیوایه‌تی کرده، که
زانای پایه‌برز (مُجَاهِد)ی کوری (جَبْر) (رِحه‌تی خوی لَی بَیت)، له مانگی رِمه‌زاند،
له نیوان مه‌غریب و عیشادا قورنانی خه‌تم ده‌کرد.

سه‌بارت به‌و که‌سانه‌ش، که له یه‌ک رِکات نو‌یژدا قورنانیان خه‌تم کرده، نه‌وه
نه‌ونده زورن له ژماره‌ نایه‌ن. له‌وانه:

- ئیمامی (عُثْمَان)ی کوری (عَفَّان) (خوی لَی رازی بَیت).
- هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (تَمِيم)ی (دَارِي) (خوی لَی رازی بَیت).
- زاناو پِشه‌وای پایه‌برزی شو‌ینکه‌وتوان (سَعِيد)ی کوری (جُبَيْر) (رِحه‌تی
خوی لَی بَیت).

جا بو‌چوونی هه‌ل‌ب‌زیردراو له‌م مه‌سه‌له‌دا نه‌وه‌یه، که مه‌سه‌له‌که له که‌سیکه‌وه
بو‌که‌سیکی تر جیاوازه:

هر که‌سیک به‌هوی تی‌فکرینی ورده‌وه بتوانیت زانیاری و ورده‌کاریه‌کانی ناو
قورنانی پر‌وزی بو‌ده‌رکه‌ویت، نه‌وا با‌ته‌نها نه‌ونده بخو‌ینیت، که توانای
به‌ته‌واوه‌تی لی‌تی‌گه‌یشتنی هه‌بی‌ت.

به هه‌مان شیوه هه‌ر که‌سیکیش، که سه‌رقال بَیت به بلاو کردنه‌وه‌ی زانست و
زانیاریه‌وه، یان سه‌رقال بَیت به یه‌کلایی کردنه‌وه‌ی کی‌شه‌ی نیوان موسولمانانه‌وه،
یان سه‌رقال بَیت به هه‌ر شتیکی تره‌وه، که گرنگی و بایه‌خی دینی هه‌بی‌ت، یان
به‌رژه‌وندی گشتی موسولمانانی تَدا‌بی‌ت، نه‌ویش با‌ته‌نها نه‌ونده بخو‌ینیت، که
به‌هویه‌وه که‌م و کورتی نه‌که‌ویته راپه‌راندنی کاره‌که‌یه‌وه، به‌جو‌رِیک که نه‌توانیت به
ته‌واوه‌تی جیه‌جی بکات.

به‌لام بی‌جگه له‌مانه‌ی با‌سمان کردن، هه‌ر که‌سیکی تر چه‌نده له‌توانایدا هه‌بی‌ت با
قورنان زور بخو‌ینیت، به مه‌رجیک له‌و ناسته ده‌رنه‌چیت، که خوی تووشی

ماندووبوون و شه که تی بکات، یان به مهرجیک نایه ته کانی قورئان زور به په له و به ناروونی نه خوینیتته وه.

کۆمه لیکیش له زانایانی (مُتَقَدِّمِينَ) به ناپه سه ندیان زانیوه، که قورئان له شه وو رۆژنیکدا خه تم بکریت. به لگهش له سه ر ئه م بۆ چوونه ی ئه وان بریتیه له و هه دیسه ی، که له (سُنَنِی (أَبُو دَاوُد) و (تَرْمِذِي) و (نَسَائِي) و له غهیری ئه وانیشدا، به چه ند رسته یه کی (صَحِيح) بۆ مان ریوایهت کراوه، له هاوه لئ خۆ شه ویست (عَبْدُ اللَّهِ) ی کورپی (عَمْرُو) ی کورپی (عَاصِمُ) وه (خوا له خزی و باوکیشی رازی بیت)، که فه رموویه تی: پیغه مبه ری خوا (درودی خوی له سه ر بیت) فه رموویه تی: «لَا يَفْقَهُ مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فِي أَقْلٍ مِنْ ثَلَاثٍ»^(۱) واته: "ئه و که سه ی ته واوی قورئان له که مته له سی شه وو رۆژدا بخوینیتت، به باشی و وه کو پیوست لئ تیناگات".

سه بارهت به کاتی ده ست پیکردن و خه تم کردنی قورئانیش، ئه وه که سی قورئانخوین خوی سه رپشکه تیدا.

جا نه گه ره له و که سانه بوو، که له هه فته کدا یه ک خه تمه ی ده کرد، ئه وه ئیمامی (عُثْمَانُ) (خوی لئ رازی بیت) له شه وی جومعه دا ده ستی پنده کردو، له شه وی پینج شه مه شدا خه تمی ده کرد.

پیشه وای پایه بهرز (أَبُو حَامِدٍ) ی (عَزَالِي) له کتییی (إِحْيَاءُ عُلُومِ الدِّينِ) دا فه رموویه تی: باشتر وایه ئه و که سه ی هه فتانه خه تم ده کات له شه ودا خه تمه یه ک بکات و، له رۆژیشدا خه تمه یه ک بکات و، خه تمه که ی رۆژیشی له رۆژی دوو شه مه دا بیت، له ناو دوو رکاته سونه ته که ی پیش نوێژی به یانیدا، یان له دوای ئه وانه وه. خه تمه که ی شه ویشی له شه وی جومعه دا بیت، له ناو دوو رکاته سونه ته که ی دوای

---

(۱) بروانه: سُنُنُ أَبِي دَاوُدَ / ۱ / ۴۴۳ / به ژماره: ۱۳۹۴، و سُنُنُ التَّرْمِذِي / ۵ / ۱۹۸ / به ژماره: ۲۹۴۹، و سُنُنُ النَّسَائِي الكُبْرَى / ۵ / ۲۵ / به ژماره: ۸۰۶۷، و سُنُنُ ابْنِ مَاجَهَ / ۱ / ۴۲۸ / به ژماره: ۱۳۴۷.

نوژی مه‌غریدا، یان له‌دوای ئه‌وانه‌وه. ئه‌مه‌ش بۆ ئه‌وه‌ی که خه‌مه‌کانی له
سه‌ره‌تاو له کۆتایی رۆژه‌وه بی‌ت.

زانای پایه‌به‌رز (ابنُ اَبی دَاوُد) رِیوایه‌تی کرده، له زانای پایه‌به‌رز
شوینکه‌وتوان (عَمْرُو) ی کورپی (مُرَّة) وه (خوای لێ رازی بی‌ت)، که فه‌رموویه‌تی: ئه‌وان
بی‌یان خۆش بوو، که قورئان له سه‌ره‌تای شه‌و، یان له سه‌ره‌تای رۆژه‌وه خه‌تم
بکری‌ت.

هه‌روه‌ها (ابنُ اَبی دَاوُد) رِیوایه‌تی کرده له زانای پایه‌به‌رز شوینکه‌وتوان
(طَلْحَة) ی کورپی (مُصَرَّف) ه‌وه، که فه‌رموویه‌تی: هه‌ر که‌سیک له هه‌ر کاتیکی
رۆژدا قورئان خه‌تم بکات، فریشته‌کان تا ئیواره سه‌لاواتی له‌سه‌ر ده‌ده‌ن، له هه‌ر
کاتیکی شه‌ویشدا قورئان خه‌تم بکات، فریشته‌کان تا به‌یانی سه‌لاواتی له‌سه‌ر
ده‌ده‌ن.

هه‌روه‌ها (ابنُ اَبی دَاوُد) فه‌رمایشتیکی له‌م جو‌ره‌شی له زانای پایه‌به‌رز
(مُجَاهِد) ه‌وه رِیوایه‌ت کرده.

بۆشمان رِیوایه‌ت کراوه له (مُسْنَد) ه‌که‌ی پێشه‌وای پایه‌به‌رز (أَبُو مُحَمَّد) ی
(دَارِمِي) دا - که کۆده‌نگی هه‌یه له‌سه‌ر پایه‌به‌رز و بیرتیژی و لی‌هاتووویه‌که‌ی -
ئه‌ویش له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (سَعْد) ی کورپی (أَبِي وَقَّاص) ه‌وه (خوای لێ رازی
بی‌ت)، که فه‌رموویه‌تی: ئه‌گه‌ر وا رِبْكَ بکه‌وی‌ت، که خه‌تمی قورئان له سه‌ره‌تای
شه‌ودا بی‌ت، ئه‌وه فریشته‌کان تا به‌یانی سه‌لاوات له‌سه‌ر قورئان‌خوینه‌که ده‌ده‌ن،
ئه‌گه‌ر له کۆتایی شه‌ویشدا بی‌ت، ئه‌وه تا ئیواره سه‌لاواتی له‌سه‌ر ده‌ده‌ن.

نیمامی (دَارِمِيّ) فەرموویه‌تی: ئەم فەرمايشته‌ی (سَعْد) فەرمايشتیکی (حَسَن)ه. (۱)

ئەو کاتانە‌ی بۆ قورئان خویندن پەسەندن

بزانه، که باشترین قورئان خویندن ئەوهیه، که له‌ناو نوێژدا بی‌تو، مه‌زه‌به‌ی نیمامی (شَافِعِيّ) و زانایانی تریش (ره‌حه‌تی خویان لێ بی‌ت) ئەوهیه، که درێژ کردنه‌وه‌ی راوه‌ستانی ناو نوێژ به قورئان خویندن له درێژ کردنه‌وه‌ی سه‌جده‌و روکنه‌کانی تر باشتره.

سه‌باره‌ت به قورئان خویندن له‌ غه‌یری نوێژیشدا، باشترینیان ئەوهیه که له شه‌ودا بی‌تو، نیوه‌ی دوه‌می شه‌ویش له نیوه‌ی یه‌که‌می باشتره‌و، قورئان خویندنی‌ش له نیوان مه‌غریب و عیشاشدا زۆر پەسەنده.

سه‌باره‌ت به قورئان خویندنی‌ش له رۆژدا، باشترینیان ئەوهیه که له‌دوای نوێژی به‌یانی بی‌ت.

هیچ ناپه‌سه‌ندیه‌ کیشی تیدا نه‌ه، که قورئان له هه‌ر کاتیک له کاته‌کاندا بخوینرێت، باوه‌کو ئەو کاتانه‌ش بی‌ت، که نه‌هی کراوه له‌وه‌ی نوێژیان تیدا بکری‌ت (وه‌کو دوا‌ی عه‌س).

سه‌باره‌ت به‌وه‌ش، که زانای پایه‌به‌رز (ابْنُ أَبِي دَاوُد) گێڕاوتیه‌وه له (مُعَان)ی (۱) کورپی (رِفَاعَة) وه (ره‌حه‌تی خرای لێ بی‌ت)، ئەه‌ویش له کۆمه‌لیک له مامۆستا‌کانی

---

(۱) بروانه: سُنُّ الدَّارِمِيّ / ۲ / ۵۶۱ / به ژماره: ۳۴۸۳. شیخی عه‌سقه‌لانی فەرموویه‌تی: که‌سی لاواز له رشته‌ی ئەم هه‌دیه‌دا هه‌یه. جا ره‌نگه نیمامی (دَارِمِيّ) به‌هۆی پالپشتی کردنی فەرمايشته‌کانی پێشتره‌وه به (حَسَن)ی داناییت، یان مه‌به‌ستی ئەوه بی‌ت که فەرمايشته‌که فەرمايشتیکی (حَسَن) و جوانه، نه‌ک (حَسَن) بی‌ت وه‌کو زاراوه، که جوړیکه له دوو جوړه‌که‌ی هه‌دیه‌ی پەسەندو پێوه‌ر گێراو. بروانه: تَقَالِيحُ الْاَلْفَاكِر / ۳ / ۱۶۹.

خۆیهوه، که ئەوان بەناپەسەندیان داناو لەدوای عەسرەوه قورئان بخوێنریت و،
فەرمووشیانە: "جولە کە کان لەو کاتەدا خەریکی دەورو دەرس دەبن" ئەوه
بۆچوونیکێ قبوڵکراو نیە، هیچ ئەصلیکیشی نیە!

لە رۆژەکانیشدا ئەمانەیان پەسەندو هەلبژێردراون بۆ قورئان خوێندن: جومعهو،
دوو شەممەو، پێنج شەممەو، رۆژی عەرەفهو، لە دە رۆژەکانیشدا: دە رۆژی یەكەمی
مانگی (ذُو الْحِجَّةِ) و، دە رۆژی کۆتایی مانگی رەمەزان و، لە مانگەکانیشدا: مانگی
رەمەزان.

ئادابەکانی خەتمی قورئان و، ئەوەش پەيوەندی بە خەتەوه هەیه

پێشتر باسمان کرد، کە ئەگەر کەسێک ویستی خۆی بە تەنها خەتمی قورئان
بکات، سونەتە لەناو نوێژدا خەتمی بکات.

سەبارەت بەو کەسەش، کە دەیهوێت لە غەیری نوێژدا خەتم بکات، وەکو ئەو
کۆمەڵە کەسە، کە بەیەکەوه خەتم دەکەن، ئەوه سونەتە لە سەرەتای رۆژدا، یان
لەسەرەتای شەودا خەتمەکیان بکەن. وەکو پێشتر باسمان کرد.

---

(١) لە زۆرێک لە نوسخە بەچاپگەیهنراوەکاندا نوسراوه (مُعَاذ)، بەلام راستەکە ی ئەوهیه کە
ئیمە نوسیومانە، چونکە شیخی عەسقلانیش هەر وای فەرموه. بروانە: تَتَأْتِي الْأَفْكَارَ / ٣ /
١٦٩.

ئەوجا راستە کە کەسێک هەیه بەناوی (مُعَاذ) ی کورپی (رِفَاعَةَ) وه، بەلام ئەمە کەسێکی
تره، جیاوازه لەوهی کە (ابْنُ أَبِي دَاوُدَ) بۆچوونەکە ی لێوه نقل کردوه. چونکە (مُعَاذ)
یە کینکە لە شوێنکەوتوان و، خەلکی شاری (مَدِيْنَةُ) ی پیروژه. بەلام (مُعَان) یە کینکە لە
شوێنکەوتووی شوێنکەوتوان و، خەلکی شاری (دِمَشْق) ه. جا بۆ ناسینی هەردووکیان و
جیاکردنەوهیان لە یەکتەری، بروانە: تَلَخِيصُ الْمُتَشَابِهِ فِي الرَّسْمِ (الْخَطِيْبُ الْبَغْدَادِي) تَحْقِيْق:
سُكَيْنَةُ الشَّهَابِيَّ / ٢ / ٧٨٤ - ٧٨٥.

سونه تیشه له رۆژی خه تمه که دا قورئانخوینه که به رۆژوو بیت، مه گهر وا رێک بکه ویت، که شهرع نه هی کردییت له رۆژوو گرتن له و رۆژه دا.

جا به صحیحی هاتوه له ههر سی زانای پایه به رزی شویتکه وتوانی شاری کووفه: (طَلْحَةَ) ی کوپی (مُصْرَف) و، (مُسَيَّب) ی کوپی (رَافِع) و، (حَبِيب) ی کوپی (أَبُو تَابِت)، که ههر سی که یان نه و رۆژه به رۆژوو ده بوون، که خه تمه که یان تیدا ده کرد.

سونه تیشه ههم که سی قورئانزان و ههم که سانی تریش له کوپی خه تمی قورئاندا ناماده بن.

جا بۆمان رپوایهت کراوه له ههر دوو صحیحی بوخاری و موسلیمدا، که پیغه مبهری خوا (درودی خوی له سر بیت) فه رمانی کردوه به و ئافره تانه ی له سووری مانگانهدا بوون، که رۆژی جهژن بینه ده ره وه، تا ناماده ی خه یرو دوعای موسولمانان بن.^(۱)

بۆشمان رپوایهت کراوه له (مُسْنَد) ی ئیمامی (دَارِمِي) دا، له هاوه لی خو شه ویست (عَبْدُ اللَّهِ) ی کوپی (عَبَّاس) ه وه (خواله ههر دوکیان رازی بیت)، که نه و پیاویکی داده نا، تا چاودیری که سیکی بۆ بکات، که خه ریکی قورئان خویندن بوو. جا که قورئانخوینه که بیویستایه خه تمی بکر دایه، پیاوه که (ابْنُ عَبَّاس) ی ناگادار ده کرده وه، نه ویش ته شریفی ده هیناو، ناماده ی خه تم کردنه که ده بوو.^(۲)

---

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبَخَارِيِّ / ۱ / ۱۲۳ / به ژماره: ۳۱۸، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۶۰۶ / به ژماره: ۸۹۰.

(۲) بروانه: سُنَنُ الدَّارِمِيِّ / ۲ / ۵۵۹ / به ژماره: ۳۴۷۲. رسته که ی لاوازه. چونکه که سیکی لاوازی تیدایه و، بچرانیسی تیدایه. بروانه: تَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۳ / ۱۷۲.

زانای پایه‌برز (ابْنُ أَبِي دَاوُد) یش به دوو رِشته‌ی (صَحِيح) ریوایه‌تی کرده، له زانای پایه‌برزی شوینکه‌وتوان (قَتَادَة) وه - که یه کِتک بوه له قوتابیه‌کانی هاوه‌لی خوْشه‌ویست (أَنَس) (خوای لَی رَازی بیت) - نهو فهرموویه‌تی: نه‌گهر هاوه‌لی خوْشه‌ویست (أَنَس) ی کورپی (مَالِك) (خوای لَی رَازی بیت) قورئانی خه‌تم بگردایه، خیزان و منداله‌کانی کۆده‌کرده‌وهو، دهستی ده‌کرد به دوعا کردن.

ههروه‌ها (ابْنُ أَبِي دَاوُد) به‌چهند رِشته‌یه‌کی (صَحِيح) ریوایه‌تی کرده، له زانای پایه‌برزی شوینکه‌وتوان (حَكَم) ی کورپی (عُتَيْبَة) وه، که فهرموویه‌تی: هه‌ردوو زانای پایه‌برز (مُجَاهِد) و، (عَبْدَة) ی کورپی (أَبُو لُبَابَة) نارديان به‌شوینمدا، جا که هاتم بۆلایان، هه‌ردووکیان فهرموویان: بۆیه نار دوومانه به‌شوینتدا، چونکه ده‌مانه‌ویت خه‌تمی قورئان بکه‌ین و، دوعاش له کاتی خه‌تمی قورئاندا گیرایه.

ههروه‌ها له هه‌ندیک له ریوایه‌ته (صَحِيح) به‌کانی (ابْنُ أَبِي دَاوُد) دا هاتوه: که وتراوه: له کاتی خویندنه‌وه‌ی کۆتایی قورئاندا ره‌حمت داده‌باریت.

ههروه‌ها (ابْنُ أَبِي دَاوُد) به رِشته‌ی (صَحِيح) ی خوْی ریوایه‌تی کرده، له زانای پایه‌برز (مُجَاهِد) وه، که فهرموویه‌تی: زانایان له کاتی خه‌تمی قورئاندا کۆده‌بوونه‌وهو، ده‌یانفه‌رموو: ره‌حمت داده‌باریت.

{بَاسِيك: {نَزَاو پَارَانَه‌وه له‌دوای خه‌تمی قورئانه‌وه سونه‌ته}

وه‌کو پيشتر باسمان کرد، نزاو پارانه‌وه له کاتی خه‌تمی قورئاندا زۆر سونه‌ته.

بۆشمان ریوایه‌ت کراوه له (مُسْنَد) ی ئیمامی (دَارِمِي) دا، له قورئانزانی پایه‌برز (حُمَيْد) ی (أَعْرَج) وه، که فهرموویه‌تی: هه‌ر که‌سیک قورئان بخوینیت و، پاشان

بپارپته‌وهو و دوعا بکات، چوار هزار فرشته (آمِین) له‌سه‌ر نزاو پارانه‌وه‌که‌ی ده‌که‌ن.^(۱)

جا باشتر وایه که‌سی نزا‌که‌ر زۆر به‌په‌رۆشه‌وه بپارپته‌وه‌و، داوای شتی گرن‌گو و بایه‌خدار بکات‌و، نه‌و رسته‌و ته‌عبیرانه‌ش به‌کاربه‌ئیت که‌ داگره‌وه‌ن بۆ خه‌یرو خوۆشی دنیاو دوارپۆژ.

هه‌روه‌ها باشتر وایه زۆربه‌ی یان هه‌موو نزاو پارانه‌وه‌کانی په‌یوه‌ندیان به‌ دوارپۆژو به‌ کاروباری موسولمانان‌و، به‌ چاکبوونی ده‌سه‌لاتدارو فه‌رمانه‌روا‌کانیانه‌وه هه‌بیت‌و، خوای گه‌وره موسولمانان موه‌فه‌ق بکات بۆ گوێزایه‌لی فه‌رمانه‌کان‌و، بۆ خو‌پاراستن له‌ سه‌رپی‌چیه‌کان‌و، بۆ هاوکاری کردنی یه‌که‌تر له‌سه‌ر چاکه‌و له‌ خوا ترسان‌و، بۆ حه‌قه‌روه‌ی و کۆبوونه‌وه‌یان له‌سه‌ر حه‌ق و راستی‌و، بۆ سه‌رکه‌وتیان به‌سه‌ر دوژمنانی ئاین‌و تی‌کرای ناحه‌زه‌کانیاندا.

منیش له‌ کتیبی (التَّبَيَانُ آدَابُ حَمَلَةِ الْقُرْآن) دا‌نماژه‌م کرده‌ به‌به‌شیک له‌م زانیاریانه‌و، چه‌ند نزاو پارانه‌وه‌یه‌کی کورتیشم له‌وی باس کرده‌. جا هه‌ر که‌سی‌ک ده‌یه‌ویت، با له‌و کتیه‌وه‌نقلی بکات.

ئه‌وجا ئه‌گه‌ر که‌سی‌ک له‌ خه‌تمه‌یه‌ک بوویه‌وه، سونه‌ته هه‌ر به‌ده‌م ئه‌وه‌وه ده‌ست بکات به‌ خه‌تمه‌یه‌کی تر. چونکه‌ زانیانی (سَلَف) وایان به‌ باش زانیوه‌و، به‌لگه‌شیان به‌و حه‌دیه‌ی هاوه‌لی خوۆشه‌ویست (أَنَس) هیناوه‌ته‌وه (خوای لی‌رازی بیت)، که‌ پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت) فه‌رموویه‌تی: «خَيْرُ الْأَعْمَالِ الْحَلُّ وَالرَّحْلَةُ». واته: "باشترینی کرده‌وه‌کان بریتین له‌ (الْحَلُّ) و (الرَّحْلَةُ)". جا عه‌رزێ کر: ئه‌و

---

(۱) پروانه: سَنُّ الدَّارِمِيِّ / ۲ / ۵۶۰ / به‌ ژماره: ۳۴۸۱. رسته‌که‌ی لاوازه. چونکه‌ که‌سی لاوازی تیندایه‌و، بچرايشی تیندایه. پروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَار / ۳ / ۱۷۲.

دوانه چين؟ تھویش فھرمووی: "تھو دوانه بریتین له دەست پیکردن و خەتم کردنی قورئانی پرۆز".^(۱)

باسیك: سەبارەت بەو كەسەى كە لە شەودا خەوى ئى دىكەوئیت بەرلەهوى بەشە زىكرو بەشە وىردى دىيارىكراوى خوى بخوئىئیت

بۆمان رىوايەت كراوه له صحیحى موسلىمدا، له ئىمامى (عمرى كورى (خَطَّاب) هوه (خوای ئى رازى بىت)، كە فھرموویەتى: پىغەمبەرى خوا (دروردى خوای لەسەر بىت) فھرموویەتى: «مَنْ نَامَ عَنْ حَزْبِهِ مِنَ اللَّيْلِ، أَوْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ، فَقَرَأَهُ مَا بَيْنَ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَصَلَاةِ الظُّهْرِ، كُتِبَ لَهُ، كَأَنَّمَا قَرَأَهُ مِنَ اللَّيْلِ». ^(۲) واتە: "تھو كەسەى خەوى لىكەوتو، بۆى نەكرا تەواوى يان بەشىكى زىكرو وىردە سونەتە دىيارىكراوه كانى

---

(۱) شىخى عەسقلانى فھرموویەتى: زانای پاىبەرز (ابن أبى داؤد) ئەم حەدىسەى لە رىنگەى (بشرى كورى (حسین) هوه رىوايەت كردهو، زۆرىك لە زانایانىش (بشر) يان بە كەسىكى درۆزنن داناوه. (واتە: دەكرىت بوترىت: حەدىه كەى هەلبەستوه!!!).

ئەوجا فھرموویەتى: سەیرە بەلامهوه كە ئىمامى نەوهوى بەس ئەم حەدىسەى هیناوتەوهو، فھرمووشىتى: زانایانى (سلف) كرددویانە بە بەلگەو، نەهاتو حەدىسە كەى هاوهلى خوۆشەویست (ابن عباس) بهئىت، كە لەم باسەدا ناسراوهو، بەكىكیش لە شەش فھرموودەناسە بەناوبانگە كە {مەبەستى ئىمامى (ترمذى) ه} رىوايەتى كردهو، هەندىكىش لە فھرموودەناسان بە (صحیح) يان داناوه!!!

پاشان شىخى عەسقلانى خۆى حەدىسە كەى (ابن عباس) ی هیناوهو، فھرموویەتى: عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَجُلٌ: "يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ الْعَمَلِ أَحَبُّ إِلَيَّ اللَّهُ؟" قَالَ: «الْحَالُ الْمُتَحَلُّ». قَالَ: "وَمَا الْحَالُ الْمُتَحَلُّ؟" قَالَ: «الَّذِي يَضْرِبُ مِنْ أَوَّلِ الْقُرْآنِ إِلَيَّ آخِرِهِ، كُلَّمَا حَلَّ ارْتَحَلَّ». بىروانە: نتایج الأفكار / ۳ / ۱۷۸ - ۱۷۹. بۆ دەقى حەدىسە كەش لای ئىمامى (ترمذى) بىروانە: سنن الترمذى / ۵ / ۱۹۷ / بە ژمارە: ۲۹۴۸.

(۲) بىروانە: صحیح مسلم / ۱ / ۵۱۵ / بە ژمارە: ۷۴۷.

شەوانەى خۆى بۆننەت و، دواتر لە نۆوان نۆنۆى بەیانى و نۆنۆى نۆه پۆدا
خۆننەى و، وە کۆ نۆه وە هائە، کە لە شەودا خۆننەى نۆنۆى.

باسيک: سه‌بارت به فه‌رمان کردن به خویندنه‌وه و دور کردنه‌وه

قورئان و هوشداریدان له له‌بیر چوونه‌وه

بۆمان رپوایه‌ت کراوه له هه‌ردوو سه‌حیحی بوخاری و موسلیما، له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (أَبُو مُوسَى) ی (أَشْعَرِي) هوه (خوای لی رازی بیت)، نه‌ویش له پیغه‌مبه‌ری خواوه (دروردی خوای له‌سه‌ر بیت)، که فه‌رموویه‌تی: «تَعَاهَدُوا هَذَا الْقُرْآنَ، فَوَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، لَهُوَ أَشَدُّ ثَقَلًا مِنَ الْإِبِلِ فِي عَقْلِهَا». (۱) واته: "به‌رده‌وام خه‌ریکی خویندنه‌وه و دور کردنه‌وه ی قورئانی پی‌رۆز بن. جا سویند به‌وه که‌سه‌ی گیانی (مُحَمَّد) ی به‌ده‌سته، نه‌وه قورئانه زیاترو زوتر له‌بیر ده‌چیته‌وه و له‌ده‌سته درده‌چیت، له‌وه حوش‌زه‌ی که به‌په‌ت به‌سه‌راوه‌ته‌وه".

بۆشان رپوایه‌ت کراوه له هه‌ردوو سه‌حیحی بوخاری و موسلیما، له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (أَبْنُ عُمَرَ) هوه (خوا له هه‌ردو‌رکیان رازی بیت)، که پیغه‌مبه‌ری خوا (دروردی خوای له‌سه‌ر بیت) فه‌رموویه‌تی: «إِنَّمَا مَثَلُ صَاحِبِ الْقُرْآنِ كَمَثَلِ (صَاحِبِ) الْإِبِلِ الْمُعَقَّلَةِ: إِنْ عَاهَدَ عَلَيْهَا، أَمْسَكَهَا، وَإِنْ أَطْلَقَهَا ذَهَبَتْ». (۲) واته: "وینه‌ی که‌سی قورئان‌خوین هه‌روه‌وه کو‌خواه‌نی نه‌وه حوش‌زه‌په‌تکراوه به‌سه‌راوه وه‌هایه، که نه‌گه‌ر ناگای له حوش‌زه‌که‌ی بیت، ده‌یگریت و له‌ده‌ستی ده‌رناچیت، نه‌گه‌ر به‌ره‌لاشی بکات و به‌ری بدات، ده‌روات و له‌ده‌ستی درده‌چیت".

بۆشان رپوایه‌ت کراوه له کتیه‌که‌ی ئیمامی (أَبُو دَاوُد) و (تِرْمِذِي) دا، له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (أَنَسُ) هوه (خوای لی رازی بیت)، که فه‌رموویه‌تی: پیغه‌مبه‌ری خوا (دروردی خوای له‌سه‌ر بیت) فه‌رموویه‌تی: «عُرِضَتْ عَلَيَّ أُجُورُ أُمَّتِي، حَتَّى الْقَذَاةُ

---

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۴ / ۱۹۲۱ / به ژماره: ۴۷۴۶، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۵۴۵ / به ژماره: ۷۹۱.

(۲) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۴ / ۱۹۲۰ / به ژماره: ۴۷۴۳، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۵۴۳ / به ژماره: ۷۸۹.

يُخْرِجُهَا الرَّجُلُ مِنَ الْمَسْجِدِ، وَعَرَضَتْ عَلَيَّ ذُنُوبُ أُمَّتِي، فَلَمْ أَرِ ذَنْبًا أَكْبَرَ مِنْ سُورَةِ
 مِنَ الْقُرْآنِ أَوْ آيَةٍ، أَوْ يَهَا رَجُلٌ، ثُمَّ نَسِيَهَا». واته: "پاداشتی کرده‌وه کانی نومته که هم
 خرایه پیشچاو، هه تا نهو پیسی و چه‌په‌لیه‌ش که پیاویک له مزگهوت فره‌ی ده‌داته
 ده‌روه. هه‌روه‌ها تاوانی نومته که شم خرایه پیشچاو، هیچ تاوانیکم نه‌بینی له‌وه
 گه‌وره‌تر بیت، که پیاویک سوره‌تیک یان نایه‌تیک قورئان فی‌ربوبیت و، پاشان
 له‌بری چووبیته‌وه".

ئیمامی (تَرْمِذِي) فه‌رمایشتی له‌باره‌ی نه‌م هه‌دیسه‌وه هه‌یه. (۱)

بوئشان ریوایه‌ت کراوه له (سُنَنِ) ی ئیمامی (أَبُو دَاوُد) و (مُسْنَدِ) ی ئیمامی
 (دَارِمِي) دا، له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (سَعْدِ) ی کورپی (عَبَادَةَ) وه (خوای لی‌رازی بیت)،
 نه‌ویش له پیغه‌مبه‌ری خواوه (دروودی خوای له‌سر بیت)، که فه‌رموویه‌تی: «مَنْ قَرَأَ

---

(۱) پروانه: سُنُنُ أَبِي دَاوُدَ / ۱ / ۱۷۹ / به ژماره: ۴۶۱، وَسُنُنُ التَّرْمِذِيِّ / ۵ / ۱۷۸ / به
 ژماره: ۲۹۱۶. ئیمامی (تَرْمِذِي) فه‌رموویه‌تی: نه‌مه هه‌دیسیکی غه‌ریه‌و، واش ده‌زانی‌ن ته‌نها
 له‌م ریگه‌یه‌وه هاتوه. نه‌وجا فه‌رموویه‌تی: له خزمه‌تی ئیمامی بوخاریدا نه‌م هه‌دیسه‌م باس
 کرد، نه‌ویش ناگای لی نه‌بوو، به غه‌ریبیشی داناو، فه‌رموی: وا نازانم (مُطَلَبِ) ی کورپی
 (عَبْدُ اللَّهِ) ی کورپی (حَنْطَبِ) هه‌دیسی له هیچکام له هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌روه بیستی‌ت، ته‌نها
 نه‌و هه‌دیسه نه‌بیت، که وتوویه‌تی: "که‌سیک بؤی گیزامه‌وه که ناماده‌ی وتاره‌که‌ی
 پیغه‌مبه‌ری خوا بوووه". هه‌روه‌ها ئیمامی بوخاری فه‌رموی: بیستومه له {ئیمامی
 (دَارِمِي): (عَبْدُ اللَّهِ) ی کورپی (عَبْدُ الرَّحْمَنِ) }، که فه‌رموویه‌تی: "وا نازانین (مُطَلَبِ) هه‌دیسی
 له هیچکام له هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌روه بیستی‌ت". هه‌روه‌ها ئیمامی (دَارِمِي) فه‌رموویه‌تی: زانای
 پایه‌برز (عَلِيُّ بْنُ الْمَدِينِيِّ) ئینکاری نه‌وه‌ی کرده، که (مُطَلَبِ) هه‌دیسی له هاوه‌لی
 خو‌شه‌ویست (أَنَسِ) بیستی‌ت.

به‌لام شیخ (عَبْدُ الْقَادِرِ) ی (أَرْتُوْط) له ته‌حقیقه‌که‌ی خویدا فه‌رموویه‌تی: به‌هوی چه‌ند
 پال‌هشتیکه‌وه پله‌ی هه‌دیسه که به‌رزده‌بیته‌وه بؤ پله‌ی هه‌دیسی (حَسَنِ).

الْقُرْآنَ، ثُمَّ نَسِيَهُ، لَقِيَ اللَّهَ تَعَالَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَجْذَمًا».^(۱) واته: "نهو كهسهی قورئان به ته ماشا كردن يان به له بهر بخوئيتت و، پاشان له بیری بجيتته وه (يان واز له خوئندن، يان کار پتکردنی بهيتن)، له روژی قیامه تدا به گولی (يان به دهست براری، يان به دهستی خالی، يان به ددان كه وتوویی) ده گاته وه خزمه تی خوای گه وه".

باسيک: سه بارهت به هه نديک مه سه له و ناداب، که پيوسته

قورئا نخوئین بايه خيان پي بدات

نهو مه سه له و نادابانهی که ده بيت که سی قورئاخوئین بايه خيان پي بدات زور زورن، نيمه ش ته نها هه نديکیان باس ده که ين، به بي هينانی به لگه کانيان، چونکه هه مه شهوورنو، هه م ترسی نه وه شمان هه يه، که هينانی به لگه کان باسه که دريژ بکاته وه، بيت به هوئی ماندوو کردنی که سی خوئنه ر.

جا به که م شتيک که فرمان ده کريت به که سی قورئاخوئین، نه وه يه که: نيخلاص و دلسوژی هه بيت له قورئان خوئنده که يداو، مه به ستیشی ته نها ره زامه ندی خوای گه وه بيت، نه وه ک گه يشتن به هيچ شتيکی تر. هه روها به نه ده به وه له خزمه تی قورئاندا بيت و، هه ميشه نه وه ی له بيريدا بيت، که نه وه له خزمه ت خوای گه وه دا قسه ده کات و، کتیبه که ی نه وه ده خوئيتته وه. بويه ده بيت له کاتی قورئان خوئنده که دا حالی وه کو حالی نه وه که سه وه هاييت، که خوای گه وه ده بينيت و چاوی ليته تی. خو نه گه ر نه ویش چاوی له خوا نه بيت، نه و اخوای گه وه هه ر نه وه ده بينيت و چاوی ليته تی.

(۱) پروانه: سَنُّ أَبِي دَاوُدَ / ۱ / ۴۶۵ / ۱۴۷۴، وَسَنُّ الدَّارِمِيِّ / ۲ / ۵۲۹ / به ژماره: ۳۳۴۰. حه ديسیکی لاوازه. پروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۳ / ۱۸۸ - ۱۹۰.

باسيڪ: {حوكمی سیواڪ كردن لہ کاتی خویندنی قورناندنا}

ئہ گہر کہ سیڪ ویستی قورناندنا بخوینیت، پیوستہ دەمی بہ سیواڪ و بہ شتی تر پاك بکاتہوہ. جا باشتر وایہ سیواکہ کہ لہ داری (أراك) بیت.

ہہروہا سیواڪ كردن بہ توولہ داری تریش ہہر درووستہو، بہ روہ کی (سعد) و، بہ روہ کی (أشنان) و، بہ قوماشی زبرو، بہ ہہر شتیکی تریش کہ پاکوہ کہر بیت.

جا لہوہدا کہ نایا سیواڪ كردن بہ پہنجہی زبر درووستہ یان نا؟ ئہوہ سیّ بۆچوونی ہاوہ لانی نیمامی (شافعی) لہ سہرہ:

- مہشہورتین بۆچوونیان ئہوہیہ، کہ بہ پہنجہی زبر سیواڪ ناکریت.
- دوہم بۆچوونیشیان ئہوہیہ، کہ پی دە کریت.
- سیہمیشیان ئہوہیہ، کہ ئہ گہر شتی تری دەست نہ کہوت، ئہوہ پی دە کریت. بہ لام ئہ گہر شتی تری دەستکہوت، ئہوہ پی ناکریت.

جا با مروّفی موسولمان سیواڪ کردنہ کہی بہ باری پانی ددانہ کانیدا بیت و، سہرہ تا بہ لای راستی دەمی دەست پی بکات و، نیہتی ئہوہشی لی بہیت، کہ سونہتیک جیبہ جی دە کات.

ہہندیك لہ ہاوہ لآغان فہرمویانہ: با لہ کاتی سیواڪ کردندا بلیت: (اللّٰهُمَّ، بَارِكْ لِي فِيهِ، يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ). واتہ: (خوایہ بہرہ کہت بخہرہ ئہم کارہوہ بۆم، ئہی بہسۆزترنی بہسۆزہ کان).^(۱)

---

(۱) لہ کتی (المجموع) دا ہاتوہ، کہ یہ کیک لہ ہاوہ لآغان فہرمویہتی: سونہتہ مروّفی موسولمان لہ سہرہ تا سیواڪ کردنہ کہیدا بلیت: (اللّٰهُمَّ بَيِّضْ بِي أَسْنَانِي، وَشَدِّ بِي لَسَاتِي، وَكَبِّتْ بِي لَهَاتِي، وَبَارِكْ لِي فِيهِ، يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ). جا نیمامی نہوہی فہرمویہتی: ئہم نزاو

ههروههها با سیاوکه که بهیئت به پرووی دهرهوهو به پرووی ناوهوهی
ددانه کانیداو، با به نهرمی و لهسهرخویش سیاوکه که بهیئت به سهری
ددانه کانیداو، به بنی دانه خرپکانیداو، به ناسمانی ده میدا.

ههروههها با به تووئیکی مامناوهند سیاوکه بکات، نه زور وشک بیتو، نه زور
نهرمیش بیت. خوئه گهر زور وشک بوویهوه، با به ناو نهرمی بکاتهوه.

ئهوجا ئه گهر ده می به خوین یان به شتیکی تر پیس بووو، ئهوا بهرلهوهی
بیشوریت ناپهسهنده قورئان بخوینیت. بهلام نایا حهرامه؟ ئهوه دوو بوچوونی
لهسهره: دروستترینان ئهوهیه، که حهرام نیه، پیشتریش له سهرهتای کتیبه که دا
باسمان کرد (واته له باسی: سیفتهی ئهوه جیگایه ی زیگری تیدا ده کریت).

جا ئه م باسه قسهی زورتریشی لهسهره، که له باسه کانی سهرهتای ئه م
کتیبه که دا باسمان کردن.

باسیک: {نادابه کانی خویندنهوهی قورئان}

پیویسته مروقی موسولمان به ملکهچی و کرۆلی و تیرامانهوه قورئان بخوینیت،
چونکه مه بهسته که هدر ئه مه یهوه، به مهش دلّه کان گوشادو نورانی ده بن.

جا به لگه کانی ئه م بوچوونه لهوه زیاترن، که بژمیردینو، له وهش مه شهوور
ترن، که باس بکرین.

پارانه وهیه نه گهرچی ئه صلّیکیشی نیه، به لام هیچ خراپه یه کی تیدا نیه، دو عایه کی جوانه.
پروانه: المَجْمُوعُ شَرْحُ الْمُهَدَّب / ۱ / ۲۸۳.

له‌ناو زانایانی (سَلَف) دا که‌سی وه‌هایان تیدا بوه، که له ته‌واوی شه‌ودا، یان له زۆربه‌ی ساته‌کانی شه‌ودا ته‌نها یه‌ک نایه‌تیا خویندنه‌وته‌وه، له‌کاتی خویندنه‌وه که‌شدا به وردی بیریا له مانا‌که‌ی کردۆته‌وه. هه‌ندی‌کیشیا له‌کاتی خویندنه‌وه‌ی قورئاندا له‌هۆشی خۆیا چوون و، هه‌ندی‌کیشیا وه‌فاتیا کردوه.

سونه‌ته که‌سی قورئانخوین له‌کاتی قورئان خویندنه‌که‌یدا بگری، خوئه‌گه‌ر گریانی نه‌هات، با خو‌ی بگریتت. چونکه‌ گریان له‌کاتی قورئان خویندنه‌سیفه‌تی خواناسه‌کانه‌و، نیشانه‌ی به‌نده‌راساله‌کانی خوا‌ی گه‌وره‌یه. وه‌کو خو‌ی فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿وَيَخْرُونَ لِلْأَذْقَانِ يَبْكُونَ وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا﴾ [الأنراء: ۱۰۹]. واته: {به‌روودا ده‌که‌ون و کړنووش ده‌به‌ن و ده‌گرین و، بیستی نایه‌ته‌کانی قورئانیش ترس و ملکه‌چیا زیاد ده‌کات}.

منیش له‌ کتیبی (التَّبَيَانُ فِي آدَابِ حَمَلَةِ الْقُرْآن) دا هه‌دیس و فه‌رمایشتیکی زۆری هاوه‌لان و شوینکه‌وتوانم سه‌باره‌ت به‌م مه‌سه‌له‌یه هیتاوه.

خواناسی پایه‌به‌رز شیخ (إِبْرَاهِيمُ) ی (خَوَّاص)، که خاوه‌نی که‌رامات و زانیاری و به‌هره‌و خه‌لاته (خوا‌ی لی‌رازی بیت) فه‌رموو‌یه‌تی: ده‌رمانی دل پینج شته:

- خویندنه‌وه‌ی قورئان به‌ تیرامانه‌وه.
- برستی و ناوسک خالتی.
- شه‌ونویژ کردن.
- کزۆلی و ملکه‌چی نواندن له‌ به‌ره‌به‌یاندان.
- دانیشن له‌ خزمه‌تی پیاوچا‌کاندا.

باسيک: {فهزلی قورئان خویندن به تهماشا کردنی قورئان}

قورئان خویندن به تهماشا کردن له قورئان خویندن به له بهربوون باشزه و گوره تره. هاوه لآئمان وایان فرموه و، ئه وهش مه شهوره له زانایانی (سَلَف) هوه (خویان لی رازی بیت). به لآم ناییت ئه م بۆچوونه به ره های وه ربگیریت. به لکو نه گهر قورئانخوینته که به له بهربوون زیاتر بیری له مانای نایه ته کان ده کرده وه و، به دل تو به چاو ناگای لیئانبوو، ئه وا قورئان خویندنه که به له بهربوون باشزه. به لآم نه گهر له ههردوو حاله ته که دا وه کو یه ک بوو، ئه وا به تهماشا کردن باشزه و، ئه مهش مه بهستی زانایانی (سَلَف) هه.

باسيک: {کامیان باشزه، خویندنی قورئان به دهنگی بهرزیان به دهنگی}

{نزم؟}

سه بارهت به باشیتی خویندنه وهی قورئانی پیروژ به دهنگی بهرز کۆمه لیک فرمایشت هاتوون و، سه بارهت به خویندنه وهشی به دهنگی نزم کۆمه لیک فرمایشتی تر هاتوون.

جا بۆ یه کخسته وهی ئه م دوو کۆمه له فرمایشته، زانایان فرموویانه: خویندنه وهی قورئان به دهنگی نزم دوورتره له رپاو رووپامایه وه. که واته ده رهق به و که سهی که ترسی تووشبوون به رپای ههیه، خویندنه وه به دهنگی نزم باشزه. به لآم نه گهر ترسی نه بوو، ئه وا به دهنگی بهرز باشزه، به مه رجیک زهره رو زیان و ناره حهتی بۆ که سی نوێژخوین، یان بۆ که سی خه ولیکه وتوو، یان بۆ که سانی تر نه بیت.

به لگه ی باشیتی به دهنگی بهرز خویندن ئه وهیه، که کارو رهنجی زۆرتری تیدایه (واته: خویندنه وه که ته نها به دل نیه، به لکو به ده میشه).

ههروهها سوډى بۆ كهسانى تىرىش ده بىت و، دلى قورئانخوينه كەش بە هۆشيارى دههپلتهوهو، ههموو توانايه كى خوى كۆده كاتهوه بۆ بير كردنهوهو تىرامان له نايه ته كان و، هيزى بيستيشى ته رخان ده كات بۆ بيستيان.

ههروهها خه و له قورئانخوينه كه ده تۆرىت و، چالاكى زياترى ده داتى و، كهسانى بيتاگا و خهولىكه و توش به خه بهر دههپلتهوهو، گورج و گۆليان ده كاتهوه. بۆيه ههركاتيك كهسى قورئانخوين يه كيك له م بهستانه ي هه بوو، ئهوا خويندنهوه ي قورئان به دهنگى بهرز باشره تاوه كو به دهنگى نرم.

باسيک: {خويندنهوه ي قورئان به دهنگى خوش}

سونه ته قورئان به دهنگى خوش بخوينت و برازيتريتهوه، به مهرجيك زياد له ههډى خوى دريژو خاو نه كريت و به مهرجيكه. خو نه گهر كهسى قورئانخوين زياده روه ي تيدا كرد، ههتا بيتيكى زياد كرد، يان بيتيكى شاردهوه، ئهوه حه رامه.

سه بارهت به خويندنى قورئانيش به ئاوازه وه، ئه وىش هه ر به و جو ره يه، كه باس مان كرد، نه گهر قورئانخوينه كه زياده روه ي تيدا كرد، ئهوه حه رامه، نه گه رنا حه رام نيه.

جا ئه و ههډيسانه ي له كتيبه سه حيه كان و له غه يرى ئه و انيشدا سه بارهت به خويندنى قورئان به دهنگى خوش هاتوون، زۆر مه شهو رن، منيش له كتيبي (التبيان في آداب حملة القرآن) دا هه نديكيانم باس كردهوه.⁽¹⁾

---

(1) يه كيك له وانه بريته له ههډيسى: «زَيُّوا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ». كه ههډيسىكى (صحيح) هه، زۆرىك له پيشه و ايان رپوايه تيان كردهوه، لاي هه نديكيان نه م زياده شى له گه لدايه: «فَإِنَّ الصَّوْتِ الْحَسَنَ يَزِيدُ الْقُرْآنَ حُسْنًا». پروانه: الْبَدْرُ الْمُنِيرُ / ٩ / ٦٣٧ - ٦٣٩، وَالتَّلْخِصُ الْحَبِيرُ / ٤ / ٣٦٨ - ٣٦٩.

باسيک: {چونیتی خوندنه‌وی قورنان}

نه‌گەر قورناخوین له ناوه‌راستی سوره‌تیکه‌وه دهستی پیکرد، نه‌وا سونه‌ته له سه‌ره‌تای فه‌رمایش‌تیکه‌وه ده‌ست پی‌بکات، که به‌شه‌کانی په‌یوه‌ندی‌دارو پیکه‌وه‌به‌س‌راو بن. به‌ه‌مان شیوه‌ نه‌گەر له ناوه‌راستی سووره‌تیکه‌شدا راوه‌ستا، ه‌ر سونه‌ته له‌سه‌ر فه‌رمایش‌تیکه‌وه راوه‌ستیت، که به‌شه‌کانی په‌یوه‌ندی‌دارو پیکه‌وه‌به‌س‌راو بن‌و، له‌و جیگه‌شدا راوه‌ستیت که فه‌رمایش‌ته‌که ته‌واو ده‌بی‌ت. ئیتر نه‌ له ده‌ست پیکردن‌و نه‌ له راوه‌ستانیشدا خوی نه‌به‌ستیت‌ه‌وه به‌جوزه‌کان‌و حیزبه‌کان‌و ده‌نایه‌ت ده‌نایه‌ته‌وه. چونکه زۆریک له‌وانه‌ له ناوه‌راستی فه‌رمایش‌تیکه‌وه‌ن، که په‌یوه‌ندیان به‌ فه‌رمایش‌تیکه‌وه‌ تره‌وه‌ ه‌یه.

ه‌روه‌ها ناییت که‌سی قورناخوین به‌ زۆری ژماره‌ی نه‌و که‌سانه‌ ه‌لبخه‌له‌تیت، که به‌و جۆره‌ ده‌که‌ن، وا ئیمه‌ نه‌هیمان لی‌کرد، له‌وانه‌ی که‌ ره‌چاوی نه‌م نادابانه‌ ناکه‌ن. به‌لکو با به‌گوتی نه‌و فه‌رمایش‌ته‌ی زاناو خواناسی پایه‌به‌رز (فُضیل)ی کوری (عیاض) بکات، که فه‌رموویه‌تی: خۆت دوور مه‌گره‌ له‌ ریگای حه‌ق‌و‌راستی، ته‌نها له‌به‌ر نه‌وه‌ی، که خه‌لکانیکی که‌م په‌یره‌وی لی‌ده‌که‌ن، ه‌لیش مه‌خه‌له‌تی به‌ زۆری ژماره‌ی نه‌و که‌سانه‌ی، که که‌وتوونه‌ته‌ سه‌ر ریگه‌ی تیاچوون‌و فه‌وتان.

جا ه‌ر له‌به‌ر نه‌مه‌یه‌ که‌ زانایان فه‌رموویانه‌: خوندنه‌وه‌ی سووره‌تیکه‌ به‌ ته‌واوه‌تی، له‌ خوندنه‌وه‌ی نه‌ندازه‌ی نایه‌ت‌و وشه‌کانی نه‌و سووره‌ته‌ له‌ سووره‌تیکه‌ی درێژتر باش‌تره‌. چونکه له‌ ه‌ندیکه‌ حاله‌ت‌و جیگه‌دا زۆریک یان زۆرینه‌ی خه‌لکی ناگایان له‌ په‌یوه‌ندی نیوان فه‌رمایش‌ته‌کان نیه‌.

باسيڪ: } ٺهڻ شتانهي له خويندنهوي قورئاندا بيدعه و داهينراون{

يه ڪيڪ لهو داهينراوه خرابو و ناشيرينانه ٺهويه، كه زورِيڪ لهو كهسه نه زانانه ٺهجامي دههڻ، كه له نويڙي تهراويجدا پيشنويڙي بو خه لڪي ده ڪن، ٺهويش بهوهي، كه له دواين رڪاتي شهوي جهوتهمدا سوره تي (الْأَنْعَام) به تهواوه تي دهخوينو، باوهريشيان وايه، كه ٺهوهي دهيڪن سونه ته، به پاساوي ٺهوهي، كه ٺهوه سوره ته به يه ڪجار دابه زيوه.

جا ٺهوه ڪارهي ٺهوان ڪومه لِيڪ خراپهي تيڏايه:

- يه ڪيڪ لهوانه ٺهويه، كه باوهريان وايه: ٺهوهي دهيڪن سونه ته.
- يه ڪيڪي تريشيان ٺهويه، كه وا ده به نه ميشڪي خه لڪه عهوامه ڪهوه، كه ٺهوه ڪاره سونه ته.
- يه ڪيڪي تريشيان ٺهويه، كه رڪاتي دوهم له رڪاتي يه ڪم دريترتر ده بيته وه.
- يه ڪيڪي تريشيان ٺهويه، كه نويڙه كه له سه ر نويڙخوينه ڪان دريڙ ده بيته وه.
- يه ڪيڪي تريشيان ٺهويه، كه قورئانه كه به پهله دهخوينريت.
- يه ڪيڪي تريشيان ٺهويه، كه رڪاته ڪاني پيشتر ڪورت ده ڪرينه وه. خواهش له هه موو ڪهس زانا تره.

باسيڪ: } ڪوڪي ناوناني سوره ته ڪاني قورئان{

دروسته بوتريت: سوره تي (الْبَقَرَة) و، سوره تي (آل عِمْرَان) و، سوره تي (النِّسَاء) و، سوره تي (الْعَنْكَبُوت). به هه مان شيوه سوره ته ڪاني تریش. ٺهوه وتهيش هيج ناپه سه نديه ڪي تيڏا نيه.

هه‌ندیکیش له زانایانی (سَلَف) فەرموویانه: ناپه‌سەنده وا بوتريت. به‌لکو ده‌بیته بوتريت: ئەو سورەته‌ی که باسی (البَقْرَةَ)ی تێدايه‌و، ئەو سورەته‌ی که باسی (النِّسَاء)ی تێدايه‌و، به هه‌مان شیوه سورەته‌کانی تریش.

جا بۆچوونی راست ئەوه‌ی یه که‌میان‌ه‌و، ئەویش بۆچوونی زۆربه‌ی زانایانی (سَلَف) و (خَلْف)ه‌و، ئەو هه‌دیسانه‌ش که له‌و باره‌وه له پیغه‌مبه‌ری خواوه هاتوون (دروودی خوای له‌سه‌ر بیته)، له زۆریاندا له‌ژماره نایه‌ن.^(۱) به هه‌مان شیوه فەرمایشتی هاوه‌لان و زانایانی دواتریش له‌و باره‌وه هه‌ر له ژماره نایه‌ن.

به هه‌مان شیوه ناپه‌سەند نیه، که بوتريت ئەمه قیرائته‌تی (أَبُو عَمْرٍو)ه‌و، ئەمه‌ش قیرائته‌تی (ابنُ کثیر)ه‌و، ئەمه‌ش قیرائته‌تی فلانه قورئانخوینی تره.^(۲)

---

(۱) یه کێک له‌وانه ئەو هه‌دیسه‌یه، که پیغه‌مبه‌ری خوا فەرموویه‌تی: «الْآيَاتِ مِنْ آخِرِ سُورَةِ الْبَقْرَةِ مَنْ قَرَأَهَا فِي لَيْلَةِ كَفْتَاهُ». برۆانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ٤ / ١٩٢٣ / به ژماره: ٤٧٥٣، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ١ / ٥٥٤ / به ژماره: ٨٠٧.

(۲) له ناسمانی دنیای قیرائته‌تی قورئانی پیرۆزدا ناوی چه‌ند زاناو قورئانزانیک به به‌رده‌وامی هه‌دره‌وشینه‌وه، که خه‌لکی له‌سه‌ر شیوازی خویندنه‌وه که‌ی ئەوان قورئان ده‌خوینن. جا شیوازی خویندنه‌وه‌ی هه‌ریه که له‌و که‌له قورئانزانانه به‌ناوی قورئانزانه که خۆیه‌وه ناو‌نراوه و ناویانگی ده‌ر کرده. بۆ نمونه: ده‌وتریت: قیرائته‌تی (عاصم)، یان قیرائته‌تی (کافع)، یان قیرائته‌تی (أَبُو عَمْرٍو)، یان قیرائته‌تی (ابنُ کثیر)..... هتد.

ئهو جا زانایان چه‌ندین کتیبیان له‌باره‌ی شیوازی خویندنه‌وه‌ی هه‌ریه که له‌و که‌له قورئانزانانه‌وه داناه، که یه کێک له گرنگترینیان بریتیه له کتیبی (التَّنْزِيلُ فِي الْقُرْآنِ الْعَشْرِي) زانای پایه‌برزو ناسراوی گه‌له که‌مان و هه‌موو دنیای نیسلا، شیخ (شَمْسُ الدِّينِ)ی (ابنُ الْجَزْرِيِّ).

هه‌روه‌ها چه‌ندین کتیبیشیان بۆ ناسینی هه‌ریه که له‌و که‌له قورئانزانانه داناه، که یه کێک له گرنگترینیان بریتیه له کتیبی (غَايَةُ التَّهَابَةِ فِي طَبَقَاتِ الْقُرَّاءِ)، که نه‌میش هه‌ر دانراوی شیخی (ابنُ الْجَزْرِيِّ)ه‌و، سوپاس بۆ خوای گه‌وره هه‌ردوو کیشیان به‌چاپ‌کراوی ده‌ست ده‌که‌ون.

ئەوجا ئەمە ئەو مەزھەبە درووستە ھەلبژێردراو ھەبە، کە کاری زانایانی (سَلَف) و (خَلَف) یشی لەسەرەو، کە سیش نەکوئی لێ نە کردو ە.

لە زانای پایەبەرز (إِبْرَاهِيم) ی (نَخَعِي) ەو ە هاتو ە (رەحمەتی خرای لێ بیت)، کە فەرموویەتی: زانایانی سەردەمی ئەو پێیان ناخۆش بو ە، کە بو تریت: (سونەتی فلانە کەس)، یان (قیرائەتی فلانە کەس). بەلام و ە کو و تمان بو چوونی راست ئەو ەبە، کە درووستە و ھیچ ناپەسەندیە کیشی تیدا نی ە.

باسیک: {نەھی کردن له وتتی: فلانە ئایەتم لەبیرچووتەو ە}

ناپەسەندە کەسی قورئانزان بلت: فلانە ئایەت، یان فلانە سورەتم لەبیر چووتەو ە (نَسِيتُ آيَةَ كَذَا أَوْ سُورَةَ كَذَا). بەلکو با بلت: لەبیرم براو ەتەو ە (أُنْسِيْتُهَا)، یان: وازم لێ ھیناو ە بەھۆی لەبیرچوونەو ەو ە (أَسَقَطْتُهَا).

بو مان رپوایەت کراو ە لە ھەردوو صەحیحی بوخاری و موسلیمدا، لە ھاو ەلی خۆشەویست (ابن مسعود) ەو ە (خرای لێ رازی بیت)، کە فەرموویەتی: پتەمبەری خوا (دروودی خرای لەسەر بیت) فەرموویەتی: «لَا يَقُولُ أَحَدُكُمْ: "نَسِيتُ آيَةَ كَذَا وَكَذَا"، بَلْ هُوَ نَسِيَ».^(۱) واتە: "با کەس لە ئیو ە نەلت: (فلان و فیسار ئایەتم لەبیرچووتەو ە، بەلکو لەبیری براو ەتەو ە)".

دیسان لە رپوایەتیکی تری ھەردوو صەحیحی بوخاری و موسلیمدا ھاتو ە، کە پتەمبەری خوا فەرموویەتی: «بِسْمَا لِأَحَدِهِمْ أَنْ يَقُولَ: "نَسِيتُ آيَةَ كَيْتَ وَكَيْتَ"،

---

(۱) پروانە: صَحِيحُ الْبَخَارِيِّ / ۴ / ۱۹۲۳ / بە ژمارە: ۴۷۵۲، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۵۴۴ / بە ژمارە: ۷۹۰. تەنھا لە صەحیحی موسلیمدا بەم دەقە ھاتو ەو، بەم جو ەرشە (لَا يَقُلُ).

بَلْ هُوَ نُسِّيٌّ»^(۱) واته: "قسهیه کی خراب و ناشیرینه که کهسیک بلیت: (فلان و فیسار نایه تم له بیر چوه ته وه، به لکو له بیری براوه ته وه)".

بو شمان ریوایهت کراوه له ههردوو سهیحی بوخاری و موسلیمدا، له (عائِشَةُ) ی دایکی ئیماندارانه وه (خرای لی رازی بیت)، که پتغمه بیری خوا (درودی خرای له سهر بیت)، گوئی له پیاویک بوو قورئانی ده خوینده وه، نه ویش فهرمووی: «رَحِمَهُ اللَّهُ، لَقَدْ أَذْكَرَنِي آيَةً، كُنْتُ أَسْقَطُهَا». ^(۲) واته: "خوا ره حی پی بکات، به راستی نایه تیکی بیر هینامه وه، که به هوی له بیر چوونه وه وه وازم لی هینابوو".

له ریوایه تیکی تری سهیحیدا هاتوه، که فهرموویه تی: «كُنْتُ أُسِيئُهَا»^(۳) واته: "له بیرم براوه وه".

باسیک: {ئادابه کانی خویندنه وهی قورئان}

بزانه که ناکریت ته واوی ئادابه کانی قورئانخوین و قورئان خویندن له که مر له چهند بهر گیکدا باس بکریت. به لأم ئیمه ویستمان له م چهند باسه کورته دا نامازه به هه ندیک له مه بهسته گرنگه کانی بدهین. له باسه کانی پیشووشدا له سه ره تای کتیبه که وه باسی هه ندیک له ئادابه کانی که سی زیکر که رو که سی قورئانخوینمان کردو، له باسی زیکره کانی نوێژیشدا باسی کۆمه لیک له و ئادابانه مان کرد، که

---

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۴ / ۱۹۲۳ / به ژماره: ۴۷۵۲، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۵۴۴ / به ژماره: ۷۹۰.

(۲) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۲ / ۹۴۰ / به ژماره: ۲۵۱۲، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۵۴۳ / به ژماره: ۷۸۸.

(۳) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۴ / ۱۹۲۲ / به ژماره: ۴۷۵۱، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۵۴۳ / به ژماره: ۷۸۸.

په یوه نډیان به قورئان خویندنه وه هه بوو، پښتريش وتمان: هه ر كه سيك زياترى دهوټ، با بگه رپته وه سه ر كټيى (التَّبَيَانُ فِي آدَابِ حَمَلَةِ الْقُرْآنِ).

جا ته و فيق تنها به ده سټى خوايه و، هه ر تنها نه و يش پشت و په نايه .

باسيک: {خویندنه وهى قورئان نه هه موو زيکره گانى تر گه وره ترو

باشتره

بزانه كه خویندنه وهى قورئانى پروز له هه موو زيكره گانى تر زياتر جه خټى له سه ر كراوه ته وه، وه كو پښتريش باسما ن كړد. بويه پيوسته مروقى موسولمان به رده وام قورئان بخوټيټ و، هيچ شه وو رپوژيكي بي قورئان خویندن به سه ر نه بات، نيتر باوه كو چهن د نايه تيكي كه ميش بخوټيټ.

بو مان رپوايه ت كراوه له كټيه كه ي شيخي (ابن السُّنِّي) دا، له هاوه لى خو شه ويست (أَس) سه وه (خواى لى رازى بيت)، كه پيغه مبه رى خوا (دروردى خراى له سه ر بيت) فه رموويه تى: «مَنْ قَرَأَ فِي يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ خَمْسِينَ آيَةً، لَمْ يُكْتَبْ مِنَ الْغَافِلِينَ. وَمَنْ قَرَأَ مِئَةَ آيَةٍ، كُتِبَ مِنَ الْقَانِتِينَ. وَمَنْ قَرَأَ مِئَتِي آيَةٍ، لَمْ يُحَاجَّهِ الْقُرْآنُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. وَمَنْ قَرَأَ خَمْسَمِئَةً، كُتِبَ لَهُ قِطْرٌ مِنَ الْأَجْرِ».^(۱) واته: "نه و كه سه ي له رپوژو شه ويكدا په نجا (۵۰) نايه ت بخوټيټ، له ريزى غافل و بيئاگا كاندا ناوى نانوسريت. نه و كه سه ش سه د (۱۰۰) نايه ت بخوټيټ، له ريزى خوا په رسته ملكه چه كاندا ناوى ده نوسريت. نه و كه سه ش دوو سه د (۲۰۰) نايه ت بخوټيټ، قورئان له رپوژى قيامه تدا به رامبه رى

---

(۱) پروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السُّنِّي) / ۳۱۷ / به ژماره: ۶۷۱. هه ديسه كه خوى لاوازه، به لام به چهن د رپوايه تيكي تر پالپشت كراوه. (واته: ده بيت به: حسن) پروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَار / ۳ / ۲۴۸ - ۲۵۱.

لی ناگریت و، دژی راناوه ستیت. نهو که سه ش پیج سه د (۵۰۰) نایهت بخوینیت، به نه دازهی (قنطار) یتک پاداشتی بو ده نوسریت".^(۱)

له ریوایه تیکیشدا له بریتی (خَمْسِينَ) فهرموویه تی: «مَنْ قَرَأَ أَرْبَعِينَ آيَةً».^(۲)

له ریوایه تیکیشدا فهرموویه تی: «عَشْرِينَ».^(۳)

له ریوایه تیکیشدا له هاوه لی خو شه ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه هاتوه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه تی: پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سر بیت) فهرموویه تی: «مَنْ قَرَأَ عَشْرَ آيَاتٍ، لَمْ يُكْتَبْ مِنَ الْغَافِلِينَ».^(۴)

ههروه ها لهم باسه دا زۆریک حه دیسی تری لهم جو ره هاتون.

چه ندین حه دیسی شمان بو ریوایهت کراوه سه بارهت به خویندنی چهند سوره تیکی دیاریکراو له شه وو رۆژدا. له وانه: سوره ته کانی: (یس) و (المُلک) و (الْوَاقِعَة) و (الدُّخَان).

نه وه تا له هاوه لی خو شه ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه هاتوه (خوای لی رازی بیت)، نه ویش له پیغه مبهری خواوه (درودی خوای له سر بیت)، که فهرموویه تی: «مَنْ قَرَأَ "يس" فِیْ

---

(۱) زانایان سه بارهت به رافه کردن و لیکدانه وهی وشهی (قنطار) چهندین بوچوونی جیاوازیان ههیه. جا بوختهی بوچوونه کانیان نه وهیه، که بریتیه له مالیکی زۆر. بروانه: تَهْدِیْبُ الْأَسْمَاءِ وَاللُّغَاتِ / ۴ / ۱۰۴ - ۱۰۵.

(۲) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابْنُ السُّنِّي) / ۳۱۷ / به ژماره: ۶۷۲.

(۳) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابْنُ السُّنِّي) / ۳۲۶ / به ژماره: ۶۹۸.

(۴) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابْنُ السُّنِّي) / ۳۲۸ / به ژماره: ۷۰۲. نیمامی (حَاکِم) فهرموویه تی: حه دیسیکی (صَحِيح) به له سر مه رجی نیمامی موسلیم. بروانه: الْمُسْتَدْرَكُ عَلَى الصَّحِيحَيْنِ / ۱ / ۷۴۲ / به ژماره: ۲۰۴۱.

يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ، ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ، غُفِرَ لَهُ». (۱) واته: "نهو كهسهی له شهوو رُوژنیکدا له بهر
ره زامه نندی خوی گه وره سورته تی (یس) بخوینیت، خوالی خوش ده بیت".

له ریوایه تیکتی تریشدا له هاوه لی خوشه ویست (أبو هريرة) وه هاتوه (خوی لی
رازی بیت)، که پیغه مبهری خوا فرموویه تی: «مَنْ قَرَأَ سُورَةَ "الدُّخَانِ" فِي لَيْلَةٍ
(جُمُعَةٍ)، أَصْبَحَ مَغْفُورًا لَهُ». (۲) واته: "نهو كهسهی له شهوی جومعه دا سورته تی
(الدُّخَانِ) بخوینیت، به یانیه که ی خوی گه وره له تاوانه (بچووکه) کانی خوش
ده بیت".

له ریوایه تیکیشدا له هاوه لی خوشه ویست (ابن مسعود) وه هاتوه (خوی لی رازی
بیت) که فرموویه تی: له پیغه مبهری خوام بیستوه (دروودی خوی له سر بیت)، که
فرموویه تی: «مَنْ قَرَأَ سُورَةَ "الْوَاقِعَةِ" فِي كُلِّ لَيْلَةٍ، لَمْ تُصِبْهُ فَاقَةٌ (أَبَدًا)». (۳) واته:
"نهو كهسهی هه موو شه ویک سورته تی (الْوَاقِعَةِ) بخوینیت، هه رگیز هه ژاری و نه داری
توش نابیت".

---

(۱) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السُّنِّي) / ۳۱۸ / به ژماره: ۶۷۴. شیخی عهسقه لانی به
حه دیسیکی (حَسَن) ی داناوه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۳ / ۲۵۷.

(۲) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السُّنِّي) / ۳۱۹ - ۳۲۰ / به ژماره: ۶۷۹. حه دیسیکی
لاوازه، به لام پشتگیر تکی باشی هه به. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۳ / ۲۵۹ - ۲۶۰.

(۳) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السُّنِّي) / ۳۲۰ / به ژماره: ۶۸۰. حه دیسیکی لاوازه.
بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۳ / ۲۶۲ - ۲۶۴.

له هاوهلی خوْشهویست (جَابِر) یشهوه هاتوه (خوای لی رازی بیت)، که پیغهمبهری خوا (درودی خوای لهسر بیت)، هه موو شهویک نه ده خهوت، تاوه کو هه ردوو سورتهی (السَّجْدَة) و، (المَلِك) نه خوینیت. (۱)

له هاوهلی خوْشهویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) یشهوه هاتوه (خوای لی رازی بیت)، که پیغهمبهری خوا (درودی خوای لهسر بیت) فهرموویه تی: «مَنْ قَرَأَ فِي لَيْلَةٍ ﴿إِذَا زُلْزِلَتْ الْأَرْضُ﴾ كَانَتْ لَهُ كَعْدَلِ نَصْفِ الْقُرْآنِ، وَمَنْ قَرَأَ ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ كَانَتْ لَهُ كَعْدَلِ رُبْعِ الْقُرْآنِ، وَمَنْ قَرَأَ ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ كَانَتْ لَهُ كَعْدَلِ ثُلُثِ الْقُرْآنِ». (۲) واته: "تهو کهسهی به شهودا سورتهی ﴿إِذَا زُلْزِلَتْ الْأَرْضُ﴾ بخوینیت، پاداشتی خویندنی نیوهی قورئانی دهست ده کهویت. تهو کهسهش سورتهی ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ بخوینیت، پاداشتی خویندنی چاره کیکی قورئانی دهست ده کهویت. تهو کهسهش سورتهی ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ بخوینیت، پاداشتی خویندنی سییه کی قورئانی دهست ده کهویت".

له ربوایه تیکیشدا هاتوه، که پیغهمبهری خوا فهرموویه تی: «مَنْ قَرَأَ آيَةَ الْكُرْسِيِّ، وَأَوَّلَ حَمِّ (الْمُؤْمِنِ)، غُصِمَ ذَلِكَ الْيَوْمَ مِنْ كُلِّ سُوءٍ». (۳) واته: "تهو کهسهی (آيَةُ الْكُرْسِيِّ) و سه ره تای سورتهی (غَافِر) بخوینیت، تهو رۆژه له هه موو خراپه یهک پاریزراو ده بیت".

(۱) پروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابْنُ السُّنِّي) / ۳۱۸ / به ژماره: ۶۷۵. نیمامی (حَاكِم) فهرموویه تی: حه دیسیکی (صَحِيح) به له سه ره مرجی نیمامی موسلیم. پروانه: الْمُسْتَدْرَكُ عَلَى الصَّحِيحَيْنِ / ۴ / ۴۴۶ / به ژماره: ۳۵۴۵.

(۲) پروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابْنُ السُّنِّي) / ۳۲۲ / به ژماره: ۶۸۶. حه دیسیکی زۆر لاوازه. پروانه: تَنْبِيحُ الْأَفْكَارِ / ۳ / ۲۶۸.

(۳) پروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابْنُ السُّنِّي) / ۳۲۳ / به ژماره: ۶۸۷. حه دیسیکی لاوازه. پروانه: تَنْبِيحُ الْأَفْكَارِ / ۳ / ۲۷۳.

ههروهها زۆرێك هه دیسی تریش لهه بارهوه هاتوون. ئیمهش لیره دا تهنها
گرنگ و سه ره کیه کانیانمان هیناوه. خوای گه ورهش له هه موو کهس زاناره به
راسته کانو، هه موو سوپاس و ستایشیکیش هه ر شایسته ی ئه وه و، هه موو نازو
نیعه متیش هه ر ه ی ئه وه و، ته و فیه و پاراستنیش له هه له هه ر به ده ستی ئه وه.

((کتیبی سوپاس و ستایشی خوی گهوره))

- خوی گهوره فەرمووێه تی: ﴿قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلَامٌ عَلَىٰ عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَىٰ﴾ [التنمل: ۵۹]. واتە: {تۆ بلی: سوپاس و ستایش بۆ خوی گهوره، سهلامه تی و بیوهیش پرژیت به سهر ئه و به ندانه دا، که ئه و هه لیژاردوون}.
- ههروه ها فەرمووێه تی: ﴿وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ سِيرِكُمْ آيَاتِهِ فَتَعْرِفُونَهَا﴾ [التنمل: ۹۳]. واتە: {ههروه ها بلی: سوپاس و ستایش بۆ خوی گهوره، خوا له مه ولا به لگه و نیشانه کانی گهوره یی و ده سه لاتی خۆیتان پیشان ده دات و، ئیوه ش ده یانبین و ده یانناسه وه}.
- ههروه ها فەرمووێه تی: ﴿وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا﴾ [الاسراء: ۱۱۱]. واتە: {سوپاس و ستایش بۆ ئه و خوییه ی، که نه وه و مندالی بۆ خوی بریار نه دا وه}.
- ههروه ها فەرمووێه تی: ﴿لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ﴾ [البراهیم: ۷]. واتە: {ئه گه ر ئیوه سوپاس گوزاری من بکه ن، منیش نازو نیعمه تان بۆ زیاد ده که م}.
- ههروه ها فەرمووێه تی: ﴿فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ﴾ [البقره: ۱۵۲]. واتە: {ده ی ئیوه زیکرو یادی من بکه ن، تا منیش یادی ئیوه بکه م و پاداشتتان بده مه وه. ههروه ها شوکرو سوپاسی من بکه ن و، ناسوپاسگوزار مه بن}.

ههروه ها زۆرینک ئایه تی زانراوی تر هه ن، که راشکاوانه فه رمان به سوپاس و ستایشی خوی گهوره ده که ن و، باسی فه زلو گهوره یی سوپاس و ستایش ده که ن.

بۆشمان رپوایه ت کراوه له (سُنن) ی (أَبُو دَاوُد) و (ابْنُ مَاجَه) و (مُسْنَد) ی زانای پایه بهرز (أَبُو عَوَانَةَ) ی (إِسْفَرَايِينِي) ۱۵ - الْمُخَرَّجَ عَلَى صَحِيحِ مُسْلِم - (ره حه تی خویان لی بیته)، له هاوه لی خۆشه و یست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوی لی رازی بیته)، ئه ویش له پیغه مبه ری خواوه (درودی خوی له سه ر بیته)، که فەرمووێه تی: «كُلُّ أَمْرٍ ذِي بَالٍ لَا يَبْدَأُ

فِيهِ بِالْحَمْدِ لِلَّهِ فَهُوَ أَقْطَعُ»^(۱) واته: "هموو کارینکی گرنگو و بایه خدار به سوپاس و ستایشی خوی گهوره دهستی بی نه کریت، کم بهره کت یان بهره که تپراو ده بیت".

له ریوایه تیکیشدا بهم جوره هاتوه: «بِحَمْدِ اللَّهِ».

له ریوایه تیکیشدا بهم جوره هاتوه: «بِالْحَمْدِ، فَهُوَ أَقْطَعُ».

له ریوایه تیکیشدا بهم جوره هاتوه: «كُلُّ كَلَامٍ لَا يُبْدَأُ فِيهِ بِالْحَمْدِ لِلَّهِ، فَهُوَ أَجْذَمٌ».

له ریوایه تیکیشدا بهم جوره هاتوه: «كُلُّ أَمْرٍ ذِي بَالٍ لَا يُبْدَأُ فِيهِ بِ—(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)، فَهُوَ أَقْطَعُ».

ههروه ها هموو نهم دهقانه شمان له (كِتَابُ الْأَرَبِيِّنِ) ی زانای پایه بهرز شیخ (عَبْدُ الْقَادِرِ) ی (رُهَاوِي) دا بو ریوایهت کراوهو، هه دیسه کهش هه دیسیکی (حَسَن) هه، وه کو باسمان کرد به رسته ی پیکه وه به ستر او (مُتَّصِل) ریوایهت کراوهو، به (مُرْسَل) یش ریوایهت کراوهو، ریوایهته (مُتَّصِل) هه کهش رسته که ی جوانه.

جا نه گهر هه دیسیک به (مُتَّصِل) ی، به (مُرْسَل) یش ریوایهت کراییت، نهوا به لای زورینه ی زانایانه وه حساب بو ریوایهته (مُتَّصِل) هه که یان ده کریت. چونکه زیاده ی که سی متمانه داری تیدایه و، زیاده ی که سی متمانه داریش به لای زوربه ی زانایانه وه قبول ده کریت.

(ذِي بَالٍ) یش واته: جینگه ی بایه خو گرنگی بیت. (أَقْطَعُ) یش واته: بهره که تی که مه و، (أَجْذَمٌ) یش هه مانا مانای هه یه.

---

(۱) پروانه: سُنُّ أَبِي دَاوُدَ / ۲ / ۶۷۷ / به ژماره: ۴۸۴۰، وَسُنُّ ابْنِ مَاجَهَ / ۱ / ۶۱۰ / به ژماره: ۱۸۹۴، وَمُسْتَخْرَجُ أَبِي عَوَّانَةَ / سهرهتای پیشه کیه که ی.

زانایان فەرمووێانە: بۆیە سونەتە هەموو دانەر و نوسەرێک و، وانەخوێنێک و، وانەبێژێک و، وتاریبێژێک و، خوازبێژێکەرێک، لەپێش دەست پێکردنی کارەکه یانەوه سوپاس و ستایشی خوای گەوره بکەن. هەروەها سونەتە لەپێش هەموو کاریکی گرنگ و بایەخدارێ تریشەوه سوپاس و ستایشی خوای گەوره بکەرێت.

ئیمامی (شافعی) (رەحمەتی خوای لی بیت) فەرمووێتی: من پێم خوێشە هەموو کەسێک لەپێش دەست کردنی بە قسە بۆ داواکردن و خوازبێژی ژنێک، یان بۆ داواکردنی هەر شتیکی تر، سەرەتا سوپاس و ستایشی خوای گەوره بکات و، صەلاواتیش لەسەر پێغەمبەری خوا بدات (درودی خوای لەسەر بیت).^(۱)

باسێک: {کردنی سوپاس و ستایشی خوای گەوره لە پێش هەموو کاریکەوه}

وێ کە باسمان کرد، سونەتە لە سەرەتای هەموو کاریکی گرنگ و بایەخدارەوه سوپاس و ستایشی خوای گەوره بکەرێت.

هەروەها لەدوای لیبوونەوه لە خواردن و خواردنەوه، لەدوای پێژمین و، لە کاتی خوازبێژیداو، لە کاتی بەستنی گریبەستی هاوسەرگیریداو، لە دوای دەرچوون لە سەرئاویش هەر سونەتە سوپاس و ستایشی خوای گەوره بکەرێت.

جائە گەر خوای گەوره بیهوێت، لەمەولا هەر یەکیک لەم مەسەلانەو لەقەباسەکانیشیان لە باسەکانی خۆیاندا بە بەلگەوه روون دەکەینهوه.

---

(۱) بروانە: الأَمّ / ۶ / ۱۰۶.

ههروهه پيشتريش باسي ئهوهمان كرد، كه له دواى دهه چوون له سههراو چى دهوتريت.

ههروهه وه كو پيشتريش باسمان كرد، سونه ته له سههه تاي دانانى كتيه وه سوپاس و ستايشى خواى گه وه بكرت. بههه مان شي وه له سههه تاي دهه رسي ماموستايان و، سههه تاي خوئندنه وهى قوتابيانيشه وه ههه سونه ته، ئيتر نايا دهه رسي ههه ديس بيت، يان شهه ع، يان ههه زانستىكى تر.

جا باشترين رسته ش بو سوپاس و ستايش كردن برتته له (الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ).

باسيک: {کردنى سوپاس و ستايشى خواى گه وه يه كيكه له روكنه كانى وتارى جومهه}

سوپاس و ستايشى خواى گه وه يه كيكه له پايه كانى وتارى جومهه و تاره كانى ترش. بويه هيچ وتاريك بهي سوپاس و ستايشى پهروهه دگار درووست نه.

جا به لايه نى كه مه وه پتويسته وتاريته كه بلت: (الْحَمْدُ لِلَّهِ). به لام باشتر وهه ايه كه سوپاس و ستايشى خواى گه وه زور بكات و، دريژى نهه باسهه له كتيه فيقهيه كاندا ههيه.

ههروهه بهمهه رج گهراوه سوپاس و ستايشه كه وه تهواوى روكنه كانى ترى وتاره كه ههه به زمانى عهه بهي بن.

باسيک؛ {سونه ته به سوپاس و ستایشی خوی گهوره کۆتایی به نزاو

پارانه وه بهیتریت

سونه ته مرۆفی موسولمان به سوپاس و ستایشی خوی پهروه ردگار (الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ) کۆتایی به نزاو پارانه وه که ی بهیتریت. به هه مان شیوه به سوپاس و ستایشی ئه ویش دهست پی بکات.

خوی گهوره فهرموویه تی: ﴿وَأَخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ [یونس: ۱۰]. واته: {دواین نزاو پارانه وه ی ئه وه بههشتیانه ئه وه یه که ده لئین: سوپاس و ستایش بۆ پهروه ردگاری هه موو عالمه}.

سه باره ت به وهش که سونه ته نزاو پارانه وه به سوپاس و ستایشی پهروه ردگار دهست پی بکات، ئه وه ئه گهر خوی گهوره بیه ویت، له م نزیکانه دا له ((کتییی صه لاولدان له سه ر پتغمه بهری خوا)) دا به لگه که ی باس ده که یین، که هه دیسی (صَحِيح) ی له باره وه هاتوه.

باسيک؛ {کردنی سوپاس و ستایشی خوی گهوره له کاتی په یدا بوونی

نیعمه تو، لاچوونی زه حمه تدا

سونه ته له کاتی دهست که وتنی نیعمه تیکدا، یان له کاتی له کۆل بوونه وه ی خراپه یه کدا سوپاس و ستایشی خوی گهوره بکریت، ئیتر ئایا بۆ خوی بیت، یان بۆ دۆست و براده ریک، یان بۆ موسولمانان.

بۆمان ریوایه ت کراوه له صه حیحی موسلیمدا، له هاوه لئ خۆشه ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوی لی رازی بیت)، که پتغمه بهری خوا (دروودی خوی له سه ر بیت)، له شه وی شه وره وه یه که یدا پیاله یه ک مه ی (خَمْر) و، پیاله یه ک شیر ی بۆ هینرا، ئه ویش ته ماشای

کردن و، شیره‌کهی وهر گرت. جا جوبره‌ئیل (درودی خوی له‌سهر بیت) پیی فه‌رموو: (الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَاكَ لِلْفِطْرَةِ، لَوْ أَخَذْتَ الْخَمْرَ غَوَتْ أُمَّتُكَ). واته: (سوپاس و ستایش بۆ نهو خویه‌ی، که رینگه‌ی راستی ئیسلامه‌تی پیشاندایت و خستی پی سهری. خو نه‌گهر مه‌یه‌کات وهر بگرتایه، ئومه‌ته‌کات گومراو سهرلیشیواو ده‌بوون).^(۱)

باسیک: {سوپاس و ستایشی خوی گه‌وره له‌کاتی مردنی خزمیکی

نزیکدا

بۆمان ریوایه‌ت کراوه له‌ کتیبه‌کهی ئیمامی (تَرْمِذِي) و له‌ غه‌یری نه‌ویشدا، له‌ هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (أَبُو مُوسَى) ی (أَشْعَرِي) هوه (خوی لی رازی بیت)، که پیغه‌مه‌ری خوا (درودی خوی له‌سهر بیت) فه‌رموویه‌تی: «إِذَا مَاتَ وَلَدُ الْعَبْدِ، قَالَ اللَّهُ تَعَالَى لِمَلَائِكَتِهِ: "قَبَضْتُمْ وَلَدَ عَبْدِي؟" فَيَقُولُونَ: "نَعَمْ". فَيَقُولُ: "قَبَضْتُمْ ثَمَرَةَ فُؤَادِهِ؟" فَيَقُولُونَ: "نَعَمْ". فَيَقُولُ: "فَمَاذَا قَالَ عَبْدِي؟" فَيَقُولُونَ: حَمْدَكَ، وَاسْتَرْجَعَ. فَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى: "ابْنُوا لِعَبْدِي بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ، وَسَمُّهُ بَيْتَ الْحَمْدِ». واته: "ته‌گهر مندالی به‌نده‌یه‌ک بمریت، خوی گه‌وره به‌ فریشته‌کانی ده‌فه‌رمویت: (گیانی مندالی به‌نده‌که‌متان کی‌شا؟ به‌روبوومی دلیتان لی وهر گرته‌وه؟) نه‌وانیش عه‌رز ی ده‌که‌ن: (به‌لی). خوی گه‌وره ده‌فه‌رمویت: (ئه‌ی به‌نده‌که‌م چی وت؟) نه‌وانیش عه‌رز ی ده‌که‌ن: (سوپاس و ستایشی تۆی کردو، نه‌وه‌شی وت که هه‌موومان مولکی خواین و، بۆ خزمه‌تی نه‌ویش ده‌گه‌رینه‌وه: إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ). نه‌وجا خوی گه‌وره ده‌فه‌رمویت: (ئیوه‌ش له‌ به‌هه‌شتدا مالۆ خانوویه‌ک بۆ به‌نده‌که‌م درووست بکه‌ن و، ناوی بئیت: مالۆ خانووی سوپاس و ستایش).

(۱) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۳ / ۱۵۹۲ / به‌ ژماره: ۱۶۸.

ئىمامى (تَرْمِذِي) فەرموويەتى: ھەدىسىكى (حَسَن) ھە. (۱)

ھەرۋەھا چەندىن ھەدىسى مەشھورى تىرىش سەبارەت بە فەزلى گەورەھى سۇپاس و ستايش ھاتوونو، ئىمەش لە سەرەتاي ئەم كىتەوھە كۆمەلىك لەو ھەدىسە (صَحِيح) سەمان ھىنا، كە سەبارەت بە فەزلى گەورەھى تەسىھات و سۇپاس و ستايش و، زىكرەكانى تر ھاتبوون.

باسىك: {باشترىن ئەو سىفانەھى بۇ سۇپاس و ستايش بەكار دەھىترىن}

زانائانى (مُتَأَخَّرِينَ) ھى ھاو ھەلە خۇراسانىھە كانغان فەرموويانە: ئەگەر كەسىك سۆتىد بخوات، كە بە گىشتگىرتىن و داگرەو ھەترىن رىستە سۇپاس و ستايشى خۇاى گەورە دەكات – ھەندىكىشىان فەرموويانە: بە گەورەترىن و باشترىن رىستە –، ئەوا رىنگە چارە بۇ نەكەوتنى سۆتىدە كەھى ئەو ھە، كە بلىت: (الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا يُؤَافِي نِعْمَهُ، وَيُكَافِيءُ مَزِيدَهُ).

(يُؤَافِي نِعْمَهُ) واتە: سۇپاس و ستايشىكى و ھەھا، كە لە گەل ھەموو نازو نىعمە تىكدا بوونى ھەبىت.

(يُكَافِيءُ مَزِيدَهُ) واتە: ھاوتاو يە كسان بىت لە گەل زىاد بوونى نازو نىعمە تە كاندا. پوختەھى مانا كەشى ئەو ھە، كە ئەو كەسە سۇپاسى ھەموو نازو نىعمە تىكى زىادەش دەكات.

---

(۱) بىروانە: سُنُّ التَّرْمِذِي / ۳ / ۳۴۱ / بە ژمارە: ۱۰۲۱. ھەرۋەھا بىروانە: مُسْتَدْرَأُ الإِمَامِ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ / ۲۳ / ۵۰۰ - ۵۰۱ / بە ژمارە: ۱۹۷۲۵، وَصَحِيحُ ابْنِ جَبْرِ / ۷ / ۲۱۰ / بە ژمارە: ۲۹۴۸.

ههروه‌ها ئه‌و زانایانه فه‌رموویانه: ئه‌گه‌ر كه‌سێك سوێند ب‌خوات، كه‌ به‌ باش‌ترین ته‌عبیر سوپاس و ستایشی خ‌وای گه‌وره‌ ده‌كات، ئه‌وا رینگه‌چاره‌ بۆ نه‌كه‌وتنی سوێنده‌كه‌ی ئه‌وه‌یه، كه‌ ب‌لێت: (لَا أُحْصِي تَنَاءً عَلَيْكَ، أَنْتَ كَمَا أَتَيْتَ عَلَيَّ نَفْسِكَ). واته‌: (من ناتوانم ستایشی تۆ ب‌كه‌م، ناشزانم چۆنی ب‌كه‌م، تۆ به‌و جو‌ره‌ی، كه‌ خ‌وت ستایشی خ‌وتت كرده‌).

جا هه‌ندیكیان ئه‌مه‌شیان له‌ كۆتاییه‌كه‌یه‌وه‌ زیاد كرده‌: (فَلَلِكَ الْحَمْدُ حَتَّى تَرْضَى). واته‌: (ده‌ی سوپاس و ستایش هه‌ر بۆ تۆ، هه‌تا رازی ده‌بیت).

زانای پایه‌به‌رز (أَبُو سَعْدِی (مُتَوَلَّى) نمونه‌ی مه‌سه‌له‌كه‌ی بۆ ئه‌و كه‌سه‌ هه‌تاوه‌، كه‌ سوێندی خ‌واردوه‌: به‌ گه‌وره‌ترین و باش‌ترین صیغه‌ سوپاس و ستایشی خ‌وای گه‌وره‌ ب‌كات. جا شیخی (مُتَوَلَّى) له‌ سه‌ره‌تای زی‌ك‌ره‌كه‌وه‌ ته‌عبیری (سُبْحَانَكَ) شی بۆ زیاد كرده‌.

له‌ زانای پایه‌به‌رز (أَبُو نَصْرِی (تَمَّار)یشه‌وه‌ هاتوه‌، ئه‌ویش له‌ زانای پایه‌به‌رز (مُحَمَّدِی كورپی (نَصْر)ه‌وه‌ (ره‌حه‌تی خ‌وای لی‌بیت)، كه‌ فه‌رموویه‌تی: چه‌زهره‌تی ئاده‌م (درودی خ‌وای له‌سه‌ر بیت) فه‌رموویه‌تی: "ئه‌ی په‌روه‌ردگار، به‌ كارو كرده‌وه‌كانی ده‌ستی خ‌ۆمه‌وه‌ سه‌رقالت كردوم. جا فیری فه‌رمایشتی‌كم ب‌كه‌، كه‌ هه‌موو سوپاس و ستایش و ته‌سبیحاتی‌کی تیدا بیت". خ‌وای گه‌وره‌ش وه‌حیی بۆ كرد: "ئه‌ی ئاده‌م، به‌یانیان سی‌ جارو، ئیوارانیش سی‌ جار ب‌لێ: (الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، حَمْدًا يُؤَافِي نِعْمَهُ، وَيُكَافِيهِ مَزِيدُهُ). چونكه‌ ئه‌و صیغه‌یه‌ گشتگیر و دا‌گره‌وه‌یه‌ بۆ هه‌موو سوپاس و ستایش و ته‌سبیحاتی‌ك".

خ‌واش له‌ هه‌موو كه‌س زانا تره‌.

((کتیبی سه‌لاواتدان له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌ری))

خوا)) (دروودی خوای له‌سه‌ر بییت)

خوای گهوره فهرموویه تی: ﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ [الأنحزاب / ۵۶]. واته: {بهر پراستی خوای گهوره و فریشته کانی سهلاوات له سهر پیغه مبهری خوا ده دهن، نهی نهو که سانهی باوه پرتان هیناوه، نیوهش سهلاواتی له سهر بدهن و، سلاوی لی بکه ن}.

نهو چه دیسانهش که سه بارهت به فهزلتو گهوره بی سهلاواتدان و، فهران پیکردنی هاتورن، زور لهوه زیاترن، که بژمیردرین. به لام نیمه تنها نامازه به هندیکیان ده کهین، وه کو ناگادار کردنه وهیک له سهر نهوانی تریان و، به مه بهستی پیروزبوونی کتیبه کهش به هینان و باسکردنی نهو چه دیسانه.

بۆمان ریوایهت کراوه له سه حیجی موسلیمدا، له هاوهلی خو شه ویست (عَبْدُ اللَّهِ) ی کوری (عَمْرُو) ی کوری (عَاص) هوه (خواله خزی و بارکیی رازی بیت)، که گوئی لییوه پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سهر بیت)، فهرمووی: «مَنْ صَلَّى عَلَيَّ صَلَاةً، صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ بِهَا عَشْرًا».^(۱) واته: "نهو که سهی سهلاواتیکم له سهر بدات، خوا بهو سهلاواته ده ره هه تی به سهر دا ده باریتیت".

دیسان بۆمان ریوایهت کراوه له سه حیجی موسلیمدا، له هاوهلی خو شه ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوای لی رازی بیت)، که پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سهر بیت) فهرموویه تی: «مَنْ صَلَّى عَلَيَّ وَاحِدَةً، صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ عَشْرًا».^(۲)

بۆشان ریوایهت کراوه له کتیبه کهی نیمامی (تَرْمِذِي) دا، له هاوهلی خو شه ویست (عَبْدُ اللَّهِ) ی کوری (مَسْعُود) هوه (خوای لی رازی بیت)، که پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سهر بیت) فهرموویه تی: «أَوْلَى النَّاسِ بِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَكْثَرُهُمْ عَلَيَّ صَلَاةً».^(۳) واته: "نزیکترین و له پیشترینی خه لکی له منه وه له رۆزی قیامه تدا نهو که سهیه، که له هه موو که سیك زیاتر سهلاواتی له سهر داوم".

(۱) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۲۸۸ / به ژماره: ۳۸۴.

(۲) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۳۰۶ / به ژماره: ۴۰۸.

تیمامی (ترمذی) فہرموویہ تی: حدیسیکی (حسن) ہ۔^(۱)

ہر وہا فہرموویہ تی: لہم باسہدا حدیس لہ ہاوہ لانی خوشہ ویست:
(عَبْدُ الرَّحْمَنِ) ی کوری (عَوْف) و، (عَامِر) ی کوری (رَبِيعَةَ) و، (عَمَّار) و، (أَبُو
طَلْحَةَ) و، (أَنَس) و، (أَبِي) ی کوری (كَعْب) یشہوہ ریوایت کراوہ (خوالہ ہموویان
رازی بیت).^(۲)

بوشمان ریوایت کراوہ لہ (سُنَنِ) ی (أَبُو دَاوُد) و (نَسَائِي) و (أَبْنُ مَاجَه) دا، بہ
چہند رشتہ کی (صَحِيح)، لہ ہاوہ لانی خوشہ ویست (أَوْس) ی کوری (أَوْس) ہوہ
(خوای لی رازی بیت)، کہ فہرموویہ تی: پیغمبہری خوا (درودی خوای لہ سر بیت)
فہرموویہ تی: «إِنَّ مِنْ أَفْضَلِ أَيَّامِكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، فَأَكْثِرُوا عَلَيَّ مِنَ الصَّلَاةِ فِيهِ، فَإِنَّ
صَلَاتِكُمْ مَعْرُوضَةٌ عَلَيَّ». واتہ: "یہ کیك لہ باشترینی رُوژہ کانتان بریتہ لہ رُوژی
جومعہ، بویہ لہو رُوژہدا صلواتم زور لہ سر بدہن. چونکہ صلواتہ کانتان
دہخرینہ بدرہمہم و پیشانم دہدرین". جا ہاوہ لانی عہرزبان کرد: (وَكَيْفَ تُعْرَضُ
صَلَاتُنَا عَلَيْكَ، وَقَدْ أَرَمْتَ؟). واتہ: (نہی پیغمبہری خوا، چون صلواتہ کاغان
دہخرینہ بدرہمت و پیشانت دہدرین، لہ کاتیکدا کہ لاشہی جہنابت لہ گورہ کہدا
پتورکاوہو شی بوہتہوہ؟! پیغمبہریش فہرمووی: «إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ عَلَيَّ الْأَرْضِ أَجْسَادَ
الْأَنْبِيَاءِ». واتہ: "بہراستی خوا لاشہی پیغمبہرانی قہدہغہو حہرام کردہ لہ سر
زہوی".

(۱) پروانہ: سُنَنِ التَّرْمِذِي / ۲ / ۳۵۴ / بہ ژمارہ: ۴۸۴.

(۲) پروانہ: سُنَنِ التَّرْمِذِي / ۲ / ۳۵۵.

(۳) پروانہ: سُنَنِ أَبِي دَاوُد / ۱ / ۳۴۲ / بہ ژمارہ: ۱۰۴۷، وَسُنَنِ النَّسَائِي / ۳ / ۹۱ / بہ

ژمارہ: ۱۳۴۷، وَسُنَنِ ابْنِ مَاجَه / ۱ / ۳۴۵ / بہ ژمارہ: ۱۰۸۵.

نیمامی (حَطَّابِي) فہرموویہ تی: وشہی (أَرَمْتُ) لہ ئەصلدا (أَرَمَّمْتُ) بوہو،
یہ کتیک لہ دوو میمہ کہیان لا بردوہ. کہ ئەویش زمانی ہندیک عہرہ بہ. وہ کو
وتویانہ: (ظَلَلْتُ أَفْعَلُ كَذَا) واتہ: (ظَلَلْتُ).^(۱)

زانایہ کی تر فہرموویہ تی: وشہی (أَرَمْتُ) بہ (أَرَمَّمْتُ) دہ خوینریتہوہ. واتہ:
{میمہ کہ شہدہ دارہو، تائہ کەش زہنہ دارہو، تائی (تَأْنَيْثٌ) ہو، ماناکہ شی بہم
جوڑیہ}: (أَرَمَّمْتُ الْعِظَامَ). واتہ: (ئیسکە کانت پتور کاون).

ہہروہا خویندنہوہی ئەو وشہیہ چہند بوچوونیکی تریشی لہ سہرہ. خواش لہ
ہہموو کەس زانا ترہ.

بویشان ریوایہت کراوہ لہ کوٹایی (كِتَابُ الْحَجِّ) ی (سُنَنِ) ی (أَبُو دَاوُد) دا، لہ
(بَابُ زِيَارَةِ الْقُبُورِ) دا، بہ رشتہیہ کی (صَحِيح)، لہ ہاوہلی خوشہویست (أَبُو
هُرَيْرَةَ) وہ (خوای لی رازی بیت)، کہ فہرموویہ تی: پیغہمبہری خوا (درودی خوای لہ سہر
بیت) فہرموویہ تی: «لَا تَجْعَلُوا قَبْرِي عَيْدًا، وَصَلُّوا عَلَيَّ، فَإِنَّ صَلَاتِكُمْ تَبْلُغُنِي حَيْثُ
كُنْتُمْ».^(۲) واتہ: "سہردانی گوڑہ کہم وہ کو سہردانی جہژن لی مہ کەن (کہ سہردانی
جہژن بو کەیف و خوشیہ)، صہلاواتم لہ سہر بدهن. چونکہ لہ ہہرکوی بن
صہلاواتہ کانتان پیم دہ کات".

دیسان بویمان ریوایہت کراوہ لہ (سُنَنِ) ی (أَبُو دَاوُد) دا، بہ رشتہیہ کی
(صَحِيح)، لہ ہاوہلی خوشہویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وہ (خوای لی رازی بیت)، کہ پیغہمبہری
خوا (درودی خوای لہ سہر بیت) فہرموویہ تی: «مَا مِنْ أَحَدٍ يُسَلِّمُ عَلَيَّ، إِلَّا رَدَّ اللَّهُ عَلَيَّ

(۱) بروانہ: مَعَالِمُ السُّنَنِ / ۱ / ۲۴۲ - ۲۴۳.

(۲) بروانہ: سُنَنِ أَبِي دَاوُد / ۱ / ۶۲۲ / بہ ژمارہ: ۲۰۴۲.

رُوحِي، حَتَّى أَرُدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ».^(۱) واته: "هەر که سیك سلاوم لی بکات، خوای گهوره رُوحم بۆ ده گهر پیتتهوه، ههتا وه لامی سلاوه کهی ددهمهوه".

با نهو که سهی ناوی پیغه مبهری خوا له لایدا ده بریت، سه لاواتی له سهر

بداات (دروودی خوای له سهر بیت)

بۆمان رپوایهت کراوه له کتیه کهی نیمامی (تَرْمِذِيّ) دا، له هاوه لی خوشه ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه تی: پیغه مبهری خوا (دروودی خوای له سهر بیت) فهرموویه تی: «رَعِمَ أَنْفُ رَجُلٍ، ذُكِرَتْ عِنْدَهُ، فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيَّ». واته: "لوتی نهو پیاوه به قوردا بچیت و زه لیل و رسوا بیت، که ناوی منی له لادا ده بریت و، سه لاواتم له سهر نادات".

نیمامی (تَرْمِذِيّ) فهرموویه تی: چه دیسیکی (حَسَن) ه.^(۲)

بۆشان رپوایهت کراوه له کتیه کهی شیخی (أَبْنُ السُّنِّيّ) دا، به رسته یه کی جوان (جَیْد)، له هاوه لی خوشه ویست (أَنْس) هوه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه تی: پیغه مبهری خوا (دروودی خوای له سهر بیت) فهرموویه تی: «مَنْ ذُكِرْتُ

---

(۱) بروانه: سُنَنُ أَبِي دَاوُدَ / ۱ / ۶۲۲ / به ژماره: ۲۰۴۱. مانای نهم فهرمووده یه سهر لیده رنه چوونیکتی تیدایه سه بارهت به گه راندنه وهی رُوح بۆ پیغه مبهری خوا. جا بۆ تیگه یشتن له ماناو مه به سه ته کهی بروانه: فَتْحُ الْبَارِي / ۶ / ۴۸۸. ههروه ها بروانه ریساله یه کی نیمامی (سُوْطِيّ) به ناو نیشانی (اَنْبَاءُ الْاَذْكَاءِ بِحَيَاةِ الْاَنْبِيَاءِ) له کتیبی (الْحَاوِي لِلْفَتَاوِي).

(۲) بروانه: سُنَنُ التَّرْمِذِيّ / ۵ / ۵۵۰ / به ژماره: ۳۵۴۵.

عِنْدَهُ، فَلْيُصَلِّ عَلَيَّ، فَإِنَّهُ مَنْ صَلَّى عَلَيَّ مَرَّةً، صَلَّى اللَّهُ -عَزَّ وَجَلَّ- عَلَيْهِ عَشْرًا»^(۱).
 واته: "نهو کهسهی ناوی له لادا برا، با سهلاواتم لهسر بدات. چونکه بهراستی
 هدر کهسیک جاریک سهلاواتم لهسر بدات، خوی گهوره ده (۱۰) رههمتی
 بهسر دا دهبارینیت".

بوشمان ریوایت کراوه له کتیه کهی شیخی (ابن السنّی) دا، به رشته کهی
 لاواز، له هاوهلی خوشهویست (جابر) هوه (خوی لی رازی بیت)، که فهرموویهتی:
 پیغمبهری خوا (درودی خوی لهسر بیت) فهرموویهتی: «مَنْ ذُكِرْتُ عِنْدَهُ، فَلَمْ يُصَلِّ
 عَلَيَّ، فَقَدْ شَقِيَ»^(۲). واته: "نهو کهسهی ناوی من بریت له لاداوا، سهلاواتم لهسر
 نه دات، نهوه بهراستی بهدبخت و نه گبهته".

بوشمان ریوایت کراوه له کتیه کهی نیمامی (ترمذی) دا، له نیمامی (علی) هوه
 (خوی لی رازی بیت)، که فهرموویهتی: پیغمبهری خوا (درودی خوی لهسر بیت)
 فهرموویهتی: «الْبَخِيلُ مَنْ ذُكِرْتُ عِنْدَهُ، فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيَّ». واته: "رژدو چرووک نهو
 کهسهیه، که ناوی من بریت له لاداوا، سهلاواتم لهسر نه دات".

---

(۱) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۱۸۳ - ۱۸۴ / به ژماره: ۳۸۰. شیخی (ابن السنّی) نهم هدیسهی له ریگهی زانای پایه برز (أبو یعلی) وه ریوایت کردوه. جا شیخ (نور الدین) (هیثمی) فهرموویهتی: (رَوَاهُ أَبُو يَعْلَى، وَرِجَالُهُ رِجَالُ الصَّحِيحِ). بروانه: مُسْنَدُ أَبِي يَعْلَى / ۷ / ۷۵ / به ژماره: ۴۰۰۲، وَمَجْمَعُ الزَّوَائِدِ / ۱ / ۱۳۷ / به ژماره: ۵۷۹. شیخی عهسقه لایش فهرموویهتی - وه کو شیخی (ابن علان) لیهوه هیناوتی: - وه سفدار کردنی رشته که به (جید) له لایه نیمی نهوه وه وه لهو ره وه وه که کهسه کانی متماندارن، نه گینا رشته که بچرانی تیدایه. بروانه: الْفُتُوْحَاتُ الرَّبَائِيَّةُ / ۳ / ۳۲۱. هدره ها بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۴ / ۳۲ - ۳۳. به لام ماموستای بهریر (سَلِيمُ الْهَلَالِي) له ته خریجی نهم هدیسه دا نویستی: هدیسه که له ریگهی تره وه به رشتهی (حسن) هاتوه. بویه پلهی بهرز ده بیته وه بو پلهی (صحیح). بروانه: عُجَالَةُ الرَّاعِبِ الْمُتَمَنِّي فِي تَخْرِيجِ كِتَابِ عَمَلِ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ لِابْنِ السُّنِّي / ۱ / ۱۲۲.

(۲) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۱۸۴ / به ژماره: ۳۸۱.

ئیمامی (تَرْمِذِيّ) فەر موویه تی: حەدیسینکی (حَسَن) ی (صَحِيح) هـ.^(۱)

هەروەها ئەم حەدیسەمان لە کتیبە کە ی ئیمامی (نَسَائِيّ) شدا بۆ رپوایەت کراوە، لە رینگە ی (حُسَيْن) ی کور ی ئیمامی (عَلِيّ) هـ (خوا لە هەردوکیان رازی بیت)، ئەویش لە پیغەمبەری خواوە (درودی خوی لەسەر بیت).^(۲)

ئیمامی (تَرْمِذِيّ) لە پال ئەم حەدیسەدا فەر موویه تی: لە یه کێک لە زانایانەو هەروەها کراوە، کە فەر موویه تی: ئەگەر پیاویک لە کۆرپیکدا تەنھا یه ک جاریش صەلاوات لەسەر پیغەمبەری خوا بادات (درودی خوی لەسەر بیت)، ئیتر بەسیتی و جینگە ی بۆ دە گریت، باوە کو چەند جاریکیش ناوی پیغەمبەری خوی تیدا برایت.

چونیتی صەلاواتدان لەسەر پیغەمبەری خوا (درودی خوی لەسەر بیت)

پیشەر لە ((کتیبی زیکرە کالی نوێژ)) دا باسی ئەو هەمان کرد، کە بەچی شیو هەیک صەلاوات لەسەر پیغەمبەری خوا بدریت (درودی خوی لەسەر بیت). هەروەها باسی ئەو شانەشان کرد، کە پەيوەندیان بە صەلاواتدانەو هەیهو، باسی ئەو هەشان کرد، کە تەواوترین صیغە ی صەلاواتدانو، کورتترین صیغە کامەیه.

سەبارەت بەو هەش کە هەندیک لە هاو ئەلانی ئیمەو، زانای پایە بەرز (ابنُ أَبِي زَيْد) ی (مَالِكِيّ) ش فەر موویانە: "سونه تە لە صەلاواتداندا ئەمەشی بۆ زیاد بکریت: (وَارْحَمَ مُحَمَّدًا وَآلَ مُحَمَّدٍ)", ئەو هەشتیکی بیدەو دا هینراو هەو، هیچ ئەصلیکی نیه.

جا پیشەوای پایە بەرز شیخ (أَبُو بَكْرٍ) ی (ابنُ الْعَرَبِيِّ) ی (مَالِكِيّ) لە کتیبی (عَارِضَةُ الْأَحْوَذِيِّ فِي شَرْحِ التَّرْمِذِيِّ) دا زۆر بە توندی بەرپەرچی ئەو بۆچوونە ی

(۱) پروانە: سُنُنُ التَّرْمِذِيِّ / ۵ / ۵۵۱ / بە ژمارە: ۳۵۴۶.

(۲) پروانە: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (النَّسَائِيّ) / ۱۶۳ / بە هەردوو ژمارە: ۵۵ و ۵۶.

داوه ته و هو، شیخی (ابنُ اَبِي زَيْد) یشی به هه لّه داناوه و، ئه و که سه شی به نه زان داناوه، که شتی وا ده کات. ئه و جا فه رمویه تی: چونکه پیغه مبه ری خوا (درودی خوی له سه ربیت) خوی فی ری کردوین که چون سه لواتی له سه ربده یین. بویه زیاد کردنی شتیک بو فه رمایشتی ئه و، واته فه رمایشته که ی که م و کورتی تیدا یه و ده ربیت ته و او بکریت!!! ته و فیکیش ته نها به ده ستی خوا یه.^(۱)

---

(۱) شیخی عه سه لانی بی وایه که زیاد کردنی (وَارْحَمَ مُحَمَّدًا وَآلَ مُحَمَّدٍ) بیدعه نیه، به لکو ئه صلیشی هه یه و، له چهند هه دیسیکدا له ریگه ی هه ر چوار هه و له لی خو شه ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) و (ابنُ مَسْعُودٍ) و (ابنُ عَبَّاسٍ) و (بُرَيْدَةَ) وه هاتوه. ئه و جا یه که یه که هه دیسه کان ده هیبیت و، پاشان ده فه رمویت: ئه م هه دیسه نه پستی یه که ده گرن و، هه مووشیان ده بن به به لگه له سه ربه و ی که زیاد کردنه که ئه صلیکی هه یه. بر وانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۴ / ۳۸ - ۴۰. نیمامی (سُوْطِي) ش دوا ی نه و ی فه رمایشته که ی شیخی عه سه لانی و فه رمایشتی چهند زانایه کی تریش به دریزی ده هیبیت، خزیشی ده فه رمویت: ئه و هه دیسه نه ی شیخی عه سه لانی هینا و نی ده بن به به لگه له سه ربه و ی، که درووسته به شوین سه لات و سه لامه که دا دا وای ره همت و سوز بو پیغه مبه ری خوا بکریت (واته: بوتریت: صَلِّ وَسَلِّمْ وَتَرَحَّمْ عَلَيَّ النَّبِيِّ). به لام نه گه ر به ته نها بوتریت: پیغه مبه ر (ره همتی خوی لیبت)، ئه وه پیچه وانه ی نه ده به و، پیچه وانه ی نه وه شه، که نه و فه رمانی بی کرده له چو نیتی سه لواتدان له سه ربی و، هیچ به لگه یه کیشی له به ره وه نه هاتوه. بر وانه: نُحْفَةُ الْأَبْرَارِ / ۸۳.

باسيڪ: {کۆکردنه‌وه‌و به‌يه‌كه‌وه هيناني سه‌لات و سه‌لام له‌سه‌ر

پيغه‌مبه‌ري خوا (دروودي خواي له‌سه‌ر بيت)

ئه‌گه‌ر كه‌سيك سه‌لاوات له‌سه‌ر پيغه‌مبه‌ري خوا بدات (دروودي خواي له‌سه‌ر بيت)، با سه‌لات و سه‌لام به‌يه‌كه‌وه كۆبكاته‌وه‌و، ته‌نها به‌كيكيان نه‌ليت. واته: نه‌ ته‌نها بليت: (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ) و، نه‌ ته‌نها بشليت: (عَلَيْهِ السَّلَام).^(۱)

باسيڪ: {سه‌لاواتدان به‌دهنگي به‌رز}

ئه‌وه كه‌سه‌ي چه‌ديس ده‌خوينته‌وه، يان هه‌ر كه‌سيكي تري وه‌كو ئه‌وه، ئه‌گه‌ر ناوي پيغه‌مبه‌ري خواي هينا (دروودي خواي له‌سه‌ر بيت)، سونه‌ته به‌دهنگي به‌رز سه‌لات و سه‌لام له‌سه‌ر بدات و، زۆريش ده‌نگ به‌رز نه‌كاته‌وه.

جا له‌و زانايانه‌ي كه‌ فه‌رمويانه‌ با سه‌لاواته‌كه‌ به‌دهنگي به‌رز به‌درت: پيشه‌واي پايه‌به‌رز (خَطِيب) ي (بَعْدَادِي) و، چه‌ند زانايه‌كي تريش، كه‌ فه‌رمايشته‌كه‌يانم له‌ كتيبي (عُلُومُ الْحَدِيث) وه‌وه نقل كرده‌وه.

هه‌روه‌ها زاناياني هاوه‌لايمان و، زاناياني تريش فه‌رمويانه: له‌دواي ته‌ليه‌يه كرده‌وه {واته: له‌دواي وتني (لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنَّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ) وه‌وه} سونه‌ته به‌دهنگي به‌رز سه‌لاوات له‌سه‌ر پيغه‌مبه‌ري خوا به‌درت (دروودي خواي له‌سه‌ر بيت). خواه له‌هه‌موو كه‌س زانا تره.

---

(۱) چونكه خواي گه‌وره فه‌رماني كرده‌وه، كه هه‌ردوو كيان به‌يه‌كه‌وه كۆبكرينه‌وه. وه‌كو فه‌رمويه‌تي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ [أَنْحَزَاب: ۵۶].

باسی دست پیکردنی نزاو پارانه‌وه به سوپاس و ستایشی خوای گه‌وره‌و،

سه‌لاواتدان له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت)

بۆمان ریوایه‌ت کراوه له (سُنن) ی (أَبُو دَاوُد) و (تَرْمِذِي) و (نَسَائِي) دا، له هاو‌ه‌لی خۆشه‌ویست (فَضَالَةَ) ی کورپی (عُبَيْد) ه‌وه (خوای لی‌رازی بیت)، که فه‌رموویه‌تی: پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت)، گوئی له پیاویک بوو، که له نوێژدا دو‌عای ده‌کردو ده‌پارایه‌وه (واته: له‌دوای ته‌حیاتی کۆتاییه‌وه)، که‌چی ستایشی خوای گه‌وره‌ی نه‌کردو، سه‌لاواتیشی له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌ری خوا نه‌دا. بۆیه پیغه‌مبه‌ری خوا فه‌رمووی: "نه‌و پیاوه په‌له‌ی کرد". پاشان بانگی کردو، به‌ئه‌و، یان به‌که‌سیکی تری فه‌رموو: «إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ، فَلْيَبْدَأْ بِتَمَجُّدِ (أَوْ بِتَحْمِيدِ) رَبِّهِ سُبْحَانَهُ، وَالثَّنَاءَ عَلَيْهِ، ثُمَّ يُصَلِّي عَلَى النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -، ثُمَّ يَدْعُو بَعْدَ مَا شَاءَ». واته: "ته‌گه‌ر یه‌کیک له‌ ئیوه‌ ویستی دو‌عا بکات و بپارێته‌وه، با سه‌ره‌تا به‌ به‌رزراگرتن و سوپاس و ستایشی خوای په‌روه‌ردگار ده‌ست پی بکات و، ئه‌وجا سه‌لاوات له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌ری خوا بدات و، پاشان چی ده‌وێت با داوای بکات و بۆی بپارێته‌وه".

ئیمامی (تَرْمِذِي) فه‌رموویه‌تی: حه‌دیسیکی (حَسَن) ی (صَحِيح) ه‌. ^(۱)

بۆشمان ریوایه‌ت کراوه له‌ کتیبه‌که‌ی ئیمامی (تَرْمِذِي) دا، له‌ ئیمامی (عَمْر) ی کورپی (خَطَّاب) ه‌وه (خوای لی‌رازی بیت)، که فه‌رموویه‌تی: نزاو پارانه‌وه له‌ نێوان ئاسمانه‌کان و زه‌ویدا راده‌وه‌ستێریت، هیه‌چی لی‌ به‌رز نابێته‌وه، هه‌تا سه‌لاوات له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌ره‌که‌ت نه‌ده‌یت (درودی خوای له‌سه‌ر بیت). ^(۲)

---

(۱) بڕوانه: سُننُ أَبِي دَاوُد / ۱ / ۴۶۷ / به‌ ژماره: ۱۴۸۱، و سُننُ التَّرْمِذِي / ۵ / ۵۱۷ / به‌ ژماره: ۳۴۷۷، و سُننُ النَّسَائِي / ۳ / ۴۴ / به‌ ژماره: ۱۲۸۴.

(۲) بڕوانه: سُننُ التَّرْمِذِي / ۲ / ۳۵۶ / به‌ ژماره: ۴۸۶. حه‌دیسیکی لاوازه، به‌لام له‌ چه‌ند رینگه‌یه‌کی تروه‌ به‌ چه‌ند ده‌قیکی جیاواز ریوایه‌ت کراوه، بۆیه ده‌کریت په‌له‌ی به‌رز بیه‌ته‌وه

منیش ده لیم: زانایان کۆدهنگن له سهر ئه وهی، که سونه ته نزاو پارانه وه به سوپاس و ستایشی خوی گه وره ده ست بئ بکات، پاشان به سه لواتدان له سهر پیغه مبه ری خوا (درودی خوی له سهر بیت). ههروه ها کۆدهنگن له سهر ئه وهی، که سونه ته به و دوانه ش کۆتایی بئ بهیتریت و، فه رمایشکی زۆریش له م باره وه هاتون.

باسی سه لواتدان له سهر پیغه مبه ران و له سهر خزم و که س و کاره کانی شیان به شوین نه واندا

زانایان کۆدهنگن له سهر ئه وهی که سه لواتدان له سهر پیغه مبه ری خوا (درودی خویان له سهر بیت) دروسته و سونه تیشه.

به هه مان شیوه زانا متمانه داره کان کۆدهنگن له سهر ئه وهی، که سه لواتدان له سهر پیغه مبه ره کانی ترو، له سهر فریشته کانی هه ر دروسته و سونه تیشه.

به لآم سه باره ت به که سانی تر بیجگه له پیغه مبه ران، ئه وه زۆریه ی زانایان له سهر ئه وه ن، که نابیت سه ره تاو سه ره به خو سه لآوات بدریت له سه ریان. بۆیه نابیت بو تریت: "تیمامی (أبو بکر) (درودی خوی له سهر بیت)".

جا بۆچوونی جیاواز هه یه سه باره ت به م نا دروستی و ریگه پینه دانه:

هه ندیک له هاوه لآغان فه رموویانه: سه لواتدان له سهر ئه و که سانه به و جو ره کاریکی هه رامو نا ره وایه. به لآم زۆریتک له هاوه لآغان فه رموویانه: کاریکی نا په سه نده و، زۆریکی شیان فه رموویانه: باشه وایه که نه کریت، نه ک نا په سه ند بیت.

بۆ پله ی هه دیسی (حسن). بروه نه: كَثُرُ الْعَمَّالِ / ٢ / ٢٦٨ - ٢٧٠ / به ژماره کانی:

٣٩٨٤ - ٣٩٨٨.

به لآم بۆچوونی راست و درووست، که زۆربهی زانایانی له سه ره ئه وهیه، که سه لآواتدانی له و جۆره کاریکی ناپه سه نده. چونکه شیعاری خه لکانی بیده کاره و، ئیمه ش نه هیمان لیکراوه، که شوین شیعاری ئه وان بکه وین. خو کاری ناپه سه ندیش هه ره ئه و کارهیه، که نه هیه کی تایبه تی له باره وه هاتییت.

هاوه لآغان فه رموویانه: بۆچوونی پشت بۆ به ستر او له م مه سه له دا ئه وهیه، که زانایانی (سلف) سه لآواتیان ته نها بۆ پیغه مبه ران به کار هیتاوه (دروودی خویان له سه ر بیت). وه کو چۆن (عَزَّ وَجَلَّ) ش تایبه ته به خوای گه وره وه. جا هه ره وه کو چۆن ناوتریت (مُحَمَّدٌ - عَزَّ وَجَلَّ -)، ئه گه رچی که سیکی گه وره وه پایه داریشه. به هه مان شیوه ناوتریت: (أَبُو بَكْرٍ) یان (عَلِيٌّ) (دروودی خویان له سه ر بیت)، ئه گه رچی له پرووی مانه شه وه درووست بیت.

زانایانیش یه ک دهنگن له سه ره ئه وهی، که درووسته له سه لآواتدانا که سانی تر بکرین به شوینکه وته ی پیغه مبه ره کان. وه کو ئه وهی که بوتریت: (اللَّهُمَّ، صَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، وَأَصْحَابِهِ، وَأَزْوَاجِهِ، وَذُرِّيَّتِهِ، وَاتَّبَاعِهِ). چونکه چه ند هه دیسیکی (صَحِيح) له باره وه هاتوه و، ئیمه ش فه رمانان بۆ کراوه، که له ته حیاتی نوێژدا سه لآواتی له و جۆره بدهین و، به رده و امیش زانایانی (سلف) له ده ره وهی نوێژیدا هه ره سه لآواتی له و جۆره یان داوه.

سه باره ت به سه لامیش، زانای پایه بهرز (أَبُو مُحَمَّدٍ) ی (جُوْنِيَّ) - که یه کیکه له هاوه لآغان - فه رموویه تی: ئه ویش هه ره مانای سه لاتی هه یه. بۆیه بۆ که سی غائب به کار ناهیتریت و، به ته نه اش بۆ غه یری پیغه مبه ران به کار ناهیتریت و، ناشوتریت: (عَلِيٌّ - عَلَيْهِ السَّلَامُ -). جا له م مه سه له دا زیندوو مردوو وه کو یه ک وهه ان.

سه باره ت به که سی ناماده ش، درووسته رووی تی بکریت و، بوتریت (سَلَامٌ عَلَيْكَ)، یان (سَلَامٌ عَلَيْكُمْ)، یان (السَّلَامُ عَلَيْكَ)، یان (السَّلَامُ عَلَيْكُمْ). که ئه مه ش

کۆدهنگی له سه رهو، له مه ولاش - نه گهر خوای گه وره بیهویت - له باسه کانی سلاو کردندا پرونی ده کهینه وه.

باسیک: { داواکردنی رهماه نلی خوا بو هاوه لآنو، رهحمی خواش بو

شوینکه وتوان

سونته داوای رهماه نلی و رهحمه تی خوا بکریت بو سه ر هاوه لآنو شوینکه وتوان و زانایان و خواناسان و تیکرای چاکه کارانی دوای نهوانیش. بو غوونه بو تریت: (خوای لی رازی بیته)، یان (رهحمه تی خوای لی بیته).... یان شتیکی لهو جوړه.

سه بارهت به وهش، که یه کیك له زانایان فهرموویه تی: "رسته ی (خوای لی رازی بیته) تایهت بو هاوه لآن به کارده هیتریت و، بو غهیری نهوانیش ته نها دهوتریت (رهحمه تی خوای لی بیته)". نهوه بهو شیوه نیه که نهو فهرموویه تی و، که سیش نهو بوچوونه ی نهوی نیه. به لکو بوچوونی درووست، که زۆریه ی زانایانی له سه ره، نهویه که رسته ی (خوای لی رازی بیته) بو غهیری هاوه لآنیش ههر سونه ته به کاربهیتریت و، به لگه کانی به کارهیتانیسی لهوه زۆرتن که ههژمار بکرین.

جا نه گهر نهو که سه ی باس ده کریت، یه کیك بیته له هاوه لآنو، کوری یه کیکیش بو بیته له هاوه لآن، نهوا با بو تریت: (عَبْدُ اللَّهِ) ی کوری ئیمامی (عَمَر) (خوا له ههر دوکیان رازی بیته) فهرموویه تی.

به ههمان شیوه: بو (أَبْنُ عَبَّاسٍ) و، (أَبْنُ الزُّبَيْرِ) و، (أَبْنُ جَعْفَرٍ) و، (أَسَامَةَ) ی کوری (زَیْد) و، هاووتنه کانیشیان با ههر وا بو تریت. تاوه کو رسته که داگروه بیته بو خوایان و بو باو کیشیان.

باسيک: { حوکمی صه لواتدان له سهر (لُقْمَانِ) ی داناو خاتوو (مَرِيْم) }

نه گهر برسار بکريت و بوتريت: باشه نه گهر که سيک ناوی (لُقْمَانِ) و، (مَرِيْم) ی برد، نایا وه کو پیغه مبهران صه لواتیان له سهر بدات، یان وه کو هاوه لآنانو نهولیاکان داوای ره زامه نندی پهروه دگاریان بۆ بکات، یان بلیت: (عَلَيْهِمَا السَّلَامُ)؟

وه لآمه که ی ئه مهیه: زۆربه ی زانایان له سهر ئه وهن، که ئه دوو پایه بهرزه پیغه مبهر نینو، نهو که سهش شازو نامۆیه، که فهرموویه تی: ههردووکیان پیغه مبهرن. بۆیه لانا کریته وه به لای فهرماشته کهیداو، پشتی پی نابه سزیت. منیش ئه م مهسه لهیم له کتیی (تَهْدِيْبُ الْأَسْمَاءِ وَاللُّغَاتِ) دا روونکردۆته وه.

نهو جا یه کیک له زانایان فهرماشتیکی هدییه، که وای لیوه وهرده گيریت، نه گهر که سيک وتی: (قَالَ لُقْمَانُ)، نهوا با بلیت: (صَلَّى اللهُ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ وَعَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، یان نه گهر وتی: (قَالَتْ مَرِيْمُ)، نهوا با بلیت: (صَلَّى اللهُ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ وَعَلَيْهَا وَسَلَّمَ). جا نهو زانایه فهرموویه تی: چونکه (لُقْمَانِ) و (مَرِيْم) ههردووکیان پله یان له پله ی نهو که سه بهر زتره، که دهره قی دهوتريت: (خوای لی رازی بیت). چونکه له قورئانی پیروزدا بهو جزره به پله بهرزی باسکراون.

منیش وای ده بینم، که ئه م بۆچوونه خراپه یه کی تیدا نیه. به لآم باشتر وایه بۆ ههردووکیان بوتريت: (خوای لی رازی بیت). چونکه ئه م پرسته یه بۆ غهیری پیغه مبهران به کارده هیتريت. خو سابتیش نه بوه، که نهوان پیغه مبهر بن. به لکو زانای پایه بهرز (إِمَامُ الْحَرَمَيْنِ) کۆدهنگی زانایانی نقل کرده له سهر ئه وهی، که خاتوو (مَرِيْم) پیغه مبهر نیه — ئه مه ی له کتیی (الإرشاد إلى قواطع الأدلة في أصول الاعتقاد) دا باس کرده —.

نهو جا نه گهر بۆ (لُقْمَانِ) بوتريت: (عَلَيْهِ السَّلَامُ) و، بۆ (مَرِيْم) یش بوتريت (عَلَيْهَا السَّلَامُ)، نهوه به روالهت هیچ خراپه یه کی تیدا نیه. خواش له هه موو کهس زانا تره.

**((كتيبي زيڪرو پارانهوه بو كاره
پيشهاته كان))**

بزانه، که نهو زیکرانه‌ی له باسه کانی پيشوودا هينامن، له هه‌موو رۆژو شه‌ويکدا دووباره ده‌بنه‌وه، هه‌ر به‌و شي‌وه‌يه‌ی، که باسمان کردن.

سه‌باره‌ت به‌وانه‌ش، که نئسته باسيان ده‌که‌م، کۆمه‌له‌ زيکرو پارانه‌وه‌يه‌کن، له چه‌ند کاتيکی دياریکراودا، له‌به‌ر چه‌ند هۆکارێکی تازه پيشهات. هه‌ر بۆيه ريزه‌بنديه‌کی تايه‌تيان تيدا ره‌چاو ناکریت.

باسی داواکردن له خوای گه‌وره، که چی چاکه نه‌وه‌ت بۆ بکات (دَعَاءُ الاستغارة)

بۆمان ريوایه‌ت کراوه له سه‌حیحی بوخاریدا، له هاوه‌لی خوشه‌ويست (جَابِر) ی کورپی (عَبْدُ اللَّهِ) هوه (خوا له هه‌ردورکیان رازی بیت)، که فه‌رموویه‌تی: پئغه‌مه‌ری خوا (دروودی خوای له‌سه‌ر بیت)، بۆ هه‌موو کارو فرمانیک فی‌ری دو‌عاو نوێژی (استخارة) ی ده‌کردین، وه‌کو چۆن فی‌ری سوره‌تیکی قورئانی بیروزی ده‌کردین. جا ده‌یفه‌رموو: «إِذَا هُمْ أَحَدُكُمْ بِالْأَمْرِ، فَلْيَرْكَعْ رَكَعَتَيْنِ مِنْ غَيْرِ الْفَرِيضَةِ، ثُمَّ لِيَقُلْ: "اللَّهُمَّ، إِنِّي أَسْتَخِيرُكَ بِعِلْمِكَ، وَأَسْتَقْدِرُكَ بِقُدْرَتِكَ، وَأَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِيمِ، فَإِنَّكَ تَقْدِرُ، وَلَا أَقْدِرُ، وَتَعْلَمُ، وَلَا أَعْلَمُ، وَأَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ. اللَّهُمَّ، إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ خَيْرٌ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي، (أَوْ قَالَ: عَاجِلِ أَمْرِي وَآجِلِهِ)، فَاقْدِرْهُ لِي، وَيَسِّرْهُ لِي، ثُمَّ بَارِكْ لِي فِيهِ. وَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ شَرٌّ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي، (أَوْ قَالَ: عَاجِلِ أَمْرِي وَآجِلِهِ)، فَاصْرِفْهُ عَنِّي، وَاقْدِرْ لِي الْخَيْرَ حَيْثُ كَانَ، ثُمَّ رَضِّنِي بِهِ"». نه‌وجا با پیوستی و مه‌به‌سته‌که‌ی خوی بلیت. (۱) واته:

"ئه‌گه‌ر یه‌کێک له ئیوه‌ وستی کارێک نه‌نجام بدات، با دوو ریکات نوێژی سونه‌ت بکات، پاشان بلیت: خوايه، من داوات لی ده‌که‌م به‌و زانسته‌ی که هه‌ته‌ دل‌م

(۱) بیروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۳۹۱ / به‌ زماره: ۱۱۰۹.

گوشاد بکه بۆ ئەوێ خهیری تێدایه له کردن یان نه کردنی ئەم کاره، داوای هیزو پشتیوانیشت لی ده کهم بهو هیزو توانایه که ههته، لیشت ده پاریمهوهو داوات لی ده کهم بهو نازو نيعمهت و بهخشش و فهزله گهورهیهی که ههته، چونکه بهراستی تۆ توانات بهسهر ههموو شتی کدا ههیهو، منیش به لوتفی تۆ نه بیته توانام بهسهر هیچ شتی کدا نه، تۆ زاناو ناگاداریت به ههموو شتی ک و، منیش به لوتفی تۆ نه بیته ناگام له هیچ شتی ک نهو، تۆش زاناو شارهزای به ههموو شته په نهان و شاراهه کان. خواجه، ئە گهر تۆ دهزانیت ئەم کاره خهیر و چاکه ی تێدایه بۆ ئاین و ژیان و سه رهنجامی کار و پاشه پوژی من (یان بۆ دنیا و دوا پوژم)، ئەوا له چاره می بنوسه و، بۆشی ئاسان بکه و، پاشان به ره که تیشی تی بجه بۆم. ئە گهر ده شزانیت ئەم کاره شه و خراپه ی تێدایه بۆ ئاین و ژیان و پاشه پوژی من (یان بۆ دنیا و دوا پوژم)، ئەوا لی می لاده و، خهیر و چاکهش له هه رکوی بیته بۆمی ئاسان بکه و له چاره می بنوسه و، پاشان واشم لی بکه که بی رازی بم."

زانایان فهرموویانه: سونه ته (استخاره) به نوێژ و بهو دوعایه ی بکریته، که باسمان کرد. نوێژه کهش دوو رکات نوێژی سونه ته و، بۆ چوونی به هیزیش له سه ره ئەوه یه، که ئەم نوێژه به کردنی دوو رکات نوێژی سونه تی راتبه ی پیش و دوا ی نوێژه فه رزه کانیش هه ر دیته جی و، به نوێژی سونه تی سلاوی چوونه ناو مزگه وت (تَحِيَّةُ الْمَسْجِدِ) و، به سونه ته کانی تریش هه ر دیته جی {ئە گهر نه ته ی نوێژی (استخاره) شی لی بهیتریت}.

جا با نوێژ خوێنه که له رکاتی یه که مدا، له دوا ی سوره تی (الفاتحة) وه سوره تی: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ بخوینیت و، له رکاتی دوه میشدا سوره تی: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ

أَحَدٌ ﴿بِخَوْنِيَّتٍ﴾. ^(۱) خُوْثُهُ گهر بُوْی نه کرا نوپزه که بکات، با دعوی (اسْتِخَارَةَ) که بکات.

سونه تیشه له سهره تاو له کۆتایی دوعا که وه سوپاس و ستایشی خوی گه وره بکات و، صلات و سه لامیش له سهر پیغه مبهری خوا بدات.

نه و جا (اسْتِخَارَةَ) له هه موو کاریکدا سونه ته، وه کو له ده فی حدیسه (صَحِيْح) به که دا به راشکاوی هاتبوو.

جا نه گهر (اسْتِخَارَةَ) که ی کرد، ئیر با پروات به ده م نه وه ی، که دلی له سهری دامه زراوه. خواش له هه موو کهس زانا تره.

بوْشمان ریوایه ت کراوه له کتیبه که ی ئیمامی (تَرْمِذِيّ) دا، به رسته یه کی لاواز - که ئیمامی (تَرْمِذِيّ) و غهیری نه ویش به لاوازیان داناوه - له ئیمامی (أَبُو بَكْرٍ) وه (خوی لی رازی بیت)، که نه گهر پیغه مبهری خوا (درودی خوی له سهر بیت) بیوستایه کاریک بکات، ده یفه رموو: «اللَّهُمَّ، خَيْرْ لِي، وَاخْتَرْ لِي». ^(۲) واته: "خوایه چی خه یرو چاکه نه وه م بوْ هه لَبْرَیْرَه".

بوْشمان ریوایه ت کراوه له کتیبه که ی شیخی (أَبْنُ السُّنِّيِّ) دا، له هاوه لی خوْشه ویست (أَنَسٌ) وه وه (خوی لی رازی بیت)، که فه رموو یه تی: پیغه مبهری خوا (درودی خوی له سهر بیت) فه رموو یه تی: «يَا أَنَسُ، إِذَا هَمَمْتَ بِأَمْرٍ، فَاسْتَخِرْ رَبَّكَ فِيهِ»

---

(۱) هه ندیکیش له زانیان له رکاتی یه که مددا نایه ته کانی (۶۸ - ۷۰) ی سوره تی (الْقَصَص) بیان خویندوه و، له رکاتی دوه میشدا نایه ته کانی (۳۶ - ۳۸) ی سوره تی (الْأَحْزَاب) بیان خویندوه. هه ندیکیش تریش هه ردوو سوره تی (الرَّحْمَن) و (الْحَشْر) بیان تیدا خویندوو و، هه ندیکیش تریش هه ردوو سوره تی (الْأَعْلَى) و (اللَّيْل) بیان تیدا خویندوو و. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۱ / ۴۹۵، وَتُخْفَةُ الْأَبْرَارِ / ۸۴ - ۸۵.

(۲) بروانه: سُنُنُ التَّرْمِذِيّ / ۵ / ۵۳۵ / به ژماره: ۳۵۱۶.

سَعَّ مَرَاتٍ، ثُمَّ انْظُرْ إِلَى الَّذِي سَبَقَ إِلَى قَلْبِكَ، فَإِنَّ الْخَيْرَ فِيهِ».^(۱) واته: "تهی (آنس)، نه گهر ویستت کارتک نه نجام بدهیت، جهوت جار داوا له خوا بکه چی چاکه نهوت بۆ بکات، پاشان تهماشای نهوه بکه، که دلّت بۆی چوه، چونکه بهراستی خهیر له وه دایه".

رشته که ی (غریب) هه، که سانیکیشی تیدایه، که نایاناسم.^(۲) خواش له هه موو کهس زانا تره.

---

(۱) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابنُ السُّنِّي) / ۲۸۱ - ۲۸۲ / به ژماره: ۵۹۸.
 (۲) شیخی عهسقه لانی و شیخ (بندر الدین) ی (عینی) فهرموویانه: ماموستا که مان (زَئِنُ الدِّينِ) {مه به ستیان حافظی عیراقیه} فهرموویه تی: تهواوی که سه کانی رشته ی هه دیسه که ناسراون، به لام یه کیکیان به وه ناسراوه که زور لاوازه، نهویش بریتیه له (ابراهیم) ی کوری (بِراء)، که کوره زازای هاره لی خو شه ویست (آنس) ی کوری (مالک) هه، زانای پایه بهرز (أبو جعفر) ی (عقیلی) و شیخی (ابن حبان) و (ابن عدی) و (أبو الفتح) ی (أزدي) له ریزی که سه لاوازه کانداناویان هیناوه و باسیان کردوه. بویه هه دیسه که بۆ به لگه هیناوه ناشیت. بروانه: نتائج الأفكار / ۴ / ۶۹ - ۷۰، و عمدة القاری / ۷ / ۲۲۵. ههروه ها بروانه: تحفة الأبرار / ۸۶.

کۆمهله باسنيك سه بارهت بهو زيكرانهي، كه له كاتي تهنگانه و نه هاهمه تيه كاندا ده خوینترین

باسی دوغای خهم و خهفته تو، پارانه وه له کاتی نارچه تیدا

بۆمان ریوایهت کراوه له ههردوو سه حیحی بوخاری و موسلیمدا، له هاوهلی
خۆشه ویست (ابن عَبَّاس) هوه (خوا له ههردرکیان رازی بیت)، که پیغه مبهری خوا (درودی
خوای له سهر بیت)، له کاتی خهم و خهفته تدا ده یفه رموو: «لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْعَظِيمُ الْحَلِيمُ، لَا
إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَرَبُّ الْأَرْضِ رَبُّ الْعَرْشِ
الْكَرِيمِ».^(۱) واته: "هیچ په رستراویکی راسته قینه نیه بیجگه له خوای مه زنی خاوه ن
حیلم و به ئارام. هیچ په رستراویکی راسته قینه نیه بیجگه له خوای پهروه ردگاری
عه رشی مه زن. هیچ په رستراویکی راسته قینه نیه بیجگه له خوای پهروه ردگاری
ئاسمانه کان و زهوی و عه رشی به ریزو پیروز".

له ریوایه تیکی ئیمامی موسلیمدا هاتوه، که پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سهر
بیت)، نه گهر شتیکی نارچه حتی به سه ردا بهاتایه، یان تووشی خهفته تیک بوایه، وای
ده فه رموو.

بۆشان ریوایهت کراوه له کتیه که ی ئیمامی (بُرْمَانِي) دا، له هاوهلی
خۆشه ویست (أَنَس) هوه (خوای لێ رازی بیت)، نه ویش له پیغه مبهری خواوه (درودی
خوای له سهر بیت)، که نه گهر شتیکی خه ماری بکر دایه، ده یفه رموو: «يَا حَيُّ، يَا قَيُّوْمُ،

---

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۵ / ۲۳۳۶ / به ژماره: ۵۹۸۶، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۲۰۹۲ /
/ به ژماره: ۲۷۳۰.

بِرَحْمَتِكَ أَسْتَعِيْثُ».^(۱) واته: "ئەي پەرورەدگاری زیندوو، ئەي خواوەندی چاودێرو پارێزەری هەمیشەیی، داوات لێ دەکەم بە ڕەحمەتی خۆت بێت بە هانامەوه".

ئیمامی (حاکیم) فەرموویەتی: ڕشتەکەي (صَحِيْح)ـه.^(۲)

بۆشان ڕیوایەت کراوه لە کتیبەکەي ئیمامی (تَرْمِذِي)دا، لە هاوێلی خۆشەویست (أَبُو هُرَيْرَةَ)وه (خوای لێ ڕازی بێت)، کە ئەگەر شتیک پێغەمبەری خوای ناپەهت بکردایە (درودی خوای لەسەر بێت)، سەری بەرز دەکردەوه بۆ ئاسمان و، دەیفەرموو: «سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ». ئەگەر زۆریش بپارێتەوه، دەیفەرموو: «يَا حَيُّ، يَا قَيُّوْمُ».^(۳)

بۆشان ڕیوایەت کراوه لە هەردوو صحیحی بوخاری و موسلیماً، لە هاوێلی خۆشەویست (أَنَس)ـهوه (خوای لێ ڕازی بێت)، کە فەرموویەتی: زۆرتەری دوای پێغەمبەری خوا (درودی خوای لەسەر بێت)، بریتی بوو لە: «اللَّهُمَّ، آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً، وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً، وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ».^(۴) واته: "خوایە، لە دنیادا بەشی باش و چاکمان خەلات بکەو، لە دواڕۆژیشدا هەر بەشی باش و چاکمان بێ بێخەشو، لە سزای ناگری دۆزەخیش بمانپارێزە".

---

(۱) بروانه: سُنُّ التَّرْمِذِي / ۵ / ۵۳۹ / به ژماره: ۳۵۲۴.

(۲) بروانه: الْمُسْتَدْرَكُ عَلَى الصَّحِيْحَيْنِ / ۱ / ۶۸۹ / به ژماره: ۱۸۷۵. بەلام ئەوەندە هەیه کە ئیمامی (حاکیم) هەدیسەکەي لە ڕینگەي هاوێلی خۆشەویست (أَبْنُ مَسْعُود)وه ڕیوایەت کردوه، ئەک لە ڕینگەي (أَنَس)ـهوه.

(۳) بروانه: سُنُّ التَّرْمِذِي / ۵ / ۴۹۵ / به ژماره: ۳۴۳۶. ئیمامی (تَرْمِذِي) فەرموویەتی: هەدیسێکی (حَسَن)ی (غَرِيب)ـه. بەلام شێخی عەسقلانی فەرموویەتی: کەسێک لە ڕشتەکەیدا، بەناوی (إِبْرَاهِيْم)ی کوری (فَضْل)ـهوه، کە زانیان بەک دەنگن لەسەر ئەوهی کەسێکی لاوازه. بروانه: نَتَائِجُ الأَفْكَارِ / ۴ / ۸۰ - ۸۱.

(۴) بروانه: صَحِيْحُ البُخَارِي / ۵ / ۲۳۴۷ / به ژماره: ۶۰۲۶، و صَحِيْحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۲۰۷۰ / به ژماره: ۲۶۹۰.

ئیمامی موسلیم له رپوایه ته که ی خۆیدا ئەمه شی بۆ زیاد کردوه: جا (أَسْ) یش
 ئە گەر بیویستایه ته نها یه ک دوعا بکات، ئەو دوعا یه ده کردو، ئە گەر بیشیویستایه
 دوعا (زۆر) بکات، له ناو دوعاکانیدا ئەو دوعا یه شی ده کرد.

بۆشمان رپوایهت کراوه له (سُنَنِ) ی (نَسَائِي) و کتیبه که ی شیخی (ابْنُ السُّنِّي) دا،
 له هاوهلی خۆشهویست (عَبْدُ اللَّهِ) ی کوری (جَعْفَر) {ی کوری (أَبُو طَالِب)} هوه،
 ئەویش له ئیمامی (عَلِي) هوه (خوایان ئی رازی بیت)، که فهرموویهتی: پێغه مبهری خوا
 (درودی خوای له سهر بیت)، ئەم وشانه ی فێر کردم، فهرمانی شی پی کردم، که ئە گەر
 خه میک یان نار هه تیه کم به سهردا هات، بیاخوینم: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْكَرِيمُ الْعَظِيمُ،
 سُبْحَانَهُ، تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ». واته: "هیچ
 په رستراویکی راسته قینه نیه بیجگه له خوای به خشنده ی مهزن، پاک و بیگه ردی بۆ
 ئەو خوایه ی، که پهروه ردگاری عه رشی مهزنه، سوپاس و ستایش بۆ خوای
 پهروه ردگاری عالم".

جا (عَبْدُ اللَّهِ) ی کوری (جَعْفَر) یش ئەو وشانه ی ده خویندو فووی ده کرد به سهر
 که سی تادارداو، فیزی ئەو کچانه ی خۆیشی ده کرد، که شوویان به که سانی بیگانه
 کردبوو.^(۱)

بۆشمان رپوایهت کراوه له (سُنَنِ) ی (أَبُو دَاوُد) دا، له هاوهلی خۆشهویست (أَبُو
 بَكْرَةَ) وه (خوای ئی رازی بیت)، که پێغه مبهری خوا (درودی خوای له سهر بیت) فهرموویه تی:
 دوعا ی که سی خه مبار بریتیه له: «اللَّهُمَّ، رَحْمَتِكَ أَرْجُو، فَلَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ

(۱) بروانه: سُنَنِ النَّسَائِي الْكُبْرَى / ۶ / ۱۶۲ / به ژماره: ۱۰۴۶۶، وَعَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابْنُ
 السُّنِّي) / ۱۶۵ - ۱۶۶ / به ژماره: ۳۴۱. شیخی عه سهقلانی فهرموویه تی: حه دیسیکی
 (صَحِيح) ه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَار / ۴ / ۸۴ - ۸۶.

عَيْنٍ، وَأَصْلِحْ لِي شَأْنِي كُلَّهُ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ». ^(۱) واته: "خوابه، من هیوام به رَهْمَت و بهزهیی تَوَّهیه، تَوْش به ئەندازهی چاوترو کاندنیک مه‌مسییره به نه‌فسی خۆم، هه‌موو کاروباره‌کانیشم بو سازو رێک و پێک بکه، هیچ په‌رسزاویکی راسته‌قینه نیه بیجگه له تو".

بو‌شمان رپوایهت کراوه له (سُنن) ی (أَبُو دَاوُد) و (أَبْنُ مَاجَه) دا، له ژنه‌هاوه‌لی خۆشه‌ویست (أَسْمَاء) ی کچی (عُمَيْس) هوه (خرای لی رازی بیت)، که فه‌رموویه‌تی: پێغه‌مبه‌ری خوا (درودی خرای له‌سر بیت)، پئی فه‌رمووم: هه‌ندیک وشه‌ت فیر نه‌که‌م، که له‌کاتی ناره‌حه‌تی و خه‌باریدا بیاخوینیت؟: بلی: «اللَّهُ اللَّهُ رَبِّي، لَا أُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا». ^(۲) واته: "خوا په‌روه‌ردگارمه‌و، هیچ شتیکیش ناکه‌م به شه‌ریک و هاوه‌ل بوی".

بو‌شمان رپوایهت کراوه له کتیبه‌که‌ی شیخی (أَبْنُ السُّنِّي) دا، له هاوه‌لی خۆشه‌ویست (أَبُو فَتَادَةَ) وه (خرای لی رازی بیت)، که فه‌رموویه‌تی: پێغه‌مبه‌ری خوا (درودی خرای له‌سر بیت) فه‌رموویه‌تی: «مَنْ قَرَأَ: "آيَةَ الْكُرْسِيِّ" وَ"خَوَاتِيمَ سُورَةِ الْبَقَرَةِ" عِنْدَ الْكُرْبِ، أَغَانَهُ (أَعَانَهُ) اللَّهُ -عَزَّ وَجَلَّ-». ^(۳) واته: "ئه‌و که‌سه‌ی له‌کاتی خه‌م و په‌ژاردا (آيَةُ الْكُرْسِيِّ) و هه‌ردوو ئایاتی کۆتایی سوهرتی (الْبَقَرَةَ) بخوینیت، خوای گه‌وره‌ دیت به‌هانایه‌وه‌و، هاوکاری ده‌کات".

(۱) بروانه: سُننُ أَبِي دَاوُد / ۲ / ۷۴۵ / به ژماره: ۵۰۹۰. شیخ (نُورُ الدِّين) ی (هَيْثَمِي) و شیخی عه‌سقه‌لانی به‌حه‌دیسکی (حَسَن) یان داناوه. بروانه: مَجْمَعُ الزُّوَائِد / ۱۰ / ۱۳۷ / به ژماره: ۱۷۱۳۱، وَتَنْجِيحُ الْأَفْكَار / ۴ / ۸۸.

(۲) بروانه: سُننُ أَبِي دَاوُد / ۱ / ۴۷۷ / به ژماره: ۱۵۲۵، وَسُننُ ابْنِ مَاجَه / ۲ / ۱۲۷۷ / به ژماره: ۳۸۸۲. شیخی عه‌سقه‌لانی فه‌رموویه‌تی: حه‌دیسکی (حَسَن) هه‌. بروانه: تَنْجِيحُ الْأَفْكَار / ۴ / ۸۹ - ۹۰.

(۳) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (أَبْنُ السُّنِّي) / ۱۶۷ / به ژماره: ۳۴۴. حه‌دیسکی لاوازه. بروانه: تَنْجِيحُ الْأَفْكَار / ۴ / ۹۰.

بوشمان ریوایت کراوه له کتیبه کهی شیخی (ابن السُّنِّي) دا، له هاوه‌لی خو شه‌ویست (سَعْدِي كورپی (أَبُو وَقَّاص) هوه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه‌تی: له پیغه‌مبه‌ری خوام بیستوه (درودی خوای له‌سهر بیت)، که فهرموویه‌تی: من فهرمایشیتکت فیّ ده‌که‌م، ههر خه‌مباریک بیخوینیت، خه‌مه‌که‌ی له‌سهر لاده‌چیت و، ده‌رووی خه‌یری لی ده‌کریته‌وه. فهرمایشته‌که‌ش بریتیه له‌م فهرمایشته‌ی (یُوئس) ی برام (درودی خوای له‌سهر بیت): ﴿فَتَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ [النَّبِيَاءُ: ۸۷].^(۱) واته: {حه‌زره‌تی (یُوئس) له تاریکایه‌کانی شه‌وو ناو ده‌ریاو ناو سکی حوته‌که‌دا ده‌پارایه‌وه و ده‌یفه‌رموو: خوایه، هیچ په‌رستراوینکی راسته‌قینه نیه بیجگه له تو، پاک و بیگه‌ردی بو تو یه، به‌راستی من یه کیکم له و که‌سانه‌ی سته‌میان له‌خوایان کردوه}.

نیمامی (تَرْمِذِي) ش ههر ئەم هه‌دیه‌ی له (سَعْدِي) هوه ریوایت کردوه، که فهرموویه‌تی: پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سهر بیت) فهرموویه‌تی: «دَعْوَةُ ذِي التُّونِ، إِذْ دَعَا رَبَّهُ، وَهُوَ فِي بَطْنِ الْحَوْتِ: ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ لَمْ يَدْعُ بِهَا رَجُلٌ مُسْلِمٌ فِي شَيْءٍ قَطُّ، إِلَّا اسْتَجَابَ اللَّهُ لَهُ».^(۲) واته: "نزاو پارانه‌وه که‌ی هه‌زره‌تی (یُوئس)، کاتیک پیی پارایه‌وه له سکی نه‌هه‌نگه‌که‌داو، فهرمووی: ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ﴾، ههر موسولمانیک بو ههر شتیک بیخوینیت، خوای گه‌وره نزاو پارانه‌وه که‌ی گیرا ده‌کات".

(۱) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السُّنِّي) / ۱۶۶ / به ژماره: ۳۴۳. هه‌دیه‌ینکی لاوازه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۴ / ۹۱.

(۲) بروانه: سُنَنُ التَّرْمِذِي / ۵ / ۵۲۹ / به ژماره: ۳۵۰۵. نیمامی نه‌وه‌وی له ((کھیی نزاو پارانه‌وه گشتگیره‌کان)) دا جارینکی تر ئەم هه‌دیه‌ ده‌هینتیه‌وه، ده‌فه‌رمویت: نیمامی (حاکیم) فهرموویه‌تی: ریشه‌که‌ی (صَحِيح) هه. هه‌روه‌ها شیخی عه‌سقه‌لانیس فهرموویه‌تی: هه‌دیه‌ینکی (حَسَن) هه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۴ / ۹۳.

نه گهر شتيك ترساندي يان نه شتيك ده ترسا چي بليت؟

بۆمان رپوايهت كراوه له كتيبه كهي شيخي (ابن السنّي) دا، له هاوهلی خو شهويست (توبان) هوه (خوای لی رازی بيت)، كه پيغهمبهری خوا (درودی خوای له سر بيت)، نه گهر ترسی له شتيك هه بوايه، ده يفهرموو: «هُوَ اللَّهُ، اللَّهُ رَبِّي، لَا شَرِيكَ لَهُ».^(۱)

بۆشمان رپوايهت كراوه له (سنن) ی (أبو داؤد) و (ترمذي) دا، له زانای پایه بهرز (عمرو) ی كورپی (شعيب) هوه، نه ویش له باوكی خو یه هوه، باوكیشی له باپیره ی خو یه هوه، كه پيغهمبهری خوا (درودی خوای له سر بيت)، چهند وشهیه کی فيرده كردین بۆ کاتی ترسان، وشه کانیش نه مانه بوون: «أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ، مِنْ غَضَبِهِ، وَشَرِّ عِبَادِهِ، وَمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ، وَأَنْ يَحْضُرُونِ». جا هاوهلی خو شهويست (عبدالله) ی كورپی (عمرو) {كه باپیره ی (شعيب) هوه و راوی حه ديسه كه یه} نه و شانهی فيری منداله فامدارو ژیره کانی خو ی ده كردو، نه وانه شی، كه فامیان نه بوو، بۆی ده نووسینو، هه لیده واسی پیناندا.

ئیمامی (ترمذي) فهرموویه تی: حه ديسیکی (حسن) ه.^(۲)

(۱) پروانه: عملُ اليومِ والليلة (ابن السنّي) / ۱۶۲ / به ژماره: ۳۳۵. ده قی حه ديسه كه له نوسخه به چاپگه یه نراوه كهی نه م كتيبه دا بهم جوړه هاتوه: «هُوَ اللَّهُ رَبِّي، لَا أُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا». شيخي عه سقه لانیس فهرموویه تی: حه ديسیکی (حسن) ه. پروانه: نتائج الأفكار / ۴ / ۹۴ - ۹۵.

(۲) پروانه: سنن أبي داؤد / ۲ / ۴۰۵ / به ژماره: ۳۸۹۳، سنن الترمذي / ۵ / ۵۴۱ / به ژماره: ۳۵۲۸.

ئەگەر خەم و خەفە تېكى تووشبوو چى بلىت؟

بۇمان رىۋايەت كراۋە لە كىتپە كەى شىخى (ابن السننى) دا، لە ھاۋەلى خۆشەۋىست (أبو موسى) (أشعري) ھەۋە (خوۋى لى رازى بىت)، كە فەرموۋىھەتى: پىغەمبەرى خوا (درودى خوۋى لەسر بىت) فەرموۋىھەتى: «مَنْ أَصَابَهُ هَمٌّ أَوْ حَزَنٌ، فَلْيَدْعُ بِهَذِهِ الْكَلِمَاتِ، يَقُولُ: "اللَّهُمَّ، أَنَا عَبْدُكَ، وَأَبْنُ عَبْدِكَ، وَأَبْنُ أَمَتِكَ، فِي قَبْضَتِكَ، نَاصِيَتِي بِيَدِكَ، مَاضٍ فِي حُكْمِكَ، عَدْلٌ فِي قَضَاؤِكَ؛ أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ، سَمَّيْتَ بِهِ نَفْسَكَ، أَوْ أَنْزَلْتَهُ فِي كِتَابِكَ، أَوْ عَلَّمْتَهُ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ، أَوْ اسْتَأْثَرْتَ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ، أَنْ تَجْعَلَ الْقُرْآنَ نُورًا صَدْرِي، وَرَبِيعَ قَلْبِي، وَجَلَاءَ حُزْنِي، وَذَهَابَ هَمِّي"». واتە: "ئەو كەسەى خەم و پەژارەھە كى تووشەت، با بەم چەند وشەھە پارپتەھەو، بلىت: (خوۋىھە، من بەندەى تۆم، كورپ بەندەى تۆم، كورپ كەنيزە كى تۆشم، خۆم چارەنوسم لە بەردەستى قودرەتى تۆداين، حوكم و فەرمانت لەبارەى مەھە جىگىرە و تىپەرپوھ، برپارىشت لەبارەى مەھە دادپەرورەرانەھە، لىت دەپارپتەھە بۆ خاترى ھەريە كە لە ناوھ پىرۆزانەھى كە ھەتنو، كىرودوتن بەناو بۆ خۆت، يان لە كىتپە كەتدا داتبەزانىدون، يان فىرى كەسىك لە درووستكراۋە كانى خۆت كىرودە، يان لە زانستە نەپتەھە كەى لای خۆتدا ھەلت گرتوھ و پاراستوتە، لىت دەپارپتەھە كە قورئانى پىرۆز بىكەتە پۆشنايى و بەھارى دىلمو، بىكەتە رەۋىنەرەھەى خەم و پەژارەھە، لاپەرى دلتەنگىم".

جا پىاۋىك عەرزى كىر: "ئەھى پىغەمبەرى خوا، بەراستى كەسى زەرەرمەند ئەھو كەسەھە، كە ئاگای لەم وشانە نىھ!" ئەۋىش فەرموۋى: «أَجَلٌ. فَقُولُوهُنَّ وَعَلِّمُوهُنَّ، فَإِنَّهُنَّ مَنْ قَالَهُنَّ الْيَمَاسَ مَا فِيهِنَّ، أَذْهَبَ اللَّهُ تَعَالَى حُزْنَهُ، وَأَطَالَ فَرَحَهُ». واتە: "بەلى. دەھى ئىۋەش خۆتان بىلىن، خەلكىش فىرىكەن. چونكە ھەر كەسىك ئەم وشانە

بلیت، به هیوای ده‌ستکه‌وتنی ماناو ناوه‌رؤکه‌کانیان، خوای گه‌وره‌خه‌م
خه‌فته‌که‌ی لادابات‌و، دل‌خوش‌و ناسوده‌ی ده‌کات.^(۱)

نه‌گهر‌که‌وته‌ ناو‌نه‌هامه‌تی‌و‌کاره‌ساتیکه‌وه‌ چی‌ بلیت؟

بۆمان‌ریوایه‌ت‌کراوه‌له‌کتیبه‌که‌ی‌شیخی‌(ابن‌السُّنِّي)‌دا،‌له‌ئیمامی‌(عَلِيّ)‌هوه‌(خوای‌لی‌رازی‌بیت)،‌که‌فه‌رموویه‌تی:‌پینغه‌مبه‌ری‌خو‌(درودی‌خوای‌له‌سه‌ر‌بیت)‌فه‌رمووی:‌«يَا عَلِيُّ،‌ أَلَا أُعَلِّمُكَ كَلِمَاتٍ،‌ إِذَا وَقَعْتَ فِي رِزْقَةٍ،‌ قُلْتَهَا؟».‌ واته:‌"ئه‌ی‌عه‌لی،‌ چه‌ند‌وشه‌یه‌کت‌فی‌ر‌نه‌که‌م،‌ نه‌گهر‌که‌وته‌ ناو‌نه‌هامه‌تی‌و‌کاره‌ساتیکه‌وه،‌ بیاخوینیت؟"‌ منیش‌عه‌رزم‌کرد:‌"به‌لّی‌فی‌رمکه،‌ خو‌ا‌بمکاته‌قوربان‌ت".‌ ئه‌ویش‌فه‌رمووی:‌ نه‌گهر‌که‌وته‌ ناو‌نه‌هامه‌تی‌و‌کاره‌ساتیکه‌وه،‌ بلی:‌«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ،‌ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ».‌ چونکه‌ خوای‌گه‌وره‌ به‌م‌چه‌ند‌وشه‌یه،‌ ئه‌وه‌نده‌ی‌خوی‌بیه‌ویت،‌ جو‌ره‌ها‌به‌لا‌و‌نه‌هامه‌تی‌لاده‌دات.^(۲)

---

(۱) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابنُ السُّنِّي) / ۱۶۴ / به ژماره: ۳۳۹. شیخی عه‌سقه‌لانی‌ نه‌م‌حه‌دیه‌ی‌به‌لاواز‌داناوه‌و،‌ پاشان‌فه‌رموویه‌تی:‌ شیخی‌(ابن‌السُّنِّي)‌له‌دوای‌نه‌م‌حه‌دیه‌وه‌حه‌دیه‌سیکی‌تری‌هاوشیوه‌ی‌له‌هاوه‌لی‌خوشه‌ویست‌(ابن‌مَسْعُود)‌هوه‌ریوایه‌ت‌کردوه‌و،‌حه‌دیه‌که‌ی‌(ابن‌مَسْعُود)‌یش‌له‌رووی‌رشته‌وه‌سابت‌تروه‌و،‌ که‌سه‌کانیشی‌مه‌شه‌ورترن‌و،‌هه‌ندیکیش‌له‌پیشه‌وایان‌به‌حه‌دیه‌سیکی‌(صَحِيح)‌یان‌داناوه‌.‌ جا‌سه‌یره‌به‌لامه‌وه‌ئیمامی‌نه‌وه‌ی‌خوی‌له‌وه‌حه‌دیه‌به‌هیزه‌لاداوه‌بو‌نه‌م‌حه‌دیه‌لاوازه‌.‌ بروانه: تَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۴ / ۹۸.

(۲) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابنُ السُّنِّي) / ۱۶۳ / به ژماره: ۳۳۶. حه‌دیه‌سیکی‌زۆر‌لاوازه‌.‌ بروانه: تَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۴ / ۱۰۲ - ۱۰۳.

نه گهر له خه لکانیک ترسا چی بلیت؟

بۆمان ریوایهت کراوه له (سُنن) ی (أَبُو دَاوُد) و (نَسَائِي) دا، به رِشته ی (صَحِيح)، له هاوهلی خوْشه ویست (أَبُو مُوسَى) ی (أَشْعَرِي) هوه (خوای لی رازی بیت)، که نه گهر پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سر بیت)، ترسی له خه لکانیک هه بوایه، ده یفه رموو: «اللَّهُمَّ، إِنَّا نَجْعَلُكَ فِي نُحُورِهِمْ، وَنَعُوذُ بِكَ مِنْ شُرُورِهِمْ». ^(۱) واته: "خوایه ئیمه هیزو دهسه لاتی تو ده دهین به گزیانداو، په ناشت بی ده گرین له شهرو خراپه یان".

نه گهر له دهسه لاتداریک ترسا چی بلیت؟

بۆمان ریوایهت کراوه له کتیبه که ی شیخی (أَبْنُ السُّنِّي) دا، له هاوهلی خوْشه ویست (أَبْنُ عُمَرَ) هوه (خواله هه دروکیان رازی بیت)، که فه رموو یه تی: پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سر بیت) فه رموو یه تی: نه گهر له دهسه لاتداریک یان له که سینکی تر ترسایت، بلی: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ، سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ السَّمَاوَاتِ السَّعْيِ، وَرَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، عَزَّ جَارُكَ، وَجَلَّ ثَنَاؤُكَ (وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ)». ^(۲) واته: "هیچ په رستراویکی راسته قینه نه بیجگه له خوای به حیلیمو کار به جی، پاکو بیگه ردی بو نهو خوایه یه، که په روه ردگاری حهوت ناسمانه کانو، په روه ردگاری عهرشی مه زنه. خوایه بیجگه له تو هیچ په رستراویکی راسته قینه نهو، نهو که سهش

(۱) بروانه: سُننُ أَبِي دَاوُد / ۱ / ۴۸۰ / به ژماره: ۱۵۳۷، وَسُننُ النَّسَائِي الْكُبْرَى / ۵ /

۱۸۸ / به ژماره: ۸۶۳۱.

(۲) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (أَبْنُ السُّنِّي) / ۱۶۷ - ۱۶۸ / به ژماره: ۳۴۵. حدیسیکی

زۆر لاوازه. بروانه: تَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۴ / ۱۰۶.

له په نای تودایه که سیکی به هیږو به پیره و، ستایشی توش زور مه زن و گوره یه و، هیچ په رستراویکی راسته قینه ش نیه، بیجگه له تو"

ههروه ها سونه ته نه و زیکره ش بکات، که له باسه که ی پیشوودا له
حه دیسه که ی (أَبُو مُوسَى) دا هیتامان.

نه گهر پوویه پرووی دوزمن بوویه وه چی بلیت؟

بومان ریوایه ت کراوه له کتبه که ی شیخی (ابن السنی) دا، له هاوه لی
خوشه ویست (انس) هوه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه تی: له یه کیک له
جهنگه کاند ا له خزمه تی پیغمبه ری خوا دا بووین (درودی خوای له سر بیت)، جا که
پوویه پرووی دوزمن بووینه وه، گویم لیوو پیغمبه ری خوا فهرمووی: «يَا مَالِكُ يَوْمَ
الدِّينِ، إِيَّاكَ أَعْبُدُ، وَإِيَّاكَ أَسْتَعِينُ». واته: "ته ی خاوه ن و پاشای رژی جه زاو
پاداشت، ته نها تو ده په رستم و، ته نها داوای یارمه تی و کومه کیش له تو ده که م". جا
(انس) ده فهرمویت: چه ندین که سم ده بینی له دوزمنه کان، که به رده بوونه وه و
ده مردن، به هوی نه وه ی فریشته کانی خوا له پیشه وه و له پشته وه لیان ده دان.^(۱)

ههروه ها سونه ته نه و زیکره ش بکات، که له باسه که ی پیشووتردا له
حه دیسه که ی (أَبُو مُوسَى) دا هیتامان.

---

(۱) پروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنی) / ۱۶۲ / به ژماره: ۳۳۴. حه دیسیکی لاوازه.

پروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۴ / ۱۱۱ - ۱۱۲.

نه گهر شهیتانیک خوئی پیشاندا، یان له شهیتان ترسا چی بلیت؟

- خوی گه وره فەرموویەتی: ﴿وَإِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾. [فصلت: ۳۶]. واتە: {نه گهر وه سوه سهو خه یالایتیک له شهیتانه وه رووی له دلت کرد، په نا به خوا بگره، چونکه به راستی خوا بیسه رو زانایه}.
- ههروه ها فەرموویەتی: ﴿وَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ حِجَابًا مَسْتُورًا﴾. [الاسراء: ۴۵]. واتە: {نه گهر تو قورئان بخوینیت، نیمهش په رده و بهر به ستیک له نیوان توو نهو که سانه دا داده نین، که باوه ریان به روژی دوا یی نیه}.

جا بویه ده بیت (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) بکات و، پاشان چه ندی بو کرا قورئان بخوینیت.

بو شمان رپوایهت کراوه له سه حیچی موسلیمدا، له هاوه لی خو شه ویست (أبو الدرداء) هوه (خوی لی رازی بیت)، که فەرموویەتی: جاریک پیغه مبهری خوا (دروردی خوی له سهر بیت)، ته شریفی ههستا نوێژ بکات، نیمهش گویمان لی بوو، که فەرمووی: «أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْكَ». پاشان سی جار فەرمووی: «أَلْعَنَكَ بِلَعْنَةِ اللَّهِ». نهو جا دهستی درێژ کرد، وه کو بلیت، شتیکی وه رده گرت. جا که له نوێژه که بوویه وه، عهرزمان کرد: "ته ی پیغه مبهری خوا، گویمان لیت بوو له نوێژه که دا شتیکت فەرموو، که پیشتر لیما نه بیستبووی! چاوی شمان لیت بوو دهستت درێژ کرد!" نهویش فەرمووی: «إِنَّ عَدُوَّ اللَّهِ إِبْلِيسَ جَاءَ بِشَهَابٍ مِنْ نَارٍ، لِيَجْعَلَهُ فِي وَجْهِ، فَقُلْتُ: "أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْكَ" ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ قُلْتُ: "أَلْعَنَكَ بِلَعْنَةِ اللَّهِ التَّامَّةِ، فَاسْتَأْخَرَ، ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ أَرَدْتُ أَنْ آخُذَهُ، وَاللَّهِ لَوْلَا دَعْوَةُ أُخِي سُلَيْمَانَ، لَأَصْبَحَ مُوثَقًا، تَلْعَبُ بِهِ وَلِدَانُ أَهْلِ الْمَدِينَةِ»^(۱). واتە: "(إِبْلِيسَ) ی دوزمنی خوا کلپه و بلیسه ی ناگرینکی

(۱) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۳۸۵ / به ژماره: ۵۴۲.

هینا، تا بیدات به دەمو چاومدا، منیش سی جار وتم: (پهنا به خوا ده گرم له تو)، پاشان وتم: (منیش هر بهو له عنهته تهواوهی خوی گهوره له عنهته لی ده که مو، داوا ده که مو خوی گهوره له رهجهتی خوی دوورت بخاتهوه)، نهو بهوو سی جار کشایه وه پاش، نهوجا ویستم بیگرم، سویند به خوا، له بهر نزاو پارانه وه که ی (سُلیمان) ی برام نه بوایه^(۱)، ده بوو (به یه کیک له پایه کانی مزگه وته وه) مبه ستایه ته وه، به یانی مندالانی مه دینه گه مه یان پی بگردایه".

منیش ده لیم: ههروه ها باش وه هایه بانگیک بدات، هه ره وه کو بانگی نویره فرهزه کان. چونکه له سه حیجی موسلیمدا بومان ریوایهت کراوه، له زانای پایه بهرز (سُهیل) ی کوری (أبو صالح) هوه، که فره موویه تی: جاریک باو کم {که ناوی (ذکوان) ی کوری (عبدالله) یه وه، ناسراوه به (أبو صالح) ی (سمان) و، یه کیکه له گهوره شوینکه وتوان { ناردمی بولای هوزی (بنو حارثة) و، خزمه تکاریکی خو مانم (یان هاورپیه کی خومم) له گه لدا بوو. جا بانگه ریک له پشتی دیواری باخیکه وه بانگی له خزمه تکاره که (یان له هاورپیکه م) کردو، نهویش له سه ره دیواره که وه ته ماشای کردو، هیچی نه بینی. منیش نه م رووداوه م بو باو کم گیرایه وه، نهویش فره مووی: نه گه ر بزمانیایه تووشی نه وه ده بیت، نه مده ناردیت. به لام نه گه ر له مه ولا گویت له ده نگیکی له و جو ره وه بوو، ده ست بکه به بانگدان. چونکه من گویم له هاوه لی خو شه ویست (أبو هريرة) وه بوو (خوی لی رازی بیت)، که له پیغه مبه ری خوی ده گیرایه وه (درودی خوی له سه ر بیت)، که نه و فره موویه تی: «إِنَّ الشَّيْطَانَ إِذَا نُودِيَ بِالصَّلَاةِ، أَدْبَرَ»^(۲) واته: "به راستی نه گه ر بانگ بدریت، شهیتان پشت هه لده کات و ده روات".

(۱) که فره مو بووی: ﴿رَبِّ اغْفِرْ لِي وَهَبْ لِي مَلَكًا لَا يُتَبَغَى لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِي﴾ [ص: ۳۵]. واته: {نه ی پدروه دگارم، لیم خو شه وه، ده سه لاتیکی وه هام پی به خشه، که له دوای من به که س نه دریت}.

(۲) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۲۹۱ / به زماره: ۳۸۹.

نه گهر کارنک زوری بو هیئا چی بلیت؟

بۆمان رپوایدت کراوه له سه حیحی موسلیمدا، له هاوهلی خو شه ویست (أبو هریره) وه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه تی: پیغه مبهری خوا (دروودی خوای له سهر بیت) فهرموویه تی: «المؤمن القوي خير وأحب إلى الله تعالى من المؤمن الضعيف، وفي كل خير، احرص على ما ينفعك، واستعن بالله، ولا تعجزن. وإن أصابك شيء، فلا تقل: "لو أني فعلت كذا، كان كذا وكذا"، ولكن قل: "قدر الله، وما شاء فعل"، فإن "لو" تفتح عمل الشيطان». (1) واته: "باوه پرداری به هیزو به توانا به لای خوای گه وره وه له باوه پرداری بی هیزو نه توانکار باشرو خو شه ویستزه وه، ههردوو کیشیان هه ر خه بریان تی دایه. جا تو ش سووربه له سهر نه وهی سوودت پی ده گه یه نیت و، داوای کۆمهک و هاوکاری له خوا بکه وه، ته مبه لو دهسته پاچه مبه. نه گهر شتیکیشت تو شبوو، مه لی: (نه گهر وه هام بگردایه، ناوه هاوه ها ده بو). به لکو بلی: (خوا ته قدیری وه هایه وه، چیشی بویت نه نجامی ده دات و ده یکات). چونکه وتسی وشه ی (نه گهر) ده رگا بو وه سه وه سه ی شه ی تان ده کاته وه (واته: وه کو بلیت: تو به ته قدیری خوا رازی نیت، بۆیه ده لیت: نه گهر ناوام بگردایه، ناوا ده بو).

بۆشمان رپوایدت کراوه له (سُنن ی (أبو داود) دا، له هاوهلی خو شه ویست (عوف) ی کوری (مالک) سه وه (خوای لی رازی بیت)، که پیغه مبهری خوا (دروودی خوای له سهر بیت)، سه باره ت به کیشه و نا کۆکی نیوان دوو پیاو له بهرزه وه ندی یه کیکیان برپاری دا، جا نه وه یان که برپاره که له دژی نه و بو، کاتیک پستی هه لکرد، وتی: (حَسْبِيَ اللَّهُ، وَنِعْمَ الْوَكِيلُ). پیغه مبه ریش فهرمووی: «إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَلُومُ عَلَى الْعَجْزِ، وَلَكِنْ عَلَيْكَ بِالْكَيْسِ، فَإِذَا غَلَبَكَ أَمْرٌ، فَقُلْ: حَسْبِيَ اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ». (2) واته: "به راستی خوای گه وره له سهر که مته ر خه می و نه توانکاری لۆمه وه سه رزه نشتی

(1) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ٤ / ٢٠٥٢ / به ژماره: ٢٦٦٤.

(2) بروانه: سُننُ أَبِي دَاوُدَ / ٢ / ٣٧٧ / به ژماره: ٣٦٢٧. شیخی عه سه قلانی فهرموویه تی:

حه دیسینکی (حَسَن) ه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ٤ / ١١٨.

ئادەمیزاد دەكات. بۆيە دەبیّت وریاو لەسەر خۆبیّت. جا ئەگەر شتیک زۆری بۆ
هینایت و دەرەقەتی نەدەهاتیت، ئەوجا بلی: (حَسْبِيَ اللَّهُ، وَنِعْمَ الْوَكِيلُ).

منیش دەلیم: (كَيْس) بۆ چەند مانایەك بە كار دەهینریت. یە كێك لەوانە بریتیه
لە لەسەر خۆی. جا مانای حەدیسە كە -خوایش لە هەموو كەس زانا ترە- ئەو یە،
كە كارو فرمانت بە لەسەر خۆی ئەنجام بدە، بەجۆریك بتوانیت لەسەری بەردەوام
بیّت.

ئەگەر كارێکی ئەسەر گران بوو چی بلیت؟

بۆمان رپوایەت كراوە لە كتیبه كەى شیخی (ابن السُّنِّي) دا، لە هاوێلى
خۆشەویست (أَس) هوه (خوای لی رازی بیّت)، كە پێغەمبەرى خوا (دروردی خوای لەسەر
بیّت) فەرموویەتی: «اللَّهُمَّ، لَا سَهْلَ إِلَّا مَا جَعَلْتَهُ سَهْلًا، وَأَنْتَ تَجْعَلُ الْحَزْنَ، إِذَا
شِئْتَ، سَهْلًا».^(۱) واتە: "خوایه هیچ كارێك ئاسان نیه، بێجگە لەوێ تۆ ئاسانت
كردو، تۆش ئەگەر بتەویت زهوی رەقان دەكەیت بە نەرمان".

منیش دەلیم: (الْحَزْنَ) بریتیه لە زهوی رەقان.

---

(۱) بروانە: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السُّنِّي) / ۱۷۱ / بە زمارە: ۳۵۱. شیخی عەسقلانی
فەرموویەتی: حەدیسێکی (صَحِيح) ه. بروانە: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۴ / ۱۱۹.

نه گهر بژیوی له سهه گران بوو چی بلیت؟

بۆمان رپوایهت کراوه له کتیه کهی شیخی (ابن السنّی) دا، له هاوهلی خو شه ویست (ابن عمر) هوه (خو له ههردووکیان رازی بیت)، ئه ویش له پیغه مبهری خواوه (دروودی خوی له سهه بیت)، که فهرموویه تی: «مَا يَمْنَعُ أَحَدَكُمْ إِذَا عَسَرَ عَلَيْهِ أَمْرٌ مَعِيشَتِهِ، أَنْ يَقُولَ إِذَا خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ: "بِسْمِ اللَّهِ عَلَى نَفْسِي وَمَالِي وَدِينِي. اللَّهُمَّ، رَضِّنِي بِقَضَائِكَ، وَبَارِكْ لِي فِيمَا قُدِّرَ لِي، حَتَّى لَا أَحِبَّ تَعْجِيلَ مَا أَخَّرْتَ، وَلَا تَأْخِيرَ مَا عَجَّلْتَ"»^(۱) واته: "نه گهر به کیک له ئیوه بژیوی ژیا نی له سهه گران بوو، چی شتیک رینگری لی ده کات، که له و کاته دا له مال ده رده چیت، بلیت: "بِسْمِ اللَّهِ" له سهه خو مو مال و ئاینم. خوی به رازیم بکه به قهزاو بریاری خو ت و، به ره که تیشم بو بخه ره نه وهی، که له چاره م نووسراوه، ههتا ههزم له پیشخستی نه و کاره نه بیت، که تو دوات خسته وه، ههزیشم له دواخستی نه و کاره نه بیت، که تو پیشت خسته".

چی بلیت بو لادان و نه کولبوونه وهی به لا و نه گبه تی؟

بۆمان رپوایهت کراوه له کتیه کهی شیخی (ابن السنّی) دا، له هاوهلی خو شه ویست (انس) ی کوری (مالک) هوه (خوی لی رازی بیت)، که فهرموویه تی: پیغه مبهری خوا (دروودی خوی له سهه بیت) فهرموویه تی: «مَا أَنْعَمَ اللَّهُ -عَزَّ وَجَلَّ- عَلَيَّ عَبْدٍ نِعْمَةً فِي أَهْلِ وَمَالٍ وَوَالِدٍ، فَقَالَ: "مَا شَاءَ اللَّهُ، لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ"، فَبَرَى فِيهَا آفَةً دُونَ الْمَوْتِ»^(۲) واته: "نه گهر خوی گه وره نازو نعهه تیک به سهه به ننده یه کیدا

(۱) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۱۷۰ - ۱۷۱ / به ژماره: ۳۵۰. هه دیسیکی زۆر لاوازه. بروانه: تَنْجِ الْأَفْكَارَ / ۴ / ۱۲۱.

(۲) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۱۷۳ / به ژماره: ۳۵۷. هه دیسیکی لاوازه. بروانه: تَنْجِ الْأَفْكَارَ / ۴ / ۱۲۲ - ۱۲۳.

بریزیت سهارهت به خیزان و مالو مندالی و، نهویش بلیت: (مَا شَاءَ اللَّهُ، لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ)، نهوا بهر له مردنی خوئی، نابینت نهوانه تووشی هیچ بهلاو نه گبهتیه ک بن".

نه گهر بهلاو نه گبهتیه کی کهم یان زوری تووش بوو چی بلیت؟

خوای گهوره فهرموویه تی: ﴿وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ * الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ * أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ﴾ [البقرة: ۱۵۵ - ۱۵۷]. واته: {مژدهش بده بهو کهسه نارامگرو خوگرانهی، که نه گهر بهلاو نارِه حهتیه کیان تووشیت، دهلین: "تیمه مولکی خوای گهورهین و، بولای نهویش ده گهرینهوه". نهوانه سوزو ره حهتیاں له لایه ن پهروه دگاریانهوه به سهردا ده باریت و، نهوانهش ریگه پیشاندر اوو هیدایه تدر اوون}.

بوئشان ریوایهت کراوه له کتیه کهی شیخی (ابن السنّی) دا، له هاوهلی خوئشه ویست (أبو هريرة) وه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه تی: پیغه مبهری خوا (دروودی خوای له سهر بیت) فهرموویه تی: «لَيْسَتْ رَجْعُ أَحَدِكُمْ فِي كُلِّ شَيْءٍ، حَتَّىٰ فِي شَيْءٍ نَعْلَمُهُ، فَإِنَّهَا مِنَ الْمَصَائِبِ». (۱) واته: "با ههریه که له ئیوه بو هه موو بهلاو نه گبهتیه ک (إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ) بکات، ئیتر باوه کو بو بچرانی په لکی نهعله که شی بیت، چونکه بچرانی نهویش یه کیکه له بهلاو نه گبهتیه کان".

منیش ده لیم: (شسع) بریتیه له په لکهی نهعل.

(۱) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۱۷۱ - ۱۷۲ / به ژماره: ۳۵۲. شیخی عهسقه لانی فهرموویه تی: حه دیسیکی لاوازه، بهلام پالپشتی هیه. بروانه: تَنْجِجُ الْفَكَارَ / ۴ / ۱۲۳ - ۱۲۶.

نه گهر قهرزیکي له سر بوو، نه یده توانی بیداته وه چی بلیت؟

بومان ریوایت کراوه له کتبه که ی نیمامی (ترمذی) دا، له نیمامی (علی) هوه (خوای لی رازی بیت)، که کویله یه کی نوسراو بو کراو هات بو خزمه تی و، عهرزی کرد: "من توانای به جیهینانی نه رک ی ناو نوسراوه کهم نیه، جه نابت یارمه تیم بده". نیمامی (علی) ش فهرمووی: "تایا چند وشه یه کت فیر نه کهم، که پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سر بیت) فیری کردوم؟ نه گهر به نه ندازه ی کیوتک {له هندیک نوسخه دا نوسراوه: به نه ندازه ی کیوی (صیر)} قهرزت له سر بیت، خوای گه وره له سهرتی لاده بات؟ بلی: «اللَّهُمَّ، اكْفِنِي بِحَلَالِكَ عَنْ حَرَامِكَ، وَأَغْنِنِي بِفَضْلِكَ عَمَّنْ سِوَاكَ». واته: "خوایه بهو شتانه ی حه لالت کردون بی نیازم بکه لهو شتانه ی حهرامت کردون و، به لوتف و فه زلی خوست بی نیازم بکه له غهیری خوت".

نیمامی (ترمذی) فهرموویته ی: حه دیسیکی (حسن) ه. (۱)

پیشتریش له (باسی نه وه ی له به یانیان و نیواراندا ده وتریت)، نهو حه دیسه ی (سنن) ی (أبو داؤد) مان هینا، له ریگه ی هاوه لی خوشه ویست (أبو سعید) ی (خُدَری) هوه (خوای لی رازی بیت)، سه باره ت به چیرۆکی نهو هاوه له خوشه ویسته ی، که پی ده و ترا (أبو أمامة) و، عهرزی پیغه مبهری خوای کردبوو، که خه مبارو قهرزاره. (۲)

(۱) پروانه: سنن الترمذی / ۵ / ۵۶۰ / به ژماره: ۳۵۶۳.

(۲) پیغه مبهری خواش پی فهرموه: به یانیان و نیواران بلی: «اللَّهُمَّ، إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْهَمِّ وَالْحَزَنِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْعَجْزِ وَالْكَسَلِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُبْنِ وَالْبَخْلِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ غَلَبَةِ الدَّيْنِ وَقَهْرِ الرِّجَالِ».

نه گهر كه سينك ههستی به ته نهایی و دلتهنگی دمکرد چی بلیت؟

بو مان ریوایت کراوه له کتیه کهی شیخی (ابن السنّی) دا، له هاوهلی خو شه ویست (ولید) ی کوری (ولید) هوه (خوای لی رازی بیت) { که برای (خالد) ی کوری (ولید) بوه }، نهو عهرزی پیغمبهری خوای کردوه (درودی خوای له سر بیت): نهی پیغمبهری خوا، ههست به ته نهایی و دلتهنگی ده کهم! پیغمبه ریش فهرموی: "نه گهر چوویته سهه جینگهی خهوتن، بلی: "أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ غَضَبِهِ وَعِقَابِهِ وَشَرِّ عِبَادِهِ، وَمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ، وَأَنْ يَحْضُرُونِ" ئیتر نهو حالته زیانت بی ناگه یه نیت، (یان گونجاوتره بوتریت) نریکت نابیته وه".^(۱)

بو شمان ریوایت کراوه له کتیه کهی شیخی (ابن السنّی) دا، له هاوهلی خو شه ویست (براء) ی کوری (عازب) هوه (خوا له ههردوکیان رازی بیت)، که فهرموی ته: بیاویک هاته خزمه تی پیغمبهری خوا (درودی خوای له سر بیت) و، سکا لای دلتهنگی و بی تاقه تی ده کرد، پیغمبه ریش فهرموی: نه م زیکره زور بکه: «سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ، رَبِّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ، جَلَّتِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضُ بِالْعِزَّةِ وَالْجَبْرُوتِ». جا بیاوه کهش زیکره کهی کرد، ئیتر دلتهنگی و بی تاقه تی کهی له سهه لاجوو.^(۲)

(۱) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۳۰۲ / به ژماره: ۶۳۸. هه دیسیکی (حسن) هوه، بئش ریش هیتامان.

(۲) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۳۰۲ - ۳۰۳ / به ژماره: ۶۳۹. هه دیسیکی لاوزه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۴ / ۱۲۸.

نه گهر كه سينك تووشی و سوسه بوو چی بلیت؟

خوای گهوره فرموویه تی: ﴿وَإِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾. [فُصِّلَتْ: ۳۶].

جا باشترین شتیک که بوتریت، نهویه که خوای گهوره لهم فرمایشته دا نیمه ی له سر په روره ده کرده و، فرمانی پی کردین. { که نهویش بریتیه له: په نا به خوا گرتن له شهبان }

بوشمان ریوایت کراوه له هردوو صحیحی بوخاری و موسیما، له هاوه لی خو شه ویست (أبو هریره) وه (خوای لی رازی بیت)، که فرموویه تی: پیغمبری خوا (دروودی خوای له سر بیت) فرموویه تی: «يَأْتِي الشَّيْطَانُ أَحَدَكُمْ، فَيَقُولُ: مَنْ خَلَقَ كَذَا؟ مَنْ خَلَقَ كَذَا؟ حَتَّى يَقُولَ: مَنْ خَلَقَ رَبَّكَ؟ فَإِذَا بَلَغَ ذَلِكَ، فَلْيَسْتَعِذْ بِاللَّهِ، وَلْيَتَّه». (۱) واته: "شهبان له ریگه ی و سوسه و خه یالاته وه دیته لای به کیک له نیوه و، لی ده پرسیت و ده لیت: (کی فلانه شتی دروست کرده؟)، (کی فیساره شتی به دیهیتاوه؟)، هتا ده گاته نهوه ده لیت: (کی په روره دگاری تزی دروست کرده؟)، جا که گهشته نهوه، با که سه که په نا به خوا بگریت و، از له و خه یالاتانه بهینیت".

له ریوایه تیکی صحیحی موسیما هاتوه: «لَا يَزَالُ النَّاسُ يَتَسَاءَلُونَ، حَتَّى يُقَالَ: "هَذَا خَلَقَ اللَّهُ الْخَلْقَ، فَمَنْ خَلَقَ اللَّهُ؟" فَمَنْ وَجَدَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا، فَلْيَقُلْ: آمَنْتُ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ». واته: "به رده وام خه لکی له یه کتری ده پرسن، هتا ده وتریت: (راسته که خوا بوونه وهری به دیهیتاوه، نه ی کی خوای دروست کرده؟) جا نه و که سه ی پرسیاریکی وای پروبه پروو بوویه وه، یان خه یالتو و سوسه یه کی لهم جوړه ی بو دروستوو، با بلیت: (من باوه ری ته واورم به خوا به پیغمبره کانی هیه)".

(۱) پروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۳ / ۱۱۹۴ / به ژماره: ۳۱۰۲، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۱۲۰ / به ژماره: ۱۳۴.

بوشمان رپوایهت کراوه له کتیبه کهی شیخی (ابن السنی) دا، له (عائشه) ی دایکی نیماندارانه وه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه تی: پیغمبهری خوا (درودی خوای له سر بیت) فهرموویه تی: «مَنْ وَجَدَ مِنْ هَذَا الْوَسْوَاسِ شَيْئًا، فَلْيَقُلْ: "آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِرُسُلِهِ" ثَلَاثًا. فَإِنَّ ذَلِكَ يَذْهَبُ عَنْهُ».^(۱) واته: "ئهو کهسهی وهسوهسهیه کی لهم جوړه ی بو درووست بوو، با سی جار بلیت: (باوهری تهراومان به خواو به پیغمبهره کانی ههیه)، ئیز ئه وهسوهسهیه ی نامییت".

بوشمان رپوایهت کراوه له سهحیحی موسلیمدا، له هاوهلی خو شه ویست (عثمان) ی کوری (ابو العاص) هوه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه تی: عهرزی پیغمبهری خوام کرد: "ئهی پیغمبهری خوا، شهیتان نویتز کردن و قورنان خویندتم لی تیکده دات!" پیغمبهری خوایش (درودی خوای له سر بیت) فهرموی: «ذَلِكَ شَيْطَانٌ، يُقَالُ لَهُ خِنْزَبٌ، فَإِذَا أَحْسَسْتَهُ، فَتَعَوَّذْ بِاللَّهِ مِنْهُ، وَأَثْقَلْ عَنْ يَسَارِكِ ثَلَاثًا».
واته: "ئهوه شهیتانیکه، پی دهوتریت: (خِنْزَبٌ)، جا که ههستت به شتیکی وهها کرد، پهنا به خوا بگره لهو شهیتانهو، سی تفیش بکهره لای چهپتهوه".

(عثمان) ده فهرمویت: منیش وهام کرد، ئیز خوای گهوره له کولی کردمهوه.^(۲)

منیش ده لیم: زانایان بوچوونی جیاوازیان ههیه سه بارهت به حهره کهی (خاء) ه که له وشه ی (خِنْزَب) دا:

- هه ندیکیان فهرموویانه: (فَتْحَةَ) ی له سه ره. واته: به (خِنْزَب) ده خوینریتهوه.

(۱) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنی) / ۲۹۵ / به ژماره: ۶۲۶. دهقی هه دیسه که بهم جوړه لاوازه، به لام له ریگهیه کی ترهوه به دریتزر رپوایهت کراوهو، تهنها باسی (سی جار) ه کهی تیدا نیه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۴ / ۱۳۲ - ۱۳۳. ههروه ها دهشکریت هه دیسه کهی پيشوو بیته پالپشت بو نم هه دیسه.

(۲) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۱۷۲۸ / به ژماره: ۲۲۰۳.

● هندیکیش فہرموویانہ: (کَسْرَةَ) ی لہ ژیردایہ. واتہ: بہ (خَنْزَب) دہ خوینریتہوہ.

● هندیکیش فہرموویانہ: (ضَمَّة) ی لہ سہرہ. واتہ: بہ (خَنْزَب) دہ خوینریتہوہ.

زانای پایہ بہرز (ابْنُ الْأَثِير) لہ کتیبی (النَّهْيَةُ فِي غَرِيبِ الْحَدِيثِ وَالْأَثَرِ) دا ئەم شیوازہی سییہمی باس کردوہ. بہ لآم دوانہ کە ی یە کە میان مەشهورو ناسراون. واتہ: (خَنْزَب) و، (خَنْزَب).

بوئشان ریوایەت کراوہ لہ (سُنَنِ) ی (أَبُو دَاوُد) دا، بہ رشتە یە کە جوان (جَيْد)، لہ (أَبُو زُمَيْل) ەوہ، کە فہرموویەتی: عەرزی ھاوہ لئی خوئشەویست (ابْنُ عَبَّاس) م کرد: ئەو شتە چیە لہ دَلْمدا ھەستی بی دە کەم؟ ئەویش فہرمووی: چیە؟ منیش عەرزم کرد: سویند بە خوا قسە ناکەم. ئەویش پیکەنی و فہرمووی: چیە، گومانە؟ پاشان فہرمووی: خو کەس لہوہ رزگاری نەبوہ، ھەتا خوای گەورە ئەم ئایەتە ی دا بەزاند: ﴿فَإِنْ كُنْتَ فِي شكٍّ مِمَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ فَاسْأَلِ الَّذِينَ يَقْرَأُونَ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكَ﴾ [بۆئس: ۹۴]. واتہ: {تۆ ئە گەر گومانت ھەبە سەبارەت بە ھوہ ی بۆمان دامان بەزاندویت، برۆ پرسیار لہو کەسانە بکە، کە بەر لہ تۆ کتیبی خویان خویندوہ تەوہ (مەبەست تەورات و ئینجیلە)} . ئەو جا پئی فہرمووم: ئە گەر شتیکت لہ دَلدا ھەست پیکرد، بلی: ﴿هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ [الْحَدِيد: ۳]. واتہ: {خوا ئەو زاتە یە، کە لہ پئش ھەموو شتیکەوہ ھەبوہ، لہ دوای نەمانی ھەموو شتە کانیشت ھەر دە مینیت و، دە سە لاتدار و زالە بە سەر ھەموو شتیکداو، زاتیکی ئاشکرایەو، کەیش دەر کی حەقیقەتە کە ی ناکات و، زاناو شارەزاشە بە ھەموو شتیک} (۱).

(۱) پروانہ: سُنَنِ أَبِي دَاوُد / ۲ / ۷۵۰ / بە ژمارە: ۵۱۱۰. شیخی عەسقەلانی بە حەدیسیکی

لاوازی داناوہ. پروانہ: تَتَائِجُ الْأَفْكَار / ۴ / ۱۳۷.

به رِشته‌یه کی (صَحِيح) یش له (رِسَالَة) که‌ی زانای پایه‌برز (أَبُو الْقَاسِم) ی (قُشَيْرِي) دا بۆمان ریوایهت کراوه (رِه‌مه‌تی خوای لی بیت)، ئەویش له خواناسی پایه‌برز (أَحْمَد) ی کورپی (عَطَاء) ی (رُؤُذْبَارِي) سه‌وه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه‌تی: له مه‌سه‌له‌ی خو‌شۆردن و ده‌ستنوێژ گرتندا زۆر زۆرم پی ده‌چوو، شه‌ویکیان دلّم زۆر توند بوو، چونکه ئاوێکی زۆرم رژاندو، دلّیشم هه‌ر دانه‌مرکایه‌وه، بۆیه له‌به‌ر خو‌مه‌وه وتم: "ئه‌ی په‌روه‌ر دگارم، داوای لی‌بوردن و لی‌خو‌شبوونت لی ده‌که‌م". جا گویم له ده‌نگیکه‌وه بوو، که فهرمووی: "لی‌بوردن له زانسته‌دایه. (واته: لی‌بوردن کاتی‌که که بزانیته‌مه‌ی تو خه‌ریکی‌تی وه‌سه‌سه‌یه، نه‌ک دینداری)". ئیتر ئه‌و حاله‌ته‌م له کۆلبوویه‌وه.

هه‌ندیکیش له زانایان فهرموویانه: ئەو که‌سه‌ی تووشی وه‌سه‌سه‌ بوه له ده‌سنوێژدا، یان له نوێژدا، یان له هه‌ر شتیکی تر دا سونه‌ته (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) بکات. چونکه ئە‌گه‌ر شه‌یتان گوئی له زی‌کر بیته، ده‌گه‌رپه‌ته‌وه‌و دوور ده‌که‌ویته‌وه. وه (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) یش سه‌ری هه‌موو زی‌که‌ر کانه.

جا هه‌ر له‌به‌ر ئە‌مه‌شه، که صۆفیه خواناسه پایه‌برزه‌کان، بۆ په‌روه‌رده‌کردنی موریدو شوینکه‌وتوه‌کانیان زی‌کری (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) یان هه‌لبژاردوه، تا له‌کاتی ته‌نهایدا بیکه‌ن و، فه‌رمانی‌شیان پی‌کردون، که به‌رده‌وام بن له‌سه‌ری و، فه‌رمووشیانه: به‌سوودترین چاره‌سه‌ر بۆ له‌کۆلبوونه‌وه‌ی وه‌سه‌سه‌ بریتیه له: زی‌کری خوا زۆر کردن.

خواناسی پایه‌برز (أَحْمَد) ی کورپی (أَبُو الْحَوَارِي) ش فهرموویه‌تی: سکا‌لای وه‌سه‌سه‌م برده خزمه‌تی خواناسی پایه‌برز (أَبُو سُلَيْمَانَ) ی (دَارَانِي)، ئەویش فهرمووی: ئە‌گه‌ر ده‌ته‌وێت لیته‌ جیابیته‌وه، هه‌ر کاتی‌ک هه‌ستت پی‌کرد، هه‌ول‌ده‌ خۆت به شادومان و دل‌خۆش پیشان بده‌یت. چونکه ئە‌گه‌ر دل‌خۆش و شادومان بیت، وه‌سه‌سه‌و خه‌یالات نامینیت. چونکه هه‌ج شتی‌ک نه‌ به‌قه‌ده‌ر دل‌خۆشی و

شادومانی کهسی ئیماندار لای شهیتان ناخۆش و بیژراو بیټ. خو ئه گهر غه مبارو دلته نگیش بیت، نه وه وه سوهسه کهت زیاتر ده بیټ.

منیش ده لیم: ئه م فه رمایشتهش پشتگیری ئه و فه رمایشتهی یه کیکیک له پیشه وایان ده کات، که فه رموویه تی: "به راستی وه سوهسه توشی ئه و کهسه ده بیټ، که ئیمانی ته و او بوو بیټ. چونکه دز روو له مالی ویران ناکات".

ئه وهی به سه ر کهسی شیت و که و ج و، کهسی که زینرا و دا ده خوینریت

بۆمان ریوایهت کراوه له ههردوو سه حیحی بوخاری و موسلیمدا، له هاوه لئی خو شه ویست (أَبُو سَعِيدٍ) ی (خُدْرِي) هوه (خوای ئی رازی بیت)، که فه رموویه تی: کۆمه لیک له هاوه لانی پیغه مبه ری خوا (دروودی خوای ئی بیت) چون بۆ سه فه ریک، تا رپیان که و ته لای خیله عه ره بیک و، دا وایان ئی کردن میوانداریان بکه ن، ئه وانیش رازی نه بوون و میوانداریان نه کردن. جا شتیک گه و ره ی هۆزه که ی گه ست (واته شتیک پیوه ی دا)، خه لکی خیله کهش به هه موو شتیک له گه لیدا خه ریکبوون، هه یج شتیک سوودی بۆی نه بوو! ئه و جا هه ندیکیان وتیان: ئه وه بۆ ناچن بۆلای ئه و کۆمه له که سه ی، که هاتون بۆ ئیره، به لکو شتیکیان پیټ. ئیتر هاتن بۆلایان و، وتیان: خه لکینه، شتیک گه و ره که مانی گه ستوه، ئیمهش به هه موو شتیک له گه لیدا خه ریکبووین، هه یج شتیک سوودی بی ناگه یه نیت! ئایا لای هه یج کام له ئیوه شتیک ده ست ناکه ویت؟ یه کیکیک له هاوه له کان فه رمووی: "به ری وه لا من دو عایه کم لا ده ست ده که ویت". به لام ئیمه داوای میوانداریان ئی کردن و، ئیوهش میوانداریان نه کردین. بۆیه به خوا دو عاتان بۆ ناکه م، تا شتیکمان له به رامه ریوه بۆ بریار نه ده ن. ئه وه بوو له گه لایاندا ریککه و تن له سه ر گه له مه ریک و، پاشان هاوه له که چو بۆلای خیله که و سو ره تی (الْفَاتِحَة) ی به سه ر گه و ره که یاندا خویندو، تفی خو ی

ده كرد به سهر شوينه گه زيراوه كه داو، نيز گه وره‌ي خيله كه هه ستايه وه، ههروه كو له پهت به ربوو بيت، دهستي كرد به رويشنو، هيچ نازاري نه ماو، خيله كهش نه وه‌ي كه ريككه وتبوون له سهره‌ي داين به كو مه له هاوه له كه. جا هه نديكيان فهرموويان: با مه ره كان دابهش بكهين. به لام نه وه يان كه دوعا كه‌ي كرد بوو فهرمووي: وا مه كهن، تاوه كو ده چينه وه خزمه تي پيغه مبهري خواو، به سه رهاته كه‌ي بو ده گيرينه وه، تا بزائين نه وه فهرماني چيمان پي ده كات. جا كه گه رانه وه بو خزمه تي پيغه مبهرو، به سه رهاته كه يان بو گيرايه وه، نه ويش به وه هاوه له‌ي فهرموو، كه دوعا كه‌ي كرد بوو: "باشه چونت زاني، كه نه وه سووره ته دوعايه؟! " نه و جا به پيكه نينه وه فهرمووي: "كار يكي راست و دروستان كرده وه، مه ره كانيش دابهش بكهن و، له گه ل خوتاندا به شيكيش بو من دابنين".^(۱)

جا نه مه ده قي ريوايه ته كه‌ي نيمامي بوخاربه، كه له هه موو ده قه كانى تر ته واوتره.

له به كيك له ريوايه ته كانيشدا هاتوه، كه هاوه له كه دهستي كرد به خويندني سوهره تي (الْفَاتِحَة) و، ليكي ده مي خوي كو ده كرده وه، جيگه گه زيراوه كه‌ي پي ته ره ده كرد، نيز كا براش چا كبوويه وه.

له ريوايه تيكيشدا هاتوه، كه گه وره‌ي خيله كه فهرماني كرد سي (۳۰) مه ره بدن به هاوه له كه.

بو شمان ريوايه ت كراوه له كتبه كه‌ي شينخي (ابن السني) دا، له زاناي پايه بهرز (عبد الرحمن) ي كور ي (ابي ليلى) وه، نه ويش له پياويكه وه، نه ويش له باوكيه وه، كه وتوويه تي: پياويك هاته خزمه تي پيغه مبهري خواو عه رزي كرد: "برا كه م نازاري هديه". پيغه مبهري خواش (دروردي خواي له سهر بيت) فهرمووي: "نازاري چي هيه؟"

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۲ / ۷۹۵ / به ژماره: ۲۱۵۶، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۱۷۲۷ / به ژماره: ۲۲۰۱.

نهویش عهرزی کرد: "جوړه شیتیه کی ههیه". پتغه مبه ریش فهرمووی: "دهی بنیره به شوینیدا با بوم بهین". جا براکهی هاتو، له بده دهستی پتغه مبه ردا دانیشتو، نهویش نهم سوره ت و نایه تانهی به سه ردا خویند:

● سوره تی: (الْفَاتِحَة).

● چوار نایه ت له سه ره تای سوره تی (البَقَرَة) {که بریتین له: ﴿الم * ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ * الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ * وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ﴾ [البَقَرَة: ۱ - ۴]. واته: {الم. نهو قورئانه پرۆزه گومانی تیدا نیه که لای خواوه هاتوهو، هیدایه تدهرو ریگه پشانده ره بو له خواترسان. نهوانه ی باوه رپان به شته په نهانه کان ههیهو، نویره کان به چاکی راده پرپینو، لهو رزقو پرۆزهش پیمان داوون له ریگه ی خه یرو چاکه دا خه رچی ده که ن. نهوانه ش که باوه رپان بهو قورئانه ههیه، که بو تو دابه زیتراوهو، بهو کتیبانه ش که پیش تو دابه زیتراوونو، باوه ری ته وایشیان به پرۆزی دواپی ههیه}.

● دوو نایه ت له ناوه راستی سوره تی (البَقَرَة): ﴿وَإِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ * إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أُنزِلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَّاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ [البَقَرَة: ۱۶۳ - ۱۶۴]. واته: {خوای ئیوه تنه ایه که خوایهو، هیچ په رستراویکی راسته قینه نیه، بیجگه له نهو، که زاتیکی به خشنده ی میهره بانه. به راستی له به دبهیتان و درووست کردنی ناسمانه کان و زه ویداو، له جیاوازی شهوو پرۆزداو، لهو که شتیانه ی بو بهرژه وندی خه لکی به ناو ده ریادا دین و ده چنو، لهو ناوه ی خوای گه وره له ناسمانه وه دایباراندوهو، زهوی له پاش مردن پی زیندوو کردوته وهو، له هه موو جوړه گیانله به ریکی به سه ردا بلاو کردوته وهو، لهو گوورانکاریه ی، که به سه ر

باو هه‌وری پامکراودا دیت له نیوان ئاسمان و زه‌ویدا چه‌ن‌دین به‌لگه‌ی گه‌وره‌یان تیدایه بۆ ئه‌و که‌سانه‌ی، که‌ خاوه‌نی عه‌قل و هوشن {.

• (آیة الْكُرْسِيِّ) { که بریتیه له: ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾. [البقرة: ۲۵۵].
 واته: {خوای گه‌وره ئه‌و خوایه‌یه، که بیجگه له ئه‌و هیج په‌رس‌تراویکی راسته‌قینه نیه‌و، زاتیکی زیندوه‌و سه‌ره‌په‌رشتیارو چاودیری کاروباری بوونه‌وه‌رانه، وه‌نوز نایگریت و، خه‌ویشی لی ناکه‌ویت، ئه‌وه‌ی له ئاسمانه‌کان و زه‌ویدا هه‌یه مولکی ئه‌وه، ئه‌و که‌سه‌کیه، که بی ئیزن و ریگه‌پیدانی ئه‌و بتوانیت تکا و شه‌فاعه‌ت بکات؟ زاتیکی زانا و ناگاداره به‌هه‌موو ئه‌وه‌ی له‌به‌رده‌ستی خه‌لکیدایه‌و، ئه‌وه‌ش که له‌دوای ئه‌وانه‌وه‌ په‌یدا ده‌بیت، خه‌لکیش په‌ی به‌هیج شتیک له‌زانستی ئه‌و نابن، مه‌گه‌ر ئه‌وه‌ی که‌ خو‌ی ویستبیتی و په‌زامه‌ندی له‌سه‌ر هه‌بیت، کورسیه‌که‌ی فراوانه‌و جیگه‌ی هه‌موو ئاسمانه‌کان و زه‌وی تیدا ده‌بیته‌وه‌و، پاراستی ئاسمانه‌کان و زه‌وی ئه‌و زاته‌ماندوو ناکات و، زاتیکی بالاده‌ست و مه‌زنه‌}.

• سی‌ئایه‌ت له‌کوژتایی سوره‌تی (البقرة) { که بریتین له: ﴿اللَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِنْ تُبْدُوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبِكُمْ بِهِ اللَّهُ فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ * آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا يُفَرِّقُونَ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ * لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إَصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾. [البقرة: ۲۸۴ - ۲۸۶].
 واته: {ئه‌وه‌ی له‌ئاسمانه‌کان و زه‌ویدا هه‌یه مولکی

خوايه، جا ئه و شتهى كه له ناختاندايه چى ئاشكرای بكنه، يان بيشارنهوه، خوا هه بههۆيهوه لىپرسينهوه تان له گه لدا ده كات، ئه و جا له و كه سه خو ش ده وىت، كه خو ى دهيه وىت و، سزای ئه و كه سه ش ده دات، كه خو ى دهيه وىت و، خواى گه و ره ش توانای به سه ر هه موو شتيكدا هه يه. پىغه مبه رى خوا با وه رى ته وا ى به وه هه يه، كه له لايه ن په روه رد گاريه وه بو ى دابه زىنرا وه و، ئيماندارانى ش با وه ريان پىه تى، هه مووشيان با وه ريان به خواى گه و ره و، به فرىشته كانى و، به كتيبه كانى و، به پىغه مبه ره كانى هينا وه و، ده شلىن: ئيمه جيا وازى له نىوان هيجكام له پىغه مبه ره كانى خوادا ناكه ين و، وتوشيانه: ئيمه فه رمايشتى خوامان بيستوه و، گوپرايه لىشمان لى كرده، ئه ي په روه رد گارمان، ليمان خو شبه، ئيمه ش ته نها بو لای تو ده گه رى نه وه. خواى گه و ره ته كليف له هيج نه فسىك ناكات، به كارىك نه يىت كه له توانايدا يىت، هه ر نه فسىك پا داشت و سزای كار و كرده وهى خو ى وه رده گرى نه وه، با وه رداران ده پارى نه وه و ده لىن: ئه ي په روه رد گارمان، ئه گه ر شتيكمان له بىر جوو، يان هه له به كمان كرد ليمان مه گره، ئه ي په روه رد گارمان، بارى گران مه خه ره سه ر شاغان، وه كو خستبو ته سه ر شانى ئه وانى پىش ئيمه، ئه ي په روه رد گارمان، بارىك مه خه ره سه ر شاغان، كه توانای جىبه جى كردن و هه لگرتيمان نه يىت و، بمانبو ره و، ليمان خو شبه و، به زه يىت پىماندا يىته وه، تو گه و ره و سه ر په رشتيارمانى، به سه ر كافرو بىبا وه ره كاندا سه رمان بجه {.

● ئايه تىك له ئايه ته سه ره تايه كانى سوره تى (آل عمران): كه برىيه له: ﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ [آل عمران: ١٨]. واته: {خواى گه و ره شايه تى ده دات، كه بىجگه له ئه و هيج په رس تراو ىكى راسته قينه نه و، فرىشته و زاناكانى ش ئه و شايه تيه ده دن، خواى گه و ره برپاره كانى داد په روه رانه وه و، بىجگه له ئه و يش هيج په رس تراو ىكى راسته قينه نه و، زاتىكى به ده سه لآتى كار به جىبه {.

● نایه تیک له سورتهی (الأعراف): که بریتیه له: ﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ [الأعراف: ۵۴]. واته: {بهراستی پهروه ردگاری ئیوه بریتیه لهو خوایهی، که له شەش رۆژدا ناسمانه کان و زهوی دروست کردهو، پاشان بآلی دهسه لاتی بهسه ر عەرشدا راکیشاوهو، شهو ده کات به په رده بو داپوشینی رۆژو، به په له شوینی ده که ویتو، خوړو مانگو و نهستی ره کانیش به فرمانی نهو رامو ملکه چ بوون، جا بزائن، که به دیهینان و دروست کردن و فرمان و بریار هه ر به دهستی نهوه، جا پاک و بیگهردی بو نهو خوایهی، که پهروه ردگاری هه موو عالمه}.

● نایه تیک له سورتهی (المؤمنون): که بریتیه له: ﴿فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ﴾ [المؤمنون: ۱۱۶]. واته: {بهرزو بالا یه نهو خوایهی، که پادشای راسته قینه وه، بیجگه له نهویش هه چ په رسزاوینکی راسته قینه نیه، هه ر نهویش پهروه ردگاری عه رشی به ریزو به قه دره}.

● نایه تیک له سورتهی (الجن): که بریتیه له: ﴿وَأَنَّهُ تَعَالَىٰ جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا﴾ [الجن: ۳]. واته: {بهرزو به ریزه پایه و مه قامی پهروه دگارمان، که نه هاوسه رو نه مندالیشی بو خو ی بریار نه داوه}.

● ده نایه ت له سه ره تای سورتهی (الصافات) {که بریتین له: ﴿وَالصَّافَاتِ صَفًا * فَالزَّاجِرَاتِ زَجْرًا * فَالتَّالِيَاتِ ذِكْرًا * إِنَّ إِلَهُكُمُ لَوَاحِدٌ * رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَرَبُّ الْمَشَارِقِ * إِنَّا زَيْنَا السَّمَاءِ الدُّنْيَا بِزِينَةِ الْكَوَاكِبِ * وَحِفْظًا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ مَارِدٍ * لَا يَسْمَعُونَ إِلَى الْمَلَأِ الْأَعْلَىٰ وَيُقَذَّفُونَ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ * دُحُورًا وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ * إِلَّا مَنْ خَطِفَ الْخَطْفَةَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ ثَاقِبٌ﴾ [الصافات: ۱-۱۰]}. واته: {سویند بهو فریشتانه ی به ریز و ه ستاون بو خوا په رستی. نهو جا سویند بهو فریشتانه ی رینگری له هه وری ناسمان ده که نه و ده یهین و ده یهین. سویند بهو فریشتانه ی فه رمایشتی خوا ده خویننه وه. بهراستی

خوای ئیوه هەر یهك خوایه. پهروهردگاری ئاسمانه كان و زهویهو، پهروهردگاری نهو بوونهوه رانه شه، كه له نیوان ئاسمانه كان و زهويدان و، پهروهردگاری نهو جیگایانه شه، كه خوریان لیوه هه لدیت. به راستی ئیمه نزیكترین ئاسمان به جوانی ئهستیره كان رازاندۆته وهو، پاراستو شمانه له هه موو شهیتانیکی یاخی و له فهرانده رچوو. نهو شهیتانانه ناتوان گویگرن له فریشته كانی ئاسمانه بالاكان و، له هه موو لایه كه وه ره جم ده کرین و نه یزه کیان بو ده هاویژریت، تاوه كو به سووکی و ریسوایی بگه رپترینه وهو، سزایه کی ئازاروی هه میشه ییشیان بو هه یه، ته نها نهو شهیتانه نه بیت، كه له پر قسه یهك له ده می فریشته یهك ده فرینیت، نه ویش یه كسه ر نه یزه کیکی پر شن گدار شوینی ده كه ویت }.

● سی نایهت له كۆتایی سوره تی (الْحَشْر) {كه بریتین له: ﴿هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ * هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيَّمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ * هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾. [الحشر: ۲۲ - ۲۴]}. واته: {خوای نهو خوایه یه، كه هه چ په رستراویکی راسته قینه نه، به یجگه له نهو، زاناو ناگداره به هه موو نهیتی و ناشكرایهك، نهو به سوژو میهره بانه. خوا نهو خوایه یه، كه هه چ په رستراویکی راسته قینه نه، به یجگه له نهو، پاشای هه ردوو جیهانه، له هه موو كه مو كورتیهك به ری و خاوینه، ناشتیبه خشه، پشتیوانی به یغه مبه رانه به به لگه ی ناشكرا، چاودیره به سه ر كارو كرده وهی به نده كانی، به ده سه لاته، زاله به سه ر هه موو بوونه وه ردا، مه زنو بالا ده سه، پاك و به یگه رده له وهی بیاهه ران هاوبه شی بو داده نین. نهو خوایه دروو سته كه رو به ده یته نه رو وینه كیشی هه موو بوونه وه ره، خاوه نی ناوه هه ره جوانه كانه، نه وهی له ئاسمانه كان و زه ویدایه ته سبب حاتی نهو ده كه نو، نه ویش ده سه لاتداری به هیژی كار به جیه }.

- سوره‌تی: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾.
- سوره‌تی: ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾.
- سوره‌تی: ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾.^(۱)

بۆشمان ریوایهت کراوه له (سُنن) ی (أَبُو دَاوُد) دا به رسته‌یه کی (صَحِيح)، له (خَارِجَة) ی کوری (صَلْت) هوه، ئه‌ویش له مامه‌یه‌وه، که فه‌رموویه‌تی: هاتم بۆ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ری خواو، موسولمان بووم، دو‌اتر گه‌رامه‌وه‌و، له ریگه‌دا به‌لای کۆمه‌لیکدا تپه‌ریم، پیاویکی شیتیان لابوو، به ناسن کۆت کرابوو. جا خزم کهس و کاری شیته که وتیان: بۆمان باس کراوه، که ئه‌و کهسه‌ی تۆ باسی ده‌که‌یت، خه‌یری هیناوه، جا تۆ شیتکت لایه، چاره‌سه‌ری ئه‌م شیته‌ی پی بکه‌یت؟ مامه‌ی ده‌لیت: منیش سوره‌تی (الْفَاتِحَة) م به‌سه‌ریدا خویند، ئه‌وه‌بوو ده‌سته‌جی چاکبوویه‌وه‌و، ئه‌وانیش سه‌د (۱۰۰) سه‌ر مه‌ریان پیدامو، منیش هاتم بۆ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ری خواو، چیرۆکه‌که‌م بۆ گێزایه‌وه، ئه‌ویش فه‌رمووی: "بیجگه له‌و سوره‌ته هیچی ترت نه‌خویند؟" منیش عه‌رزم کرد: نه‌خیر. ئه‌وجا فه‌رمووی: ئه‌وه‌ی پێیان داویت بیه بۆ خۆت، سویند به‌ ته‌مه‌نی خۆم، ئه‌و کهسه‌ی به‌ دو‌عای پو‌چه‌لو درۆینه شیتکی خواردییت، خۆی تاوانبار ده‌بییت، به‌لام ئه‌مه‌ی تۆ ده‌بخوینت به‌ دو‌عای حق و راستیه، بۆیه تاوانبار نابیت.^(۲)

هه‌روه‌ها ئه‌م هه‌دیسه‌مان به‌ ده‌قینکی تر له‌ کتیه‌که‌ی شیخی (ابن السنّی) دا بۆ ریوایهت کراوه، که ئه‌ویش هه‌ر ریوایه‌تینکی تری ئیمامی (أَبُو دَاوُد) ه. جا ئه‌و له‌ گێزانه‌وه‌ی هه‌دیسه‌که‌دا فه‌رموویه‌تی: له‌ (خَارِجَة) وه، ئه‌ویش له‌ مامه‌یه‌وه، که فه‌رموویه‌تی: له‌ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ری خواوه گه‌راینه‌وه (درودی خرای له‌سه‌ر بیته)، گه‌یشته‌ین به‌ خیله‌ عه‌ره‌بیک. پرسیاریان لی کردین و وتیان: ده‌رمان و چاره‌سه‌رتان

(۱) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۲۹۸ - ۲۹۹ / به‌ ژماره: ۶۳۲. هه‌دیسیکی

لاوازه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۴ / ۱۴۶ - ۱۴۷.

(۲) بروانه: سُننُ أَبِي دَاوُدَ / ۲ / ۴۰۵ / به‌ ژماره: ۳۸۹۶.

بینه؟ نیمه شتیکی کۆتکراومان لایه. جا که شیتته کهیان به کۆتکراوی هینا، منیش سی رۆژ به یانی و نیواره سوره تی (الْفَاتِحَة) م به سهردا خوینده وه، لیکى خۆم کۆده کرده وه، پاشان ده مهینا به لاشه ی شیتته که دا. ئەوجا شیتته که هه ستایه وه، ههروه کو له پەت به ربوویت. خه لکی خه لکه ش شتیکیان له به رامبهردا پیدام، منیش وتم: نه خهیر نامه ویت. ئەوانیش وتیان: پرسیار بکه له پیغه مبهری خوا، بزانه چه لاله وه ریگریت یا نا، منیش هاتم بۆ خزمه تی و پرسم پینکرد، ئەویش فه رموی: «كُلُّ فَلَعْمَرِي مَنْ أَكَلَ بِرُقِيَّةَ بَاطِلٍ، لَقَدْ أَكَلَتْ بِرُقِيَّةَ حَقٍّ». واته: "بیخۆ، سویند به ته مەنی خۆم، ئەگەر که سینک به دوعای پوچه ل شتیکی خواردییت، تو به دوعای چه قو راستی خواردوته".^(۱)

منیش ده لیم: ناوی مامه که ی بریتیه له (عِلَاقَة) ی کورپی (صُحَار). و تراویشه: ناوی (عَبْدُ اللَّهِ) بوه.

بۆشان رپوایهت کراوه له کتیبه که ی شیخی (ابْنُ السُّنِّيِّ) دا، له هاوه لی خوشه و یست (عَبْدُ اللَّهِ) ی کورپی (مَسْعُود) هوه (خرای لی رازی بیت)، که نه و قورئانی خویندوه به گوئی که سیکی شیتداو، که سه کهش چاک بوته وه، پیغه مبهری خوایش (دروودی خوی له سهر بیت) پرسیار ی لی کردوه وه فه رموویه تی: "چیت خویندوه به گویدای؟" ئەویش عه رزی کردوه: نایه ته کانی: ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ * فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ * وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ * وَقُلْ رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ﴾ [المؤمنون: ۱۱۵ - ۱۱۸]. واته: {بۆچی نیوه گومانتان وایه، که نیمه نیوه مان بیهووده درووست کردوه، نیوهش بۆلای نیمه ناگه رپنرینه وه؟! جا به رزو بالایه نه و خوییه ی، که پاشای راسته قینه یه و، بیجگه له ویش هیچ په رسزاویکی راسته قینه نیه و، هه ر ئەویش په روه ردگاری عه رشی

(۱) بپروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابْنُ السُّنِّيِّ) / ۲۹۷ - ۲۹۸ / به ژماره: ۶۳۰.

به‌پړزو به‌قده‌دره. هه‌ر‌که‌سټک له‌گه‌ل‌خوادا‌هاوار‌بکاته‌شتی‌کی‌ترو، نه‌ویش‌به‌خوا
 بزانی‌ت‌و، هیچ‌به‌لگه‌یه‌کیشی‌له‌سه‌ر‌خوایه‌تی‌نه‌و‌شته‌به‌ده‌سته‌وه‌نه‌بی‌ت، نه‌وه
 لپ‌رسینه‌وه‌ی‌لای‌په‌روه‌دگاری‌خو‌یه‌تی‌و، به‌راستی‌بی‌پرواکان‌سه‌رفرازو
 سه‌ر‌که‌وتوو‌نابن. توش‌نه‌ی‌په‌مه‌به‌ری‌خوا‌به‌رموو: نه‌ی‌په‌روه‌دگارم، لیم
 خو‌شبه‌و، به‌زه‌ی‌ت‌په‌مدا‌بیته‌وه، چونکه‌تو‌باش‌ترین‌که‌سی‌به‌سو‌زو‌می‌ه‌ره‌بانیت‌
 نه‌وجا‌په‌مه‌به‌ری‌خوا‌(دروودی‌خو‌ای‌له‌سه‌ر‌بی‌ت)‌فه‌رمو‌وی: «لَوْ أَنَّ رَجُلًا مُوقِنًا قَرَأَ بِهَا
 عَلَيَّ جَبَلٍ، لَزَالَ». واته: "ته‌گه‌ر‌پیاو‌یک‌به‌باوه‌پ‌یک‌ی‌ته‌واوه‌وه‌نه‌و‌نایه‌تانه‌به‌سه‌ر
 کی‌تو‌یک‌دا‌بخو‌یت‌په‌وه، کی‌تو‌ه‌که‌لا‌ده‌چیت‌و‌نامیت".^(۱) خو‌اش‌له‌هه‌موو‌که‌س‌زانا
 تره.

نه‌و‌دوعایه‌ی‌بو‌پاراستنی‌مندا‌ل‌و‌شتی‌تر‌به‌کار‌ده‌پ‌نری‌ت

بو‌مان‌ریوایه‌ت‌کراوه‌له‌سه‌حیحی‌بو‌خاریدا، له‌هاوه‌لی‌خو‌شه‌وی‌ست‌(ابن‌
 عبّاس‌)‌ه‌وه‌(خوا‌له‌هه‌ردو‌کیان‌رازی‌بی‌ت)، که‌فه‌رمو‌وی‌ه‌تی: په‌مه‌به‌ری‌خوا‌(دروودی
 خو‌ای‌لی‌بی‌ت)‌دوعای‌پاریز‌گاری‌به‌سه‌ر‌(حَسَن)‌و‌(حُسَيْن)‌دا‌ده‌خو‌یت‌ندو، ده‌یفه‌رموو:
 «أُعِيدُكُمْ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ، مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ، وَمِنْ كُلِّ عَيْنٍ لَامَّةٍ». واته:
 "په‌ناتان‌ده‌ده‌م‌به‌فه‌رمایشت‌و‌سیفاته‌ته‌واوه‌کانی‌خو‌ای‌گه‌وره، له‌هه‌موو‌شه‌یتان‌و
 گیانله‌به‌ری‌کی‌ژه‌ه‌ردارو، له‌هه‌موو‌چاو‌یک‌ی‌پیس‌و‌زیان‌به‌خش". هه‌روه‌ها
 ده‌یفه‌رموو: «إِنَّ أَبَاكُمْ كَانَ يُعَوِّذُ بِهَا إِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ

(۱) پروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن‌السُّنِّي) / ۲۹۸ / به‌ژماره: ۶۳۱. حه‌دیس‌کی‌لاوازه.
 پروانه: کتایح‌الفکر / ۴ / ۱۵۵.

وَسَلَّمَ-»^(۱) واته: (إِبْرَاهِيمَ) ی باوه گه وره شتان نهم دو عایه ی ده کرد بۆ پاراستنی (إِسْمَاعِيلَ) و (إِسْحَاقَ) ی کورپی خۆی (درودی خویان لی بیت).

میش ده لیم: زانایان فهرموویانه: (هَامَّة) بریتیه له هه موو گیانله به ریکی خاوه ن ژه هری کوشنده، وه کو مارو شتی تر. جه معه که شی بریتیه له (هَوَامَّ). ههروه ها فهرموویانه: هه ندیک جار وشه ی (هَوَامَّ) بۆ نهو گیانله به رانهش به کار ده هینریت، که به سهر زه ویدا ده رۆن، ئیتر باوه کو کوشندهش نه بن. وه کو: چه شه رات و میروو.

جا به کیک لهو جینگایانه ی که وشه ی (هَوَامَّ) تیندا به م مانایه هاتوه، بریتیه له چه دیسیکی هاوه لی خۆشه و یست (كَعْبَ) ی کورپی (عُجْرَةَ) (خوای لی رازی بیت)، { که ئیمامی بوخاری و موسلیم ریوایه تیان کردوهو، پیغه مبهری خوا به (كَعْبَ) ی فهرموه: { «أَيُّ ذِيكَ هَوَامُّ رَأْسِكَ؟» واته: "ئایا سپیکانی سدرت ئازارت ده ده ن؟"^(۲)

سه بارهت به (عَيْنٍ لَامَّةٍ) یش، بریتیه لهو چاوه ی که ته ماشای هه ر شتیک بکات تووشی زیانی ده کات.

نهو دو عایه ی که به سهر دومبه ن و زییکه و شتی لهو جوړمه دا ده خوینریت

سه بارهت به م باسه چه دیسیکی دایکه (عَائِشَةَ) هاتوه، که له م نزیکانه دا ده بهین، له (باسی نه وه ی نه خووش ده یلایتو، نه وهش به سهر نه خووشدا ده خوینریت).

(۱) پروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۳ / ۱۲۳۳ / به ژماره: ۳۱۹۱.

(۲) پروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۴ / ۱۵۳۴ / به ژماره: ۳۹۵۴، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۸۵۹ /

بوشمان رپوایت کراوه له کتیبه که ی شیخی (ابنُ السُّنِّي) دا، له یه کیك له خیزانه کانی پیغه مبهری خواوه (دروودی خوا ی له سهر بیت)، که فهرموویه تی: جاریک پیغه مبهری خوا ته شریفی هینایه ژووره وه بۆلام و، منیش زیبکه یه ک له یه کیك له په نجه کاتم دهره اتبوو. نه ویش فهرمووی: (ذَرِيْرَةٌ) ت لایه؟ نه و جا هه ندیک ی خسته سهر زیبکه که و، فهرمووی: بلی: «اللَّهُمَّ، مُصَغَّرَ الْكَبِيْرِ، وَمُكَبَّرَ الصَّغِيْرِ، صَغَّرَ مَا بِيْ». واته: "خوایه، نه ی بچوو ککه ره وه ی شتی گه وره و، گه وره که ری شتی بچوو ک، نه م زیبکه یه ی په نجه م بچوو ک بکه ره وه". ئیتر زیبکه که دامر کایه وه.^(۱)

منیش ده لیم: (ذَرِيْرَةٌ) بریتیه له پرش و ورده ی قامیشیک ی بۆنخوش، که له ولاتی هینه وه ده هینریت.

---

(۱) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابنُ السُّنِّي) / ۳۰۰ - ۳۰۱ / به ژماره: ۶۳۶. نیمامی (حاکیم) و شیخی عهسقه لانی به هه دیسیکی (صَحِيْح) یان داناوه. بروانه: الْمُسْتَدْرَكُ عَلَی الصَّحِيْحِيْنِ / ۴ / ۲۳۰ / به ژماره: ۷۴۶۳، وَتَنْبِيْهُ الْاَفْكَارِ / ۴ / ۱۵۷ - ۱۵۸.

**((کتیبی زیکره‌کانی نه خوشی و مردن و
نه وهش په یوهندی به وانده وهه یه))**

سونه‌ته یادی مردن زور بکریت

بۆمان ریوایهت کراوه له کتیبه‌که‌ی ئیمامی (تَرْمِذِيّ) و کتیبه‌که‌ی ئیمامی (نَسَائِيّ) و کتیبه‌که‌ی ئیمامی (ابْنُ مَاجَه) و، له غهیری ئه‌وانیشدا، له هاوه‌لی خۆشه‌ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوای لِي رَازِي بَيْت)، ئه‌ویش له پێغه‌مبه‌ری خواوه (دروردی خوای له‌سه‌ر بېت)، که فه‌رموویه‌تی: «أَكْثَرُوا ذِكْرَ هَازِمِ اللَّذَاتِ». واته: "یادی ئه‌و شته زور بکه‌ن، که چی‌زو خۆشیه‌کانی دنیا ده‌بچرێنیت". مه‌به‌ستی به‌و شته‌ مردنه.

ئیمامی (تَرْمِذِيّ) فه‌رموویه‌تی: حه‌دیسێکی (حَسَن) ه. (۱)

سونه‌ته له‌باره‌ی نه‌خۆشه‌وه‌ پرسیار له‌ خزم و که‌س و کاره‌که‌ی بکریت و،

پرسیار لیکراوه‌که‌ش وه‌لام بداته‌وه

بۆمان ریوایهت کراوه له سه‌حیحی بوخاریدا، له هاوه‌لی خۆشه‌ویست (أَبْنُ عَبَّاس) ه وه (خوا له هه‌ردووکیان رَازِي بَيْت)، که ئیمامی (عَلِيّ) کورپی (أَبُو طَالِب) (خوای لِي رَازِي بَيْت)، له کاتی ئه‌و نه‌خۆشی و ئازاره‌دا له خزمه‌تی پێغه‌مبه‌ری خوا دا بوو، که تیی‌دا وه‌فاتی فه‌رموو، جا که ته‌شریفی هینایه‌ ده‌روه‌وه، خه‌لکه‌که‌ عه‌رزیا‌ن کرد: ئه‌ی باوکی حه‌سه‌ن، پێغه‌مبه‌ری خوا چۆنه (دروردی خوای لِي بَيْت)؟ ئه‌ویش فه‌رمووی: سوپاس بۆ خوا باشه. (۲)

---

(۱) بروانه: سُنُّ التَّرْمِذِيّ / ۴ / ۵۵۳ / به ژماره: ۲۳۰۷، و سُنُّ النَّسَائِيّ / ۴ / ۴ / به ژماره: ۱۸۲۴، و سُنُّ ابْنِ مَاجَه / ۳ / ۱۴۲۲ / به ژماره: ۴۲۵۸. هه‌روه‌ها بروانه: صَحِيحُ ابْنِ حَبَّانٍ / ۷ / ۲۵۹ / به ژماره: ۲۹۹۲، وَالْمُسْتَدْرَكُ عَلَي الصَّحِيحَيْنِ / ۴ / ۳۵۷ / به ژماره: ۷۹۰۹.

(۲) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۴ / ۱۶۱۵ / به ژماره: ۴۱۸۲.

نەومی نەخۆش دەیلتو، نەومش ئەلای ئەودا دەوتریتو، نەومش بەسەر

ئەودا دەخوینریتو، پرسینەومش ئەحالی نەخۆش

بۆمان ریوایەت کراوە لە هەردوو صحیحی بوخاری و موسلیماً، لە (عائشە)ی دایکی ئیماندارانەوه (خوای ئی رازی بیت)، که پیغمبەری خوا (درودی خوای ئی بیت)، ئەگەر تەشریفی بێردایەتە سەر جینگەیی خەوتن، دەستەکانی پێکەوه دەناو، فووی پێدا دەکردن، هەرسی سورهتی ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾، ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾، ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ی دەخویندو، پاشان چەندە لەتوانایدا بوایە، دەستە پێرۆزەکانی دەهینا بە لاشەیی پێرۆزیدا، بە سەری و دەمو چاوی و بەشەکانی پێشەوهی لاشەیی دەستی پێدەکردو، ئەم کارەشی سی بارە دەکردهوه. ^(۱) جا کاتیک نەخۆش کەوت، فرمانی پێ کردم، که من ئەو کارەیی بۆ بکەم.

لە ریوایەتیکەیی صحیحشدا هاتو، که پیغمبەری خوا (درودی خوای ئی بیت) لەو نەخۆشیدەدا که تێدا وەفاتی فرموو، خۆی ئەو سی سورهتەیی دەخویندو، فووی دەکرد بە لاشەیی پێرۆزیدا. دایکە (عائشە) فرموویەتی: جا کاتیک نەخۆشیدە که لەسەری قورس بوو، من سورهتەکانم دەخویندو، فووم دەکرد بە لاشەیی پێرۆزیدا، لەبەر پێرۆزیش دەستەکانی خۆیم دەهینا بە لاشەیدا. ^(۲)

لە ریوایەتیکیشدا هاتو، که ئەگەر نازاری هەبوایە، ئەو سورهتەنەیی دەخویندو، فووی دەکرد بە لاشەیی خۆیدا.

(۱) بروانە: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۵ / ۲۱۶۹ / بە ژمارە: ۵۴۱۶، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۱۷۲۳

/ بە ژمارە: ۲۱۹۲. دەهە کەش هی نیمای بوخاریه.

(۲) بروانە: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۵ / ۲۱۶۵ / بە ژمارە: ۵۴۰۳، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۱۷۲۳

/ بە ژمارە: ۲۱۹۲.

وتراوه به { (ابن شهاب) ی (زُهْرِي) }، که یه کیکه له راویه کانی ئەم حەدیسە: چۆن فووی دەکرد بە لاشەیدا؟ ئەویش فەرمووی: فووی دەکرد بە دەستە کانیدا، پاشان ئەوانی دەهینا بە دەمو چاویدا. (۱)

منیش دەلیم: لەم باسەدا ئەو حەدیسانەش هاتون، که پیشتر له باسی (ئەوهی بەسەر کەسی شیت و گەوجدا دەخوێتریت) هیتامان، که بریتی بوو له خوێندنی سورەتی (الفاتحة) و، چەند ئایەتیکی تر.

بوئشان رپوایەت کراوه له هەردوو صەحیحی بوخاری و موسلیم، (سُنَنِی (أَبُو دَاوُد) و له غەیری ئەوانیشدا، له (عَائِشَةَ) ی دایکی ئیماندارانەوه (خوای لَی رَازِی بَیت)، که ئەگەر کەسێک سکاڵای نازاری ئەندامیکی لاشە یان زامیک، یان برینیکی بەهینایەتە خزمەتی پێغەمبەری خوا، ئەویش (درودی خوای لَی بَیت) پەنجە ی شایەتومانی دەخستە سەر زەوی و، بەرز ی دەکردهوه، دەیفەرموو: «بِسْمِ اللّٰهِ، تُرْبَةُ اَرْضِنَا، بَرِيقَةَ بَعْضِنَا، يُشْفِي بِهٍ سَقِيمُنَا، يَاذُنِ رَبِّنَا». واتە: "بەناوی خواوه، تۆزو خاکی زەویە کەمان، بە لیک و تەرای دەمی هەندیکمان، بە ئیزنی خوا چاره‌سەری نەخۆشمانی بی دەکریت".

له رپوایەتیکیشدا بەم جۆرە هاتوه: «تُرْبَةُ اَرْضِنَا، وَرِيقَةَ بَعْضِنَا».

منیش دەلیم: زانا یان فەرموویانە: (بَرِيقَةَ بَعْضِنَا) واتە: بە لیک ی هەندیکمان، که مەبەست لێ لیکی مروفه.

زانای پایه‌بەرز { (ابن فارس) له کتیبی (مُجْمَلُ اللُّغَةِ) دا } فەرموویەتی: (رِيق) لیکی ئادەمیزاد و گیانلەبەری تریش دەگریتهوه، هەندیک جاریش دەکریت بە (مُؤْت) و، دەوتریت (رِيقَة).

(۱) پروانە: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۵ / ۲۱۶۵ / به ژماره: ۵۴۰۳.

شیخی (جَوَهْرِي) ش له { كَتَيْبِي (الصَّحَّاح) دا } فەرموو یەتی: (رَبِّقَةَ) له (رَبِّق) تاییە ترە.

بو شمان ریوایەت کراوە لە هەردوو صحیحی بوخاری و موسلیماً، لە (عَائِشَةَ) ی دایکی ئیماندارانەو (خوای لی رازی بیت)، که پیغمبەری خوا (درودی خوای لی بیت)، دو عای پارێزگاری دەخویند بەسەر یە کێک له خێزانە کانیداو، دەستی راستی دەهێنا بە جینگە ی نازارە کە ی لاشەیداو، دەیفەرموو: «اللَّهُمَّ، رَبَّ النَّاسِ، أَذْهِبِ الْبَاسَ، اشْفِ، أَنْتَ الشَّافِي، لَا شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ، شِفَاءٌ لَا يُعَادِرُ سَقَمًا».^(۱) واتە: "خوایە، ئە ی پەرورەدگاری خەلکی، نەخۆشی و نازار لەم خێزانەم دووربخەرەو، شیفای بدو چاکی بکەرەو، چونکە هەر تو شیفادەر و چارەسەر کەری، هیچ چارەسەریک نە ی بێجگە لە چارەسەری تو، چارەسەریکی وا، که هیچ نەخۆشیەک بە جی نەهێلێت".

لە ریوایەتیکیشدا هاتو: که پیغمبەری خوا دو عای دە کردو، دەیفەرموو: «امْسَحِ الْبَاسَ، رَبَّ النَّاسِ، بِيَدِكَ الشِّفَاءُ، لَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا أَنْتَ».^(۲) واتە: "ئە ی پەرورەدگاری خەلکی، نەخۆشی و نازاری پیو مەهیلە، شیفاو چاکیو نەو تەنھا بە دەستی تۆیەو، بێجگە لە تۆش هیچ کەسیک نەخۆشی و نازارمان لە کۆل ناکاتەو".

بو شمان ریوایەت کراوە لە صحیحی بوخاریدا، لە هاوێلی خۆشەویست (أَسَس) هەو (خوای لی رازی بیت)، که فەرموو یەتی بە شوێنکە و تووی پایە بەرز (ثَابِت) ی (بُنَانِي) (رەحمەتی خوای لی بیت): نایا دو عاکە ی پیغمبەری خوات (درودی خوای لی بیت) بەسەردا نەخوینم؟ ئەویش عەرز ی کردو: "بەلی، بیخوینە". (أَسَس) یش

(۱) پروانە: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۵ / ۲۱۶۸ / بە ژمارە: ۵۴۱۱، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۱۷۲۱ / بە ژمارە: ۲۱۹۱.

(۲) پروانە: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۵ / ۲۱۶۸ / بە ژمارە: ۵۴۱۲.

فهرموویه تی: «اللَّهُمَّ، رَبَّ النَّاسِ، مُذْهِبَ الْبَاسِ، اشْفِ، أَنتَ الشَّافِي، لَا شَافِيَ إِلَّا أَنتَ، شِفَاءً لَا يُغَادِرُ سَقَمًا».^(۱)

منیش ده لیم: (لا يُغَادِرُ) واته: جیی نه هیلیت و، لی نه گهریت. (الباس) یش واته: نارچه تی و نه خوشی.

بو شمان ریوایت کراوه له صحیحی موسلیمدا (رحمتی خوی لی بیت)، له هاوه لی خوشه ویست (عُثْمَان) ی کوری (أَبُو الْعَاصِ) هوه (خوی لی رازی بیت)، که سکا لای نازاریکی لاشه ی خوی برده خزمه تی پیغمبه ری خوا (درودی خوی لی بیت)، نه ویش پی فهرموو: ده ستت بخیره سهر نهو جیگه یه ی لاشه ت که نازاره که ی هیه و، سی جار بلی (بِسْمِ اللَّهِ) و، حهوت جاریش بلی: «أَعُوذُ بِعِزَّةِ اللَّهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا أَجِدُ وَأُحَازِرُ».^(۲) واته: "په نا ده گرم به گوره یی و ده سه لات و توانای خوی گوره له شهرو زیانی نه نازاره ی ههستی پی ده کهم و لی ده ترسم".

بو شمان ریوایت کراوه له صحیحی موسلیمدا، له هاوه لی خوشه ویست (سَعْدِ) ی کوری (أَبُو وَقَّاصِ) هوه (خوی لی رازی بیت)، که پیغمبه ری خوا (درودی خوی لی بیت)، له کاتی نه خوشیدا ته شریفی هیناوه بولای و، سی جار فهرموویه تی: «اللَّهُمَّ، اشْفِ سَعْدًا».^(۳) واته: "خوایه شیفای سه عد بدهیت".

بو شمان ریوایت کراوه له (سُنَنِ) ی (أَبُو دَاوُدَ) و (تِرْمِذِي) دا، به رسته یه کی (صَحِيحِ)، له هاوه لی خوشه ویست (أَبْنُ عَبَّاسِ) هوه (خوا له هردوکیان رازی بیت)، نه ویش له پیغمبه ری خواوه (درودی خوی لی بیت)، که فهرموویه تی: «مَنْ عَادَ مَرِيضًا لَمْ يَحْضُرْ أَجَلُهُ، فَقَالَ عِنْدَهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ: "أَسْأَلُ اللَّهَ الْعَظِيمَ، رَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، أَنْ يَشْفِيكَ"، إِلَّا عَافَاهُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى مِنْ ذَلِكَ الْمَرَضِ».^(۴) واته: "نهو که سه ی

(۱) پروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۵ / ۲۱۶۷ / به ژماره: ۵۴۱۰.

(۲) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۱۷۲۸ / به ژماره: ۲۲۰۲.

(۳) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۳ / ۱۲۵۳ / به ژماره: ۱۶۲۸.

سەردانى نەخۆشېك بىكات، كە ئەجەلى نەھاتىيەت، جا جەوت جار لەلايدا بلىت:
(داوا لە خىواي مەزن دەكەم، كە پەرورەدگارى عەرشى مەزنە، شىفات بدات)
خىواي گەورە لەو نەخۆشېە چاكى دەكاتەووە و شىفای بۆ دەنيرت".

ئىمامى (تېرمىزى) فەرموويەتى: حەدىسىكى (حَسَن) هەو، ئىمامى (حَاكِم) ىش لە
كتىبى (الْمُسْتَدْرَكُ عَلَى الصَّحِيحَيْنِ) دا فەرموويەتى: حەدىسىكى (صَحِيح) هە لەسەر
مەرجى ئىمامى بوخارى. (۱)

بۆشمان رىپوايەت كراوە لە (سُنَنِى (أَبُو دَاوُد) دا، لە ھاوھەلى خۆشەويست
(عَبْدُ اللَّهِ) ى كورى (عَمْرُو) ى كورى (عَاص) هەو (خو لە خۆى باركىشى رازى يىت)، كە
فەرموويەتى: يىغەمبەرى خوا (درودى خىواي لەسەر يىت) فەرموويەتى: «إِذَا جَاءَ الرَّجُلُ
يَعُودُ مَرِيضًا، فَلْيَقُلْ: اللَّهُمَّ، اشْفِ عَبْدَكَ، يَنْكَأ لَكَ عَدُوًّا، أَوْ يَمْشِي لَكَ إِلَى صَلَاةٍ».
واتە: "تەگەر كەسېك چوو بۆ سەردانى نەخۆشېك، با بلىت: (خىوايە، ئەم بەندەيەت
چاك بگەرەووە و شىفای بدە، تا ئىش و نازار بگەيەنئە دوزمەنەكەت، يان لەبەر تو
بچىت بۆ نوپۆ كەردن)".

ئىمامى (أَبُو دَاوُد) بە (ضَعِيف) ى دانەناوہ. (۲)

منىش دەلىم: (يَنْكَأ) واتە: ئىش و نازار بگەيەنئە.

بۆشمان رىپوايەت كراوە لە كىبەكەى ئىمامى (تېرمىزى) دا، لە ئىمامى (عَلِي) هەو
(خىواي لى رازى يىت)، كە فەرموويەتى: ئازارېكەم ھەبوو، يىغەمبەرى خىوايش (درودى

---

(۱) بروانە: سُنَنِى أَبِي دَاوُد / ۲ / ۲۰۴ / بە ژمارە: ۳۱۰۶، وَسُنَنِ التِّرْمِذِيِّ / ۴ / ۴۱۰ / بە
ژمارە: ۲۰۸۳، وَالْمُسْتَدْرَكُ عَلَى الصَّحِيحَيْنِ / ۱ / ۴۹۳ / بە ژمارە: ۱۲۶۸.

(۲) بروانە: سُنَنِى أَبِي دَاوُد / ۲ / ۲۰۴ / بە ژمارە: ۳۱۰۷. ئىمامى (حَاكِم) بە حەدىسىكى
(صَحِيح) ى داناوہو، شىخى عەسقەلانىش بە حەدىسىكى (حَسَن). بروانە: الْمُسْتَدْرَكُ عَلَى
الصَّحِيحَيْنِ / ۱ / ۴۹۵ / بە ژمارە: ۱۲۷۳، وَتَتَانِجُ الْأَفْكَارِ / ۴ / ۱۸۸ - ۱۸۹.

خوای لهسر بیت) ته شریفی هیئا بؤلامو، منیش لهو کاته‌دا ده‌موت: (اللَّهُمَّ إِن كَانَ أَجَلِي قَدْ حَضَرَ فَأَرْحَمِي، وَإِنْ كَانَ مُتَأَخِّرًا فَأَرْفَعْنِي، وَإِنْ كَانَ بَلَاءٌ فَصَبِّرْنِي) واته: "خوایه، نه‌گهر کاتی مردنم هاتوه، نه‌وا لهم نازارو نار‌ه‌حه‌تیه رزگارم بکه‌و، نه‌گهر ماویشیتی، نه‌وا له کؤلم بکه‌ره‌وه و له‌سه‌رمی لابه‌و، نه‌گهر تاقیکردنه‌وه‌شه، نه‌وا خور‌ا‌گ‌ریم پی بیه‌خشه". جا پیغه‌مبه‌ری خوا فهرمووی: "نه‌وه وت چی؟" نه‌ویش چی وتبوو بؤی دوباره کرده‌وهو، پیغه‌مبه‌ریش به قاچی موباره‌کی لییداو، فهرمووی: «اللَّهُمَّ، عَافِهِ - أَوْ اشْفِهِ -». -گومانه‌که له ئیمامی (شُعْبَةَ) وه‌یه، که ئایا پیغه‌مبه‌ری خوا فهرمووی (عَافِهِ) یان (اشْفِهِ) - جا ئیمامی (عَلِيٍّ) فهرمووی: ئیتر دوا‌ی نه‌وه هه‌ستم به‌و نازاره نه‌کرده‌وه.

ئیمامی (تِرْمِذِي) فهرمووی‌ته‌تی: حه‌دیسکی (حَسَنِي) (صَحِيح) ه.^(۱)

بوشمان ریوایه‌ت کراوه له هه‌ردوو کتیبه‌که‌ی ئیمامی (تِرْمِذِي) و (ابْنُ مَاجَه) دا، له هه‌ردوو هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (أَبُو سَعِيدٍ) ی (خُدْرِي) و (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خواله هه‌ردووکیان رازی بیت)، که نه‌وان شایه‌تن له‌سه‌ر نه‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت) فهرمووی‌ته‌تی: «مَنْ قَالَ: "لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ"، صَدَقَهُ رَبُّهُ، فَقَالَ: "لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا، وَأَنَا أَكْبَرُ" وَإِذَا قَالَ: "لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَحْدَهُ، لَا شَرِيكَ لَهُ" قَالَ: يَقُولُ: "لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا وَحْدِي، لَا شَرِيكَ لِي". وَإِذَا قَالَ: "لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ"، قَالَ: "لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا، لِي الْمُلْكُ، وَلِي الْحَمْدُ". وَإِذَا قَالَ: "لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ"، قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِي" وَكَانَ يَقُولُ "مَنْ قَالَهَا فِي مَرَضِهِ، ثُمَّ مَاتَ، لَمْ تَطْعَمَهُ النَّارُ". واته: "هه‌ر که‌سیتک بلیت: (لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ)، خوای په‌روه‌ردگاریش ته‌صدیقی ده‌کات و، ده‌فهرمویت: (لا إِلَهَ إِلَّا أَنَا، وَأَنَا أَكْبَرُ). خو نه‌گهر بلیت: (لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَحْدَهُ، لَا شَرِيكَ لَهُ)، خوای گه‌وره‌ش ده‌فهرمویت: (لا إِلَهَ إِلَّا أَنَا وَحْدِي، لَا شَرِيكَ لِي). نه‌گهر بشلیت: (لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، لَهُ

(۱) بروانه: سُنُّ التِّرْمِذِي / ۵ / ۵۶۰ / به‌ژماره: ۳۵۶۴.

الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ)، خَوای گهورهش دهفهرمویت: (لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا، لِي الْمُلْكُ، وَلِي الْحَمْدُ). نه گهر بشلیت: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ)، خَوای گهورهش دهفهرمویت: (لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِي). جا پیغه مبری خوا فهرمووی: هر که سیک له کاتی نه خوشیدا ئهم زیکرانه بکات و، پاشان بمریت، ناگری دوزه خ نایسووتیتت".

ئیمامی (تَرْمِذِي) فهرموویتهی: حه دیسیکی (حَسَن) ه. (۱)

بوئشان ریوایهت کراوه له صحیحی موسلیم و، کتیبه کانی ئیمامی (تَرْمِذِي) و (نَسَائِي) و (ابْنُ مَاجَه) دا، به چهند رستهیه کی (صَحِيح)، له هاوه لی خوشه ویست (أَبُو سَعِيدٍ) ی (خُدْرِي) هوه (خَوای لی رازی بیت)، که جویره ئیل ته شریفی هیناوه بو خزمه تی پیغه مبری خوا (درودی خَوای له سر بیت) و، پی فهرموه: "نه ی موحه مه د، چیه ناساغ و نه خوشیت؟" پیغه مبریش فهرموویتهی: "به لی". نهویش فهرموویتهی: (بِسْمِ اللَّهِ أَرْقِيكَ، مِنْ كُلِّ شَيْءٍ يُؤْذِيكَ، مِنْ شَرِّ كُلِّ نَفْسٍ أَوْ عَيْنٍ حَاسِدٍ، اللَّهُ يَشْفِيكَ، بِسْمِ اللَّهِ أَرْقِيكَ). واته: "به ناوی خواوه دوعات بو ده گهم، تا له ههمو نهو شتانه بیتاریت، که نازارت ده ده ن و، بشتپاریت له خراپه ی ههمو نه فسکی خراب، یان له ههمو چاویکی حه سود (یان له چاوی ههمو حه سودیک)، خوا شیفات بدات، به ناوی خواوه دوعات بو ده گهم".

ئیمامی (تَرْمِذِي) فهرموویتهی: حه دیسیکی (حَسَن) ی (صَحِيح) ه. (۲)

(۱) بروانه: سُنُّ التَّرْمِذِي / ۵ / ۴۹۲ / به ژماره: ۳۴۳۰، وَسُنُّ ابْنِ مَاجَه / ۲ / ۱۲۴۶ / به ژماره: ۳۷۹۴.

(۲) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۱۷۱۸ / به ژماره: ۲۱۸۶، وَسُنُّ التَّرْمِذِي / ۳ / ۳۰۳ / به ژماره: ۹۷۲، وَسُنُّ التَّنَائِي الْكَبْرِي / ۴ / ۳۹۳ / به ژماره: ۷۶۶۰، وَسُنُّ ابْنِ مَاجَه / ۲ / ۱۱۶۴ / به ژماره: ۳۵۲۳.

بوشمان رپوایهت کراوه له سه‌حیحی بوخاریدا، له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (ابن عباس) هوه (خوا له هردوکیان رازی بیت)، که پیغه‌مبهری خوا (درودی خوی له‌سر بیت)، ته‌شریفی برد بۆلای عه‌ره‌بیککی ده‌شته‌کی، که نه‌خۆش بوو. (ابن عباس) فه‌رمووی: پیغه‌مبهری خوا هه‌ر کاتیک ته‌شریفی ببردایه بۆلای نه‌خۆشیک، پیی ده‌فه‌رموو: «لا بَأْسَ، طَهُورٌ، إِنْ شَاءَ اللَّهُ». واته: "قه‌یناکه هه‌ج نه‌، نه‌گه‌ر خوا بیه‌ویت نه‌م نه‌خۆشیه پاکه‌وه‌که‌ره‌و که‌فاره‌تی گونا‌هه".^(۱)

بوشمان رپوایهت کراوه له کتیه‌که‌ی شیخی (ابن السنّی) دا، له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (انس) هوه (خوی لی رازی بیت)، که پیغه‌مبهری خوا (درودی خوی له‌سر بیت)، ته‌شریفی برد بۆلای عه‌ره‌بیککی ده‌شته‌کی، که تای هه‌بوو، جا پیی فه‌رموو: «كَفَّارَةٌ وَطَهُورٌ». واته: "که‌فاره‌تی گونا‌هه‌و، پاکه‌وه‌که‌ریشه".^(۲)

بوشمان رپوایهت کراوه له کتیه‌که‌ی ئیمامی (ترمذی) و شیخی (ابن السنّی) دا، له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (أبو أمامة) وه (خوی لی رازی بیت)، که فه‌رموویه‌تی: پیغه‌مبهری خوا (درودی خوی له‌سر بیت) فه‌رموویه‌تی: «تَمَامُ عِيَادَةِ الْمَرِيضِ أَنْ يَضَعَ أَحَدُكُمْ يَدَهُ عَلَى جَبْهَتِهِ، أَوْ عَلَى يَدِهِ، فَيَسْأَلُهُ: كَيْفَ هُوَ». واته: "سه‌ردانی کردنی ته‌وای نه‌خۆش نه‌وه‌به، که یه‌کێک له ئیوه ده‌ستی بخاته سه‌ر ته‌وێلو نیو‌چاوانی یان سه‌ر ده‌ستی نه‌خۆشه‌که‌و، په‌رسیاری لی بکات، که چۆنه".

ئه‌مه ده‌قی رپوایه‌ته‌که‌ی ئیمامی (ترمذی) هه.^(۳)

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۵ / ۲۱۴۱ / به ژماره: ۵۳۳۲.

(۲) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۲۵۲ / به ژماره: ۵۳۵. شیخ (نور الدین) ی

(هه‌یثمی) فه‌رموویه‌تی: ئیمامی (أحمد) رپوایه‌تی کردوه‌و، که سه‌کانی رسته‌که‌شی

متمانه‌دارن. شیخی عه‌سقه‌لانی به‌حه‌دیسیککی (حسن) ی داناوه. بروانه: مَجْمَعُ الزَّوَائِدِ / ۲

/ ۲۹۹ / به ژماره: ۳۷۸۱، وَتَأْنِجُ الْأَفْكَارِ / ۴ / ۲۰۴.

(۳) بروانه: سُنُنُ التَّرْمِذِيِّ / ۵ / ۷۶ / به ژماره: ۲۷۳۱.

له رپوایه ته که ی شیخی (ابن السنّی) شدا بهم جوړه هاتوه: «مِنْ تَمَامِ الْعِيَادَةِ أَنْ تَضَعَ يَدَكَ عَلَى الْمَرِيضِ، فَتَقُولَ: كَيْفَ أَصْبَحْتَ؟ أَوْ كَيْفَ أَمْسَيْتَ؟»^(۱).

ئیمامی (ترمذی) فهرموویه تی: رسته که ی نه وه نیه (واته: بهیتر نیه و لاوازه).

بو شمان رپوایه ت کراوه له کتبه که ی شیخی (ابن السنّی) دا، له هارو له ی خو شوه ویست (سلمان) هوه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه تی: جاریک نه خو ش بووم، پیغه مبهری خو اش (دروودی خوای له سر بیت) ته شریفی هیئا بولامو، فهرمووی: «يَا سَلْمَانَ، شَفَى اللَّهُ سَقَمَكَ، وَغَفَرَ ذَنْبَكَ، وَعَافَاكَ فِي دِينِكَ وَجَسْمِكَ إِلَى مُدَّةِ أَجَلِكَ»^(۲). واته: "نه ی (سلمان) خوا شیفای نه خو شیه که ت بدات و، له تاوانت خو شبیت و، هه تا ماویشیت دین و لاشه ت ساغو سه لامه ت بکات".

بو شمان رپوایه ت کراوه له کتبه که ی شیخی (ابن السنّی) دا، له ئیمامی (عثمان) ی کوری (عفان) هوه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه تی: جاریک نه خو ش که وتمو، پیغه مبهری خو اش (دروودی خوای له سر بیت) ته شریفی ده هیئا بولام، جا روژیکیان هم دو عایه ی بو کردم: «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، أُعِيدُكَ بِاللهِ الْوَاحِدِ الصَّمَدِ، الَّذِي لَمْ يَلِدْ، وَلَمْ يُولَدْ، وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفْوًا أَحَدٌ، مِنْ شَرِّ مَا تَجِدُ». واته: "به ناوی خوای به سوژی میهره بانه وه، داوا ده که م له خوای تاكو ته نه ای بی نیازی جیگه نیاز، که که سی لی نه بو وه، له که سیش نه بو وه، که سیش هاو وینه و هاوتای نه و نیه، تا له شهرو زیانی هم نه خو شی و نازاره بپارنریت". نه و جا که پیغه مبهری خوا هه ستایه وه ته شریف ببات، فهرمووی: نه ی (عثمان) بهم زیکره په نا به خوا بگره.

(۱) پروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۲۵۲ - ۲۵۳ / به ژماره: ۵۳۶.

(۲) پروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۲۵۷ - ۲۵۸ / به ژماره: ۵۴۸. حه دیسیکی

لاوازه. پروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۴ / ۲۰۷ - ۲۰۸.

چونکه هیچ کەسێک لە ئێوە پەنای بەخوێنە گرتووە بە زیکرێکی هاوونەیی ئەم زیکرە.^(۱)

سونەتە وەسیئەت بکریت بۆ کەس و کاری نەخۆش و، ئەو کەسەش خزمەتی دەکات، کە ئەگەر ئێدا باش بن و، ئارام بگرن ئەسەر ئەو زەحمەت و ناپەڕەتییانەیی بەهۆی ئەووە توشیان دەبێت. بە هەمان شێوە وەسیئەت بکریت بۆ ئەو کەسەش، کە بەهۆی جیبەجیی کردنی حەدی شەرحی و، تۆلەیی کوشتن و، شتی ترهوه مردنی نزیك بوەتەوه

بۆمان رێوایەت کراوە لە صحیحی موسلیمدا، لە هاوونەیی خۆشەویست (عمران) ی کوری (حُصَيْن) هەو (خوا لە هەردووکیان رازی بیت)، کە ئافەرەتیک لە هۆزی (جُهَيْنَة) هاتە خزمەتی پێغەمبەری خوا (درودی خوی لای بیت) و، بەهۆی زیناکردنەوه سکی پرپوو بوو، جا عەرزی پێغەمبەری خوی کرد: ئەی پێغەمبەری خوا، تاوانیکم کردووە، شایستەیی حەدی شەرعی، تۆش جیبەجیی بکە لەسەرم. پێغەمبەری خواش سەرپەرشتیاری ئافەرەتە کەیی بانگ کردو، فەرمووی: "بەباشی لە گەڵ ئەم ژنەدا بجوولێرەوه. کاتیکیش سەکە کەیی داناو، مندالە کەیی بوو، بیهێنەرەوه بۆلام". سەرپەرشتیارە کەشی وەهای کرد، کە پێغەمبەری خوا فەرمانی پیکرد. جا کە ژنە کەیی هینایەوه، پێغەمبەری خوا فەرمانی کرد، جلو بەرگە کەیی خویان لەبەریدا

---

(۱) پروانە: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابْنُ السُّنِّي) / ۲۶۰ / بە ژمارە: ۵۵۳. حەدیسێکی لاوازه. پروانە: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۴ / ۲۱۰.

توند کردو، پاشان فه‌رمانی کرد که به‌ردبارانی بکه‌ن، نه‌وجا به‌ردبارانیان کردو،
دواتریش که مرد، پیغه‌مبه‌ری خوا نویژی له‌سه‌ر کرد.^(۱)

---

(۱) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۳ / ۱۳۲۴ / به ژماره: ۱۶۹۶.

نه گهر که سینک توشی سهرنیشه، یان تا، یان ههر نازاریکی تر بوو چی بلیت؟

بۆمان ریوایهت کراوه له کتیبه کهی شیخی (ابن السنّی) دا، له هاوهلی
خۆشهویست (ابن عباس) هوه (خواله هردوکیان رازی بیت)، که پتغمبهری خوا
(درودی خوی له سر بیت) فیری ده کردن، که بۆ هه موو نازاریک و، بۆ (تا)، ئەم زیکره
بکات و، بلیت: «بِسْمِ اللَّهِ الْكَبِيرِ، نَعُوذُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ، مِنْ شَرِّ عِرْقِ نَعَارٍ، وَمِنْ شَرِّ حَرِّ
النَّارِ». (۱) واته: "به ناوی خوی گه وره، په نا ده گرین به خوی مه زن، له زیانی
ده ماریک که به فیجقه و هور و ژم خوی بی به ربیت و، له شهرو زیانی گهرمایی ناگری
دۆزه خیش"

ههروهها ده شکریت سوره تی (الفاتحة) و، ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ و، ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ
الْفَلَقِ﴾ و، ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ به سه ر خویدا بخوینیت و، فوو بکات به ههردوو
ده ستیدا، وه کو پیشتر باسمان کرد.

ههروهها ده کریت نهو نزاو پارانه وانهش بکات، که بۆ خه م و خه فهت
به کار ده هینرین و، پیشتریش باسمان کرد.

(۱) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۲۶۷ / به ژماره: ۵۶۶. شیخی عهسقه لانی به
حه دیسیکی لاوازی داناوه و، فهرووشیتی: نیمامی (أحمد) و (ترمذی) و (ابن ماجه) و
(حاکم) یش ریوایه تیان کردوه، جا سهیره به لامه وه که نیمامی نه وه وی ته نها له ریگه ی
شیخی (ابن السنّی) هوه هیناوتی !!! بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۴ / ۲۱۳ - ۲۱۴.

**دروسته نه خوش بلیت: نازارم زوره، یان تام ههیه، یان نای سهرم...
یان شتیکی لهو شیوه. ههچیکیش لهوانه ناپهسهند نین، نهگهربه شیوهی**

توورپهیی و، دهرپرینی وهرسی نه بییت

بۆمان ریوایهت کراوه له ههردوو سهحیحی بوخاری و موسلیمدا، له هاوهلی
خۆشهویست (عَبْدُ اللَّهِ) ی کورپی (مَسْعُود) هوه (خوای لی رازی بییت)، که فهرموویهتی:
جاریک پیغهمبهری خوا (درودی خوای لهسر بییت) تای ههبوو، منیش چوومه خزمهتی و،
دهستم له لاشه پیروزی داو، عهرزم کرد: قوربان تایهکی زۆر توندت ههیه.
ئهویش فهرمووی: «أَجَلٌ، كَمَا يُوعَكُ رَجُلَانِ مِنْكُمْ». واته: "بهلی، بهقهدهر دوو
پیاو له ئیوه (تا) دهمگریت".^(۱)

بۆشمان ریوایهت کراوه له ههردوو سهحیحی بوخاری و موسلیمدا، له هاوهلی
خۆشهویست (سَعْد) ی کورپی (أَبِي وَقَّاصٍ) هوه (خوای لی رازی بییت)، که فهرموویهتی:
جاریک نازاریکی زۆرم ههبوو، پیغهمبهری خوایش (درودی خوای لهسر بییت)، تهشریفی
هینا بۆلام، منیش عهرزم کرد: قوربان دهبینیت چهنده نازارم ههیه و، کهسیکی
دهولهمندیشم و، تهنها یهک کچیش میراتهرم ههیه.... هتد.^(۲)

بۆشمان ریوایهت کراوه له سهحیحی بوخاریدا، له زانای پایههرز {قَاسِم} ی
کورپی (مُحَمَّد) ی کورپی ئیمامی (أَبُو بَكْرٍ) هوه، که فهرموویهتی: (عَائِشَةَ) ی دایکی
ئیمانداران (خوای لی رازی بییت) فهرموویهتی: نای سهرم! پیغهمبهری خوایش (درودی
خوای لهسر بییت) فهرموویهتی: بهلکو من نای سهرم..... هتد.^(۳)

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۵ / ۲۱۳۹ / به ژماره: ۵۳۲۴، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۱۹۹۱ / به ژماره: ۲۵۷۱.

(۲) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۵ / ۲۱۴۵ / به ژماره: ۵۳۴۴، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۳ / ۱۲۵۰ / به ژماره: ۱۶۲۸.

(۳) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۵ / ۲۱۴۵ / به ژماره: ۵۳۴۲.

نهم حدیسه بهم دهقه حدیسیکی (مُرْسَل) به. (۱)

ناپهسه نده که سیک ناواتی مردن بغوازیت، بههوی نهوی که تووشی ناره حه تیهک بوه. به لآم نه گهر ترسی فیتتهی هه بوو نه دینه کهی، نهوا

دروسته

بۆمان ریوایهت کراوه له ههردوو سهیحی بوخاری و موسلیمدا، له هارهلی
خۆشهویست (أَنَس) هوه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویهتی: پتعه مبهری خوا
(درودی خوای له سهر بیت) فهرموویهتی: «لَا يَتَمَنَّيَنَّ أَحَدُكُمْ الْمَوْتَ مِنْ ضَرِّ أَصَابِهِ، فَإِنْ
كَانَ لَا بُدَّ فَاعِلًا، فَلْيَقُلْ: اللَّهُمَّ، أَحْيِنِي، مَا كَانَتْ الْحَيَاةُ خَيْرًا لِي، وَتَوَفَّنِي إِذَا كَانَتْ
الْوَفَاةَ خَيْرًا لِي». (۲) واته: "با هیچ که سیک له ئیوه مردن به ناوات نهخوازیت بههوی
نهوی که تووشی ناره حه تی و ناخۆشیهک بوه، خو نه گهر هه ده بوو وا بکات، نهوا
با بلیت: (خوایه، نه گهر زیان بۆ من باشتره، به زیندوویی بهیله ره وهو، نه گهر
مردنیش باشتره، بمرینه)".

---

(۱) شیخی عهسقه لانی فهرموویهتی: مه بهستی نیمامی نهوهوی نهویه، که (قَاسِم) چیرۆک و
باسیکی گپراوه تهوه، که خۆی لهو کاته دا نامادهی نه بووه، نهشی فهرموه: دایکه (عَائِشَةُ)
بۆی گپراوه تهوه. به لآم نیمامی بوخاری پشتی بهوه بهستوه که وا مه شهوره (قَاسِم)
له خزمه تی پوره (عَائِشَةُ) یدا زۆر بووه، حدیسی زۆریشی لیوه ریوایهت کردوه، هه
پووریشی له دوا ی باوکی سه ره رشتی پهروه ده کردنی کردوه، هه تا وه فاتی فهرموه. پاشان
فهرموویهتی: نهم حدیسه مه شهوره له دایکه (عَائِشَةُ) وه، که له چه ند ریگه یه کی تره وه
لیه وه ریوایهت کراوه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ٤ / ٢١٨.

(۲) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ٥ / ٢١٤٦ / به ژماره: ٥٣٤٧، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ٤ / ٢٠٦٤ /
به ژماره: ٢٦٨٠.

زانایانی هاوه لآغان و زانایانی تریش فهرموویانه: ئەمه ئەگەر ئاواخواستنه که ی بههۆی نارەحتی و شتی واوه بوو. بەلام ئەگەر ترسی له دینه که ی هه بوو، بههۆی خرابی زه مانه وه، یان بههەر هۆیه کی تری هاوشیوه وه، ئەوه ناپه سهند نیه.

سونه ته که سیک بهارپته وه، که له شاره پیروژه که ی پیغه مبهری خوادا

بهریت

بۆمان رپوایهت کراوه له سه حیحی بوخاریدا، له دایکی ئیماندارانه وه (حَفْصَةَ) ی کچی ئیمامی (عُمَر) (خوا له ههردوکیان رازی بیت)، که فهرموویه تی: ئیمامی (عُمَر) (خوای لی رازی بیت) فهرموویه تی: خوا یه، شه هیدبوونم له ریگه ی خۆتدا پی به خشه و، مردنه که شم بخره شاره پیروژه که ی پیغه مبه ره که ته وه. منیش عه رزم کرد: جا ئەوه چۆن ده بیت؟ ئەویش فهرمووی: ئەگەر خوا ییه ویت، بۆم ده کات.^(۱)

سونه ته دلنه وایی نه خوش بکریت

بۆمان رپوایهت کراوه له کتیبه که ی ئیمامی (تَرْمِذِي) و (ابْنُ مَاجَه) دا، به رسته یه کی لاواز، له هاوه لی خوشه ویست (أَبُو سَعِيدٍ) ی (خُدْرِي) ه وه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه تی: پیغه مبه ری خوا (دروودی خوای له سهر بیت) فهرموویه تی: «إِذَا دَخَلْتُمْ عَلَى مَرِيضٍ، فَنَفْسُوا لَهُ فِي أَجَلِهِ، فَإِنَّ ذَلِكَ لَا يَرُدُّ شَيْئًا، وَيُطِيبُ نَفْسَهُ».^(۲)

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۲ / ۶۶۸ / به ژماره: ۱۷۹۱. پرسیاره که ی (حَفْصَةَ) وه لآمه که ی ئیمامی (عُمَر) له سه حیحی بوخاریدا نیه.

(۲) بروانه: سُنُّ التَّرْمِذِيِّ / ۴ / ۴۱۲ / به ژماره: ۲۰۸۷، وَسُنُّ ابْنِ مَاجَه / ۱ / ۴۶۲ / به ژماره: ۱۴۳۸.

واته: "نه گهر چوونه لای نه خوښ، به قسه‌ی خوښ دلنه‌وایی بکه‌نو، هیوای ته‌مندریژی بۆ بخوازن. خو ټه‌وه‌ی ټیوه ده‌یکه‌ن هیچ شتیک له قه‌زاو قه‌ده‌ری خوا ره‌د ناکاته‌وه، به‌لام دلی نه‌خوښه‌که خوښ ده‌کات".

جا ټه‌م حه‌دیسه ټه‌گهر نه‌شه‌ینرایه هه‌ر ده‌بوو. چونکه پیشتر له (باسی ټه‌وه‌ی به نه‌خوښ ده‌وتریت) حه‌دیسکی (ابن عباس) مان هی‌نا، که ده‌قه‌که‌ی به‌م شیوه‌ بوو: «لا باس، طهور، ان شاء الله».

دروسته ستایشی نه‌خوښ بکریټو، باسی کرده‌وه‌و سیفته‌ته باشه‌کانی

بکریټ، ټه‌گهر بینرا که ده‌ترسیت، به‌ټکو ترسه‌که‌ی بره‌ویته‌وه‌و،

گومانیشی باش بیټ به‌خوای په‌رومردگاری

بۆمان ریوایه‌ت کراوه له سه‌حیحی بوخاریدا، له هاوه‌لی خوښه‌ویست (ابن عباس) ه‌وه (خوا له هه‌ردوکیان رازی بیت)، که له کاتی پیکرانه‌که‌ی ټیمامی (عمری کوری) (خطاب) دا (خوای لئ رازی بیت)، بۆ دلنه‌وایی و سه‌بووری پیدان عه‌رزی کرده‌و: ټه‌ی فه‌رمانه‌وه‌ای ټیمانداران، زور نیگه‌ران و نار‌ه‌حمت مه‌به به‌مه‌ی ها‌توه به‌سه‌رتدا، خو جه‌نابت هاوه‌لی پیغه‌مه‌ری خوا بوویتو، زوریش به‌ جوانی هاوه‌لایه‌تیت کرده‌و، کاتیکیش لیت جیابوویه‌وه، لیت رازی بوه. پاشان به‌ جوانی ره‌فاقه‌تی ټیمامی (ابو بکر) یشت کرده‌و، ټه‌ویش که لیت جیابوویه‌وه، هه‌ر لیت رازی بوه. پاشان به‌ جوانی ره‌فاقه‌تی موسولمانانیشت کرده‌و، خو ټه‌گهر لییشیان جیا بیته‌وه، ټه‌وانیش هه‌ر لیت رازین..... ټیتر ته‌واوی حه‌دیسه‌که‌ی باس کرد. ټیمامی

(عَمْرٍو)یش (خوای لَی رَازی بیت) فەرمووی: ئەووە یەکیکە لە منەتەکانی خوای گەورە بەسەر مەووە. (۱)

بۆشمان رپوایەت کراوە لە صەحیحی موسلیمدا، لە (ابْنُ شُمَاسَةَ یان شُمَاسَةَ)وە، کە فەرموویەتی: لە خزمەتی هاوێلی خۆشەویست (عَمْرٍو)ی کورپی (عَاص)دا بووین، ئەویش لە سەرەمەرگدا بوو، جا زۆر دەگریاو، رپووی وەرگیرابوو بۆلای دیواره کەو، کورپە کەشی عەرزی دەکرد: باوە گیان، ئەی پیغەمبەری خوا (دروردی خوای لەسەر بیت) فلانە مژدەو فیسارە مژدە ی پێ نەدایت؟ ئەوجا ئەویش رپووی تیکردینەووە، فەرمووی: باشترین و گەورەترین شتیک کە بۆ پاشەرۆژمان نامادەمان کردبیت، بریتیه لە شایەتیدان لەسەر ئەوێ، کە بیجگە لە خوای گەورە هیچ پەرستراویکی راستەقینە نیە، موحەمەدیش پیغەمبەری خوایە.... ئەوجا تەواوی حەدیسە کە ی باس کرد. (۲)

بۆشمان رپوایەت کراوە لە صەحیحی بوخاریدا، لە زانای پایەبەرز (قَاسِم)ی کورپی (مُحَمَّد)ی کورپی ئیمامی (أَبُو بَكْرٍ)وە (خوایان لَی رَازی بیت)، کە (عَائِشَةَ)ی دایکی ئیمانداران (خوای لَی رَازی بیت)، نەخۆش کەوتبوو، هاوێلی خۆشەویست (ابْنُ عَبَّاس)یش (خوا لە هەردووکیان رَازی بیت) تەشریفی هینا بۆ خزمەتی، عەرزی کرد: ئەی دایکی ئیمانداران، جەنابیش تەشریف دەبەیت بۆ خزمەتی پیشینە راسالەکان: پیغەمبەری خوا (دروردی خوای لەسەر بیت) و، ئیمامی (أَبُو بَكْرٍ) (خوای لَی رَازی بیت). (۳)

دیسان ئیمامی بوخاری رپوایەتی کردووە لە رینگە ی زانای پایەبەرز (ابْنُ أَبِي مُلَيْكَةَ)وە، کە دایکە (عَائِشَةَ)، بەر لەوێ وەفات بکات، نەخۆشی سەرەمەرگ زۆری بۆ هینابوو، هاوێلی خۆشەویست (ابْنُ عَبَّاس)یش (خوا لە هەردووکیان رَازی بیت)

(۱) پروانە: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۳ / ۱۳۵۰ / بە ژمارە: ۳۴۸۹.

(۲) پروانە: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۱۱۲ / بە ژمارە: ۱۲۱.

(۳) پروانە: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۳ / ۱۳۷۵ / بە ژمارە: ۳۵۶۰.

داوای مؤلّه‌تی کرد، تا بیته خزمه‌تی. ئه‌ویش فه‌رمووی: ئه‌ترسم وه‌سفو سه‌نام بکات. جا که سیک {واته: (عَبْدُ اللَّهِ) ی کوری (عَبْدُ الرَّحْمَنِ) ی کوری ئیمامی (أَبُو بَكْرٍ) ی برازای خۆی} عه‌رزى کرد: ئه‌وه ئامۆزای پیغه‌مبه‌ری خواجه (دروودی خوی له‌سه‌ر بیت) و، یه‌کیکیشه له‌که‌سایه‌تیه‌ دياره‌کانی موسولمانان. ئه‌ویش فه‌رمووی: ده‌ی رینگه‌ی بی‌بدن با بیته ژووره‌وه. جا که ته‌شریفی هینایه ژووره‌وه، عه‌رزى دایکه (عَائِشَةَ) ی کرد: حالت چۆنه؟ ئه‌ویش فه‌رمووی: باشم، ئه‌گر به‌ئه‌هلی ته‌قوا حسیب بکریم. (ابْنُ عَبَّاسٍ) ییش فه‌رمووی: ده‌ی ئه‌گر خوا بیه‌ویت، تۆ باشیت، چونکه هاوسه‌رو خیرانی پیغه‌مبه‌ری خوا بوویت و، بیجگه له‌تۆش هیچ کچیکى تری نه‌هیناوه‌و، پاکایه‌تی و به‌رائه‌ته‌که‌شت له‌ئاسمانه‌وه دابه‌زیوه.^(۱)

باسی نارمژووی خواردن لای نه‌خۆش

بۆمان ریوایه‌ت کراوه له‌هه‌ردوو کتیه‌که‌ی ئیمامی (ابْنُ مَاجَهَ) و شیخی (ابْنُ السُّنَنِ) دا، به‌رشته‌یه‌کی لاواز، له‌هاوه‌لی خۆشه‌ویست (أَنَسُ) هوه (خوای لای‌رازی بیت)، که پیغه‌مبه‌ری خوا (دروودی خوی له‌سه‌ر بیت) ته‌شریفی برد بۆ سه‌ردانی پساویکی نه‌خۆش و، پی فه‌رموو: حه‌ز له‌هیچ ده‌که‌یت؟ حه‌ز له‌کیک ده‌که‌یت؟ پیاوه‌که‌ش عه‌رزى کرد: به‌لی. پیغه‌مبه‌ری خواش داوای کرد کیکى بۆ بینن.^(۲)

بۆشمان ریوایه‌ت کراوه له‌هه‌ردوو کتیه‌که‌ی ئیمامی (تِرْمِذِي) و (ابْنُ مَاجَهَ) دا، له‌هاوه‌لی خۆشه‌ویست (عُقْبَةَ) کوری (عَامِرُ) هوه (خوای لای‌رازی بیت)، که

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ٤ / ١٧٧٩ / به‌ژماره: ٤٤٧٦.

(۲) بروانه: سُنُنُ ابْنِ مَاجَهَ / ٢ / ١١٣٨ / به‌ژماره: ٣٤٤١، وَعَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابْنُ السُّنَنِ)

/ ٢٥٤ / به‌ژماره: ٥٤٠. حه‌دیسکی لاوازه، به‌لام پالپشتی هه‌یه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ /

٤ / ٢٣٦ - ٢٣٧.

فهرموویه‌تی: پیغهمبهری خوا (درودی خوی له‌سه‌ر بیت) فهرموویه‌تی: «لا تُكْرَهُوا مَرَضًاكُمْ عَلَى الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ، فَإِنَّ اللَّهَ يُطْعِمُهُمْ، وَيَسْقِيهِمْ». واته: "له‌سه‌ر خواردن و خواردنه‌وه زۆر له نه‌خۆشه‌کانتان مه‌که‌ن. چونکه خوی گه‌وره هیزی خواردن و خواردنه‌ویان ده‌داتی و، توانای به‌رگه‌گرتنی ئازاری برسیتی و تینویتیان ده‌داتی".

ئیمامی (تَرْمِذِي) فهرموویه‌تی: حه‌دیسیکی (حَسَن)ه. (۱)

با نه‌و که‌سه‌ی سه‌ردانی نه‌خۆشیک ده‌کات، داوای دوها خه‌یری ئی بکات

بۆمان ریوایه‌ت کراوه له هه‌ردوو کتیبه‌که‌ی ئیمامی (ابن ماجه) و شیخی (ابن السننی) دا، به‌رشته‌یه‌کی (صَحِيح) یان (حَسَن)، له زانای پایه‌به‌رز (مِیْمُون)ی کوری (مِهْرَان)ه‌وه، ئه‌ویش له ئیمامی (عُمَر)ه‌وه (خوی لی‌رازی بیت)، که فهرموویه‌تی: پیغهمبهری خوا (درودی خوی له‌سه‌ر بیت) فهرموویه‌تی: «إِذَا دَخَلْتَ عَلَى مَرِيضٍ، فَمُرَّهُ، فَلْيَدْعُ لَكَ، فَإِنَّ دُعَاءَهُ كَدُعَاءِ الْمَلَائِكَةِ». (۲) واته: "نه‌گه‌ر چو‌یه‌ته لای نه‌خۆشیک، داوای ئی بکه با دو‌عای خه‌یرت بۆ بکات. چونکه دو‌عای خه‌یری نه‌و وه‌کو دو‌عای فریشته‌کان وه‌هایه". به‌لام نه‌وه‌نده هه‌یه، که (مِیْمُون)ی کوری (مِهْرَان) به‌ خزمه‌تی ئیمامی (عُمَر) نه‌گه‌یشتوه. (۳)

(۱) بروانه: سُنُّ التَّرْمِذِي / ۴ / ۳۸۴ / به ژماره: ۲۰۴۰، و سُنُّ ابْنِ مَاجَه / ۲ / ۱۱۴۰ / به ژماره: ۳۴۴۴.

(۲) بروانه: سُنُّ ابْنِ مَاجَه / ۱ / ۴۶۳ / به ژماره: ۱۴۴۱، وَعَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابْنُ السَّنِّي) / ۲۶۲ - ۲۶۳ / به ژماره: ۵۵۷.

(۳) به‌مه‌ش رشته‌که‌ی به‌جیرانی تێدا‌یه. که‌واته وه‌کو شیخی عه‌سقه‌لانی فهرموویه‌تی: نه‌م حه‌دیسه نه (صَحِيح)ه‌وه، نه (حَسَن)یشه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَار / ۴ / ۲۴۳ - ۲۴۵.

**با دواى نه‌خوش چاكبوويه‌وه ناموزگارى بكرىتو، نه‌ومشى
به‌بیربه‌ینریته‌وه، که نه‌گەر نه‌ ماوه‌ی نه‌خوشیه‌که‌یدا ته‌وبه‌ی کرده،
یان هر په‌یمان و به‌لینیکى به‌خوای گه‌وره داوه، با جیبه‌جی بکات و**

پییه‌وه پابه‌ندبیت

- خوای گه‌وره فهرموویه‌تی: ﴿وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا﴾ [الأنساء: ۳۴]. واته: {وه‌فا بکه‌ن به‌و په‌یمانیه‌ی که داوتانه، بیسه‌نه‌سه‌رو مه‌یشکین، چونکه به‌راستی په‌یمان لپرسینه‌وه‌ی له‌سه‌ره}.
- هه‌روه‌ها فهرموویه‌تی: ﴿وَالْمُؤْفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا﴾ [البقرة: ۱۷۷]. واته: {نه‌وانه‌ی نه‌گەر په‌یمانیاں دابیت، په‌یمانیه‌که‌یاں جیبه‌جی ده‌که‌ن}.

هه‌روه‌ها چه‌ندین نایه‌تی تریش له‌مباره‌وه هاتوون.

بوژشان ریوایه‌ت کراوه له‌ کتیه‌که‌ی شیخی (ابن السُّنِّي) دا، له‌ هاوه‌لی
خۆشه‌ویست (خَوَات) ی کوری (جُبیر) ه‌وه (خوای لی‌رازی بیت)، که فهرموویه‌تی:
نه‌خوش که‌وتمو، پیغه‌مبه‌ری خوایش (درودی خوای له‌سه‌ر بیت) ته‌شرفی هیتا بۆلامو،
فهرمووی: "لاشه‌ت ساغ بیت، نه‌ی (خَوَات)". منیش عه‌رزم کرد: "لاشه‌ی
جه‌نابیش، نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا". نه‌ویش فهرمووی: «فَفِ اللَّهِ بِمَا وَعَدْتُهُ». واته:
"نه‌و به‌لینه‌ جیبه‌جی بکه، که به‌ خوات دابوو". منیش عه‌رزم کرد: "هیچ به‌لینیکم
به‌ خوای گه‌وره نه‌داوه". نه‌ویش فهرمووی: "به‌لینت داوه. چونکه هیچ به‌نده‌یه‌ک

نيه، كه نه خوښ بكهوښتو، به لټني چا كه به خوا نه دات. بويه توښ نهو به لټنه جيټه جي بكه، كه به خوات دابوو".^(۱)

نه گهر كه سيك له ژيانې خوې نانو ميډ بوو چي بليت؟

بو مان رپوايهت كراوه له كتيبه كه ي نيمامي (بَرْمِذِي) و (ابْنُ مَاجَه) دا، له (عَائِشَةَ) ي دا يكي نيماندارانه وه (خوای لي رازی بيت)، كه فهرموويه تي: پيغه مبهري خوام له كاتي سهره مهر گيدا بيني (درودی خوای له سر بيت)، جاميک ناری له لادا بوو، ده ستي ده كرد به ناويداو، ده يهينا به دم و چاويداو، پاشان ده يفهرموو: «اللَّهُمَّ، أَعْنِي عَلَى غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَسَكَرَاتِ الْمَوْتِ». ^(۲) واته: "خوایه، يارمه تيم بده له سر زه حمت و نار ه حه تيه كاني مردن".

بو شمان رپوايهت كراوه له هه ردوو صه حيجي بوخاري و موسليما، له (عَائِشَةَ) ي دا يكي نيماندارانه وه (خوای لي رازی بيت)، كه فهرموويه تي: پيغه مبهري خوا (درودی خوای له سر بيت) - له كاتي سهره مهر گيدا - له باوه شدا پالي دابويه وه و، گويم ليوو ده يفهرموو: «اللَّهُمَّ، اغْفِرْ لِي، وَارْحَمْنِي، وَأَلْحِقْنِي بِالرَّقِيقِ الْأَعْلَى». ^(۳)

(۱) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابْنُ السُّنِّي) / ۲۶۳ / به ژماره: ۵۵۸. حه ديسيكي لاوازه.

بروانه: مَجْمَعُ الزَّوَائِدِ / ۴ / ۱۹۰ / به ژماره: ۶۹۷۶، وَتَالِيحُ الْأَلْكَارِ / ۴ / ۲۴۷.

(۲) بروانه: سُنُّنُ التَّرْمِذِي / ۳ / ۳۰۸ / به ژماره: ۹۷۸، وَسُنُّنُ ابْنِ مَاجَه / ۱ / ۵۱۹ / به

ژماره: ۱۶۲۳. نيمامي (حَاكِم) و شيخي (مُتَاوِي) رسته كه يان به (صَحِيح) داناوه. بروانه: الْمُسْتَدْرَكُ عَلَى الصَّحِيحَيْنِ / ۲ / ۵۰۵ / به ژماره: ۳۷۳۱، وَالتَّحْفَةُ بِشَرْحِ الْجَمَاعِ الصَّغِيرِ / ۱ / ۴۱۶.

(۳) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۴ / ۱۶۱۴ / به ژماره: ۴۱۷۶، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۱۸۹۳

/ به ژماره: ۲۴۴۴.

واته: "خوایه لیم خۆشبهو، بهزههیت پیمدا بیتهوهو، بمگهینه به دۆست و هاوهلی بهرزو بلند".

ههروهها سونهته قورنان زۆر بخوینیتو، زیکریش زۆر بکات.

ناپهسهندیسه که ناارامی دهبرپیتو، رهوشتی خرابی لیوه دهبرکهویتو، قسه بلیتو، کیشه و ناکوکی بهریا بکات له شتانیکدا که ئاینی نهبن.

سونهتیشه به دلۆ به زمان شوکرانه بژیری خوای گهوره بکاتو، نهوهشی لهبردا بیت که نهمه دوااین کاتهکانی ژایانی دنیا بهتی. بۆیه با به کردهوی چاكو کاری باش کۆتایی پی بهیتیتو، پهله بکات له دانهوهی مافهکان به خاوهنهکانیان: ئیتر مافی کهسیکی لاییت، یان نهمانهتیک، یان شتیکی خوازاراو. ههروهها داوای گهردن نازایش له کهسوکاری خۆی بکات: له هاوسههکهیو، له دایکو و باوکیو، له مندالهکانیو، له خزمهتکارهکانیو، له دراوسێکانیو، له هاوهلۆ دۆستهکانیو، له ههموو نهو کهسانهش، که له گهلایندا مامهله یان رهفاقت، یان ههر جوهره پهیوهندیه کی ههبوو بیت.

ههروهها ده بیت وهسیت بکات بۆ چاودێری و سههرپهرشتیاری کاروباری مندالهکانی، نه گهر باپههیه کی وایان نهبوو، که بۆ سههرپهرشتیاری بشیتو، وهسیتیش بکات بۆ راپهراوندن و نهجمادانی نهو کارهی، که خۆی لهو کاتهدا ناتوانیت جیهه جیی بکات: وه کو بژاردنهوهی قهرزو، شتی لهو جوهره.

ههروهها ده بیت گومانی باش بهخوای گهوره بیات، که بهزهیی پیمدا دیتهوهو، رههی پی ده کاتو، نهوهشی لهبردا بیت، که نهو درووستکراوینکی بچوکو که مبابهخی خوای گهورهیهو، خوای گهورهش پیوستی به سزادان و به گوێرایهلی نهو نیه. ههروهها نهو بهندهی خوایهو، نابیت داوای لیبردن و چاکه و چاوپۆشی فەزلۆ منهت له کهسیکی تر بکات.

ههروهه ها سونه ته بهردهوام نهو نایه تانهی قورئانی پیروز بخوئیتتهوه، که له باره ی
نومیدو هیواوه هاتونو، خوئی به دهنگیکی نهرمو ناسک بیانخوئیتت، یان که سیک
بوئی بخوئیتتو، نهویش گوئی لی بگریت.

به ههمان شیوه سونه ته داوا بکات له کاتی سه ره مه رگیدا نهو حه دیسانه ی بو
بخوئیتتهوه، که له باره ی نومیدو هیواوه هاتونو، چیرۆکو به سه ره هاتی پیاوچاکانو،
فه رمایشته کانی نهوانیشتی بو بگیئ دریتتهوه.

ههروهه ها ده بیته هه تاوه کو ماوه کاری چاکه زور بکاتو، پاریزگاری له
نوئیه کانی بکاتو، خوئی له خراپه و ناشه رعی بیاریزیتو، پاریزگاریش له سه رجه م
نه رکو وه زیفه ناینه کانی بکاتو، به نارام بیته له به رامبه راپه راندنیانو، خوئی له
که مته ر خه می تیدا کردنیان بیاریزیت. چونکه یه کیک له ناشیرینزینی کاره
ناشیرینه کان نهو یه، که دواین په یمانی نهو که سه له دنیا دا - که کیلگه ی
دوارۆزه - بریتی بیته له که مته ر خه می کردن له جیه جی کردنی واجبه کانو
سونه ته کاندایا.

ههروهه ها ده بیته قسه ی نهو که سه ش قبول نه کات، که تمه لئو ته وه زه لی ده کات
له راپه راندنو جیه جی کردنی نه مانه ی باسمان کردن. چونکه به م جو ره که سانه ش
تاقی ده کریتتهوه، که هاوړتی نه زانو دوژمنی شاراوه ن. بوئه ناییت نهو جو ره
قسانه یان لی قبول بکاتو، هه ولیش بدات ته مهنی خوئی به چاکترینو ته واوترین
شیوه کوئایی بی بهییت.

سونه تیشه نه خوشه که وه سیته بکات بو که سوکاریو، بو هاوه له کانی، که
به نارام بن له هه لئسو که وت کردن له گه لیدا له کاتی نه خوشیه که یداو، به رگه ی
نه وه ش بگرن، که لییه وه ده رده که ویت. دیسان وه سییان بو بکات، که نارامیان
هه بیته له سه ر نهو ناره حه تی و زه حه ته ی به هزی مردنی نه وه وه توشیان ده بیته و، له
وه سیته که شیدا زور نهوه دوپات بکاته وه، که له سه ری نه گرینو، بیان بلیت: له

حدیسی (صَحِيح) ی پیغمبهری خوادا هاتوه (درودی خوی لهسر بیت)، که
 فهرموویه تی: «الْمَيِّتُ يُعَذَّبُ بِكُأَةِ أَهْلِهِ عَلَيْهِ». ^(۱) واته: "مردوو سزا دهریت بهوی
 گریانی که سوکاره که ی لهسهری" بویه وریا بن خوشه ویسته کانم، نهو کارانه
 نه کهن، که هوکارن بو سزادانی من.

ههروهها وهسیتیشیان بو بکات، که نهرمونیان و لهسهرخو بن له گهل نهو
 مندالتو، خزمه تکارو، کاره کهرو، شتانه ی تر که به جیان ده هیلتو، وهسیتیشیان
 بو بکات، که چاک بن له گهل هاورپیکانیداو، نهو هشیان فیر بکات، که له حدیسی
 (صَحِيح) ی پیغمبهری خوادا هاتوه (درودی خوی لهسر بیت)، که فهرموویه تی: «إِنَّ
 مِنْ أَبْرَّ الْبِرِّ أَنْ يَصِلَ الرَّجُلُ أَهْلَ وَدِّ أَبِيهِ». ^(۲) واته: "یه کیك له باشترین کاری چاکه
 نهو هیه، که که سیک په یوهندی له گهل نهو که سانه دا بهیلتیه وه، که دوست و
 خوشه ویستی باوکی بوون". ههروهها له حدیسی (صَحِيح) ی پیغمبهری خوادا
 هاتوه (درودی خوی لهسر بیت)، که له دوای وهفاتی دایکه (خَدِيجَةَ) (خوی لی رازی
 بیت)، ریژی له هاورپیکانی نهو گرتوه. ^(۳)

ههروهها زور سونه ته، که وهسیتیان بو بکات خوین لهو داب و نه ریتانه به دورور
 بگرن، که له بهرپکردنی لاشه ی مردودا داهیتراونو، هه رگیز توخنیان نه کهون.
 هه وهرها وهسیتیشیان بو بکات، که هه میسه دوای خهیری بو بکهن و، به تیپه رینی
 کات له بیری نه کهن.

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۴۳۹ / به ژماره: ۱۲۴۲، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۶۳۸ /
 به ژماره: ۹۲۷.

(۲) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۱۹۷۹ / به ژماره: ۲۵۵۲.

(۳) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۳ / ۱۳۸۹ / به ژماره: ۳۶۰۷، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۱۸۸۸ /
 به ژماره: ۲۴۳۵.

سونه تیشه ماوه له‌دوای ماوه بیان بلیت: هر کاتیک له کاریکدا که‌مته‌رخه‌میه‌کتان له من بینی، به نهرمی و له‌سه‌رخوی ناگادارم بکه‌نه‌وه‌و، نامۆزگاریم بکه‌ن. چونکه منیش ده‌کریت تووشی بیئاگایی و ته‌مه‌لی و ئیهمالی بجم. بویه نه‌گهر که‌مته‌رخه‌میه‌م کرد، چالاک و وریام بکه‌نه‌وه‌و، هاوکاریم بکه‌ن له‌سه‌ر خو‌تاماده‌کردن بۆ نه‌م سه‌فه‌ره‌ دوورو درێژه‌م.

جا هه‌موو نه‌مانه‌ی باسم کردن به‌لگه‌کانیان زانراو مه‌شه‌ورن، منیش له‌به‌ر نه‌وه‌ی کتیه‌که‌م کورت و پوخت بیت باسم نه‌کردوون و نه‌مه‌یتاون، نه‌گینا باسکردنیا چهندین لاپه‌ره‌ی ده‌ویت.

ئه‌وجا نه‌گهر کاتی گیانده‌رچوونی نزیکبویه‌وه، با (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) زۆر بکات، تاوه‌کر ئه‌و زیکره‌ بییت به‌ دواین قسه‌ی له‌ دنیا‌دا. چونکه له‌ هه‌دیسکی مه‌شه‌وردا له (سُنن) ی (أَبُو دَاوُد) و له‌ غه‌یری ئه‌ویشدا بۆمان رپوایه‌ت کراوه، له‌ هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (مُعَاذ) ی کورپی (جَبَل) هوه (خوای لی‌رازی بیت)، که‌ فه‌رموویه‌تی: پیغه‌مبه‌ری خوا (دروودی خوای له‌سه‌ر بیت) فه‌رموویه‌تی: «مَنْ كَانَ آخِرُ كَلَامِهِ "لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ" دَخَلَ الْجَنَّةَ». ^(۱) واته: "ئه‌و که‌سه‌ی دواین قسه‌ی بریتی بیت له (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) ده‌چیته‌ به‌هه‌شته‌وه".

ئیمامی (حَاكِم) له‌ کتیبی (المُسْتَدْرَكُ عَلَى الصَّحِيحَيْنِ) دا فه‌رموویه‌تی: رشته‌که‌ی (صَحِيح) ه. ^(۲)

بۆشمان رپوایه‌ت کراوه له‌ سه‌حیحی موسلیم و، (سُنن) ی (أَبُو دَاوُد) و (تِرْمِذِي) و (نَسَائِي) و له‌ غه‌یری ئه‌وانیشدا، له‌ هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (أَبُو سَعِيد) ی (خُدْرِي) هوه (خوای لی‌رازی بیت)، که‌ فه‌رموویه‌تی: پیغه‌مبه‌ری خوا (دروودی خوای له‌سه‌ر

(۱) پروانه: سُننُ أَبِي دَاوُد / ۲ / ۲۰۷ / به‌ ژماره: ۳۱۱۶.

(۲) پروانه: الْمُسْتَدْرَكُ عَلَى الصَّحِيحَيْنِ / ۱ / ۵۰۳ / به‌ ژماره: ۱۲۹۹.

بیت) فەرموویه تی: «لَقِّنُوا مَوْتَاكُمْ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ». واته: " (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) بدهن به گوتی ئه و که سانه تاندا، که له سه ره مهرگ و گیانه لادان".

ئیمامی (تَرْمِذِي) فەرموویه تی: حه دیسیکی (حَسَن) ی (صَحِيح) به.^(۱)

ههروه ها ئه م حه دیسه مان له سه حیجی موسلیمدا بو ریوایهت کراوه، له هاوه لی خو شه ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوای لی رازی بیت)، ئه ویش له پیغه مبه ری خواوه (درودی خوای له سه ر بیت).^(۲)

زانایان فەرموویانه: ئه گهر که سه نه خو شه که خو ی (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) ی نه کرد، با که سیکی ئاماده ته لقینی بکات و بیخاته سه ر زمانی و، به نه رم و نیانی و له سه ر خو یه وه فی ری بکات، نه وه کو بی تاقهت بییت و، نه یلیت. خو ئه گهر به ک جار وتی، ئیتر لیی دووباره نه کاته وه، مه گهر دوای ئه وه قسه یه کی تر بکات.

هاوه لآئمان فەرموویانه: سونه ته ئه و که سه ی ته لقینه که ی ده کات، هیچ گو مان و تو مه تیکی خرابی له سه ر نه بییت، نه وه کو نه خو شه که ئی حراج بکات و، تو مه تباری بکات.

ههروه ها بزانه، که کو مه لیك له هاوه لآئمان فەرموویانه: ئی مه له ته لقینی نه خو شدا ده لئین: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ). به لام زو ره ی زانایان ته نها باسی (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) یان کرده. منیش له (كِتَابُ الْجَنَائِزِ) ی شه رحی (الْمُهَذَّب) دا ئه م مه سه له م به دریزی باس کرده، به خواوه نی بو چوونه کان و به به لگه کانیشیا نه وه.

---

(۱) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۶۳۱ / به ژماره: ۹۱۶، وَسُنُّ أَبِي دَاوُدَ / ۲ / ۲۰۷ / به ژماره: ۳۱۱۷، وَسُنُّ التَّرْمِذِيِّ / ۳ / ۳۰۶ / به ژماره: ۹۷۶، وَسُنُّ التَّسَائِي / ۴ / ۵ / به ژماره: ۱۸۲۶.

(۲) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۶۳۱ / به ژماره: ۹۱۷.

دوای نه‌وهی که سیک چاوی مردوویک دادەخات چی بلیت؟

بۆمان ریوایەت کراوە لە صحیحی موسلیمدا، لە (أُمُّ سَلْمَةَ) ی دایکی نیماندارانەوه (خوای لێ رازی بیت) - که ناوی (هَندە-ه)، ئەو فەرموویەتی: پێغه‌مبەری خوا (درودی خوای لەسەر بیت)، تەشریفی هینا بۆلای (أَبُو سَلْمَةَ) و، ئەویش گیانی دەرچوو بوو، چاویشی کردبوو و دەپروانی، جا پێغه‌مبەری خوا چاوه‌کانی داخستن و، فەرمووی: «إِنَّ الرُّوحَ إِذَا قُبِضَ، تَبِعَهُ الْبَصَرُ». واتە: "تەگەر گیان بکیشریت، چاوی شونیی دەکه‌ویت". ئیتر کۆمەڵیک لە کەس و کارە کە (أَبُو سَلْمَةَ) دەستیان کرد بە هاوار هاوارو، پێغه‌مبەری خواش پێی فەرموون: «لَا تَدْعُوا عَلَيَّ أَنْفُسِكُمْ إِلَّا بِخَيْرٍ، فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ يُؤْمِنُونَ عَلَيَّ مَا تَقُولُونَ». واتە: "دووعا لە خۆتان مە‌کەن، مە‌گەر دووعای خەیر نە‌بیت. چونکە فریشتە نامین دە‌کەن لەسەر ئە‌وهی ئیوه دە‌بلیت". پاشان فەرمووی: «اللَّهُمَّ، اغْفِرْ لِأَبِي سَلْمَةَ، وَارْفَعْ دَرَجَتَهُ فِي الْمَهْدِيِّينَ، وَاخْلُفْهُ فِي عَقِبِهِ فِي الْغَابِرِينَ، وَاغْفِرْ لَنَا وَلَهُ، يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ، وَافْسَحْ لَهُ فِي قَبْرِهِ، وَنَوِّرْ لَهُ فِيهِ». واتە: "خوایە لە (أَبُو سَلْمَةَ) خوشبەو، پلەشی بەرز بکەرەوه لەناو ئەو کەسانە ی رینگە ی راست پیشان داوون و، ناگاشت لەو کەس و کارە ی بیت که لێی بەجێدە‌مین و، لە ئیمە و لە ئەویش خوشبە، ئە ی پەرورەدگاری عالم، گۆرە‌کەشی بۆ گوشادو فراوان بکەو، پری بکە لە روشنایی بۆی".^(۱)

بۆشمان ریوایەت کراوە، لە (سُنَنِ) ی (بَيْهَقِيِّ) دا، بە رشتە‌یه‌کی (صَحِيح)، لە زانای پایه‌به‌رزی شونیکەوتوان (بَکْرِي) ی کوری (عَبْدُ اللَّهِ) ی (مُزَنِّي) ه‌وه، که ئەو فەرموویەتی: ئە‌گەر چاوی مردووت داخست، بلی: (بِاسْمِ اللَّهِ، وَعَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ). واتە: بە‌ناوی خوداوه‌و، لەسەر رێ‌بازی پێغه‌مبەری خوا (درودی خوای لەسەر

(۱) بڕوانە: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۶۳۴ / بە ژماره: ۹۲۰.

بیت). نهوجا نه گهر هه لیشته گرت، بلی: به ناوی خوداوه، پاشان هه تا هه لتگرتوه هدر ته سیحات بکه. (۱)

نهوهی لای کهسی مردودا دهوتریت

بۆمان ریوایهت کراوه له سه حیحی موسلیمدا، له (أُمُّ سَلْمَةَ) ی دایکی ئیماندارانهوه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویهتی: پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سهر بیت) فهرموویهتی: نه گهر لای نهخۆش یان مردوو ناماده بوون، قسهی خهیر بکهن. چونکه فریشته نامین ده کهن له سهر نهوهی ئیوه دهیلین. جا (أُمُّ سَلْمَةَ) فهرمووی: کاتیک (أَبُو سَلْمَةَ) وهفاتی کرد، هاتم بو خزمهتی پیغه مبهرو، عه رزم کرد: نهی پیغه مبهری خوا، (أَبُو سَلْمَةَ) وهفاتی کرد. نهویش فهرمووی: بلی: "اللَّهُمَّ، اغْفِرْ لِي وَلَهُ، وَأَعْقِبْنِي مِنْهُ عَقْبِي حَسَنَةً". واته: "خوایه له منیش و له نهویش خۆشبهو، به کهسیکی باش جینگه کهیم بو پر بکهروه". (أُمُّ سَلْمَةَ) دهفهرمویت: منیش وام وت، نهوهبوو خوای گهروه به کهسیکی لهو باشتر جینگه کهی بو پر کردمهوه، که بریتی بوو له پیغه مبهری خوا. (۲)

منیش ده لیم: له ریوایهته کهی سه حیحی موسلیمدا بهم جوړه هاتوهو، لای ئیمامی (تِرْمِذِي) ش هدر بهم جوړه یه: (نه گهر لای نهخۆش یان مردوو ناماده بوون). واته: گومانیک ههیه، که ئایا باسی نهخۆشه یان باسی مردوه. به لام له (سُنَنِ) ی (أَبُو

(۱) بروانه: سُنَنِ الْبَيْهَقِيِّ الْكُبْرَى / ۳ / ۳۸۵ / به ژماره: ۶۴۰۱.

(۲) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۶۳۳ / به ژماره: ۹۱۹. واته: دواتر شروی کردوه به پیغه مبهرو، بوه به یه کیک له دایکانی ئیمانداران. ﴿ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ﴾.

دَاوُد) و له غهیری ئه‌ویشدا بۆمان ریوایهت کراوه، که هیچ گومانێکی تێدا نیهو،
باسه که تنه‌ها باسی مردوه. (۱)

بۆشمان ریوایهت کراوه له (سُنن) ی (أَبُو دَاوُد) و (أَبْنُ مَاجَه) دا، له هاوه‌لی
خۆشه‌ویست (مَعْقِل) ی کورپی (یَسَار) هوه (خوای لی رازی بیت)، که پێغه‌مبه‌ری خوا
(درودی خوای له‌سه‌ر بیت) فهرموویه‌تی: «أَقْرَأُوا "یس" عَلَی مَوْتَاكُم». (۲) واته:
"سوره‌تی (یس) بخوینن به‌سه‌ر ئه‌و که‌سانه‌ی که له سه‌ره‌مه‌رگدان".

منیش ده‌لیم: رشته‌که‌ی لاوازه. دوو که‌سی نه‌ناسراوی تێدایه. به‌لام ئیمامی
(أَبُو دَاوُد) به‌ لاوازی دانه‌ناوه. (۳)

---

(۱) بروانه: سُننُ أَبِي دَاوُد / ۲ / ۲۰۷ / به ژماره: ۳۱۱۵، وَسُننُ الْبَيْهَقِيِّ الْكُبْرَى / ۳ /
۳۸۳ / به ژماره: ۶۳۹۳، وَصَحِيحُ ابْنِ جِبَّانٍ / ۷ / ۲۷۴ / به ژماره: ۳۰۰۵.

(۲) بروانه: سُننُ أَبِي دَاوُد / ۲ / ۲۰۸ / به ژماره: ۳۱۲۱، وَسُننُ التَّسَانِي الْكُبْرَى / ۶ /
۲۶۵ / به ژماره: ۱۰۹۱۳.

(۳) هه‌روه‌ها شیخی (أَبْنُ جِبَّان) و ئیمامی (حَاكِم) به (صَحِيح) یان داناوه. بروانه: صَحِيحُ ابْنِ
جِبَّانٍ / ۷ / ۲۶۹ / به ژماره: ۳۰۰۲، وَالْمُسْتَدْرَكُ عَلَی الصَّحِيحَيْنِ / ۱ / ۷۵۳ / به
ژماره: ۲۰۷۴.

به‌لام شیخی عه‌سقه‌لانیس هه‌ر وه‌کو ئیمامی نه‌ه‌وی به‌ هه‌دیسکی لاوازی داناوه،
پاشان پالپشتیکی بۆ هیناوه، فهرموویه‌تی: (صَفْوَان) ی کورپی (عَمْرُو) - که به‌کیکه له
شوینکه‌وتوه بچوو که متمانه‌داره‌کان - گێراویتیوه له کۆمه‌لیک له زانا پایه‌به‌رزه‌کانه‌وه -
که ده‌گنجیت له چینی هاوه‌لان یان شوینکه‌وتوان بوون -، ئه‌وان ئاماده‌بوون لای هاوه‌لی
خۆشه‌ویست (عُضَيْف) ی کورپی (حَارِث)، کاتیک که نه‌خۆشی زۆری بۆ هینابوو، نه‌و لیبی
پرسین: که‌ستان تێدایه سووره‌تی (یس) بخوینیت؟ جا شوینکه‌وتووی پایه‌به‌رز (صَالِح) ی
کورپی (شَرِيح) ی (سَكُونِي) ده‌ستی کرد به‌ خویندنی، هه‌تا گه‌شته‌چل (۴۰) نایه‌ت، نیه‌ر
(عُضَيْف) وه‌فاتی فهرموو. نه‌وجا زانا پایه‌به‌رزه‌کان فهرموویان: نه‌گه‌ر سووره‌تی (یس)
بخوینیت لای ئه‌و که‌سه‌ی له‌سه‌ره‌مه‌رگدايه، خوای گه‌وره به‌ به‌ره‌که‌تی نه‌و سووره‌ته
مردنه‌که‌ی له‌سه‌ر سووک ده‌کات.

ههروهها زانای پایه‌برز (ابْنُ أَبِي دَاوُد) له (مُجَالِد) هوه ریوایه‌تی کردوه، نه‌ویش له (شُعْبِي) هوه، که فهرموویه‌تی: نه‌گهر پشتیوانان (أَنْصَار) له‌سه‌ر مردوویه‌ک ناماده‌بوونایه، سوره‌تی (الْبَقَرَة) یان له‌سه‌ر ده‌خویند.

جا (مُجَالِد) {واته: (مُجَالِد) ی کوری (سَعِيد) ی (هَمْدَانِي)} که‌سیکی لاوازه.

شېخی عه‌سقه‌لانی فهرموویه‌تی: نه‌مه حه‌دیسکی (مَوْقُوف) هوه، رېشته‌که‌ی (حَسَن) هه. پاشان فهرموویه‌تی: حوکمی حه‌دیسکی (مَرْفُوع) ی هه‌یه، چونکه بابه‌تی له‌م جوّره بواری ده‌رپینی راو بوچوونی تیندا نهه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَار / ٤ / ٣٠٨ - ٣١٢.

نهدوی خاومنی مردوو دهیلئت

بۆمان ریوایهت کراوه له سهحیحی موسلیمدا، له (أُمُّ سَلَمَةَ) ی دایکی نیماندارانوه (خوای لَ رِازِی بَیت)، که فهرموویهتی: «مَا مِنْ عَبْدٍ تُصِيبُهُ مُصِيبَةٌ، فَيَقُولُ: "إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ. اللَّهُمَّ، اجْرِنِي فِي مُصِيبَتِي، وَأَخْلِفْ لِي خَيْرًا مِنْهَا" إِلَّا أَجَرَهُ اللَّهُ تَعَالَى فِي مُصِيبَتِهِ، وَأَخْلَفَ لَهُ خَيْرًا مِنْهَا».^(۱) واته: "هر بهندهیهك به لاو نههامهتیهکی تووش بییتو، بلیت: {إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ}. خواجه، لهم به لاو نههامهتیهدا پاداشتی خهیرم بدهروهو، به شتیکی باشتر جینگه کهیم بۆ پر بکهروهو، نهوا خوای گهوره پاداشتی خهیری ده داتهوهو، جینگه کهشی به باشتر بۆ پر ده کاتهوه".

(أُمُّ سَلَمَةَ) ده فهرمویت: کاتیک (أَبُو سَلَمَةَ) وهفاتی کرد، منیش وام وت، که پیغه مبهری خوا فهرمانی بی کردبووم. نهوه بوو خوای گهوره به کهسیکی لهو باشتر جینگه کهی بۆ پر کردمهوه، که بریتی بوو له پیغه مبهری خوا (درودی خوای لهسر بیت).

بۆشان ریوایهت کراوه له (سُنَنِ) ی (أَبُو دَاوُد) دا، له (أُمُّ سَلَمَةَ) ی دایکی نیماندارانوه (خوای لَ رِازِی بَیت)، که فهرموویهتی: پیغه مبهری خوا (درودی خوای لهسر بیت) فهرموویهتی: «إِذَا أَصَابَ أَحَدَكُمْ مُصِيبَةٌ، فَلْيَقُلْ: "إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ، اللَّهُمَّ، عِنْدَكَ أَحْتَسِبُ مُصِيبَتِي، فَأَجْرِنِي فِيهَا، وَأَبْدِلْنِي بِهَا خَيْرًا مِنْهَا».^(۲) واته: "نه گهر به لاو نههامهتیهکی تووشی به کیکتان بوو، با بلیت: {إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ}. خواجه، تهنها لای تو چاره پیتی پاداشتی ئهم به لاو نههامهتیه ده کهم، تووش پاداشتی خهیرم بدهروهو، به شتیکی باشتر جینگه کهیم بۆ پر بکهروهو".

(۱) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۶۳۲ / به ژماره: ۹۱۸.

(۲) پروانه: سُنُنُ أَبِي دَاوُدَ / ۲ / ۲۰۸ / به ژماره: ۳۱۱۹، وَسُنُنُ التَّسَائِي الْكُبْرَى / ۶ /

۲۶۵ / به ژماره: ۱۰۹۱۳.

بوشمان ریوایت کراوه له کتیبه‌که‌ی ئیمامی (بَرْمِذِي) و له غه‌یری نه‌ویشدا، له هاوه‌لی خۆشه‌ویست (أَبُو مُوسَى) ی (أَشْعَرِي) هوه (خوای لی‌رازی بیت)، که پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت) فه‌رموویه‌تی: «إِذَا مَاتَ وَلَدُ الْعَبْدِ، قَالَ اللَّهُ تَعَالَى لِمَلَائِكَتِهِ: "قَبَضْتُمْ وَلَدَ عَبْدِي؟" فَيَقُولُونَ: "نَعَمْ". فَيَقُولُ: "قَبَضْتُمْ ثَمَرَةَ فُؤَادِهِ؟" فَيَقُولُونَ: "نَعَمْ". فَيَقُولُ: "فَمَاذَا قَالَ عَبْدِي؟" فَيَقُولُونَ: "حَمْدَكَ وَاسْتَرْجَع". فَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى: "ابْنُوا لِعَبْدِي بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ، وَسَمُّوهُ: بَيْتَ الْحَمْدِ"». واته: "ته‌گه‌ر مندالی به‌نده‌یه‌ک بمریت، خوای گه‌وره به فریشته‌کانی ده‌فه‌رموویت: (گیانی مندالی به‌نده‌که‌متان کیشا؟ به‌روبوومی دلیتان لی وه‌رگه‌ته‌وه؟) ته‌وانیش عه‌رزلی ده‌که‌ن: (به‌لی). خوای گه‌وره‌ش ده‌فه‌رموویت: (ئه‌ی به‌نده‌که‌م چی وت؟) ته‌وانیش عه‌رزلی ده‌که‌ن: (سوپاس و ستایشی تۆی کردو، ته‌وه‌شی وت که هه‌موومان مولکی خواین و، بۆ خزمه‌تی نه‌ویش ده‌گه‌رپینه‌وه: إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ). ته‌وجا خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: (ئیه‌ش له به‌هه‌شتدا مالۆ خانوویه‌ک بۆ به‌نده‌که‌م درووست بکه‌ن و، ناوی بنیت: مالۆ خانووی سوپاس و ستایش)".

ئیمامی (بَرْمِذِي) فه‌رموویه‌تی: حه‌دیسکی (حَسَن) هه.^(۱)

هه‌ر له مانای ته‌م حه‌دیسه‌شدا، حه‌دیسکی‌کمان بۆ ریوایت کراوه له سه‌حیحی بوخاریدا، له هاوه‌لی خۆشه‌ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوای لی‌رازی بیت)، که پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت) فه‌رموویه‌تی: «يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى: مَا لِعَبْدِي الْمُؤْمِنِ عِنْدِي جَزَاءٌ، إِذَا قَبَضْتُ صَفِيَّهُ مِنْ أَهْلِ الدُّنْيَا، ثُمَّ احْتَسَبَهُ، إِلَّا الْجَنَّةَ».^(۲) واته: "خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: (ته‌نها به‌هه‌شت پاداشتی ته‌و به‌نده باوه‌رپاره‌مه، که خۆشه‌ویسته‌که‌ی له دنیا‌دا لی ده‌سینمه‌وه‌و، ته‌ویش ئارام ده‌گریت و چاوه‌رپنی پاداشت له من ده‌کات)".

(۱) پروانه: سُنُّ التَّرْمِذِي / ۳ / ۳۴۱ / به‌ژماره: ۱۰۲۱.

(۲) پروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۵ / ۲۳۶۱ / به‌ژماره: ۶۰۶۰.

نهوی که سیک دهلیت، که هوالی مردنی هاوریه کی پی دهگات

بۆمان ریوایت کراوه له کتیبه کهی شیخی (ابن السنّی) دا، له هاوهلی خۆشهویست (ابن عباس) هوه (خوا له همدردکیان رازی بیت)، که فهرموویه تی: پیغمبهری خوا (درودی خوی لهسر بیت) فهرموویه تی: «الْمَوْتُ فَرَعٌ، فَإِذَا بَلَغَ أَحَدَكُمْ وَفَاةُ أَخِيهِ، فَلْيَقُلْ: "إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ، وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ" اللَّهُمَّ، اكْتُبْهُ عِنْدَكَ فِي الْمُحْسِنِينَ، وَاجْعَلْ كِتَابَهُ فِي عِلِّيِّينَ، وَاخْلُفْهُ فِي أَهْلِهِ فِي الْقَابِرِينَ، وَلَا تَحْرِمْنَا أَجْرَهُ، وَلَا تَفْتِنَّا بَعْدَهُ».^(۱) واته: "مردن شتیکی ترسناکه، جا نه گهریه کی که له ئیوه هوالی مردنی برابه کی پیگه یشت، با بلیت: {إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ، وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ}. خواجه، لای خۆت له ریزی چاکه کاراندا ناوی تو مار بکهو، دهفتهری کردهوه کانشی لهو جیگه دا دابنی، که دهفتهری باوه رداره چاکه کاره کانی تیدا داده نیستو، ناگاشت لهو کهس وکارهی بیت که لئی به جیماونو، له پاداشتی خهیری له دهستان و مردنیشی بیه شمان مه کهو، له دوای نهویش تروشی فیتته و ناشو و بمان مه کهه }".

نهوی که سیک دهلیت، که هوالی مردنی دوزمنیکی نیسلامی پی دهگات

بۆمان ریوایت کراوه له کتیبه کهی شیخی (ابن السنّی) دا، له هاوهلی خۆشهویست (ابن مسعود) هوه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه تی: هاتم بو خزمه تی پیغمبهری خوا (درودی خوی لهسر بیت) و، عه رزم کرد: ئهی پیغمبهری خوا، خوای

(۱) پروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۲۶۴ - ۲۶۵ / به ژماره: ۵۶۱. حه دیسیکی

لاوازه. پروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۴ / ۳۲۰ - ۳۲۱.

گهوره (أبو جهل) ی کوشت. نهویش فهرمووی: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي نَصَرَ عَبْدَهُ، وَأَعَزَّ دِينَهُ».^(۱) واته: "سوپاس و ستایش بو نهو خواجهی، که بنده کهی خوئی سهرخست و، ناینه کهی خویشی بههیز کرد".

---

(۱) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابْنُ السُّنِّيِّ) / ۲۶۵ / به ژماره: ۵۶۲. حدیسیکی لاوازه. چونکه رشته کهی بچرانی تیدایه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۴ / ۳۲۱.

حرامه به دهنگی بهرز مردوو بلاوینریتتهوو، هاوار بکریت به شیوهی

سهردهمی نهفامی

تهواوی نومهتی ئیسلام کوّدهنگن لهسهر نهوهی، که له کاتی لیقهوماندا لاواندنهوهی مردوو به دهنگی بهرزو، گریان لهسهریو، ژماردنی چاکه کانیو، هاوار هاواری شیوازی سهردهمی نهفامیو، داوای مال کاولبوون حرامه و نارپهوايه.

بوّمان رپوایهت کراوه له ههردوو سهحیحی بوخاری و موسلیمدا، له هاوهلی خوشهویست (عَبْدُ اللَّهِ) ی کوری (مَسْعُود) هوه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویهتی: پیغهمبهری خوا (درودی خوای لهسهر بیت) فهرموویهتی: «لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَطَمَ الْخُدُودَ، وَشَقَّ الْجُيُوبَ، وَدَعَا بِدَعْوَى الْجَاهِلِيَّةِ».^(۱) واته: "نهو کهسهی به روومهتی خویدا بکیشیتو، یهخهی خوئی دابدپریتو، هاوار هاواری سهردهمی نهفامی بکات، له ئیمه نیهو پهیرهوی له سونهت و ریتبازی ئیمه نه کردوه".

له رپوایهتیکی ئیمامی موسلیمدا بهم جوّره هاتوه: «أَوْ دَعَا ، أَوْ شَقَّ». واته: نه گهر یه کیك لهو کارانه بکات له ئیمه نیه.

بوّشان رپوایهت کراوه له ههردوو سهحیحی بوخاری و موسلیمدا، له هاوهلی خوشهویست (أَبُو مُوسَى) ی (أَشْعَرِي) هوه (خوای لی رازی بیت)، که پیغهمبهری خوا (درودی خوای لهسهر بیت) لهم سی جوّره کهسه خوئی بهری کردوه: (الصَّالِقَةَ) و، (الْحَالِقَةَ).^(۲)

---

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۴۳۵ / به ژماره: ۱۲۳۲، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۹۹ / به ژماره: ۱۰۳.

(۲) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۴۳۶ / به ژماره: ۱۲۳۴، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۱۰۰ / به ژماره: ۱۰۴.

منیش ده‌لیم: (الصَّالِقَةُ) نهو که‌سه‌یه، که به ده‌نگی به‌رز مردوو ده‌لاوینته‌وهو، (الْحَالِقَةُ)ش: نهو که‌سه‌یه، که له کاتی لیقه‌وماندا قژی خوئی ده‌رنیته‌وهو، (الشَّاقَّةُ)ش: نهو که‌سه‌یه، که له کاتی لیقه‌وماندا یه‌خه‌ی خوئی داده‌دریت.

جا زانایان کۆده‌نگن له‌سه‌ر نه‌وه‌ی، که هه‌موو نه‌م کارانه حه‌رامو نار‌ه‌وان.

به هه‌مان شیوه په‌رت و بلاو کرنی قژو، به روومه‌تدا کیشانو، ده‌مو و چاو رووشاندنو، دوعای مالک‌اولبوونیش هه‌ر حه‌رامو نار‌ه‌وايه.

بوئشان ریوایه‌ت کراوه له هه‌ردوو سه‌حیحی بوخاری و موسلیمدا، له ژنه‌هاوه‌لی خوشه‌ویست (أُمُّ عَطِيَّةٍ) وه (خوای لی‌رازی بیت)، که پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت)، له به‌یعه‌ته که‌دا په‌یمانی نه‌وه‌ی لی وه‌ر گرتین، که به ده‌نگی به‌رز مردوو نه‌لاوینته‌وه. ^(۱)

بوئشان ریوایه‌ت کراوه له سه‌حیحی موسلیمدا، له هاوه‌لی خوشه‌ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوای لی‌رازی بیت)، که فه‌رموویه‌تی: پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت) فه‌رموویه‌تی: «أَتْنَتَانِ فِي النَّاسِ هُمَا بِهِمْ كُفْرٌ: "الطَّغْنُ فِي النَّسَبِ" وَ"النِّيَاحَةُ عَلَى الْمَيِّتِ"». ^(۲) واته: "دوو سیفه‌ت و خووی ناشیرین له‌ناو خه‌ل‌کیدا هه‌ن، له سیفه‌تی کافرو بیاوه‌ره‌کانن: تانه‌دان له نه‌سه‌ب و ره‌چه‌له‌کو، لاواندنه‌وهو کردنی شینو زاری له‌سه‌ر مردوو".

---

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۴۴۰ / به ژماره: ۱۲۴۴، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۶۴۵ / به ژماره: ۹۳۶.

(۲) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۸۲ / به ژماره: ۶۷.

بوشمان ریوایت کراوه له (سُنن ی (أَبُو دَاوُد) دا، له هاوهلی خوشه‌ویست (أَبُو سَعِيد) ی (خُدْرِي) هوه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه‌تی: پیغه‌مبهری خوا نه‌فره‌تی کردوه لهو ژنه‌ی، که مردوو ده‌لاوینته‌هوه، له‌وه‌ش، که گوئی لی ده‌گریت.^(۱)

بزانه، که له زمانی عه‌ره‌بیدا به باسکردن و هه‌ژماردنی چاکه‌کانی که‌سی مردوو به ده‌نگی به‌رز ده‌وتریت (نِیَاْحَة). و تراویشه: به گریان و هه‌ژماردنی چاکه‌کانی که‌سه مردوه که ده‌وتریت (واته: ئیز با به‌ده‌نگی به‌رزیش نه‌بیت).

هاوه‌لانغان فهرموویانه: حه‌رامه له گریاندا ده‌نگ زۆر به‌رز بکریته‌وه.

به‌لام گریان له‌سه‌ر مردوو حه‌رام نیه، نه‌گه‌ر به‌بی ده‌نگ به‌رز کردنه‌وه بیتو، باسی چاکه‌کانی مردوه‌که‌ش نه‌کریت.

چونکه بۆمان ریوایت کراوه له هه‌ردوو سه‌حیحی بوخاری و موسلیمدا، له هاوهلی خوشه‌ویست (أَبُو عُمَرَ) هوه (خوا له هه‌ردوکیان رازی بیت)، که پیغه‌مبهری خوا (دروودی خوای له‌سه‌ر بیت) ته‌شرفی برد بۆ سه‌ردانی نه‌خوشی هاوهلی خوشه‌ویست (سَعْد) ی کورپی (عَبَادَة) و، هه‌رسی هاوهلی خوشه‌ویست (عَبْدُ الرَّحْمَنِ) ی کورپی (عَوْف) و، (سَعْد) ی کورپی (أَبُو وَقَّاص) و، (عَبْدُ اللَّهِ) ی کورپی (مَسْعُود) ی له‌خزمه‌تدا بوو، جا که پیغه‌مبهری خوا چاوی به (سَعْد) کهوت، ده‌ستی کرد به گریان و، هاوه‌لانیش که چاویان به گریانه‌که‌ی پیغه‌مبهری خوا کهوت، نه‌وانیش ده‌ستیان کرد به گریان و، پیغه‌مبهریش فهرمووی: «أَلَا تَسْمَعُونَ، إِنَّ اللَّهَ لَا يُعَذِّبُ بِدَمْعِ الْعَيْنِ، وَلَا بِحُزْنِ الْقَلْبِ، وَلَكِنْ يُعَذِّبُ بِهَذَا، أَوْ يَرْحَمُ». ^(۲) واته: "تا گوئی بگرن، به‌راستی خوای گه‌وره به فرمیسکی چاو سزا نادات و، به خه‌م و په‌ژاره‌ی دل‌یش سزا نادات.

(۱) بروانه: سُننُ أَبِي دَاوُد / ۲ / ۲۱۱ / به ژماره: ۳۱۲۸. حه‌دیسکی لاوازه. بروانه: نَتَائِجُ الْفَكَار / ۴ / ۳۳۲ - ۳۳۳.

(۲) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۴۳۹ / به ژماره: ۱۲۴۲، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۶۳۶ / به ژماره: ۹۲۴.

به لآم نا (بهمه) سزا دهدات، يان ره‌حم ده‌کات. جا ناماژه‌ی کرد به زماني پيروزي.
(واته: نه‌گهر زمان خراب بلّيت خاوه‌نه‌که‌ی سزا دهدريت‌و، نه‌گهر باشيش بلّيت،
پاداشتي چاکه وهرده‌گريت).

بوشمان ريوايهت کراوه له ههردوو سه‌حيحي بوخاري و موسليمداء، له هاوه‌لي
خوشه‌ويست (أسامة)‌ی کوري (زید)‌هوه (خوا له ههردوويان رازي بيت)، که جاريتک
کوريتکي (زه‌ينه‌ب)‌ی کچي پيغه‌مبه‌ري خوا له کاتي سه‌ره‌مه‌رگيدا خرايه خزمه‌تي‌و،
پيغه‌مبه‌ريش (درودي خواي له‌سه‌ر بيت) فرميسک به چاوه پيروزه‌کانيدا هاته خواره‌وه‌و،
(سعد)‌ی کوري (عبادة)‌ش عه‌رزي کرد: نه‌م گريانه چيه، نه‌ی پيغه‌مبه‌ري خوا؟
نه‌ويش فه‌رمووي: «هذه رَحْمَةٌ، جعلها الله تعالى في قلوب عباده، وإنما يرحم الله
تعالى من عباده الرّحماء».^(۱) واته: "نه‌م فرميسکه ره‌حم و به‌زه‌يه که خواي گه‌وره
خستويه‌تیه دلي به‌نده‌کانيه‌وه، خواي گه‌وره‌ش له به‌نده‌کانيدا تنها ره‌حم به خاوه‌ن
به‌زه‌يه‌کان ده‌کات".

منيش ده‌لييم: وشه‌ی (الرّحماء) به مه‌نصوبي و به مه‌رفوعيش ريوايهت کراوه.
مه‌نصوبي له‌سه‌ر نه‌وه‌ی، که مه‌فعولي (يرحم)‌وه. مه‌رفوعيش له‌سه‌ر نه‌وه‌ی، که
خه‌به‌ري (إنّ)‌يه‌و، نه‌و کاته‌ش (ما) که به ماناي (الذي)‌به.

بوشمان ريوايهت کراوه له سه‌حيحي بوخاريدا، له هاوه‌لي خوشه‌ويست
(أنس)‌هوه (خواي لي رازي بيت)، که فه‌رمويه‌تي: پيغه‌مبه‌ري خوا (درودي خواي له‌سه‌ر
بيت) ته‌شريفی برده ژوره‌وه بولاي (إبراهيم)‌ی کوري، که له‌و کاته‌دا گياني ده‌دا،
نيت فرميسک به چاوه پيروزه‌کانيدا هاته‌خواره‌وه‌و، هاوه‌لي خوشه‌ويست
(عبد الرحمن)‌ی کوري (عوف)‌يش عه‌رزي کرد: جه‌نايشت نه‌ی پيغه‌مبه‌ري خوا؟!
(واته: جه‌نايشت ده‌گريت). نه‌ويش فه‌رمووي: «يا بن عوف، إنّها رَحْمَةٌ». واته:

---

(۱) پروانه: صحیح البخاري / ۱ / ۴۳۱ / به ژماره: ۱۲۲۴، وصحیح مسلم / ۲ / ۶۳۵ /
به ژماره: ۹۲۳.

"ئەي كورې عەوف، ئەو سۆزۈ بەزەيىبە". پاشان فەرمايشتىكى تىرى كرد (يان جارىكى تر فرمىسك بەچاوى پىرۆزىدا ھاتە خوارەو) و، فەرمووى: «إِنَّ الْعَيْنَ تَدْمَعُ، وَالْقَلْبَ يَحْزَنُ، وَلَا نَقُولُ إِلَّا مَا يُرْضِي رَبَّنَا، وَإِنَّا بِفِرَاقِكَ، يَا إِبْرَاهِيمَ، لَمَحْزُونُونَ».^(۱) واتە: "بەراستى چاۋ فرمىسك دەپىزىت و، دلش تەنگ و خەفەتبار دەيىت و، ئىمەش تەنھا شتىك دەلەن، كە خىۋاى گەورە پىسى رازى يىت، بەراستى ئىمە بە بەلەدەستدان و مردنى تۆ خەفەتبارىن، ئەي (إِبْرَاهِيمَ)".

ھەرۋەھا زۆرىك حەدىسى مەشھورى تىرىش بە ماناى ئەم حەدىسانە ھاتون.

سەبارەت بەو حەدىسە (صَحِيح) انەش، كە مردوۋ سزا دەدرىت بە گىرمانى كەس و كارەكەى لەسەرى، ئەو نە بە روالەتە كەيان وەردە گىرىت و، نە بە رەھائش. بەلكو تەئويل دە كرىن و، زانا يانىش چەند بۆچورنىكى چىاۋازيان ھەيە لە چۆنىتى تەئويل كىردىناندا: بەھىزىرتىيان –خىۋاش لە ھەموو كەس زانا ترە– ئەو ھەيە، كە گىرمانە كە ھۆكارىكى ھەيىت، وە كو ئەو ھى كە كەسە كە خىۋى وەسىتى بۆ كەس و كارەكەى كىردىت بۆى بگىرىن، يان ھەر ھۆكارىكى تر (وە كو ئەو ھى كە بە دەنگى بەرز بۆى بگىرىن). جا منىش لە (كِتَابُ الْجَنَائِزِ) شەرحى (الْمُهَذَّب) دا تەۋاۋى يان زۆربەى بۆچورنە كام ھىتاۋە. خىۋاش لە ھەموو كەس زانا ترە.

ھاۋەلا ئەمان فەرموۋىانە: گىرمان لەپىش و لەدۋاى مردنى كەسە كەۋە ھەر دروۋستە. بەلام لەپىشەۋە باشرە. چۈنكە لە حەدىسى (صَحِيح) دا ھاتو، كە پىغەمبەرى خوا فەرموۋىتە: «فَإِذَا وَجَبَتْ، فَلَا تَبْكِينَ بَاكِئَةً». واتە: "ئەگەر كەسە كە مرد، ئىز با كەس بۆى نە گىرى".^(۲)

(۱) پروانە: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۴۳۹ / بە ژمارە: ۱۲۴۱. ھەرۋەھا نىمامى موسلىمىش

ھەندىكى ھىتاۋە. پروانە: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۳ / ۱۲۵۰ / بە ژمارە: ۱۶۲۸.

(۲) پوختەى ئەم حەدىسە ئەو ھەيە كە پىغەمبەرى خوا لە كاتى سەر مەرگى ھاۋەلى خۆشەۋىست

(عَبْدُ اللَّهِ) كورې (ثَابِت) كورې (قَيْس) (أَلْصَارِيِّ) دا تەشرىفى ھىتا بۆلاى و، بىنى والە

ئیمامی (شَافِعِيّ) (رِه‌جتهی خَوای لَیْت) و، هاوه‌لانیس فهرموویانه: گریان له‌دوای مردن ناپه‌سه‌نده، حدرام نیه. ئەو نه‌هیه‌ش که له حه‌دیه‌سه‌که‌ی (فَلَا تَبْكِينَ بَاكِيَةً) دا هاتوه به ناپه‌سه‌ند لیکیانداوه‌ته‌وه.

باسی پرسه و سه‌ره‌خۆشی کردن

بۆمان ریوایه‌ت کراوه له کتیبه‌که‌ی ئیمامی (تَرْمِذِيّ) و (السُّنَنُ الْكُبْرَى) ئیمامی (بَيْهَقِيّ) دا، له هاوه‌لی خۆشه‌ویست (عَبْدُ اللَّهِ) ی کورپی (مَسْعُود) ه‌وه (خَوای لَی رازی بیت)، ئەویش له پیغه‌مبه‌ری خواوه (درودی خَوای له‌سه‌ر بیت)، که فهرموویه‌تی: «مَنْ عَزَى مُصَابًا، فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ».^(۱) واته: "ئەو که‌سه‌ی پرسه و سه‌ره‌خۆشی له خاوه‌ن مردوویه‌ک بکات، وه‌کو ئەو پاداشتی ده‌ست ده‌که‌ویت". رسته‌که‌ی لاوازه.^(۲)

سه‌ره‌مه‌رگدایه و نازار زۆری بۆ هیناوه، جا که بانگی کرد، ئەو هیچ وه‌لامیکی نه‌دایه‌وه، بۆیه پیغه‌مبه‌ری خوا (إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ) ی کردو، فهرمووی: به‌راستی ده‌سه‌لاتی گۆرینی بریاری خَوای گه‌وره‌مان نیه. ئەوه‌بوو نافرته‌کان قیزاندیان و ده‌ستیان کرد به گریان و، که‌سیکیش هه‌ولیدا بیده‌نگیان بکات، جا پیغه‌مبه‌ری خوا بیتی فهرموو: "لینانگه‌ری با بگرین، به‌لام که مرد، نیت با که‌س نه‌گری". بروانه: سُنُنُ أَبِي دَاوُدَ / ۲ / ۲۰۵ / به‌ زماره: ۳۱۱۱، وَسُنُنُ التَّسَائِي / ۴ / ۱۳ / به‌ زماره: ۱۸۴۶، وَصَحِيحُ ابْنِ حَسَّانٍ / ۷ / ۴۶۱ / به‌ زماره: ۳۱۸۹، وَالْمُسْتَدْرَكُ عَلَى الصَّحِيحَيْنِ / ۱ / ۵۰۳ / به‌ زماره: ۱۳۰۰.

(۱) بروانه: سُنُنُ التَّرْمِذِيّ / ۳ / ۳۸۵ / به‌ زماره: ۱۰۷۳، وَسُنُنُ الْبَيْهَقِيّ الْكُبْرَى / ۴ / ۵۹ / به‌ زماره: ۶۸۸۰.

(۲) به‌لام له چهند رینگه‌یه‌کی تروه ریوایه‌ت کراوه. به‌مه‌ش حه‌دیه‌سه‌که پآپه‌شتی هه‌یه. بروانه: التَّقْدُ الصَّحِيحُ لِمَا اعْتَرَضَ مِنْ أَحَادِيثِ الْمَصَابِيحِ (صَلَاحُ الدِّينِ الْفَلَّاحِي) / ۱ / ۳۳ - ۳۴ / به‌ زماره: ۴، وَالْجَوْهَرُ التَّقِيُّ عَلَى سُنُنِ الْبَيْهَقِيّ (ابْنُ التُّرْكْمَانِي) / ۴ / ۵۹، وَتَحْقِيقُ الْمُحْتَاجِ إِلَى أُدْلَةِ الْمُنْهَاجِ (ابْنُ الْمَلَقِن) / ۱ / ۶۱۴ / به‌ زماره: ۸۲۹.

ديسان له کتیبه که ی نیمامی (تَرْمِذِيّ) دا بۆمان ریوایهت کراوه، له هاوهلی خوښه ویست (أَبُو بَرَزَةَ) وه (خوای لی رازی بیت)، ئه ویش له پیغه مبهری خواوه (درودی خوای له سر بیت)، که فهرموویه تی: «مَنْ عَزَى ثَكْلِي، كُسِي بُرْدًا فِي الْجَنَّةِ». واته: "ئه و که سه ی پرسه و سه ره خوښی له ئافره تیکی مندالمردووی جگه رسووتاو بکات، له بهه شتدا عابایه کی ریژو حورمه تی له بهرده کریت".

نیمامی (تَرْمِذِيّ) فهرموویه تی: رشته که ی بهه تیز نیه. ^(۱)

بۆشمان ریوایهت کراوه له (سُنَنِ) ی (أَبُو دَاوُدَ) و (نَسَائِيّ) دا، له هاوهلی خوښه ویست (عَبْدُ اللَّهِ) ی کورپی (عَمْرُو) ی کورپی (عَاصِ) هوه (خوا له خزی و باوکیشی رازی بیت)، که هه دیسیکی دریزی ریوایهت کردوهو، تیدا هاتوه، که پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سر بیت) به (فَاطِمَةَ) ی کچی خوئی فهرموه (خوای لی رازی بیت): (ئه ی فَاطِمَةَ، چی له مالی خۆت هیناوتی دهره وه؟) ئه ویش عهرزی کرد: هاتم بۆلای که س و کاری ئه و مردوهو، پرسه و سه ره خوښیم لی کردن. ^(۲)

بۆشمان ریوایهت کراوه له (سُنَنِ) ی (ابْنُ مَاجَهَ) و (بَيْهَقِيّ) دا، به رشته یه کی (حَسَنِ)، له هاوهلی خوښه ویست (عَمْرُو) ی کورپی (حَزْمِ) هوه (خوای لی رازی بیت)، ئه ویش له پیغه مبهری خواوه (درودی خوای له سر بیت)، که فهرموویه تی: «مَا مِنْ مُؤْمِنٍ

(۱) بروانه: سُنَنِ التَّرْمِذِيّ / ۳ / ۳۸۷ / به ژماره: ۱۰۷۶.

(۲) بروانه: سُنَنِ أَبِي دَاوُدَ / ۲ / ۲۰۹ / به ژماره: ۳۱۲۳، وَسُنَنِ النَّسَائِيّ / ۴ / ۲۷ / به

ژماره: ۱۸۸۰. نیمامی نهوهوی خزی فهرموویه تی: رشته که ی لاوازهو، نیمامی (حَاكِم) و

(ابْنُ حِبَّانَ) یش به (صَحِيح) یان دانارهو، شیخی (ابْنُ الْقَطَّانِ) و شیخی عهسهقلانیش به

(حَسَنِ) یان دانارهو. بروانه: خِلَاصَةُ الْأَحْكَامِ / ۲ / ۱۰۰۵ / به ژماره: ۳۵۹۵، وَبَيَانُ أَلْوَهْمِ

وَالْإِيهَامِ فِي كِتَابِ الْأَحْكَامِ (ابْنُ الْقَطَّانِ) / ۵ / ۶۱۷ - ۶۲۰، وَنَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۴ / ۳۴۹

- ۳۵۰. ههروهه بروانه: الْمُحَرَّرُ فِي الْحَدِيثِ (ابْنُ عَبْدِ الْهَادِي الْحَنْبَلِيّ) / ۱ / ۳۲۷ -

۳۲۹ / به ژماره: ۵۵۵، وَتُحْفَةُ الْمُحْتَاجِ إِلَى أَدْوَلَةِ الْمُنْتَجِ / ۱ / ۶۱۶ - ۶۱۷ / به

ژماره: ۸۳۲.

يُعَزِّي أَخَاهُ بِمُصِيبَتِهِ، إِلَّا كَسَاهُ اللَّهُ -عَزَّ وَجَلَّ- مِنْ حُلَلِ الْكِرَامَةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»^(۱).
واته: "هدر نیمانداریک دلنه‌وایی و سهره‌خویشی له برایه‌کی لیقه‌وماوی خوئی بکات،
خوای گه‌وره له رۆژی قیامه‌تدا به جلو به‌رگی رازاوهی به‌هشت پۆشتهی
ده‌کاته‌وه".

بشزانه، که پرسه‌کردن بریتیه له: نارامی بیبه‌خشین‌و، دلنه‌وایی کردنی خاوه‌نی
مردوه‌که‌و، سوک کردنی غه‌مباریه‌که‌ی‌و، ئاسان کردنی لیقه‌ومیانه‌که‌ی.

جا پرسه‌کردنیش سونه‌ته. چونکه فرمان به چاکه‌و، نه‌هی له خراپه‌ی تیدایه‌و،
له‌ژیر نه‌و فه‌رمایشته‌ی خوای گه‌وره‌دا جیگه‌ی ده‌بیته‌وه، که فه‌رموو‌یه‌تی:
﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى﴾ [الْمَائِدَة: ۲]. واته: {پشتیوان و هاوکاری یه‌کترین
له‌سهر چاکه‌کاری و له‌خواترسان}. ئه‌مه‌ش باشترین به‌لگه‌یه بو درووستی
پرسه‌کردن.

هه‌روه‌ها له‌حه‌دیس‌ی (صَحِيح) یشدا هاتوه، که پیغه‌مبه‌ری خوا (دروودی خوای
له‌سهر بیت) فه‌رموو‌یه‌تی: «وَاللَّهُ فِي عَوْنِ الْعَبْدِ، مَا كَانَ الْعَبْدُ فِي عَوْنِ أَخِيهِ»^(۲). واته:
"خوای گه‌وره له‌پشتیوانی و هاوکاری به‌نده‌دایه، مادام به‌نده‌ش له‌پشتیوانی و
هاوکاری برای خویدا بیت".

---

(۱) بروانه: سُنُّ ابْنِ مَاجَهَ / ۱ / ۵۱۱ / به‌ژماره: ۱۶۰۱، وَسُنُّ الْبَيْهَقِيِّ الْكُبْرَى / ۴ / ۵۹
/ به‌ژماره: ۶۸۷۹. رسته‌که‌ی (حَسَن) نیه، چونکه وه‌کو شیخی عه‌سقه‌لانی فه‌رموو‌یه‌تی:
سهره‌رای نه‌وه‌ی یه‌کیک له‌راویه‌کانی قسه‌ی له‌سهره، بچرانیشی تیدایه. به‌لام له‌به‌رته‌وه‌ی
له‌چه‌ند ریگه‌یه‌کی تره‌وه پالپشت کراوه، بویه هه‌ندیک له‌زانایان به‌حه‌دیس‌یکی (حَسَن) ی
داده‌نین. بروانه: مِصْبَاحُ الرَّجَاةِ فِي زَوَائِدِ ابْنِ مَاجَهَ (الْبُوصَيْرِي) / ۲ / ۵۰ - ۵۱ / به
ژماره: ۵۸۶، وَتَنَايِحُ الْأَفْكَارِ / ۴ / ۳۴۷ - ۳۴۹.

(۲) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۲۰۷۴ / به‌ژماره: ۲۶۹۹.

بشزانه، که پرسه کردن سونه ته له پيش به خاک سپاردنی مردوه که و، له دواى به خاک سپاردنیشی.

هاوه لآغان فەرموویانه: کاتی پرسه کردن له کاتی مردنی که سه که وه دهست پنده کات و، تا سى رۆزیش له به خاک سپاردنه که وه دەمینیته وه. سى رۆزه کهش به نزیکه، نهک به دیاری کردن (واته: مهرج نیه سى رۆزو سى شهوى ته وای بیت، که ده کاته: ۷۲ ساعات). ئەمه فەرمايشتى زانای پایه بهرز (أبو مُحَمَّد)ى (جُونِي) به – که یه کیکه له هاوه لآغان –.

هاوه لآغان فەرموویانه: پرسه کردن له دواى سى رۆژ ناپه سه نده. چونکه پرسه بو ئارام کردنه وهى دلى ليقه و ماوه که یه و، به زوریش له دواى سى رۆزه وه دلى ئارام ده بیته وه. بویه نابیت خهفته که ی بو تازه بکریته وه، وه کو زۆربه ی هاوه لآغان فەرموویانه.

زانای پایه بهرز (أبو الْعَبَّاس)ى ناسراو به (ابنُ الْقَاصِ) – که یه کیکه له هاوه لآغان – فەرموویته: قهینا که پرسه له دواى سى رۆزیش وه بکریته. به لکو پرسه کردن هه ده مینیته وه، باوه کو ماوه یه کی زوریش به سه ر مردنی که سه که دا تیه ر بو بیت.

ههروه ها زانای پایه بهرز (إِمَامُ الْحَرَمِيِّ)یش ئەم بو چوونه ی له هه ندیک له هاوه لآغانه وه گیرا وه ته وه.

به لآم بو چوونی هه لێژێردراو ئەوه یه، که نابیت له دواى سى رۆزه وه پرسه و سه ره خووشی له خاوه ن مردوه که بکریته، ته نها له دوو شیوازا دا نه بیت، که هاوه لآغان یان کۆمه لیک له هاوه لآغان هه لآویریان کردن. ئەوانیش: ئەگه ر پرسه که ره که، یان خاوه ن مردوه که له کاتی به خاک سپاردنه که دا له وى نه بیت و، واش ریکبکه ویت، که له دواى سى رۆژ بگه ریته وه.

هاوه لآغان فەرموویانە: پرسە کردن لەدوای بەخاک سپاردن باشترە وەك لەپیش بەخاک سپاردن. چونکە لەلایەکەوه کەس و کاری مردووە کە لەپیش بەخاک سپاردنە کەوه سەرقالی نامادە کردنی مردووە کەیانن بۆ ناشتن و ئەسپەردە کردن، لەلایەکی تریشەوه خەمباربوونیان بۆ جیاپوونەوه و لەدەستدانی مردووە کە لەدوای ناشتنە کەوه زیاترە.

جا ئەمە ی کە وتمان بۆ کاتیکی، کەس و کاری مردووە کە زۆر پەڕیشان و خەمبار نەبن. ئەگینا باشتر وایە پرسە کردنە کە لەپیش بەخاک سپاردنە کەوه بێت، بەلکەر بێت بەهۆی ئارام کردنەوه و سەبووری بۆهاتیان. خوای گەورەش لە هەموو کەس زانا ترە.

{ پەرسە و سەرەخۆشی کردن لە تەواوی کەس و کاری مردووە کە }

سونەتیشە پرسە لە هەموو کەس و کار و خزمە گەورە و بچووکی و نێرینە و مێینەکانی مردووە کە بکریت، مەگەر پرسە لیکراوە کە ئافرەتینکی گەنج بێت، کە ئەم بێجگە لە مەحرەمی خۆی، نابێت کەسی تر پرسە ی لێ بکات.

هاوه لآنیشمان فەرموویانە: پرسە کردن لە خەلکانی چاکە کارو، لە خەلکانی لاواز و بێدەسەلات بۆ خوگرتیان بەرامبەر لێقەومانە کەو، لە مندا لآن زیاتر سونەتەو جەختی لەسەر کراوەتەوه.

باسيک: {دانشتن بؤ پرسه}

ئيمامي (شَافِعِيّ) و هاوه لَانْمان (رهحمته خويان لِي بِيْت) فهرموويانه: دانشتن بؤ پرسه ناپهسه نده. جا فهرموويانه: مهبهست به دانشتن ئهويه، كه كهس و كارى مردوه كه له مَالِيكدا كۆبينهوه، تاوه كو ئهه كهسهى دهيهويت پرسهيان لِي بَكَات، بچيت بؤلايان. بهلكو دهبيت كهس و كارى مردوه كه بچن بهدهم پئويستيه كانى خويانهوه.

جا سهبارهت بهم ناپهسه ندى دانشتنه هيچ جياوازيهك له نيوان پياوان و ژاندا نيه، وه كو شَيْخِي (مَحَامِلِيّ) فهرموويه تى و، نقليشى كردوه له ئيمامي (شَافِعِيّ) هوه (خوای لِي رَازِي بِيْت).

ئهو جا ئهم ناپهسه نديه كاتيكه، كه پرسه كه شتى داهيتراوى ترى له گه لدا نهبيت. خو ئه گهر شتيكى داهيتراوى حهرامى له گه لدا بو، وه كو زور جار عادهت وه هابه، ئهوا دانشتنه كه دهبيت به كيك له حهرامه ناشيرينه كان. چونكه كارىكى داهيتراوهو، له حهديسى (صَحِيح) يشدا هاتوه، كه «إِنَّ كُلَّ مُحَدَّثَةٍ بِدَعَاةٍ، وَكُلُّ بِدَعَاةٍ ضَلَالَةٌ».^(۱)

باسيک: {ئهو نه فزو ته عبرانهى بؤ پرسه كردن به كارد هيترين}

سهبارهت بهو وتهيهى، كه بؤ پرسه كردن و دلنهوايى كردن به كار دههيتريت، ئهوه هيچ جوړه كۆت و ريگريه كى له سهه نيه. بؤيه به ههر وتهيهك پرسه له كهس و كارى مردوه كه بَكَات، ههر دهبيت.

---

(۱) پروانه: سُنُّ أَبِي دَاوُدَ / ۲ / ۶۱۰ / به ژماره: ۴۶۰۷، و سُنُّ ابْنِ مَاجَهَ / ۱ / ۱۸ / به ژماره: ۴۶، و سُنُّ التَّسَانِي الكُبْرَى / ۱ / ۵۵۰ / به ژماره: ۱۷۸۶، و صَحِيحُ ابْنِ حِبَّانَ / ۱ / ۱۷۸ - ۱۷۹ / به ژماره: ۵، و سُنُّ ابْنِ أَبِي حَبَّانَ الكُبْرَى / ۳ / ۲۱۴ / به ژماره: ۵۵۹۱. ۴۹۷

هاوه لآمان فەرموویانه:

- بۆ دڵنهوایی کردنی موسولمانیک، بە مردنی خزمیک موسولمانی، سونەتە کەسی پرسە کەر پێی بلیت: (أَعْظَمَ اللَّهُ أَجْرَكَ، وَأَحْسَنَ عَزَاءَكَ، وَغَفَرَ لِمَيْتِكَ). واتە: (خوا پاداشتی گەورەت بداتەو، ئارامی و سەبووری باشت بدات، له مردووە کەشت خۆش ببیت).
- بۆ دڵنهوایی کردنی موسولمانیک، بە مردنی خزمیک کافر، سونەتە کەسی پرسە کەر پێی بلیت: (أَعْظَمَ اللَّهُ أَجْرَكَ، وَأَحْسَنَ عَزَاءَكَ).
- بۆ دڵنهوایی کردنی کافر، بە مردنی خزمیک موسولمانی، سونەتە کەسی پرسە کەر پێی بلیت: (أَحْسَنَ اللَّهُ عَزَاءَكَ، وَغَفَرَ لِمَيْتِكَ).
- بۆ دڵنهوایی کردنی کافر، بە مردنی خزمیک کافر، سونەتە کەسی پرسە کەر پێی بلیت: (أَخْلَفَ اللَّهُ عَلَيْكَ). واتە: خوا بە کەسیکی تری جینگە کەیت بۆ پر بکاتەو، یان خوا جینگە ی ئەوت بۆ بگریتهو.

جوانترین وتەش بۆ پرسە کردن و دڵنهوایی کردن بریتیه لهو، که له هەردوو صەحیحی بوخاری و موسلیماً بۆمان رێوایەت کراوە، له هاوهلی خۆشهویست (أَسَامَةَ) ی کورپی (زید) هوه (خوا له هەردووکیان رازی بیت)، که یه کیك له کچه کانی پیغمبەری خوا (درودی خوی لەسەر بیت)، کەسیکی نارد بە شوینی پیغمبەردا، تا تەشریف بهیئت و، خەبەری پێدات، کە منداڵیکی -یان کورپیکی- له سەرەمەرگدايه. پیغمبەریش فەرموی: «ارْجِعْ إِلَيْهَا، فَأَخْبِرْهَا: "أَنَّ لِلَّهِ تَعَالَى مَا أَخَذَ، وَلَهُ مَا أُعْطِيَ، وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِأَجَلٍ مُّسَمًّى"، فَمُرْهَا، فَلْتَصْبِرْ، وَلْتَحْتَسِبْ».^(۱)

واتە: "بگەرێرەو بۆلای، خەبەری پێ بدە، کە ئەو هی خوا بردوویەتی، هی خۆیەتی، ئەو هەش دەیدات هەر هی خۆیەتی، هەموو شتیکیش لای ئەو بۆ ماوه و

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۶ / ۲۶۸۶ / به ژماره: ۶۹۴۲، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۶۳۵ /

به ژماره: ۹۲۳.

موده تیگی دیاریکراوه. بویه فرمانی بی بکه، با نارام بگریت و، چاوه پروانی پاداشت له خوی گهوره بکات".

منیش ده لیم: نم حدیسه یه کیکه له گهوره ترین یاسا و ریساکانی نیسلام، که داگره ویه به سهر زوریک له بابه ته گرنگه کانی عقیده و شهرع و، ویل و ناداب و نارام گرتن له سهر هموو لیقه و مان و خه فده و نه خوشی و نارپه حه تیه کانی تریش.

مانای «أَنْ لِلَّهِ تَعَالَى مَا أَخَذَ»، نه ویه: که دنیا همووی مولکی خوی گهوره یه. بویه شتیکی نه برده، که هی نیوه بیت. به لکو شتیکی خوی بردوته، که لای نیوه داینا بوو.

مانای «وَلَهُ مَا أُعْطِيَ» ش، نه ویه: که نه ویه به نیوه یه به خشیوه، شتیک نیه له دهروه ی مولکی نه و بیت. به لکو هی خویته و، چیشی بویت پی ده کات.

«وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِأَجَلٍ مُّسَمًّى» واته: خه مبار و دلته نگ مهن، چونکه نه ویه خوا مراندویه تی و بردوویه تیه وه، نه جهلو ماوه دیاریکراوه که ی ژبانی ته واو بوه. بویه هه رگیز ناگونجیت له وه دوا بکه ویت، یان له وه پیش بکه ویت.

جا نه گه هموو نه مانه تان زانی، نیتر نارام بگرن و، چاوه رینی پاداشتی خوا بکه ن، له به رامبه ر نه و نارپه حه تیه ی به سهر تاندا هاتوه. خواه له هموو که س زانا تره.

بو شمان ریوایه ت کراوه له کتیه که ی نیمامی (نَسَائِي) دا، به رشته یه کی (حَسَن)، له زانای پایه به رز (مُعَاوِيَة) ی کوری (قُرَّة) ی کوری (إِيَّاس) هوه، نه ویش له باوکیه وه (خوی لی رازی بیت)، که پیغه مبه ری خوا (درودی خوی له سهر بیت)، هه وائی یه کی که له هاوه لانی پرسی، که دیار نیه. هاوه لانی ش عه رزیان کرد: "نه و منداله ی مردوه، که جه نابت بینبوت". جا که پیغه مبه ری خوا به هاوه له که ی گه یشت، پرسیری منداله که ی لی کرد و، نه ویش عه رزی کرد، که مردوه. پیغه مبه ریش

پرسه و سه‌ره‌خویشی لى کردو، فه‌رمووى: «يا فلان، ائما كان احبب ايلك؟: ان تمع به عمرك، او لا تأتي عدا بابا من ابواب الجنة، الا وجدته قد سبقك اليه، يفتحه لك». واته: "ئهى فلان، كاميات بى خوشره: كوره‌كهت به دريژاي ته‌مەنت بماية، يان سبه‌ينى به‌ره و هەر دەر‌گايه‌كى به‌هەشت بچيت، بينيت ئه‌و له‌پيشته‌وه‌يه‌و، دەر‌گاکهت بۆ ده‌کاته‌وه؟" هاوه‌له‌کەش عەرزی کرد: "ئهى پئغه‌مبه‌رى خوا، به‌لکو پيم خوشره، که له‌پيش منه‌وه بچيته به‌هەشته‌وه‌و، دەر‌گای به‌هەشتم بۆ بکاته‌وه". پئغه‌مبه‌ريش فه‌رمووى: "ده‌ى ئه‌وه‌ت ده‌ست ده‌که‌ويت".^(۱)

ئيمامى (بئهقي)ش له‌ کتیبى (مناقب الشافعي)دا (ره‌حه‌تى خوا له‌ هەردووکیان بىت) به‌ رسته‌ى خو‌ى رپوايه‌تى کردوه: که ئيمامى (شافعي) خه‌به‌رى پى‌گه‌يشت، که کورپنکى زانای پایه‌به‌رز (عبدالرحمن)ى کورپى (مه‌دي) مردوه‌و، ئه‌ويش زۆر خه‌مبارو ناره‌حه‌ت بوه‌ بۆى (ده‌وتريت: وازى له‌ خواردن و خواردنه‌وه‌ هيناوه). جا ئيمامى (شافعي) (ره‌حه‌تى خواى لى بىت) نامه‌يه‌كى بۆ ناردو، تپيدا فه‌رمووى: براكه‌م، دلنه‌واى خو‌ت بکه‌ به‌وه‌ى، که دلنه‌واى كه‌سانى ترى پى‌ده‌که‌يت و، له‌ کرده‌وه‌ى خو‌شتدا ئه‌وه به‌ خراپ بزانه، که له‌ کرده‌وه‌ى كه‌سانى تردا به‌ خراپى ده‌زانيت و، بزانه، که ناره‌حه‌ت‌رين و به‌ ئازار‌ترين ليقه‌ومان بریتيه له‌ ده‌سته‌دانى دلخو‌شى و، بيه‌شبوون له‌ پادا‌شت. جا چۆنه‌ ئه‌گەر هەردووکیان له‌ گه‌ل گونا‌هباربوونيشدا کو‌بنه‌وه؟! براكه‌م، ده‌ست به‌ بۆ به‌خت و به‌شى خو‌ت، ئه‌گەر لیت نزيكبوويه‌وه، به‌رله‌وه‌ى به‌شوینيدا بگه‌ریت و، ئه‌ويش لیت دور‌که‌وتپته‌وه. خواى گه‌وره له‌ کاتى ليقه‌وماندا نارامى به‌ دل‌ت به‌خشی‌ت و، پادا‌شتى ئيمه‌ش و تۆش به‌و ناراميه‌ بداته‌وه.

(۱) پروانه: سنن الترمذی / ۴ / ۱۱۸ / به‌ ژماره: ۲۰۸۸. شیخی عه‌سقه‌لانى فه‌رموويه‌تى: حه‌ديسكى (صحیح)ه‌و، سه‌ريشه به‌لامه‌وه که ئيمامى نه‌وه‌وى رسته‌كه‌ى به‌ (حسن) داناوه. ئه‌وجا فه‌رموويه‌تى: ئيمامى (ابن حبان) و (حاکم)يش به‌ (صحیح)يان داناوه. پروانه: نتائج الأفكار / ۴ / ۳۵۸ - ۳۵۹.

ههروهها بۆی نوسیوو:

إِنِّي مُعْزِيكَ لَا أَنِّي عَلَى ثِقَةٍ
مِنَ الْخُلُودِ وَلَكِنْ سُنَّةَ الدِّينِ
فَمَا الْمُعْزَى بِيَاقٍ بَعْدَ مَيِّتِهِ
وَلَا الْمُعْزَى وَلَوْ عَاشَا إِلَى حِينِ

واته: من پرسه و سه ره خوښیت لى ده کهم، نهك له بهرئه وهى متمانه م به مانه وهى
نه مری تو ههیه، به لکو له بهرئه وهى سونه تی دینه. چونکه نه پرسه لیکراو له دواى
مردوه که یه وه ده مینته وهو، نه پرسه که ریش، باوه کو ماوه یه کی زوریش بژین.^(۱)

پیاوینکیش نامه یه کی ناردبوو بۆ یه کیك له براو دوسته کانی خو، پرسه و
سه ره خوښی لى ده کرد به بۆنه ی مردنی کورپیکیه وه. تیدا نوسیوو: پاشان، مندا
هه رچه نده بژی، هه ر خه م و فیتنه یه بۆ باو کی. جا نه گه ر له پیش باو کیه وه مرد، نه وا
ده بیته ره حهت بۆی. بۆیه دلته نگ مه به، که خه م و فیتنه ی نهوت له کۆل بوته وهو،
نه و ره حهته خوایه ش له ده ستی خو ت مه ده، که له به رام به ر مردنی نه وه وه ده ست
ده که ویت.

(مُوسَى) ی کورپ (مَهْدِيّ) (که یه کیك بوه له فه رمانه روا عه باسه کان)، پرسه و
سه ره خوښی کردوه له (إِبْرَاهِيمَ) ی کورپ (سَالِمَ)، به هو ی مردنی کورپیکیه وهو، پنی
وتوه: له دایکبوونی کوره کهت دلخوښی کردیت، له کاتیکدا که په یدا بوونه که ی
ناره حهتی و فیتنه یه بۆت و، مردنیشی خه ماری کردیت، له کاتیکدا که مردنه که ی
ره حهته بۆت.

پیاوینکیش پرسه و سه ره خوښی کرد له پیاوینکی ترو، پنی وت: پیوسته له خوا
بترسیت و، نارام بگریت. چونکه به له خواترسان، نه و که سه ی چاوه رپنی پاداشتی

---

(۱) منیش ده لیم:

پرسه ت لى ده کهم، سونه تی دینه نامینى بۆ توو بو من، نه م ژینه

نهو، په همتی نهو ده ست ده خاتو، کهسی خه فه تباریش هه ر به ره و نارامگرتن ده گه رپته وه (چونکه به ره به ره خوی گه و ره سه بووری ده داتو، به تپه رپنی کاتیش، ليقه و مانه کهی له بیر ده چپته وه).

پاویکیش پرسه و سه ره خوښی کرد له پاویکی ترو، پی وت: نهو که سه ی له دواړوژدا ده بیته پاداشت بو، باشتره لهو که سه ی له دنیا دا ده بیته مایه ی دلخوښی بو.

له هاوه لی خوښه ویست (عبدالله) ی کوری ئیمامی (عمر) یشه وه هاتوه (خواله هه ردوکیان رازی بیت)، که کورپکی خوی به خاک سپار دوه و، لای گوره که شیدا پیکه نیوه. جا (به سه رسوورمانیکه وه) عه رزی کراوه: نهو لای گوره که پیدا پی ده که نیت؟! نهویش فه رمووی: ویستم لوتی شهیتان بکه م به خولا (واته: ویستم شهیتان سووک و ریسوا بکه م).

له زانای پایه به رز (ابن جریج) یشه وه هاتوه، که فه رموویه تی: نهو که سه ی له کاتی ليقه و ماندا دلنه وایی خوی نه کات به و پاداشته ی خوا بو ی داناوه و، چاوه رپی خه لاتی خوایی نه بیت، نه و ا مردوه که ی خوی له بیر ده چپته وه، هه ر وه کو چون نازه له کان له بیر یان ده چپته وه (و، هیچ پاداشتیکیان ده ست ناکه ویت).

له (حمید) ی (أعرج) یشه وه هاتوه، که فه رموویه تی: زانای پایه به رز (سعید) ی کوری (جیبیر) م بینی (په همتی خوی لی بیت)، ته ماشای کوره که ی خوی ده کردو، ده ی فه رموو: من باشترین سیف هت تیدا ده بینم. و ترا: چیه؟ نهویش فه رمووی: ده مریت و، منیش ته نها چاوه رپی پاداشت له خوی گه و ره ده که م.

له زانای پایه به رز شیخ (حسن) ی (بصری) یشه وه هاتوه، که پاویک زور خه م بار بوه بو مردنی کوره که ی و، سکا لاشی هینا وه ته لای نهو، نهویش لی پی رسی: نایا پیشتر کوره که ت لیت دوره که وه ته وه؟ پایوه که ش عه رزی کرد: به لی، زور تر لیم

دوورده كهوتتهوه، وهك لهوهی لام بیټ. شیخ (حَسَن) یش فهرمووی: دهی لییگه‌ری، با ههر دوور بیټ. چونکه هیچ جارِیک لیت دوور نه‌بوه، که پاداشتی گه‌وره‌تر بیټ لهم جار‌ه‌یان. پیاوه‌ک‌ه‌ش عهرزی کرد: نهی باوکی سه‌عید (که کونیهی شیخ حه‌سن بوه)، شه‌وق و شه‌یداییه‌که‌مت بۆ کوره‌که‌م که‌مکرده‌وه.

له زانای پایه‌برز (مِیْمُون) ی کوری (مِهْرَان) یشه‌وه هاتوه، که فهرموویه‌تی: پیاویک پرسه‌و سه‌ره‌خو‌شی کرد له پیشه‌وای موسولمانان (عَمَر) ی کوری (عَبْدُ الْعَزِيز) به‌هوی مردنی (عَبْدُ الْمَلِك) ی کورپه‌وه، نه‌ویش فهرمووی: نه‌وهی که تووشی (عَبْدُ الْمَلِك) بوه، شتیك بوه، که ده‌مانزانی. بۆیه که روویدا، پیمان ناخو‌ش نه‌بوو.

له (بِش) ی کوری (عَبْدُ اللَّهِ) شه‌وه هاتوه، که فهرموویه‌تی: (عَمَر) ی کوری (عَبْدُ الْعَزِيز) له‌سه‌ر گو‌ری (عَبْدُ الْمَلِك) ی کورپیدا راوه‌ستاو، فهرمووی: کورم، خوا ره‌جت پی‌بکات، کاتیک له‌دایک بوویت دل‌خو‌ش‌ک‌ه‌ر بوویتو، کاتیکیش پی‌گه‌یشیت باش بوویتو، نه‌وه‌شم پی‌خو‌ش بوو، که بانگم ده‌کردیت، یه‌ک‌سه‌ر ده‌هاتیت به‌ده‌مه‌وه.

له (مَسْلَمَة) شه‌وه هاتوه، که فهرموویه‌تی: کاتیک (عَبْدُ الْمَلِك) ی کوری (عَمَر) ی مرد، باوکی سه‌ری لاداو، فهرمووی: کورم، خوا ره‌جت پی‌بکات، به‌راستی نه‌و رۆزه زۆر دل‌خو‌ش‌بووم، که مژده‌ی له‌دایک‌بوونی تۆم پندراو، چه‌نیکیش ته‌مه‌نت کردو ژبایت ههر مایه‌ی خو‌ش‌خالی و دل‌خو‌شی بوویتو، هیچ ساتیکیشم به‌سه‌ردا نه‌هاتوه، لهم ساته‌ی ئیستا دل‌خو‌ش‌تر بم، چونکه سویتند به‌خوا، تۆ باوکت بانگیشت ده‌که‌یت بۆ به‌هه‌شت.

زانای پایه‌برز (أَبُو الْحَسَن) ی (مَدَائِنِي) فهرموویه‌تی: (عَمَر) ی کوری (عَبْدُ الْعَزِيز) له‌کاتی سه‌ره‌مه‌رگی کوره‌که‌یدا ته‌شرفی برده‌لایو، فهرمووی: کورم، چۆنی؟ نه‌ویش عهرزی کرد: وا ده‌زانم کاتی مردنمه. (عَمَر) یش فهرمووی:

کورم، نه گهر تۆ له ترازووی کردهوه کانی مندا بیت، پیم خوشتره، که من له ترازووی کردهوه کانی تۆدا بم. نهویش عهرزی کرد: باوه گیان، نهوهی تۆ بیت خوشه بیت، من لهوه پیم خوشتره که خۆم پیم خوشه بیت.

له زانای پایه‌به‌رز (جُوئِرِيَّة) ی کورپی (أَسْمَاء) یشهوه هاتوه، نهویش له مامه‌یهوه، که سی برا له جهنگی ئازاد کردنی شاری (تُسْتَر) دا به‌شداریان کردو، ههر سیکه‌شیان شهید بوون. جا دایکیان رۆژتیک بۆ هه‌ندیک پیداوستی و ئیشی خۆی چوو بۆ بازارو، له‌وی پیاوئیکی پی گه‌یشت، که به‌شداری جهنگه‌که‌ی کردبوو، جا پیاوه‌که‌ی ناسیه‌وهو، پرساری وه‌زعی کوره‌کانی لی کرد؟ نهویش وتی: شهید بوون. دایکیشیان وتی: له پیشه‌وهو رووبه‌روو، یان له دواوه‌و له راکردندا؟ پیاوه‌که‌ش وتی: له پیشه‌وهو رووبه‌روو. دایکیشیان وتی: سوپاس بۆ خوا، که به سهر‌فرازی گه‌یشتو، خزم و کهس و کاره‌کانی خۆیشیان پاراست. ده‌ی به خۆم و باو کم و دایکیشمه‌وه به‌قوربانیان بم.

کورپئیکی ئیمامی (شَافِعِي) ش (خوای لی رازی بیت) مرد، جا نهویش ئهم دیره هۆنراوه‌یه‌ی فهرموو:

وَمَا الدَّهْرُ إِلَّا هَكَذَا فَاصْطَبِرْ لَهُ رَزِيَّةُ مَالٍ أَوْ فِرَاقُ حَبِيبٍ

واته: زه‌مانه ههر وایه، بۆیه ئارامت هه‌بیت و به‌رگه‌ی بگره، چونکه یان لیه‌ومان و له‌ده‌ستدانی ماله، یان جیا‌بوونه‌وه‌ی خوشه‌ویسته.^(۱)

زانای پایه‌به‌رز (أَبُو الْحَسَنِ) ی (مَدَائِنِي) ش فهرموویه‌تی: (حَسَن) ی باوکی (عُبَيْدُ اللهِ) ی کورپی (حَسَن) وه‌فاتی کردبوو، (عُبَيْدُ اللهِ) یش له‌و کاته‌دا قاضی و فهرمانه‌وه‌ی شاری به‌صره بوو. نهوه‌بوو خه‌لکێکی زۆر پرسه‌و سه‌ره‌خۆشیان لی

(۱) منیش ده‌لیم:

باش خۆت راگره، زه‌مانه وایه   تیاچوونی مالو دۆستانی تیا

کردو، باسی ئه‌وه‌یان کرد، که به‌چیدا دهرده‌که‌ویت که‌سیک خه‌فه‌تباره‌یان نارامگره؟ جا کۆده‌نگبون له‌سه‌ر ئه‌وه، که نه‌گهر وازی له‌شیتک هیتا، که پیشتر ده‌یکرد، ئه‌وه‌مانای وایه‌خه‌فه‌تباره.

منیش ده‌لیم: فه‌رمایشتی زانایان له‌مباره‌وه‌زۆرن، جا منیش بۆیه‌ئهم‌چه‌ند دانه‌یانم هیتا، تاوه‌کو ئهم‌کتیبه‌خالی نه‌ییت له‌ئامازه‌کردن به‌به‌شیتک له‌وه‌فهرمایشتانه. خواش له‌هه‌موو که‌س زانا تره.

باسیک سه‌بهرت به‌و تاعوانانی له‌سه‌رده‌می ئیسلامدا هاتون؛

مه‌به‌ست له‌باسکردنی ئه‌و تاعوانانه‌لی‌ره‌دا ئه‌وه‌یه‌که‌مرۆفی موسولمان ده‌ییت خۆرا‌گربیت، چاو له‌که‌سانی تر بکات، و، بشزانییت که‌نه‌هامه‌تی و لیقه‌ومانی هه‌موو که‌سیک نیسه‌ت به‌نه‌هامه‌تی و لیقه‌ومانی که‌سانی تر زۆر که‌مه.

زانای پایه‌به‌رز شیخ (أَبُو الْحَسَنِ) ی (مَدَائِنِي) فه‌رموویه‌تی: تاعونه‌مه‌شه‌وره‌گه‌وره‌کانی سه‌رده‌می ئیسلام پینج دانه‌ن:

١) تاعونی (شِيرَوِيَه يان شِيرُوِيَه) له‌ناوچه‌ی (مَدَائِن) له‌سه‌رده‌می پتعمبه‌ری خوا‌دا (درودی خوی له‌سه‌ر ییت)، له‌سالی شه‌شهمی کۆچیدا روویدا.

٢) تاعونی (عَمَوَاس يان عَمَوَاس) له‌سه‌رده‌می ئیمامی (عَمَر) ی کوری (خَطَّاب) دا (خوی لی‌رازی ییت)، که له‌ولاتی (شَام) دا روویدا، بیست و پینج هه‌زار (٢٥٠٠٠) که‌س تیی‌دا مردن.

٣) تاعونیک له‌سه‌رده‌می (عَبْدُالله) ی کوری (زُبَيْر) دا، له‌مانگی (شَوَّال) ی سالی شه‌ست و نۆ (٦٩) ی کۆچیدا روویدا، له‌سی رۆژدا، هه‌ر رۆژه‌ی هه‌فتا هه‌زار (٧٠٠٠٠) که‌س مردن، هه‌شتاو سی (٨٣) - و تراویشه: هه‌فتاو سی (٧٣) - کوری هاوه‌لی خوشه‌ویست (أَنَس) ی کوری (مَالِك)

تییذا مردنو، چل (۴۰) کوری زانای پایه‌برزی شویتکه‌وتوان
(عَبْدُالرَّحْمَنِ) ی کوری (أَبِي بَكْرَةَ) ش تییدا مردن.
۴) تاعونی (فَتَيَات) له مانگی (شَوَّال) ی سالی حه‌فتاو هه‌شت (۷۸) ی کۆچیدا
روویدا.

۵) تاعونیکیش له مانگی (رَجَب) ی سالی سه‌دو سی‌ویه‌ک (۱۳۱) ی کۆچی
{له شاری (بَصْرَةَ) دا} روویداو، له مانگی ره‌مه‌زاندا ته‌واو توند بوو،
هه‌موو رۆژێک له ریگی گۆرستاندا هه‌زار (۱۰۰۰) ته‌رم ده‌ژمیردرا،
دواتریش له مانگی (شَوَّال) دا که‌مێک سووک بوو.

هه‌روه‌ها له شاری (كُوفَةَ) ش له سالی په‌نجا (۵۰) ی کۆچیدا تاعونیک روویداو،
تییدا هاوه‌لی خۆشه‌ویست (مُغِيرَةَ) ی کوری (شُعْبَةَ) وه‌فاتی کرد.
ئه‌مه‌ کۆتایی فه‌رماشته‌که‌ی شیخی (مَدَائِنِي) ه.

زانای پایه‌برز (ابْنُ قُتَيْبَةَ) ی (دَيْنُورِي) ش له کتییی (الْمَعَارِف) دا، له ریگی
زانای پایه‌برز (أَصْمَعِي) هه‌وه‌هر به‌م جوړه‌باسی ژماره‌ی تاعونه‌کانی کردوه، به‌لام
زیادو که‌می تییدا. نه‌و فه‌رموویه‌تی: بۆیه‌تاعوونی (فَتَيَات) به‌و جوړه‌ناوناوه،
چونکه‌سه‌ره‌تا به‌کچی گه‌نج ده‌ستی پیکرد، له شاری (بَصْرَةَ) و (وَأَسِط) و (شَام) و
(كُوفَةَ) دا.

هه‌روه‌ها پییشی ده‌وتریت: تاعونی (أَشْرَاف)، چونکه‌که‌سانیک‌ی گه‌وره‌و
پایه‌برز تییدا مردن.

پاشان فەرمووێتی: هەرگیز لە شاری (مَدِیْنَة) و (مَكَّة) ی پیروژدا تاعون رووی نەداوە. (۱)

جا ئەمە باسیکی فراوانەو، لەوەشدا کە باسم کردووە هۆشدارێ تێدایە بۆ ئەوێ، کە باسم نەکردووە.

ئەم بابەتەشم لە سەرەتای کتیبی (شَرْحُ صَحِيحِ مُسْلِمٍ) دا بە درێژتر باسکردووە. تەو فقیش تەنها بە دەستی خواوە.

درووستە خەزم و کەس و کاری مردوو ئاگادار بکۆرێنەو بە مردنی کەسە کەیان و، ناپەسەندیشە بانگەواز بکۆریت بۆ ئاگادار کردنەوێ خەلکی

بۆمان پێوایەت کراوە لە کتیبە کە ی ئیمامی (تَرْمِذِي) و (ابْنُ مَاجَه) دا، لە هارەلی خۆشەویست (حُدَيْفَة) وە (خوای لێ پازی بیت)، کە فەرمووێتی: ئەگەر مردم، کەس لێ ئاگادار مە کەنەو. چونکە دەترسم ئەو ئاگادار کردنەو بە (تَعْي) دابنرێت. بیستوشمە لە پێغەمبەری خوا (درودی خوای لەسەر بیت)، کە نەھی کردووە لە (تَعْي).

ئیمامی (تَرْمِذِي) فەرمووێتی: حەدیسێکی (حَسَن) ه. (۲)

---

(۱) پروانە: المَعَارِف / ۶۰۱ - ۶۰۲ / أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْلِمٍ بْنِ قُتَيْبَةَ الدِّيَّوَرِيِّ / تَحْقِيق: تَرَوَات عَكَّاشَة / الْهَيْئَة الْمِصْرِيَّة الْعَامَّة لِلْكِتَاب - الْقَاهِرَة / الطَّبَعَة الثَّانِيَة / ۱۹۹۲ م.

(۲) پروانە: سُنَنُ التَّرْمِذِي / ۳ / ۳۱۳ / بە ژمارە: ۹۸۶، وَسُنَنُ ابْنِ مَاجَه / ۱ / ۴۷۴ /

بۆشمان ریوایهت کراوه له کتیبه‌که‌ی ئیمامی (تَرْمِذِي)دا، له هاوه‌لی
خۆشه‌ویست (عَبْدُ اللَّهِ)ی کورپی (مَسْعُود)هوه (خوای لێ رازی بیت)، ئه‌ویش له
پێغه‌مبه‌ری خواوه (درودی خوای له‌سه‌ر بیت)، که فهرموویه‌تی: «إِيَّاكُمْ وَالنَّعْيَ، فَإِنَّ
النَّعْيَ مِنْ عَمَلِ الْجَاهِلِيَّةِ». واته: "ده‌خیل خۆتان له (نَعْي) بپاریزن، چونکه‌ یه‌کیکه
له‌ کارو کرده‌وه‌کانی سه‌رده‌می نه‌فامی".

له‌ ریوایه‌تیکیشدا وا هاتوه، که ئه‌مه‌ فهرمایشتی (عَبْدُ اللَّهِ) خۆی بی‌ت، نه‌ک هی
پێغه‌مبه‌ری خوا.

ئیمامی (تَرْمِذِي) فهرموویه‌تی: ئه‌مه‌یان له‌وی تریان سه‌حیح تروه، هه‌ردوو
ریوایه‌ته‌که‌شی به‌ لاواز داناوه.^(۱)

بۆشمان ریوایهت کراوه له‌ هه‌ردوو سه‌حیحی بوخاری و موسلیمدا، که
پێغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت)، هه‌وآلی مردنی نه‌جاشی به‌ هاوه‌له‌کانی
خۆی راگه‌یاندا.^(۲)

بۆشمان ریوایهت کراوه له‌ هه‌ردوو سه‌حیحی بوخاری و موسلیمدا، که
پێغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت)، سه‌باره‌ت به‌ مردوویه‌ک، که شه‌و
ناشتبوویان، ئه‌و نه‌یزانیوو، فهرمووی: «أَفَلَا كُنْتُمْ آذَنْتُمْوَنِي بِهِ».^(۳) واته: "ئه‌ی
بۆچی ناگادارتان نه‌کردمه‌وه‌ به‌ مردنی ئه‌و که‌سه‌؟!"

---

(۱) بروانه: سُنُّ التَّرْمِذِي / ۳ / ۳۱۲ / به‌ هه‌ردوو ژماره: ۹۸۴ و ۹۸۵.

(۲) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۴۲۰ / به‌ ژماره: ۱۱۸۸، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۶۵۶ /
به‌ ژماره: ۹۵۱.

(۳) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۱۷۵ / به‌ ژماره: ۴۴۶، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۶۵۹ / به‌
ژماره: ۹۵۶.

زانا (مُحَقَّق) سه كان و زۆر ئىكش له هاوه لائمان و له غهبرى ئهوانيش فهرموويانه:
له بهر ئه م دوو حه ديسه، سونه ته خزم و كهس و كار و دۆسته كانى مردوه كه ئاگادار
بكرينه وه. فهرمووشيانه: ئه وهى كه نه هى لى كراوه، ئه وه يه، كه وه كو سه رده مى
نه فامى بكرت، كه ئه وان عاده تيان و هها بوو، ئه گهر كه سىكى گه و ره و ناوداريان لى
بمردابه، كه سىكيان به سواری ده نارد بۆلاى خياله كانى ترو، ده بوت (ئای فلانه
كهس تياچوو)، (ئای عه رب تياچوو به مردنى فلانه كهس) و، هاوارو گريانىشى
له گه لدا بوو.

ئىمامى (ماورۇدېي) خاوه نى كئيبى (الْحَاوِي) - كه يه كيكه له هاوه لائمان - باسى
ئه وهى كردوه، كه هاوه لائمان دوو بۆچوونيان هه يه، سه باره ت به سونه تبوونى
پاگه يانندن و ئاگادارى و بانگه واز كردن بۆ مردنى كه سيك:

هه نديكيان ئه و ئاگادارى و بانگه واز كردنه يان به سونه ت داناوه بۆ مردووى
بينگانه و، بۆ مردووى خزم و كهس و كاريش. چونكه به هۆى ئاگادارى و
بانگه وازه كه وه خه لكانىكى زۆر ناماده ده بن بۆ نوپژ كردن له سه ر مردوه كه و، بۆ
دوعا بۆ كردنى.

هه نديكىشيان فهرموويانه: ئاگادارى و بانگه واز كردن بۆ مردووى بينگانه
سونه ته، به لام بۆ مردووى تر سونه ت نيه.

ميش ده ليم: بۆچوونى هه لبژيردراو ئه وه يه كه ئاگادارى و بانگه واز كردن به
ره هابى سونه ته (چى بۆ مردووى بينگانه و، چى بۆ مردووى خزم و خوئش)، به
مه رجيك ته نها ئاگادار كردنه وه بيت.

ئەھمىيەتلىك كاتى شۆردن و كفن كردنى مردودا دەوترىت

سونەتە لە كاتى شۆردن و كفن كردنى مردودا زىكرى خوا زۆر بىكرىت،
دوعاش بۇ مردوھە كە زۆر بىكرىت.

ھاوھەلاڭمان فەرموويانە: ئەگەر كەسى مردووشۆر شىتىكى سەرسوورھىنەرى لە
مردوھە كە بىنى، ۋە كە شەوقدانەھەي دەم و چاۋى و، بۇنى خۇشى لاشەي و، ... ھەر
شىتىكى تىرى ھاوشىۋە، ئەوا سونەتە بۇ خەلكى بىگىرپتەھە.

بەلام ئەگەر شىتىكى بىنى، كە پىنى ناخۇش بوو، ۋە كە رەشبوونەھەي دەم و
چاۋى و، ناخۇشى بۇنى لاشەي و، گۆرپانى ئەندامىكى و، گۆرپانى شىۋەي و، ... ھەر
شىتىكى تىرى ھاوشىۋە، ئەوا حەرامە بۇ ھىچ كەسىكى بىگىرپتەھە.

بەلگەشيان بەھەدەيسە ھىناۋەتەھە، كە لە (سُننِى) (أَبُو دَاوُد) و (تَرْمِذِي) دا
بۇمان رىۋايەت كراۋە، لە ھاۋەلى خۇشەويست (أَبْنُ عُمَرَ) ھەھە (خوالە ھەردوكان رازى
بىت)، كە پىغەمبەرى خوا (درودى خوالەسەر بىت) فەرموويەتى: «اذْكُرُوا مَحَاسِنَ
مَوْتَاكُمْ، وَكُفُّوا عَن مَسْأَلِهِمْ». واتە: "باسى چاكەكانى مردوھەكانتان بىكەن و، از لە
خراپەكانيان بەھىن".

ئىمامى (تَرْمِذِي) بە لاۋازى داناۋە. ^(۱)

بۇشمان رىۋايەت كراۋە لە كىتپى (السُّننُ الكُبْرَى) ئىمامى (بِيهَقِي) دا، لە
ھاۋەلى خۇشەويست (أَبُو رَافِع) ھەھە (خوالە رازى بىت)، كە پىنى و تراۋە (مَوْلَى رَسُولِ
اللَّهِ)، كە پىغەمبەرى خوا (درودى خوالەسەر بىت) فەرموويەتى: «مَنْ غَسَلَ مَيِّتًا، فَكَتَمَ
عَلَيْهِ، غَفَرَ اللَّهُ لَهُ أَرْبَعِينَ مَرَّةً». واتە: "ئەو كەسەي مردوويەك بشۆرپت و، غەيب و
نوقسانى بپۆشپت، خوالەگەورە چل جار لى خۇش دەبىت".

(۱) بىروانە: سُننُ أَبِي دَاوُد / ۲ / ۶۹۲ / ۴۹۰۰، وَسُننُ التَّرْمِذِي / ۳ / ۳۳۹ / بە ژمارە:

۱۰۱۹. حەدىسىكى لاۋازە، بەلام پالپشتى ھەيە. بىروانە: تَتَائِجُ الْأَفْكَار / ۴ / ۳۷۲.

ئىمامى (حَاكِم) یش له كَتِيبِي (الْمُسْتَدْرَكُ عَلَى الصَّحِيحَيْنِ) دا رېوايه تى كرده و،
فهرمووشيتى: حه ديسينكى (صَحِيح) به له سهر مهر جى ئىمامى موسليم. ^(۱)

پاشان، زۆرىك له هاوه لآئمان مه سه له كه يان هر بهم جوړه به ره هايى باس
كرده. به لآم زاناي پايه بهرز (أَبُو الْخَيْرِ) ي (بِمَنِي) خواوه نى كتيبي (الْبَيَان) - كه
يه كيكه له هاوه لآئمان - فهرموويه تى: نه گهر مردوه كه ئه هلى بىدعه بوو، به
ناشكراش بىدعه ى ده كرده، مردووشوره كوش شتيكى لى بينى، كه پى ناخوش بوو،
ئهوا قياس وا ده خوازيت، كه له ناو خه لكيدا باسى بكات، تاوه كو ئه و باس كرده
بيته ريگريك له كرده بىدعه كه ى. ^(۲)

زىكره كاني نويزى مردوو

بزانه كه كرده نويز له سهر مردوو فهرزى كيفايه به. به هه مان شيوه شوږدنى و،
كفن كرده و، به خاك سپاردنيشى هر فهرزى كيفايه ن. هه موو ئه مانه ش كوږده ننگى
زانا يانيان له سهره.

جا نايا ده بيت چهند كهس نويزه كه بكات، تا فهرزى كرده نويزه كه له سهر
ته واوى موسولمانان دابكه ويت؟ نه وه چوار بوچوونى له سهره:

- ۱) درووسترينيان به لاي زوربه ى هاوه لآئمانه وه نه وه به، كه به كرده نويزه كه
له لايه ن ته نها كه سيكه وه فهرزى نويزه كه له سهر موسولمانان داده كه ويت.
- ۲) بوچوونى دوه ميس نه وه به، كه به مهر ج گيراوه نويزه خوينه كان دوو كهس بن.

---

(۱) بروانه: سُنُّ النَّبِيِّ الْكُبْرَى / ۳ / ۳۹۵ / ۶۴۴۷، وَالْمُسْتَدْرَكُ عَلَى الصَّحِيحَيْنِ / ۱ /
۱۳۰۷ / ۵۰۵

(۲) بروانه: الْبَيَانُ فِي مَذْهَبِ الْإِمَامِ الشَّافِعِيِّ / ۳ / ۳۸.

(۳) بۆچوونی سییه‌میش سیّ کهس.

(۴) بۆچوونی چواره‌میش چوار کهس. ئیتر ئایا به کۆمه‌ن نوژی له‌سه‌ر بکه‌ن،
یان به تاکه تاکه.

سه‌باره‌ت به چۆنیتی کردنی نوژه‌که‌ش، ئەوه ده‌بیته نوژه‌خوینه‌که چوار جار
(اللهُ أَكْبَرُ) بکات. خو ئە‌گەر به‌کیکیانی نه‌کرد، ئە‌وا نوژه‌که‌ی دروست نیه. به‌لام
ئە‌گەر به‌کیکی تری زیاد کردو، کردنی به‌پنج، ئە‌وه ئایا نوژه‌که‌ی پی‌به‌تال
ده‌بیته‌وه یان نا، دوو بۆچوونی هاوه‌لانمانی له‌سه‌ره: دروستترینیان ئە‌وه‌یه، که
نوژه‌که به‌تال نابیته‌وه.

جا ئە‌گەر که‌سیک له‌دوای پیشنوژه‌یکه‌وه نوژی ده‌کردو، ئە‌ویش پنج (اللهُ
أَكْبَرُ) کرد، ئە‌وا ئە‌گەر بلین (اللهُ أَكْبَرُ) پینجه‌م نوژه‌که به‌تال ده‌کاته‌وه، پیوسته
که‌سه شوینکه‌وتوه که‌نیه‌تی جیا‌بو‌ونه‌وه به‌ییت، هه‌روه‌کو چۆن ئە‌گەر پیشنوژه‌که
هه‌ستیه‌وه بۆ پرکاتی پینجه‌م، ئە‌و ده‌بیته‌نیه‌تی جیا‌بو‌ونه‌وه به‌ییت. به‌لام ئە‌گەر
به‌پی بۆچوونه دروستترینه‌که‌یان بیته، که نوژه‌که‌ی به‌تال نابیته‌وه، ئە‌وا -به‌پی
بۆچوونی دروستی مه‌شه‌ور- نابیت شوینکه‌وتوه که‌نیه‌تی جیا‌بو‌ونه‌وه به‌ییت‌و،
نابیت شوینی پیشنوژه‌که‌ش بکه‌ویت. به‌لام بۆچوونیکه‌ی لاوازی هه‌ندیک له
هاوه‌لانمان هیه، که ده‌لیت: له‌م حاله‌ته‌شدا ده‌بیته‌که‌سه‌که شوینی پیشنوژه‌که
بکه‌ویت.

ئە‌وجا ئە‌گەر ئیمه‌ به‌ مه‌زه‌به‌ دروسته‌که وه‌ر‌ب‌گرین، که پی وایه نابیت
که‌سه‌که شوینی پیشنوژه‌که بکه‌ویت، ئە‌وا ئایا چاره‌روانی پیشنوژه‌که بکات تا
سلاو ده‌داته‌وه، یان ده‌سته‌جی سلاو بداته‌وه؟ دوو بۆچوونی له‌سه‌ر: دروستترینیان
ئە‌وه‌یه، که با چاره‌روانی بکات.

منیش هه‌موو ئە‌م بۆچوونانه‌م به‌هه‌لگه‌کانیانه‌وه له‌ کتیی (شَرْحُ الْمُهَذَّبِ) دا
به‌روونی باس کردوه.

ههروهه ها سونهته له گهل هه موو (الله اكبر) يكددا دهست بهرز بکاتهوه.

سهبارت به سيفهتي (الله اكبر) هكهو، نهوهي تييدا سونهتهو، نهوهي پي بهتال دهبيتهوهو، سهردهم لقه باسه کاني تريش، نهوه ههر بهو جوړهيه، که له باسي شيوازي نوپژو زيکړه کانيدا باسمان کرد.

نهو زيکرانهش که له نوپژي مردوودا له نيوان (الله اكبر) هکاندا دهکرين بریتين لهمانه:

- ١) لهدواي (الله اكبر) ي په کهمهوه سوورهتي (الفاتحة) دهخويتريت.
- ٢) لهدواي (الله اكبر) ي دوهميشهوه صهلاوات لهسه ر پتغه مبهري خوا (درودی خواي لهسر بيت) دهدریت.
- ٣) لهدواي (الله اكبر) ي سييه ميشهوه دوعا بو مردوه که دهکریت. جا واجبه که نهوهيه که شتيك بليت پي بوتريت دوعا.
- ٤) سهبارت به (الله اكبر) چوارهميش، هيچ زيکړيک لهدوايهوه واجب نيه. بهلام نهو زيکړه سونهته، که -ته گهر خواي گهوره بيهويت- دواتر باسي ده کهم.

هاوه لانغان بوچووني جياوازيان ههيه، سهبارت بهوهي، که نايا وتني (اعوذ بالله من الشيطان الرجيم) و، کردني دوعاي سهرهتاي دهست پيکردني نوپژ لهدواي (الله اكبر) ي په کهمهوهو، له پيش سوورهتي (الفاتحة) وه سونهتن، يان نا؟ ههروهه ها بوچووني جياوازيشيان ههيه سهبارت به خویندني سورهتيك لهدواي سوورهتي (الفاتحة) وه. بوچوونه کانشيان نه م سيانهن:

- په کيکيان نهوهيه که هه موو نهوانه سونهتن.
- دوهميشيان نهوهيه که هيچکاميان سونهت نين.

● سیئه میشان - که دروستترینیانه - نهوهیه، که (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) سونهتهو، دو عاکه و سورهته که سونهت نین.

به لآم هاوه لآثمان یهک دهنگن لهسه ر نهوهی، که سونهته له دوای سوورتهتی (الْفَاتِحَةَ) وه (آمِن) بکریت.

بو شمان ریوایت کراوه له سهحیحی بوخاریدا، له هاوهلی خو شهویست (ابن عباس) هوه (خواله همدورکیان رازی بیت)، که نویژی لهسه ر مردوویهک کردو، سوورتهتی (الْفَاتِحَةَ) ی خویندو، پاشان فهرمووی: تاوه کو بزنان، که خویندنی نهو سوورتهته سونهته.^(۱) واته: (داهیتراو نیه، نهک سونهته، واته: واجب نیه).

جا نهو فهرمایشتهی هاوهلی خو شهویست (ابن عباس)، که فهرموویتهتی: (سونهته). هه ر هه مان نهو مانایه ده گه یه نیت، که یه کیک له هاوه لآن بفرمویت: (مِنَ السُّنَّةِ كَذَا وَكَذَا). (واته: هه ر حیسانی نهوهی بو ده کریت، که فهرمایشتهی پیغه مبهری خوا بیت).

ههروه ها له (سُنن) ی (أَبُو دَاوُد) یشدا هاتوه، که هاوهلی خو شهویست (ابن عباس) فهرموویتهتی: "خویندنی سوورتهتی (الْفَاتِحَةَ) سونهته".^(۲) بهمهش وا داده نریت، که هه دیسی پیغه مبهری خوییه (درودی خوی لهسه ر بیت)، وه کو له کتیبه کانی فهرموودهو کتیبه ئو صولیه کاندایاس کراوه.

هاوه لآثمان فهرموویانه: سونهته سوورتهتی (الْفَاتِحَةَ) به دهنگی نزم بخوینریت، نهک به دهنگی بهرز، نیت چی نویژه که له شهودا بکریت، یان له رۆژدا. نهمهش نهو مهزه به دروسته مه شهورهیه، که بوچوونی زۆریک له هاوه لآثمانی لهسه ره.

(۱) پروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۴۴۸ / به ژماره: ۱۲۷۰.

(۲) پروانه: سُننُ أَبِي دَاوُدَ / ۲ / ۲۲۸ / ۳۱۹۸.

هندیکیش له هاوه لآئمان فرموویانه: نه گهر نوژنه که له رۆژدا بو، با سوره ته که به دهنگی نزم بخوینریت و، نه گهر له شهویشدا بو، نهوا به دهنگی بهرز بیخوینریت.

سه بارهت به (اللهُ اکْبَرُ) ی دوه میس، نهوه که مزین واجب له دوایه وه، نهوه به که بلّیت: (اللَّهُمَّ، صَلِّ عَلَی مُحَمَّدٍ). سونه تیشه بلّیت: (وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ). جا به لای زورینه ی هاوه لآئمانه وه ئه م به شهیان واجب نیه. به لآم هندیکیان فرموویانه: واجبه. که ئه مهش بۆچوونیکى نامۆ لاوازه.

ههروه ها نه گهر کاته که به شی کرد، سونه ته له دوای ئه م (اللهُ اکْبَرُ) هوه دوعا بکات بۆ باوه ردارانی نیرینه و میننه. ئه مهش فرمایشتی ئیمامی (شَافِعِيّ) له سه ره وه، هاوه لآمانیشمان به ک دهنگن له سه ری.

ههروه ها ئیمامی (مُزَنِيّ) نقلی کردوه له ئیمامی (شَافِعِيّ) هوه، که سونه ته له دوای ئه م (اللهُ اکْبَرُ) هوه سوپاس و ستایشی خوی گهوره بکریت. ههروه ها زوریکیش له هاوه لآئمان هه ر فرموویانه سونه ته. به لآم زوربه ی زوریان به سونه تیان دانه ناوه.

جا نه گهر ئیمهش بلّین سونه ته، نهوا با سه ره تا به سوپاس و ستایشی خوی گهوره دهست پی بکات و، پاشان به سه لاواتدان له سه ر پیغه مبه ری خوا، پاشان دوعا بکات بۆ باوه ردارانی نیرینه و میننه. خو نه گهر نوژن خوینه که ئه م ته رتبه ی ره چاو نه کرد، نهوه هه ر درووسته. به لآم وازی له شیوازه باشترینه که یان هیناوه.

نهوا چا نه دین حه دیس سه بارهت به سه لاواتدان له سه ر پیغه مبه ری خوا (دروردی خوی له سه ر بیت) هاتوون، که هه موویانمان له (سُنَنِ) (بَيْهَقِيّ) دا بۆ رپوایهت

جا (عَوْف) ده‌فهرمویت: خۆزگه‌م ده‌خواست، که من ئەو مردوه بوومايه.^(۱)

له رېوايه‌تێکی تری سه‌حیحی موسلیمدا هاتوه: «وَقِهِ فِتْنَةَ الْقَبْرِ وَعَذَابَ النَّارِ». ^(۲)

بۆشمان رېوايه‌ت کراوه له (سُنَنِ) ی (أَبُو دَاوُد) و (تَرْمِذِي) و (بِيهَقِي) دا، له هاوه‌لی خۆشه‌ويست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خَوَالِي لِي رِازِي بَيْت)، ئەويش له پێغه‌مبەری خواوه (دروودی خۆی له‌سه‌ر بَيْت)، که نوێژی له‌سه‌ر ته‌رمێک کردو، فه‌رمووی: «اللَّهُمَّ، اغْفِرْ لِحَيَّتِنَا وَمَيَّتِنَا، وَصَغِيرِنَا وَكَبِيرِنَا، وَذَكَرْنَا وَأُنْثَانَا، وَشَاهِدِنَا وَغَائِبِنَا. اللَّهُمَّ، مَنْ أَحْيَيْتَهُ مِنَّا، فَأَحْيِهِ عَلَى الْإِسْلَامِ، وَمَنْ تَوَفَّيْتَهُ مِنَّا، فَتَوَفَّهُ عَلَى الْإِيمَانِ. اللَّهُمَّ، لَا تَحْرِمْنَا أَجْرَهُ، وَلَا تَفْتِنَّا بَعْدَهُ». ^(۳) واته: "خوایه له زیندوه‌کاغان و له مردوه‌کاغان و له بچوو‌که‌کاغان و له گه‌وره‌کاغان و له نیرینه‌کاغان و له میننه‌کاغان و له ناماده‌بو‌اغان و له غایبه‌کانی‌شمان خۆشبه. خوایه، هەر که‌سیک له ئیمه‌ت زیندوو کرده‌وه، له‌سه‌ر ئیسلامه‌تی زیندوو ی بکه‌ره‌وه‌و، هەر که‌سیکیش له ئیمه‌ت مراند، له‌سه‌ر ئیمان بيمرینه. خوایه له پاداشتی خه‌یری له‌ده‌ستدانی ئەم مردوه‌بیه‌شمان مه‌که‌و، له‌دوای ئەويش تووشی ناشووب و نه‌هامه‌تیمان مه‌که‌".

ئیمامی (حَاكِم) فه‌رموویه‌تی: ئەمه‌ هه‌دیسیکی (صَحِيح) به‌ له‌سه‌ر مه‌رجی ئیمامی بوخاری و موسلیم. ^(۴)

(۱) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۶۶۲ / به‌ ژماره: ۹۶۳.

(۲) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۶۶۳ / به‌ ژماره: ۹۶۳.

(۳) بروانه: سُنُنُ أَبِي دَاوُدَ / ۲ / ۲۲۹ / ۳۲۰۱، وَسُنُنُ التَّرْمِذِيِّ / ۳ / ۳۴۳ / به‌ ژماره: ۱۰۲۴، وَسُنُنُ الْبَيْهَقِيِّ الْكُبْرَى / ۴ / ۴۱ / به‌ ژماره: ۶۷۶۲.

(۴) بروانه: الْمُسْتَدْرَكُ عَلَى الصَّحِيحَيْنِ / ۱ / ۵۱۱ / به‌ ژماره: ۱۳۲۶. شیخی عه‌سقه‌لانی فه‌رموویه‌تی: به‌و جو‌ره‌یه‌ که ئیمامی (حَاكِم) فه‌رموویه‌تی. چونکه ئیمامی بوخاری خۆی فه‌رموویه‌تی: (صَحِيح) نیه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۴ / ۳۹۳ - ۳۹۵.

هروه‌ها نهم حدیسه‌مان له (سُنن) ی (بِیْهَقِی) و له غهیری نهویشدا بو ریوایهت کراوه، له هاوه‌لی خوشه‌ویست (أَبُو قَتَادَةَ) وه (خوای لی رازی بیت).^(۱)

هروه‌ها له کتیه‌که‌ی ئیمامی (تَرْمِذِی) شدا بو مان ریوایهت کراوه، له ریگه‌ی (أَبُو إِبْرَاهِيمَ) ی (أَشْهَلِی) هوه، نهویش له باوکیه‌وه - که باوکی هاوه‌لی پیغه‌مبهری خوا بوه - (خوای لی رازی بیت).^(۲)

ئیمامی (تَرْمِذِی) فهرموویه‌تی: (مُحَمَّدَ) ی کوری (إِسْمَاعِيلَ) - مه‌به‌ستی ئیمامی بوخاریه - فهرموویه‌تی: دروستترین ریوایه‌ته‌کان له حدیسی «اللَّهُمَّ، اغْفِرْ لِحَيِّنَا وَمَيِّتِنَا.....». بریتیه له ریوایه‌ته‌که‌ی (أَبُو إِبْرَاهِيمَ) ی (أَشْهَلِی) له باوکیه‌وه.

ئیمامی بوخاری فهرموویه‌تی: دروستترین حدیسیس له‌باره‌ی دوعای دوا ی (اللَّهُ أَكْبَرُ) ی سییه‌مه‌وه بریتیه له حدیسه‌که‌ی هاوه‌لی خوشه‌ویست (عَوْفَ) ی کوری (مَالِكَ).

نه‌وجا له ریوایه‌ته‌که‌ی ئیمامی (أَبُو دَاوُدَ) دا دوعاکه بهم جوړه هاتوه: «فَأَخِيهِ عَلَى الْإِيمَانِ، وَتَوَفَّاهُ عَلَى الْإِسْلَامِ». به‌لام وه‌کو باسمان کرد، له زوربه‌ی سه‌رچاوه‌کانی حدیسیسدا بهم جوړه هاتوه: «فَأَخِيهِ عَلَى الْإِسْلَامِ، وَتَوَفَّاهُ عَلَى الْإِيمَانِ».

بو شمان ریوایهت کراوه له (سُنن) ی (أَبُو دَاوُدَ) و (ابْنُ مَاجَهَ) دا، له هاوه‌لی خوشه‌ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه‌تی: له پیغه‌مبهری خوام بیستوه (درودی خوای له‌سه‌ر بیت)، که فهرموویه‌تی: «إِذَا صَلَّيْتُمْ عَلَى الْمَيِّتِ، فَأَخْلِصُوا

(۱) پروانه: سُننُ الْبَيْهَقِيِّ الْكُبْرَى / ۴ / ۴۱ / ۶۷۶۵.

(۲) پروانه: سُننُ التَّرْمِذِيِّ / ۳ / ۳۴۳ / به‌ژماره: ۱۰۲۴.

لَهُ الدُّعَاءَ»^(۱) واته: "ته گهر نویتان له سهر مردوو کرد، به دلسوزی و به کولهوه
دوعای بو بکهن".

بو شمان ربوایهت کراوه له (سُنن) ی (أَبُو دَاوُد) دا، له هاوهلی خوشهویست (أَبُو
هَرَيْرَةَ) وه (خوای لی رازی بیت)، نهویش له پیغه مبهری خواوه (درودی خوای له سهر بیت)،
که له نویتزی سهر مردوودا دهیغه رموو: «اللَّهُمَّ، أَنْتَ رَبُّهَا، وَأَنْتَ خَلَقْتَهَا، وَأَنْتَ
هَدَيْتَهَا لِلْإِسْلَامِ، وَأَنْتَ قَبَضْتَ رُوحَهَا، وَأَنْتَ أَعْلَمُ بِسِرِّهَا وَعَلَانِيَتِهَا، جِنَّتَا شَفَعَاءَ،
فَاغْفِرْ لَهُ»^(۲) واته: "خوایه تو پهروه ردگاری نه م مردوه ی و، توش به دیته ی ناوه و،
توش هیدایهت داوه بو ناینی پیروزی نیسلام و، توش گیانت کیشاوه و، توش
زاناتریت به نهیتی و ناشکرای نه م مردوه، نیمهش هاتووین وه کو تکاکار تا لیلی
خوشبیت، دهی توش لیلی خوشه".

بو شمان ربوایهت کراوه له (سُنن) ی (أَبُو دَاوُد) و (ابن ماجه) دا، له هاوهلی
خوشهویست (وائلة) ی کوری (أسقع) هوه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه تی:
پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سهر بیت)، نویتزی پی کردین له سهر پیاویکی
موسولمان، منیش گویم لیلی بو، که دهیغه رموو: «اللَّهُمَّ، إِنَّ فُلَانَ ابْنَ فُلَانَةٍ فِي
ذِمَّتِكَ، وَحَبْلُ جَوَارِكَ، فَقِهِ فِتْنَةَ الْقَبْرِ، وَعَذَابَ النَّارِ، وَأَنْتَ أَهْلُ الْوَفَاءِ وَالْحَمْدِ.
اللَّهُمَّ، فَاغْفِرْ لَهُ، وَارْحَمَهُ، إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ»^(۳) واته: "خوایه، به راستی

---

(۱) پروانه: سُننُ أَبِي دَاوُدَ / ۲ / ۲۲۸ / ۳۱۹۹، وَسُننُ ابْنِ مَاجَهَ / ۱ / ۴۸۰ / ۱۴۹۷.
شیخی (ابن حبان) به (صحیح) ی داناهه. پروانه: صَحِيحُ ابْنِ حَبَّانَ / ۷ / ۳۴۵ - ۳۴۶ /
به هردوو ژماره: ۳۰۷۶ و ۳۰۷۷. ههروهها پروانه: الْبَدْرُ الْمُنِيرُ / ۵ / ۲۶۹ - ۲۷۰،
والتَّلْخِيصُ الْحَبِيرُ / ۲ / ۲۴۷ - ۲۴۸.

(۲) پروانه: سُننُ أَبِي دَاوُدَ / ۲ / ۲۲۸ / ۳۲۰۰. شیخی عهسقه لانی فهرموویه تی: حه دیسیکی
(حسن) هه. پروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۴ / ۴۰۱.

(۳) پروانه: سُننُ أَبِي دَاوُدَ / ۲ / ۲۲۹ / ۳۲۰۲، وَسُننُ ابْنِ مَاجَهَ / ۱ / ۴۸۰ / ۱۴۹۹.
شیخی عهسقه لانی فهرموویه تی: حه دیسیکی (حسن) هه. پروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۴ / ۴۰۲.

فلانی کوری فیسار له په‌نای پارێزگاری و چاودێری لوتفی تۆدایه، دهی تۆش له ناشووبی ناو گۆرو له سزای ناگری دۆزه‌خ بپارێزه، چون تۆ خواوه‌نی وه‌فایتو، شایانی ستایشیت. خواجه لێی خوشبه‌و، ره‌حمی پێ بکه، به‌راستی تۆ لیبوردهو میهره‌بانیت".

ئیمامی (شَافِعِي)ش دو‌عا‌یه‌کی هه‌لبژاردوه، که له کۆی ئەم هه‌دیسانه‌و، چه‌ند هه‌دیسیکی تره‌وه وه‌ریگرتوه‌و، فه‌رموو‌یه‌تی: (اللَّهُمَّ، هَذَا عَبْدُكَ، ابْنُ عَبْدِكَ، خَرَجَ مِنْ رَوْحِ الدُّنْيَا وَسَعَتِهَا، وَمَحْبُوبُهُ وَأَحِبَّاءُهُ فِيهَا، إِلَى ظُلْمَةِ الْقَبْرِ وَمَا هُوَ لِأَقْبِيهِ، كَانَ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ، وَأَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ. اللَّهُمَّ، إِنَّهُ نَزَلَ بِكَ، وَأَنْتَ خَيْرُ مَنْزُولٍ بِهِ، وَأَصْبَحَ فَقِيرًا إِلَى رَحْمَتِكَ، وَأَنْتَ غَنِيٌّ عَنْ عَذَابِهِ، وَقَدْ جَنَّاتِكَ رَاغِبِينَ إِلَيْكَ، شُفَعَاءَ لَهُ. اللَّهُمَّ، إِنْ كَانَ مُحْسِنًا، فَرِّدْ فِي إِحْسَانِهِ، وَإِنْ كَانَ مُسِيئًا، فَتَجَاوَزْ عَنْهُ، وَلَقَّهِ بِرَحْمَتِكَ رِضَاكَ، وَقِهِ فِتْنَةَ الْقَبْرِ وَعَذَابَهُ، وَأَفْسَحْ لَهُ فِي قَبْرِهِ، وَجَافِ الْأَرْضَ عَنْ جَنَّتِيهِ، وَلَقَّهِ بِرَحْمَتِكَ الْأَمْنَ مِنْ عَذَابِكَ، حَتَّى تَبْعَثَهُ إِلَى جَنَّتِكَ، يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ). واته: (خواجه ئەمه به‌نده‌ی تۆیه‌و، کوری به‌نده‌ی تۆشه، گوشادی و خوشی دنیای به‌جیه‌یشته‌وه، خوشه‌ویسته‌کانیشی تێدایه‌و، به‌رپنکه‌وتوه به‌ره‌و تاریکایی گۆرو ئەوه‌ی دیته‌رپنکه‌ی، له دنیا‌دا شایه‌تی داوه که بپنجه‌که له تۆ هیچ په‌رس‌تراویکی راسته‌قینه‌ی نه‌و، "مُحَمَّد"یش به‌نده‌و پێغه‌مبه‌ری تۆیه‌و، تۆش له هه‌موو که‌س زان‌اتریت به‌حالی ئەم به‌نده‌یه‌ت. خواجه ئەمه هاتۆته‌خزمه‌ت، تۆش باش‌ترین میوان په‌زیریت، ئیسته‌زۆر پێوستی به‌ره‌حم و به‌زه‌بی تۆ هه‌یه‌و، تۆش پێوستیت به‌سزادانی ئەو نیه، ئیمه‌ش هاتوینه‌ته‌خزمه‌ت، دو‌عا‌ی بۆ ده‌که‌ین‌و، تکای بۆ ده‌که‌ین. خواجه ئەگه‌ر که‌سیکی چاکه‌کار بوه، تۆش چاکه‌کانی بۆ زیاد بکه‌و، ئەگه‌ر خراپه‌کاریش بوه، چاوپۆشی لێ بکه‌و لێی ببوره‌و، به‌ره‌حمی خۆت پووی په‌زاهه‌ندی خۆتی تێ بکه‌و، له ناشووب و سزای گۆریش بپارێزه‌و، گۆره‌که‌شی بۆ گوشادو فراوان بکه‌و، زه‌وی له لاته‌نیشته‌کانی دورخه‌ره‌وه‌و، به‌

ره‌جی خوشت له سزای خۆت بیاریزه، هه‌تا زیندووی ده‌که‌یته‌وه‌و، به‌ره‌و
به‌هه‌شت به‌رپێ ده‌که‌یت، ئه‌ی به‌سۆزترینی به‌سۆزه‌کان).

ئهمه ده‌قی دو‌عا‌که‌ی ئیمامی (شافعی) به‌ له (مُخْتَصَرُ الْمَرْبِیِّ) دا (ره‌حم‌تی خ‌واله
هه‌ردو‌کیان بیت).

هاوه‌ل‌آمان فه‌رموویانه: ئه‌گه‌ر مرده‌که‌ منداڵ بوو، با دو‌عا بۆ باوک و دایکی
بکات و، بلیت: (اللَّهُمَّ، اجْعَلْهُ لَهْمًا فَرَطًا، وَاجْعَلْهُ لَهْمًا سَلْفًا، وَاجْعَلْهُ لَهْمًا ذُخْرًا،
وَتَقْلُ بِهِ مَوَازِينَهُمَا، وَأَفْرِغِ الصَّبْرَ عَلَى قُلُوبِهِمَا، وَلَا تَفْتِنَهُمَا بَعْدَهُ، وَلَا تَحْرِمُهُمَا
أَجْرَهُ). واته: (خواهه‌ بیکه‌ به‌ پێشه‌نگ و تکاکار و تویشوو بۆ باوک و دایکی و، به‌میش
تای ترازووی کرده‌وه‌ چاکه‌کانیان قورس بکه‌و، نارامی و سه‌بووریش به‌سه‌ر دل‌یاندا
برپێزه‌و، له‌دوای ئه‌میش تووشی ئاشووب و لیقه‌ومانیان مه‌که‌و، له‌ پاداشتی چاکه‌ی
له‌ده‌ستدانیشتی بپه‌شیان مه‌که‌).

ئهمه ئه‌و دو‌عا‌یه‌، که‌ زانای پایه‌به‌رز (أَبُو عَبْدِ اللَّهِ) ی (زُبَيْرِی) - که‌ یه‌ کینکه‌ له
هاوه‌ل‌آمان - له‌ کتیبکی خۆیدا هیناویتی، به‌ناوی (الْكَافِي). زانایانی تریش
دو‌عا‌یه‌کیان هیناوه‌ به‌ هه‌مان مانا، فه‌رمووشیانه: با له‌گه‌ل‌یدا بلیت: (اللَّهُمَّ، اغْفِرْ
لِحَيَاتِنَا وَمَيِّتِنَا..... هتد).

شیخی (زُبَيْرِی) فه‌رموویه‌تی: ئه‌گه‌ر مرده‌که‌ ئافه‌ت بوو، با بلیت: (اللَّهُمَّ،
هَذِهِ أَمْتُكَ..... هتد)، پاشان دو‌عا‌که‌ وای بکات، که‌ له‌ رووی زمانه‌وانیه‌وه‌ بۆ
ئافه‌ت به‌ کار به‌تریت. خواش له‌ هه‌موو که‌س زانا ته‌ره‌.

سه‌باره‌ت به‌ (اللَّهُ أَكْبَرُ) ی چواره‌میش، به‌یه‌ک ده‌نگی زانایان هه‌یج زیکرێک
له‌دوایه‌وه‌ واجب نیه‌. به‌لام سونه‌ته‌ ئه‌وه‌ بلیت، که‌ ئیمامی (شافعی) (ره‌حم‌تی خ‌وای لی
بیت) له‌ کتیبه‌که‌ی زانای پایه‌به‌رز (بُویطی) دا فه‌رموویه‌تی: له‌دوای (اللَّهُ أَكْبَرُ) ی
چواره‌مه‌وه‌ با بلیت: (اللَّهُمَّ، لَا تَحْرِمْنَا أَجْرَهُ، وَلَا تَفْتِنْنَا بَعْدَهُ).

زانای پایه‌برز (أَبُو عَلِيٍّ ابْنُ أَبِي هُرَيْرَةَ) - که به کیکه له هاوه‌لاغان-
 فهرموویه‌تی: زانایانی (مُتَقَدِّمِينَ) له دواى (اللَّهُ أَكْبَرُ) چواره‌مه‌وه ده‌یان‌فهرموو:
 (رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ). نه‌وجا فهرموویه‌تی:
 نه‌م زیکره له ئیمامی (شَافِعِي) هه‌وه نه‌گیردراره‌ته‌وه. خو نه‌گهر کردبیتی، نه‌وه
 باش و جوانه.

منیش ده‌لیم: به‌سه بو باشی و جوانی نه‌و زیکره، نه‌وه‌ی که پیشتر له
 حه‌دیه‌که‌ی هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (أَنَس) دا، له (هاسی دوعای خهم و خه‌ف‌ت) دا
 هینامان. خواش له هه‌موو که‌س زانا تره.

هه‌روه‌ها ده‌لیم: به‌لگه ده‌هتیرته‌وه بو کردنی دوعا له‌دواى (اللَّهُ أَكْبَرُ) ی
 چواره‌مه‌وه به‌و حه‌دیه‌سی، که له کتیبی (السُّنَنُ الْكُبْرَى) ی ئیمامی (بِيَهْقِي) دا بو‌مان
 ریوایه‌ت کراوه، له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (عَبْدُ اللَّهِ) ی کوری (أَبِي أَوْفَى) وه (خوا له
 هه‌ردوکیان رازی بیت)، که نه‌و له‌سه‌ر ته‌رمی که‌چه‌که‌یدا چوار (اللَّهُ أَكْبَرُ) ی کردو،
 پاشان دواى چواره‌میان به‌نه‌ندازه‌ی نیوان دوو دانه‌یان راوه‌ستاو، داواى
 لیخو‌شبوون و نزای بو ده‌کردو، پاشان فهرمووی: پیغه‌مبه‌ری خواش (درودی خرای لی
 بیت) وای ده‌کرد. ^(۱)

له ریوایه‌تیکشدا هاتوه، که چوار (اللَّهُ أَكْبَرُ) ی کردوه، پاشان ماوه‌یه‌ک
 راوه‌ستاوه، تاوه‌کو ئیمه‌گومانی نه‌وه‌مان برد، که (اللَّهُ أَكْبَرُ) ی پی‌نجه‌میش ده‌کات.
 نه‌وجا به‌لای راست و به‌لای چه‌پدا سلاوی دایه‌وه. جا که لیوویه‌وه، ئیمه‌ش
 عه‌رزمان کرد: نه‌وه چی بوو؟ نه‌ویش فهرمووی: من له‌وه زیاترتان بو ناکه‌م، که
 بینومه پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خرای لی بیت) کردوویه‌تی. یان فهرمووی: پیغه‌مبه‌ری
 خوا به‌م جو‌ره‌ی کردوه. ^(۲)

(۱) پروانه: سُنُّ الْبَيْهَقِيِّ الْكُبْرَى / ۴ / ۴۲ / ۶۷۷۲.

(۲) پروانه: سُنُّ الْبَيْهَقِيِّ الْكُبْرَى / ۴ / ۴۳ / ۶۷۷۹.

ئىمامى (حَاكِم) فەر موو يه تى: ئەمە ھەدىسىكى (صَحِيح) ھە. (۱)

باسىك: } ھوكمى سلاۋدان ھەوى نوپۇزى مردوو، ھوكمى ئەو كە سانەش ئە

نوپۇزەكە دواكە وتوون }

ئە گەر ئەو كە ھەدى نوپۇزى مردو ھە كە دە كات لە (اللَّهُ أَكْبَرُ) ھە كان و، لە زىكرە كانى دواى ئەوان بوو يە ھە، ئەوا ھەرو ھە كو سەرجەم نوپۇزە كانى تر، دوو جار سلاۋ دەداتە ھە. بە بەلگەى ئەو ھەدىسەى (عَبْدُ اللَّهِ) ى كورى (أَبِي أَوْفَى)، كە پىشتر باسما ن كەرد.

جا ھوكمى سلاۋدان ھەش ھەر بەو جۆرە يە، كە لە باسى سلاۋدان ھەوى سەرجەم نوپۇزە كاندا باسما ن كەرد. ئەمەش برىتتە لە مەزھەبى درووستى ھەلبىزىر دراو. ئىمەش لە مەسەلەى سلاۋدان ھەوى نوپۇزى مردوودا ناكۆكىە كى لاوازما ن ھە يە، بەلام لەبەر ئە ھەوى لەم كىتتە دا پىوستما ن پى نى، بو يە باسى ناكەم.

ئەو جا ئە گەر كە سىكى دواكە وتو و ھات و، لە بە شىكى نوپۇزە كە دا بە پىشنو پۇزە كە گە پىشت، ئەوا با دەستبە جى نوپۇزە كەى دابە سىتت و، سورە تى (الْفَاتِحَةَ) بىخو ئىتت و، پاشان بە تەرتىب زىكرە كانى دواترىش بىخو ئىتت و، پىوست ناكات ئەو زىكرە بكات، كە لەو كاتە دا پىشنو پۇزە كە دە يكات.

---

(۱) پروانە: الْمُسْتَدْرَكُ عَلَى الصَّحِيحَيْنِ / ۱ / ۵۱۲ / ۱۳۳۰. بەلام بەلاى شىخى

عەسقىلانى ھەدىسىكى لاوازە. چونكە كە سىك لە رىشتە كە يدا يە، بەناوى (إِبْرَاهِيم) ى كورى (مُسْلِم) ى (هَجْرِي) ھە ھە، كە زۆرى ھەى زانا پان بە لاوازىان دانا ھە. پروانە: تَتَائُجُ الْفُكَّارِ

۴ / ۴۰۷ - ۴۰۹.

جا نه گهر شوینکه وتوه که (اللهُ اکْبَر) ی کردو، بهرله وهی زیکری دواکهی بکات، پیشنوئزه که (اللهُ اکْبَر) یکی تری کرد، نهوا زیکره کهی له سهر داده که ویت، ههروه کو چۆن له سهرجهم نوئزه کانی تردا سوره تی (الْفَاتِحَة) له سهر که سی دواکه وتوو داده که ویت.

ههروه ها نه گهر پیشنوئزه که سلاوی دایه وهو، هیشتا شوینکه وتوه دواکه وتوه که هندیك له (اللهُ اکْبَر) ه کانی مابوو، نهوا پیویسته له سهری (اللهُ اکْبَر) ه کان و زیکره کانی دواشیان به ترتیب بکات. نه مهش مهزه بی دروستی مه شهوره به لای نیمه وه. ههروه ها بوچوونیکی لاوازیشمان ههیه، که ده لیت: با ته نها (اللهُ اکْبَر) ه کان بکات و، زیکره کانیا ن نه کات. خواه له هه موو که س زانا تره.

ئەگەر كەسبىك بە پيادىمۇپەوى ئەگەن تەرمىكىدا رۇيشت چى بلىت؟

سونەتە كەسى پيادەپەرە سەرقال بىت بە زىكرى خواى گەرەو، بىرىش لەو بەكاتەو، كە مردو كە لەمەولا بى دەگات، چارەنوووسى چۆن دەبىت، ئىستە حالتى چۆنەو، ئەمەش كۆتايى دنيايەو، چارەنوووسى خەلكە كەبەتى.

هەرەوھا با زۆر خۆى پارىزىت لە كەرنى قسەى بى كەلك. چونكە ئەمە كاتى بىر كەرنەو زىكرى خوايەو، بى ناگايى و گالته كەرنى و سەرقالبۇون بە قسەى پىروپوچ تىيدا زۆر ناشىرەنە. چونكە قسە كەرنى لە شتى بى سووددا لە هەموو كات و حالەتەكىدا نەھى لى كراو، چى جاي ئەم كات و حالەتە؟!

ئەوجا بزانه، كە هەلس و كەوتى راست و هەلبۇزىردراو ئەوئەيە كە زانايانى (سەلفى) لەسەر بوە (خويان لى رازى بىت)، ئەويش بىرئەيە لە بىدەنگى لە كاتى رى كەرنى لەگەن تەرمە كەدا. واتە: نابىت دەنگ بەرز بىرئەيەو، نە بە خويئەدىنى قورئان، نە بە زىكر كەرنى، نە بە خويئەدىنى هىچ شتىكى تر.

حىكمەتىش لەم بىدەنگى ئاشكراو پروونە، ئەويش ئەوئەيە كە دەروونى كەسە كە هىورترى، بىرى جەمەت دەبىت سەبارەت بەوئەيە پەيوەندى بە تەرمە كەو هەيە، كە لەم حالەتەشدا هەر دەبىت و ابىت.

جا ئەمە بۇچوونە حەق و راستە كەيەو، تۇش بەھۆى زۆرى ژمارەى ئەو كەسانەو هەلمە خەلەتى، كە بۇچوونى پىچەوانەى ئەمەيان هەيە. چونكە خواناسى پايەبەرز (فُضَيْل) كورپى (عِيَاض) (خواى لى رازى بىت) فەرمائىشتىكى هەيە، كە پوختە كەى ئەمەيە: لەسەر رىنگەى راست بىنەرەو و پىئەو پابەندبەو، با كەمى پەيرەوان و شوئىنكە و توانىشى زىانت بى نەگەيەنەت. خويشت لە رىنگاكانى گومرايى پارىزەو، بە زۆرى ژمارەى پەيرەو تياچوە كانىشان هەلمە خەلەتى.

له (سُنن) ی (بِیْهَقِیِّ) شدا چه دیسیکمان بو ریوایت کراوه، که هه ر وا دهخواریت، من وتم. ^(۱)

سهبارت بهو کارهش که کهسانی نهزان له شاری دیمهشوقو شارهکانی تریشدا نهنجامی دهدهن و، قورئان بهسه ر تهرمی مردودا دهخوین و، وشهکانی دریزو خار ده که نهو و، فهرمایشته کان له مبهستهکانی خویمان لادهدهن، نهو به کو دهنگی زانایان کاریکی ههراوه، منیش له کتیبی (التَّبَيَانُ فِي آدَابِ حَمَلَةِ الْقُرْآن) دا باسی ناشیرینی نهو کاره و، زور ههرا میته که ی و، تاوانباربوونی نهو که سه م کرده، که دهتوانیت ئینکاری بکات و، ئینکاریشی ناکات. خواش پشت و پهنا ی هه مو و لایه که و، ته و فقیش ته نها به دهستی نهو ه.

نه گهر تهرمیك به لای كه سینكدا تینه ری، یان كه سینك چاوی به تهرمیك كهوت چی بلیت؟

سونه ته نهو كه سه بلیت: (سُبْحَانَ الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ). واته: پاك و بیگهردی بو نهو زاته زیندوهی، که هه رگیز نامریت.

زانای پایه بهرز قاضی (أَبُو الْمَحَاسِنِ) ی (رُؤْيَانِي) – که یه کیکه له هاوه لائمان – له کتیبی (بَحْرُ الْمَذْهَبِ) دا فهرموویه تی: سونه ته دو عا بکات و، بلیت: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْحَيُّ الَّذِي لَا يَمُوتُ).

---

(۱) نهویش بریتیه لهو فهرمایشته ی، که شوینکه وتووی پایه بهرز (قَیْس) ی کوری (عَبَاد) فهرموویه تی: هاوه لانی پیغه مبه ری خوا بیان ناخوشبوو له کاتی جه نازه و، له کاتی جه نگو، له کاتی زیکر دا دهنگ بهرز بکریته وه. بروانه: سُننُ الْبِیْهَقِیِّ الْكُبْرَى / ۴ / ۷۴ / ۶۹۷۴. شیخی عهسقه لانی فهرموویه تی: فهرمایشتیکی (صَحِيح) ه. بروانه: تَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۴ / ۴۱۱.

هروه‌ها سونه‌ته دوعا بۆ مردوه که بکات و، وه‌سفو سه‌نای بکات، نه‌گهر شایان بوو، به‌لام زیاده‌پره‌وی له وه‌سفیدا نه‌کات.

نه‌وه‌ی نه‌و که‌سه ده‌یلیت، که مردوه‌که ده‌خاته گۆره‌که‌یه‌وه

بۆمان ریوایه‌ت کراوه له (سُننِی (أَبُو دَاوُد) و (تِرْمِذِي) و (بَيْهَقِي) و له غه‌یری نه‌وانیشدا، له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (أَبْنُ عُمَرَ) هوه (خواله‌ هه‌ردروکیان رازی بیت)، که نه‌گهر پیغه‌مبه‌ری خوا (دروودی خوی له‌سه‌ر بیت)، مردووی بخستایه‌ته ناو گۆره‌وه، ده‌یفه‌رموو: «بِاسْمِ اللَّهِ، وَعَلَى سُنَّةِ رَسُولِ اللَّهِ».

ئیمامی (تِرْمِذِي) فه‌رموویه‌تی: هه‌دیسینکی (حَسَن) هه.^(۱)

ئیمامی (شَافِعِي) و هاوه‌لانیس (ره‌جه‌تی خویان لی بیت) فه‌رموویانه: سونه‌ته له‌گه‌ل نه‌و زیکه‌شه‌دا دوعا بۆ مردوه که بکات.

یه‌ کَبِکْ له جوانترین دوعاش نه‌وه‌یه، که ده‌قی ئیمامی (شَافِعِي) له‌سه‌ر هاتوه له کتیبی (مُخْتَصَرُ الْمُزَنِّي) دا، که فه‌رموویه‌تی: با نه‌و که‌سانه‌ی مردوه که ده‌خه‌نه ناو گۆره‌که‌وه بَلَّيْنِ: (اللَّهُمَّ، أَسَلِمُهُ إِلَيْكَ الْأَشْحَاءُ مِنْ أَهْلِهِ وَوَلَدِهِ وَقَرَابَتِهِ وَإِخْوَانِهِ، وَفَارِقَ مَنْ كَانَ يُحِبُّ قُرْبَهُ، وَخَرَجَ مِنْ سَعَةِ الدُّنْيَا وَالْحَيَاةِ إِلَى ظُلْمَةِ الْقَبْرِ وَضَيْقِهِ، وَتَزَلَ بِكَ وَأَنْتَ خَيْرُ مَنْزُولٍ بِهِ، إِنْ عَاقَبْتَهُ، فَبَدَّنْ، وَإِنْ عَفَوْتَ عَنْهُ، فَأَنْتَ أَهْلُ الْعَفْوِ، أَنْتَ غَنِيٌّ عَنْ عَذَابِهِ، وَهُوَ فَقِيرٌ إِلَى رَحْمَتِكَ. اللَّهُمَّ، اشْكُرْ حَسَنَتَهُ، وَاغْفِرْ سَيِّئَتَهُ، وَأَعِذْهُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَاجْمَعْ لَهُ بِرَحْمَتِكَ الْأَمْنَ مِنْ عَذَابِكَ، وَآكْفِهِ كُلَّ هَوْلٍ

(۱) بروه‌انه: سُننُ أَبِي دَاوُد / ۲ / ۲۳۲ / ۳۲۱۳، و سُننُ التِّرْمِذِي / ۳ / ۳۶۴ / به‌ زماره:

۱۰۴۶، و سُننُ الْبَيْهَقِي الْكُبْرَى / ۴ / ۵۵ / ۶۸۵. شیخی عه‌سقه‌لانی فه‌رموویه‌تی:

هه‌دیسینکی (صَحِيح) هه. بروه‌انه: نَتَائِجُ الْأَفْكَار / ۴ / ۴۱۲.

دُونَ الْجَنَّةِ. اللَّهُمَّ، اخْلُفْهُ فِي تَرْكِهِ فِي الْغَابِرِينَ، وَارْفَعُهُ فِي عَلِيِّينَ، وَعُدْ عَلَيْهِ بِفَضْلِ رَحْمَتِكَ، يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ). واته: (خوابه، خیزان و مندالتو خزم و کس و کار و براکانی نهم مردوه، که حهزبان به له ده سزدانی نه ده کرد، و ا دایانه دهستی تو و ته سلیمی لوتفی تو یان کردو، نه ویش له و که سانه جیابوویه و، که حهزی له نزیکیان بوو. له فراوانی و گوشادی دنیا و زیان دهر چوو بو تاریکایی و ته سکایی نار گورو، هاته خزمه تی توو، تو ش باشترین میوان په زی پیت، خو نه گهر سزای بدهیت، نه وه به هوئی تاوانه ویه و، نه گهر لی شی بیوریت، نه وه تو خوت لی سورده و به خشندهیت. تو پیویستت به سزدانی نه و نیه و، نه ویش پیویستی به سوزو میهره بانی تو هیه. خوابه پاداشتی چاکه کانی بده ویه و، له خراپه و تاوانه کانیشی خوشبه و، له سزای گوریش په نای بده و، به په همه تی خوشت له سزای خوت بیاریزه و، له هموو نار هه تیه کانی بهر له گه یشتی به به هشت دوری بخه ره ویه و بیاریزه. خوابه ناگاشت له و کس و کاره ی بیت که لی به جیده میتن و، له تو ماری گشتی ناو و کرده ویه چاکه کاراندا پله ی بهرز بکهره ویه و، دووباره په حی زیاتری پی بکه، نه ی به سوزترینی به سوزه کان).

نه ووی نه دوای نه سپهره مکردنی مردوه که وه دهوتریت

سونه ته بو نه و که سه ی له سهر گوره که راوه ستاوه به ههر دوو دهستی سی مشت خو ل بکاته سهر گوره که، له پرووی سهری مردوه که وه.

كَوْمَ لَيْكٍ لِه هاره لاغان فهرموویانه: سونه ته له مشتی یه که میاندا بلیت: ﴿مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ﴾، له دوه میشدا بلیت: ﴿وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ﴾، له سیه میشدا بلیت: ﴿وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى﴾ [طه: ۵۵]. واته: {ئیمه نیوه مان له زهوی دروست کرده و، ده تانگه ریتینه و بو ناو زهوی و، له ویشه وه جاریکی تر ده تانه یینه دهره وه}.

سونه تيشه له دوای لیوونوه له به خاک سپاردنه که، ماوهیه که له پان گوره که دا دانیشتیت، به نه اندازه ی سهر برینی حوشتزیک و، دابهش کردنی گورته که ی. دانیشتوانی سهر گوره کهش خویمان خهریک بکهن به خویندنه وه ی قورئان و، دوعا کردن بۆ مردوه که و، ناموزگاری و، چیرۆک و سهرگوزه شته ی پیاوچا کانه وه.

بۆمان ریوایهت کراوه له ههر دوو سهحیحی بوخاری و موسلیمدا، له ئیمامی (علی) سهوه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه تی: ئیمه له به خاک سپاردنی تهرمی کدا بووین له گورستانی (بَقِيعُ الْقَرْقَدِ) و، پیغه مبهری خوایش (درودی خوای له سهر بیت) ته شریفی هینا بۆلامان و، دانیشت و، ئیمهش له خزمه تیدا دانیشتین و، گورچانیک (یان توولیک) ی پیوو، سهری داخست و، به گورچانه که ی دهیدا له زهویه که و، پاشان فهرمووی: «مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا قَدْ كُتِبَ مَقْعَدُهُ مِنَ النَّارِ، وَمَقْعَدُهُ مِنَ الْجَنَّةِ». واته: "هیچ کهسیک له نیوه نیه، که جینگه که ی خوئی له ناو ناگری دوزه خدا، یان له ناو بههشتدا بۆ دیاری نه کرابیت". جا هاوه لانیشت عهرزیان کرد: نه ی پیغه مبهری خوا، ئیتر بۆ ئیمه پشت به نوسراوه که ی چاره نووسی خویمان نه بهستین؟ نه ویش فهرمووی: «اعْمَلُوا، فَكُلُّ مَيْسَرٍ لِمَا خُلِقَ لَهُ». واته: "کارو کرده وه ی باش بکهن، چونکه هه موو کهسیک له زانست و تهقدیری خوا دا به ره و نه و جینگه یه ده بریت، که بۆی درووستکراوه". ئیتر ته واوی حه دیسه که ی باس کرد.^(۱)

بۆشمان ریوایهت کراوه له سهحیحی موسلیمدا، له هاوه لی خو شه ویست (عمرو) ی کوری (عاص) سهوه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه تی: نه گهر به خاکتان سپاردم، به نه اندازه ی سهر برینی حوشتزیک و، دابهش کردنی گورته که ی لای

(۱) پروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۶ / ۲۷۴۵ / به ژماره: ۷۱۱۳، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۲۰۴۰ / به ژماره: ۲۶۴۷.

گۆره که مدا بمیننه وه، تا به هۆی ئیوه وه ههست به غه ربیی نه که م، بشزانم به چیی شتیک وه لامی فریشته نیردراوه کانی پهروهردگارم دهدهمه وه.^(۱)

بو شمان ربوایهت کراوه له (سُنن) ی (أَبُو دَاوُد) و (بَيْهَقِي) دا، به رسته به کی (حَسَن)، له ئیمامی (عُثْمَان) هوه (خرای لی رازی بیت)، که فهرموو به تی: نه گهر پیغه مبهری خوا (درودی خرای له سه ربیت)، له به خاک سپاردنی مردوو به ک بوایه ته وه، له سه ربی راده وه ستاو، ده یفه رموو: «اسْتَغْفِرُوا لِأَخِيكُمْ، وَسَلُّوا لَهُ التَّيِّبَاتِ، فَإِنَّهُ الْآنَ يُسْأَلُ».^(۲) واته: "داوای لی خۆشبوون بو برا که تان بکه ن، داوای راگیراوی بو بکه ن بو وه لامدانه وه ی فریشته کان. چونکه به راستی ئیستا پر سیاری لی ده کریت".

ئیمامی (شَافِعِي) و هاوه لائمان فهرموو یانه: سونه ته ناماده بو ان چه ند ئایه تیک له قورئانی بیروز له سه رب گۆره که بخوینن. ههروه ها فهرموو یانه: خۆ نه گهر به ته وا وه تی خه قی قورئانی له سه رب بکه ن، نه وه باشه.

بو شمان ربوایهت کراوه له (سُنن) ی (بَيْهَقِي) دا، به رسته به کی (حَسَن)، که هاوه لی خۆشه ویست (أَبْنُ عُمَرَ) (خرای لی رازی بیت)، پی خۆشبو وه وای به باش زانیوه، که له داوای به خاک سپاردن، سه ره تای سوره تی (الْبَقَرَة) و کو تاییه که یشی له سه رب گۆره که بخوینریت.^(۳)

(۱) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۱۱۲ / به ژماره: ۱۲۱.

(۲) بروانه: سُنُنُ أَبِي دَاوُدَ / ۲ / ۲۳۴ / ۳۲۲۱، وَسُنُنُ الْبَيْهَقِيِّ الْكُبْرَى / ۴ / ۵۶ / ۶۸۵۶.

(۳) بروانه: سُنُنُ الْبَيْهَقِيِّ الْكُبْرَى / ۴ / ۵۶ / ۶۸۶۰.

باسيک: {تهلقيني مردوو}

کۆمه‌ليني زۆر له هاوه‌لامان فهرموويانه: تهلقيني مردوو له‌دواي به‌خاک سپاردني سونه‌ته. ^(۱)

جا له‌وانهي، که فهرموويانه سونه‌ته: زاناي پايه‌به‌رز قاضي (حُسين) له کتبي (التعليقة) داو، قوتايه‌کشي - که بريته له زاناي پايه‌به‌رز (أبو سعد) (مُتولي) - له کتبي (التيممة) داو، زاناي پايه‌به‌رزي خواناس (أبو الفتح نصر) ي کورپي (إبراهيم) ي کورپي (نصر) ي (مقدسي) و، زاناي پايه‌به‌رز (أبو القاسم) ي (رافعي) و، غهيري نه‌وانيش.

هه‌روه‌ها زاناي پايه‌به‌رز قاضي (حُسين) نهم بۆچوونه‌ي له هاوه‌لامانه‌وه نقل کردوه.

سه‌باره‌ت به ده‌قي تهلقينيش، زاناي پايه‌به‌رز شيخ (نصر) فهرموويه‌تي: نه‌گه‌ر لیبوويه‌وه له به‌خاک سپاردني مردوه‌که، با له‌لای سه‌ريدا بوه‌ستيت و، بليت: (يَا فُلَانُ بِنُ فُلَانٍ، أَذْكَرُ الْعَهْدِ الَّذِي خَرَجْتَ عَلَيْهِ مِنَ الدُّنْيَا: شَهَادَةٌ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَأَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ، لَا رَيْبَ فِيهَا، وَأَنَّ

(۱) شيخي (ابن علان) فهرموويه‌تي: به‌لگه‌ي سونه‌تبوي تهلقين نه‌ويه، که يادخسته‌وه‌ي مردوه‌که‌ي تيدايه‌و، خواي گه‌وره‌ش فهرموويه‌تي: ﴿وَذَكَرْ فَإِنَّ الذِّكْرَ تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ﴾ [الناريت: ۵۵]، به‌نده‌ي خواش له‌و حاله‌ته‌دا له هه‌موو کاتيک زياتر يتويستي به يادخسته‌وه هه‌يه.

زانايان فهرموويانه: تهلقين دژايه‌تیه‌کی نيه له‌گه‌ل نايه‌تي ﴿وَمَا أَلْتِ بِمُسْمِعٍ مَنْ فِي الْقُبُورِ﴾ [فاطر: ۲۲] و، نايه‌تي ﴿إِنَّكَ لَا تَسْمَعُ الْمَوْتَى﴾ [اشمل: ۸۰]. چونکه پتغه‌به‌ري خوا بانگي کوزراوه‌کانی ناو بیره‌که‌ي کردو، بيستيشيان و، فهرمووشي: نيوه له‌وان باشتر ناييسن، به‌لام نه‌وان ناتوان وه‌لام بده‌نه‌وه. هه‌روه‌ها له‌باره‌ي مردووشه‌وه فهرموويه‌تي: خشه‌و ده‌نگي نه‌عله‌کانی نه‌و که‌سانه ده‌بيست، که نه‌سپه‌رده‌يان کردوه‌و، به‌جی ده‌هیلن. پروانه: الفتوحات الربانية / ۴ / ۱۹۴ - ۱۹۵.

اللَّهُ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ. قُلْ: رَضِيتُ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- نَبِيًّا، وَبِالْكَعْبَةِ قِبْلَةً، وَبِالْقُرْآنِ إِمَامًا، وَبِالْمُسْلِمِينَ إِخْوَانًا. رَبِّيَ اللَّهُ، لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ، وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ). واته: (ئەى فلانى كورى فيسار، ئەو پەيمان و بەلەنت بېتەو بېر، كە لەسەرى دنياى بە جەيەشت، ئەوئش شاىه تيدان بوو لەسەر ئەوئى، كە هېچ پەرس تراوىكى راستەقەينه نيه بيجگه له خواى تاكو تەنهای بى هاوتاو، "مُحَمَّد" يش بەندەو پيغەمبەرى ئەوئو، رۆزى قيامەتيش دیتو، گومانى تيدا نيهو، خواى گەورەش مردوئە كانى ناو گۆر زیندوو دەكاتهوئە. بلى: رازيم به خوا كه پەروەردگارم بىتو، رازيشم به ئىسلام كه ئاينم بىتو، رازيشم به "مُحَمَّد" (دروودى خواى لەسەر بىت) كه پيغەمبەرم بىتو، رازيشم به كه عەبى پيرۆز كه قىبلەو پرووگەى نويزو عىبادەتم بىتو، رازيشم به قورئان كه پيشەوام بىتو، رازيشم به موسولمانان كه براو خوشكم بن. پەروەردگارم تەنھا خوايهو، بيجگه له ئەو هېچ پەرس تراوىكى راستەقەينه نيهو، ئەوئش پەروەردگارى عەرشى مەزنە).

ئەمە دەقى تەلقينە كەى زانای پاىه بەرز شىخ (نصرى (مقدسى) ه، له كتيبه كەيدا بەناوى (التهديب).

دەقى تەلقينى زانايانى تريس هەر لەو نزىكەو، له دەقى هەندىكياندا تەلقينە كە كورت ترە.

پاشان هەندىك لەو زانايانە لە بانگ كردنى مردوئە كەدا دەفەرموون: (يَا عَبْدَ اللَّهِ ابْنَ أُمَّةِ اللَّهِ) و، هەندىكيشيان دەفەرموون: (يَا عَبْدَ اللَّهِ ابْنَ حَوَاءَ) و، هەندىكيشيان دەفەرموون: (يَا فُلَانُ ابْنَ أُمَّةِ اللَّهِ) ناوى دەهين، يان دەفەرموون: (يَا فُلَانُ ابْنَ حَوَاءَ)، هەموو ئەم تەعبىرانەش هەر بە يەك مانايە.

دەبارەى ئەم تەلقينەش پەرسىار كراوئە لە زانای پاىه بەرزو پيشەوا شىخ (ابن الصلاح) ي شارەزورى (رەحمەتى خواى لى بىت)، ئەوئش لە (فتاوى) كەيدا فەرموويه تى: ئيمە تەلقين كردمان بەلاوئە پەسەندەو، كاريشى پى دەكەين و، كۆمەلەكيش لە

هاوه له خوراسانیه کاغان باسیان کردوه. ههروه ها فرمووشیتی: ئیمه هه دیسیکمان له باره ی تهلقینه وه له ریگه ی (أبو أمامة) وه ریوایه ت کردوه، که رشته که ی راوه ستاو نیه، به لام پشتگیری کراوه و به هیز بوه به هوی هاتیه وه له ریگه ی تره وه، ههروه ها پالپشت کراوه به کرده وه ی زانایانی ولاتی شامیش له کونه وه.^(۱)

ههروه ها شیخی شاره زووری فرموویه تی: سه باره ت به تهلقینی مندالی شیره خور، نه وه به لگه یه کی پشت بی به سزاوی نیه، ئیمه ش به سونه تی دانانین. خواش له هه موو که س زانا تره.

---

(۱) بروانه: فتاوی ابن الصلاح / ۱ / ۲۶۱ / به ژماره: ۱۰۵. هه دیسه که ش نیمامی (طبرانی) له (المعجم الكبير) / ۸ / ۲۴۹ / به ژماره: ۷۹۷۹) دا ریوایه تی کردوه، له ریگه ی (سعید) ی کوری (عبدالله) ی (أودی) هوه، که فرموویه تی: شهدت أبا أمامة وهو في النزاع، فقال: إذا أنا مت، فاصنعوا بي كما أمرنا رسول الله - صلى الله عليه وسلم - أن تصنع بموتانا، أمرنا رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال: "إذا مات أحد من إخوانكم، فسويتم الثراب على قبره، فليقم أحدكم على رأس قبره، ثم ليقل: (يا فلان بن فلانة)، فإنه يسمعه ولا يجيب، ثم يقول: (يا فلان بن فلانة)، فإنه يستوي قاعدا، ثم يقول: (يا فلان بن فلانة)، فإنه يقول: (أرشدنا، رحمك الله)، ولكن لا تشعرون. فليقل: (اذكر ما خرجت عليه من الدنيا: شهادة أن لا إله إلا الله، وأن محمدا عبده ورسوله، وألك رضىت بالله رباً، وبالإسلام ديناً، وبمحمد نبياً، وبالقرآن إماماً)، فإن منكراً ونكيراً يأخذ واحداً منهما بيد صاحبه، ويقول: (اطلق بنا، ما نعتقد عند من قد لقن حجة)، فيكون الله حجيجه دونهما". فقال رجل: (يا رسول الله، فإن لم يعرف أمه؟) قال: «فيسبها إلى حواء، يا فلان بن حواء». جا بو هينانی نه وه هه دیسانه ی، که پالپشتی نه م هه دیسه لاوازه ده که ن، بروانه: البدر المنير / ۵ / ۳۳۳ - ۳۳۹ / به ژماره: ۸۲. شیخی (ابن القيم) يش فرموویه تی: نه م هه دیسه نه گه رچی سابتیش نه بوه، به لام هه ر نه وه نده به سه بو کار پیکردنی، که به رده وام له هه موو سه رده مه کاندایا پیکراوه، بی نه وه ی که س ئینکاری کردیت. بروانه: الروح / ۱۳.

منیش ده لیم: بۆچوونی راست نه ویه، که هیچ مندالیک تهلقین ناکریت، چی شیره خۆر بیت، یان گه وره تر، تا بالغ نه بیت و، نه بیت به (مُکَلَّف). خواش له هه موو کهس زانا تره.

باسی وهسیتی مردوو، که کهسیکی دیاریکراو نوژی له سه ربکات، یان به شیوهیهکی دیاریکراو، یان له جینگهیهکی دیاریکراو دا به خاک بسپێردریت، به هه مان شیوه کفن و نهو شتانهی تریش، که دهکرین و، نهوانهش که ناکرین

بۆمان ریوایهت کراوه له سهحیحی بوخاریدا، له (عائِشَة) ی دایکی نیماند ارانه وه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویهتی: چوومه خزمهتی نیمامی (أَبُو بَكْر) (خوای لی رازی بیت) — واته: له و کاتهی که نهخۆش بوو—، پیی فهرمووم: له چه ند کفندا پیغه مبهری خواتان (درودی خوای له سه ربیت) کفن کرد؟ منیش عه رزم کرد: له سی کراسدا. فهرمووی: له چی رۆژیکدا پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سه ربیت) وهفاتی فهرموو؟ عه رزم کرد: له رۆژی دووشه ممه دا. فهرمووی: ئه ی نه مرۆ چی رۆژیکه؟ عه رزم کرد: دووشه ممه یه. فهرمووی: هیوادارم له نیسته وه هه تا شه و منیش بمرم. پاشان ته ماشای نه و کراسه ی کرد، که له نهخۆشیدا له بهری ده کردو، په له ی زهردی زه عفهرانی پیوه بوو، جا فهرمووی: ئه م کراسه م بشۆرنو، دوو کراسی تریشی به سه ردا زیاد بکه نو، له هه رسیکه یاندا کفنم بکه ن. منیش عه رزم کرد: ئه م کراسه یان کۆن بوه!! فهرمووی: کهسی زیندوو له کهسی مردوو حه قی زیاتره، که پۆشاکێ تازه له بهر بکات. چونکه به راستی پۆشاکێ مردوو بۆ نه و کیم و زیچاوه یه، که له لاشه ی ده رده چن.

جا نه وه بوو وه فاتى نه فهرموو، ههتا شهوى سى شهمه، ئيت بهر له وهى رۆژ
بيتهوه به خاك سپردرا. ^(۱)

بو شمان رپوايهت كراوه له سه حى بوخاريدا، كه ئيمامى (عمرى كورپى
(خَطَّاب) (خوای نى رازى بيت)، كاتيك بريندار كرا، به (عَبْدُالله) كورپى خوئى
فهرموو: نه گهر مردم، ههلم بگرنو، (بمه ن بۆلاى مالى داىكه عَائِشَة) و، سلاو
بكه نو، عهرزى بكه ن: (عَمْر) داوا ده كات، رپنگه ي پيده ن بيته ژووره وه. جا
نه گهر داىكه (عَائِشَة) رپنگه ي پيدام، نه وا بمه نه ژووره وه. نه گهر رپنگه شى پى نه دام،
نه وا بگهر پيته وه بو گورپستانى موسولمانان. ^(۲)

بو شمان رپوايهت كراوه له سه حى موسليدا، له (عَامِر) كورپى هاوه لى
خوشه ويست (سَعْد) كورپى (أَبِي وَقَّاص) هوه (خوای نى رازى بيت)، كه فهرموويه تى:
(سَعْد) فهرمووى: گوره كه م به شيوه ي (لَحْد) (واته: لادر له رووى قيله وه) بو
هه لكه ننو، خشتى قورپشم له سه ر دابنين، ههروه كو چون بو پيغه مبه رى خوا كراوه
(درودى خوای له سه ر بيت). ^(۳)

بو شمان رپوايهت كراوه له سه حى موسليدا، له هاوه لى خوشه ويست
(عَمْر) كورپى (عَاص) هوه (خوای نى رازى بيت)، كه نه ويش له كاتى سه ره مه رگيدا
فهرموويه تى: نه گهر مردم، كه س به گريان و هاواره وه له گه لمدان نه يه ت و، ناگريش
نه هين. جا نه گهر به خاك تان سپاردم، كه م كه م خاك بكه ن به سه رمداو، پاشان به
نه ندازه ي ماوه ي سه ربرينى حوشريك و، دابه ش كردنى گوشته كه ي له ده ورى

(۱) پروانه: صَحِيحُ الْبَخَارِيِّ / ۱ / ۴۶۷ / به ژماره: ۱۳۲۱.

(۲) پروانه: صَحِيحُ الْبَخَارِيِّ / ۱ / ۴۶۹ / به ژماره: ۱۳۲۸.

(۳) پروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۶۶۵ / به ژماره: ۹۶۶.

گۆره كەمدا بېننەو، تا بەھۆى ئۆوھەست بە غەرىبى نەكەم، بشزام چى
وھلامى فرېشتە نۆردراوھ كانى پەروەردگارم دەدەمەو.^(۱)

ھەروھە بە ئەم مانايە ھەدىسە كەى ھاوھلى خۆشەويست (خُذَيْفَةَ) شمان بۆ
رېوايەت كراو، كە پېشتر لە باسى (ئاگادار كۆرئەوھى خواوھنى مردوو بە مردنى
كەسە كەپان) دا ھىنامان.

ھەروھە چەند ھەدىسكى ترېشمان لەمبارەو بۆ رېوايەت كراو. بەلام ئەوھى
باسمان كۆر بەسە. تەو فېقىش تەنھا بە دەستى خوايە.

مېش دەلېم: نابت لە ھەموو شتېكدا بەگۆبى مردوھە كە بكرىت، ھەموو
وھسېتە كانىشى جېيە جى بكرىن. بەلكو دەبېت بخرىنە روو بۆ خەلكانى زاناو
خوتىندەوار. جا ئەوان رېگەيان بە ھەرچى دا، با بكرىت، رېگەشيان بە ھەرچى
نەدا، با نە كرىت.

وا چەند غوونەيە كېش بۆ ئەو ھالەتەنە دەھىتمەو:

- ئەگەر وھسېتى كۆر لە جېگەيە كى ديارىكرارى گۆرستانى شارەكەى خۆيدا
بەخاك بېسېردرىت، ئەو جېگەيەش خەلكانى باشى تېدا نۆزراوو، ئەوا
پۆيستە پارىزگارى لە وھسېتە كەى بكرىت، بۆى جېيە جى بكرىت.
- ئەگەر وھسېتى كۆر كەسكى بېگانە نۆبىزى لەسەر بكات (واتە: خزم و
كەس و كارى خۆى نەبېت)، ئايا دەبېت ئەو كەسە پېش بخرىت بەسەر خزم و
كەس و كار كەيدا، يان نا؟ زانايان بۆچوونى جياوازيان ھەيە لەمبارەو:
بۆچوونى درووستىش لە مەزھەبى ئېمەدا ئەوھە، كە خزمە كەى لەپېشترە.
بەلام ئەگەر بېگانە وھسېتۆ كراوھ كە پياوئىكى چاك و دىندار بوو، يان
كەسكى زاناو شارەزاو لېھاتوو بوو، لەگەل ئەوھشدا كەسكى پارىزكارو

(۱) بېروانە: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۱۱۲ / بە ژمارە: ۱۲۱.

ناوبانگ باش بوو ، ئەوا سونته بو ئەو خزمەى، كه لهو سيفه تانەدا وه كو
ئەو كەسە نیه، زیاتر ره چاوی مافی مردوه كه بكات و، ئەو كەسە پش بخت
به سەر خۆیدا.

● ئەگەر وه سیتی کرد له تابوتدا به خاک بسپردیت، ئەوا وه سیتە کهى جیه جی
ناکریت. تهنه مه گەر زهویه كه فشه، یان نهرم بیت و، پیوست به تابوت
بكات، لهو کاته دا وه سیتە کهى جیه جی ده کریت و، پارهى تابوته کەش، هەر
وه کو پارهى کفن، له مالی خوی ده دریت.

● ئەگەر وه سیتی کرد بگوێزیته وه بو شارێکی تر، ئەوا وه سیتە کهى جیه جی
ناکریت. چونکه گواستنه وهى مردوو له جینگهیه که وه بو جینگهیه کی تر
حه رامه به پشی مه زه بهی دروستی هه لبرێردراو، که زۆریک له زانایانی
له سه ره و، زانا (مُحَقَّق) به کانیش به راشکاوی باسیان کردوه. به لام
بو چوونیکى لاواز ههیه، که پیوايه ناپه سه نده. ئیمامی (شَافِعِي) (ره حه تی خوی
ل بیت) فه رموویه تی: مه گەر ئەو جینگه ی که سه کهى تیدا مردوه نزیکی شاری
(مَكَّة)، یان (مَدِيْنَة)، یان (بَيْتُ الْمَقْدِس) بیت، ئەو کاته له بهر پرۆزی ئەو
شارانه ده کریت مردوه که بگوازیته وه بو ئەوی.

● ئەگەر وه سیتی کرد دۆشه که بخره ژیری، یان سه رین بخره ژیر سه ری، یان
هەر شتیکی تری له م جوړه، ئەوا وه سیتە کهى جیه جی ناکریت. به هه مان
شیوه ئەگەر وه سیتی کرد له قوماشی ناوړیشمدا کفن بکریت، وه سیتە کهى
جیه جی ناکریت. چونکه کفن کردنی پیاوان له قوماشی ناوړیشمدا
حه رامه و، کفن کردنی ئافره تانیش تیدا ناپه سه نده، نه ک حه رام. نیره موو کیش
له م مه سه له دا وه کو پیاو وه هابه (واته: بو ئەویش حه رامه).

● ئەگەر وه سیتی کرد له زیاتر لهو ژماره کفنه ی، که شه رع دایناوه کفن
بکریت، یان له کراسیکدا کفن بکریت، که لاشه ی دانه پۆشیت، ئەوا
وه سیتە کهى جیه جی ناکریت.

- نه گهر وهسیتی کرد قورئان لای گۆره کهیدا بخوینریت، یان خیر و صهدهقهی بۆ بکریت..... یان ههر جۆره کاریکی خیری تر، نهوا وهسیته کهی جیهه جی ده کریت، مه گهر شتیکی له گه لدا بیت، که شرع ریگهی بی نه دات.
- نه گهر وهسیتی کرد تهرمه کهی زیاد له وهی شرع ریگهی پنداوه دوا بخریت، نهوا وهسیته کهی جیهه جی ناکریت.
- نه گهر وهسیتی کرد بینایهك له سهه گۆره کهی درووست بکریت له گۆرستانی گشتی موسولماناندا، نهوا وهسیته کهی جیهه جی ناکریت، به لکو نهو کاره کاریکی حه راهه.

باسی نهوهی سوود به مردوو دمگه یه نیت، نه وتهی کهسانی تر

زانایان کۆدهنگن له سهه نهوهی، که دوعا کردن بۆ مردوه کان سوودیان پی ده گه یه نیت و، پاداشته کهشیان پی ده گات. به لگهشیان بهم فرمایشتهی خوای گه و ره هیناوه تهوه: ﴿وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَقَمُوا بِالْإِيمَانِ﴾ [الحشر: ۱۰] واته: {نهو باوهرداران ههش، که له دوا ی نهو کۆچه ری و پشتیوانانه وه هاتون، ده لئین: نهی پهروهردگار مان، له ئیمه وه لهو برایانه شمان خوشبه، که به ئیمان وه پی شی ئیمه که وتون و، به ئیمان وه ریشتون}. ههروه ها به لگهشیان به هه ندیک نایه تی مه شهوری تر هیناوه تهوه، که به هه مان مانا هاتون و، به هه ندیک هه دیسی مه شهوریش، وه کو نه م دوو فرمایشتهی پیغه مبه ری خوا (دروودی خوای له سهه بیت): «اللَّهُمَّ، اغْفِرْ لِلْأَهْلِ بَقِيْعِ الْعَرْقَدِ»، و «اللَّهُمَّ، اغْفِرْ لِحَيِّنَا وَمَيِّتِنَا..... هتد»، و، هه ندیک فرمایشتی تریش.

زانایانیش بۆچوونی جیاوازیان هه یه له گه یشتی پاداشتی خویندنی قورئانی پیروز بۆ مردوو: بۆچوونی مه شهور له مه زهه بی ئیمامی (شافعی) و، کۆمه لیکیش نه وه یه، که پاداشتی خویندنی قورئانی پیروز ناگات به مردوو.

ئیمامی (أحمدی کوری (حَبَل) و، کۆمه‌لئیکیش له زانایان و، کۆمه‌لئیکیش له قوتاییه کانی ئیمامی (شَافِعِي) ش پێیان وایه، که ده گات.

بهمه‌ش بۆچوونی هه‌لبژێردراو ئه‌وه‌یه، که قورئانخوین له‌دوای لیبوونه‌وه‌ی له قورئانه‌که‌ی، بلیت: "خوایه، پاداشتی ئه‌و قورئانه‌ی که خویندم بیگه‌یه‌نه به فلا‌نه که‌س". خواه له هه‌موو که‌س زانا تره.

هه‌روه‌ها سونه‌ته ستایشی مردوه‌که بکریت و، باسی چاکه‌کانی بکریت.

بۆشمان رپوایه‌ت کراوه له هه‌ردوو سه‌حیحی بوخاری و موسلیمدا، له هاوه‌لی خۆشه‌ویست (أَس) هوه (خرای لی رازی بیت)، که فه‌رموویه‌تی: ته‌رمیکیان به‌لای پیغه‌مبه‌رو هاوه‌لانی‌دا تپه‌راند، هه‌ندیک له هاوه‌لانی‌ش باسی چاکه‌یان ده‌کرد، پیغه‌مبه‌ری خواه (دروودی خرای له‌سه‌ر بیت)، فه‌رمووی: «وَجَبَتْ». واته: (پیویست بوو). پاشان یه‌کیکی تریشیان تپه‌راندو، هاوه‌لانی‌ش باسی خراپه‌یان ده‌کرد، پیغه‌مبه‌ری خواه (دروودی خرای له‌سه‌ر بیت)، فه‌رمووی: «وَجَبَتْ». واته: (پیویست بوو). جا ئیمامی (عَمَر) ی کوری (خَطَّاب) (خرای لی رازی بیت)، فه‌رمووی: چی پیویست بوو؟! پیغه‌مبه‌ریش فه‌رمووی: «هَذَا أَتَيْتُمْ عَلَيْهِ خَيْرًا، فَوَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ، وَهَذَا أَتَيْتُمْ عَلَيْهِ شَرًّا، فَوَجَبَتْ لَهُ النَّارُ، أَنْتُمْ شُهَدَاءُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ». (1) واته: "ئه‌وه‌یان باسی چاکه‌یتان کرد، به‌هه‌شتی بۆ پیویست بوو. ئه‌وه‌شیان باسی خراپه‌یتان کرد، ناگری بۆ پیویست بوو. ئیوه‌ شایه‌تی خوان له زه‌ویدا".

بۆشمان رپوایه‌ت کراوه له سه‌حیحی بوخاریدا، له (أَبُو الْأَسْوَد) هوه، که فه‌رموویه‌تی: گه‌رامه‌وه شاری مه‌دینه‌ی پیرۆزو، له خزمه‌تی ئیمامی (عَمَر) ی کوری (خَطَّاب) دا دانیشتم (خرای لی رازی بیت)، ته‌رمیک به‌لایاندا تپه‌ری و، باسی چاکه‌ی کرا، ئیمامی (عَمَر) یش فه‌رمووی: "پیویست بوو". پاشان ته‌رمیکی تریش تپه‌ری و،

(1) پروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ١ / ٤٦٠ / به ژماره: ١٣٠١، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ٢ / ٦٥٥ /

به ژماره: ٩٤٩.

باسی چاکه‌ی کرا، نیمامی (عُمَر) یش فهرمووی: "پئویست بوو". نهوجا تهرمی سییه‌میش تیهرپی‌و، باسی خراپه‌ی کرا، نیمامی (عُمَر) یش فهرمووی: "پئویست بوو". (أَبُو الْأَسْوَد) فهرمووی: منیش عهرزم کرد: چی پئویست بوو، نه‌ی پیئشه‌وای موسولمانان؟! نه‌ویش فهرمووی: منیش هر نه‌وه ده‌لیم، که پیئغه‌مبهری خوا فهرموویه‌تی: «أَيُّمَا مُسْلِمٍ شَهِدَ لَهُ أَرْبَعَةٌ بِخَيْرٍ، أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ». واته: "هر موسولمانیک چوار کهس شایه‌تی چاکه‌ی بۆ بدهن، خوا ده‌یخاته به‌هسته‌وه". جا نیمه‌ش عهرزمان کرد: نه‌ی سیّ کهس؟ نه‌ویش فهرمووی: سیّ که‌سیش. پاشان عهرزمان کرد: نه‌ی دوو کهس؟ فهرمووی: دوو که‌سیش. نیر دهرباره‌ی یدک کهس لیمان نه‌پرسی.^(۱)

هه‌روه‌ها چه‌ندین حه‌دیسی تری هاوویته‌ی نه‌مانه ههن. خواش له ههموو کهس زانا تره.

باسی نه‌ی کردن له قسه‌وتن به مردوو

بۆمان رپوایه‌ت کراوه له سه‌حیحی بوخاریدا، له (عَائِشَةَ) ی دایکی نیمانداران‌ه‌وه (خوای لی‌رازی بیت)، که فهرموویه‌تی: پیئغه‌مبهری خوا (دروودی خوای له‌سه‌ر بیت) فهرموویه‌تی: «لَا تَسُبُّوا الْأَمْوَاتَ، فَإِنَّهُمْ قَدْ أَفْضَوْا إِلَىٰ مَا قَدَّمُوا». ^(۲) واته: "قسه به مردوه‌کان مه‌لین، چونکه نه‌وان گه‌یشتون به پاداشتی نه‌و کرده‌وانه‌ی، که پیئسخویان خسته‌وه ناردووایانه بۆ قیامه‌ت".

بۆشان رپوایه‌ت کراوه له (سُنَنِ) ی (أَبُو دَاوُد) و (تِرْمِذِي) دا، به رسته‌یه‌کی لاواز – که نیمامی (تِرْمِذِي) به لاوازی داناوه – له هاوه‌لی خوئشه‌ویست (ابْنُ عُمَرَ) ه‌وه

(۱) ب‌روانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۴۶۰ / به ژماره: ۱۳۰۲.

(۲) ب‌روانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۴۷۰ / به ژماره: ۱۳۲۹.

(خوا له هردوکیان رازی بیت)، که فهرموویه‌تی: پیغه‌مبهری خوا (درودی خوی له‌سر بیت) فهرموویه‌تی: «اذْکُرُوا مَحَاسِنَ مَوْتَاکُمْ، وَکُفُّوا عَنِّ مَسَاوِیْهِمْ». (۱) واته: "باسی چاکه کانی مردوه کانتان بکه‌ن‌و، واز له خراپه کانیاں بهیئن".

منیش ده‌لیم: زانایان فهرموویانه: قسه‌وتن به‌و مردوه موسولمانه حه‌رامه، که به ناشکرا تاوانی نه‌کرده. سه‌بارت به کافرو، نه‌و موسولمانه‌ش، که به ناشکرا تاوانی کرده، ناکوکی هه‌یه له نیوان زانایانی (سَلَف) داو، چه‌ند فهرمایشتیکی به‌رامبهر بده‌کی تیدا هاتوه، که پوخته‌که‌ی نه‌ویه، که نه‌و حه‌دیسانه‌ی پیشور هاتون ده‌باره‌ی نه‌هی کردن له قسه‌وتن به‌ مردوو.

هه‌روه‌ها سه‌بارت به ریگه‌پیدانیش به قسه‌وتن به خراپه کاران، فهرمایشتیکی زوری له‌سهر هاتوه، له‌وانه: نه‌و چیرۆکانه‌ی که خوی گه‌وره له قورئانی پیروژدا باسی کردون‌و، فهرمانیشی کرده به ئیمه، که بیانخوتینه‌وه‌و، له‌ناو خه‌لکیشدا بلاویان بکه‌ینه‌وه.

به‌همان شیوه زوریک حه‌دییسی (صَحِیح) یش له‌وباره‌وه هاتون، له‌وانه: وه‌کو نه‌و حه‌دیسهی، که پیغه‌مبهری خوا باسی (عَمْرُو) ی کوری (لَحَی) ی تیدا کرده (۲) و، وه‌کو چیرۆکی (أَبُو رِغَال) (۳) و، چیرۆکی نه‌و که‌سه‌ی، به‌گوچانه‌که‌ی دزی له حاجیان ده‌کرد (۱) و، چیرۆکی (أَبْنُ جُدْعَانَ) (۲) و، غه‌یری نه‌وانیش.

---

(۱) پروانه: سُنُّ أَبِي دَاوُدَ / ۲ / ۶۹۲ / ۴۹۰۰، وَسُنُّ التِّرْمِذِيِّ / ۳ / ۳۳۹ / به‌ژماره:

۱۰۱۹. حه‌دیسینی لاوازه، به‌لام پالپشتی هه‌یه. پروانه: تَتَائِجُ الْأَفْکَارِ / ۴ / ۳۷۲.

(۲) پیغه‌مبهری خوا له‌باره‌ی نه‌م که‌سه‌وه فهرموویه‌تی: بینیم له ناگری دۆزه‌خدا ریخۆله‌ی خوی به‌شوین خۆیدا راده‌کیشا. پروانه: صَحِیحُ الْبُخَارِيِّ / ۳ / ۱۲۹۷ / به‌ژماره: ۳۳۳۳، وَصَحِیحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۲۱۹۱ / به‌ژماره: ۲۸۵۶.

(۳) (أَبُو رِغَال) که‌سێک بوه له هۆزی (تَمُود)، له قه‌ومه‌که‌ی حه‌زرتی (صَالِح)، له کاتی‌کدا خوی گه‌وره سزای نارد بۆسه‌ریان، نه‌و له سنووری حه‌رمی شاری مه‌که‌ی پیروژدا بوه،

قسه كانيان و، له شويتكهوتنى كرده وه كانيان. به لام نه گهر پتويستی به وه نه ده كرد،
نه وا درووست نيه باسى خراپه يان بكریت.

جا ده بيت نه و ده قه پيروزانه ي سهره وه ش به م جوړه ليك بدرينه وه.

ههروه ها زانايانيش كوده نكن له سهر نه وه ي، كه نه و كه سه ي حديس رپوايه ت
ده كات درووسته جهرح بكریت، نه گهر هو كاري جهرح كردنى تيدا بوو.^(۱) خواهش
له هه موو كه س زانا تره.

---

(۱) نه م جهرح كردنه ش به غديه تي نارِه وا دانانريت. چونكه مهبه ست لتي جيا كردنه وه ي
فهرمووده ي ساغو درووسته له فهرمووده ي ناساغو نا درووست.

ئەو كەسەى سەردانى گۆرستان دەكات چى بلىت؟

بۆمان رىوايەت كراوه لە صەحىحى موسلىمدا، لە (عائِشَة) ى داىكى ئيماندارانەوه (خوای ئى رازى بىت)، كە فەرموويەتى: ھەر شەوئىك پىغەمبەرى خوا (درودى خوای لەسەر بىت)، لای ئەو بجاى تەو، لە كۆتايى شەودا تەشرىفى دەبرد بۆ گۆرستانى (بَقِيع) و، دەيفەرموو: «السَّلَامُ عَلَیْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ، وَأَتَاكُمْ مَا تُوْعَدُونَ، غَدًا مُؤَجَّلُونَ، وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَاحِقُونَ؛ اللَّهُمَّ، اغْفِرْ لِأَهْلِ بَقِيعِ الْغَرَقَدِ». ^(۱) واتە: "سلاوتان لىبىت، ئەى باوهردارانى ئەم گۆرستانە، ئەو پاداشت و سزايەى بەلىتتان پىدرابوو ھاتە رىتانو، لىپرسىنەو كەشتان بەوردى دواوەخرىت بۆ سبەينى (لە رۆژى قىامەت)، -ئەگەر خوا بىھوئىت- ئىمەش بە ئىو دەگەينەو بەشوىتتانا دىن. خوایە لە مردووەكانى گۆرستانى (بَقِيع) ى (غَرَقَد) خۆشە".

دىسان بۆمان رىوايەت كراوه لە صەحىحى موسلىمدا، لە (عائِشَة) ى داىكى ئيماندارانەوه (خوای ئى رازى بىت)، كە فەرموويەتى: ئەى پىغەمبەرى خوا، من بلىم چى؟ (مەبەستى ئەو بو، كە لەكاتى سەردانى گۆرستاندا چى بلىت)، پىغەمبەرى خوايش فەرمووى: بلى: «السَّلَامُ عَلَیْ أَهْلِ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ، وَيَرْحَمُ اللَّهُ الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنَّا وَالْمُسْتَأْخِرِينَ، وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَاحِقُونَ». ^(۲) واتە: "سلاوتان لىبىت، ئەى باوهرداران و موسولمانانى ئەم گۆرستانە، خوا پرەحم بكات بەوانەى پىش ئىمە مردوون و ئەوانەش دواى ئىمە دەمرن، -ئەگەر خوا بىھوئىت- ئىمەش دەگەينەو بە ئىو بەشوىتتانا دىن".

بۆشان رىوايەت كراوه لە (سُنَنِى (أَبُو دَاوُد) و (نَسَائِي) و (أَبْنُ مَاجَه) دا، بە چەند رىشتەى كى (صَحِيح)، لە ھاوئى خۆشەويست (أَبُو هُرَيْرَة) و (خوای ئى رازى

(۱) پروانە: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۶۶۹ / بە ژمارە: ۹۷۴.

(۲) پروانە: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۶۶۹ / بە ژمارە: ۹۷۴.

بیت)، که پیغمبره‌ری خوا (درودی خوی له‌سر بیت) ته‌شریفی برد بۆلای گۆرستانه‌که‌و،
فهرمووی: «السَّلَامُ عَلَیْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ، وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَاحِقُونَ».^(۱)

بۆشمان ریوایه‌ت کراوه له کتیبه‌که‌ی ئیمامی (تَرْمِذِي) دا، له هاوه‌لی
خۆشه‌ویست (أَبْنُ عَبَّاس) هوه (خرا له هه‌ردووکیان رازی بیت)، که پیغمبره‌ری خوا
(درودی خوی له‌سر بیت)، به‌لای گۆرستانی شاری مه‌دینه‌ی پیروزدا تپه‌ری‌و، پرووی
کرده گۆره‌کان‌و، فهرمووی: «السَّلَامُ عَلَیْكُمْ يَا أَهْلَ الْقُبُورِ، يَغْفِرُ اللَّهُ لَنَا وَلَكُمْ، أَنتُمْ
سَلَفُنَا، وَنَحْنُ بِالْآثَرِ». واته: "سلاوتان لیبت نه‌ی خه‌لکی نه‌م گۆرستانه، خوا له
ئیمه‌و له ئیوه‌ش خۆشبی‌ت، ئیوه پیشینانی ئیمه‌ن‌و، ئیمه‌ش به‌شوئیتاندا دین".

ئیمامی (تَرْمِذِي) فهرموویه‌تی: حه‌دیسکی (حَسَن) ه.^(۲)

بۆشمان ریوایه‌ت کراوه له سه‌حیحی موسلیما، له هاوه‌لی خۆشه‌ویست
(بُرَيْدَةَ) وه (خوی لی رازی بیت)، که فهرموویه‌تی: پیغمبره‌ری خوا (درودی خوی له‌سر
بیت)، هاوه‌لانی فی‌رده‌کرد، نه‌گه‌ر چون بۆ گۆرستان، با بلین: «السَّلَامُ عَلَیْكُمْ أَهْلَ
الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ (وَالْمُسْلِمِينَ)، وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَاحِقُونَ، أَسْأَلُ اللَّهَ لَنَا وَلَكُمْ
الْعَاقِبَةَ».^(۳) واته: "سلاوتان لیبت نه‌ی باوه‌رداران‌و موسولمانانی نه‌م گۆرستانه، -
نه‌گه‌ر خوا بیه‌وی‌ت- ئیمه‌ش به‌شوئیتاندا دین، داوای ئاسووده‌ی له خوا ده‌که‌م بۆ
ئیمه‌و بۆ ئیوه‌ش".

---

(۱) بروانه: سُنُّ أَبِي دَاوُدَ / ۲ / ۲۳۸ / ۳۲۳۷، وَسُنُّ التَّسَائِي / ۱ / ۹۳ / به ژماره:

۱۵۰، وَسُنُّ ابْنِ مَاجَهَ / ۲ / ۱۴۳۹ / به ژماره: ۴۳۰۶. سه‌یره ئیمامی نه‌وه‌وی نه‌م

حه‌دیس‌ی له‌م کتیبه‌نه‌وه هیناوه، له کاتی‌کدا که له سه‌حیحی موسلیمشدا هاتوه!!! بروانه:

صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۲۱۸ / به ژماره: ۲۴۹.

(۲) بروانه: سُنُّ التَّرْمِذِي / ۳ / ۳۶۹ / ۱۰۵۳.

(۳) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۶۷۱ / به ژماره: ۹۷۵.

ههروهها ئهم هه ديسه مان له كتيبه كهى ئيمامى (نَسَائِيّ) و (ابْنُ مَاجَه) شدا هه
بهه جوژه بو رپوايهت كراوه. ئيمامى (نَسَائِيّ) ش له دواى (لَلْحَقُّونَ) هوه ئهمه شى بو
زياد كردوه: «أَنْتُمْ لَنَا فَرَطٌ، وَنَحْنُ لَكُمْ تَبَعٌ». ^(۱) واته: "ئيوه پيشينانى ئيمه ن و،
ئيمه ش شوينكه وتوى ئيوه ين".

بو شمان رپوايهت كراوه له كتيبه كهى شيخي (ابْنُ السُّنِّيِّ) دا، له (عَائِشَةَ) ي
دايكى ئيماندارانه وه (خوای لى رازى بيت)، كه پيغه مبهرى خوا (درودى خراى له سر بيت)
ته شريفى برد بو گوڤستانى (بَقِيْع) و، له وى فه رموى: «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ
مُؤْمِنِينَ، أَنْتُمْ لَنَا فَرَطٌ، وَإِنَّا بِكُمْ لَاحِقُونَ. اللَّهُمَّ، لَا تَحْرِمْنَا أَجْرَهُمْ، وَلَا تُضِلَّنَا
بَعْدَهُمْ». ^(۲) واته: "سلاوتان لييت ئه ي باوه ردارانى ئهم گوڤستانه، ئيوه پيشينه ي
ئيمه ن و، ئيمه ش به شوين ئيوه دا دين. خوايه له پاداشتى خه يرى له ده ستدانى ئهم
مردوانه بيه شمان مه كه و، له دواى ئه وانيش گو مپرا و سه رليشيو او مان مه كه".

سونه ته بو ئه و كه سه ي سه ردانى گوڤستان ده كات، قورئان زور بخوينيت و،
زيك ريش زور بكات و، دو عاش بو مردوه كانى گوڤستانه كه و، سه رجه م مردوه كانى
ترو، موسولمانانيش زور بكات.

ههروهها سونه ته سه ردانى گوڤستان زور بكرت و، كه سه ي سه ردانى كه ريش له
خزمه ت گوڤرى پياوچاكان و خواناساندا زور بوه ستيت.

---

(۱) بېروانه: سُنُّ النَّسَائِيِّ / ۴ / ۹۴ / به ژماره: ۲۰۴۰، وَسُنُّ ابْنِ مَاجَه / ۱ / ۴۹۴ / به
ژماره: ۱۵۴۷.

(۲) بېروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابْنُ السُّنِّيِّ) / ۲۷۸ / به ژماره: ۵۹۱. شيخي عه سه لانى
فه رمويه تى: هه ديسيكى (حَسَن) هه. بېروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۵ / ۲۲.

**با نه و کسهی سهردانی گورستان دمکات، نهی بکات نه و کسهی به
خهفتهوه لای گورپنکدا دمگریو، فهرمایشی پی بکات، که نارام
بگریتو، نههیشی لی بکات، له هه رکارو کردهویهکی تر، که شهرع
نههی لی کردوه**

بۆمان ریوایهت کراوه له ههردوو سهحیحی بوخاری و موسلیمدا، له هاوهلی
خۆشهویست (انس) هوه (خوای لی رازی بیت)، که فهرمویهتی: پیغمبهری خوا
(درودی خوای لهسر بیت)، به لای نافرته تیکدا تپهری، که له لای گورپنکدا ده گریا، جا
پی فهرموی: «اتقی الله، واصبري»^(۱). واته: "له خوا بترسهو، نارام بگره".

بۆشان ریوایهت کراوه له (سُنن) ی (أبو داؤد) و (نسائی) و (ابن ماجه) دا، به
رشتهیهکی (حسن)، له هاوهلی خۆشهویست (بشیری) کوری (معبد) وه - که
ناسراو به (ابن الخصاصیه) - (خوای لی رازی بیت)، که فهرمویهتی: جارنک له
خزمهتی پیغمبهری خوادا ریمان ده کرد (درودی خوای لهسر بیت)، کوتوپر پیاویکمان
بینی، له نیوان گوره کاندای پی ده کردو، جووتنک نهعلیشی له پیندا بوو، پیغمبهری
خوایش بانگی کردو فهرموی: «يا صاحب السببیتین، ألق سببیتک». واته: "تهی
کابرای نهعل له پی، نهعله کهت داکه نه". ئیتر تهواوی هه دیسه کهی باس کرد.^(۲)

ههروهها تهواوی ئومهتی ئیسلامیش کۆدهنگن لهسر نهوهی، که واجبه فرمان
بگریت به چاکه و، نههیش بگریت له خراپه و، بهلگه کانی نهم مهسه لهش له
قورتان و سونهتی پیغمبهردا مهشهورن. خوایش له هه موو کهس زانا تره.

(۱) بروانه: صحیح البخاری / ۱ / ۴۲۲ / به ژماره: ۱۱۹۴، وصحیح مسلم / ۲ / ۶۳۷ /
به ژماره: ۹۲۶.

(۲) بروانه: سنن أبي داؤد / ۲ / ۲۳۶ / ۳۲۳۰، وسنن النسائی / ۴ / ۹۶ / به ژماره:
۲۰۴۸، وسنن ابن ماجه / ۱ / ۴۹۹ / به ژماره: ۱۵۶۸.

**باسی گریان و ترسان له کاتی تئیه پوون به لای گۆری سته مکاران و،
جیگای له ناوچوونیان و، دهرپرینی موحتاجی بو خوی گه وره و،
هۆشداریدان له بیناگایی لهم شتانه**

بۆمان ریوایهت کراوه له سهحیحی بوخاریدا، له هاوه لئی خو شه ویست (ابنُ
عمر) هوه (خوا له ههردوکیان رازی بیت)، که کاتیک پیغه مبهری خوا و هاوه لانی گه یشتنه
ناوچهی (الحجر) - که جیگهی تیاچوونی هۆزی (تمود) ه-، پیغه مبهری خوا (درودی
خوی له سهر بیت)، به هاوه لانی فهرموو: «لا تَدْخُلُوا عَلٰی هٰؤُلَاءِ الْمُعَذَّبِينَ، اِلَّا اَنْ
تَكُوْنُوْا بِاٰكِيْنٍ، فَاِنْ لَمْ تَكُوْنُوْا بِاٰكِيْنٍ، فَلَا تَدْخُلُوْا عَلَيْهِمْ، لَا يُصِيْبُكُمْ مَا اَصَابَهُمْ».^(۱)
واته: "به گریان هوه نه بیت مه چنه ناو لهم سزادراوانه وه، خو نه گهر گریانان نه هات،
نه وا مه چنه ناویانه وه، با نه وهی تووشی نه وان بوو، تووشی ئیوه ش نه بیت".

---

(۱) بروانه: صَحِيْحُ الْبَخَارِيِّ / ۱ / ۱۶۷ / به ژماره: ۴۲۳. ههروه ها ئیمامی موسلیمیش
ریوایهتی کردوه. بروانه: صَحِيْحُ مُسْلِمٍ / ۴ / ۲۲۸۵ / به ژماره: ۲۹۸۰.

**((كتيبي زيكره كان له هه نديك نويژي
تاييه تدا))**

ئەوزىكرو نزاو پارائەوانەى، كە لە پۆژو شەوى جومعهدا سونەتن

سونەتە لە پۆژو شەوى جومعهدا قورئان زۆر بخوئىترىت، زىكرو دوعاش زۆر بکرىن، صەلاواتىش لەسەر پىغەمبەرى خوا زۆر بدرىت (دروودى خواى لەسەر بىت) و، سورەتى (الْكَهْف) یش لە پۆژە كەيدا بخوئىترىت. ئىمامى (شافىعى) (رەحمەتى خواى لى بىت) لە كىتەبى (الْأَمَّ) دا فەرموویەتى: "بەلای منەوه خوئىندنى سورەتى (الْكَهْف) لە شەوى جومعه شدا سونەتە".^(۱)

بۆمان رىپوايەت كراوە لە هەردوو صحیحى بوخارى و موسلىمدا، لە هاوەلى خۆشەويست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خواى لى پازى بىت)، كە پىغەمبەرى خوا (دروودى خواى لەسەر بىت)، باسى پۆژى جومعهى دە كرو، دەیفەرموو: «فِيهِ سَاعَةٌ، لَا يُؤَافِقُهَا عَبْدٌ مُسْلِمٌ، وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي، يَسْأَلُ اللَّهَ تَعَالَى شَيْئًا، إِلَّا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ». واتە: "پۆژى جومعه ساتىكى تىدايە، هەر بەندەيه كى موسولمان لەو ساتەدا كە چاوەرپى نوئىژ دەكات، داواى هەر شىتەك لە خواى گەورە بكات، مسۆگەر خواى گەورە ئەو شتەى دەداتى". جا پىغەمبەرى خوا بە دەستى پىروژى ئاماژەى بە كەمى ساتە كە كرد.^(۲)

منىش دەلیم: زانايانى (سَلَف) و (خَلْف) چەندىن بۆچوونى جياوازو زۆر پەرت و بلاويان هەيه سەبارەت بەو كاتە، منىش تەواوى بۆچوونە كانىانم لە شەرحى (الْمُهَذَّب) دا كۆكردۆتەوهو، خاوەنە كانىشيانم ديارى كردهو، زۆربەى هاوەلانى پىغەمبەرىش لەسەر ئەوهن، كە لەدواى نوئىژى عەسرەوهيه.

مەبەستىش بە (قَائِمٌ يُصَلِّي) ئەو كەسەيه، كە چاوەرپى نوئىژ دەكات، كە وه كو ئەوه وهههيه خەرىكى نوئىژ كردن بىت.

(۱) بىروانە: الأَمَّ / ۲ / ۴۳۲.

(۲) بىروانە: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۳۱۶ / بە ژمارە: ۸۹۳، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۵۸۳ / بە

ژمارە: ۸۵۲.

صه‌حیحترین حدیسی که له‌باره‌ی نه‌و کاته‌وه هاتوه، نه‌و حدیسه‌یه، که له‌ صه‌حیحی موسلیمدا بۆمان ریوایه‌ت کراوه، له‌ هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (أَبُو مُوسَى) (أَشْعَرِي) هوه (خوای لی‌ رازی بیت)، که‌ فه‌رموویه‌تی: له‌ پیغه‌مبه‌ری خوام بیستوه (درودی خوای له‌سر بیت)، که‌ فه‌رموویه‌تی: «هِيَ مَا بَيْنَ أَنْ يَجْلِسَ الْإِمَامُ إِلَى أَنْ يَقْضِيَ الصَّلَاةَ». واته: "نه‌و کاته بریتیه له‌ ماوه‌ی نیوان دانیشتنی ئیمام له‌سر مینه‌ر، هه‌تا نه‌و کاته‌ی نویژه‌که‌ ته‌واو ده‌کات".^(۱)

سه‌باره‌ت به‌ خویندنی سوره‌تی (الْكَهْف) و، سه‌لاواتدانیش له‌سر پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سر بیت) نه‌وه‌ چهند حدیسیکی مه‌شه‌وریان له‌باره‌وه‌ هاتوه، منیش له‌به‌رئه‌وه‌ی کتیه‌که‌ دریزنه‌بیته‌وه‌ نایانه‌نیم. هه‌روه‌ها حدیسه‌کانیش مه‌شه‌ورنو، هه‌ندیکیشیانم له‌ باسی سه‌لاواتداندا هه‌تاوه.^(۲)

بۆشمان ریوایه‌ت کراوه له‌ کتیه‌که‌ی شیخی (ابْنُ السُّنِّي) دا، له‌ هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (أَنَس) هوه (خوای لی‌ رازی بیت)، نه‌ویش له‌ پیغه‌مبه‌ری خواوه (درودی خوای له‌سر بیت)، که‌ فه‌رموویه‌تی: «مَنْ قَالَ صَبِيحَةَ يَوْمِ الْجُمُعَةِ قَبْلَ صَلَاةِ الْعَدَاةِ: "أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ، وَأَتُوبُ إِلَيْهِ" ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، غَفَرَ اللَّهُ لَهُ

(۱) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۵۸۴ / به‌ ژماره: ۸۵۳. پيشتر له‌ باسی (نه‌وه‌ی له‌ به‌مانی رۆژی جومعه‌دا ده‌وتریت) تيبينمان له‌سر دیاری کردنی نه‌م کاته‌ نویسی.

(۲) به‌کێک له‌و حدیسه‌نه‌ی له‌باره‌ی سوره‌تی (الْكَهْف) هوه‌ هاتوه، نه‌و حدیسه‌ی هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (أَبُو سَعِيدٍ) (خُذْرِي) هه‌، که‌ ده‌فه‌رمویت: پیغه‌مبه‌ری خوا فه‌رموویه‌تی: «مَنْ قَرَأَ سُورَةَ الْكَهْفِ فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ، أَضَاءَ لَهُ مِنَ الثُّورِ مَا بَيْنَ الْجُمُعَتَيْنِ». واته: "نه‌و که‌سه‌ی له‌ رۆژی جومعه‌دا سوره‌تی (الْكَهْف) بخوینیت، خوای گه‌وره‌ نیوان هه‌ردوو جومعه‌که‌ی بز رووناک ده‌کاته‌وه". ئیمامی (حَاكِم) و (بَيْهَقِي) ریوایه‌تیان کردوه، شیخی عه‌سقه‌لانیس فه‌رموویه‌تی: حدیسیکی (حَسَن) هه‌. بروانه: الْمُسْتَدْرَكُ عَلَى الصَّحِيحَيْنِ / ۲ / ۳۹۹ / به‌ ژماره: ۳۳۹۲، وَسُنَنُ الْبَيْهَقِيِّ الْكُبْرَى / ۳ / ۲۴۹ / به‌ ژماره: ۵۷۹۲، وَتَانِجُ الْأَنْكَارِ / ۵ / ۳۸ - ۳۹.

ذُنُوبُهُ، وَلَوْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ». (۱) واته: "نهو كهسهی بهره‌به‌یانی رِوژی جومعه بهر له نوژی بهیانی سی جار بلیت: (أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ، وَأَتُوبُ إِلَيْهِ)، نهوا خوی گه‌وره له تاوانه‌کانی خوش ده‌بیت، نه‌گه‌رچی له زوریدا وه‌کو که‌فی ده‌ریا وابن".

بوشمان ریوایه‌ت کراوه له کتیه‌که‌ی شیخی (ابن السُّنِّي) دا، له‌هاوه‌لی خوشه‌ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوی لی‌رازی بیت)، که‌فه‌رموویه‌تی: نه‌گه‌ر پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوی له‌سر بیت) له رِوژی جومعه‌دا ته‌شریفی ببردایه‌ته‌ناو مزگه‌وته‌وه، ده‌ستی ده‌گرت به‌نه‌مبه‌رو نه‌وبه‌ری ده‌رگا‌که‌وه‌و، پاشان ده‌یفه‌رموو: «اللَّهُمَّ، اجْعَلْنِي أَوْجَهَ مَنْ تَوَجَّهَ إِلَيْكَ، وَأَقْرَبَ مَنْ تَقَرَّبَ إِلَيْكَ، وَأَفْضَلَ مَنْ سَأَلَكَ، وَرَغِبَ إِلَيْكَ». (۲) واته: "خوایه، بکه‌به‌راسته‌وترینی نه‌و که‌سانه‌ی روویان له‌تو کرده‌و، بشمکه‌به‌نزیک‌ترینی نه‌و که‌سانه‌ی له‌تو نزیک‌بونه‌ته‌وه‌و، بشمکه‌به‌باش‌ترینی نه‌و که‌سانه‌ی داویان له‌تو کرده‌و، لی‌ت پاراونه‌ته‌وه‌و، ئاره‌زووی خزمه‌تی تو‌یان کرده‌و".

منیش ده‌لیم: سونه‌ته‌بو ئیمه‌ش، که‌بلیین: (اجْعَلْنِي مِنْ أَوْجَهَ مَنْ تَوَجَّهَ إِلَيْكَ، وَمِنْ أَقْرَبَ مَنْ تَقَرَّبَ إِلَيْكَ، وَمِنْ أَفْضَلَ مَنْ سَأَلَكَ، وَرَغِبَ إِلَيْكَ). واته: وشه‌ی (مِنْ) زیاد بکه‌ین. {نه‌و کاته‌مانای حه‌دیه‌سه‌که‌به‌م جو‌ره‌ده‌کریت: خوایه، بکه‌به‌یه‌کیک له‌و که‌سه‌راسته‌وانه‌ی، که‌روویان له‌تو کرده‌و، بشمکه‌به‌یه‌کیک له‌نزیک‌ترینی نه‌و که‌سانه‌ی، که‌له‌تو نزیک‌بونه‌ته‌وه‌و، بشمکه‌به‌یه‌کیک له‌باش‌ترینی نه‌و که‌سانه‌ی، که‌داویان له‌تو کرده‌و، لی‌ت پاراونه‌ته‌وه‌و، ئاره‌زووی خزمه‌تی تو‌یان کرده‌و}. (چونکه‌نه‌وه‌ی که‌پیغه‌مبه‌ری خوا داوای کرده‌و ته‌نها بو‌خوی ده‌ست ده‌دات‌و، بو‌ئیمه‌ده‌ست نادات)

(۱) پروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السُّنِّي) / ۴۲ / به‌ژماره: ۸۳. رسته‌که‌ی لاوازه.

(۲) پروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السُّنِّي) / ۱۸۱ / به‌ژماره: ۳۷۴. حه‌دیه‌سیکی لاوازه،

چونکه‌رسته‌که‌ی دوو که‌سی نه‌ناسراوی تیدایه. پروانه: نَتَائِجُ الْاَلْفَكَارِ / ۵ / ۶۰.

سه‌بار هت بهو سوره‌تانه‌ی قورئانی پیرۆزیش، که له نوێژی جومعه‌و، له نوێژی به‌یانی رۆژی جومعه‌دا ده‌خوینرین، نه‌وه له باسی زیکره‌کانی نوێژدا باسمان کردن.

بو‌شان رپوایه‌ت کراوه له کتیبه‌که‌ی شیخی (ابن السُّنِّي) دا، له (عَائِشَةَ) ی دایکی ئیماندارانه‌وه (خوای لی رازی بیت)، که فه‌رموویه‌تی: پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت) فه‌رموویه‌تی: نه‌وه که‌سه‌ی له‌دوای نوێژی جومعه، جه‌وت جار نه‌م سی سووره‌ته بخوینیت: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ له‌گه‌ن ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ و ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾، خوای گه‌وره به‌هویانه‌وه له ناره‌جه‌تی و زه‌جه‌ت ده‌پارێزیت، تا ده‌گاته جومعه‌یه‌کی تر. (۱)

باسیک: {زیکر زۆر کردن له‌دوای نوێژی جومعه‌وه}

سونه‌ته له‌دوای نوێژی جومعه‌وه زیکری خوای گه‌وره زۆر بکړیت.

خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾. [الْجُمُعَة: ۱۰]. واته: {جا نه‌گه‌ر نوێژه که کۆتایی پی هینرا، ئیتر برۆن و به زه‌ویدا بلاوه‌ی لی بکه‌ن و، به‌شوین رزق و رۆزی و فه‌زلو لوتفی خوادا بگه‌رین و، زیکرو یادی خواش زۆر بکه‌ن، به‌هیوای نه‌وه‌ی سه‌رفرازو سه‌رکه‌وتووبن}.

---

(۱) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السُّنِّي) / ۱۸۱ - ۱۸۲ / به‌ژماره: ۳۷۵. رسته‌که‌ی لاوازه. بروانه: نَتَائِجُ الْفِكَار / ۵ / ۶۱.

ئەو زىكرانى دەريانى دوو جەزئەكە هاتون

بزانه، كه سونته هەردوو شەوى جەزئى رەمەزان و جەزئى قوربان بە زىكرى خواو، بە صەلاواتدان، بە عىبادەتى تر زىندوو بکرىنەوه، لەبەر ئەو حەدىسەى، كه لەوبارەوه هاتو: «مَنْ أَحْيَا لَيْلَتِي الْعِيدِ، لَمْ يَمُتْ قَلْبُهُ يَوْمَ تَمُوتُ الْقُلُوبُ». هەروەها رىوايەت كراو: «مَنْ قَامَ لَيْلَتِي الْعِيدِ لِلَّهِ مُحْتَسِبًا، لَمْ يَمُتْ قَلْبُهُ حِينَ تَمُوتُ الْقُلُوبُ». واتە: "ئەو كەسەى تەنها لەبەر رەزامەندى خوا هەردوو شەوى جەزئەكان بە بەندايەتى زىندوو بکاتەوه، ئەو كاتەى دلەكان دەمرن، دلەى ئەو نامریت".

جا حەدىسە كه بەم جۆرە لە رىگەى ئىمامى (شافىي) و (ابن ماجه) وه رىوايەت كراوه، حەدىسكى لاوازشه.^(۱)

هەروەها ئەم حەدىسەمان وه كو فرمايشتى (أبو أمّامة) و، وه كو فرمايشتى پىغمبەرى خواش بۆ رىوايەت كراوه، هەردوو رىوايەتەكەش لاوازن. بەلام وه كو لە سەرەتای ئەم كتيبه وه باسمان كرد، ئەو حەدىسانەى سەبارەت بە كرده وه چاكەكان هاتون، جۆرە چاوپۆشیه كيان تیدا ده كريت.

ئەو جا زانايان بۆچوونى جياوازيان هيه سەبارەت بەو ئەندازە كاتەى، كه عىبادەت تیدا كرنى بە زىندوو كرنه وهى شەوه كه دادەنریت: بۆچوونى بەهيز لەسەر ئەوهيه، كه زىندوو كرنه وه نايەتەجى مەگەر بە زۆر بهى شەوه كه نه يیت. و تراويشه بە كاتىكى كه ميس هەر دیتەجى.

(۱) بروانه: الأَمّ / ۲ / ۴۸۵، وَسَنُنُ ابْنِ مَاجَهَ / ۱ / ۵۶۷ / به ژماره: ۱۷۸۲.

باسيڪ: { (اللهُ اَكْبَرُ) ڪردن لہ هردوو شہوي جهڙنہ ڪاندا سونہ تہ }

سونہ تہ لہ هردوو شہوي جهڙنہ ڪاندا (اللهُ اَكْبَرُ) بڪريت.

ڪردني (اللهُ اَكْبَرُ) یش لہ جهڙني رہ مہزاندہ لہ ناوابووني خورہوہ دہست پيدہ ڪات، تا ئہو ڪاتہي، پيشنوٽر دہست بہ نوٽري جهڙن دہ ڪات.

جا ڪردني (اللهُ اَكْبَرُ) لہ دواي نوٽرہ ڪانو لہ ہموو حالہ تيڪي تريشدا ہر سونہ تہو، سونہ تيشہ لہ ڪاتي قہرہ بالغی و ڪوبوونہوہي خہ لڪيدا زور بڪريت و، لہ ڪاتي ري ڪردنو، دانيشتنو، راکشائيشدا ہر بڪريت و، لہ ريگہو، لہ مزگہوت و، لہ سہر جيگہي خہ وتيشيدا ہر بڪريت.

سہبارہت بہ جهڙني قوربانيش، لہ دواي نوٽري بہياني رڙوي (عَرَفَة) وہ (اللهُ اَكْبَرُ) بڪات، تا لہ دواين رڙوي (اَيَّامُ التَّشْرِيقِ) دا نوٽري عہسر دہ ڪات.

ئہو جا لہ دواي ئہم نوٽري عہسرہ شہوہ با ہر (اللهُ اَكْبَرُ) بڪات و، ئيسر وازی لي بہيئت و نہيڪات.

ئہمہ راسترين بڙچوونہ، ڪہ ئيمہ ڪاري بي دہ ڪہين و، ناڪوڪيہ ڪي مہشهوريشي تيدايہ لہ مہزہبي ئيمہو مہزہبي زاناياني تريشدا. بہ لام بڙچووني درووست ئہوہيہ، ڪہ باسم ڪردو، چہند حہديسيڪيشي لہ بارہوہ ہاتوہ، ڪہ لہ (سُنَنِ) (بَيْهَقِي) دا بومان رپوايہت ڪراون.^(۱)

منيش تہواوي ئہم مہسہ لہيہم لہ شہرحي (الْمُهَذَّب) دا رپون ڪردو تہوہ، چي لہ رپوي ئہو حہديسانہي، ڪہ لہ سہري ہاتون و، چي لہ رپوي نقلی مہزہبہ ڪانيش لہ سہري و، باسي ہموو ئہو لہ قہ باسانہ شم ڪردوہ، ڪہ پيہوہنديان پيہوہ ہيہو، لي رہش بہ ڪورتي ئاماژہ بہ مہبہستہ سہرہ ڪي و گرنگہ ڪانيان دہدہم.

(۱) بروانہ: سُنَنِ التَّيْهَقِي الْكُبْرِي / ۳ / ۲۷۸ - ۲۷۹ / بہ ژمارہ ڪاني: ۵۹۲۳ - ۵۹۲۸.

هاوه لائمان فەرموویانە: (اللهُ أَكْبَرُ) کردن ئەو هیە، که سی جار بەشوین یە کدا بلیت: (اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ)، ئیر چەندی بویت دووبارە ی بکاتەو.

ئیمامی (شافعی) و هاوه لائیش فەرموویانە: خو ئە گەر ئەمەشی بو زیاد بکات و، بلیت: (اللهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا، وَسُبْحَانَ اللَّهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَلَا نَعْبُدُ إِلَّا إِيَّاهُ، مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ، وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ، صَدَقَ وَعْدُهُ، وَنَصَرَ عَبْدَهُ، وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ)، ئەوە کارینکی باشە.

کۆمەلیکیش لە هاوه لائمان فەرموویانە: قەیناکە ئە گەر ئەوەش بلیت، که خەلکی عادیەتیان پیو گرتو، ئەویش بریتیه لە: (اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ، وَلِلَّهِ الْحَمْدُ).

باسیك: {ئەو کاتانە ی (اللهُ أَكْبَرُ) یان تیدا دەکریت}

بزانه، که لەدوای هەموو نوێژەکانی ئەو رۆژانەو (اللهُ أَكْبَرُ) کردن سونەتە، ئیر نوێژی فەرز بن، یان سونەت، یان نوێژی مردوو. هەر وەها نوێژە فەرزە که لە کاتی خۆیدا بکریت، یان قەزا بکریتەو، یان نەزر کراو بیت.

جا هەندیک لەمانە بوچوونی جیاوازیان لەبارەو هاتو، که ئیرە جینگە ی ئەو نیه بەدریژی باسی بکەین. بەلام بوچوونە درووستە که یان ئەو هیە که من باسم کردو، فەتواش هەر لەسەر ئەو، کاریشی هەر بە ئەو دەکریت.

ئەو جا ئە گەر پیش نوێژ (اللهُ أَكْبَرُ) ی کرد، بەجۆریک که پێچەوانە ی بیروباوەری شوینکەوتو، وەکو ئەو هی، که پێش نوێژە که باوەری وایت، که (اللهُ أَكْبَرُ) لە رۆژی (عَرَفَةَ)، یان لە رۆژەکانی (أَيَّامُ التَّشْرِيقِ) دا سونەتەو، شوینکەوتو، که ش

باوهری وانهیت، یان به پیچه وانهوه، نایا شوینکه وتوه که شوینی پیشنویره که بکهویت، یان بهو جوره بکات، که خوی باوهری پیتهتی؟

هاوه لآفمان دوو بوجو نیان لهم مهسه له یه دا هه یه: دروستترینان نهوه یه، که با به پی بیرو باوهری خوی بکات. چونکه به سلاودانهوه له نویزه که، ئیتر شوینکه وتنه که ده بچریت. نه مهش به پیچه وانهی نهوه ی، که پیشنویره که له ناو نویزی جه ژندا زیاتر لهوه (الله اکبر) بکات، که شوینکه وتوه که باوهری پیتهتی، که لهم حالته دا له بهر نهوه ی نویزه که جه معاعته، ده بیت شوینی پیشنویره که بکهویت.

باسیک: { (الله اکبر) کردن له نویزی جه ژندا }

سونه ته له نویزی جه ژندا چند (الله اکبر) یکی زیاده بکات، بهر له دهست کردن به خویندنی سووره تی (الفاتحة):

جا با له رکاتی یه که مدا حوت (الله اکبر) بکات، بیجگه له (الله اکبری) دابهستی نویزه که. له رکاتی دومیشدا پنج (الله اکبر) بکات، بیجگه له (الله اکبری) هه ستانهوه له سه جده.

نهو جا با (الله اکبر) هکان له رکاتی یه که مدا له دوا ی دعای دهست پیکردنی نویزو، له پیش (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) هوه بکرینو، له رکاتی دوه میشدا له پیش (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) هوه بکرین.

سونه تیشه له نیوان هه موو دوو (الله اکبر) یکدا بلیت: (سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ). جا زور بهی هاوه لآفمان بهم جوره یان فهرمووه. هه ندیکیشیان فهرموویانه: با بلیت: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، بِيَدِهِ الْخَيْرُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ).

زانای پایه‌برز (أَبُو نَصْرٍ بِنُ الصَّبَّاحِ) و، هندیکی تر له هاوه لآغمان فهرموویانه:
 خو نه گهر نه وهش بلیت، که خه لکی عاده تیان پیوه گرتوه، ههر باشه. نهویش بریتیه
 له: (اللَّهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا، وَسُبْحَانَ اللَّهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا).

جا ههریه که له مانه ده کریت بوترین و، ریگریکیش نیه له هیچ کامیان.

خو نه گهر هیچ کام له م زیکرانه ی نه کردو، وازی له جهوت (اللَّهُ أَكْبَرُ) و، پینج
 (اللَّهُ أَكْبَرُ) ه کانیس هینا، نهوا نویژه که ی ههر درووسته و، سه جده ی سه هویس نابات.
 به لآم کاریکی باش و گوره ی له ده ست داوه.

ههروه ها نه گهر (اللَّهُ أَكْبَرُ) ه کانی له بیر چوو، تا دهستی کرد به قورئان خویندن،
 نهوا به پی بوچوونی درووست، نابیت بگه ریته وه بو (اللَّهُ أَكْبَرُ) ه کان. ئیمامی
 (شَافِعِي) ش بوچوونیک ی لاوازی هه یه، که ده فهرمویت: ده کریت بگه ریته وه بو یان.

سه بارهت به دوو وتاره که ی نویژی جه ژنیش، سونه ته له ده ستینکی نه وه ی
 یه که میاندا نو (اللَّهُ أَكْبَرُ) بکات و، له وه ی دوه میشیاندا جهوت (اللَّهُ أَكْبَرُ).

سه بارهت به قورئان خویندنیش له نویژی جه ژندا، نه وه پینش له باسی صیفه تی
 زیکره کانی نویژدا باسمان کرد، که سونه ته چی سوره تیکیان تیدا بخوینیت، نهویش
 نه وه بوو، که له رکاتی یه که مدا، له دوای سوره تی (الْفَاتِحَةَ) وه سوره تی (ق)
 بخوینیت و، له رکاتی دوه میشدا (اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ) بخوینیت. خو نه گهر بیه ویت،
 ده توانیت له رکاتی یه که مدا (سَبَّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى) و، له رکاتی دوه میشدا (هَلْ
 أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ) بخوینیت.

زیکرمکانی ده رۆژی یه کهمی مانگی (ذو الحجّة)

خوای گهوره فهرموویتهی: ﴿وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَّعْلُومَاتٍ﴾ [النَّحْج: ۲۸].
واته: {ناوی خوا بهینن و زیکرو یادی بکهن له چهند رۆژنکی دیاریکراوی زانراودا}.

هاوه‌لی خوشه‌ویست (ابن عباس) و ئیمامی (شافعی) و زۆربه‌ی زانایانیش فهرموویانه: نهو رۆژانه بریتین له: ده رۆژه‌که‌ی یه کهمی مانگی (ذو الحجّة).

بزانه، که سونه‌ته لهم ده رۆژه‌دا زیاتر له رۆژه‌کانی تر زیکری خوا بکریت و، سونه‌تیشه له رۆژی (عَرَفَة)‌دا زیاتر له‌وانی تر زیکر بکریت.

بو‌شمان رپوایه‌ت کراوه له سه‌حیحی بوخاریدا، له هاوه‌لی خوشه‌ویست (ابن عباس)‌هوه (خوا له هه‌ردووکیان رازی بیت)، نه‌ویش له پتغه‌مه‌ری خواوه (درودی خوای له‌سەر بیت)، که فهرموویته‌ی: «مَا الْعَمَلُ فِي أَيَّامٍ أَفْضَلُ مِنْهَا فِي هَذِهِ». واته: "هیچ کرده‌ویه‌کی باش له رۆژانی سالد له کرده‌وه‌ی ئەم چه‌ند رۆژه باشتر نه".
هاوه‌لان عه‌رزبان کرد: ئەی جیهاد کردن له رپگه‌ی خوادا؟ نه‌ویش فهرمووی: «وَلَا الْجِهَادُ، إِلَّا رَجُلٌ خَرَجَ يُخَاطِرُ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ، فَلَمْ يَرْجِعْ بِشَيْءٍ».^(۱) واته: "نه‌خیر، جیهاد کردنیش باشتر نه، مه‌گه‌ر پیاویک بروات به گیان و مالی خو‌ی جیهاد بکات و سه‌رو مالی بخاته مه‌ترسیه‌وه‌و، دواتریش هیچکامیان له‌گه‌ل خویدا نه‌هینتته‌وه".

ئه‌مه ده‌قی رپوایه‌ته‌که‌ی ئیمامی بوخاریه‌و، حه‌دیه‌سه‌که‌ش (صَحیح)‌ه.

(۱) ب‌روانه: صَحیحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۳۲۹ / به ژماره: ۹۲۶.

له ریوایه‌تی ئیمامی (تَرْمِذِي) یَشْدَا بَهْم جَوْرَه هَاتَوْه: «مَا مِنْ أَيَّامِ الْعَمَلِ الصَّالِحِ فِيهِنَّ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى مِنْ هَذِهِ الْأَيَّامِ الْعَشْرِ». (۱) واته: "هیچ رۆژێک نیه کرده‌وه‌ی چاک تییدا خوێشه‌ویستتر بێت لای خوای گه‌وره، له‌م ده‌ رۆژه".

له ریوایه‌تی ئیمامی (أَبُو دَاوُد) یَشْدَا هَدْر بَه‌و جَوْرَه‌یه، به‌لام پیغه‌مبه‌ری خوا فه‌رموو‌یه‌تی: «مِنْ هَذِهِ الْأَيَّامِ». که مه‌به‌ستی ده‌ رۆژه‌که‌یه. (۲)

بو‌شمان ریوایه‌ت کراوه له (مُسْنَد) ه‌که‌ی ئیمامی (دَارِمِي) دا - به‌ رِشْتَه‌یه‌ک، که له هه‌ردوو سه‌حیحه‌که‌ی بو‌خاری و موس‌لیمدا هه‌دیسی لی‌وه ریوایه‌ت کراوه - پیغه‌مبه‌ری خوا له‌ویندا فه‌رموو‌یه‌تی: «مَا الْعَمَلُ فِي أَيَّامٍ أَفْضَلَ مِنَ الْعَمَلِ فِي عَشْرِ ذِي الْحِجَّةِ». عه‌رزى کرا: جیهادیش؟..... ئیتر ته‌واوی هه‌دیسه‌که‌ی باس کرد.

له ریوایه‌تیکیشدا به‌م جَوْرَه هَاتَوْه: «عَشْرِ الْأَضْحَى». واته: ده‌ رۆژه‌که‌ی سه‌ره‌تای مانگی جه‌ژنی قوربان. (۳)

بو‌شمان ریوایه‌ت کراوه له کتییه‌که‌ی ئیمامی (تَرْمِذِي) دا، له زانای پایه‌به‌رز (عَمْرُو) ی کورپی (شُعَيْب) ه‌وه، نه‌ویش له باوکی خو‌یه‌وه، باوکیشی له باپیره‌ی خو‌یه‌وه، نه‌ویش له پیغه‌مبه‌ری خواوه (دروودی خوای له‌سه‌ر بێت)، که فه‌رموو‌یه‌تی: «خَيْرُ الدُّعَاءِ دُعَاءُ يَوْمِ عَرَفَةَ، وَخَيْرُ مَا قُلْتُ أَنَا وَالتَّيُّونَ مِنْ قَبْلِي: "لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ"». (۴) واته: "باشترین نزاو پارانه‌وه بریتیه له نزاو پارانه‌وه‌ی رۆژی (عَرَفَةَ)، باشترین فه‌رمایشتش، که من و پیغه‌مبه‌ره‌کانی پێش من کردوومانه، بریتیه له: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ)".

(۱) بروانه: سُنُنُ التَّرْمِذِي / ۳ / ۱۳۰ / به ژماره: ۷۵۷.

(۲) بروانه: سُنُنُ أَبِي دَاوُد / ۱ / ۷۴۱ / به ژماره: ۲۴۳۸.

(۳) بروانه: سُنُنُ الدَّارِمِي / ۲ / ۴۱ / به هه‌ردوو ژماره: ۱۷۷۳ و ۱۷۷۴.

(۴) بروانه: سُنُنُ التَّرْمِذِي / ۵ / ۵۷۲ / به ژماره: ۳۵۸۵.

ئیمامی (تَرْمِذِيّ) رسته‌ک‌هی به لاواز داناره.^(۱)

ههروه‌ها ئه‌م حه‌دیسه‌مان له (مُوطَأ)ی ئیمامی (مَالِك)یشدا بو ریوایه‌ت کراوه، به رسته‌یه‌کی (مُرْسَل)و، به نوقسانی به‌شیکیش له ده‌قه‌ک‌هی. که ده‌قه‌ک‌هی لای ئه‌و به‌م جوّره‌یه: «أَفْضَلُ الدُّعَاءِ دُعَاءُ يَوْمِ عَرَفَةَ، وَأَفْضَلُ مَا قُلْتُ أَنَا وَالتَّيُّونَ مِنْ قَبْلِي: "لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ».^(۲)

پیمان گه‌ییوه له زانای پایه‌به‌رز (سَالِم)ی کورپی (عَبْدُ اللَّهِ)ی کورپی ئیمامی (عُمَر)ه‌وه (خوایان لی رازی بیت)، که سوال‌که‌رینکی بینوه له رۆژی (عَرَفَةَ)دا داوای له خه‌لکی ده‌کرد، ئه‌ویش پی فهرموو: (هه‌ی ته‌مه‌لی نه‌توانکار، ئایا له‌م رۆژه‌دا داوا له غه‌یری خوای گه‌وره ده‌کریت؟!).

ئیمامی بوخاریش له سه‌حیحه‌که‌یدا فهرموویه‌تی: ئیمامی (عُمَر) (خوای لی رازی بیت)، له (مَنِي) له خیمه‌ک‌هی خویدا (اللَّهُ أَكْبَرُ)ی ده‌کردو، خه‌لکی مزگه‌وتیش گوئیان له ده‌نگی ده‌بوو، ئه‌وانیش (اللَّهُ أَكْبَرُ)یان ده‌کردو، خه‌لکی بازاریش (اللَّهُ أَكْبَرُ)یان ده‌کرد، تا هه‌موو (مَنِي) ده‌له‌رزو و ده‌نگی ده‌دایه‌وه له (اللَّهُ أَكْبَرُ) کردندا.^(۳)

ههروه‌ها ئیمامی بوخاری فهرموویه‌تی: هه‌ردوو هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (ابْنُ عُمَر)و (أَبُو هُرَيْرَةَ) له ده‌ رۆژه‌ک‌هی سه‌ره‌تا مانگی (ذُو الْحِجَّةِ)دا ده‌رده‌چوون بو بازارو، (اللَّهُ أَكْبَرُ)یان ده‌کردو، خه‌لکیش له گه‌ل نه‌واندا (اللَّهُ أَكْبَرُ)یان ده‌کرد.^(۴)

---

(۱) چونکه که‌سیک له رسته‌که‌یدایه به‌ناوی (حَمَاد)ی کورپی (أَبِي حُمَيْد)ه‌وه، که زۆربه‌ی فهرمووده‌ناسان به لاوازیان داناره. به‌لام شیخ (عَبْدُ الْقَادِر)ی (أَرْسُوط) له ته‌حقیقه‌ک‌هی خویدا به حه‌دیسکی (حَمَن)ی داناره. چونکه حه‌دیسه‌ک‌هی دو‌تر پالپشتی ده‌کات.

(۲) ب‌روانه: مُوطَأُ الْإِمَامِ مَالِك (رِوَايَةُ يَحْيَى اللَّيْثِي) / ۱ / ۲۱۴ / به ژماره: ۵۰۰.

(۳) ب‌روانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۳۲۹. حه‌دیسکی (مُعَلَّق)ه.

(۴) ب‌روانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۳۲۹. حه‌دیسکی (مُعَلَّق)ه.

ئەو زىكرانى دەريارەى خۆر گىران و مانگ گىران هاتون

بزانه، كه له كاتى خۆر گىران و مانگ گىراندا سونهته زىكرى خوا زۆر بكرىت، نزاو پارانهوش زۆر بكرىت.

ههروهها زانايان كۆدهنگىشن لهسهه ئهوهى، كه سونهته نوێژ بكرىت بۆ خۆر گىران و مانگ گىران.

بۆمان رىوايهت كراوه له ههردوو سهحى بوخارى و موسلىمدا، له (عائشة)ى داىكى ئيماندارانهوه (خوای لى رازى بيت)، كه پىغهمبهرى خوا (درودى خوای لهسهه بيت) فرموويهتى: «إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَاتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ، لَا يَخْسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ، وَلَا لِحَيَاتِهِ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ ذَلِكَ، فَادْعُوا اللَّهَ، وَكَبِّرُوا، وَصَلُّوا، وَتَصَدَّقُوا».^(۱) واته: "بهراستى خۆر و مانگ دوو نيشانه و بهلگه له نيشانه و بهلگه كانى دهسهلاتى خوای گهوره، بۆ مردن و ژيانى هىچ كهسكىش ناگيرين. جا نه گهر بينيتان وا گىران، ئەوا له خوا بپارێنهوه، (اللهُ أَكْبَرُ) بکهن، نوێژى خۆر گىران و مانگ گىران بکهن، خهيرو خهيرات بکهن به ههزاران و نه داران".

ههروهها له ههندىك له رىوايهته كانى ههردوو سهحى بوخارى و موسلىمدا هاتوه: «فَإِذَا رَأَيْتُمْ ذَلِكَ، فَادْكُرُوا اللَّهَ تَعَالَى».^(۲)

به ههمان شيوه ئەم ههديسهمان له رىنگهى هاوهلى خوشهويست (ابن عباس)يشهوه بۆ رىوايهت كراوه.

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۳۵۴ / به ژماره: ۹۹۷، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۶۱۸ / به ژماره: ۹۰۱.

(۲) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۳۵۷ / به ژماره: ۱۰۰۴، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۶۲۶ / به ژماره: ۹۰۷.

بوشمان ریوایت کراوه له هەردوو صحیحی بوخاری و موسلیمدا، له ڕینگەیی هاوہەلی خۆشەویست (أَبُو مُوسَى) ی (أَشْعَرِي) ھوہ (خوای ئی رازی بیت)، ئەویش لە پیغەمبەری خواوہ (درودی خوای لەسەر بیت)، کہ فەرموویەتی: «فَإِذَا رَأَيْتُمْ مِنْهَا شَيْئًا، فَافْزَعُوا إِلَىٰ ذِكْرِهِ وَدُعَائِهِ وَاسْتِغْفَارِهِ».^(۱) واتە: "ئەگەر ئەو تان بینی، بە ترسەوہ پەنا بەن بۆلای زیکری خواو نزاو پارانەوہو داوای لێخۆشبوون کردن لە خوای گەورە".

بوشمان ریوایت کراوه له هەردوو صحیحی بوخاری و موسلیمدا، له ڕینگەیی هاوہەلی خۆشەویست (مُغِيرَةَ) ی کوری (شُعْبَةَ) وە (خوای ئی رازی بیت)، کہ پیغەمبەری خوا (درودی خوای لەسەر بیت) فەرموویەتی: «فَإِذَا رَأَيْتُمُوهَا، فَادْعُوا اللَّهَ، وَصَلُّوا».^(۲)

ھەر وەھا ئیمامی بوخاری ئەم ھەدیسەیی لە ڕینگەیی هاوہەلی خۆشەویست (أَبُو بَكْرَةَ) وە ریوایت کردوہ (خوای ئی رازی بیت). خواش لە ھەموو کەس زانا ترە.

بوشمان ریوایت کراوه لە صحیحی موسلیمدا، لە ڕینگەیی هاوہەلی خۆشەویست (عَبْدُ الرَّحْمَنِ) ی کوری (سَمْرَةَ) وە، کہ فەرموویەتی: ھاتم بۆ خزمەتی پیغەمبەری خوا (درودی خوای لەسەر بیت) و، لەو کاتەشدا خۆر گیرابوو، ئەویش ڕاوہستابوو نوێژی دەکردو، ھەردوو دەستی شی بەرز کردبوہ وەو، دەستی کرد بە (سُبْحَانَ اللَّهِ، وَ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَ، اللَّهُ أَكْبَرُ، وَ، الْحَمْدُ لِلَّهِ، وَ، دوعا کردن، ھەتا خۆر ھەرکەوتەوہ، جا کہ ھەرکەوتەوہ، پیغەمبەری خوا دوو سورەتی خوێندو، دوو ڕکات نوێژی کرد.^(۳)

(۱) بروانہ: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۳۶۰ / بە ژمارە: ۱۰۱۰، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۶۲۸ / بە ژمارە: ۹۱۲.

(۲) بروانہ: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۳۶۰ / بە ژمارە: ۱۰۱۱، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۶۳۰ / بە ژمارە: ۹۱۵.

(۳) بروانہ: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۶۲۹ / بە ژمارە: ۹۱۳.

باسيڭ: {دریژ کردنهوهو زور خویندن قورئان له نویژی خور گیراندا}

سونته له نویژی خور گیران و مانگ گیراندا قورئان زور بخوینریت: جا با له راوهستانی یه کهمدا به ئەندازهی سورەتی (البقره) بخوینریت و، له راوهستانی دوه میشدا نزیکه‌ی دووسەد (۲۰۰) ئایەت بخوینریت و، له سییه میشدا نزیکه‌ی سەد و پەنج (۱۵۰) ئایەت و، له چوارە میشدا نزیکه‌ی سەد (۱۰۰) ئایەت.

له رکوعی یه کهم میشدا به ئەندازهی سەد (۱۰۰) ئایەت تەسییحات بکریت و، له دوه میشدا به ئەندازهی حەفتا (۷۰) ئایەت و، له سییه میشدا به هەمان ئەندازه و، له چوارە میشدا به ئەندازهی پەنج (۵۰) ئایەت.

هەر وها سەجده کانی و هەر کو رکوعه کان دریژ بکریتهوه. سەجدهی یه کهم و هەر کو رکوعی یه کهم و، سەجدهی دوه میش و هەر کو رکوعی دوه م.

جا ئەم بۆچوونه بۆچوونیکی درووسته و، زانایانیش ناکۆکیه کی بهرچاویان ههیه له م بابتهدا.

هەر وها تۆ هیچ گومانت لهوه دا نهییت که باسم کردو، وتم: سونته سەجده کانی دریژ بکریتهوه. بههۆی ئەوهی که له زۆربهی کتیبه کانی هاوه لائماندا و امه شهوره، که سەجده کان دریژ ناکریتهوه. چونکه ئەوه بۆچوونیکی ههلهیه، یان لاوازه. به لکو راسته کهی ئەوهیه، که سونته سەجده کانی دریژ بکریتهوه. چونکه له هەردوو سهحیحی بوخاری و موسلیمدا له چه‌ندین ڕینگهوه له پیغه‌مبەری خواوه هاتوه، که سەجده کانی دریژ کردۆتهوه.^(۱)

---

(۱) پروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۲۶۰ / به ژماره: ۷۱۲، وه / ۱ / ۳۵۴ / به ژماره: ۹۹۷، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۶۲۳ / به ژماره: ۹۰۴.

منیش ئەم بابەتەم بە بەلگە کانیەووە لە شەرحی (المُهَدَّب) دا بەروونی هیناوە، لێرەشدا ئاماژەم بەو داوێ که لەوێ باسم کردووە، تاوێ کو بە پێچەوانە کە ی هەلنەخەلەتییەتو، ئیمامی (شافعی) ش لە چەند جیگە یە کدا ئەوێ فەرموە، که سونەتە سەجدە کان درێژ بکریتەووە. خواش لە هەموو کەس زانا ترە.

هاوێ لآغان فەرموویانە: دانیشتی نیوان دوو سەجدە که درێژ ناکریتەووە، بەلکو له نوێژە کانی تر دا چۆنە، لەمیشدا هەر بەو جۆرە یە.

بەلام ئەم فەرمايشته ی ئەوان جیگە ی سەرئەجە. چونکە لە هەدیسی (صَحِيح) دا هاتوێ که دانیشتی نیوان دوو سەجدە که درێژ دە کریتەووە.^(۱) منیش ئەم بابەتەم لە شەرحی (المُهَدَّب) دا بەروونی باسکردووە. بۆیە بۆچوونی هەلبژێردراو ئەوێ، که سونەتە ئەمیش درێژ بکریتەووە.

بەلام سونەت نیە هەستانووە لە رکوعی دوو، تەحیات و دانیشتنە کە ی درێژ بکریتەووە. خواش لە هەموو کەس زانا ترە.

جا ئە گەر کەسی نوێژخوین هەموو ئەم درێژ کردنەوانە ی واز لێهیناو، تەنها سورەتی (الفَاتِحَة) ی تێدا خویند، ئەوێ نوێژە کە ی هەر درووستە.

---

(۱) بروانە: مُسْنَدُ الْإِمَامِ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ / ۱۱ / ۲۱ / بە ژمارە: ۶۴۸۳، وَصَحِيحُ ابْنِ خُرَيْمَةَ /

۲ / ۳۲۱ / بە ژمارە: ۱۳۸۹، وَسُنَنُ أَبِي دَاوُدَ / ۱ / ۳۸۲ / بە ژمارە: ۱۱۹۴،

وَالشَّامَائِلُ الْمُحَمَّدِيَّةُ / ۲۶۴ / بە ژمارە: ۳۲۵، وَسُنَنُ التَّسَانِي / ۳ / ۱۳۷ / بە ژمارە:

سونه تیشه کهسی نوئز خوین له هه موو هه ستانه وهیه که له رکوع، بلیت: (سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، رَبَّنَا، وَلَكَ الْحَمْدُ). چونکه له هه دیسی (صَحِيح) دا نهو زیکره مان بۆ ریوایهت کراوه. ^(۱)

سونه تیشه له مانگ گیراندا قورئان به دهنگی بهرز بخوئیریت و، له خوور گیرانیشدا به دهنگی نزم.

نهوجا له دوای نوئزه که با دوو وتار بخوئیریت و، له ههردوو کیاندا داوا له خه لک بکریت، که له خوا بژسنو، هاندیرین له سهه گویا پیه لئی کردنی خوای گه وره و، له سهه کردنی خه یرو سه دهقه و، نازاد کردنی کۆیله. چونکه نه مانه له چهند هه دیسیکی سه حیجی مه شهوردای سابت بوون.

ههروهها هانیشیان بدات له سهه شوکرانه بژیری و سوپاس گوزاری نازو نیعمه ته کانی خوای گه وره و، هۆشداریشیان بداتی له سهه بی ناگایی و، له خوایی بوون. خواش له هه موو کهس زانا تره.

بۆمان ریوایهت کراوه له سه حیجی بوخاری و له غهیری نهویشدا، له ژنه هاوه لئی خوۆشه ویست { (أَسْمَاءُ) ی کچی ئیمامی (أَبُو بَكْرٍ) هوه } (خوا له ههردووکیان رازی بیت)، که پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سهه بیت)، فه رمانی کرد به نازاد کردنی کۆیله له کاتی گیرانی خوور و مانگدا. ^(۲) خواش له هه موو کهس زانا تره.

---

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۳۵۵ / به ژماره: ۹۹۹، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۶۱۹ / به ژماره: ۹۰۱.

(۲) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۳۵۹ / به ژماره: ۱۰۰۶، وَصَحِيحُ ابْنِ خُرَيْمَةَ / ۲ / ۳۲۹ / به ژماره: ۱۴۰۱، وَالْمُسْتَدْرَكُ عَلَى الصَّحِيحَيْنِ / ۱ / ۴۸۰ / به ژماره: ۱۲۳۲.

زیکرمکائی نویژه بارانه

سونه ته له نویژه بارانه دا به ملکه چی و کرۆلیه وه دو عاو زیکرو داوای لیخۆشبوون زۆر بکریت.

ئهو دو عایانهش که سه بارهت به نویژه بارانه هاتون مه شهو رو زانراون. یه کیک له وانه بریتیه له: (اللَّهُمَّ، اسْقِنَا غَيْثًا مُغِيثًا هَيِّئْ لَنَا مَرِيئًا غَدَقًا مُجَلَّلًا سَحًا عَامًا طَبَقًا دَائِمًا. اللَّهُمَّ، عَلَى الظَّرَابِ وَمَنَابِتِ الشَّجَرِ وَطُوبَى الْأُودِيَةِ. اللَّهُمَّ، إِنَّا نَسْتَغْفِرُكَ، إِنَّكَ كُنْتَ عَفَّارًا، فَأَرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْنَا مِدْرَارًا. اللَّهُمَّ، اسْقِنَا الْغَيْثَ، وَلَا تَجْعَلْنَا مِنَ الْقَانِطِينَ. اللَّهُمَّ، أَثْبِتْ لَنَا الزَّرْعَ، وَأَدِرِّ لَنَا الضَّرْعَ، وَاسْقِنَا مِنَ بَرَكَاتِ السَّمَاءِ، وَأَثْبِتْ لَنَا مِنَ بَرَكَاتِ الْأَرْضِ. اللَّهُمَّ، ارْفَعْ عَنَّا الْجَهْدَ وَالْجُوعَ وَالْعُرْيَ، وَاكْشِفْ عَنَّا مِنَ الْبَلَاءِ مَا لَا يَكْشِفُهُ غَيْرُكَ).

واته: (خوایه بارانی کمان بۆ بیاریته، بیته به هانامانه وه، سوکو و نهرم بیته، چاک و بی زیان بیته، ئاو و خهیری زۆری پتوه بیته، ولات و خه لکه که ی بگریته وه، به خور له ئاسمان بیته خواره وه، له سه زه ویش ری بکات و، گشتگیر بیته بۆ هه موو ناوچه کان و، سه زه وی داپۆشیت و، به رده و امیش بیته. خوایه به سه ر گرد و ته پۆلکه کاند او، به سه ر جیگه ی روانی دارو دره خته کاند او، به ناو چه مو دۆله کاند ا بیاریته. خوایه ئیمه داوای لیخۆشبوونت لی ده کهین، چونکه جهنابت زۆر لیبورهیت. دهی بارانی ئاسمانان به خور بۆ بنیره. خوایه بارانمان بۆ بیاریته و، ناو میدمان مه که. خوایه روه که کانمان بۆ بروینه و، گوانی ئاژه ل و لآخه کانمان بۆ پر بکه له شیرو، له فه ری ئاسمانه کان بارانمان بۆ بیاریته و، له فه ری زه ویش روه کمان بۆ بروینه. خوایه نار هه تی و برستی و سه ر ماو سو له مان له سه ر لابه و، ئهو به لآو زه جه تانه شان له سه ر لابه، که بیجگه له تو که سی تر توانای لابر دنیانی نیه).

جا نه گهر پیاوئیکیشیان تیدابوو، که ناوبانگی چاکه‌ی هه‌بوو، سونه‌ته بیکه‌ن به تکاکار بۆ داوای باران بارینه‌که‌یان. وه‌کو نه‌وه‌ی که بلّین: خوایه ئیمه داوای باران بارینت لی ده‌که‌ین و، فلانه که‌سیش ده‌که‌ین به تکاکار له خزمه‌تدا.

بۆشمان ریوایه‌ت کراوه له سه‌حیحی بوخاریدا، که ئیمامی (عمری) کوری (خَطَّاب) (خوای لی رازی بیت)، نه‌گهر تووشی وشکه‌سالی و بی بارانی بیوونایه، داوای باران بارینی ده‌کرد به خاتری (عَبَّاس) ی کوری (عَبْدُ الْمُطَّلِب) و، ده‌یفه‌رموو: ("اللَّهُمَّ، إِنَّا كُنَّا نَتَوَسَّلُ إِلَيْكَ بِنَبِيِّنَا، فَتَسْقِينَا، وَإِنَّا نَتَوَسَّلُ إِلَيْكَ بِعَمِّ نَبِيِّنَا، فَاسْقِنَا" فَيُسْقَوْنَ). واته: "خوایه ئیمه کاتی خوای داوای باران بارینمان ده‌کردو، پیغه‌مبهره‌که‌تمان ده‌کرد به وه‌سیله، تۆش بارانت بۆ ده‌باراندین. ئیسته‌ش داوای باران بارینت لی ده‌که‌ین و، مامه‌ی پیغه‌مبهره‌که‌ت ده‌که‌ین به وه‌سیله. ده‌ی بارانمان بۆ ببارینه". خوایش بارانی بۆ ده‌باراندن.^(۱)

هه‌روه‌ها له هاوه‌لی خوژشه‌ویست (مُعَاوِيَةَ) و که‌سانی تریشه‌وه‌هاتوه، که که‌سانی چاکه‌کاریان کردوه به وه‌سیله بۆ باران بارین.^(۲)

---

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۳۴۲ / به ژماره: ۹۶۴.

(۲) شیخی عه‌سقلانی فه‌رموویه‌تی: شیخی (ابنُ عَسَاكِر) له باسی خواناسی گه‌وره‌ی شوئیکه‌وتوان (بَزِيد) ی کوری (أَسْوَد) دا به رسته‌یه‌کی (صَحِيح) ریوایه‌تی کردوه له (سُلَيْم) ی کوری (عَامِر) وه، که یه‌کیکه له شوئیکه‌وتوه متمانه‌داره‌کان، نه‌و فه‌رموویه‌تی: بیبارانی و وشکه‌سالی هات به‌سه‌ر خه‌لکید، ئیمامی (مُعَاوِيَةَ) ش (بَزِيد) ی کوری (أَسْوَد) ی برده ده‌روه بۆ پارانه‌وه‌و داوای باران بارین کردن.

هه‌روه‌ها شیخی (ابنُ عَسَاكِر) له ریگه‌ی (سَعِيد) ی کوری (عَبْدُ الْعَزِيز) وه‌و ریوایه‌تی کردوه، که هاوه‌لی خوژشه‌ویست (صَحَّاك) ی کوری (قَيْس) یش (بَزِيد) ی کوری (أَسْوَد) ی کردوه به وه‌سیله و تکاکار بۆ باران بارین. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَار / ۵ / ۱۰۶. بۆ هه‌ردوو جیروکه‌کش بروانه: تَارِيخُ دِمَشْق (ابنُ عَسَاكِر) / ۶۵ / ۱۱۱ - ۱۱۳.

سونه‌تیشه له نویژه بارانه‌دا هه‌مان نهو سوره‌تانه بخوینرین، که له نویژی جه‌ژندا ده‌خوینرین و، پیش‌تریش باسمان کردن.

هه‌روه‌ها سونه‌ته وه‌کو نویژی جه‌ژن له سه‌ره‌تای ر‌کاتی یه‌که‌می نویژه بارانه‌شدا چه‌وت (اللهُ اکْبَرُ) بکریت و، له سه‌ره‌تای ر‌کاتی دوه‌میشدا پینج (اللهُ اکْبَرُ) بکریت.

جا هه‌موو نهو لقه‌باس و مه‌سه‌لانه‌ی سه‌باره‌ت به‌چه‌وت (اللهُ اکْبَرُ) و پینج (اللهُ اکْبَرُ) ه‌کان باسمان کردن، لیره‌ش هاوشیوه‌ی نه‌وانه دینه‌وه پیشمان.

باشان که‌سی و تاربیژ دوو و تار ده‌دات و، داوای لی‌خوشبوون و نزاو پارانه‌وه‌ی زۆریان تیدا ده‌کات.

بۆمان ریوایه‌ت کراوه له (سُننِی (أَبُو دَاوُد) دا، به‌رشته‌یه‌کی (صَحِيح) له‌سه‌ر مه‌رجی ئیمامی موسلیم، له‌هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (جَابِرِی کورپی (عَبْدُالله) هوه (خوا له‌هه‌ردوکیان رازی بیت)، که‌فه‌رموویه‌تی: هه‌ندیک که‌س به‌گریانه‌وه هاتنه‌خزمه‌تی پی‌غه‌مبه‌ری خوا (درودی خوی له‌سه‌ر بیت)، نه‌ویش فه‌رمووی: «اللَّهُمَّ، اسْقِنَا غَيْثًا مُغِيثًا مَرِيئًا مَرِيئًا، نَافِعًا غَيْرَ ضَارٍّ، عَاجِلًا غَيْرَ آجِلٍ». نه‌وه بوو ئاسمان پر بوو له‌هه‌ورو، باران ده‌ستی بی کرد.^(۱)

بۆشمان ریوایه‌ت کراوه له‌ودا به‌رشته‌یه‌کی (صَحِيح)، له‌زانای پایه‌به‌رز (عَمْرُو)ی کورپی (شُعَيْب) هوه، نه‌ویش له‌باوکی خو‌یه‌وه، باوکیشی له‌بایره‌ی خو‌یه‌وه (خوای لی‌رازی بیت)، که‌فه‌رموویه‌تی: نه‌گه‌ر پی‌غه‌مبه‌ری خوا (درودی خوی له‌سه‌ر بیت)، داوای باران بارینی بکر دایه، ده‌یفه‌رموو: «اللَّهُمَّ، اسْقِ عِبَادَكَ وَبَهَائِمَكَ، وَأَنْشُرْ رَحْمَتَكَ، وَأَخِي بَلَدَكَ الْمَيِّتَ». واته: "خوایه، به‌نده‌کان و گیانله‌به‌ره‌کانت

(۱) پروانه: سُننُ أَبِي دَاوُد / ۱ / ۳۷۴ / به‌ژماره: ۱۱۶۹.

(۲) پروانه: سُننُ أَبِي دَاوُد / ۱ / ۳۷۵ / به‌ژماره: ۱۱۷۶.

ناو داشته بکهو، سۆزو میهری خۆت بهسەر زهویدا بلاو بکهروهو، ولاتی مردووی
خۆشت زیندوو بکهروهو".

بوئشان ریوایهت کراوه لهودا به رستهیهکی (صَحیح) -ئیمامی (أَبُو دَاوُد) له
کۆتایی هه دیسه کهدا فرموویهتی: رسته کهی جوانه-، له (عَائِشَةَ) ی دایکی
ئیماندارانهوه (خوای لَی زازی بیت)، که فرموویهتی: خه لکی سکالای بی بارانی و
وشکه سالیان هینایه خزمهتی پیغه مبهری خوا (درودی خوای لهسر بیت)، ئه ویش
فرمانی کرد مینه ریکی بو دابنن و، له جیگه ی نوێزه کهیدا بو ی دانراو، به لئینی
رۆژنکی دا به خه لکه که، که تیندا ده چنه دهره وه. ئه وه بو له سه رتای خۆر
هه له اتندا پیغه مبهری خوا (درودی خوای لهسر بیت) ته شریفی برده دهره وه، له سه ر
مینه ره که دانیشت و، (اللهُ أَكْبَرُ) ی کرد و، سوپاس و ستایشی خوای گه وری کرد و،
پاشان فرمووی: «إِنَّكُمْ شَكُوتُمْ جَدَبَ دِيَارِكُمْ، وَاسْتِخَارَ الْمَطَرِ عَنْ إِبَانِ زَمَانِهِ
عَنْكُمْ، وَقَدْ أَمَرَكُمُ اللَّهُ -عَزَّ وَجَلَّ- أَنْ تَدْعُوهُ، وَوَعَدَكُمْ أَنْ يَسْتَجِيبَ لَكُمْ». واته:
"ئیه سکالای ئه وه تان کرده، که زهویه کانتان پیت و به ره که تیان نه ماوه، بارانیش
له سه ره تای کات و واده ی خوی دوا که وتوه، خوای گه وره ش فرمانی بی کرد وون،
که لئی بیارینه وه، به لئینی پیداون، که وه لامتان بداته وه، دو عاتان گیرا بکات".
ئه و جا فرمووی: «(الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، الرَّحْمَنَ الرَّحِيمَ، مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ)، لَا
إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ. اللَّهُمَّ، أَنْتَ اللَّهُ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ الْعَنِي، وَنَحْنُ الْفُقَرَاءُ، أَنْزِلْ
عَلَيْنَا الْغَيْثَ، وَاجْعَلْ مَا أَنْزَلْتَ لَنَا قُوَّةً وَبَلَاغًا إِلَى حِينٍ». واته: "سوپاس و ستایش بو
خوای پهروه ردگاری عالم، که به سۆزو میهره بانه، پاشاو خاوه نی رۆژی دوا به وه،
هیچ په رس تراویکی راسته قینه نه بیجگه له خوا، ئه وه ده کات که خۆی ده به وه پیت.
خوا به هه ر تو خوا پیت و، هیچ په رس تراویکی راسته قینه نه بیجگه له تو، که
ده و له مه ندو بی نیازیت و، ئیمه ش هه ژارو نه دارین، بارانمان به سه ردا بیارینه و،
ئه وه ش ده بیارینیت بیکه به سه رچاوه ی هیزو قوه ت و، بشمانگه به نیته کاتکی تر".
پاشان هه ردوو دهستی بهرز کرده وه، هه ر بهرزی ده کردنه وه، تا سپایی هه ردوو

بنبالی دهر کهوت، پاشان پشتی کرده خه لکه کهو، کراسه کهی خوئی هه لگپرایه وهو، دهسته کانیشی هه ر بهرز کردبوونه وهو، نهو جا رووی کرده وه خه لکه کهو، ته شریفی هینایه خواره وهو، دوو رکات نویژی کرد.

نهو بوو خوای گه وره هه ورینکی هیناو، دهستی کرد به گرمه و بروسکه دان، پاشان به فهرمانی خوا باران باری و، بهرله وهی پیغه مبهری خوا بگاته وه مزگه وته کهی خوئی، لافاو هه ستا. جا که پیغه مبهری خوا خه لکه کهی بینی چوئن به په له په ل ده چنه وه بو ماله کانیا، پیکه نی، هه تا دانه پیروزه کانی دهر کهوتن، پاشان فهرمووی: «أَشْهَدُ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، وَأَنَّ اللَّهَ وَرَسُولُهُ»^(۱).

منیش ده لیم: (إِبَانُ الشَّيْءِ) واته: کات و وادهی نهو شته. (جَدْب) واته: بی پیتی و بهر کهت نه مان.

جا بزانه، که نه م حدیسه به راشکاوی نه وهی تیدایه، که وتاره که له پیش نویژه که وه بوه. به هه مان شیوه له هه ردوو سه حیجی بوخاری و موسلیمیشدا به راشکاوی هاتوه، که وتاره که له پیش نویژه که وه بوه.^(۲) نه مش و لیکده دریتسه وه، که نهو کاره درووسته. به لام نه وهی له کتیبه فیهیه کانی هاوه لاثمان و زانایانی تریشدا مه شهوره نه وهیه، که سونه ته نویژه که پیش بخریت به سهر وتاره که دا، نه ویش له بهر چهند حدیسیکی تر، که پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سر بیت) نویژه کهی پیشخستوه به سهر وتاره که دا. خواش له هه موو کهس زانا تره.

ههروه ها سونه ته نزاو پارانه وه که هه م به دهنگی بهرز بیت و هه م به دهنگی نزمو، سونه تیشه له کاتی پارانه وه که دا دهسته کان زور بهرز بکریتسه وه.

(۱) پروانه: سُنُّ أَبِي دَاوُدَ / ۱ / ۳۷۴ / به ژماره: ۱۱۷۳.

(۲) پروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۳۴۷ / به ژماره: ۹۷۸، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۶۱۱ / به

ژماره: ۸۹۴.

ئیمامی (شَافِعِيّ) (رِه‌جەتی خۆی لى بَیت) فەرموویەتی: با له دوعا که یاندا ئەمەش بَلِّیْن: (اللَّهُمَّ، أَمَرْتَنَا بِدُعَائِكَ، وَوَعَدْتَنَا إِجَابَتَكَ، وَقَدْ دَعَوْنَا كَمَا أَمَرْتَنَا، فَأَجِبْنَا كَمَا وَعَدْتَنَا. اللَّهُمَّ، أَمُنْ عَلَيْنَا بِمَغْفِرَةِ مَا قَارَفْنَا، وَإِجَابَتِكَ فِي سُقْيَانَا وَسَعَةِ رِزْقِنَا). واتە: (خوایە، فەرمانت پێ کردووین که لیت بیارینەوهو، بەلێتیشت پێداوین، که پارانەوه مان گیرای بکهیت، وا ئێمەش وه‌کو فەرمانت پێ کردین لیت پارینەوه، دەهێ تۆش وه‌کو بەلێت پێدابووین پارانەوه که مان گیرا بکه. خوایە، منەتی ئەوه بخه‌ره سه‌رمان، که له تاوانه‌کانمان خۆش بێتو، پارانەوه که مان گیرا بکهو بارانمان بۆ بیارینەوه، رزق و رۆزیمان زیادو فراوان بکه).^(۱)

هه‌روه‌ها با دوعا بکات بۆ نێرینه‌و مێینه‌ی ئیماندارانو، سه‌لاوات له‌سه‌ر پێغه‌مبه‌ری خوا (درودی خۆی له‌سه‌ر بَیت) بداتو، ئایه‌تیک یان دوو ئایه‌ت بخوێنیتو، پێش‌نوێژه‌که‌ش بلیت: داوای لیخۆشبوون له‌ خۆی گه‌وره‌ ده‌که‌م، بۆ خۆمو بۆ ئێوه‌ش.

هه‌روه‌ها سونه‌ته‌ ئەو دوعا یه‌ش بکات، که بۆ نا‌ره‌حه‌تی و ته‌نگانه‌ ده‌کریتو، ئەم دوعا یه‌ش بکات: (اللَّهُمَّ، آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً، وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً، وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ). هه‌روه‌ها ئەو دوعا یانه‌ی تریش بکات، که له‌ هه‌دیسی (صَحِيح) دا هاتبوونو، پێشتر باسمان کردن.

ئیمامی (شَافِعِيّ) (رِه‌جەتی خۆی لى بَیت) له‌ کتیی (الْأَمِّ) دا فەرموویەتی: پێش‌نوێژه‌ له‌ نوێژه‌ بارانه‌دا هه‌ر وه‌کو نوێژی جه‌ژن دوو وتار ده‌داتو، (اللَّهُ أَكْبَرُ) یان تیدا ده‌کاتو، سوپاس و ستایشی خویان تیدا ده‌کاتو، سه‌لاوات له‌سه‌ر پێغه‌مبه‌ری خوا (درودی خۆی له‌سه‌ر بَیت) ده‌داتو، داوای لیخۆشبوون زۆر ده‌کات، به‌ راده‌یه‌ک، که زۆرترینی قسه‌کانی داوای لیخۆشبوون بێتو، با زۆریش به‌ خه‌لکه‌ که بلیت: ﴿فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا * يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا﴾ [سُوح: ۱۰ -

(۱) بڕوانه: الْأَمِّ / ۲ / ۵۴۶ - ۵۴۷.

[۱۱]. واته: { منیش یتم وتن: داوای لیخو شیبون له پهروه ردگار تان بکهن، چونکه بهراستی خوايه کی لیورده و گونا هبه خشه. بارانی به خورتان به سهردا ده بارینتت }^(۱).

پاشان نیمامی (شَافِعِي) ریوایه تی کرده له نیمامی (عُمَر) هوه (خوای لی رازی بیت)، که نهویش نویژه بارانه ی کرده و، زورترین دو عاکانیشی بریتی بوه له داوای لیخو شیبون کردن.^(۲)

نیمامی (شَافِعِي) فرمویه تی: با زورترین دو عاکانی بریتی بن له داوای لیخو شیبون کردن، با دو عاکانی به داوای لیخو شیبون دهست پی بکات و، ههر نهویش بخاته نیوان قسه کانی هوه و، نهویش بکاته کوتایی قسه کانی و، ههر نهویش زورینه ی قسه کانی بیت، تا قسه کانی ته او ده بیت و، خه لکیش هان بدات له سهر ته و به و په شیمانی و گوپرایه لی خوای گه و ره و، خو نزیک کردن هوه لی هوه.^(۳)

نهوی له کاتی هه لکردنی ره شه بادا دهوتریت

بۆمان ریوایه ت کراوه له صحیحی موسلیمدا، له (عَائِشَةَ) ی دایکی نیماندارانه وه (خوای لی رازی بیت)، که فرمویه تی: نه گهر ره شه با هه لی کرایه، پیغه مبری خوا (درودی خوای له سهر بیت) ده یفرموو: «اللَّهُمَّ، إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَهَا، وَخَيْرَ مَا فِيهَا، وَخَيْرَ مَا أُرْسِلَتْ بِهِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا، وَشَرِّ مَا فِيهَا، وَشَرِّ مَا أُرْسِلَتْ بِهِ»^(۴). واته: "خوايه من داوای خهیری نه م بایهت لی ده که م و، خهیری

(۱) بروانه: الآم / ۲ / ۵۴۶.

(۲) بروانه: الآم / ۲ / ۵۴۹.

(۳) بروانه: الآم / ۲ / ۵۴۷.

(۴) بروانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۶۱۶ / به ژماره: ۸۹۹.

نهوش که تیدایه‌و، خهیری نهوش که پیدایه نیردراوه، په‌ناشت پی ده‌گرم له شه‌ری نه‌م بایه‌و، له شه‌ری نه‌وی تیدایه‌و، له شه‌ری نه‌وش که پیدایه نیردراوه".

بو‌شمان ریوایه‌ت کراوه له (سُنن) ی (أَبُو دَاوُد) و (ابْنُ مَاجَه) دا به رِشته‌یه‌کی (حَسَن)، له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوای لی‌رازی بیت)، که فه‌رموویه‌تی: له پی‌غه‌مبه‌ری خوام بیستوه (درودی خوای له‌سه‌ر بیت)، که فه‌رموویه‌تی: «الرَّيْحُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ تَعَالَى، تَأْتِي بِالرَّحْمَةِ، وَتَأْتِي بِالْعَذَابِ. فَإِذَا رَأَيْتُمُوهَا، فَلَا تَسُبُّوهَا، وَسَلُّوا اللَّهَ خَيْرَهَا، وَاسْتَعِيدُوا بِاللَّهِ مِنْ شَرِّهَا». ^(۱) واته: "با به‌شیکه له ره‌مه‌تی خوا به به‌نده‌کانی، جا ره‌مه‌ت ده‌هینیت‌و، سزاش ده‌هینیت. ئیوه‌ش نه‌گه‌ر بینیتان، قسه‌ی پی مه‌لین‌و، داوای خه‌یره‌که‌ی له خوا بکه‌ن‌و، په‌ناش به‌خوا بگرن له شه‌ره‌که‌ی".

منیش ده‌لیم: وشه‌ی (رَوْح) له فه‌رمایشته‌که‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوادا به فه‌تعه‌ی رانه‌که ده‌خوینریته‌وه. زانایانیش فه‌رموویانه: (مِنْ رَوْحِ اللَّهِ) واته: به‌شیکه له ره‌مه‌تی خوای گه‌وره به به‌نده‌کانی.

بو‌شمان ریوایه‌ت کراوه له (سُنن) ی (أَبُو دَاوُد) و (تَسَائِي) و (ابْنُ مَاجَه) دا، له (عَائِشَةَ) ی دایکی ئیماندارانه‌وه (خوای لی‌رازی بیت)، که فه‌رموویه‌تی: نه‌گه‌ر پی‌غه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت) له که‌ناری ناسمانه‌وه هه‌وریکه بینیايه، وازی له نیش‌وکار ده‌هینا، باوه‌کو له نو‌یژیشدا بوايه، پاشان ده‌یفه‌رموو: «اللَّهُمَّ، إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا». دواتر نه‌گه‌ر باران ده‌ستی پی بگردایه، ده‌یفه‌رموو: «اللَّهُمَّ، صَيِّبًا هَنِيئًا». واته: "خوایه با بارانیکه زو‌رو به‌خورو به‌سوود بیت". ^(۲)

---

(۱) پروانه: سُننُ أَبِي دَاوُدَ / ۲ / ۷۴۷ / به ژماره: ۵۰۹۷، و سُننُ ابْنِ مَاجَهَ / ۲ / ۱۲۲۸ / به ژماره: ۳۷۲۷.

(۲) پروانه: سُننُ أَبِي دَاوُدَ / ۲ / ۷۴۸ / به ژماره: ۵۰۹۹، و سُننُ التَّسَائِي الكُبْرَى / ۶ / ۲۲۸ / به ژماره: ۱۰۷۵۳، و سُننُ ابْنِ مَاجَهَ / ۲ / ۱۲۸۰ / به هه‌ردوو ژماره: ۳۸۸۹ و ۵۷۵

بوشمان ریوایت کراوه له کتیبه‌که‌ی نیمامی (تَرْمِذِي) و له غه‌یری نه‌ویشدا، له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (أَبِي) ی کورپی (كَعْب) هوه (خوای لی‌رازی بیت)، که فه‌رموویه‌تی: پی‌غه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سر بیت) فه‌رموویه‌تی: «لَا تَسُبُّوا الرِّيحَ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ مَا تَكْرَهُونَ، فَقُولُوا: "اللَّهُمَّ، إِنَّا نَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ هَذِهِ الرِّيحِ، وَخَيْرِ مَا فِيهَا، وَخَيْرِ مَا أُمِرْتُ بِهِ، وَنَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ هَذِهِ الرِّيحِ، وَشَرِّ مَا فِيهَا، وَشَرِّ مَا أُمِرْتُ بِهِ».

واته: "قسه به با مه‌لین، خو‌ته‌گه‌ر شتی‌کتان لی‌بینی و پیتان ناخو‌شبوو (وه‌کو ته‌پ‌وتوزو، گی‌ژه‌لوولکه)، نه‌وا بلین: (خوایه، نیمه داوای خه‌یری نه‌م بایه‌ت لی‌ده‌که‌ین و، خه‌یری نه‌وه‌ش، که تیی‌دایه‌و، خه‌یری نه‌وه‌ش که فه‌رمانی پی‌ کراوه بی‌هینیت. په‌ناشت پی‌ ده‌گرین له شه‌ری نه‌م بایه‌و، له شه‌ری نه‌وه‌ی تیی‌دایه‌و، له شه‌ری نه‌وه‌ش که فه‌رمانی پی‌ کراوه بی‌هینیت)".

نیمامی (تَرْمِذِي) فه‌رموویه‌تی: حه‌دیسینکی (حَسَن) ی (صَحِيح) ه.^(۱)

هه‌روه‌ها فه‌رموویه‌تی: هه‌ر له‌م باسه‌دا حه‌دیس له هه‌ریه‌که له دایکه (عَائِشَةَ) و، (أَبُو هُرَيْرَةَ) و، (عُثْمَانُ) ی کورپی (أَبُو الْعَاصِ) و، (أَنَسُ) و، (أَبْنُ عَبَّاسٍ) و، (جَابِرُ) هوه ریوایت کراوه (خو له هه‌موویان لی‌رازی بیت).

بوشمان ریوایت کراوه له کتیبه‌که‌ی شیخی (أَبْنُ السُّنِّي) دا، به‌رشته‌ی (صَحِيح)، له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (سَلْمَةَ) ی کورپی (أَكْوَع) هوه (خوای لی‌رازی بیت)، که فه‌رموویه‌تی: نه‌گه‌ر با توند بوایه (ره‌شه‌با هه‌لی بکه‌ردایه) پی‌غه‌مبه‌ری خوا

۳۸۹۰. شیخی عه‌سقه‌لانی فه‌رموویه‌تی: حه‌دیسینکی (صَحِيح) ه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۵ / ۱۲۱ /

(۱) بروانه: سُنُّ التَّرْمِذِي / ۴ / ۵۲۱ / به ژماره: ۲۲۵۲، وَسُنُّ التَّسَائِي الكُبْرَى / ۶ / ۲۳۱ / به ژماره: ۱۰۷۶۹.

(درودی خوی لهسر بیت) دهیفرموو: «اللَّهُمَّ، لَقْحاً لَا عَقِيماً». واته: "خوایه ئاودارو باراناوی بیت، نهك وشك و بی باران".^(۱)

بو شمان ریوایت کراوه له کتیبه کهی شیخی (ابن السنّی) دا، له ههردوو هاوهلی خو شه ویست (أنس) ی کوری (مالک) و، (جابر) ی کوری (عبدالله) هوه (خوایان لی بازی بیت)، نهوانیش له پیغه مبهری خواوه (درودی خوی لهسر بیت)، که فهرموویه تی: «إِذَا وَقَعَتْ كَبِيرَةٌ، أَوْ هَاجَتْ رِيحٌ عَظِيمَةٌ، فَعَلَيْكُمْ بِالتَّكْبِيرِ، فَإِنَّهُ يُجَلِّي الْعِجَاجَ الْأَسْوَدَ». واته: "ته گهر رووداویکی گهوره روویدا، یان ره شه بایه کی گهوره ههلی کرد، ئیوه (الله اکبر) بکهن، چونکه (الله اکبر) کردن ته پوتوزو دوو کهلی رهش راده مالیت".^(۲)

ئیمامی (شافعی) ش (رهحمتهی خوی لی بیت) به رستهی خوی له کتیبه (الأم) دا ریوایتی کردوه، له هاوهلی خو شه ویست (ابن عباس) هوه (خواله ههردوکیان بازی بیت)، که فهرموویه تی: هه کهی با ههلی بکردایه، پیغه مبهری خوا (درودی خوی لهسر بیت) ده که وته سه نه ژنوو، دهیفرموو: «اللَّهُمَّ، اجْعَلْهَا رَحْمَةً، وَلَا تَجْعَلْهَا عَذَابًا. اللَّهُمَّ، اجْعَلْهَا رِيحًا، وَلَا تَجْعَلْهَا رِيحًا». واته: "خوایه بیکه به رهحمته و، مهیکه به سزا. خوایه بیکه به بای خهیر (ریاح) و، مهیکه به بای شهیر (ریح)".^(۳)

هاوهلی خو شه ویست (ابن عباس) فهرموویه تی: خوای گهوره له قورنانی پیروزدا فهرموویه تی: ﴿فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا﴾ [فصلت: ۱۶] واته: {ئیسر ئیمهش ره شه بایه کی زور ساردمان بو ناردن}. وه فهرموویه تی: ﴿أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الرِّيحَ

(۱) پروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۱۴۶ - ۱۴۷ / به ژماره: ۲۹۹.

(۲) پروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۱۴۰ / به ژماره: ۲۸۴. شیخی عهسقه لانی

فهرموویه تی: رسته کهی زور لاوازه. پروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۵ / ۱۲۸.

(۳) پروانه: الْأَمُّ / ۲ / ۵۵۵ - ۵۵۶. شیخی عهسقه لانی فهرموویه تی: حه دیسیکی (حسن) ه.

پروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۵ / ۱۳۱.

الْعَقِيمِ ﴿الدَّارِيَات: ٤١﴾ واته: {رهشه بایه کی نه زوکی بیفه رمان ناردده سهر گه لی عاد}. هدر وها فهرموویه تی: ﴿وَأَرْسَلْنَا الرِّيَّاحَ لَوَاقِحَ﴾ [الجنز: ٢٢] واته: {بامان نارد تاوه کو نیرو می دارو درهخت و گژوگیاکان به یکتز بگه یه نیت و، جووتیان بکات}، وه فهرمووشیتی: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ يُرْسِلَ الرِّيَّاحَ مُبَشِّرَاتٍ﴾ [الزوم: ٤٦] واته: {یه کیك له نیشانه کانی دهسه لآت و گهوره یی خوا نه وه یه، که با ده نیریت وه کو مژده رو مزگینیده ر به هاتی کاتی باران}.^(١)

نیمامی (شَافِعِي) (ره همتی خوی لی بیت)، حه دیسیکی هیناوه به رسته یه کی بچراو (مَنْقَطَع)، له پیاونیکه وه، که سکا لای هه ژاری و نه داری خوی بردوته خزمه تی پیغه مبهری خوا (درودی خوی له سه ریت)، نه ویش فهرموویه تی: «لَعَلَّكَ تَسْبُ الرِّيحَ!!!». واته: "رهنگه قسه به با بلیت!!!".^(٢)

نیمامی (شَافِعِي) (ره همتی خوی لی بیت) فهرموویه تی: ناییت هیچ که سیك قسه به با بلیت، چونکه نه ویش درووستکراویکی ملکه چو گوپرایه لی خوی گهوره یه و، سه ربازیکه له سه ربازه کانی و، نه گهر بیه ویت ده یکات به ره همت و، ده شیکات به سزاو زه همت.^(٣)

---

(١) بروانه: الأَمّ / ٢ / ٥٥٦. شیخی (ابنُ عَلَان) فهرموویه تی: نهم فهرمایشته ی (ابنُ عَبَّاس) ده بته به لگه و پالپشت بو نه و جیاوازی کردنه ی، که پیغه مبهری خوا له فهرمایشته که ی خویدا له نیوان (رِیح) و (رِیَاح) دا کردوویه تی. نه ویش به وه ی که له قورنانی پیروزیشدا زور جار وشه ی (رِیح) بو بای سزاو شووم به کارهیتراوه و، (رِیَاح) یش بو بای ره همت و باش به کارهیتراوه. بروانه: الْفَتْوحَاتُ الرَّبَّانِيَّةُ / ٤ / ٢٧٨.

(٢) بروانه: الأَمّ / ٢ / ٥٥٦. شیخی عه سقه لانی فهرموویه تی: نهم حه دیسه حه دیسیکی (مُغْضَل) ه و، دوو کهس و زیاتریش له رسته که ی داکه وتون و، هیچ ریوایه تیکشم ده سته که وتوه بو پالپشتی کردنی. بروانه: ثَقَائِبُ الْأَفْكَارِ / ٥ / ١٣٣.

(٣) بروانه: الأَمّ / ٢ / ٥٥٦.

نُهوی له کاتی به ربوونهوی هه ساره‌دا دموتربیت

بۆمان ربوایهت کراوه له کتیبه‌که‌ی شیخی (ابن السنّی) دا، له هاوه‌لی خوشه‌ویست (ابن مسعود) هوه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه‌تی: فهرمانان پی کراوه، که نه‌گهر هه‌ساره به‌ربوویه‌وه، ته‌ماشای نه‌که‌ین و، له‌و کاته‌دا بلّین: (مَا شَاءَ اللَّهُ، لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ).^(۱)

باسی ئاماژه‌بۆنه‌کردن و ته‌ماشانه‌کردنی هه‌ساره‌و هه‌وره‌ بروسکه

ئهم باسه‌ش هه‌مان نه‌و چه‌دیسه‌ی باسه‌که‌ی پیشووی تیدا هاتوه.

هه‌روه‌ها ئیمامی (شافعی) ش (ره‌حه‌تی خوای لی بیت) به‌رشته‌ی خو‌ی له‌ کتیبه‌ی (الأمّ) دا، ربوایه‌تی کردوه له‌ که‌سیکه‌وه - که به‌ درۆزنی دانه‌ناوه - نه‌ویش له‌ زانای پایه‌هرز (عُرْوَة) ی کوری (زُبیر) هوه (خوا له‌ هه‌ردوکیان رازی بیت)، که فهرموویه‌تی: نه‌گهر یه‌کیک له‌ ئیوه‌ چاوی به‌ هه‌وره‌بروسکه‌ یان به‌ باران که‌وت، با ئاماژه‌ی بۆ نه‌کات، به‌لکو با وه‌سفی بکات. (واته: باسی به‌هتیزی و لاوازی هه‌وره‌بروسکه‌ که‌ بکات، یان باسی زۆربیتی و که‌میتی بارانه‌ که‌ بکات، یان ته‌سیحات بکات و باسی گه‌وره‌یی و ده‌سه‌لاتی خوای گه‌وره‌ بکات).

ئیمامی (شافعی) فهرموویه‌تی: عه‌ره‌ب تاوه‌کو ئیسته‌ش پێیان ناخۆشه‌ ئاماژه‌ بکریت بۆ هه‌وره‌بروسکه‌ و باران.^(۲)

---

(۱) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السنّی) / ۳۰۸ / به‌ ژماره: ۶۵۳. هه‌روه‌ها ئیمامی (طبرانی) ش ربوایه‌تی کردوه‌و، چه‌دیسه‌کی زۆر لاوازه. بروانه: الْمُعْجَمُ الْأَوْسَطُ / ۷ / ۳۵۶ / به‌ ژماره: ۷۷۱۹، وَالْفَتْوحَاتُ الرَّبَّانِيَّةُ / ۴ / ۲۸۱.

(۲) بروانه: الأمّ / ۲ / ۵۵۷. جا نه‌و که‌سه‌ی که‌ ئیمامی (شافعی) ناوی نه‌بردوه‌ بریتیه‌ له‌ (إبراهيم) ی کوری (أبو يحيى) ی (أسلمی)، که زۆربیک له‌ زانایان به‌ که‌سیکی لاواز (بگه‌ره

نه گهر كه سيك گويي له هه وره گرمه بوو چي بلييت؟

بو مان رپوايه ت كراوه له كتيبه كه ي ئيمامي (ترمذي) دا، به رسته يه كي لاواز، له هاوه لي خو شه ويست (ابن عمر) هوه (خواله ههردو كيان رازي بيت)، كه نه گهر پيغه مبهري خوا (دروودي خوي له سر بيت)، گويي له هه وره گرمه و هه وره تريشقه بوايه، ده يفه رموو: «اللَّهُمَّ، لَا تَقْتُلْنَا بِغَضَبِكَ، وَلَا تُهْلِكْنَا بِعَذَابِكَ، وَعَافِنَا قَبْلَ ذَلِكَ». ^(۱) واته: "خوايه، به خه شم و توره يي خوت مه مانكوژهو، به سزاي خوت له ناومان مبهو، له پيش دابه زيني سزا كه شت به بيوه ي بمانه ره وه بو خزمه تي خوت".

بو شان رپوايه ت كراوه له (موطأ) دا، به رسته يه كي (صحيح)، له هاوه لي خو شه ويست (عبدالله) ي كوري (زبير) هوه (خواله ههردو كيان رازي بيت)، كه نه و

ههنديكيان به دروزن)يان داناره. بروانه: سيرُ أعلام النبلاء / ۸ / ۴۵۰ - ۴۵۴ / به ژماره:

. ۱۱۹

(۱) بروانه: سنن الترمذي / ۵ / ۵۰۳ / به ژماره: ۳۴۵۰. ههروه ها ئيمامي (أحمد) و بوخاري له (الأدب المفرد) داو، (ابن أبي شيبة) و (نسائي) و (حاكم) و (بيهقي) و (ابن السني) ش نه م حديسه يان رپوايه ت كرده. جا شيخي عهسقه لاني فهرمويه تي: سهيره ئيمامي نه وه وي باسي لاوازي رسته ي نه م حديسه ي كرده، كه چي باسي لاوازي رسته ي حديسه كه ي (ابن مسعود) ي نه كرده، له باسه كه ي پيشووتر دا (واته: باسي به ربوونه وه ي هه ساره)، له گه ل نه وه ي كه نه و حديسه ته نها يه ك كه س رپوايه تي كرده و، كه سه كه ش تومه تي درو كردني له سه ره. بروانه: نتائج الأفكار / ۵ / ۱۴۱ - ۱۴۲، والفتوحات الربانية / ۴ /

. ۲۸۴

نه گهر گوئی له هه‌وره‌گرمه بوايه، وازی له قسه کردن دههیناو، دهی‌فهرموو: (سُبْحَانَ الَّذِي يُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ، وَالْمَلَائِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ).^(۱)

ئیمامی (شَافِعِيّ)ش (ره‌حه‌تی خوای لی بیت) به رسته‌ی (صَحِيح)ی خوئی له کتیبی (الْأَمِّ)دا ریوایه‌تی کردوه له زانای پایه‌به‌رزی شوینکه‌وتوان، ئیمامی (طَاوُوس)ه‌وه (خوای لی رازی بیت)، که نه گهر گوئی له هه‌وره‌گرمه بوايه، دهی‌فهرموو: (سُبْحَانَ مَنْ سَبَّحْتَ لَهُ).

ئیمامی (شَافِعِيّ) فه‌رموویه‌تی: وه‌کو بلیت، ئیمامی (طَاوُوس) نه‌و زی‌کهری له‌م نایه‌ته پی‌روژه‌وه وه‌رگرتوه، که ده‌فه‌رموویت: ﴿وَيُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ﴾ [الرعد: ۱۳] واته: {هه‌وره‌گرمه‌ش ته‌سبیحات و سوپاس و ستایشی خوای گه‌وره‌ده‌کات}.^(۲)

گی‌راویشیانه‌ته‌وه له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (ابن عَبَّاس)ه‌وه (خوا له هه‌ردوکیان رازی بیت)، که فه‌رموویه‌تی: له سه‌فه‌ریکدا له خزمه‌تی ئیمامی (عُمَر)دا بووین (خوای لی رازی بیت)، تووشی هه‌وره‌گرمه‌و هه‌وره‌بروسکه‌و ته‌رزه‌بووین، جا هاوه‌لی خو‌شه‌ویست {كَعْبُ ي كُورِي (مَالِك)} پی‌ی فه‌رمووین: هه‌ر که‌سیک له‌کاتی هه‌وره‌گرمه‌دا سی جار بلیت: (سُبْحَانَ مَنْ يُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ، وَالْمَلَائِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ)، له‌و هه‌وره‌گرمه‌ پارێزراو ده‌بیت. جا ئیمه‌ش وتمان‌و، پارێزراویش بووین.^(۳)

---

(۱) بیروانه: مُوطَّأُ الْإِمَامِ مَالِكٍ (رَوَايَةُ يَحْيَى اللَّيْثِيِّ) / ۲ / ۹۹۲ / به ژماره: ۱۸۰۱.

(۲) بیروانه: الْأَمِّ / ۲ / ۵۵۷.

(۳) ئیمامی نه‌وه‌وی نه‌ی‌فه‌رموه‌ کئێ نه‌م هه‌دیسه‌ی گی‌راوه‌ته‌وه! بۆیه‌ منیش ده‌لیم: ئیمامی (طَبْرَانِيّ) و زانای پایه‌به‌رز (أَبُو الشَّيْخِ)ی (أَصْبَهَانِيّ)ی گی‌راویانه‌ته‌وه‌و، شیخی عه‌سقه‌لانی‌ش فه‌رموویه‌تی: رسته‌که‌ی (حَسَن)ه‌. بیروانه: الدُّعَاءُ لِلطَّبْرَانِيِّ / ۳۰۴ / به ژماره: ۹۸۵، وَالْمُعْظَمَةُ (أَبُو الشَّيْخِ الْأَصْبَهَانِيِّ) / ۴ / ۱۲۹۱ - ۱۲۹۲، وَتَنَايِحُ الْأَفْكَارِ / ۵ / ۱۴۲ - ۱۴۳، وَالْفُتُوحَاتُ الرَّبَّانِيَّةُ / ۴ / ۲۸۶.

نه گهر باران باری چی بلیت؟

بۆمان ریوایهت کراوه له سه حیحی بوخاریدا، له (عَائِشَةَ) ی دایکی نیماندارانوه (خوای لَی رازی بیت)، که پیغه مبهری خوا (دروودی خوای له سر بیت)، نه گهر جاوی به باران بکهوتایه، دهیفرموو: «اللَّهُمَّ، صَيِّبًا نَافِعًا». (۱) واته: "خوایه بارانیکی به سوود بیت".

هه ر نه م هه دیسه شان له (سُنَنِ) ی (ابْنُ مَاجَه) دا بۆ ریوایهت کراوه، که پیغه مبهری خوا دوو جار یان سی جار فهرموویه تی: «اللَّهُمَّ، صَيِّبًا نَافِعًا». (۲)

نیمامی (شَافِعِي) ش (ره حه تی خوای لَی بیت) به رسته ی خۆی هه دیسیکی (مُرْسَل) ی له کتیبی (الْأَمَّ) دا ریوایهت کرده له پیغه مبهری خواوه (دروودی خوای له سر بیت)، که فهرموویه تی: «أَطْلُبُوا اسْتِجَابَةَ الدُّعَاءِ عِنْدَ التَّقَاءِ الْجُوشِ، وَإِقَامَةِ الصَّلَاةِ، وَتَزْوَلِ الْغَيْثِ». واته: "به شوین گیرابوونی نزاو پارانه وه دا بگه رین له کاتی به یه کگه یشتن و رووبه رووبوونه وه ی سوپای موسولمانان و کافران و، له کاتی نوێژ دابهستن و، له کاتی باران باریندا".

نیمامی (شَافِعِي) فهرموویه تی: من له زیاد له که سیکه وه نه و فرمایشته م وه رگرتوه، که داوای گیرابوونی دوعا بکریت، له کاتی باران بارین و، له کاتی دابهستنی نوێژ دا. (۳)

(۱) پروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۳۴۹ / به ژماره: ۹۸۵.

(۲) پروانه: سُنُنُ ابْنِ مَاجَه / ۲ / ۱۲۸۰ / به ههردوو ژماره: ۳۸۸۹ و ۳۸۹۰.

(۳) پروانه: الْأَمَّ / ۲ / ۵۵۴.

زیکری دواى باران بارین

بۆمان ریوایهت کراوه له ههر دوو سهحیحی بوخاری و موسلیمدا، له هاوهلی خۆشهویست (زَیْد) ی کوری (خَالِد) ی (جُهَنبِي) هوه (خوای لَ رَازِي بِيْت)، که فهرموویهتی: پیغهمبهری خوا (دروودی خوای له سهر بِيْت)، له (حُدَيْبِيَّة) نوژی بهیانی بو کردین - دواى بارانیک، که شهو باریبوو - جا که له نوژه که بوویهوه، رووی کرده خه لکه کهوه، فهرمووی: «دهزانن پهروهردگارتان چی فهرموه؟» عهزریان کرد: خواو پیغهمبهره کهی زانا ترن. ئه ویش فهرمووی: خوای گهوره فهرموویهتی: «أَصْبَحَ مِنْ عِبَادِي مُؤْمِنٌ بِيٍّ وَكَافِرٌ: فَأَمَّا مَنْ قَالَ: "مُطِرْنَا بِفَضْلِ اللَّهِ وَرَحْمَتِهِ" فَذَلِكَ مُؤْمِنٌ بِيٍّ، وَكَافِرٌ بِالْكَوْكَبِ. وَأَمَّا مَنْ قَالَ: "بِنُوءٍ كَذَّاءٍ وَكَذَّاءٍ" فَذَلِكَ كَافِرٌ بِيٍّ، وَمُؤْمِنٌ بِالْكَوْكَبِ»^(۱) واته: "ئهم بهیانیه بهنده کام بوون به دوو به شهوه، به شیکیان ئیمانان به من هیناو، به شیکیشیان کافر بوون. جا ئه وهی وتبیتی: (به فهزلو میهری خوا بارانمان بو باری)، ئه وه ئیمانان به من هیناوه، باوهری به ههساره و بورج و ئه و شتانه نه هیناوه. ئه و کهسهش وتبیتی: (به هوی فلائه ههساره و بورجهوه بارانمان بو باری)، ئه وه باوهری به من نه ماوه، باوهری به ههساره و بورج هیناوه".

منیش ده لیم: (حُدَيْبِيَّة) جیگه کهی ناسراوه، بیریکه نریکی که متر له قوناغیک له شاری (مَكَّة) ی پرۆزه وه دووره. (واته: نریکه ی ۲۰ کیلومه تر). جا دروسته به (حُدَيْبِيَّة) و، به (حُدَيْبِيَّة) ش بخویریتسه وه. ئه وهی به که میان شیوازیکی دروست و هه لبریز دراوه، بوچوونی ئیمامی (شَافِعِي) و زانایان زمانیشه. به لام ئه وهی دوه میان بوچوونی زانای پایه بهرز (ابْنُ وَهْب) و زۆرینهی فهرمووده ناسانه.

زانایان فهرموویانه: ئه گهر موسولمانیک بلیت: (مُطِرْنَا بِنُوءٍ كَذَّاءٍ وَكَذَّاءٍ) و، مه به ستیشی به (نُوء) به دیهینه رو دروستکه ری بارانه که بیت، ئه وه بی گومان به

(۱) پروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۲۹۰ / به ژماره: ۸۱۰، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۱ / ۸۳ / به

کافرو له‌دین هه‌لگه‌راوه‌ داده‌نریت. ئه‌گه‌ر مه‌به‌ستیشی ئه‌وه‌ بی‌ت، که‌ نیشانه‌ی بارینی بارانه‌ که‌یه‌و، باران له‌ گه‌ل ئه‌و نیشانه‌دا ده‌باریت‌و، بارینه‌ که‌شی به‌ کردارو به‌دیبه‌تانی خوای گه‌وره‌یه‌، ئه‌وه‌ کافر نابیت.

ئه‌وجا زانایان بۆچوونی جیاوازیان هه‌یه‌ سه‌باره‌ت به‌ ناپه‌سه‌ندی ئه‌و وته‌یه‌: بۆچوونی هه‌لبژێردراو ئه‌وه‌یه‌ که‌ ناپه‌سه‌نده‌. چونکه‌ وته‌ی کافره‌ کانه‌و، پڕواله‌تی هه‌دیه‌ که‌ش وا ده‌ گه‌یه‌نیت‌و، ئیمامی (شَافِعِي)ش (به‌حه‌تی خوای ئی‌ت) له‌ کتییی (الْأُمَّ)دا^(۱)، زانایانی تریش هه‌ر وایان فه‌رموه‌. خواش له‌ هه‌موو که‌س زانا تره‌.

سونه‌تیشه‌ مرۆفی موسوڵمان سوپاسی خوای گه‌وره‌ بکات له‌سه‌ر ئه‌و نیعمه‌ته‌. واته‌: نیعمه‌تی باران بارین.

---

(۱) پروانه: الْأُمَّ / ۲ / ۵۵۱.

نه گهر باران زور بوو، ترسی زيانيشی ئی کرا چی بلیت؟

بۆمان ریوایهت کراوه له ههر دوو سه حیحی بوخاری و موسلیمدا، له هاوهلی خوشه ویست (أَنَسٌ) سه وه (خوای ئی رازی بیت)، که فهرموویه تی: پیاویک رۆژی جومعه هاته مز گه و ته وه، پیغه مبهری خواش (درودی خوای له سر بیت) له و کاته دا به پیوه وتاری ده داو، پیاوه کesh عهرزی کرد: ئهی پیغه مبهری خوا، وشتره کاغان به هوی که می باران و بی له وه ریبه وه تیاچوون و، ریگا کانش براون و وشتریان پیدا ناچیت، یان خه لکی شتیکیان نه بیخه نه سه کولی وشتره کان و بیانهین بۆ بازارو بازارگانی. جا داوا له خوا بکه، باراغان بۆ بیارتیت. پیغه مبهری خواش (درودی خوای له سر بیت) ههر دوو دهستی بهرز کرده وه، سی جار فهرمووی: «اللَّهُمَّ، اَغْنِنَا». واته: "خوایه باراغان بۆ بیارتیه".^(۱)

(أَنَسٌ) ده فهرمویت: سویند به خوا نه ههروو، نه په له ههرو ریکیشان له ناسماندا نه ده بینی و، له نیوان نیمه و چیا (سَلَحٌ) یشدا (مه بهستی که ژیکه له نریک شاری مه دینه ی پرۆز) نه خانوو نه بینایه ک نه بوو بهرچاومان بگریت، نه وه بوو له دوای ئه و که ژه وه ههرو ریک ده رکهوت، وه کو قه لغان خرو چر بوو. جا که گه شته ناوه پراستی ناسمان، بلاو بوویه وه، پاشان باران باری. سویند به خوا، تا ههفته یه ک خورمان نه بینی. پاشان له جومعه ی داهاتوودا پیاویک له و ده رگایه وه هاته ژوره وه، پیغه مبهری خواش (درودی خوای له سر بیت) به پیوه وتاری ده داو، پیاوه کesh عهرزی کرد: ئهی پیغه مبهری خوا، وشتره کاغان تیاچوون و، ریگا کانش براون، جا داوا له خوا بکه، که بارانه که له سه رمان بگریته وه. پیغه مبهری خواش (درودی خوای له سر بیت) ههر دوو دهستی بهرز کرده وه، فهرمووی: «اللَّهُمَّ، حَوَالَيْنَا، وَلَا عَلَيْنَا. اللَّهُمَّ، عَلَى الْآكَامِ وَالظَّرَابِ وَيُطُونِ الْأُودِيَةَ وَمَنَابِتِ الشَّجَرِ». واته: "خوایه به دورو بهرماندا بیارتیه، نه ک به سه رماندا. خوایه بیارتیه به سه ر گردو ته پۆلکه و ناو دۆله کان و، بن

(۱) پروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۳۴۴ / به ژماره: ۹۶۸، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۶۱۲ / به

دارو درهخته كاندا". نهوه بوو بارانه كه وهستاو، ئيمهش له مزگهوت چووينه
دهروهو، به بهر خورهوه بهرهو مال بهر پيکه وتين.

دهقی ئەم حدیسه له ههردوو صحیحی بوخاری و موسلیما هاتوه، به لām له
رپوايه ته كه ی ئيمامی بوخاریدا له بریتی «أَغْنَانَا» نوسراوه «اللَّهُمَّ، اسْقِنَا».

به راستی ئەم حدیسه چەندین سوودی تێدايه^(۱) و، تهو فیکیش تهنهها به دهستی
خوايه.

باسی زیکرهکانی نوێزی تهراویح (صلاة التراويح)

بزانه كه نوێزی تهراویح به يهك دهنگی زانایان سونهتهو، بیست رکاتیشهو، له
هموو دوو رکاتیکیشدا سلاو دهدریتهوه.

(۱) له وانه:

- ریزیکي تايهتی و ناشکرای خوایی تێدايه بۆ پێغه مبه ره كه، كه دوعا كه ی گرا كردوه بۆ
بارینی بارانه كهو، بۆ راوه ستانه كه شی.
- پێغه مبه ری خوا زۆر به نه ده به وه دوعا كه ی كردوه. وهك ده بیتریت داوای نه كرد كه
بارانه كه به يه كجاری راوه ستیت و نه باریت، چونكه رهنگه له لایه کی تر و له جینگه و
ناوچه یه کی تره وه بارینه كه ی پتریت بیت.
- دوعا كردن بۆ لادانی زهرهرو زیان هیچ دژایه تبه کی له گه ل (قوگُل) و پشتبه خوا به ستندا
نيه. نه گه رچی باشه وه هایه كه هموو شتیک بسپردریت به لوتفی خوا.
- درووسته به بی نوێزه بارانهش هه ر دوعا بکریت بۆ باران بارین.
- سونهته دوعا بکریت كه باران به سه ر مالو خانووی خه لکیدا نه باریت، نه گه ر ترسی
نه وه هه بوو كه زۆری بارانه كه زیان به خانوه كان بگه یه نیت. بپروانه: شَرَحُ التَّوَوِي عَلَي
صَحِيحِ مُسْلِم: ٦ / ١٩٣، وَفَتْحُ البَّارِي / ٢ / ٥٠٦ - ٥٠٧، وَالْفَتْوحَاتُ الرَّبَّانِيَّةُ / ٤
/ ٢٩٦.

شیوازی خودی نویژه کەش هەر وه کو شیوازی نویژه کانی تر وه هابه، بهو جزوهی که پیشتر باسمان کردو، هه موو نهو زیکرانه شی تیدایه، که پیشتر باسمان کردن، وه کو دعای سهره تای دهست پیکردنی نویژو، تهواو کردنی زیکره کانی ترو، خویندنی ته حیات به تهواوتهی و، پارانه وه له دوایه وهو، زیکره کانی تریش، که پیشتر باسمان کردن.

جا ئەمه ئەگەرچی ئاشکراو زانراویشه، به لأم من بۆیه هۆشداریم له بارهیه وه دا، چونکه زۆریه ی خه لکی که مته رخمی تیدا ده که نو، زۆریه ی زیکره کانی لاده به نو نایخوینو، که چی راستیه کەش ئەوهیه، که من باسم کرد.

سه بارهت به خویندنی قورئانیش تیدا، نهوه بۆچوونی هه لبژیردراو که زۆریه ی زانایانی له سهره و، خه لکیش به تیکرا کاری پی ده که نو، نهوهیه که خه تمه یه کی تهواو له تهراویچی هه موو مانگه که دا بکریت. واته: نویژ خوین له هه موو شهوینکدا نزیکه ی جوزئیک له سی جوزنه که بخوینیت و، سونه تیش قورئانه که به ته جوړله وهو به روونی بخوینیت و، با خویشی له وه پاریزیت که نویژه که له مهر شوینکه و تهوه کانی دریز بکاته وه، بهوه ی که زیاد له جوزئیک قورئانیا بۆ بخوینیت.

ههروه ها با زۆر خو ی له وه پاریزیت، که پیشنوویژه نه زانو و نه شاره زاکانی زۆریک له مزگه وته کان کردویانه به عادهت، که له ر کاتی کوتایی شهوی هه وته می مانگی ره مه زاندا سوره تی (الأنعام) به تهواوتهی ده خوینن، به پاساوی نهوه ی، که نهو سووره ته به یه کجار دابه زیوه. جا ئەم کاره داهینراویکی خراپه و، نه زانینیکی ئاشکرایه و، داگره وهیه به سه ر چه ندین شتی خراپدا، که به روونی له کتییی (التبیان فی آداب حَمَلَةِ الْقُرْآن) دا باسم کردوون.^(۱) تهو فقیش ته نها به دهستی خوایه.

---

(۱) ههروه ها پیشتریش له م کتیه دا باسی کردوون، جا رهنگه له بیری چووینت. بروانه: {ئهو شانه ی له خویندنه وه ی قورئاندا بیده و داهینراون}.

باسی زیکر مکانی نویژی پیوستی (صلاة العاجة)

بۆمان ریوایهت کراوه له کتیبه کهی نیمامی (تَرْمِذِيّ) و (ابْنُ مَاجَه) دا، له هاوهلی خوشه ویست (عَبْدُ اللَّهِ) ی کوری (أَبِي أَوْفَى) وه (خواله ههردورکیان رازی بیت)، که فهرموویه تی: پیغه مبهری خوا (درودی خوی له سهر بیت) فهرموویه تی: ههه که سیک پیوستیه کی به خوی گهوره یان به که سیک تر هه بیت، با ده ستونیزکی چاک بگریت و، نهوجا دوو رکات نویژ بکات و، پاشان ستایشی خوی گهوره بکات و، سه لاوات له سهر پیغه مبهری خوا بدات و، نهوجا بلیت: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ، سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. أَسْأَلُكَ مُوجِبَاتِ رَحْمَتِكَ، وَعَزَائِمَ مَغْفِرَتِكَ، وَالْغَنِيمَةَ مِنْ كُلِّ بَرٍّ، وَالسَّلَامَةَ مِنْ كُلِّ إِثْمٍ، لَا تَدْعُ لِي ذَنْبًا إِلَّا غَفَرْتَهُ، وَلَا هَمًّا إِلَّا فَرَجْتَهُ، وَلَا حَاجَةً هِيَ لَكَ رِضًا إِلَّا قَضَيْتَهَا، يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ». واته: "هیچ په رسزاویکی راسته قینه نیه بیجگه له خوی به حیلمی به خشندهی به ریز، پاک و بیگه ردی بو خوی پهروه دگاری عهرشی مهزن، سوپاس و ستایش بو خوی پهروه دگاری عالم. خوی، داوی نهو شتانهت لی ده کهم، که ده بنه هوکاری دهسکهوتنی سوژو میهری توو، داوی نهو شتانهشت لی ده کهم، که به ده لنبیایه وه هوکاری دهسکهوتنی لیخوشبوونی تون و، داوی دهسکهوتنی هه موو کاریکی چاک و، سه لامه تی و بیوهیت لی ده کهم له هه موو تاوان و خراپه به ک. خوی به هیچ تاوانیکم مه هیله، که لی خوش نه بیت و، هیچ خه م و په ژاره به کم مه هیله، که نهیره وینیته وه له سهرمی لانه بهیت و، هیچ پیوستیه کیشم مه هیله، که خوت پی رازیت، هه تا بوم جیبه جی نه کهیت، نهی به سوژترینی به سوژه کان".

نیمامی (تَرْمِذِيّ) فهرموویه تی: له رشته کهیدا قسه ههیه. ^(۱)

(۱) پروانه: سُنُّ التَّرْمِذِيّ / ۲ / ۳۴۴ / به ژماره: ۴۷۹، وَسُنُّ ابْنِ مَاجَه / ۱ / ۴۴۱ / به ژماره: ۱۳۸۴. نیمامی (تَرْمِذِيّ) فهرموویه تی: که سیک لاواز له رشته کهیدا به ناوی (فَائِدَة) ی کوری (عَبْدُ الرَّحْمَنِ) وه، که پی دهوتریت: (أَبُو الْوَرَقَاء).

منیش ده‌لیم: سونه‌ته دوعای خهم و خه‌فه‌تیش بخوئیت؟ که بریتیه له (اللَّهُمَّ، آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً، وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ)، نه‌ویش له‌به‌ر نه‌و حه‌دیه‌ی که پیشتر له هه‌ردوو سه‌حیحی بوخاری و موسلیمه‌وه هینامان، که سه‌باره‌ت به پیوستی و خهم و خه‌فه‌ت هاتبوو.

بوئشان ربوایه‌ت کراوه له کتیه‌که‌ی ئیمامی (ترمذی) و (ابن ماجه) دا، له هاوه‌لی خوئشه‌ویست (عثمان) ی کوری (حنیف) سه‌وه (خوای لی‌رازی بیت)، که پیاوئیکی نابینا هاته خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت) و، عه‌رزی کرد: "له خوای گه‌وره پیاپیره‌وه تا چاکم بکاته‌وه". پیغه‌مبه‌ریش فه‌رمووی: "نه‌گه‌ر ده‌ته‌ویت دوعات بو ده‌که‌مو، نه‌گه‌ر ده‌شته‌ویت ئارام بگه‌ره بو خوت باشه‌ره". پیاوه‌که‌ش عه‌رزی کرد: دوعام بو بکه. پیغه‌مبه‌ریش فه‌رمانی پیکرد، که ده‌ستوئیزکی چاک بگریت و، به‌م دوعایه پیاپیره‌وه: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ وَأَتَوَجَّهُ إِلَيْكَ بِنَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - نَبِيِّ الرَّحْمَةِ يَا مُحَمَّدُ، إِنِّي تَوَجَّهْتُ بِكَ إِلَى رَبِّي فِي حَاجَتِي هَذِهِ لِتُقْضَى لِي، اللَّهُمَّ، فَشَفِّعْهُ فِيَّ». واته: "خوایه، من داوات لی ده‌مو لیت ده‌پیاپیره‌وه و، پیغه‌مبه‌ره‌که‌ت (مُحَمَّد) ده‌که‌م به تکاکار، که پیغه‌مبه‌ری ره‌حه‌ته. نه‌ی (مُحَمَّد)، من تو ده‌که‌م به تکاکار بولای په‌روه‌دگارم بو نه‌م پیوستیم، به‌لکو بوم جیه‌جی بگریت. خوایه، توش تکای پیغه‌مبه‌رم بو گه‌را بکه".

ئیمامی (ترمذی) فه‌رموویه‌تی: حه‌دیه‌سیکی (حسن) ی (صحیح) به.^(۱)

(۱) بروانه: سُنُّ التِّرْمِذِيِّ / ۵ / ۵۶۹ / به ژماره: ۳۵۷۸، وَسُنُّ ابْنِ مَاجَه / ۱ / ۴۴۱ / به ژماره: ۱۳۸۵. شیخی عه‌سقه‌لانیس فه‌رموویه‌تی: حه‌دیه‌سیکی (صحیح) سه‌وه، ئیمامی (أحمد) و (نسائی) و (ابن خزیمة) و (حاکم) یش ربوایه‌تیاں کرده. بروانه: نَتَائِجُ الأَلْفَاكِر / ۵ / ۱۵۲ - ۱۵۳.

باسی زیکرمکانی نویژی ته سبیح (صلاة التسبیح)

بۆمان ریوایهت کراوه له کتیبه کهی ئیمامی (ترمذی) دا که خوێ فهرموو یهتی: زیاد له حه دیستیک له باره ی نویژی ته سبیحه وه له پیغه مبهری خواوه (درودی خوی له سه ریت) ریوایهت کراوه، به لام زۆریکیان سه حیح نین.^(۱)

ههروه ها فهرموو یهتی: زانای پایه بهرز (عبدالله) ی کوری (مبارک) و، چه ند زانایه کی تریش نه و نویژه یان به لاوه په سه نده و، باسی گه و ره یی و فه زلیشیان کرد وه.

ههروه ها ئیمامی (ترمذی) فهرموو یهتی: (أحمد) ی کوری (عبدة) بوی گپراینه وه و، فهرمووی: (أبو وهب) بوی گپراینه وه و، فهرمووی: پرسایرم کرد له (عبدالله) ی کوری (مبارک) ده باره ی نه و نویژه ی، که ته سبیحاتی تیدا ده کریت، نه ویش فهرمووی: نه و که سه ی ده یه ویت نه و نویژه بکات با (الله اکبر) بکات و، پاشان بلیت: (سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، تَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالَى جَدُّكَ وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ). پاشان پانزه (۱۵) جار بلیت: (سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ). پاشان (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) بکات و، (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) بکات و، سو ره تی (الْفَاتِحَةَ) و سو ره تیکی تریش بخوینیت و، پاشان ده (۱۰) جار بلیت: (سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ). پاشان به چته رکوع و، ده (۱۰) جار نه و زیکره بکات و، پاشان سه ری بهرز بکاته وه و، ده (۱۰) جار ی تر بیکات و، پاشان سه جده بیات و، ده (۱۰) جار ی تر بیکات و، پاشان بۆ جار ی دوهم سه جده بیات و، ده (۱۰) جار ی تر بیکات و، ئیتز هه ر به م جو ره چوار رکات نویژ بکات. به مهش له هه موو رکاتیکدا هه فتا و پینج (۷۵) ته سبیحاتی تیدا یه و، سه ره تا به پانزه (۱۵) ته سبیحات ده ست بی بکات و، پاشان قورئان بخوینیت و، پاشان ده (۱۰) جار ته سبیحات بکات. جا نه گه ر له شه ودا نویژه که ی کرد، نه وه من وام پیخو شتره که دوای دوو

(۱) بروانه: سُنُّ التَّرْمِذِيِّ / ۲ / ۳۴۸.

رکات سلاو بداته‌وه. نه‌گهر له رۆزیشدا کردی، نه‌وه نه‌گهر ویستی با سلاو بداته‌وه‌و، نه‌گهر ویستی با سلاو نه‌داته‌وه.

له ریوایه‌تیکی تریشدا له (عَبْدُ اللَّهِ) ی کوری (مُبَارَك) سه‌وه هاتوه، که فه‌رموویه‌تی: با له رِکوعدا سه‌ره‌تا سیّ جار بَلَّیت (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ) و، له سه‌جده‌شدا سیّ جار بَلَّیت: (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى)، نه‌وجا ته‌سیحاته‌کان بکات.

پرسیاریش کراوه له (عَبْدُ اللَّهِ) ی کوری (مُبَارَك) {پرسیار که‌ره‌که بریتیه له: (عَبْدُ الْعَزِيزِ) ی کوری (أَبِي رِزْمَةَ)}: نه‌گهر که‌سه‌که له‌م نوێژه‌دا سه‌هوی کرد، ئایا له هه‌ردوو سه‌جده‌ی سه‌هوه‌که‌شدا ده‌ جار ده‌ جار ته‌سیحات بکات؟ نه‌ویش فه‌رموویه‌تی: نه‌خێر، به‌لکو ته‌نها سیّ سه‌د (٣٠٠) ته‌سیحاته.^(١)

بو‌شمان ریوایه‌ت کراوه له کتیبه‌که‌ی ئیمامی (بِرْمِذِي) و (ابْنُ مَاجَه) دا، له هاوه‌لی خو‌شه‌ویست (أَبُو رَافِع) سه‌وه (خوای لی‌رازی بیت)، که فه‌رموویه‌تی: پی‌غه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت) فه‌رمووی به (عَبَّاس) ی مامه‌ی: "نه‌ی مامه، په‌یوه‌ندی خزمایه‌تیت له‌گه‌لدا نه‌به‌ستم؟ دیاری و خه‌لاتت نه‌ده‌می؟ سوودت پیّ نه‌گه‌یه‌م؟" نه‌ویش فه‌رمووی: به‌لیّ نه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا. پی‌غه‌مبه‌ریش فه‌رمووی: "مامه، چوار رِکات نوێژ بکه‌و، له هه‌ر رِکاتیکدا سو‌ره‌تی (الْفَاتِحَة) و سو‌ره‌تیکی تریش بخوێنه. جا که له خوێندنی نه‌وان بو‌ویته‌وه، به‌رله‌وه‌ی بچیت بوّ رِکوع پانزه جار بلیّ: (اللَّهُ أَكْبَرُ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ). پاشان بچۆره رِکوعه‌وه‌و، ده جار بیلّی و، پاشان سه‌رت به‌رز بکه‌ره‌وه‌و، ده جار بیلّیره‌وه‌و، پاشان سه‌جده‌ به‌وه‌و، ده جار بیلّیره‌وه‌و، پاشان سه‌رت به‌رز بکه‌ره‌وه‌و، ده جار بیلّیره‌وه‌و، پاشان سه‌جده‌ی دوهم به‌وه‌و، ده جار بیلّیره‌وه‌و، پاشان سه‌رت به‌رز بکه‌ره‌وه‌و، به‌رله‌وه‌ی هه‌ستیه‌وه‌و ده جار بیلّیره‌وه‌و، به‌مه‌ش له هه‌موو رِکاتیکدا ژماره‌ی زی‌که‌ره‌کان ده‌بن به‌ حه‌فتا و پینج و، له هه‌ر چوار رِکاته‌که‌شدا ده‌بیّت به‌ سیّ سه‌د. جا نه‌گهر

(١) بروانه: سُنُّ التِّرْمِذِي / ٢ / ٣٤٧ - ٣٤٩ / به‌ ژماره: ٤٨١.

تاوانه کانت (له زۆریدا) وه کو لمی که له که بوو له سه ریه کنیشتوو وه ها بن، خوای گه وره لیان خوش ده بیت بۆت". مامه شی فه رمووی: نه ی پێغه مبه ری خوا، کئی ده توانیت هه موو رۆژیک ئه م نوێژه بکات و، ئه م زیکرانه شی تیدا بخوینیت؟ پێغه مبه ریش فه رمووی: "ئه گه ر نه تتوانی هه موو رۆژیک بیخوینیت، ئه وه هه فته ی جاریک بیخوینه. خو ئه گه ر نه شتوانی هه موو هه فته یه ک بیخوینیت، ئه وا هه موو مانگیك بیخوینه. ئیتر هه ر پرسیاری لی کرد، تا پتی فه رموو: سالی جاریک بیخوینه".

ئیمامی (تَرْمِذِيّ) فه رموو یه تی: ئه مه هه دیسیکی (عَرَبِيّ) ه. (1)

منیش ده لیم: پێشه وای پایه بهرز (أَبُو بَكْرٍ) ی (ابْنُ الْعَرَبِيِّ) له کتیبی (الْأَخُوذِيّ) فِي شَرْحِ التَّرْمِذِيّ دا فه رموو یه تی: ئه م هه دیسه ی (أَبُو رَافِعٍ) هه دیسیکی لاوازه و، ئه صلکیکی (صَحِيح) یان (حَسَن) ی نه. ههروه ها فه رموو یه تی: بۆیه ئیمامی (تَرْمِذِيّ) ش هیناوتی، تاوه کو هۆشدار ی بدات له باره یه وه، نه وه کو کهس پتی هه لبخه له تیت. ههروه ها فه رموو یه تی: بۆچوون و فه رمایشته که ی (عَبْدُ اللَّهِ) ی کوری (مُبَارَك) یش به لگه نه.

جا ئه مه فه رمایشتی پێشه وای پایه بهرز (أَبُو بَكْرٍ) ی (ابْنُ الْعَرَبِيِّ) بوو.

شیخی (عُقَيْلِيّ) ش فه رموو یه تی: هه دیسیکی سابت سه باره ت به نوێژی ته سبیح هه دیسیک نه ها ته وه.

ههروه ها زانای پایه بهرز (أَبُو الْفَرَجِ) ی (ابْنُ الْجَوْزِيِّ) هه دیسه کانی نوێژی ته سبیحی به رینگا کانیانه وه باس کرده، پاشان هه موویانی به لاواز داناوه و، لاوازه که شیانی روون کردۆته وه. ئه مه شی له کتیبی (الْمَوْضُوعَات) دا هیناوه.

(1) پروانه: سُنُّ التَّرْمِذِيّ / ۲ / ۳۵۰ / به ژماره: ۴۸۱، وَسُنُّ ابْنِ مَاجَه / ۱ / ۴۴۲ / به ژماره: ۱۳۸۶.

پیشمان گه‌یشتوه له پیشه‌وای پایه‌برز (أَبُو الْحَسَنِ) ی (دَارُقُطْنِي) هوه (ره‌جته‌ی خوی لی بیت)، که فرموویه‌تی: سه‌حیح‌ترین شت سه‌بارت به‌فرزلتو گه‌وره‌یی سوره‌ته‌کانی قورئان بریتیه له‌فه‌زلی (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ) و، سه‌حیح‌ترین شتیش سه‌بارت به‌فرزلتو گه‌وره‌یی نویژه‌کان بریتیه له‌فه‌زلی نویژی ته‌سیح.

منیش نهم فرمایشته‌م له‌کتیپی (طَبَقَاتُ الْفُقَهَاء) دا به‌رشته‌وه هیناوه، له‌باسی بوخته‌ی ژبانی پیشه‌وای پایه‌برز (أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ عَمْرِو الدَّارُقُطْنِي).^(۱)

جا له‌م فرمایشته‌وه نه‌وه پیویست ناکات، که‌ه‌دیسه‌که‌ی نویژی ته‌سیح ه‌دیسکی (صَحِيح) بیت. چونکه فرمووده‌ناسان ده‌فرموون: نه‌مه سه‌حیح‌ترین ه‌دیسه که له‌م باسه‌دا هاتوه، ئیتر باوه‌کو لاوازش بیت. مه‌به‌ستیان نه‌وه‌یه، که نه‌وه‌دیسه له‌وانی تر له‌پیشتره‌وه، لاوازیه‌که‌ی که‌متره.

منیش ده‌لیم: کۆمه‌لێک له‌هاوه‌لائمان فرموویانه: نویژی ته‌سیح سونه‌ته. له‌وانه: زانای پایه‌برز (أَبُو مُحَمَّد) ی (بَعُو) و، زانای پایه‌برز (أَبُو الْمُحَاسِن) ی (رُویانی).

ئیمامی (رُویانی) له‌کتیپی (بَحْرُ الْمَذْهَب) دا له‌کۆتایی (کِتَابُ الْجَنَائِز) دا فرموویه‌تی: بزانه، که نویژی ته‌سیح کاریکی په‌سه‌نده‌وه، فرمایشت هاتوه بو ه‌لنانی خه‌لک له‌سه‌ر کردنی، سونه‌تیشه مرۆفی موسولمان له‌هموو کاتی‌کدا بیکات و، لئی غافل نه‌بیت. هه‌روه‌ها فرموویه‌تی: (عَبْدُ اللَّهِ) ی کوری (مُبَارَك) و کۆمه‌لێکیش له‌زانایان وایان فرموه.

---

(۱) به‌داخه‌وه له‌نوسحه‌به‌چاپ‌گه‌یه‌نراوه‌که‌دا نه‌وه فرمایشته‌ی تیدا نه‌یه. پروانه: طَبَقَاتُ الْفُقَهَاءِ الشَّافِعِيَّةِ (تَحْقِيقُ: الدُّكُوْر عَلِيّ عَلِيّ) / ۳۱۸ - ۳۲۰ / به‌ژماره: ۲۴۰. مَكْتَبَةُ الْاَلْفَاةِ الدِّيْنِيَّةِ - الْقَاهِرَة / الطَّبَعَةُ الْاَوَّلَى / ۵۱۴۳۰ - ۲۰۰۹ م.

ئەوجا فەرموویەتی: پرسیار کراوە لە (عَبْدُ اللَّهِ) ی کوری (مُبَارَك): ئەگەر نوێژخوێن لە نوێژی تەسبیحدا سەهوی کرد، ئایا لە هەردوو سەجدە ی سەهوە کەشدا دە تەسبیحاتە کە بکات؟ ئەویش فەرموویەتی: نەخێر. بەلکو نوێژە کە سی سەد تەسبیحاتی تێدا یە.

جا ئەگەر چی پێشتریش ئەم فەرماشتەم هینابوو سەبارە ی سەجدە ی سەهوە، بەلام بۆیە ئێستەش هینامەووە لەبەر سوودێکی ورد، ئەویش ئەوویە، کە ئەگەر زانایەکی وەکو ئەم پێشەوایە (واتە: شیخی رُویانی)، ئەم فەرماشتە بەیئیت و، ئینکاریشی نەکات، ئەو و پێشان دەدات، کە ئەویش هەر هەمان بۆچوونی هەیە. بەمەش زانایانی خاوەنی ئەم بۆچوونە زۆر دەبن و، ئەم (شیخی رُویانی) شەش یەکیکە لە هاوێڵە پایەبەرزو شارەزاگانان. خواش لە هەموو کەس زانا ترە.^(۱)

---

(۱) نیمامی (سُوَطِي) لە کتیبی (مُحَقَّقُ الْأَبْرَار) دا بەشیوەیەکی کورت باسی نوێژی تەسبیحی کردووە، کە پوختەکی بریتیه لەمە:

نیمامی ئەووی لەم کتیبەو لە کتیبی (الْمَجْمُوع) و لە هەندیک کتیبی تریشدا وای هیناوە، کە هەدیسی قبولکراو (صَحِيحُ يان حَسَن) لەبارە ی نوێژی تەسبیحەووە نەهاتووە، لە هەندیک لە کتیبەکانیشدا (وەکو: تَهْدِيبُ الْأَسْمَاءِ وَاللُّغَات) فەرموویەتی: لە کتیبەکی نیمامی (بَرْمُذِي) و لە غەیری ئەویشدا هەدیسیکی (حَسَن) ی لەبارەووە هاتووە.

جا هەرەو کە چۆن نیمامی ئەووی دوو بۆچوونی جیاوازی هەیە لەبارە ی هەدیسی نوێژی تەسبیحەووە، بەهەمان شیوە شیخی عەسقلانیش دوو بۆچوونی جیاوازی هەیە لەبارەووە، لە هەندیک لە کتیبەکانیدا بە (حَسَن) ی داناووە، لە هەندیکیشیاندا بە لاواز.

بەلام شیخ (ابْنُ الصَّلَاح) ی شارەزوریش هەدیسهکی بە هەدیسیکی (حَسَن) داناووە، فەرموویەتی: لە چەند رینگەیه کەووە رێوایەت کراوە، کە هەندیکیان پالپستی ئەوانی تریان دەکەن. بۆیە بۆ کار پێکردن دەشیت، بەتایبەتی لە مەسەلە ی عیبادادا.

سەبارەت بەو شە کە شیخی (ابْنُ الْجَوَزي) هەدیسهکانی نوێژی تەسبیحی لە کتیبی (الْمَوْضُوعَات) دا هیناوە، ئەو زۆرێک لە زانایان بەرپرچیان داوەتەووە. شیخی عەسقلانی لە کتیبی (الْخِصَالُ الْمُكْفَرَة) دا فەرموویەتی: شیخی (ابْنُ الْجَوَزي) کارێکی خراپی کردووە،

که نهو حەدیسانەى لەو کتیبەدا هێناوه. ئیمامى زەرکەشیش فەرموویەتى: بى گومان شىخى (ابن الجوزي) بەسەھودا چوہ لە هێنانى حەدىسى نوێزى تەسىیح لە کتیبى (الموضوعات) دا، چونکە حەدىسىکى (صحیح) به، نهوهك (ضعيف)، چىجای ئەوهى (موضوع) و هەلبەستراو بێت.

شىخى عەسقەلانى فەرموویەتى: ئەم زانایانە حەدىسەکەى نوێزى تەسىیحیان بە (صحیح) داناوه: (ابن خزيمة) و (حاکم) و (ابن مندّة) و (آجرى) و (خطیب) ی بەغدادى و (أبو سعد) ی (سمعانى) و (أبو موسى) ی (مدینى) و (أبو الحسن بن المفضل) و (ابن الصلاح) و (مُنذرى) و (نوى) لە کتیبى (تهذيب الأسماء واللغات) داو (سبکی) و چەند زانایەکی تریش. هەر و هە زانای پایەبەرز (صلاح الدین) ی (علائى) و (سراج الدین) ی (بلقینى) یش هەر بە (صحیح) یان داناوه.

ئیمامى (سبوطى) خوزیشى فەرموویەتى: منیش نوسراویکی تایبەتیم لەبارەى نوێزى تەسىیحەوه هەیه، بەناوى: (التصحیح فی صلاة التسنیح). بڕوانه: نُحْفَةُ الْأَبْرَارِ / ۹۲ - ۹۵.

((کتیبی زیکره‌کانی زهکات))

باسی نهو زیکرانهی که په یوهندیان به زکاته وه هدی

خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ﴾ [الثوبه: ۱۰۳] واته: {زه کات له مالی نهو که سانه وه ربگره، تا به هوی نهو زه کاته وه له چلکی تاوان پاک و خاوینیان بکه یته وه، دو عای خه یریشیان بو بکه}.

بو شمان ریوایه ت کراوه له ههردوو سه حیجی بوخاری و موسلیمدا، له هاوه لئی خوشه ویست (عَبْدُ اللَّهِ) ی کوری (أَبِي أَوْفَى) وه (خواله ههردوکیان رازی بیت)، که فهرموویه تی: نه گهر خه لکیک زه کات و صه ده قه بیان بهنایه بو خزمه تی پتعه مبه ری خوا (درودی خرای له سهر بیت)، نه ویش ده یه فهرموو: «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِمْ». واته: "خوایه، ره حمه تی خوت دابارینه به سه ریاندا". جا (عَبْدُ اللَّهِ) فهرمووی: (أَبُو أَوْفَى) ش زه کاته که ی خوی هینا بو خزمه تی و، نه ویش فهرمووی: «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيَّ آلِ أَبِي أَوْفَى». ^(۱) واته: "خوایه ره حمه تی خوت دابارینه به سه ر خیزان و خانه واده ی (أَبُو أَوْفَى) دا".

ئیمامی (شَافِعِي) و هاوه لانیس (ره حمه تی خویان لی بیت) فهرموویانه: بو چوونی هه لبریز دراو له سهر نه وه یه، که که سی زه کاتوه رگر به که سی زه کاتده ر بلیت: (أَجْرَكَ اللَّهُ فِيمَا أُعْطِيتَ، وَجَعَلَهَا لَكَ طَهُورًا، وَبَارَكَ لَكَ فِيمَا أَبْقَيْتَ). واته: (خوای گه وره پاداشت بداته وه له بریتی نه وه ی که داوته و، بیکات به پاکه وه که ر بوت و، فهر و به ره که تیش بخاته نه وه ی، که بو خوت هیشتوته وه).

جا نه م دو عایه سونه ته بو نهو که سه ی زه کاته که ی وه رگرتوه، ئیتر ئایا نهو که سه بیت که زه کات کو ده کاته وه، یان یه کیک بیت له هه ژارو نه داره کان. به لام دو عاکه واجب نیه به یی بو چوونی مه شهووری مه زه به که ی ئیمه و مه زه بی زانایانی تریش.

(۱) بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۲ / ۵۴۴ / به ژماره: ۱۴۲۶، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۷۵۶ /

به ژماره: ۱۰۷۸.

هندیکیش له هاوه لائمان فەرموویانه: ئەو دووایه واجبه. چونکه ئیمامی (شافعی) فەرموویەتی: پێویستە لەسەر فەرمانرەوای موسولمانان که دووای خەیری بۆ بکات. بەلگە کەشی بریتیه له پۆلەتی ئەو فەرمانە، که له نایەتە کەدا هاتو (واته: وَصَلَّ عَلَيْهِمْ).

زانایان فەرموویانه: سونەت نیه له دووای کەدا بلیت: (اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيَّ فُلَانٍ). واته: (خوایه سه لایوات بده لەسەر فلانه کەس). مەبەستیش لهو فەرمايشتهی خوای گەوره، که فەرموویەتی (وَصَلَّ عَلَيْهِمْ)، ئەو هیه، که دووایان بۆ بکه.

سه بارهت بهو فەرمايشتهی پێغه مبهری خواش (درودی خوای لەسەر بیت)، که فەرموویەتی: «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِمْ». ئەو بۆیه وای فەرموه، چونکه به کارهتانی وشە (صلاة) یه کینکه له تايه تهنديه کانی ئەو، بۆیه ئەو بۆی ههیه رووبه پرووی که سیک به کاری بهینیت، به پێچهوانه ی ئیمه وه (که بۆمان نیه).

زانایان فەرموویانه: ههروه کو چۆن ناوتریت (مُحَمَّدَ عَزَّ وَجَلَّ)، باوه کو که سیک (عَزِيزٌ) و (جَلِيلٌ) یه بیت، به هه مان شیوه ناوتریت: (أَبُو بَكْرٍ، يَانَ عَلِيٍّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -). به لکو دهوتریت: (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)، یان (رِضْوَانُ اللَّهِ عَلَيْهِ)، یان هاوینە ی ئەمان. بۆیه نه گەر وتی: (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، ئەو بۆ چوونی درووست که زۆری هاوه لائمانی لەسەر، ئەو هیه که ناپه سنده. هندیکیش له هاوه لائمان فەرموویانه: ناوتریت ناپه سنده، به لکو باشتر وه هیه وانەوتریت. هندیکیشیان فەرموویانه: درووست نیه، به لکو حه رامه.

به هه مان شیوه ناییت بۆ غهیری پێغه مبه ران بو تریت: (عَلَيْهِ السَّلَام)، یان شتیکی لهو جوړه، مه گەر به شیوه ی رووبه پرووی بلیت (عَلَيْكَ السَّلَام)، یان وه لامی سلاوه که ی بداته وه. چونکه سلاو کردن سونهتو، وه لامدانه وشە واجبه.

باشان هموو ئه‌مه‌دی که باسماں کرد، تایه‌توو به سه‌لات و سه‌لام له‌سه‌ر که‌سانی غه‌یری پیغه‌مبه‌ران، که خۆیان به‌ته‌نھا مه‌به‌ست بن. به‌لام نه‌گه‌ر به‌شوینکه‌وتوو پیغه‌مبه‌رانه‌وه سه‌لات و سه‌لام له‌سه‌ر ئه‌وانیش بدریت، ئه‌وه ناکوکی تیدا نیه که کاریکی درووسته. بۆ نمونه ده‌وتریت: (اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَي مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِهِ، وَأَصْحَابِهِ، وَأَزْوَاجِهِ، وَذُرِّيَّتِهِ، وَأَتْبَاعِهِ). چونکه زانایانی (سَلَف) رینگریان له‌وه نه‌کرده. به‌لکو ئیمه فه‌رمانیشمان پیکراوه له‌ته‌حیات و له‌شتی تردا که به‌و جوړه بکه‌ین. ئه‌میش به‌پینچه‌وانه‌ی ئه‌وه‌ی، که به‌ته‌نھا سه‌لاوات بدریت له‌سه‌ر که‌سێک.

جا منیش پیشتر ئه‌م بابته‌م به‌دریژی باسکرد، له ((کۆچی سه‌لاواتدان له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خرای له‌سه‌ر بیت))) له (باسی سه‌لاواتدان له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌ران و له‌سه‌ر خزم و که‌س و کاره‌کانیشیان به‌شوین ئه‌والدا).

باسیک؛ {حوکمی نیه‌ته‌ینان له‌کاتی دهرکردنی زمکاته}

بزانه که نیه‌تی دهرکردنی زه‌کات واجبه‌و، نیه‌ته‌که‌شی به‌دل ده‌بیت، وه‌کو عیاده‌ته‌کانی تر. سونه‌تیشه به‌زمانیش نیه‌ت به‌یت، هه‌ر وه‌کو عیاده‌ته‌کانی تر. جا ئه‌گه‌ر ته‌نھا به‌زمان نیه‌تی هینا، به‌دل نه‌یهینا، ئه‌وه بۆچوونی جیاواز هه‌یه له‌سه‌ر درووستی نیه‌ته‌که‌ی: درووستترین بۆچوون له‌سه‌ر ئه‌وه‌یه که نیه‌ته‌که‌ی درووست نیه.

هه‌روه‌ها پێویست نیه له‌سه‌ر که‌سی زه‌کاته‌ر ئه‌گه‌ر نیه‌تی هینا له‌گه‌لێشیدا بلیت: ئه‌مه زه‌کاته. به‌لکو هه‌ر ئه‌وه‌نده به‌سه که زه‌کاته‌که بدات به‌که‌سێک، که پێ بشیت. خو ئه‌گه‌ر وتیشی: ئه‌مه زه‌کاته، ئه‌وه هه‌یج زیانی نیه. خواش له‌هه‌موو که‌س زانا تره.

باسيک: {نزاو پارانه وه له کاتي دهرکردني زمکاتدا}

نهو کهسهی زه کات یان سه دهقه یان نه زر یان که فارهت یان شتیکی لهو شیوه ده دات، سونه ته بلیت: ﴿رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ [البقرة: ۱۲۷]. چونکه خوی گه وره له باسی هزره تی (إِبْرَاهِيمَ) و هزره تی (إِسْمَاعِيلَ) ی کوریدا (دروردو سهلامی خویان له سر بیت) و، له باسی ژنه کهی (عِمْرَانَ) یشدا له سه ر زمانی نه وانه وه وای فهرموه.

هزره تی (إِبْرَاهِيمَ) و هزره تی (إِسْمَاعِيلَ) فهرموویانه: ﴿رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ [البقرة: ۱۲۷] واته: {نهی په روه ردگارمان، به لوتفی خوت نه م کاره چاکه مان لی وهر گریت، به راستی تو بیسه ری داواکه مانیت و، زاناو شاره زایت به نیهت و مه به ستمان}.

ژنه کهی (عِمْرَانَ) یش فهرموویه تی: ﴿إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّي إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ [آل عمران: ۳۵] واته: {نهی په روه ردگارم، من نه وهی له سکمدایه نه زرم کردو ته رخاخم کرد بو خزمه تکاری ماله کهی تو (بَيْتُ الْمَقْدِسِ)، دهی توش به لوتفی خوت لیم قبول بفهرموو، به راستی تو بیسه ری داواکه می و، زاناو ناگاداریشیت به نیهت و مه به ستم}.

((كتيبي زيكره كاني پوژوو))

نه گهر كه سينك مانگی په كشه ووی بیینی، یان مانگی بیینی چی بلیت؟

بۆمان ریوایت كراوه له (مُسْنَدِ هَكْهِی نِیْمَامِی (دَارِمِی) و كِتِیْبَه كَهْی نِیْمَامِی (تَرْمِذِی) دا، له هاوه لئی خۆشه ویست (طَلْحَة) ی كورِی (عُبَیْدُ اللّٰه) هوه (خوای لئ رازی بیت)، كه نه گهر پتغه مبهری خوا (درودی خوای له سر بیت)، چاوی به مانگی په كشه وه بكه وتایه، ده یفه رموو: «اللّٰهُمَّ اِهْلُهُ عَلَيْنَا بِالْیَمْنِ وَالْاِیْمَانِ وَالسَّلَامَةِ وَالْاِسْلَامِ. رَبِّي وَرَبُّكَ اللّٰهُ». واته: "خوایه ئه م مانگه به بهره كه ت و به ئیمان و به سه لامه تی و به ئیسلامه تی هوه هه لئینه به سه رماندا. نه ی مانگه كه، پهروه ردگاری من و پهروه ردگاری تۆش هه ر خوایه".

نِیْمَامِی (تَرْمِذِی) فه رموو به تی: حه دیسیکی (حَسَن) ه. (۱)

بۆشمان ریوایت كراوه له (مُسْنَدِ هَكْهِی نِیْمَامِی (دَارِمِی) دا، له هاوه لئی خۆشه ویست (ابنُ عُمَرَ) هوه (خواله هه ردووكیان رازی بیت)، كه نه گهر پتغه مبهری خوا (درودی خوای له سر بیت)، چاوی به مانگی په كشه وه بكه وتایه، ده یفه رموو: «اللّٰهُ اَكْبَرُ، اللّٰهُمَّ اِهْلُهُ عَلَيْنَا بِالْاَمْنِ وَالْاِیْمَانِ وَالسَّلَامَةِ وَالْاِسْلَامِ، وَالتَّوْفِیْقِ لِمَا تُحِبُّ وَتَرْضَى. رَبَّنَا وَرَبُّكَ اللّٰهُ». (۲) واته: "خواله هه موان گه ورتره، خوایه ئه م مانگه هه لئینه به سه رماندا به ئاسایش و به ئیمان و به سه لامه تی و به ئیسلامه تی و به

---

(۱) بروانه: سُنُّ الدَّارِمِيِّ / ۲ / ۷ / به ژماره: ۱۶۸۸، وَسُنُّ التَّرْمِذِيِّ / ۵ / ۵۰۴ / ۳۴۵۱.

(۲) بروانه: سُنُّ الدَّارِمِيِّ / ۲ / ۷ / به ژماره: ۱۶۸۷. ههروه ها شیخی (ابن حبان) و نِیْمَامِی

(طَبْرَانِي) یش ریوایتیان كرده. جا شیخی (هَيْثَمِي) و شیخی عه سه قه لانیس رسته كه یان به

لاواز دانه وه. به لام شیخ (شُعَيْبِي) (أَرْثُوْط) له ته خریجی حه دیسه كانی (صَحِيْح) ی (ابن حبان) دا فه رموو به تی: حه دیسیکی (صَحِيْح لِقَبْرِهِ) به. بروانه: صَحِيْحُ ابْنِ حَبَانَ / ۳ / ۱۷۱ /

به ژماره: ۸۸۸، وَالْمُعْجَمُ الْكَبِيْرُ / ۱۲ / ۳۵۶ / به ژماره: ۱۳۳۳۰، وَمَجْمَعُ الزَّوَائِدِ /

۱۰ / ۱۳۹ / به ژماره: ۱۷۱۴۸، وَتَنْتَیْجُ الْاَفْكَارِ / ۵ / ۱۹۰، وَالْفَتْوَحَاتُ الرَّبَّانِيَّةُ / ۴ /

تەوفىقىيەوہ بۆ ئەو كارەى خۆت پىت خۆشەو، پىي رازىت. ئەى مانگەكە،
پەرورەدگارى ئىمەو پەرورەدگارى تۆش ھەر خوايە".

بۆشمان رىوایەت كراوہ لە (كِتَابُ الْأَدَبِ) ى (سُنَنِ) ئىمامى (أَبُو دَاوُد) دا، لە
زانای پایەبەرزى شوپنكەوتوان {قَتَادَةَ} ى كورپى (دِعَامَةَ) {وہ، كە ئەو پىي
گەيشتوہ، ئە گەر پىغەمبەرى خوا (درورەى خواى لەسەر بىت)، چاوى بە مانگى يەكشەوہ
بكەوتايە، سى جار دەيفەرموو: «هَلَالٌ خَيْرٌ وَرُشْدٌ، هَلَالٌ خَيْرٌ وَرُشْدٌ، هَلَالٌ خَيْرٌ
وَرُشْدٌ، آمَنْتُ بِاللَّهِ الَّذِي خَلَقَكَ». واتە: "مانگى خەيرو بەرەكەت بىت لە رزقو
رۆزى و مانگى دىندارى و راپەراندنى فەرمانەكانى خواى گەرورە بىت. ئەى مانگەكە،
من ئىمام بەو خوايە ھەيە، كە تۆى بەدەيھىناوہ". پاشان دەيفەرموو: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
ذَهَبَ بِشَهْرٍ كَذَا، وَجَاءَ بِشَهْرٍ كَذَا». ^(۱) واتە: "سوپاس و ستايش بۆ ئەو خوايەى
فلانە مانگى بەرپىكردو، فیسارە مانگى ھىنا".

لە رىوایەتىكى تریشدا ھاتوہ لە (قَتَادَةَ) وہ، كە ئە گەر پىغەمبەرى خوا (درورەى
خواى لەسەر بىت)، چاوى بە مانگى يەكشەوہ بکەوتايە، روى لى وەر دەگىرا. ^(۲)

ئىمامى (أَبُو دَاوُد) ئەم دوو ھەدىسەى بەم جۆرە بە (مُرْسَل) ى رىوایەت كردوہ.

لە ھەندىك لە نوسخەكانى (سُنَنِ) ى (أَبُو دَاوُد) دا ھاتوہ، كە ئىمامى (أَبُو دَاوُد)
فەرموويەتى: لەم باسەدا ھەدىسكى (مُسْنَدِ) ى (صَحِيح) لە پىغەمبەرى خواوہ
(درورەى خواى لەسەر بىت) نەھاتوہ. ^(۳)

(۱) پروانە: سُنَنِ أَبِي دَاوُد / ۲ / ۷۴۶ / بە ژمارە: ۵۰۹۲.

(۲) پروانە: سُنَنِ أَبِي دَاوُد / ۲ / ۷۴۶ / بە ژمارە: ۵۰۹۳.

(۳) پروانە: سُنَنِ أَبِي دَاوُد / ۲ / ۷۴۶.

هروه‌ها هم حدیسه‌مان له کتیبه‌کهی (ابنُ السُّنِّي) شدا بۆ ریوایهت کراوه، له هاوه‌لی خو شه‌ویست (أَبُو سَعِيدٍ) ی (خُدْرِي) هوه (خوای لی رازی بیت)، نه‌ویش له پیغه‌مبه‌ری خواوه (درودی خوای له‌سر بیت).^(۱)

سه‌بارهت به بینینی مانگیش حدیسه‌یکمان له کتیبه‌کهی (ابنُ السُّنِّي) دا بۆ ریوایهت کراوه، له (عَائِشَةَ) ی دایکی ئیماندارانه‌وه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه‌تی: پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سر بیت) ده‌ستی گرتو، مانگیش له‌و کاته‌دا هه‌لده‌هات، جا پی فهرمووم: «نَعُوذِي بِاللَّهِ مِنْ شَرِّ هَذَا الْغَاسِقِ إِذَا وَقَبَ». ^(۲) واته: "په‌نا به‌خوا بگره له شه‌رو خراپه‌ی هم شه‌وه تاریکه، نه‌گه‌ر تاریکایه‌کهی ههمو شوئیتک دابگریت".

بۆشمان ریوایهت کراوه له (حَلِيَّةُ الْأَوْلِيَاءِ) دا به‌رشته‌یه‌کی لاواز، له (زیادی (نُمَيْرِي) هوه، نه‌ویش له هاوه‌لی خو شه‌ویست (أَنْس) هوه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه‌تی: نه‌گه‌ر پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سر بیت)، پی بخستایه‌ته مانگی (رَجَب) هوه ده‌یفه‌رموو: «اللَّهُمَّ، بَارِكْ لَنَا فِي رَجَبٍ وَشَعْبَانَ، وَبَلَّغْنَا رَمَضَانَ». ^(۳) واته: "خوایه به‌ره‌که‌ت بخه‌ره هه‌ردوو مانگی (رَجَب) و (شَعْبَانَ) هوه بۆمان و، بشمانگه‌یه‌نه به مانگی ره‌مه‌زان".

(۱) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابنُ السُّنِّي) / ۳۰۴ / به ژماره: ۶۴۲. رشته‌کهی لاوازه. بروانه: الْفُتُوخَاتُ الرَّبَّانِيَّةُ / ۴ / ۳۳۲.

(۲) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابنُ السُّنِّي) / ۳۰۶ / به ژماره: ۶۴۸. ئیمامی (تُرْمِذِي) ش هم حدیسه‌ی ریوایهت کردوه، فهرمووشیتی: حدیسه‌یکی (حَسَن) ی (صَحِيح) هوه، ئیمامی (حَاكِم) یش فهرموویه‌تی: رشته‌کهی (صَحِيح) ه. جا پیم سه‌یره، که ئیمامی نه‌وه‌وی ته‌نها له ریگه‌ی شیخی (ابنُ السُّنِّي) ریوایه‌تی کردوه!!! بروانه: سُنَنُ التَّرْمِذِي / ۵ / ۴۵۲ / به ژماره: ۳۳۶۶، وَالْمُسْتَدْرَكُ عَلَى الصَّحِيحَيْنِ / ۲ / ۵۸۹ / به ژماره: ۳۹۸۹.

(۳) بروانه: حَلِيَّةُ الْأَوْلِيَاءِ / ۶ / ۲۶۹.

به دل بیلیت، تاوه کو خوی له بی نه ده بی که سه نه فامه که بیاریزیت و، پاریزگاری له رۆژوه که ی خویشی بکات. جا بۆچوونی یه که میان به هیتره.

بۆشمان ریوایهت کراوه له ههردوو کتیبه که ی نیمامی (تَرْمِذِيّ) و (ابْنُ مَاجَه) دا، له هاوه لی خۆشه ویست (أَبُو هُرَيْرَةَ) وه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه تی: پیغه مبهری خوا (دروودی خوای له سر بیت) فهرموویه تی: «ثَلَاثَةٌ لَا تُرَدُّ دَعْوَتُهُمْ: الصَّائِمُ حَتَّى يُفِطِرَ، وَالْإِمَامُ الْعَادِلُ، وَدَعْوَةُ الْمَظْلُومِ». واته: "سی کهس نزاو پارانه وه یان ره د ناکریته وه: رۆژوه وان ههتا به ربانگ ده کاته وه، پشه و او فرمانرپه وای دادپهروه رو، دو عای که سی سته ملیکراو".

نیمامی (تَرْمِذِيّ) فهرموویه تی: حه دیسیکی (حَسَن) ه. (1)

منیش ده لیم: ریوایه ته که بهم جوړه هاتوه (حَتَّى يُفِطِرَ). خواش له هه موو که سیک زانا تره. (2)

نه وه ی که سی رۆژوه وان له کاتی به ربانگ کردنه وه دا ده یلیت

بۆمان ریوایهت کراوه له (سُنَنِ) ی (أَبُو دَاوُد) و (تَسَائِيّ) دا، له هاوه لی خۆشه ویست (ابْنُ عُمَرَ) ه وه (خواله ههردووکیان رازی بیت)، که نه گه پیغه مبهری خوا (دروودی خوای له سر بیت)، به ربانگی بکر دایه ته وه، ده یفه رموو: «ذَهَبَ الظَّمَأُ، وَابْتَلَّتْ

(1) بپروانه: سُنُنُ التَّرْمِذِيّ / 5 / 578 / به ژماره: 3598، وَسُنُنُ ابْنِ مَاجَه / 1 / 557 / به ژماره: 1752.

(2) شیخی عهسقه لانی فهرموویه تی: وه کو بلیت نیمامی نه وه ی بهم فهرمایشته ی نامه به بۆ نه وه ده کات، که نهو ته عبیره بهم جوړهش ریوایهت کراوه (حِينَ يُفِطِرَ). جا راسته که بهم جوړهش ریوایهت کراوه. بپروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَار / 5 / 198، وَالْفَتْوَحَاتُ الرَّبَّائِيَّة / 4 / 338.

العُرُوقُ، وَثَبَتَ الْأَجْرُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى». (۱) واته: "تینویتی رویشتو، ده‌ماره‌کان تهرپوونه‌وو، پاداشتیش ده‌ستکه‌وت، نه‌گهر خوا بیه‌ویت".

منیش ده‌لیم: وشه‌ی (ظَمًا) کۆتاییه‌که‌ی دریزنا‌کریته‌وو، به‌مانای تینویتی دیت. خوای گه‌وره‌فهرموویه‌تی: ﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ لَا يُصِيبُهُمْ ظَمًا﴾ [الثوبه: ۱۲۰]. جا‌نمه‌ نه‌گهرچی‌روونو‌ناشکراشه، به‌لام‌بویه‌باسم‌کرد، چونکه‌خه‌لکم‌بینوه‌که‌لیی‌گؤراوه‌وو، وای‌زانیوه‌دریز‌ده‌کریته‌وو. (واته: به (ظَمَاء) خویندویه‌تیه‌وو). (۲)

بو‌شمان‌ریوایه‌ت‌کراوه‌له (سُنَنِی (أَبُو دَاوُد) دا، له‌زانای‌پایه‌به‌رزوی‌شوینکه‌وتوان (مُعَاذِی‌کوری (زُهْرَةَ) وه، که‌پینگه‌یشتوه، نه‌گهر‌پنجه‌مبه‌ری‌خوا (درودی‌خوای‌له‌سر‌بیت)، به‌ربانگی‌بگردایه‌ته‌وو، ده‌یفه‌رموو: «اللَّهُمَّ، لَكَ صُمْتُ، وَعَلَى رِزْقِكَ أَفْطَرْتُ». واته: "خوایه، بو‌تۆ‌به‌روژوو‌بوومو، له‌سه‌ر‌رزقو‌روزی‌تۆش‌به‌ربانگم‌کرده‌وو". (۳)

نیمامی (أَبُو دَاوُد) به‌م‌جوړه‌به (مُرْسَلِی‌ریوایه‌تی‌کرده‌وو.

بو‌شمان‌ریوایه‌ت‌کراوه‌له‌کتیبه‌که‌ی (ابنُ السُّنِّي) دا، له (مُعَاذِی‌کوری (زُهْرَةَ) وه، که‌فهرموویه‌تی: نه‌گهر‌پنجه‌مبه‌ری‌خوا (درودی‌خوای‌له‌سر‌بیت)،

---

(۱) بروانه: سُنُنُ أَبِي دَاوُد / ۱ / ۷۱۹ / به‌ژماره: ۲۳۵۷، وَسُنُنُ التَّمَانِي / ۲ / ۲۵۵ / به‌ژماره: ۳۳۲۹. شِخِي عَسَقَه لَانِي فِهْرَمُوِيَه تِي: حَهْدِي سِي كِي (حَسَن) ه. بروانه: الْفَتْوَحَاتُ الرَّبَّانِيَّة / ۴ / ۳۳۹.

(۲) زانای‌پایه‌به‌رز‌مه‌لا‌عه‌لی‌قاری‌فهرموویه‌تی: نه‌م‌فهرمایسته‌ی‌نیمامی‌نه‌وه‌وی‌جینگه‌ی‌سه‌رنجه. چونکه‌ئو‌وشه‌یه‌له‌نایه‌ته‌که‌دا‌به (ظَمَاء) یش‌خوینراوه‌ته‌وو. هه‌روه‌ها‌له‌قاموسیشدا‌هاتوه: که‌مه‌صده‌ری (ظَمِي) به‌م‌دوو‌جوړه‌هاتوه: (ظَمًا) و (ظَمَاء). نه‌وجا‌فهرموویه‌تی: ره‌نگه‌نیمامی‌نه‌وه‌وی‌مه‌به‌ستی‌نه‌وه‌بیت، که‌ئو‌وشه‌یه‌له‌رووی‌ریوایه‌وو‌هه‌ر‌به (ظَمًا) هاتوه، نه‌که‌بفهرمویت‌له‌رووی‌زمانه‌وانیه‌وو‌به (ظَمَاء) نه‌هاتوه. بروانه: مِرْقَاةُ الْمَفَاتِيح / ۴ / ۱۳۸۶.

(۳) بروانه: سُنُنُ أَبِي دَاوُد / ۱ / ۷۱۹ / به‌ژماره: ۲۳۵۸.

بهربانگی بگردایه‌ته‌وه، ده‌یفه‌رموو: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَعَانِي، فَصُمْتُ، وَرَزَقَنِي، فَأَفْطَرْتُ».^(۱) واته: "سوپاس و ستایش بۆ نه‌و خواجه‌ی، که هاوکاری کردم، تا به‌رؤزوو بووم، رزق و رۆزیشی دام، تا به‌ربانگم کرده‌وه".

بۆشمان رپوایه‌ت کراوه له کتیبه‌که‌ی (ابنُ السُّنِّي) دا، له هاوه‌لی خۆشه‌ویست (ابنُ عَبَّاس) هوه (خواله همدوروکیان رازی بیت)، که فه‌رموو‌یه‌تی: نه‌گهر پیغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوی له‌سه‌ر بیت)، به‌ربانگی بگردایه‌ته‌وه، ده‌یفه‌رموو: «اللَّهُمَّ، لَكَ صُغْمًا، وَعَلَى رِزْقِكَ أَفْطَرْنَا، فَتَقَبَّلْ مِنَّا، إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ».^(۲) واته: "خواجه بۆ تو به‌رؤزوو بووینو، له‌سه‌ر رزق و رۆزی تو به‌ربانگمان کرده‌وه، ده‌ی تو ش لیمان وه‌رگه‌ه، به‌راستی تو بیسه‌رو زانایت".

بۆشمان رپوایه‌ت کراوه له همدوو کتیبه‌که‌ی (ابنُ مَاجَه) و (ابنُ السُّنِّي) دا، له (عَبْدُ اللَّهِ) ی کوری (أَبِي مَلِيكَةَ) وه، نه‌ویش له هاوه‌لی خۆشه‌ویست (عَبْدُ اللَّهِ) ی کوری (عَمْرُو) ی کوری (عَاص) هوه (خواله خۆی و باوکیشی رازی بیت)، که فه‌رموو‌یه‌تی: له پیغه‌مبه‌ری خوام بیستوه (درودی خوی له‌سه‌ر بیت)، که فه‌رموو‌یه‌تی: «إِنَّ لِلصَّائِمِ عِنْدَ فِطْرِهِ لِدَعْوَةَ مَا تُرَدُّ». واته: "به‌راستی رۆزووه‌وان له کاتی به‌ربانگدا نزاو پارانه‌وه‌یه‌کی هه‌یه، رهد نا‌کریته‌وه".

پیشه‌وای پایه‌به‌رز (ابنُ أَبِي مَلِيكَةَ) فه‌رموو‌یه‌تی: گویم له (عَبْدُ اللَّهِ) ی کوری (عَمْرُو) وه‌بوو، نه‌گهر به‌ربانگی بگردایه‌ته‌وه، ده‌یفه‌رموو: (اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ

---

(۱) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابنُ السُّنِّي) / ۲۲۶ / به ژماره: ۴۷۹. نه‌میش هه‌ر وه‌کو

حه‌دیه‌که‌ی پیشوو حه‌دیه‌سیکی (مُرْسَل) ه.

(۲) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابنُ السُّنِّي) / ۲۲۶ - ۲۲۷ / به ژماره: ۴۸۰. رسته‌که‌ی زور

لاوازه. بروانه: الْفُتُوحَاتُ الرَّبَّانِيَّةُ / ۴ / ۳۳۹.

بِرَحْمَتِكَ الَّتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ أَنْ تَغْفِرَ لِي).^(۱) واته: (خوایه بهو ره همت و میهره بانیه خوت، که هه موو شتیکی گرتوته وه، داوات لی ده کهم لیم خوش بیت).

نه گهر کهسی رۆزوه وان لای که سیک بهربانگ بکاته وه چی بلیت؟

بۆمان ریوایهت کراوه له (سُنَنِی (أَبُو دَاوُد) و له غهیری ئه ویشدا به رپشتهیه کی (صَحِيح)، له هاوه لی خوشه ویست (أَنَس) هوه (خوای لی رازی بیت)، که پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سهر بیت)، ته شریفی هینا بۆلای هاوه لی خوشه ویست (سَعْد) ی کوری (عُبَادَة) و، نه ویش نان و میوژی هینایه خزمه تی.^(۲) جا پیغه مبهری خوا دهستی کرد به خواردن و، دواتر فهرمووی: «أَفْطَرَ عِنْدَكُمْ الصَّائِمُونَ، وَأَكَلَ طَعَامَكُمْ الْأَبْرَارُ، وَصَلَّتْ عَلَيْكُمْ الْمَلَائِكَةُ». ^(۳) واته: "داواکارم له پهروهر دگار هه میسه رۆزوه وانان بهربانگتان له لا بکه نه وه، چاکه کارانیش ناتان بخون و، فریشته کانیش داوای لی خوشبوون و میهره بانی خواتان بۆ بکه ن".

بۆشمان ریوایهت کراوه له کتیبه کهی (ابن السننی) دا، له هاوه لی خوشه ویست (أَنَس) هوه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه تی: نه گهر پیغه مبهری خوا (درودی خوای

(۱) بروانه: سُنُنُ ابْنِ مَاجَه / ۱ / ۵۵۷ / به ژماره: ۱۷۵۳، وَعَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابْنُ السَّنِيِّ) / ۲۲۷ / به ژماره: ۴۸۱. شیخی عهسقه لانی فهرموویه تی: حه دیسیکی (حَسَن) هه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَار / ۵ / ۲۰۲، وَالْفَتْوحَاتُ الرَّبَّانِيَّةُ / ۴ / ۳۴۲.

(۲) له زۆربهی نوسخه کاندایه بهم جوژه هاتوه (بِخُبْرٍ وَرَيْتٍ). جا شیخی عهسقه لانی فهرموویه تی: وا ده زانم خوای (زَيْب) به وه، به هه له گۆردراوه بۆ (رَيْت). بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَار / ۵ / ۲۰۴.

(۳) بروانه: سُنُنُ أَبِي دَاوُد / ۲ / ۳۹۵ / به ژماره: ۳۸۵۴.

لهسر بیت)، بهر یانگی لای خه لکیک بگردایه ته وه، دوعای بۆ ده کردن و، دهی فهرموو: «أَفْطَرَ عِنْدَكُمْ الصَّائِمُونَ، وَأَكَلَ طَعَامَكُمْ الْأَبْرَارُ، وَصَلَّتْ عَلَيْكُمْ الْمَلَائِكَةُ». (۱)

نزو و پارانه وهی شهوی قه در (لینة القدر)

بۆمان ریوایهت کراوه له کتیبه کانی ئیمامی (ترمذی) و (نسائی) و (ابن ماجه) و له غهیری نهوانیشدا، به چهند رشتهیه کی (صحیح)، له (عائشه) ی دایکی ئیماندارانه وه (خوای لی رازی بیت)، که فهرموویه تی: عهرزی پیغه مبهری خوام کرد: قوربان نه گهر زانیم شهوی قه در کام شهویه، چی تیدا بلیم؟ نه ویش فهرمووی: بلی «اللَّهُمَّ، إِنَّكَ عَفُوٌّ، تُحِبُّ الْعَفْوَ، فَاعْفُ عَنِّي». واته: "خوایه، تو زاتیکی لیوردهیت و، لیوردنیشت خوش دهویت، جا که و ابوو لیم خوشبه".

ئیمامی (ترمذی) فهرموویه تی: حه دیسیکی (حسن) ی (صحیح) ه. (۲)

هاوه لافمان (ره جتهی خویان لی بیت) فهرموویانه: سونه ته له و شه وه ۱۵ زور له م دوعایه بکات و، سونه ته قورئانیش بخوینیت و، نهو زیکرو دوعایانه ی تریش بکات، که له جینگه پیروزه کاندای سونه تن و، ئیمهش پیشت به کومه ل و به په رت و بلا ویش باسمان کردن.

---

(۱) بروانه: عَمَلُ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ (ابن السُّنِّي) / ۲۲۷ / به ژماره: ۴۸۲. شیخی عهسقه لانی فهرموویه تی: رشته که ی له جووری (حسن) ه. بروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۵ / ۲۰۴.
 (۲) بروانه: سُنُنُ التَّرْمِذِيِّ / ۵ / ۵۳۴ / به ژماره: ۳۵۱۳، وَسُنُنُ النَّسَائِيِّ الْكَبِيِّ / ۶ / ۲۱۸ / به ژماره: ۱۰۷۰۸، وَسُنُنُ ابْنِ مَاجَهَ / ۲ / ۱۲۶۵ / به ژماره: ۳۸۵۰، وَالْمُسْتَدْرَكُ عَلَى الصَّحِيحَيْنِ / ۱ / ۷۱۲ / به ژماره: ۱۹۴۲.

ئىمامى (شَافِعِيّ) (رەحمەتى خىۋاي لى يىت) فەرموۋىيەتى: (من به سونەتى دەزانم، كە
مرۆڧى موسولمان لە شەۋى قەدردا چەنىك كۆشش دەكات، لە رۆژە كەشىدا
ھەروە كۆ شەۋە كەى بىكات). ئەمە دەقى فەرمايشتە كەى ئەو بوو.

ھەروەھا سونەتە لە شەۋى قەدردا زۆر دوعا بۆ كاروبارى موسولمانان بكات.
چونكە ئەمە نىشانە و پىشەى پياوچاكان و بەندە راسالە كانى خىۋاي گەورەيە.
تەۋفيقىش تەنھا بە دەستى خىۋايە.

باسى زىكرەكانى مانەۋە ئەناۋ مزگەوتدا (الاعتكاف)

سونەتە مرۆڧى موسولمان لە ئىعتىكافدا قورئان زۆر بخوتىت، زىكرە كانى
ترىش زۆر بكات.

((کتیبی زیکره‌کافی حج))

بزانه که ئەو زیکرو دوایانەى که له حەجدا دەکرین زۆر زۆرن، بەلام ئیمە
تەنھا ناماژە بە گەنگەکانیان دەکەین.

جا ئەو زیکرانە دەبن بە دوو بەشەو:

● زیکرەکانی سەفەر کردن بۆ حەج.

● زیکرەکانی خودی حەج کردن.

سەبارەت بەو زیکرانەى له سەفەرى حەجدا دەکرین، ئەو دەویان دەخەین و، -
ئەگەر خوای گەورە بیهویت- له زیکرەکانی سەفەر کردندا باسیان دەکەین.

سەبارەت بەو زیکرانەش که له خودی حەج کردندا دەکرین، ئەو ئەگەر
خوای گەورە بیهویت هەر بەبێ ریزبەندی راپەراندنی کارەکانی حەج کردن باسیان
دەکەین و، منیش بەلگەو حەدیسەکان بۆ زۆربەیان ناهێمەو و لایان دەبەم،
لەبەرئەو کتیبە که درێژ نەبیتەو، کهسى خۆتەر بیتاقەت و مانسوو نەکات. چونکە
ئەم باسە زۆر درێژە، بۆیە -ئەگەر خوای گەورە بیهویت- بەشێوەیەکی کورت و
پوخت باسی دەکەم.

یەكەم زیكرێك لهوانه ئەو هیه، که ئەگەر ویستی ئیحرام بیهستیت، با خۆی
بشۆریت و، دەستتۆژ بگریت و، بەرگ و پۆشاکى ئیحرام لەبەر بکات.

پیشتریش باسمان کرد، که ئەو کەسەى دەستتۆژ دەگریت چى زیكرێك
دەکات و، ئەو کەسەش خۆى دەشۆریت چى زیكرێك دەکات و، چى زیكرێكیش
دەکات ئەگەر پۆشاکێك لەبەر بکات.

پاشان دوو رکات نوێژ دەکات. پیشتریش زیکرەکانی نوێژمان باس کرد.

جا سونه ته له رِکاتی یه که می نویزه که دا، له دواى سوره تى (الْفَاتِحَة) وه سوره تى ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ بخونیت و، له رِکاتی دوه میشدا سوره تى ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ بخونیت.

پاشان نه گهر له نویزه که بوویه وه، سونه ته هر دوعایه کِ خوی دهیه ویت بیکات و، پیشتریش باسی کۆمه لیک لهو دوعاو زیکرانه مان کرد، که له دواى نویزه کانه وه ده کرین.

پاشان نه گهر نیازی ئیحرامی هه بوو، با به دل نیهت بهینیت و، سونه تیشه بو یارمه تیدانی دلی به زمانیش بلیت: نیه تم هیهه واجبی حه ج جیه جی ده که م و، ئیحرام به حه ج ده به ستم بو خوای گه وره. نه و جا ده ست بکات به (لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ).

جا نه وهی که واجبه برتیه له نیه تهیتان به دل و، نه وهی زمانه که سونه ته. بویه نه گهر ته نها به دل نیه تی هینا، نه وه به سه. به لام نه گهر ته نها به زمان هینای، نه وه به س نیه.

پیشه وای پایه بهرز (أَبُو الْفَتْحِ) (سُلَيْمِ) ی کورِی (أَيُّوبِ) ی (رَازِي) فه رموو یه تی: نه گهر له دواى نیه تهیتانه وه بلیت: (اللَّهُمَّ لَكَ أَحْرَمُ نَفْسِي وَشَعْرِي وَبَشْرِي وَلَحْمِي وَدَمِي) نه وه باشتره. واته: (خوایه ته نها بو تو گیان و مووی لاشه م و پیست و گوشت و خوینم ده خه مه ئیحرامه وه).

یه کیکی تر له زانایان فه رموو یه تی: هه روه ها با بلیت: (لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنَّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ). که نه مه ده قی ته لبیه کردنی پیغه مبه ری خوایه (درودی خوای له سهز بیت).

سونه تیشه له یه که م جاری ته لبیه کردنه که دا بلیت (لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ بِحَجٍّ)، نه گهر ئیحرامی به حه ج به ستموو. یان بلیت: (لَبَّيْكَ بِعُمْرَةٍ)، نه گهر ئیحرامی به (عُمْرَة)

به‌ستبوو. ئیتر به‌پئی مه‌زه‌به‌بی درووستی هه‌لبژێردراو له‌دوای ئه‌و جاره له ته‌لبیه‌کانی دواتردا باسی چه‌ج و عومره‌ناکات.

ئه‌وجا بزانه که ته‌لبیه‌کردن سونه‌ته. بۆیه ئه‌گهر نه‌یشیکات، چه‌ج و عومره‌که‌ی ههر درووستن، هه‌چیشی نا‌که‌وێته‌سه‌ر. به‌لام فه‌زلێکی گه‌وره‌ی له‌ده‌ست ده‌رچه‌وه‌و، شوینی پی‌غه‌مبه‌ری خواش (دروودی خوی له‌سه‌ر بیته) نه‌که‌وتوه‌.

ئهمه‌ش بۆچه‌ونی درووستی مه‌زه‌به‌به‌که‌ی ئیمه‌و مه‌زه‌به‌بی زۆربه‌ی زانا‌یانیشه. به‌لام هه‌ندیک له‌هاوه‌لانمان ته‌لبیه‌کردنیان به‌واجب داناوه‌و، هه‌ندیکیشیان به‌مه‌رجی درووستی چه‌جه‌که‌یان داناوه‌. جا بۆچه‌ونی راست ئه‌وه‌ی یه‌که‌میانه. به‌لام هه‌م له‌به‌ر شوینکه‌وتنی پی‌غه‌مبه‌ری خوا (دروودی خوی له‌سه‌ر بیته) و، هه‌م له‌به‌ر ده‌رچه‌ونیش له‌و راجیایه‌ سونه‌ته بکریته و ته‌رک نه‌کریته. خواش له‌هه‌موو که‌س زانا تره‌.

جا ئه‌گهر ئیحرامی بۆ که‌سیکی تر ده‌به‌ست، ئه‌وه با بلیته: نیه‌مه‌ چه‌ج ده‌که‌مو، ئیحرامیش به‌چه‌ج ده‌به‌ستم بۆ خوی گه‌وره‌ له‌بریتی فلانه‌ که‌س، (لَئِکَ اللّٰهُمَّ عَنْ فُلَانٍ)..... هه‌تا کۆتایی ئه‌و زیکرانه‌ی، که که‌سیک بۆ خوی ده‌یانکات، ئه‌گهر ئیحرام بۆ خوی به‌ستیت.

باسیک: {هوکمه‌کانی ته‌لبیه‌کردن}

سونه‌ته له‌دوای ته‌لبیه‌کردنه‌که سه‌لاوات بدات له‌سه‌ر پی‌غه‌مبه‌ری خوا (دروودی خوی له‌سه‌ر بیته) و، سونه‌تیشه پاریته‌وه بۆ خوی و بۆ ههر که‌سیکیش خوی بیه‌ویت، بۆ دنیاو بۆ دوا‌رۆزو، داوای ره‌زامه‌ندی و به‌هه‌شت له‌خوای په‌روه‌ردگار بکات و، په‌نای پی‌ بگریته له‌ ناگری سه‌ختی جه‌هنه‌م.

سونه تیشه له هموو حاله تیکدا تلبیه زۆر بکات، چی به راوه ستانه وه، یان به دانیشتنه وه، یان به سواری، یان به راکشان، یان له کاتی دابه زین، یان له کاتی ری کردن، یان به بی دهستویژی، یان به لهش گرانی، یان له کاتی سواری مانگانه ی نافرته دا. ههروه ها له کاتی تازه بوونه وه و گۆرانی حاله ته کانیشدا به پی کات و شوین سونه ته هه تلبیه بکات، وه کو هاتی شه و رۆژو، کاتی به ره به یان و، کاتی به یه کگه یشتن و کۆبوونه وه ی دۆست و هاوړیکان و، له کاتی هه ستانه وه و، دانیشن و، به ره و ژوو رکه و، به ره و خوارکه و، سواربوون و دابه زین و، له دوای نویژه کانه وه و، له هموو مزگه وته کاندا.

راستترین بۆچوون له سه ر ئه وه یه، که له کاتی (طَوَاف) و ها توچۆی نیوان سه فاو مهروه دا تلبیه ناکات. چونکه ئه وان زیکی تایهت به خو یان هه یه.

ههروه ها سونه ته له کاتی تلبیه کردندا ئه وه نده دهنگ بهرز بکاته وه، که بۆ خو ی زه جهت نه ییت. به لām نافرته بۆ یه دهنگ بهرز بکاته وه. چونکه دهنگی ترسی تو شبوونی فیتنه ی لی ده کریت.

سونه تیشه هموو جار یك سی جار یان زیاتر صیغه ی تلبیه که بلیته وه و، به شوینییه کدا بیانیه ییت و، به قسه یان به شتی تر له یه کیان نه به چرینیت. خو ئه گه ر که سیک سلّوی لی کرد، با وه لّامی سلّوه که ی بداته وه. به لām ناپه سه نده له و حاله ته دا سلّوی لی بکریت.

ههروه ها ئه گه ر شتیکی بینی، که سه رنجی راکیشا، با پهیره وه له پیغه مبهری خوا (دروودی خوی له سه ر بیت) بکات و، بلیت: (لَيْتُكَ إِنَّ الْعَيْشَ عَيْشُ الْآخِرَةِ).

ئه و جا بزانه که تلبیه کردن هه ر سونه ته، هه تا له رۆژی جهژندا به رده کان ده گریته جه مبهری عه قه به { که نزیکترینی سی جه مبه که یه له شاری (مگّه) ی پیروژه وه }، یان تا ئه و کاته ی که (طَوَاف) ی (إِفَاضَة) ده کات (که یه کیکه له

پایه‌کافی حج و، حجیش بهیّ نهو درووست نیه)، نه‌گهر نه‌می پیشخست به‌سهر
جهره‌ی عه‌قه‌به‌دا.

جا نه‌گهر ده‌ستی کرد به یه‌کیتک له‌م دوانه، با ههر له‌سهره‌تای ده‌ست
پیکردنیه‌وه واز له‌ته‌لبیه کردن بهیّیت و، خوی به (الله اکبر) کردنه‌وه خهریک
بکات.

نیمامی (شافعی) فهرموویه‌تی: با که‌سی عومره‌کار ههر ته‌لبیه بکات، تا نه‌و
کاته‌ی ده‌ست ده‌هیّیت به‌به‌رده ره‌شه‌که‌دا.^(۱)

باسیك: {نه‌گهر که‌یشته حهره‌می شاری مه‌که‌ی پیروز چی بلیت؟}

نه‌گهر نه‌و که‌سه‌ی ئی‌حرامی به‌ستوه که‌یشته سنوری حهره‌می شاری (مکة) -
خوای گهوره پیروزتری بکات-، سونه‌ته بلیت: (اللهم، هذا حرمك وأمتك،
فحرمني على النار، وأمني من عذابك يوم تبعث عبادك، واجعلني من أوليائك وأهل
طاعتك). واته: (خوایه، نه‌مه حهره‌مو جی‌گه‌ی نه‌من و ناسایشی تویه، جا لیت
ده‌پاریتمه‌وه که‌ لاشه‌م له‌ نا‌گر حهرام بکه‌و، له‌و روزه‌شدا که‌ به‌نده‌کانت زینلوو
ده‌که‌یته‌وه، له‌ سزای خوت بمپاریزه‌و، بکه‌ به‌ یه‌کیتک له‌ دوسته‌کافی خوت و، به
یه‌کیتک له‌و که‌سانه‌ی گوپرایه‌لی و فهرمانبه‌رداریت ده‌که‌ن).

هه‌روه‌ها ههر دو‌عایه‌کی تریشی پینخوش بوو، با بی‌کات.

---

(۱) واته: تا نه‌و کاته‌ی ده‌ست ده‌کات به (طواف)، ئیر نایا بوی بکریت ده‌ست بهیّیت به
به‌رده ره‌شه‌که‌دا یان نا. بروانه: الآم / ۳ / ۵۲۹.

باسيک؛ {نه گهر چاوی به که عبهی پیروز کهوت چی بلیت؟}

نه گهر چوه ناو شاری (مکّه) ی پیروزه وهو، چاوی کهوته سهر که عبهی پیروزو، گه یشته ناو مزگهوت، سونه ته دهسته کانی بهرز بکاته وهو، دوعا بکات. چونکه له هه دیسدا هاتوه که دوعای کهسی موسولمان له کاتی بینینی که عبهدا گرایه. (۱)

ههروهها با لهو کاته دا بلیت: (اللَّهُمَّ، زِدْ هَذَا الْبَيْتَ تَشْرِيفًا وَتَعْظِيمًا وَتَكْرِيمًا وَمَهَابَةً، وَزِدْ مِنْ شَرَفِهِ وَكَرَمِهِ مِمَّنْ حَجَّهٗ أَوْ اعْتَمَرَهُ تَشْرِيفًا وَتَكْرِيمًا وَتَعْظِيمًا وَبِرًّا).
واته: (خوایه نهم ماله زیاتر پیروزو گهوره و بهر پیرو سامدار بکهو، نهو که سهش که هاتوه بو حج یان بو عومرهو، به چاوی پیروزی و ریزه وه ته ماشای کرده، توش زیاتر ریزدارو پایه بهرزی بکهو، چاکه ی له گه لدا بکه).

ههروهها با بلیت: (اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ، حِينَا رَبَّنَا بِالسَّلَامِ). پاشان بپارێته وهو داوای خهیری دنیاو دواړوژ بکاتو، له کاتی چونه ژووره وهی مزگهوتیشدا هه ره نهوه بلیت، که له سه ره تایی نهم کتیبه وه باسمان کرد، بو چونه ژووره وهی هه موو مزگهوته کان.

باسی زیکر مکانی (طواف) کردن

سونه ته یه کهم جار له کاتی دهست هینان به بهرده ره شه که داو، له سه ره تایی دهست کردن به (طواف) دا بلیت: (بِسْمِ اللَّهِ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ؛ اللَّهُمَّ، إِيْمَانًا بِكَ، وَتَصَدِيقًا بِكِتَابِكَ، وَوَفَاءً بِعَهْدِكَ، وَأَتْبَاعًا لِسُنَّةِ نَبِيِّكَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). واته: (به ناوی خواوه، خواش له هه موان گه وره تره. خوایه، نهم کاره ده کهم وه کو

(۱) پروانه: نَتَائِجُ الْأَفْكَارِ / ۵ / ۲۵۷ - ۲۵۸.

باوه رېك به تۆو، بهراستدانانی كتيب و قورئانه كهت و، وهفایهك به پهیمان كهت و، شونكهوتنی سونهتی پیغهمبهره كهت - درودی خوی له سر بیت -).

ههروهها سونهته نهم زیكره له ههموو (طَوَاف) یكدا دووباره بكاتهوه، له كاتی گهیشتی به بهرامبهری بهرده رهشه كه.

ئهوجا له كاتی هیواش راكردنه كهی سی سوورانهوه كهی یه كهمد، با بلیت: (اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ حَجًّا مَبْرُورًا، وَذَنْبًا مَغْفُورًا، وَسَعِيًّا مَشْكُورًا). واته: (خوایه بیکه به چه جیکی لیوه رگراوو، تاوانیکی لیخوشبووو، ههولو كۆششیکی به پاداشت). له چوار سورانهوه كهی تریشدا كه ماون، با بلیت: (اللَّهُمَّ، اغْفِرْ، وَارْحَمْ، وَأَعْفُ عَمَّا تَعَلَّمْ، إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعَزُّ الْأَكْرَمُ. اللَّهُمَّ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً، وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً، وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ). واته: (خوایه، لیم خوشبهو، رهحم پی بكهو، لهو تاوانانهشم بیوره، كه خۆت بیان دهزانیته. چونكه بهراستی تو زور دهسه لاتدارو بهتواناو بهخشندهو میهره بانیت. خوایه، نهی پهروه رداگاران، له دنیا چا كهمان بلمیتی و، له دواپۆزیشدا ههرا چا كهمان بدهیتی و، له سزای ناگری دۆزه خیش بمانپاریزه).

ئیمامی (شَافِعِي) (رهحمتی خوی لی بیت) فهرموویهتی: پیتم خوشه له (طَوَاف) دا بوتريت: (اللَّهُمَّ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً، وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً، وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ).

ههروهها فهرموویهتی: پیشم خوشه كه نهم دوعایه له ههموو سورانهوه كاندا بوتريت.

سونهتیشه له نیوان ههموو سورانهوه كاندا نهو دوعایانه بکات، كه بی خوشه بو دین و دنیای خوی یان كهسیکی تر. خو نه گهر كهسیك دوعا بکات و، كۆمه لیکیش (آمِن) بکهن، نهوش ههرا کاریکی باشه.

له زانای پایه بهرز شیخ (حَسَن) ی (بَصْرِي) ههوه (رهحمتی خوی لی بیت) هاتوه، كه نزاو پارانهوه لهوی له پانزه (۱۵) جیگه دا گهرا دهیته: له (طَوَاف) داو، له لای

(مُلْتَزَم) داو، له زَيْر (مِزَاب) داو، له ناو (بَيْت) داو، لای سەرچاوهی ئاوی (زَمَزَم) داو، له سەر کِیوی (صَفَا) و (مَرْوَة) و، له هاتن و چوونی نِیوانانداو، له پستی مه قامی حه زره تی ئیبراهیم و، له (عَرَفَات) و، له (مُزْدَلِفَة) و، له (مِنَى) و، لای سی (جَمْرَة) که دا. بۆیه ئه و که سه له لوتفی خوا بیه شه، که له و جیگایانه دا دو عای زۆر ناکات و، زۆر ناپارێته وه.

مه زهه بی ئیمامی (شَافِعِي) و زۆرینه ی هاوه له کانیشی ئه وه یه، که خویندنی قورئان له کاتی (طَوَاف) دا سونه ته. چونکه کاتی زیکر کردنه و، باشترین زیکریش بریتیه له خویندنی قورئان. به لام زانای پایه بهرز (أَبُو عَبْدِ اللَّهِ) ی (حَلِيمِي) - که یه کیکه له گه وره ترین زانایانی مه زهه بی ئیمامی (شَافِعِي) - پی وایه، که خویندنی قورئان له کاتی (طَوَاف) دا سونه ت نیه. چونکه نه گهر خویندنی قورئان له زیکر باشتر بوایه، پیغه مبهری خوا لئی لانه ده دا. خو نه گهر کردیشیتی، ئه وا نقل ده کرا، وه کو چوون زیکر نقل کراوه. جا بۆ چوونی دروست ئه وه ی یه که میانه.

هاوه لآغان فهرموویانه: خویندنی قورئان له (طَوَاف) دا له و دو عایانه باشره، که له فهرمایشتی پیغه مبهرو هاوه لآن و شوینکه و تواندا نه هاتوون. سه باره ت به وان هه که له فهرمایشتی ئه واندا هاتون، بۆ چوونی دروست له سهر ئه وه یه، که ئه وان له خویندنی قورئان باشترن. و ترایشه: خویندنی قورئان له وان باشره.

زانای پایه بهرز شیخ (أَبُو مُحَمَّد) ی (جُوَيْنِي) (به حه تی خوی لی بیت) فهرموویه تی: سونه ته له رۆژه کانی به جیهینانی حه جدا خه تمه یه کی قورئان له کاتی (طَوَاف) دا بکات، به مهش پاداشتیکی گه وره ی ده ست ده که ویت. خواش له هه موو که س زانا تره.

سونه تیشه که له (طَوَاف) و له دوو رکاته نوێزه که ی (طَوَاف) لیبوویه وه چی دو عایه کی پیخۆشه بیکات. جا یه کیک له و دو عایانه ی که سه باره ت به و کاته هاتوه، ئه مه یه: (اللَّهُمَّ، أَنَا عَبْدُكَ، وَأَبْنُ عَبْدِكَ، أَتَيْتُكَ بِذُنُوبٍ كَثِيرَةٍ وَأَعْمَالٍ سَيِّئَةٍ،

وَهَذَا مَقَامُ الْعَائِدِ بِكَ مِنَ النَّارِ، فَاغْفِرْ لِي، إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ). واته: (خوايه من بهندهی تومو، کورپی بهندهی توشم، به تاوانیکی زورو، چه ندين کرده‌وی خراپه‌وه هاتوومه‌ته خزمه‌ت، نهمه‌ش جيگه‌ی نه‌و که‌سه‌يه په‌نا به‌تو ده‌گري‌ت له ناگري دوزه‌خ، ده‌ی توش ليم خوشبه، چونکه به‌راستی تو ليبورده‌ی ميهره‌بانيت).

باسی دوما کردن له (مُنْتَرَم دا)

(مُنْتَرَم): بریتیه له نیوان ده‌رگای که‌عبه‌ی پیروزو به‌رده ره‌شه‌که. وه‌کو باسیشمان کرد دوعا تیندا گيرا ده‌بیت.

جا به‌کینک له‌و دوعایانه‌ی، که‌سه‌باره‌ت به‌م جيگه‌ هاتوه نهمه‌يه: (اللَّهُمَّ، لَكَ الْحَمْدُ حَمْدًا يُؤَافِي نِعْمَكَ، وَيُكَافِي مُزِيدَكَ، أَحْمَدُكَ بِجَمِيعِ مَحَامِدِكَ، مَا عَلِمْتُ مِنْهَا، وَمَا لَمْ أَعْلَمْ، عَلَى جَمِيعِ نِعْمِكَ، مَا عَلِمْتُ مِنْهَا، وَمَا لَمْ أَعْلَمْ، وَعَلَى كُلِّ حَالٍ. اللَّهُمَّ، صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ. اللَّهُمَّ، أَعِزَّنِي مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، وَأَعِزَّنِي مِنْ كُلِّ سُوءٍ، وَقَنِّعْنِي بِمَا رَزَقْتَنِي، وَبَارِكْ لِي فِيهِ. اللَّهُمَّ، اجْعَلْنِي مِنْ أَكْرَمِ وَقْدِكَ عَلَيَّكَ، وَالزَّمِنِي سَبِيلَ الْإِسْتِقَامَةِ حَتَّى أَلْقَاكَ، يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ). واته: (خوايه، سوپاس و ستایش هه‌ر بو تویه، سوپاس و ستایشیکی وه‌ها، که‌له‌گه‌ل هه‌موو نازو نيعمه‌ته‌کانتدا بیتو، هاتواو به‌کسان بیت له‌گه‌ل زيادبوونی نازو نيعمه‌ته‌کانتدا، سوپاس و ستایشت ده‌که‌م به‌هه‌موو جوړه‌کانی، نه‌وه‌ی ده‌يزانم، نه‌وه‌ش نايانم، له‌سه‌ر هه‌موو نازو نيعمه‌ته‌کانت، نه‌وه‌ی ده‌يزانم، نه‌وه‌ش نايانم، له‌سه‌ر هه‌موو حاله‌تیکيش. خوايه، دروودو سلاوی خوت برژينه به‌سه‌ر يتعه‌مبه‌رو ئالو به‌يتی يتعه‌مبه‌ردا. خوايه، له‌شه‌يتانی دورخراو له‌ره‌جه‌تی خوت و له‌هه‌موو خراپه‌يه‌ک په‌نام بده‌و، به‌وه‌ی يت به‌خشيم بمپاريزه‌و، به‌ره‌که‌تیشی تی بخه‌ بوم. خوايه بمکه به‌يه‌کینک له‌به‌ريزترینی نه‌و که‌سانه‌ی که‌هاتوونه‌ته خزمه‌ت، هه‌تا به‌خزمه‌تیشت

ده گهمهوه له سه رڼگه ږاستو درووست بهیلره وه، نهی په روه ردگاری
عالمه).

پاشان هر دوعایه کی پتخوشه با بیکات.

باسی دوعاگردن له (حجرى نيساميلدا

(حجرى): (بریتیه لهو به شه زهویه، که ده که ویتنه نیوان هردوو پروکنه
شامیه که وه، به دیوارتیکى نرمی نیوه بازنه دهوره دراوه، لای هریه که له دوو
پروکنه که وه دهوره که تیدایه)^(۱). نه م جیگه به به شیک له بهیت داده نریت و،
وه کو باسیشمان کرد دوعا تیدا گرا ده بیت.

جا یه کیک لهو دوعایانه، که له حدیسا سه بارهت به م جیگه هاتوه
نهمهیه: (یا رَبِّ، أَتَيْتَكَ مِنْ شَقَّةٍ بَعِيدَةٍ مُؤَمَّلًا مَعْرُوفًا، فَأَنْلِنِي مَعْرُوفًا مِنْ مَعْرُوفِكَ،
تُعْنِينِي بِهِ عَنْ مَعْرُوفٍ مِنْ سِوَاكَ، يَا مَعْرُوفًا بِالْمَعْرُوفِ). واته: (خوایه، له گهشت و
رڼگایه کی دوورو نارهدت و زهمه توه هاتو مدهت خزمهت، نومیدم به چاکه ی تو
هده، دهی تو ش چاکه یه که له چاکه کانی خوتم له گه لدا بکه، تا له چاکه ی غهیری
تو بیتازم بکات، نهی نهو که سهی به کردنی کاری چاک ناسراویت).

(۱) پروانه: رَوْضَةُ الطَّالِبِينَ وَعَمْدَةُ الْمُفْتِينِ / ۳ / ۸۰.

باسی دوما کردن له ناو (بیت دا)

پیشتر باسمان کرد که دوعا تیدا گیرا ده بیت.

بوشمان ریوایت کراوه له کتیبه که ی ئیمامی (تَسَائِي) دا، له هاوملی
خۆشه ویست (أَسَامَة) ی کوری (زَیْد) هوه (خواله هردوکیان رازی بیت)، که کاتیک
پتغه مبهری خوا (درودی خوی له سر بیت) ته شریفی برده ناو به پته هوه، پرووی کرده
دیواری پشته هوی که عبهو، پوخسارو پرومه تی خوی له سر داناو، سوپاس و
ستایشی خوی گه وری کردو، لینی پاراپه وهو، داوای لیخۆشبوونی لی کردو،
پاشان ته شریفی برد بهره وهریه که له گۆشه کانی که عبهو، پرووی تیکرد به (الله
أَكْبَر) کردنو، به (لا إِلَهَ إِلَّا اللهُ) و، به (سُبْحَانَ اللهِ) و، به (الْحَمْدُ لِلَّهِ) و، به
پارانه وهو، به (اسْتَغْفِرُ اللهُ) کردنو، پاشان ته شریفی هینایه بهره وه. (۱)

باسی زیکره کانی ها توچوی نیوان (صفا) و (مروة)

پیشتر باسمان کرد که دوعا تیدا گیرا ده بیت.

جا سونه ته له سر کتوی (صَفَا) زۆر به پیوه رابوه ستیت و، روو بکاته قیله و،
(الله أكبر) بکات و، پاریته وهو، بلیت: (الله أكبر، الله أكبر، والله الحمد،
الله أكبر على ما هدانا، والحمد لله على ما أولانا، لا إله إلا الله وحده لا شريك له،
له الملك، وله الحمد، يحيي ويميت، بيده الخير، وهو على كل شيء قدير. لا إله إلا
الله، أنجز وعده، ونصر عبده، وهزم الأحزاب وحده، لا إله إلا الله، ولا نعبد إلا إياه،
مخلصين له الدين، ولو كره الكافرون. اللهم، إنك قلت: ﴿ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ﴾

(۱) بروانه: سنن التَسَائِي / ۵ / ۲۱۹ / به ژماره: ۲۹۱۴. شیخی عسقه لانی قمرموویته:

حه دیسنکی (صحیح) ه. بروانه: الْفُتُوْحَاتُ الرَّبَّانِيَّةُ / ۴ / ۳۹۴.

[غافر: ۶۰]، وَإِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيعَادَ، وَإِنِّي أَسْأَلُكَ كَمَا هَدَيْتَنِي لِلْإِسْلَامِ أَنْ لَا تُنْزِعَهُ مِنِّي حَتَّى تَتَوَقَّأَنِي وَأَنَا مُسْلِمٌ. واته: (خواله همومان گهوره ترهه، سوپاس و ستایش هه شایسته ی نهه، خواله همومان به گهوره تر ده زانین لهسهه نههه ی هیدایه تی داوین و، سوپاس و ستایش بو خوالهسهه نههه ی پیداوین و، کردو وینی به چاودترو سهه ره شتیار به سهه ره وهه. هیچ په رس تراوکی راسته قینه نیه بیجگه له خواله تاك و ته نه ای بی هاوتا، که مولک و سامان هی نههه و، سوپاس و ستایش هه شایسته ی نههه، زیندوو ده کاته وهه، ده مریتت و، خه یریش به دهستی نههه و، تواناشی به سهه ره هموو شتیکدا هه یه. هیچ په رس تراوکی راسته قینه نیه بیجگه له خواله، به لینه که ی خوی جیهه جی کردو، به ننده که ی سهه رخست و، خوشی به ته نه ای حیزبه کانی سهه رشور کرد. هیچ په رس تراوکی راسته قینه نیه بیجگه له خواله، نیمهش ته نه ای نهه ده په رستین و، به دل سوژی و ئی خلاصه وه دینداری بو ده که ین، باوه کو کافره کانیش بیان ناخوشیتت. خواله تو خوت فه رموو ته: ﴿هاوار بکه نه من و لیم بیارینه وه، به ده نگانه وه دیم و، پارانه وه که تان گرا ده که م﴾، توش پیچه وانه ی به لینی خوت ره فتار ناکه یت، و انیش داوات لی ده که، وه کو چون هیدایه تت داوم بو سهه نایی پرروزی ئیسلام، هه تا گیانیشم ده کیشیت نهه هیدایه ته له ناو دلیم ده رمه هینه و، با هه ره به موسولمانی بمرم).

پاشان بیارینه وه بو خه یری دنیا و دواپوژو، نهه زیکرو پارانه وه یه سی جار دووباره بکاته وه. به لام با ته لیه نه کات. خو نه گه ره گه یشته لای کیوی (مروة)، با بچینه سهه ری و، له ویش هه ره نهه زیکرو پارانه وانه بکات، که له سهه کیوی (صفا) کردنی.

بومان ریوایه ت کراوه له هاوه لی خوشه ویست (ابن عمر) وهه (خواله هه ردوکیان رازی یت)، که نهه له سهه کیوی (صفا) ده یفه رموو: (اللهم، اعصمنا بدینک و طواعیتک و طواعیه رسولک - صلی الله علیه و سلم -، و جنبتنا حدو دک. اللهم، اجعلنا نجیک، و نجب ملائکتک و انبیاءک و رسلک، و نجب عبادک الصالحین. اللهم، جنبتنا

إِلَيْكَ وَإِلَى مَلَائِكَتِكَ وَإِلَى أَنْبِيَائِكَ وَرُسُلِكَ، وَإِلَى عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ. اللَّهُمَّ يَسِّرْنَا لِلْيُسْرَى، وَجَنِّبْنَا الْعُسْرَى، وَاعْفِرْ لَنَا فِي الْآخِرَةِ وَالْأُولَى، وَاجْعَلْنَا مِنْ أُمَّةِ الْمُتَّقِينَ).^(۱) واته: (خوایه، به ناینه کهی خؤ و به گوپرایه لی کردنی خؤ و پیغه مبه ره کهت له تاوان بمانپاریزه و، له به زانندی سنوره کانیشت لامانده. خوایه، وامان لی بکه خؤ و فریشته کانت و پیغه مبه ره کانت و بنده چاکه کاره کانتمان خؤش بویت. خوایه خؤشه ویستمان بکه لای خؤ و فریشته کانت و پیغه مبه ره کانت و بنده چاکه کاره کانت. خوایه کاری ناسانمان پیشان بده و بمانخه سه ری و، له کاری قورس و گران لامانده و، له دنیا و دواروژدا لیمان خؤشه و، بمانکه به یه کیت له پیشه وایانی بنده دیندار و پاریز کاره کانت).

هروه ها با له رویشتن و هاتی نیوان (صَفَا) و (مَرْوَة) شدا بلیت: (رَبِّ اغْفِرْ، وَارْحَمْ، وَتَجَاوَزْ عَمَّا تَعَلَّمْ، إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعَزُّ الْأَكْرَمُ. اللَّهُمَّ آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً، وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً، وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ). واته: (خوایه لیم خؤشه و، ره حم پی بکه و، چاوپوشی بکه له وهی خؤ دهیزانیت، به راستی تو دهسه لاتدارترین و به خشنهترین کهسیت. خوایه له دنیا چاکه مان پی بیه خشه و، له دواروژیشدا هر چاکه مان پی بیه خشه و، له ناگری دوزه خیش بمانپاریزه).

جا له و دوایانهی که هه لپیژدراون بو هاتوچوی نیوان (صَفَا) و (مَرْوَة) و، بو هه موو جینگه یه ک:

- (اللَّهُمَّ، يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ، ثَبِّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ). واته: (خوایه، نهی هه لسورپیندرو هه لگی ره وی دله کان، دلّم راگیراو بکه له سه ر ناینه کهت).
- (اللَّهُمَّ، إِنِّي أَسْأَلُكَ مُوجِبَاتِ رَحْمَتِكَ، وَعَزَائِمَ مَغْفِرَتِكَ، وَالسَّلَامَةَ مِنْ كُلِّ إِثْمٍ، وَالْقُوَّةَ بِالْجَنَّةِ، وَالتَّجَاةَ مِنَ النَّارِ). واته: (خوایه من داوای نه و شتانهت لی

(۱) پروانه: سُنَنُ أَبِي هُرَيْرَةَ الْكُوفِيِّ / ۵ / ۹۴ / به ژماره: ۹۱۲۹. شیخی عهسقه لانی
 فهرموویه تی: حه دیسیکی (صحیح) ه. پروانه: الْفُتُوخَاتُ الرَّبَائِيَّةُ / ۴ / ۴۰۰.

دهكهم، كه مايه‌ی رهمهت و ميه‌ره‌بانى تۆن، ئه‌وانه‌ش كه هۆكارى لىخۆشبوونى تۆن، داواى سه‌لامه‌ت‌يشت لى دهكهم له ههموو تاوان و خراپه‌يه‌كو، داواى شادبوون به به‌هه‌شت، رزگاربوون له دۆزه‌خت لى دهكهم).

● (اللَّهُمَّ، إِنِّي أَسْأَلُكَ الْهُدَىٰ وَالتَّقَىٰ وَالْعَفَافَ وَالْغِنَى). واته: (خوايه، من داواى رىنمووى و ترسى خۆت و داوین پاکی و هه‌بوون و ده‌وله‌مه‌ندیت لى ده‌كهم).

● (اللَّهُمَّ، أَعِنِّي عَلَىٰ ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ). واته: (خوايه، يارمه‌تيم بده له‌سه‌ر زىكرى خۆت و له‌سه‌ر شوکرو سوپاسى خۆت، له‌سه‌ر به‌ندايه‌تى خۆت به‌شيوه‌يه‌كى جوان".

● (اللَّهُمَّ، إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنَ الْخَيْرِ كُلِّهِ، مَا عَلِمْتُ مِنْهُ، وَمَا لَمْ أَعْلَمْ. وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّرِّ كُلِّهِ، مَا عَلِمْتُ مِنْهُ، وَمَا لَمْ أَعْلَمْ. وَأَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ وَمَا قَرَّبَ إِلَيْهَا مِنْ قَوْلٍ أَوْ عَمَلٍ. وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ وَمَا قَرَّبَ إِلَيْهَا مِنْ قَوْلٍ أَوْ عَمَلٍ). واته: (خوايه، من داواى ههموو خه‌يرو چا‌که‌يه‌کت لى ده‌كهم، نه‌وه‌ى ده‌يزانم و ناگام لىيه‌تى، نه‌وه‌ش نايزانم و ناگام لىيه‌تى. په‌ناشت بى ده‌گرم له ههموو شه‌رو خراپه‌يه‌كو، نه‌وه‌ى ده‌يزانم و ناگام لىيه‌تى، نه‌وه‌ش نايزانم و ناگام لىيه‌تى. داواى به‌هه‌شتت و نه‌و گوفتار و کرداره‌شت لى ده‌كهم، كه له به‌هه‌شت نزيك ده‌کاته‌وه. په‌ناشت بى ده‌گرم له ناگرى دۆزه‌خ و نه‌و گوفتار و کرداره‌ش، كه له دۆزه‌خ نزيك ده‌کاته‌وه).

خۆ نه‌گه‌ر قورئان بخوینیت، نه‌وه‌ باش‌تریشه.

جا باش‌تر وه‌هايه‌ كه ئەم زىكرانه‌ش بکات، دو‌عاش بکات، قورئان‌يش بخوینیت. خۆ نه‌گه‌ر ويستی ته‌نها به‌کيکیان بکات، نه‌وا با کامیان گرنگ و له‌پيش‌تره نه‌وه‌يان بکات.

باسی نهو زیکرانهی که له دهرچوونیدا له (مکة) وه بو (عَرَفَات) دهیاتکات

نه گهر له شاری (مکة) ی پیروزه وه به ره و (مِنَى) دهرچوو، سونه ته بلیت: (اللَّهُمَّ، إِيَّاكَ أَرْجُو، وَلَكَ أَدْعُو، فَلَبِّنِي صَالِحَ أَمَلِي، وَأَغْفِرْ لِي ذُنُوبِي، وَأَمُنْ عَلَيَّ بِمَا مَنَنْتَ بِهِ عَلَيَّ أَهْلَ طَاعَتِكَ، إِنَّكَ عَلَيَّ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ). واته: (خوایه، ته نها ئومیدم به تو هیده و، له توش ده پاریمه وه، دهی توش بگه یه نهره هیوا باشه کانم و، له تاوانه کانم خو شیه و، نه و منه ته بنی به سه رمدا، که ناوته به سه ر بنده گوپرایه له کانتدا، به راستی تو توانات به سه ر هه موو شتی کدا هه یه).

نه و جا نه گهر له (مِنَى) وه به ره و (عَرَفَة) که وته ری، سونه ته بلیت: (اللَّهُمَّ، إِلَيْكَ تَوَجَّهْتُ، وَوَجْهَكَ الْكَرِيمَ أَرَدْتُ، فَاجْعَلْ ذُنُوبِي مَغْفُورًا، وَحَجِّي مَبْرُورًا، وَارْحَمْنِي، وَلَا تُخَيِّبْنِي، إِنَّكَ عَلَيَّ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ). واته: (خوایه ته نها روم له دهر گای سو زو میهری تو کردوه و، ره زامندی توشم مه به سته، دهی توش له تاوانه کانم خو شیه و، چه جه که شم لی وه رگه و، به زه یشت پیمدا بیته وه و، نا ئومیدم مه که، به راستی تو توانات به سه ر هه موو شتی کدا هه یه).

هه روه ها با ته لبیه بکات و، قورنایش بخوینیت و، زیکرو دو عاکانی تریش زور بکات و، زوریش بلیت: (اللَّهُمَّ، آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً، وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً، وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ).

باسی نهو زیکرو دو عایانهی که سونه ته له (عَرَفَات) دا بکرین

پیشتر له زیکره کانی جه ژندا نه و چه دیسه ی پیغه مبه ری خو امان هیئا، که فهرموو بووی: "باشترین نزاو پارانه وه بریتیه له نزاو پارانه وه ی روژی (عَرَفَة)،

باشترین فەرمايشيش، كه من و پيغه مبه ره كاني پيش من كردو و مانه، برتیه له: (لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ).

بۆیه سونه ته زیکرو دوعای زۆر تیدا بکریت و، ههولو کۆششی زۆری له و باره وه تیدا بدریت. چونکه ئه و رۆژه باشترین رۆژه كاني ساله بۆ دوعا كردن و، سه ره كی ترین و گرن گزین روكنه كاني حه جیش هه ر له و رۆژه دایه و، درووستی حه جه كهش له سه ر راپه راندنی روكنی ئه و رۆژه راپه ستاوه. بۆیه باشتر وایه بۆ مرۆفی موسولمان، كه هه رچی توانای خۆی هه یه له و رۆژه دا به كاری بهیئت بۆ زیکرو دوعا كردن و، خویندنی قورئان و، هه موو جوړه زیکرو دوعایه كیشی تیدا بکات و، دوعا بۆ خۆی بکات و، له هه موو جیگه یه كدا زیکری خوا بکات و، به ته نها و له گه ل كۆمه لیشدا هه ر دوعا بکات و، دوعا بۆ خۆی و، بۆ باوك و دایکی و، بۆ خزم و كهس و كاری و، بۆ ماموستا كانی و، بۆ هاو قوتایه كانی و، بۆ هاو رپیکانی و، بۆ خۆشه وسته كانی و، بۆ تیکرای ئه وانیه ی چا كه یان له گه لدا كردوه و، بۆ هه موو موسولمانانیش بکات. با زۆر وریابیت، كه مه تر خه می له م شتانه دا نه كات. چونکه ئه و رۆژه قه ره بوو ناكریته وه، به پيچه وانیه ی رۆژه كانی تره وه.

با هه ولیش نه دریت سه جع به كار بهیتریت له دوعا كردندا. چونکه ده بیئت به هۆی مه شغول بوونی دلۆ، ده رنه برین و له بیر چوونی ملكه چی و زه لیلی و خۆبه كه مزاین و موحتاجی و هه ژاری. به لām قه ینا كات ئه گه ر هه ندیک دوعای خۆی یان كه سیکی تری له به ربیئت و، دوعا كانی سه جعیان تیدا بیئت، به مه ر جیک خۆی مه شغول نه كات به چۆنیی ریکخه ستیان و، ره چاو كردنی ئیعرابه كانیانه وه.

سونه تیشه له كاتی دوعا كردندا ده نگی نزم بکاته وه و، زۆریش داوای لیخۆشبون و ته و به بکات له هه موو ئه و سه ر پيچه یانه ی كه كردوونی و، به قه ناعه تی ته و اویشه وه دوعا بکات و، زۆر سوور بیئت له سه ر داوا كانی و، چه ند باره یان بکاته وه و، په لهش نه كات له گه رابوونی و، چاوه روان بیئت زوو دوعا كانی گه رابوونی.

ههروه‌ها سونه‌ته له سه‌ره‌تاو له کۆتایی دو‌عاکانیه‌وه سوپاس و ستایشی خوای گه‌وره بکات و، سه‌لاواتیش له‌سه‌ر پی‌غه‌مبه‌ری خوا بدات و، هه‌ولێ ته‌واویش بدات که روو له قیبله و ده‌ست به ده‌ستوێژ بیت.

بۆشمان رپوایه‌ت کراوه له کتیبه‌که‌ی ئیمامی (تَرْمِذِيّ) دا، له ئیمامی (عَلِيّ) هه‌وه (خوای لێ‌رازی بیت)، که فه‌رموویه‌تی: زۆرترین پارانه‌وه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت)، له وه‌ستانی رۆژی (عَرَفَة) دا بریتی بوو له: «اللَّهُمَّ، لَكَ الْحَمْدُ كَالَّذِي نَقُولُ، وَخَيْرًا مِمَّا نَقُولُ. اللَّهُمَّ، لَكَ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي، وَإِلَيْكَ مَأْبِي، وَلَكَ رَبُّ تُرَاتِي. اللَّهُمَّ، إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَوَسْوَاسَةِ الصَّدْرِ وَشَتَاتِ الْأَمْرِ. اللَّهُمَّ، إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا تَجِيءُ بِهِ الرِّيحُ». ^(۱) واته: "خوایه سوپاس و ستایش بۆ تۆ، وه‌کو نه‌وه‌ی ئیمه ده‌یلێن و، باش‌تریش له‌وه‌ی ئیمه ده‌یلێن. خوایه نوێژو به‌نداریه‌تی و دینداری و ژیان و مردنم بۆ تۆیه و به‌ده‌ستی تۆیه و، بۆلای تۆش ده‌گه‌ریمه‌وه‌و، نه‌وه‌ش لیم به‌جیده‌میئت هه‌ر بۆ تۆیه. خوایه په‌نات بێ ده‌گرم له سزای ناو گۆرو، له وه‌سه‌سه‌و خه‌یالاتی ناو دلۆ سینه‌و، له په‌رت و بلاوی کاروبارم. خوایه من په‌نات بێ ده‌گرم له شه‌رو خراپه‌ی نه‌وه‌ی با له‌گه‌ن خۆیما ده‌یه‌یئت".

هه‌روه‌ها سونه‌ته مرۆفی موسولمان له‌و ماوه‌یه‌دا ته‌لیبه زۆر بکات و، سه‌لات و سه‌لام له‌سه‌ر پی‌غه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت) زۆر بدات و، له‌گه‌ن زی‌کرو دو‌عاکانیشدا زۆر بگری. چونکه نه‌وی جی‌گه‌ی داوه‌رینی فرمی‌سکه‌کانه‌و، جی‌گه‌ی چاوپۆشی و لی‌بوردنی تاوانه‌کانه‌و، جی‌گه‌ی ئومیدی گیرابوونی دو‌عا‌کانه‌و. جا

(۱) بروانه: سُنُّ التَّرْمِذِيّ / ۵ / ۵۳۷ / به ژماره: ۳۵۲۰. ئیمامی (تَرْمِذِيّ) فه‌رموویه‌تی: حه‌دیسکی (غَرِيب) له‌م رینگه‌یه‌وه‌و، رسته‌که‌شی به‌هیز نیه.

منیش ده‌لیم: چونکه که‌سێک له رسته‌که‌یدایه، به‌ناوی (فَسْی) کوری (رَبِيع) (أَسَدِي) هه‌وه، که زۆرێک له زانایان به لاوازیان داناهه. بروانه: مِيزَانُ الْإِعْتِدَالِ لِیْ لُقْطِ الرِّجَالِ (اللَّهْبِيّ) / ۳ / ۳۹۳ / به ژماره: ۶۹۱۱.

بهراستی دیمه نیکی هر زور مهزنه و، کۆبوونه وهیه کی تهواو گهورهیه، که باشترین بهنده چاک و دلسۆزه کانی خوی گهوره لهویدا کۆدینه وه، گهورهترین کۆبوونه وهی دنیا شه.

جا هه ندىک له دوعا هه لێژێردراوه کان بۆ ئەم رۆژه و بۆ ئەم جیگهیه بریتین له:

- (اللَّهُمَّ، آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً، وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً، وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ).
- (اللَّهُمَّ، إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا، وَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، فَاعْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ، وَارْحَمْنِي، إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ). واته: (خوایه، من ستمه مێکی زۆرم له خۆم کردوه، تهنها جهنا بیشت له تاوانه کان خۆش ده بیت. دهی به لوتفی خۆت لیم خۆشبهو، رهحم بێ بکه، چونکه تۆ زاتێکی تاوانه خش و میهره بانیت).

- (اللَّهُمَّ، اغْفِرْ لِي مَغْفِرَةً تُصَلِّحُ بِهَا شَأْنِي فِي الدَّارَيْنِ، وَارْحَمْنِي رَحْمَةً أَسْعُدُ بِهَا فِي الدَّارَيْنِ؛ وَتُبْ عَلَيَّ تَوْبَةً نَصُوحًا لَا أُنْكُثُهَا أَبَدًا، وَأَلْزِمْنِي سَبِيلَ الاستِقَامَةِ لَا أَزِيغُ عَنْهَا أَبَدًا). واته: (خوایه به لیوردنیکی وهها لیم بیوره، که له ههردوو دنیادا کاروبارمی بێ سازو رێک و پێک بکهیت و، بهزهیه کت پیمدا بیته وه، که بههۆیه وه له ههردوو دنیادا بهخته وهرو سهرفراز بوم، تهوبهیه کیشم ئی وهرگره، که هه رگیز نهیشکینم، له سه ر رێگه ی راستیش راگیراوم بکه و بمهیله ره وه، به جو رێک که هه رگیز لێی لانه ده م).

- (اللَّهُمَّ، انْقُلْنِي مِنْ ذُلِّ الْمَعْصِيَةِ إِلَى عِزِّ الطَّاعَةِ، وَأَغْنِنِي بِحَلَالِكَ عَنْ حَرَامِكَ، وَبِطَاعَتِكَ عَنْ مَعْصِيَتِكَ، وَبِفَضْلِكَ عَمَّنْ سِوَاكَ، وَتَوَرَّ قَلْبِي وَقَبْرِي، وَأَعِزَّنِي مِنَ الشَّرِّ كُلِّهِ، وَاجْمَعْ لِي الْخَيْرَ كُلَّهُ). واته: (خوایه له زه لیلی ناهه رمانی خۆته وه بمگوێزه ره وه بۆ به رپێزی گوێپرایه لێ خۆت و، به حه لاله کانی خۆشت بپنیازم بکه له حه راهه کانت و، به گوێپرایه لێ خۆشت بپنیازم بکه له ناهه رمانی خۆت و، به

فهزلو لوتفی خوشت بینازم بکه له غهیری خوټ و، دلّم و گۆره کهشم رووناک
بکه ره وه و، له هه موو شهرو خراپه یه کیش بمپاریزه و، هه موو خه یرو
چا که یه کیشم پی خه لات بکه).

باسیك سه بارهت بهو زیکرانهی که له کاتی بۆیشتن له (هرفه یوه بۆ مُذَلْفَة) سونهتن

پیشتر باسمان کرد، که سونهته له هه موو جیگا کاندایه تله یه زۆر بکریت. جا
نیرهش یه کیکه له گرنگترینی نه و جیگایانه.

ههروهها سونهته مرۆفی موسولمان له م کاته دا قورئان زۆر بخوینیت و، دو عاش
زۆر بکات.

ههروهها سونهته نه م زیکره زۆر دووباره بکاته وه: (لا إله إلا الله، والله أكبر).

ههروهها سونهته بلیت: (إِلَيْكَ اللَّهُمَّ ارْغَبُ، وَإِيَّاكَ أَرْجُو، فَتَقَبَّلْ نُسُكِي، وَوَقَّفِي،
وَأَرزُقْنِي فِيهِ مِنَ الْخَيْرِ أَكْثَرَ مَا أَطْلُبُ، وَلَا تُخَيِّبْنِي، إِنَّكَ أَنْتَ اللَّهُ الْجَوَادُ الْكَرِيمُ).
واته: (خوایه من ئاره زووی خزمهتی تۆم هه یه و، ئومیدیشم به لوتفی تۆ هه یه، دهی
تۆش به ندایه تی و دینداریم لی قبول بکه و، ته و فیکم بده و، زیاتر له وه خه یرو چا که م
پی بیه خشه، که خۆم داوای ده که م و، ئا ئومیدیشم مه که، به راستی تۆ خوایه کی
به خشنده و به ریژیت).

نه و جا نه م شه وه بریتیه له شه وی جهژنو، پیشتریش باسی گه وره یی و فه زلی
زیندوو کردنه وه ی شه وی جهژغان کرد به زیکرو به نوێژ. جا له پان نه وه دا که
شه ویکی گه وره یه، جیگه یه کی گه وره شه و، که سه کهش له و کاته دا له سنوری
حه ره می شاری (مکه) ی پیروز دایه و، له ئیحرام دایه و، له ناو کۆمه لیک حاجیدایه و،

دوای نه‌وه‌شه، که هم عبادته گه‌وره‌یه‌ی جیه‌جی کرده‌و، نه‌و دوعا پیروزانه‌شی له‌و جیگه پیروزه‌دا کرده‌و.

باسیك سه‌بارت به‌و زیکرانه‌ی که له (مُزْدَلِفَةَ) و (المَشْعَرُ اَلْحَرَام) دا

سونه‌تن

خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی: ﴿فَإِذَا أَقَضْتُمْ مِنْ عَرَفَاتٍ فَاذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَاذْكُرُوهُ كَمَا هَدَاكُمْ وَإِنْ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمَنِ الضَّالِّينَ﴾ [البقرة: ۱۹۸] واته: {جا کاتیک دوای بانگی مه‌غریب له کیوی عه‌ره‌فه‌وه به‌ره‌و (مُزْدَلِفَةَ) و (المَشْعَرُ الْحَرَام) به‌ریکه‌وتن، لای (المَشْعَرُ الْحَرَام) دا زیکرو یادی خوا بکه‌ن‌و، زیکریشی بکه‌ن که‌وا به‌و جو‌ره هیدایه‌تی داو‌ن‌و، ریگه‌ی راستی پیشان داو‌ن، نه‌گه‌رچی پیشتر له ریزی گو‌م‌رایاندا بو‌ن}.

بو‌یه سونه‌ته له‌و شه‌وه‌ی حاجی له (مُزْدَلِفَةَ) دا ده‌مینته‌وه زور پاریته‌وه‌و، زیکری خوا زور بکات‌و، قورئان زور بخوینیت‌و، ته‌لیه‌ش زور بکات. چونکه نه‌و شه‌وه شه‌ویکی گه‌وره‌و مه‌زنه، وه‌کو له باسه‌که‌ی پیشو‌دا باسما‌ن کرد.

یه کیکیش له‌و دوعایانه‌ی که باسکراوه له‌م جیگه‌دا بکریت نه‌مه‌یه: (اللَّهُمَّ، إِنِّي أَسْأَلُكَ أَنْ تَرْزُقَنِي فِي هَذَا الْمَكَانِ جَوَامِعَ الْخَيْرِ كُلِّهِ، وَأَنْ تُصَلِّحَ شَأْنِي كُلَّهُ، وَأَنْ تَصْرِفَ عَنِّي الشَّرَّ كُلَّهُ، فَإِنَّهُ لَا يَفْعَلُ ذَلِكَ غَيْرُكَ، وَلَا يَجُودُ بِهِ إِلَّا أَنْتَ). واته: (خوایه من له‌م جیگه‌دا لی‌ت ده‌پاریمه‌وه‌و داوای هه‌موو خه‌یرو چاکه‌یه‌کت لی ده‌که‌م‌و، داواشت لی ده‌که‌م، که هه‌موو کاروبارم سازو رینک‌وینک بکه‌یت‌و، هه‌موو شه‌رو خراپه‌یه‌کیشم لی لاده‌یت، به‌راستی بیجگه له‌تو که‌س توانای کردنی نه‌مانه‌ی نه‌و، بیجگه له‌توش که‌س توانای به‌خشینی نه‌م خه‌لاتانه‌ی نه‌و).

جا نه گهر نهو روزه نوپژی بهیانی کرد، با له سهره‌تای کاته که یه‌وه بیکات و، ه‌دولیش بدات زور به‌زووی بیکات و، پاشان بروات به‌ره و (الْمَشْعَرُ الْحَرَامُ)، که که‌ژیکه بچوو که له کو‌تایی (مُزْدَلِفَةَ) دایه و، پی ده‌وتریت: (فُرَح). خو نه گهر توانی سهرکه‌ویت پیندا با سهرکه‌ویت، نه‌گینا، با له بنی که‌ژه که‌دا روو به که‌عه به‌هستیت و، (الْحَمْدُ لِلَّهِ) و (اللَّهُ أَكْبَرُ) و (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) و (سُبْحَانَ اللَّهِ) بکات و، ته‌لیبه و دعاش زور بکات.

ه‌روه‌ها سونه‌ته بلیت: (اللَّهُمَّ، كَمَا وَقَفْنَا فِيهِ، وَأَرَيْتَنَا إِيَّاهُ، فَوَقَّفْنَا لِدُكْرِكَ كَمَا هَدَيْتَنَا، وَاعْفِرْ لَنَا، وَارْحَمْنَا كَمَا وَعَدْتَنَا بِقَوْلِكَ، وَقَوْلِكَ الْحَقُّ: ﴿فَإِذَا أَفَضْتُمْ مِنْ عَرَفَاتٍ فَاذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَاذْكُرُوهُ كَمَا هَدَاكُمْ وَإِنْ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمَنِ الضَّالِّينَ * ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ [البقرة: ۱۹۸ - ۱۹۹]. واته: (خوایه وه‌کو له‌م جینگه‌دا وه‌ستاندووتین و، پشان‌ت داوین، ته‌وفیقمان بده بو کردنی زی‌کری خو‌ت، وه‌کو چو‌ن هیدایه‌تت داوین، لی‌شمان خو‌شبه‌و، ره‌حمان پی بکه، وه‌کو به‌م فه‌رمایشه‌ی خو‌ت به‌لینت پینداوین و، فه‌رمایشه‌که‌شت حه‌ق و راسته: ﴿فَإِذَا أَفَضْتُمْ مِنْ عَرَفَاتٍ فَاذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَاذْكُرُوهُ كَمَا هَدَاكُمْ وَإِنْ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمَنِ الضَّالِّينَ * ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾).

ه‌روه‌ها با نه‌م زی‌کره‌ش زور بکات: (رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ).

ه‌روه‌ها سونه‌ته بلیت: (اللَّهُمَّ، لَكَ الْحَمْدُ كُلُّهُ، وَلَكَ الْكَمَالُ كُلُّهُ، وَلَكَ الْجَلالُ كُلُّهُ، وَلَكَ التَّقْدِيسُ كُلُّهُ. اللَّهُمَّ، اغْفِرْ لِي جَمِيعَ مَا أَسْلَفْتُهُ، وَاعْصِمْنِي فِيمَا بَقِيَ، وَارْزُقْنِي عَمَلًا صَالِحًا تَرْضَى بِهِ عَنِّي، يَا ذَا الْفَضْلِ الْعَظِيمِ. اللَّهُمَّ، إِنِّي أَسْتَشْفِعُ بِكَ بِخَوَاصِّ عِبَادِكَ، وَأَتَوَسَّلُ بِكَ إِلَيْكَ، أَسْأَلُكَ أَنْ تَرْزُقَنِي جَوَامِعَ الْخَيْرِ كُلِّهِ، وَأَنْ تَمُنَّ عَلَيَّ بِمَا مَنَنْتَ بِهِ عَلَيَّ أَوْلِيائِكَ، وَأَنْ تُصَلِّحَ حَالِي فِي الْآخِرَةِ وَالدُّنْيَا، يَا أَرْحَمَ

الرَّاحِمِينَ). واته: (خوایه هموو سوپاس و ستایش و ته‌واویتی و گه‌وره‌یه‌تی و پرۆزی و ریتیک هه‌ر شایسته‌ی تویه. خوایه له هموو نه‌و تاوانانه‌م خۆشبه که له ته‌مه‌نی رابردوومدا کردوومن، له‌و ماوه ته‌مه‌نه‌ش که ماوه له تاوان بپاریزه‌و، کارو کرده‌وه‌یه‌کی چاکی وه‌هام بی خه‌لات بکه، که به‌هۆیه‌وه لیم رازی بیت، نه‌ی خاوه‌نی به‌خششی گه‌وره‌و مه‌زن. خوایه من تکات لی ده‌که‌م و لیت ده‌پاریمه‌وه تو خاتری به‌نده چاکه تایه‌ته‌کانت و، لوتف و سۆزو به‌خشنده‌یی خۆشت ده‌که‌م به وه‌سیله بو خزمه‌ت، داوات لی ده‌که‌م هه‌رچی خه‌یرو چاکه هه‌یه پیم به‌خشه‌و، نه‌و منه‌ته بی به‌سه‌رمدا، که ناوته به‌سه‌ر دۆست و خۆشه‌ویسته‌کانی خۆتداو، له دواپۆزو له دنیا‌شدا حال‌م ریک و پیک و چاک بکه، نه‌ی به‌سۆزترینی به‌سۆزه‌کان).

باسیک سه‌بارت به‌و زیکرانه‌ی که له‌کاتی رۆیشتن له (المشعر)

الْحَرَامَ هَوَ بَه‌رَه‌و (مَنی) سونه‌ته بکرین

نه‌گه‌ر شه‌به‌ق هه‌له‌هات با له (المشعر الحرام) ه‌وه ب‌روات به‌ره‌و (مَنی) و، له‌و رینگه‌شدا با ته‌لبیه‌و زیکرو دوعا زۆر بکات و، با زۆرتر خه‌ریکی ته‌لبیه‌ کردن بیت، چونکه ئیتر نه‌مه دوا‌ین کاتی و، ره‌نگه‌ جارێکی تر دوا‌ی نه‌م جاره‌ خوا‌ی گه‌وره‌ بۆی نه‌نوسییت که ته‌لبیه‌ بکاته‌وه.

باسیک سه‌بارت به‌و زیکرانه‌ی که له‌ رۆژی جه‌زندا له (مَنی) دا سونه‌تن

نه‌گه‌ر (المشعر الحرام) ی به‌جیه‌شت و، گه‌یشه (مَنی)، سونه‌ته بلیت: (الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي بَلَّغَنِيهَا سَالِمًا مُعَافًى. اللَّهُمَّ، هَذِهِ مِنِّي قَدْ أَتَيْتَهَا، وَأَنَا عَبْدُكَ وَفِي قَبْضَتِكَ، أَسْأَلُكَ أَنْ تَمُنَّ عَلَيَّ بِمَا مَنَنْتَ بِهِ عَلَيَّ أَوْلِيَانِكَ. اللَّهُمَّ، إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجَرْمَانِ

وَالْمُصِيبَةِ فِي دِينِي، يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ). واته: (سوپاس و ستایش بۆ نهو خواهی که به سهلامتی و له‌شساغی گه‌یاندمی ئیره. خواجه نه‌مه "منی"یهو، من هاتووم بۆیو، به‌ندهی توومو له به‌ردهستی تووشدام، داوات لی ده‌که‌م نهو منه‌ته بنییت به‌سه‌رمدا، که ناوته به‌سه‌ر دۆسته‌کانی خو‌تدا. خواجه من په‌نات پی ده‌گرم له‌وهی له‌فه‌زلو لوتفی توو بیبه‌ش بېم، له‌ئاینه‌که‌مدا تووشی به‌لاو نه‌هامه‌تی بېم، نه‌ی به‌سۆزترینی به‌سۆزه‌کان).

نه‌وجا نه‌گه‌ر ده‌ستی کرد به‌هاویشتی به‌رده‌کان بۆ (جَمْرَةَ)ی (عَقَبَةَ)، ئیر هه‌ر له‌گه‌ل یه‌که‌م به‌ردیاندا با واز له‌ته‌لییه‌کردن به‌ییت و، خۆی به‌(اللَّهُ أَكْبَرُ) کردنه‌وه خه‌ریک بکات و، له‌گه‌ل هه‌ر به‌ردیکدا (اللَّهُ أَكْبَرُ) بکات. سونه‌تیش نیه له‌کاتی هاویشتی به‌رده‌کاندا بوه‌ستیت بۆ دو‌عا کردن.

خۆ نه‌گه‌ر خوینی حیوانیکی که‌وتبه‌ سه‌رو، سه‌ری بری، سونه‌ته له‌کاتی سه‌ربرینه‌که‌دا بلیت: (بِسْمِ اللَّهِ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ؛ اللَّهُمَّ، صَلِّ عَلَي مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ. اللَّهُمَّ، مِنْكَ وَإِلَيْكَ، تَقَبَّلْ مِنِّي). واته: (به‌ناوی خواوه، خوا له‌هه‌مووان گه‌وره‌تره. خواجه دروودو میه‌ری خۆت برژینه به‌سه‌ر پیغه‌مبه‌رو خزمو که‌سوکاره‌که‌یدا. خواجه نه‌م حیوانه له‌تۆوه‌یهو، بۆ تۆشه، ده‌ی تۆش لیم وه‌رگه‌ر). به‌لام نه‌گه‌ر حیوانه‌که‌ی له‌بریتی که‌سیکی تر سه‌رده‌بری، نه‌وا با بلیت: (تَقَبَّلْ مِنْ فُلَانٍ وَاتِه: خواجه له‌فلانه‌که‌سی قبول بکه‌).

پاشان نه‌گه‌ر له‌دوای سه‌ربرینی حیوانه‌که‌ سه‌ری خۆیشی تاشی، نه‌وه هه‌ندیک له‌زانا‌یاغان به‌سونه‌تیا‌ن داناوه، که له‌کاتی سه‌رتاشینه‌که‌دا ده‌ست بگرت به‌پیشی سه‌ری خۆیه‌وه‌و، سی جار (اللَّهُ أَكْبَرُ) بکات و، پاشان بلیت: (الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى مَا هَدَانَا، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى مَا أَنْعَمَ بِهِ عَلَيْنَا. اللَّهُمَّ، هَذِهِ نَاصِيَّتِي، فَتَقَبَّلْ مِنِّي، وَأَغْفِرْ لِي ذُنُوبِي. اللَّهُمَّ، اغْفِرْ لِي وَلِلْمُحَلَّقِينَ وَالْمُقَصِّرِينَ، يَا وَاسِعَ الْمَغْفِرَةِ، آمِينَ). واته: (سوپاس و ستایش بۆ خوا له‌سه‌ر نه‌وه‌ی هیدایه‌تی داوینو، له‌سه‌ر نه‌و نازو

نیعمه‌تانه‌ش که پُرژاندوونی به‌سه‌رماندا. خواجه من له‌خزمه‌تی تۆدام، تۆش لیم قبول بکه‌و، له‌تاوانه‌کانم خۆشبه. خواجه له‌من و له‌و که‌سانه‌ش خۆشبه، که قزبان ده‌تاشن، یان ده‌یقاچن، نه‌ی نه‌و زاته‌ی، که خاوه‌نی لی‌خۆشبوونیکی فراوانیت، نه‌م دو‌عایه‌مان لی‌قبول بکه‌).

نه‌وجا نه‌گهر له‌سه‌رتاشینه‌که بوویه‌وه، با (اللَّهُ أَكْبَرُ) بکات و، نه‌وجا بلیت: (الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي قَضَىٰ عَنَّا نُسُكَنَا. اللَّهُمَّ، زِدْنَا إِيمَانًا وَيَقِينًا وَتَوْفِيقًا وَعَوْنًا، وَاعْفِرْ لَنَا وَلَا بَأْسًا وَأُمَّهَاتِنَا وَجَمِيعَ الْمُسْلِمِينَ أَجْمَعِينَ). واته: (سوپاس و ستایش بو نه‌و خواجه‌ی، که یارمه‌تی داین بو جیه‌جی کردنی نه‌م به‌ندایه‌تیه. خواجه باوه‌رو دلنیا‌یی و ته‌وفیق و یارمه‌تیمان بو زیاد بکه‌و، له‌خۆمان و باوکمان و دایکمان و ته‌واوی موسولمانانیش خۆشبه).

باسیک سه‌بارت به‌و زیکرانه‌ی که له‌رۆژمکانی (ایام التشریق) دا له

(منی) دا سونه‌تن

بۆمان رپوایه‌ت کراوه له‌سه‌حیحی موسلیمدا له‌هاوه‌لی خۆشه‌ویست (نُبَيْشَةُ الْخَيْرِ) (هَذَا لِي) سه‌وه (خوای لی رازی بیت)، که فه‌رموویه‌تی: پتغه‌مبه‌ری خوا (درودی خوای له‌سه‌ر بیت) فه‌رموویه‌تی: «أَيَّامُ التَّشْرِيقِ أَيَّامُ أَكْلٍ وَشُرْبٍ وَذِكْرِ اللَّهِ تَعَالَى». (١) واته: "سی رۆژه‌که‌ی دوای جه‌ژنی قوربان رۆژی خواردن و خواردنه‌وه و زیکری خوای گه‌وره‌ن".

بۆیه سونه‌ته له‌و رۆژانه‌دا زیکر زۆر بکریت و، باشترینی زیکره‌کانیش بریتیه له‌خویندنی قورئانی پیرۆز.

(١) بڕوانه: صَحِيحُ مُسْلِمٍ / ٢ / ٨٠٠ / به‌ژماره: ١١٤١.

نه‌گه‌ر له رۆژه‌کانی هاویشتی بهره‌کاندا، بهره‌کانی هاویشت بۆ
 (جَمْرَةَ) ی یه‌که‌م، سونه‌ته له‌ویدا رابوه‌ستیت و، رپوو بکاته که‌عبه‌و، (الْحَمْدُ لِلَّهِ) و
 (اللَّهُ أَكْبَرُ) و (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) و (سُبْحَانَ اللَّهِ) بکات و، به‌ملکه‌چی و کزۆلیه‌وه ده‌ست
 بکات به‌نزاو پارانه‌وه. ئیز هه‌ر به‌و شیوه‌یه به‌ئهندازه‌ی خویندنی سوره‌تی (البَقْرَةَ)
 بمیتته‌وه‌و، پاشان با له‌لای (جَمْرَةَ) ی دوه‌میشدا - که‌ئوه‌ی ناوه‌راسته - به‌هه‌مان
 شیوه‌ بکات. به‌لام با له‌لای (جَمْرَةَ) ی سییه‌مدا - که‌بریتیه له‌ (جَمْرَةَ) ی (عَقَبَةَ) -
 رانه‌وه‌ستیت.

باسيک: {زیکر زۆر کردن له‌دوای ئیپوونه‌وه له‌حه‌ج}

نه‌گه‌ر (مِنَى) ی به‌جیه‌یشت ئیز حه‌جه‌که‌ی ته‌واو ده‌بیت و، زیکرێک نه‌ماوه که
 په‌یوه‌ندی به‌حجه‌که‌یه‌وه هه‌بیت. به‌لام که‌سه‌که هه‌ر له‌سه‌فهدایه. بۆیه سونه‌ته
 (اللَّهُ أَكْبَرُ) و (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) و (الْحَمْدُ لِلَّهِ) و (سُبْحَانَ اللَّهِ) و نه‌و زیکرانه‌ی تر بکات،
 که‌بۆ که‌سی سه‌فه‌رکه‌ر سونه‌تن. که‌ئه‌گه‌ر خوای گه‌وره‌ بیه‌ویت له‌جینگه‌ی
 خۆیدا به‌روونی باسیان ده‌که‌ین.

نه‌گه‌ر چوه‌ ناو شاری (مَكَّةَ) ی پیرۆزه‌وه‌و، ویستی (عُمْرَةَ) بکات، نه‌وا با هه‌موو
 نه‌و زیکرانه‌ بکات، که‌تایه‌تن به‌و کارانه‌ی که‌له‌نیوان حه‌ج و (عُمْرَةَ) دا
 هاوبه‌شن. نه‌وانیش بریتین له: به‌ستنی ئیحرام و، (طَوَاف) و، هاتوچۆی نیوان (صَفَا) و
 (مَرْوَةَ) و، سه‌ربرینی حیوان و، سه‌رتاشین. خواش له‌هه‌موو که‌س زانا تره‌.

نهو کهسهی ناوی (زَمَزَم) ده خواتهوه چی بلیت؟

بۆمان ریوایهت کراوه له هاوهلی خوۆشهویست (جَابِر) هوه (خوای لَ رازی بیت)، که فهرموویهتی: پیغهمبهری خوا (درودی خوای لهسر بیت) فهرموویهتی: «مَاءُ زَمَزَمَ لِمَا شَرِبَ لَهُ».^(۱) واته: "ناوی زهمزهه بۆ نهو مهبهسته دهشیت، که بۆی خوراوهتهوه".

ئهمهش یه کیکه لهو هه دیسانه ی که زانایان و پیاوچاکان کاریان پیکردوهو، خواردویانهتهوه به مهبهستی دهستخستی هه ندیک خواستی گه وره و مهزنو، دواتریش پئی گه یشتون.

زانایان فهرموویانه: هه ر کهسێک ناوی (زَمَزَم) ی بخواتهوه بۆ لیخوۆشبوونی تاوانه کانی، یان بۆ چاکبوونهوه ی له نه خوۆشی، یان بۆ شتیکی تری هاوشیوه، سونه ته له کاتی خواردنه وه یدا بلیت: (خوایه، من پیم گه یشته، که پیغهمبهری خوا (درودی خوای لهسر بیت) فهرموویهتی: «مَاءُ زَمَزَمَ لِمَا شَرِبَ لَهُ». خوایه، وا منیش ده بخۆمه وه تا لیم خوۆش ببیت و، فلانه شت و فیساره شتم بۆ بکهیت، ده ی تۆش لیم خوۆش ببه، یان نهو کاره م بۆ بکه). یان بلیت: (خوایه، من ده بخۆمه وه به مهبهستی چاکبوونه وه له نه خوۆشی، ده ی تۆش چاکم بکه ره وه). یان هه ر وته یه کی تری له م شیوه. خواش له هه موو کهس زانا تره.

---

(۱) پروانه: سَنُّ ابْنِ مَاجَه / ۲ / ۱۰۱۸ / به ژماره: ۳۰۶۲، وَسُنُّ ابْنِ مَاجَه / ۵ / ۱۴۸ / به ژماره: ۹۴۴۲. شیخی (ابْنُ عَلَانَ) فهرموویهتی: جیاوازه کی زۆر هه یه له فهرمایشتی زانایاندا سه بارهت به پله ی ئه م هه دیسه، منیش ریساله یه کی تایه تهم له باره وه نویسه، به ناو نیشانی (التَّهَجُّ الْأَقْوَمُ فِي الْكَلَامِ عَلَى حَدِيثِ مَاءِ زَمَزَم) و، دواتریش ئه م ریساله یه م خستۆته ناو کیتی (دُرُرُ الْقَلَائِدِ فِيمَا يَتَعَلَّقُ بِزَمَزَمِ وَالسَّقَايَةِ مِنَ الْفَوَائِدِ). جا پوخته ی قسه له باره ی هه دیسه که وه نه وه یه، که هه دیسیکی (صَحِيح) ه. پروانه: الْفُتُوْحَاتُ الرَّبَّانِيَّةُ / ۵ / ۲۸.

باسيک سەبارەت بە زىکرەکانى مالاوايى و خواحافىزى

ئەگەر ويستى لە شارى (مكّة)ى پىرۆز دەربچىت و، بەرەو ولاتەكەى خۆى بگەرپتەو، با (طواف)ىك بكات بۆ مالاوايى كردن و خواحافىزى، پاشان با بيت بۆلاى (مُتَلَزَم) و، لەويدا بوەستىت و، بليت: (خوايه، ئەم ماله مالى تۆيو، ئەم بەندەيەش بەندەى تۆيو، كورپى كەنيزەكى تۆيو، بەسواری ئەو دروستكراو رامكراو منت هەلگرتو، تا بەم ولاتانەدا هيتامت و، هەر بە لوتف و نازو نيعمەتى خوت منت گەياندە ئيرو، هاوكاريت كردم لەسەر جيەجىي كردنى پايدو ئەركەكانى حەج. جا ئەگەر ليم رازى بويت، ئەوا زياتر ليم رازى بە، ئەگينا هەر ئيسته ليم رازى بە، بەرلەوئەى ماله كەم لە ماله كەت دوربكهويتەو. ئەگەر رينگەم بىي بدەيت ئيسته كاتى گەرانەوئەمە، من تۆو ماله كەت بە هيچى تر ناگورمەو، پشتيش ناكەمە تۆو ماله كەت. خوايه لاشەم ساغ بكەيت و، دينم پارئىراو بكەيت و، بە خوشيش بگەرپتەو، هەتا زيندووشم هەر گوپرايەلى تۆم، خيرو بىرى دوارۆزو دنياشم بىي ببەخشە، چون بەراستى تۆ دەسلالت و توانات بەسەر هەموو شتىكدا هەيه).

جا با لە سەرەتاي ئەم پارانەوئەيو لە كۆتاييه كەشيەو سوپاس و ستايشى خواى گەرە بكات و، صەلاواتيش لەسەر پتەمبەرى خوا (درودى خواى لەسەر بيت) بدات، وەكو پيشتريش باسمان كرد بۆ دوعاو پارانەوئەكانى تر.

ئەگەر ئافرەت لە سورپى مانگانەدا بوو، سونەت وەهايه لای دەرگای مزگەوتدا رابوەستىت و، ئەم دوعايە بكات و، پاشان بگەرپتەو و بروت. خواش لە هەموو كەس زانا ترە.

باسيک سهارهت به زيارهتي گۆري پيروزي پيغهمبهرى خوا (درودى خواى نه سهر)

بيت(و، زيكره كاني زياره ته كه

بزانه، كه باشر وايه بو ههر يه كه لهو كه سانهى حه ج ده كه ن، كه بچن بو زياره تي پيغهمبهرى خوا (درودى خواى له سهر بيت)، ئيتر ئايا له ريگه كه ياندا بيت، يان نا. چونكه زياره تي پيغهمبهرى خوا (درودى خواى له سهر بيت) يه كيكه له گرنگزين ئه و كارانهى كه مروفي موسولمان له خواى گه و ره نزيك ده كه نه وه و، يه كيكيشه له به قازانجيزيني هه و لئو كۆشه كان و، يه كيكيشه له باشتريني كار و كرده وه كان.

جا نه گهر به ريگه و ت بو زياره ته كه، با له ريگه دا سه لاوات زور بدات و، ههر كاتيكيش چاوى كه و ته سهر دارو دره خته كان و حه ره م و سنورى شارى مه دينه ي پيروز، ئيتر با سه لاوات زياتر بدات و، داواش له خواى گه و ره بكات، كه به م زياره ته سودمه ندى بكات و، له هه ردوو دنيا به خته وه رى بكات.

ههروه ها با بليت: (خوايه، ده رگا كاني سوزو به زه يي خوتم لي بكه ره وه و، له م زياره ته ي گوري پيروزي پيغهمبهره كه تدا ئه و خه لاته م پيشكه ش بكه، كه پيشكه شي دوسته كان و به نده گوپرايه له كاني خوتم كرده و، ليشم خو ش به و، به زه ييت پيمدا بيته وه، ئه ي باشترين داوا ليكرا و).

ئه و جا نه گهر ويستي بچيته نا و مزگه و ته وه، سونه ته هه ر ئه وه بليت، كه له كاتي چوونه زووره وي مزگه و ته كاني تر دا ده يليت، كه پيشتر له سه ره تاي كتبه كه دا با سمان كرد.

باشان نه گهر نويزى سلاوى مزگه و تي (تَحِيَّةُ الْمَسْجِدِ) كرد، ئيتر با بيت بو خزمه تي گوره پيروزه كه ي پيغهمبهر و، روى تي بكات و، پشت بكاته قيله و، به نه ندازه ي چوار بال دور له ديوارى گوره كه بوه ستيت و، به يي دهنگ به رز كرده وه سلا و بكات و، بليت: (السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا خَيْرَةَ

الله مِنْ خَلْقِهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا حَبِيبَ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا سَيِّدَ الْمُرْسَلِينَ وَخَاتَمَ
التَّبِيِّينَ، السَّلَامُ عَلَيْكَ وَعَلَى آلِكَ وَأَصْحَابِكَ وَأَهْلِ بَيْتِكَ وَعَلَى التَّبِيِّينَ وَسَائِرِ
الصَّالِحِينَ؛ أَشْهَدُ أَنَّكَ بَلَّغْتَ الرِّسَالَةَ، وَأَدَّيْتَ الْأَمَانَةَ، وَنَصَحْتَ الْأُمَّةَ، فَجَزَاكَ اللَّهُ عَنَّا
أَفْضَلَ مَا جَزَى رَسُولًا عَن أُمَّتِهِ). واته: (سلاوت له سهر نهى پیغه مبهری خوا،
سلاوت له سهر نهى باشترین درووستکراوی خوا، سلاوت له سهر نهى خو شه ویستی
خوا، سلاوت له سهر نهى سهر دارو کو تابی پیغه مبهران، سلاو له سهر خو ت و
له سهر خزمو که سوکارو هاوه له کان و خانه واده که ت و، له سهر پیغه مبهران و
تیکرای پیاو چا کانیش. من شایه تی ددهم که تو په یامه که ت گه یاندوه و، سپارده که ت
به جیگه یاندوه و، ناموژگاری نومه ته که ت کردوه. دهی خوا له بریتی نیمه باشترین
پاداشتت بداته وه، باشتر له و پاداشته ی که دهیدات به پیغه مبهریک له بریتی
نومه ته که ی).

نه گهر که سیکیش رایسپاردبوو که سلاو له پیغه مبهری خوا (دروودی خوی لهر
بیت) بکات، با بلیت: (سلاوت له سهر نهى پیغه مبهری خوا له بریتی فلاتی کوری
فلان).

نه و جا با به نه ندازه ی بالیک بگهر پته وه بولای راست و، سلاو بکات له نیمامی
(أَبُو بَكْرٍ) (خوی لی رازی بیت). پاشان بالیکی تریش بگهر پته وه بو سلاو کردن له
نیمامی (عُمَرُ) (خوی لی رازی بیت). پاشان بگهر پته وه بو جیگه که ی به که م جاری و،
روو به پیغه مبهری خوا (دروودی خوی له سهر بیت) رابوه ستیت و، بیکات به وه سیله بو
خوی و، بیکات به تکا کار بولای خوی پهروه ردگارو، دو عاش بکات بو خوی و
دایک و باوکی و هاوریکانی و دوست و خوشه ویسته کانی و، نه وانه ش چاکه یان
له گه لدا کردوه و، دو عاش بو تیکرای موسولمانان بکات و، زوریش خوی به دو عا
کردنه وه خهریک بکات و، راپوه ستانه که ی له و جیگه پیروژه دا به خه لاتیکی گه وره
بزانیت و، (الْحَمْدُ لِلَّهِ) و (سُبْحَانَ اللَّهِ) و (اللَّهُ أَكْبَرُ) و (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) بکات و،
سه لوات له سهر پیغه مبهری خوا (دروودی خوی له سهر بیت) بدات و، هه موو نه مانه زور

بکات و، پاشان بچیت بۆلای (رَوْضَة) ی پیروز - که له نیوان گۆری پیروزی و مینبهره که یدایه - له ویش دوعا زۆر بکات.

بۆمان ریوایت کراوه له هەردوو صحیحی بوخاری و موسلیما، له هاوهلی خوڤه و یست (أبو هُرَيْرَةَ) وه (خوای لی رازی بیت)، نه ویش له پیغه مبهری خواوه (درودی خوای له سر بیت)، که فهرموویه تی: «مَا بَيْنَ قَبْرِي وَمَنْبَرِي رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ».^(۱) واته: "نیوان گۆرو مینبهره کهم باخچه یه که له باخچه کانی بههشت".

جا نه گهر وستی له شاری مه دینه ی پیروز ده رچیت و سه فەر بکات، سونه ته به دوو رکات نویتژ خوا حافیزی له مزگه وته که بکات و، چی دوعایه کیشی پیخوڤه بیکات و، پاشان بیته وه خزمه تی گۆره پیروزه که و، ههروه کو یه کهم جار سلا و بکاته وه و، دوعا که دوباره بکاته وه و، مالاوایی و خوا حافیزی له پیغه مبهری خواش (درودی خوای له سر بیت) بکات و، بلیت: (خوایه ئەم زیاره ته م نه کهیت به دواین جار که بیمه خزمه تی پیغه مبهره که ت و، به منه ت و فه زلی خۆت رینگایه کی ناسانم بۆ دهسته بهر بکه، تا بگه رپیمه وه بۆ ههردوو شاره پیروزه که ی (مکّه) و مه دینه و، له دنیا و دۆرۆژدا لیبوردن و له شساغیم بی بیه خشه و، به سه لامه تی و به دهسته که وت و به بی ترس بمانگه رپینه ره وه بۆ ولاته کانی خو مان).

ئیتر ئەمه کۆتایی ئەو زیکرانه ی حج بوون، که خوای گهوره سهرکه وتووی کردم له کۆکردنه وه یاندا. جا نه گهر چی جو ره دریتژ کردنه وه یه کیشی تیدابوو نیسه ت به ئەصلی کتیبه که، به لام نیسه ت به وه ی که له و باره وه ناگامان لیسه تی هه ر کورته.

---

(۱) له هیچکامیاندا به و دهقه نه هاتوه، به لکو به م دهقه هاتوه: «مَا بَيْنَ بَيْتِي وَمَنْبَرِي رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ». بروانه: صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ / ۱ / ۳۹۹ / به ژماره: ۱۱۳۸، وَصَحِيحُ مُسْلِمٍ / ۲ / ۱۰۱۰ / به ژماره: ۱۳۹۰. ههروه ها حه دیسه که له رینگه ی هه ربه که له (أبو هُرَيْرَةَ) و (عَبْدُ اللَّهِ) ی کوری (زَیْد) ی (مَازِنِي) شه وه ریوایت کراوه.

داوا له خوای بهخشنده ده کهین، که سهرکه وتومان بکا بو گویراپه لئی کردنی
برپاره کانی و، له گهل برا کائاندا له ماله بهر پیره کهی خویدا کومان بکاته وه.

جا من له کتیبی (الْمَنَاسِكِ) دا هندیك باسی ته و او کهرو نهو لقه باسانه شم روون
کردۆته وه، که په یوه ندیان بهم زیکرانه وه ههیه. خواش له هه موو کهس زانا تره به
بوچوونی راست و درووست. هه موو سوپاس و ستایشیکیش ههر شایسته ی نه وه و،
هه موو نازو نیعمه ت و سهر که وتنو پاراستنیکیش ههر له نه وه وهیه.

له (عُتْبَى) هه وه هاتوه - که (ناوی: مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ مُعَاوِيَةَ بْنِ
عَمْرٍو بْنِ عُتْبَةَ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ بْنِ حَرْبٍ) هه - نهو فهرموویه تی: له خزمه تی گوړی
پیروزی پیغه مبهری خوادا (دروودی خوای له سهر بیت) دانیشتبووم، نه وه بوو عه ره بیکی
ده شته کی هات و، وتی: سلاوت له سهر نه ی پیغه مبهری خوا. بیستومه که خوای
گه و ره فهرموویه تی: ﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ
لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا﴾ [النساء: ۶۴] واته: {خۆ ئه گهر نه وانه له و
کاته ی سته میك له نه فسی خو یان ده که ن و، تاوانیک نه نجام ده ده ن، نه گهر بیته
خزمه تی توو، داوای لیخۆشبوون له خوا بکه ن و، پیغه مبه ریش داوای لیخۆشبوونیان
بو بکات، ده بینن که خوای گه و ره زۆر لیورده و میهره بانه}. جا وا منیش
هاتومه ته خزمه ت، داوای لیخۆشبوونی تاوانه کانه ده که مو، تۆش ده که م به تکا کار
بو لای په روه ردگارم. نه و جا وتی:

يَا خَيْرَ مَنْ دُفِنَتْ بِالْقَاعِ اعْظُمُهُ   فَطَابَ مِنْ طَيْبِهِنَّ الْقَاعُ وَالْأَكْمُ
نَفْسِي الْفِدَاءُ لِقَبْرِ أَلْتِ سَاكِنُهُ   فِيهِ الْعَفَافُ وَفِيهِ الْجُودُ وَالْكَرَمُ

واته: نه ی باشترین که سیک، که لاشه و ئیسکه پیروزه کانی له ناو زه ویدا
شاردراونه ته وه و، له بوخۆشی نه وانی شه وه ده شت و ته ختایی و ته پۆلکه و
به رزایه کانیش بوخۆش بوون، گیانم قوربانی نه و گوړه ی تۆی تیدا نیشته جییت و، پره
له پاکیتی و بهخشنده یی و ریژو حورمه ت.

نهوجا ههستا رۆیشتو، منیش چاوه کانم نیشتنه سه‌ریه‌كو، له خه‌ودا به‌خزمه‌تی
په‌مه‌بری خوا (درودی خوی له‌سه‌ر بیت) گه‌یشتم، پی فه‌رمووم: نه‌ی (عُتبی)، برۆ
بگه‌ به‌ کابرای ده‌شته‌کی، و، مژده‌ی بده‌ری، که خوی گه‌وره‌ لی خۆش بوو.^(۱)

*****

*****

*****

---

(۱) هه‌روه‌ها شیخی (ابنُ الجوزي) و شیخی (ابنُ التجار) و شیخی (ابنُ عساکر) یش چیرۆکیکی
هاووتنه‌ی نه‌مه‌یان له (مُحمَّد)ی کوری (حَرْب)ی (هیلالی)ه‌وه گه‌راوه‌ته‌وه. بروانه: مُئیرُ
القَرامِ السَّاکِنِ إِلَى أَشْرَفِ الْأَمَاکِنِ / ٤٩٠، وَالدُّرَّةُ الثَّمِينَةُ فِي أَخْبَارِ الْمَدِينَةِ (ابنُ التَّجَّار) /
١٥٨ - ١٥٩، وَإِتْحَافُ الزَّائِرِ وَإِطْرَافُ الْمُقِيمِ لِلسَّائِرِ فِي زِيَارَةِ النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
(ابنُ عَسَاكِر) / ٥٤ - ٥٥.

هه‌روه‌ها بروانه هه‌ریه‌که له: إِمْتَاعُ الْأَسْمَاعِ بِمَا لِلنَّبِيِّ مِنَ الْأَحْوَالِ وَالْأَمْوَالِ وَالْحَقَدَةِ
وَالْمَتَاعِ (المَقْرِزِي) / ١٤ / ٦١٥، وَوَفَاءُ الْوَفَا بِأَخْبَارِ دَارِ الْمُصْطَفَى (السَّمْهُودِي) / ٤ /
١٨٥ - ١٨٦، وَالْمَوَاهِبُ اللَّذِيَّةُ بِالْمِنَحِ الْمُحَمَّدِيَّةِ (القَسْطَلَانِي) / ٣ / ٥٩٦ - ٥٩٧،
وَسُبُلُ الْهُدَى وَالرِّشَادِ فِي سِيرَةِ خَيْرِ الْعِبَادِ (الصَّالِحِي) / ١٢ / ٣٨٠ - ٣٨١.

ناوهرۆکی بهرگی یه کهم

- ٦ ..... بيشكهش كردن
- ٧ ..... بيشه كى وهر گير: .....
- ١٦ ..... په پرهوى كار كردن له م كتيبه دا: .....
- ١٩ ..... بوخته يهك له ژيانى ئيمامى نه وهوى: .....
- ٢١ ..... ناوو نه سه ب و كونه و نازناوى: .....
- ٢٢ ..... بهر وارو ميژووى له داى كبوونى: .....
- ٢٣ ..... ده ركه وتنى نيشانهى پايه بهر زى له سه ره تاى ته مه نيدا: .....
- ٢٤ ..... ته شريف هيئانى بو شارى (دَمَشَق) و، جيگير بوونى له قوتابخانهى (رَوَاحِيَّة): .....
- ٢٦ ..... به جيهيئانى روكنى (حَجَّ ي مَالِي خوا): .....
- ٢٦ ..... بايه خدانى به زانسته ئيسلاميه كان: .....
- ٢٨ ..... خوا په رستى و دنيا نه ويستيه كهى: .....
- ٣٣ ..... نه و مامۆستايانهى ده رسى له خزمه تدا خو ئيندون: .....
- ٣٥ ..... نه و قوتايانهى ده رسيان له خزمه تيدا خو ئيندوه: .....
- ٣٧ ..... دوو هه لۆيستي سه رنج راكيشى زاناي پايه بهر ز (تَقِيُّ الدِّينِ ي (سُبُكِي)) .....
- ٣٨ ..... مه زه به فيقهيه كهى و عه قيده كهى: .....
- ٣٩ ..... فه رمان به چا كه و نه هى له خراپه و نامۆزگارى ده سه لاتداران: .....
- ٤٠ ..... كتيب و نووسراوه كانى: .....
- ٤٥ ..... ميژووى له دنيا ده رچوونى: .....

- ۴۷ ..... پلهو پایه و ناستی زانستی و فهرمایشتی زانایان له باره یه وه:
- ۵۲ ..... لاواندنه وهی زانایان بۆ ئیمامی نه وه وی:
- ۵۴ ..... بوخته یه ك ده باره ی کتیبی (الأذکار):
- ۶۰ ..... پیشه کی کتیبی (الأذکار):
- باسی: فهрман کردن به ئیخلاص و نیهت پاکی له هه موو کرده وه ئاشکرا و په نهانه کاندایا.....
- ۶۵ ..... باسیك: { کار کردن به و چه دیسانه ی له باره ی کرده وه چاکه کانه وه هاتون } .. ۷۰
- باسیك: { حوکمی کار کردن به چه دیسی لاواز (ضعیف) له کرده وه چاکه کان و له هاندان و ترساندن } .. ۷۰
- باسیك: { دانیشن له کۆری زیکر دا سونه ته } .. ۷۱
- باسیك: { چۆنیتی زیکر کردن } .. ۷۳
- باسیك: { به ندایه تی کردنیش هه ر زیکر ی خوایه } .. ۷۴
- باسیك: { فه زل و گه وره یی زیکر کردن } .. ۷۵
- باسیك: { پروون کردنه وه ی حوکمی شه رع له باره ی زیکر کردنی که سی بی ده ستویژو له ش گرانه وه } .. ۷۸
- باسیك: { نادابه کانی که سی زیکر که ر } .. ۸۱
- باسیك: { سیفه تی نه و جیگایه ی زیکر ی تیدا ده کریت } .. ۸۳
- باسیك: { حوکمی زیکر کردن له چه ند حاله تیکدا } .. ۸۳
- باسیك: { مه به ست له زیکر کردن } .. ۸۴

- ۸۵ ..... باسیك: { حوكمی قهزاكردنهوه و گئیرانهوهی زیكری }
- باسیك: سهبارت بهو حالهتانهی بۆ كهسی زیكركه ر دینهپیش و، سونهته بههویانهوه
 ۸۶ ..... زیكركه كهی بپچرینیت و، دوای نه مان و لاچورنیان بگه رپتهوه بۆ زیكركه كه:
- ۸۷ ..... باسیك: { حیساب بۆ زیكری ناكریت، ههتا به زمان نه كریت }
- باسیك: { نهو كتیبانهی سهبارت به كردهوهی رۆژو شهو دانراون و، رشتهی ئیمامی
 ۸۷ ..... نهوهویش تا ده گاته خاوه نه كانیان }
- ۸۹ ..... باسیك: { چهند كتیبکی پشت پی به ستر او بۆ دانانی نه م كتیبه }
- باسیكی كورت سهبارت بهو نایهت و هه دیسانهی له باره ی گه وره یی زیكروهوه
 ۹۱ ..... هاتون، به بی به ستهوهی زیكركه كه به كاتیکی دیاریكراوهوه
- ۱۰۵ ..... زیكری كاتی له خه وهستان
- ۱۱۰ ..... زیكری كاتی پۆشینی جلو بهرگ
- ۱۱۱ ..... زیكری كاتی پۆشینی جلو بهرگی تازه، یان نه عل، یان لهو جوره
- نهوهی كه سیك ده یلیت به هاوریه کی خوی، كاتیک جلو بهرگیکی تازهی له بهردا
 ۱۱۲ ..... ده بینیت
- ۱۱۳ ..... چۆنیتی له بهر كردن و داكه ندنی پۆشاك و نه عل (و پتلاو)
- زیكری كاتی داكه ندنی جلو بهرگ بۆ شۆردن، یان بۆ خه وتن، یان بۆ كارینگی لهو
 ۱۱۶ ..... جوره
- ۱۱۶ ..... زیكری كاتی چوونه ده ره وه له مان
- ۱۱۹ ..... زیكری كاتی هاتنه ژوره وه بۆ مان

- ۱۲۴ ..... زیگیری خه به ربوونه له شه و داو، چوونه دهره وه له مال له و کاته دا.....
- ۱۲۶ ..... زیگیری کاتی چوونه سهرئاو.....
- ۱۲۸ ..... نه هی کردن له زیگرو قسه کردن له سهرئاو دا.....
- ۱۳۰ ..... نه هی کردن له سلاو کردن له و که سه ی، که دانیشته بو سهرئاو کردن.....
- ۱۳۰ ..... زیگیری کاتی هاتنه دهره وه له سهرئاو.....
- ۱۳۳ ..... زیگیری کاتی بهردانه وه ی ئاو یان هه لگوزینی بو دستنویژ گرتن.....
- ۱۳۳ ..... زیگیری کاتی دستنویژ گرتن.....
- ۱۳۵ ..... زیگیری دوا ی (بِسْمِ اللَّهِ) کردن له سهره تای دستنویژ گرتن.....
- ۱۳۶ ..... زیگیری دوا ی دستنویژ گرتن.....
- ۱۳۹ ..... باسیک: {نزاو پارانه وه کانی نه ندامه کانی دستنویژ}.....
- ۱۴۱ ..... زیگیری کاتی خوشوردن.....
- ۱۴۲ ..... زیگیری (تَيْمَمٌ) کردن.....
- ۱۴۲ ..... زیگیری کاتی رویشان بو مزگهوت.....
- ۱۴۵ ..... زیگیری کاتی چوونه ژووره وه بو مزگهوت و هاتنه دهره وه لی.....
- ۱۴۹ ..... نه و زیکرانه ی له ناو مزگهوتدا ده کرین.....
- ۱۵۰ ..... باسیک: سه بارهت به نیه تی مانه وه له ناو مزگهوتدا.....
- ئینکاری کردن و دوعا کردن له و که سه ی، که له ناو مزگهوتدا بانگه واز ده کات بو
- دۆزینه وه ی شتیکی ونبوو، یان کرین و فروشتن ده کات..... ۱۵۲

- دوعا كردن لهو كهسهی، له مزگه وتدا شيعريك ده لیت، كه نه ستایشی ئاینی
 پیرۆزی ئیسلامی تیدایه و، نه باسی دنیانه ویستی و، نه باسی هه ئنان له سه ره وشته
 بهرزه كان و، نه شتی لهو جوړه ۱۵۴
- باسی فهزلو گه وره یی (بانگ) ۱۵۵
- باسی شیوازی بانگدان ۱۵۷
- باسی شیوازی قامهت كردن ۱۵۹
- چهند باسیك له سه ره هه ندیک بریاری شرعی له باره ی بانگدان و قامهت كردنه وه
 ..... ۱۶۰
- باسی یه كه م: حوكمی شرع له باره ی بانگدان و قامهت كردنه وه ۱۶۰
- باسی دوه م: هه ندیک ئادابی بانگدان و قامهت كردن ۱۶۱
- باسی سییه م: بانگدان ته نها بو نوێزه فه رزه كانه ۱۶۱
- باسی چواره م: كاتی بانگدان و قامهت كردن ۱۶۲
- باسی پینجه م: بانگدان و قامهت كردنی ئافرهت و كه سی نیره مووك ۱۶۳
- ئه وه ی له كاتی بیستی بانگ و قامهتدا ده وتریت ۱۶۳
- باسیك: سه بارهت به وه لامدان ه وه ی بانگ خوین و قامهت كه ره له هه ندیک حاله تی
 تاییه تیدا: ۱۷۰
- نزاو پارانه وه ی دوا ی بانگ ۱۷۱
- زیکری دوا ی دوو ركاته سونه ته كه ی پیش نوێزی به یانی ۱۷۴
- ئه وه ی له كاتی ها ته ریزی نوێزی جه ماعه تدا ده وتریت ۱۷۵

- زیکری ئەو کاتەى کەسێک دەیهوێت هەستێت بۆ نوێژ کردن ١٧٦
- نزاو پارانهوێ کاتی قامەت کردن ١٧٧
- باسی ئەوێ لەناو نوێژدا دەوتریت ١٨٠
- باسی (اللهُ اکْبَرُ) ی نوێژ دابهستن ١٨٠
- باسی: { حوکمی درێژ کردنهوێ (اللهُ اکْبَرُ) و کردنی بە دەنگی بەرز } ١٨٣
- باسی: { ژمارەى (اللهُ اکْبَرُ) هکانى ناو نوێژو، حوکمی شەرع لەبارەیانەوێ } .. ١٨٣
- ئەوێ نوێژخوێن لەدوای (اللهُ اکْبَرُ) ی نوێژ دابهستنهوێ دەلیت ١٨٤
- باسی: { خوێندنی زیکری (وَجْهَتُ وَجْهِي... هتد) } ١٨٩
- وتنی (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) لەدوای دوعای سەرەتای دەست پیکردنی نوێژەوێ ١٩١
- باسی: { حوکمی وتنی (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) } ١٩٣
- باسی: { کات و شوێن و شیوازی وتنی (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) } ١٩٣
- خوێندنی قورئان لەپاش وتنی (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) ١٩٤
- باسی: { هەڵە کردن لە خوێندنهوێ سورەتی (الْفَاتِحَة)دا } ١٩٧
- باسی: { حوکمی ئەو کەسەى نازانیت بە جوانی سورەتی (الْفَاتِحَة) بخوێنیتەوێ } ١٩٧
- باسی: { حوکمی خوێندنی سورەتێک لەدوای سورەتی (الْفَاتِحَة)وێ } ١٩٨
- باسی: { نەخوێندن و لەدەست دەرچوونی سورەتە سونەتە کەى ر کاتی یە کەم، خوێندنهوێ لە ر کاتی دوهمدا } ٢٠٢

- ۲۳۵ ..... زیکره کانی ر کاتی دوه م.....
- ۲۳۶ ..... خویندنی (قُنوت) له نویژی به یانیدا .....
- ۲۳۸ ..... باسیك: {جینگه ی خویندنی (قُنوت) و، نهو دهقانه ی له باره یه وه هاتون} .....
- ..... باسیك: {به رز کردنه وه ی دهسته کان له کاتی دو عای (قُنوت) داو، هیتانیان به ده م و
- ۲۴۴ ..... چاوداو، خویندنی (قُنوت) به دهنگی به رز} .....
- ۲۴۶ ..... خویندنی ته حیات له نویژدا.....
- ۲۴۸ ..... باسیك: {نهو دهقانه ی له باره ی ته حیاته وه هاتون} .....
- ۲۵۲ ..... باسیك: {نهو بره زیکره ی که ته حیات ی بی دادمه زریت} .....
- ۲۵۴ ..... باسیك: {حوکمی ته رتیبی برگه و رسته کانی ناو ته حیات} .....
- ۲۵۵ ..... باسیك: {خویندنی ته حیات به دهنگی نزم} .....
- ..... سه لواتدان له سه ر پیغه مبه ری خوا (دروودی خوای له سه ر بیت) له دوای خویندنی
- ۲۵۶ ..... ته حیات .....
- ۲۵۸ ..... نزاو پارانه وه له دوای ته حیات ی کو تاییه وه.....
- ۲۶۲ ..... سلاودانه وه بو ده رچوون له نویژ.....
- ۲۶۴ ..... نه گه ر که سیك قسه ی له گه ل نویژ خویندا کرد، نهو چی بلیت؟.....
- ۲۶۶ ..... باسی زیکره کانی دوای نویژه کان.....
- ۲۷۶ ..... باسی هه لنان له سه ر زیکر کردن له دوای نویژی به یانی.....
- ۲۸۰ ..... نه وه ی له به یانیان و له نیواراندا دهوتریت .....
- ۳۰۷ ..... نه وه ی له به یانی روژی جومعه دا دهوتریت .....
- ۶۵۲

- ناوه جوانه کانی خوای گهوره ۳۵۲
- باسیټک: {خویندنه‌وهی قورئان به به‌رده‌وامی} ۳۵۶
- ئهو کاتانه‌ی بۆ قورئان خویندن په‌سه‌ندن ۳۶۱
- ئادابه‌کانی خه‌تمی قورئان و، ئه‌وه‌ش په‌یوه‌ندی به‌ خه‌تمه‌وه‌هه‌یه ۳۶۲
- باسیټک: {نزاو پارانه‌وه‌ له‌دوای خه‌تمی قورئانه‌وه‌ سونه‌ته} ۳۶۴
- باسیټک: سه‌باره‌ت به‌و که‌سه‌ی که‌ له‌ شه‌ودا خه‌وی لی ده‌که‌ویت به‌رله‌وه‌ی به‌شه
زیکرو به‌شه‌ ویردی دیاریکراوی خۆی بخوینیت ۳۶۶
- باسیټک: سه‌باره‌ت به‌ فه‌رمان کردن به‌ خویندنه‌وه‌و ده‌ور کردنه‌وه‌ی قورئان و،
هۆشداریدان له‌ له‌بیرچوونه‌وه‌ی ۳۶۸
- باسیټک: سه‌باره‌ت به‌ هه‌ندیټک مه‌سه‌له‌و ئاداب، که‌ پێویسته‌ قورئانخوین بایه‌خیان پی
بدات ۳۷۰
- باسیټک: {حوکمی سیواک کردن له‌کاتی خویندنی قورئاندا} ۳۷۲
- باسیټک: {ئادابه‌کانی خویندنه‌وه‌ی قورئان} ۳۷۳
- باسیټک: {فه‌زلی قورئان خویندن به‌ ته‌ماشاکردنی قورئان} ۳۷۵
- باسیټک: {کامیان باشه‌ه، خویندنی قورئان به‌ ده‌نگی به‌رز یان به‌ ده‌نگی نزم؟} ۳۷۵
- باسیټک: {خویندنه‌وه‌ی قورئان به‌ ده‌نگی خۆش} ۳۷۶
- باسیټک: {چۆنیتی خویندنه‌وه‌ی قورئان} ۳۷۸
- باسیټک: {ئهو شتانه‌ی له‌ خویندنه‌وه‌ی قورئاندا بیدعه‌و داهیتراون} ۳۷۹
- باسیټک: {حوکمی ناوانی سوره‌ته‌کانی قورئان} ۳۷۹

- باسيٽڪ: {نه هي ڪردن له وتني: فلانه نايه تم له بير چوه ته وه} ۳۸۱
- باسيٽڪ: {نادابه ڪاني خويندنه وهی قورنان} ۳۸۲
- باسيٽڪ: {خويندنه وهی قورنان له هه موو زيڪره ڪاني تر گهوره ترو باشتره} ... ۳۸۳
- باسيٽڪ: {ڪردني سوپاس و ستايشي خواي گهوره له پيش هه موو ڪاريڪه وه} .. ۳۹۱
- باسيٽڪ: {ڪردني سوپاس و ستايشي خواي گهوره يه ڪيڪه له روڪنه ڪاني وتاري
 جمعه} ۳۹۲
- باسيٽڪ: {سونه ته به سوپاس و ستايشي خواي گهوره ڪوتايي به نزاو پارانه وه
 بهيترت} ۳۹۳
- باسيٽڪ: {ڪردني سوپاس و ستايشي خواي گهوره له ڪاتي پهيدا بوني نيمه ت و،
 لاجووني زه جه تدا} ۳۹۳
- باسيٽڪ: {سوپاس و ستايشي خواي گهوره له ڪاتي مردني خزميڪي نزيڪدا} ... ۳۹۴
- باسيٽڪ: {باشترين نه و صيغانه ي بؤ سوپاس و ستايش به ڪارده هيترين} ۳۹۵
- با نه و ڪه سه ي ناوي پيغهمبهری خوا له لايدا ده بریت، سه لاواتي له سه ر بدات
 (دروودي خواي له سه ر بيت) ۴۰۱
- چونيتي سه لاواتدان له سه ر پيغهمبهری خوا (دروودي خواي له سه ر بيت) ۴۰۳
- باسيٽڪ: {ڪو ڪردنه وه و بهيه ڪه وه هيتاني سه لات و سه لام له سه ر پيغهمبهری خوا
 (دروودي خواي له سه ر بيت)} ۴۰۵
- باسيٽڪ: {سه لاواتدان به دهنگي بهرز} ۴۰۵
- باسي ده ست پيڪردني نزاو پارانه وه به سوپاس و ستايشي خواي گهوره وه،
 سه لاواتدان له سه ر پيغهمبهری خوا (دروودي خواي له سه ر بيت) ۴۰۶
- ۶۵۵

باسی صهلاواتدان لهسه ر پیغه مبه ران و لهسه ر خزم و کهس و کاره کانیشیان به شوین
نه واندا ۴۰۷

باسیک: { داواکردنی ره زامه ندی خوا بو هاوه لآن و، ره چی خواهش بو شوینکه وتوان }
..... ۴۰۹

باسیک: { حوکمی صهلاواتدان لهسه ر (لُقْمَان) ی دانا و خاتوو (مَریم) } ۴۱۰
باسی داواکردن له خواهی گه وره، که چی چاکه نه وه ت بو بکات (دُعَاءُ الْاِسْتِخَارَةِ)
..... ۴۱۳

کۆمه له باسیک سه باره ت به و زیکرانه ی، که له کاتی ته نگانه و نه هامه تیه کاند
ده خوینترین ۴۱۷

باسی دوعای خهم و خهفته و، پارانه وه له کاتی نارِه حه تیدا ۴۱۷
نه گهر شعیك ترساندی یان له شعیك ده ترسا چی بلیت؟ ۴۲۲

نه گهر خهم و خهفته تیکی تووشبوو چی بلیت؟ ۴۲۳
نه گهر کهوته ناو نه هامه تی و کاره ساتیکه وه چی بلیت؟ ۴۲۴

نه گهر له خه لکانیک ترسا چی بلیت؟ ۴۲۵
نه گهر له ده سه لاتداریك ترسا چی بلیت؟ ۴۲۵

نه گهر رووبه رووی دوژمن بوویه وه چی بلیت؟ ۴۲۶
نه گهر شه بیتانیک خوی پیشاندا، یان له شه بیتان ترسا چی بلیت؟ ۴۲۷

نه گهر کاریک زوری بو هینا چی بلیت؟ ۴۲۹
نه گهر کاریکی لهسه ر گران بوو چی بلیت؟ ۴۳۰

- ٤٣١ ..... نه گهر بژيوى له سهر گران بوو چي بليت؟
- ٤٣١ ..... چي بليت بو لادانو له كوښونو نه وهى به لاو نه گه تي؟
- ٤٣٢ ..... نه گهر به لاو نه گه تيه كي كه م يان زوري تووش بوو چي بليت؟
- ٤٣٣ ..... نه گهر قهرزيكي له سهر بوو، نه يده تواني بيداته وه چي بليت؟
- ٤٣٤ ..... نه گهر كه سيك ههستي به تنه ايهي و دلته نگي ده كرد چي بليت؟
- ٤٣٥ ..... نه گهر كه سيك تووشى وه سوه سه بوو چي بليت؟
- ٤٣٩ ..... نه وهى به سهر كه سي شي و گه وجو، كه سي گه زينراودا ده خوئيرت
- ٤٤٨ ..... نهو دوعايهى بو پاراستنى مندا لئو شتى تر به كار ده هيرت
- ٤٤٩ ..... نهو دوعايهى كه به سهر دومبه لئو زيكه و شتى لهو جوړه دا ده خوئيرت
- ٤٥٢ ..... سونه ته يادى مردن زور بكرت
- سونه ته له باره ي نه خو شه وه پرسيار له خزمو كه سو كاره كه ي بكرت و،
 پرسيار ليكراوه كه ش وه لام بداته وه ٤٥٢
- نه وهى نه خو ش ده ي ليت و، نه وه ش له لاي نه ودا ده و تر يت و، نه وه ش به سهر نه ودا
 ده خوئيرت و، پرسينه وه ش له حالي نه خو ش ٤٥٣
- سونه ته وه سي ت بكرت بو كه سو كارى نه خو ش و، نهو كه سه ش خزمه تي ده كات،
 كه له گه ليدا باش بن و، نارام بگرن له سهر نهو زه همت و نارو حه تيانه ي به هوى
 نه وه وه توشيان ده بيت. به هه مان شيوه وه سي ت بكرت بو نهو كه سه ش، كه به هوى
 جي به جي كردنى هدى شهر عى و، توله ي كوشتن و، شتى تره وه مردنى نريك بو ته وه
- ٤٦٢ .....
- نه گهر كه سيك توشى سه ريشه، يان تا، يان هه ر نازاريكي تر بوو چي بليت؟. ٤٦٤

- درووسته نه خوش بلیت: نازارم زوره، یان تام ههیه، یان نای سهرم... یان شتیکی لهو شیوه. هیچیکیش لهوانه ناپهسهند نین، نه گهر به شیوهی توورپهیی و، ده برپینی وهرهسی نه بیټ ۴۶۵
- ناپهسهنده که سیك ئاواتی مردن بخوازیټ، به هوی ئه وهی که تووشی نار هه تی ه که بوه. به لام نه گهر ترسی فیتنه ی هه بو له دینه که ی، نه وا درووسته ۴۶۶
- سونه ته که سیك بپاریته وه، که له شاره پیروزه که ی پیغه مبهری خوادا بمریت... ۴۶۷
- سونه ته دلنه وایی نه خوش بکریت ۴۶۷
- درووسته ستایشی نه خوش بکریت و، باسی کرده وه و سیفه ته باشه کانی بکریت، نه گهر بینرا که ده ترسیټ، به لکو ترسه که ی بره ویته وه و، گومانیشی باش بیټ به خوای په روه ردگاری ۴۶۸
- باسی ئاره زووی خواردن لای نه خوش ۴۷۰
- با ئه و که سه ی سهردانی نه خوشیك ده کات، داوای دوعا خهیری لی بکات.... ۴۷۱
- با دوای ئه وهی نه خوش چاکبویه وه ناموزگاری بکریت و، ئه وه شی به بیر بهیتریته وه، که نه گهر له ماوهی نه خوشیه کهیدا ته وه ی کرده، یان هر په یمان و به لیتیکی به خوای گه وره داوه، با جیه جیی بکات و پیه وه پابه ند بیټ ۴۷۲
- نه گهر که سیك له ژبانی خوئی نائومید بوو چی بلیت؟ ۴۷۳
- دوای ئه وهی که سیك چاوی مردوویه ک داده خات چی بلیت؟ ۴۷۹
- ئه وهی لای که سی مردوودا ده وتریت ۴۸۰
- ئه وهی خاوه نی مردو ده یلیټ ۴۸۳
- ئه وهی که سیك ده یلیټ، که هه وائی مردنی هاوړپه کی پی ده گات ۴۸۵
- ۶۵۸

- باسيٽڪ: {ته لٽقيني مردوو} ۵۳۱
- باسي وه سیتی مردوو، که که سیکي دیاریکراو نویژی له سهر بکات، یان به شیوهیه کی دیاریکراو، یان له جینگه یه کی دیاریکراو دا به خاک بسپردریت، به هه مان شیوه کفن و نهو شتانه ی تریش، که ده کرین و، نه وانهش که ناکرین..... ۵۳۴
- باسی نه وهی سوود به مردوو ده گه یه نیټ، له وته ی که سانی تر..... ۵۳۸
- باسی نه هی کردن له قسه وتن به مردوو ۵۴۰
- نهو که سه ی سهردانی گورستان ده کات چی بلیټ؟ ۵۴۴
- با نهو که سه ی سهردانی گورستان ده کات، نه هی بکات لهو که سه ی به خه فه ته وه لای گورینکدا ده گری و، فهرمانیشی پی بکات، که نارام بگریټ و، نه هیشی لی بکات، له هدر کارو کرده وه یه کی تر، که شهرع نه هی لی کرده ۵۴۷
- باسی گریان و ترسان له کاتی تیپه ربوون به لای گوری سته مکاران و، جینگای له ناوچوونیان و، ده برینی موحتاجی بو خوی گوره و، هوشداریدان له بیتاگایی لهم شتانه ۵۴۸
- نهو زیکرو نزاو پارانه وانه ی، که له روژو شهوی جومعه دا سونه تن ۵۵۰
- باسيٽڪ: {زیکر زور کردن له دوا ی نویژی جومعه وه} ۵۵۳
- نهو زیکرانه ی ده رباره ی دوو جهژنه که هاتون ۵۵۴
- باسيٽڪ: {الله اکبر} کردن له هه ردوو شهوی جهژنه کاندا سونه ته { ۵۵۵
- باسيٽڪ: {نهو کاتانه ی (الله اکبر) یان تیدا ده کریت} ۵۵۶
- باسيٽڪ: {الله اکبر} کردن له نویژی جهژندا { ۵۵۷
- زیکره کانی ده روژی یه که می مانگی (ذُو الْحِجَّةِ) ۵۵۹

- ٦٠٩ ..... نه گهر کهسی رُوژوهوان لای کهسیک بهربانگ بکاتهوه چی بلیت؟
- ٦١٠ ..... نزاو پارانهوهی شهوی قهدر (لَيْلَةُ الْقَدْرِ).
- ٦١١ ..... باسی زیکره کانی مانهوه له ناو مزگهوتدا (الاعْتِكَاف).
- ٦١٥ ..... باسیک: {حوکه کانی تهلبیه کردن}
- ٦١٧ ..... باسیک: {نه گهر گه یشته حهره می شاری مه که ی پیروز چی بلیت؟}
- ٦١٨ ..... باسیک: {نه گهر چاوی به که عبه ی پیروز کهوت چی بلیت؟}
- ٦١٨ ..... باسی زیکره کانی (طَوَاف) کردن
- ٦٢١ ..... باسی دوعا کردن له (مُلْتَمَز) دا
- ٦٢٢ ..... باسی دوعا کردن له (حِجْر) ی نیسما عیلدا
- ٦٢٣ ..... باسی دوعا کردن له ناو (بَيْت) دا
- ٦٢٣ ..... باسی زیکره کانی هاتو چۆی نیوان (صَفَا) و (مَرَوَة).
- ٦٢٧ ..... باسی نهو زیکرانه ی که له ده رچوونیدا له (مَكَّة) وه بو (عَرَفَات) ده یانکات ...
- ٦٢٧ ..... باسی نهو زیکرو دوعایانه ی که سونه ته له (عَرَفَات) دا بکرین
- ..... باسیک سه بارهت بهو زیکرانه ی که له کاتی رویشتن له (عَرَفَة) وه بو (مُزْدَلِفَة)
- ٦٣١ ..... سونه تن
- ٦٣٢ ..... باسیک سه بارهت بهو زیکرانه ی که له (مُزْدَلِفَة) و (الْمَشْعَرُ الْحَرَام) دا سونه تن.
- ..... باسیک سه بارهت بهو زیکرانه ی که له کاتی رویشتن له (الْمَشْعَرُ الْحَرَام) وه بهر وه
- ٦٣٤ ..... (مِنَى) سونه ته بکرین
- ٦٣٤ ..... باسیک سه بارهت بهو زیکرانه ی که له رُوژی جهژندا له (مِنَى) دا سونه تن
- ٦٦٢

- باسيٽڪ سہبارہت بہو زيڪرانہی کہ لہ رُوژہ کانی (اَيَّامُ التَّشْرِيقِ) دا لہ (مَنِي) ۱۵
 ۶۳۶ ..... سونہ تن
- باسيٽڪ: {زيڪر زورُ کردن لہ دواي ليونونہوہ لہ حہ ج} ۶۳۷
- نہو کہ سہی ناوی (زَمَزَم) دہ خواتہوہ چی بليت؟ ۶۳۸
- باسيٽڪ سہبارہت بہ زيڪرہ کانی مالآواہی و خواحافیزی ۶۳۹
- باسيٽڪ سہبارہت بہ زیارہتی گوري پيروزی پیغہمبہری خوا (دروودی خوای لہ سہر
 بيت) و، زيڪرہ کانی زیارہتہ کہ ۶۴۰
- ناوہرؤکی بہرگی یہ کہم ۶۴۵